Világ proletárjai egyesüljetek!

LENIN

MŰVEI

8

AZ OROSZNYELVŰ KIADÁS
AZ OK(b)P IX. KONGRESSZUSÁNAK
ÉS A SZOVJETEK
II. ÖSSZSZÖVETSÉGI KONGRESSZUSÁNAK
HATÁROZATA ALAPJÁN JELENIK MEG

V. I. LENIN

MŰVEI

SZIKRA KIADÁS BUDAPEST

V. I. LENIN

MŰVEI

8.

KÖTET

1905 január—július

SZIKRA KIADÁS BUDAPEST 1954

Az orosz eredeti címe:

ИНСТИТУТ МАРКСА—ЭНГЕЛЬСА—ЛЕНИНА ПРИ ЦК ВКП(б)

В. И. ЛЕНИН. СОЧИНЕНИЯ

ИЗДАНИЕ ЧЕТВЕРТОЕ. ТОМ 8. ГОСПОЛИТИЗДАТ 1950

Lenin műveinek magyar kiadása a moszkvai Marx—Engels—Lenin Intézet által sajtó alá rendezett negyedik orosznyelvű kiadás nyomán, a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének határozata alapján jelenik meg.

ELŐSZÓ

A nyolcadik kötetbe Leninnek azok a művei kerültek, amelyeket 1905 januárja és júliusa között, az első orosz forradalom kezdetének időszakában írt. A kötet anyagának nagy részét a „Vperjod" és a „Proletarij" c. illegális bolsevik ujságokban megjelent cikkek alkotják.

„Az önkényuralom és a proletariátus", a „Port-Artur eleste", „Az európai tőke és az önkényuralom", az „Összeomlás" c. munkák elemzik az önkényuralom katonai összeomlását és politikai válságát, megállapítják, hogy az oroszországi forradalom elkerülhetetlen.

„A két taktika", a „Kell-e szerveznünk a forradalmat?", az „Új feladatok és új erők", „Az ideiglenes forradalmi kormányról", „A proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrája", „A forradalmi hadsereg és a forradalmi kormány" c. munkák megindokolják és kifejtik a bolsevik párt forradalmi taktikáját, leleplezik és bírálják a mensevikek opportunista taktikáját.

Az „Elég volt", „Az OSzDMP szakadásának rövid leírása", „A III. kongresszus határozatainak tervvázlata", „Az OSzDMP III. kongresszusa határozatainak tervezetei", „Az első lépés", „A bonapartisták üzelmei", „A második lépés", a „Nyilt levél Plehanov elvtárshoz, az OSzDMP Tanácsának elnökéhez" c. művek azt a harcot vetítik elénk, melyet Lenin a mensevikek szakadár tevékenysége ellen, az OSzDMP III. kongresszusáért, az első bolsevik kongresszusért vívott.

A kötetben jelentős helyet foglalnak el az OSzDMP III. kongresszusának dokumentumai, Lenin kongresszusi beszámolói, beszédei és felszólalásai, valamint az általa írt határozati javaslatok: a fegyveres felkelésről, az ideig-

lenes forradalmi kormányról, a parasztmozgalom támogatásáról, a kaukázusi eseményekről stb.

A burzsoá liberalizmust leplezik le a következő munkák: „A liberálisok agrárprogrammja", a „Politikai szofizmák", „A burzsoá árulás első lépései", „A fehérkesztyűs «forradalmárok»", „A proletariátus harcol, a burzsoázia megalázkodik".

A kötetbe felvett művek közül tizennégy első ízben szerepel Lenin Műveiben. Ezek az oroszországi forradalmi események elemzésével és az OSzDMP III. kongresszusának kérdéseivel foglalkoznak.

Lenin a „Forradalom Oroszországban" c. cikkben első ízben állapítja meg, hogy a január 9-i események a forradalom kezdetét jelzik, és üdvözli a felkelt proletariátust. „Az első lépések", „A véres vasárnap előestéje", „A halottak és a sebesültek száma", „A barikádharcok", a „Pétervár január kilencedike után" c. munkák a pétervári forradalmi harc első napjaival és az oroszországi proletariátus politikai öntudatának növekedésével foglalkoznak.

A „Május elseje" c. kiáltványban Lenin megmagyarázza a proletariátus és a parasztság forradalmi feladatait és felszólítja őket a fegyveres felkelés előkészítésére.

„A bizottságok konferenciái" c. kis jelentés hírt ad a helyi bizottságok konferenciáiról, amelyek a III. pártkongresszus azonnali összehívása mellett foglaltak állást. „Az újiszkrás táborból" c. cikk leleplezi a mensevikeket, akik rendszeresen becsapták a pártot.

A „Határozati javaslat a fegyveres felkelésről", a „Beszéd a munkásoknak és az értelmiségieknek a szociáldemokrata szervezeteken belüli viszonyáról szóló határozati javaslat megvitatásának rendjéről", a „Határozat a kongresszus jegyzőkönyvének kiadásáról", a „Határozati javaslat a kaukázusi eseményekkel kapcsolatban" c. dokumentumok az OSzDMP III. kongresszusának anyagához kapcsolódnak.

„Az új orosz kölcsön" c. cikkben Lenin rámutat arra, hogy a katonai vereségek és a fokozódó belső elégedetlenség folytán külföldön csökkent a cári kormány hitele.

AZ ÖNKÉNYURALOM ÉS A PROLETARIÁTUS[1]

Megjelent: „Vperjod" 1. sz.
1905 január 4 (1904 december 22).

EN AVANT

ВПЕРЕДЪ

Пролетаріи всѣхъ странъ соединяйтесь!

№ 1. ЖЕНЕВА, 4 ЯНВАРЯ (22 ДЕКАБРЯ) 1904 г.

Самодержавіе и пролетаріатъ

Kisebbítve

A „Vperjod" c. bolsevik ujság 1905 január 4-i (1904 december 22-i) 1. számának első oldala Lenin „Az önkényuralom és a proletariátus" c. cikkével

Oroszországban ismét magasra csapott az alkotmányért folyó mozgalom hulláma. A mai nemzedék nem látott még a mostanihoz hasonló politikai megélénkülést. A legális lapok ostorozzák a bürokráciát, követelik, hogy a nép képviselői vegyenek részt az állam igazgatásában, állhatatosan hangoztatják, hogy liberális reformokra van szükség. A zemsztvo-képviselők, orvosok, jogászok, mérnökök, gazdálkodók, városatyák stb. stb. mindenféle gyűlései határozatokat hoznak, amelyek többé-kevésbbé világosan alkotmányt követelnek. Mindenfelé rendkívül merész — az orosz nyárspolgár szemével nézve rendkívül merész — politikai leleplezések hallatszanak, s szenvedélyes beszédekben szavalnak a szabadságról. A liberális gyűlések a munkásság és a radikális ifjúság nyomására nyilvános népgyűlésekké és utcai tüntetésekké terebélyesednek. A proletariátus körében, s a városi és falusi szegénynép soraiban szemmelláthatólag erősödik a fojtott erjedés. És bár a proletariátus viszonylag kevéssé vesz részt a liberális mozgalom legszínpompásabb és legünnepélyesebb megnyilvánulásaiban, bár kissé szinte tartózkodik a tekintélyes közönség illedelmes tanácskozásaitól, mégis minden jel arra vall, hogy a munkásoknak rendkívül komoly érdekük fűződik ehhez a mozgalomhoz. Minden jel arra vall, hogy a munkások nagy népgyűléseket, nyilt utcai tüntetéseket akarnak. A proletariátus szinte tartóztatja magát, éber figyelemmel szemléli a környező helyzetet, gyüjti erőit, és latolgatja, elérkezett-e már vagy még nem érkezett el a szabadságért vívandó döntő harc pillanata.

A liberális felbuzdulás hulláma minden jel szerint már

kissé apadni kezd. Igazolódnak a külföldi lapok hírei és tudósításai, melyekben azt olvashatjuk, hogy a legbefolyásosabb udvari körökben a reakciósok győzedelmeskednek. II. Miklós leirata, melyet a napokban tettek közzé, nyilt arculcsapása a liberálisoknak[2]. A cár el van rá szánva, hogy fenntartsa és megvédelmezze az önkényuralmat. A cár nem óhajtja megváltoztatni a kormányformát és nem akar alkotmányt adni. Viszont megígér mindenféle egészen másodrangú reformot — s ezt is csak ígéri. Természetesen semmiféle biztosítékot sem ad arra, hogy ezek a reformok megvalósulnak. Napról napra, sőt óráról órára szigorítják a liberális sajtó elleni rendőri intézkedéseket. A nyilvános tüntetéseket, bármilyenek azok, ismét a régi, ha ugyan nem még nagyobb dühvel kergetik szét. Észrevehetően újra szigorúbban fogják a liberális zemsztvo-képviselőket és városatyákat, s még inkább a liberáliskodó állami hivatalnokokat. A liberális lapok csüggeteg hangokat pengetnek, és bocsánatot kérnek tudósítóiktól, akiknek a leveleit nem merik közölni.

Egyáltalán nem lehetetlen, hogy amilyen gyorsan felcsapott a liberális felbuzdulás hulláma Szvjatopolk-Mirszkij engedélye után[3], olyan gyorsan el is ül majd az újabb tilalom után. Különbséget kell tennünk az átmeneti liberális felbuzdulás parányi indítékai és azok közt a mélyen gyökerező okok közt, amelyek szükségszerűen és elkerülhetetlenül — s az idő multával egyre inkább — létrehozzák az önkényuralommal szemben való ellenzékiséget és az önkényuralom elleni harcot. A mélyen gyökerező okok mély, hatalmas és szívós népi mozgalmakat szülnek. A parányi indítékok közé tartozik olykor valami személyi változás a kormányban vagy a kormány szokásos próbálkozása, hogy valamely terrorcselekmény után ideig-óráig áttérjen a róka-politikára. Plehwe meggyilkolása nyilvánvalóan óriási erőfeszítéseibe és hosszas előkészítő munkájába került a terrorista szervezetnek. És noha ez a terrorista vállalkozás sikeres volt, csak annál világosabban igazolta az orosz forradalmi mozgalom egész történetének tapasztalatát, amely arra int minket, hogy tartózkodjunk az olyan harci módszerektől, mint a terror. Az orosz terror sajátosan értelmiségi harci módszer volt és az is lesz mindig.

És bármit beszélnek is nekünk, hogy nem a népi mozgalom helyett, hanem azzal együtt fontos a terror, a tények megdönthetetlenül bizonyítják, hogy az egyéni politikai gyilkosságoknak semmi közük sincs a népi forradalom erőszakos cselekedeteihez. A kapitalista társadalomban tömegmozgalom csak mint a munkásság osztálymozgalma lehetséges. Ez a mozgalom Oroszországban a maga önálló törvényei szerint fejlődik, a maga útján halad, s egyre mélyül és szélesedik, az ideiglenes szélcsend után újabb fellendülésbe csap át. És csak a liberális hullám dagad vagy apad szoros kapcsolatban azoknak a különböző miniszteréknek a hangulatával, akiknek a váltakozását a bombák meggyorsítják. Nem csoda tehát, hogy nálunk a burzsoá ellenzék radikális (vagy radikáliskodó) képviselői oly gyakran rokonszenveznek a terrorral. Nem csoda, hogy a forradalmi értelmiség körében éppen azok lelkesednek különösen (huzamosan vagy pillanatokra) a terrorért, akik nem hisznek a proletariátus és a proletár osztályharc életrevalóságában és erejében.

Az, hogy az ilyen vagy olyan alkalomból támadt liberális felbuzdulás tiszavirágéletű és állhatatlan, természetesen nem feledtetheti el velünk, hogy kiküszöbölhetetlen ellentmondás van egyfelől az önkényuralom, és másfelől a fejlődő burzsoá társadalom szükségletei közt. Az önkényuralomnak lényegéből fakad, hogy gátolja a társadalmi fejlődést. Az önkényuralommal napról napra jobban összeütközésbe kerülnek a burzsoáziának mint osztálynak az érdekei, s az értelmiségnek az érdekei, amely nélkül elképzelhetetlen a modern kapitalista termelés. Lehetnek felszínesek a liberális nyilatkozatok indítékai, lehet kicsinyes a liberálisok határozatlan és felemás álláspontja, de az önkényuralom a földbirtokos és a kereskedő osztálynak csak maroknyi, különösen kiváltságos felső rétegével élhet igazán békében, s korántsem az egész osztállyal. Egy olyan ország számára, amely európai ország akar lenni, s amelyet helyzete politikai és gazdasági vereség terhe mellett kötelez arra, hogy európai országgá váljon, elengedhetetlenül szükséges, hogy az uralkodó osztály érdekei alkotmány formájában közvetlen képviselethez jussanak. Ezért az öntudatos proletariátus számára rend-

kívül fontos egyrészt az, hogy megértse az önkényuralom elleni liberális tiltakozás elkerülhetetlen voltát, másrészt, hogy megértse e tiltakozás igazi burzsoá jellegét.

A munkásosztály óriási, világtörténelmi jelentőségű célja, hogy megszabadítsa az emberiséget az embernek ember által való elnyomása és kizsákmányolása minden formájától. A munkásosztály az egész világon évtizedeken át kitartóan törekszik e cél megvalósítására, szüntelenül bővíti harcát, milliós pártokká szervezkedik, s nem csügged az egyes vereségek és az ideiglenes kudarcok miatt. Az ilyen igazán forradalmi osztály számára mi sem lehet fontosabb, mint hogy megszabaduljon mindenféle önámítástól, mindenféle délibábtól és illúziótól. Nálunk, Oroszországban az egyik legelterjedtebb és legszívósabb illúzió az, hogy a mi liberális mozgalmunk nem burzsoá mozgalom, hogy az Oroszországban napirenden levő forradalom nem polgári forradalom. Az orosz értelmiségi — a legmérsékeltebb oszvobozsgyenyistától[4] egészen a legszélsőségesebb szociálforradalmárig — mindig azt hiszi, hogy elszürkítjük, lealacsonyítjuk, ellaposítjuk forradalmunkat, ha elismerjük, hogy polgári forradalom. Az öntudatos orosz proletár ennek elismerésében a valóságos helyzet egyetlen helyes osztályjellemzését látja. A proletár számára az a harc, melyet a burzsoá társadalom keretei közt a politikai szabadságért és a demokratikus köztársaságért vív, csak egyik szükséges szakasza annak a harcnak, amelyet a burzsoá rendet megdöntő szociális forradalomért folytat. Ha szigorúan megkülönböztetjük a természetüknél fogva különböző szakaszokat, ha józanul tanulmányozzuk lefolyásuk feltételeit, ez korántsem jelenti azt, hogy elsüllyesztjük a végcélt, korántsem jelenti azt, hogy eleve meglassítjuk haladásunkat. Ellenkezőleg, éppen azért, hogy meggyorsítsuk haladásunkat, hogy a lehető leggyorsabban és legbiztosabban valósítsuk meg a végső célt, feltétlenül meg kell értenünk a mai társadalom osztályainak viszonyát. Csak kiábrándulás és ide-oda tántorgás lesz az osztályrésze annak, aki idegenkedik az állítólag egyoldalú osztályszemponttól, aki szocialista akar lenni, de nem meri nyíltan megmondani, hogy az a forradalom, amely nálunk,

Oroszországban napirenden van, amely nálunk, Oroszországban megkezdődött — polgári forradalom.

Egy jellemző tény: a mostani alkotmány-mozgalomnak éppen a tetőfokán a legdemokratikusabb legális sajtó a szokatlan szabadságot nemcsak a „bürokrácia" elleni támadásra használta fel, hanem megtámadta a „tudományos szempontból" állítólag „tarthatatlan", „kizárólagos és ezért hibás osztályharc-elméletet" is („Nasa Zsizny", 28. sz.). Nézzük csak meg: azt a feladatot, hogy az értelmiség közeledjék a tömegekhez, „eleddig úgy vetették fel, hogy csak azokat az osztályellentéteket hangsúlyozták, amelyek a népi tömegek és a társadalom ama rétegei közt feszülnek, amelyekből . . . az értelmiség nagy része kikerül". Mondanunk sem kell, hogy a dolognak ilyen ábrázolása szöges ellentétben van a valósággal. Éppen az ellenkezője igaz. Az orosz legális kultúrabarát értelmiség egész tömege, valamennyi régi orosz szocialista, valamennyi oszvobozsgyenyista típusú politikus teljesen figyelmen kívül hagyta és figyelmen kívül hagyja az általában Oroszországban, s különösen az orosz faluban meglevő osztályellentétek mélységét. Még az orosz radikális értelmiség szélső balszárnyának, a szociálforradalmár pártnak is az a legfőbb bűne, hogy figyelmen kívül hagyja ezt; elég, ha csak szokásos okoskodásaira emlékeztetünk: a „dolgozó parasztságra" vagy arra, hogy a küszöbönálló forradalom „nem polgári, hanem demokratikus" lesz.

Nem. Minél közelebb jutunk a forradalom pillanatához, minél jobban éleződik az alkotmány-mozgalom, annál szigorúbban kell a proletariátus pártjának őriznie osztályönállóságát, s annál kevésbbé szabad engednie, hogy osztálykövetelèseit belefojtsák az általános demokratikus frázisok tengerébe. Minél gyakrabban, minél határozottabban lépnek fel az úgynevezett társaság képviselői állítólagos össznépi követeléseikkel, annál kíméletlenebbül kell a szociáldemokráciának lelepleznie e „társaság" osztályjellegét. Vegyék elő a november 6—8-i „titkos" zemsztvokongresszus hírhedt határozatát[5]. Háttérbe szorított, szántszándékkal elködösített, bátortalan alkotmány-óhajokat találnak benne. Hivatkoznak benne a népre és a társaságra, és sokkal többször a társaságra, mint a népre.

Különösen részletesen és a legrészletesebben azokat a reformokat sorolják fel benne, amelyek a zemsztvo- és a városi intézményekre, vagyis a földbirtokosok és a tőkések érdekeit képviselő intézményekre vonatkoznak. Említést tesznek benne a paraszti élet reformjáról, megtalálják benne a parasztság felszabadítását a gyámság alól és a bíráskodás helyes formájának alkalmazását. Teljesen világos, hogy a vagyonos osztályok képviselőivel van dolgunk, akik csak engedményeket akarnak az önkényuralomtól és nem gondolnak a gazdasági rend alapjainak bármiféle megváltoztatására. Ha ezek az emberek „a parasztok jelenlegi nemteljesjogú és lealázott helyzetének gyökeres" (szerintük gyökeres) „megváltoztatását" kívánják, ez újra csak a szociáldemokrácia nézeteinek helyes voltát bizonyítja, mert hiszen a szociáldemokrácia fáradhatatlanul hangsúlyozta, hogy a paraszti élet rendje és feltételei elmaradtak a burzsoá rend általános feltételeitől. A szociáldemokrácia mindig követelte, hogy az öntudatos proletariátus az általános paraszti mozgalmon belül szigorúan különböztesse meg a paraszti burzsoázia hatalmi érdekeit és igényeit, akárhogyan elrejtik, elködösítik is ezeket az igényeket, akármiféle „egyenlősítő" utópiákba burkolja is ezeket a paraszti ideológia (és a „szocialforradalmár" frázis). Nézzék meg a mérnökök december 4-i pétervári bankettjének határozatát. Azt látják benne, hogy a bankett 590 részvevője, s velük együtt a határozatot aláíró 6 000 mérnök, állást foglal az alkotmány mellett, „amely nélkül lehetetlen az orosz ipar sikeres védelme", s ugyanakkor már tiltakozik az ellen, hogy külföldi vállalkozóknak adnak kormánymegrendeléseket.

Lehet-e még ezek után nem látni azt, hogy éppen a földbirtokos, kereskedelmi-ipari és paraszti burzsoázia valamennyi rétegének érdekei jelentik a felszínre tört alkotmány-törekvések hátterét és alapját? Megtéveszthet-e bennünket az, hogy ezeket az érdekeket a demokratikus értelmiség képviseli, amely mindig és mindenütt, a burzsoázia valamennyi európai forradalmában elvállalta a publicista, a szónok és a politikai vezér szerepét?

Az orosz proletariátusra igen komoly feladat hárul. Az önkényuralom inog. A súlyos és kilátástalan háború,

amelybe belevetette magát, mélyen aláásta hatalmának és uralmának alapjait. Nem tarthatja magát tovább, ha nem folyamodik segítségért az uralkodó osztályokhoz, ha nem támogatja az értelmiség, ez pedig múlhatatlanul alkotmány-követelésekkel jár együtt. A burzsoá osztályok azon igyekeznek, hogy a kormány szorult helyzetét a maguk javára aknázzák ki. A kormány kétségbeesett játékot űz, hogy kikászolódjon, megússza garasos engedményekkel, nem-politikai reformokkal, semmire sem kötelező ígéretekkel, amelyek csak úgy hemzsegnek az új cári leiratban. Hogy sikerül-e ez a játék legalább ideiglenesen és részben, az végső fokon az orosz proletariátustól, az orosz proletariátus szervezettségétől és forradalmi rohamának erejétől függ. A proletariátusnak ki kell használnia a számára rendkívül kedvező politikai helyzetet. A proletariátusnak támogatnia kell a burzsoázia alkotmány-mozgalmát, fel kell ráznia és maga köré kell tömörítenie a kizsákmányolt néptömegek minél szélesebb rétegeit, össze kell gyüjtenie összes erőit és felkelést kell indítania abban a pillanatban, mikor a kormány helyzete a legkétségbeejtőbb, mikor a nép felháborodása a legnagyobb.

Mivel kell a proletariátusnak haladéktalanul támogatnia az alkotmánypártiakat? Leginkább azzal, hogy az általános felbuzdulást felhasználja a munkásosztály és a parasztság legérintetlenebb, legelmaradottabb rétegeinek felvilágosítására és szervezésére. A szervezett proletariátusnak, a szociáldemokráciának természetesen el kell küldenie osztagait a lakosság minden osztályába, de minél önállóbban lépnek fel ezek az osztályok, minél jobban kiéleződik a harc és minél közelebb van a döntő ütközet pillanata, annál inkább át kell helyeznünk munkánk súlypontját arra, hogy felkészítsük magát a proletariátust és a félproletariátust a szabadságért való közvetlen harcra. Ilyen helyzetben csak opportunisták nevezhetik a zemsztvogyűléseken és más nyilvános gyűléseken felszólaló egyes munkásszónokok fellépését különösen tevékeny harcnak, a harc új módszerének, vagy a tüntetések magasabb típusának. Az ilyen tüntetéseknek csak teljesen alárendelt jelentőségük lehet. Hasonlíthatatlanul fontosabb most,

hogy a proletariátus figyelmét a valóban magasrendű és tevékeny harci formákra irányítsuk, amilyen például a nevezetes rosztovi és számos délvidéki tömegtüntetés volt[6]. Hasonlíthatatlanul fontosabb most, hogy növeljük kádereink számát, megszervezzük az erőket és felkészüljünk a még közvetlenebb és nyilt tömegharcra.

Természetesen itt nem arról van szó, hogy abbahagyjuk a szociáldemokraták állandó, hétköznapi munkáját. A szociáldemokraták erről sohasem fognak lemondani, mert éppen ezt tekintik a döntő ütközet igazi előkészítésének, mert csakis és kizárólag a proletariátus aktivitására, öntudatára, szervezettségére, a dolgozó és kizsákmányolt tömegek körében élvezett befolyására számítanak. Arról van szó, hogy megmutassuk a helyes utat, hogy felhívjuk a figyelmet az előrehaladás szükségességére, s hogy ártalmas a taktikai ingadozás. A hétköznapi munkához, amelyről soha és semilyen körülmények közt sem feledkezhet meg az öntudatos proletariátus, hozzátartozik a szervező munka is. Nem harcolhatunk sikeresen az önkényuralom ellen, ha nincsenek kiterjedt és sokoldalú munkásszervezetek, s ha ezek nem közelednek a forradalmi szociáldemokráciához. A szervező munka azonban lehetetlen, ha nem sujtunk le erélyesen azokra a szervezetellenes tendenciákra, amelyeket mint mindenütt, nálunk is a párt jellemtelen intellektuel része képvisel, amely úgy váltogatja jelszavait, mint a fehérneműjét; a szervező munka lehetetlen, ha nem harcolunk az ostoba, reakciós és mindenféle zűrzavart leplező folyamat-szervezet „elmélet" ellen.

Az oroszországi politikai válság fejlődése jelenleg elsősorban a Japán elleni háború menetétől függ. Ez a háború mindennél jobban leleplezte és leleplezi az önkényuralom rothadtságát, mindennél jobban meggyengíti az önkényuralmat pénzügyileg és katonailag, mindennél jobban megkínozza és felkelésbe taszítja az elcsigázott néptömegeket, amelyektől ez a bűnös és szégyenletes háború oly végtelenül sok áldozatot követel. Az önkényuralmi Oroszországot már megverte az alkotmányos Japán, és a háború elnyujtása mindenképpen csak súlyosbítja és fokozza a vereséget. Az orosz flotta java már

elpusztult, Port-Artur helyzete reménytelen, a segítségére siető hajórajnak a legcsekélyebb esélye sincs nemhogy a sikerre, de még arra sem, hogy rendeltetési helyére érjen, a Kuropatkin vezette derékhad több mint 200 000 embert vesztett, legyengült és tehetetlenül áll szemben az ellenséggel, amely Port-Artur bevétele után elkerülhetetlenül szétmorzsolja. A katonai összeomlás elkerülhetetlen, s ezzel együtt elkerülhetetlen az is, hogy az elégedetlenség, a felháborodás és a forrongás meg ne tízszereződjék.

Erre a pillanatra kell készülnünk minden energiánkkal. S akkor majd a hol itt, hol ott egyre sűrűbben fel-felvillanó szikrák közül valamelyik óriási népi mozgalmat lobbant lángra. Akkor majd a proletariátus a felkelés élére áll, hogy kiharcolja a szabadságot az egész népnek, s biztosítsa a munkásosztálynak a lehetőséget, hogy nyiltan, széles fronton, Európa minden tapasztalatát felhasználva harcoljon a szocializmusért.

A PROLETÁROK JÓ TÜNTETÉSEIRŐL ÉS NÉHÁNY INTELLEKTUEL ROSSZ OKOSKODÁSAIRÓL

Társadalmunk vagyonos osztályainak alkotmányért folyó mostani mozgalma élesen különbözik a régebbi, az ötvenes évek végén és a hetvenes években lezajlott ugyanilyen típusú mozgalmaktól. A liberálisok alkotmánykövetelései lényegében ugyanazok. A radikális szónokok beszédeikben a zemsztvo-liberalizmus ismerős tételeit ismételgetik. Jelentős és rendkívül fontos újdonság viszont az, hogy a mozgalomban résztvesz a proletariátus. Az orosz munkásosztály, amelynek mozgalma a legutóbbi évtized egész forradalmi mozgalmának fő tengelye volt, már rég áttért a nyilt harcra, kiment az utcára, a rendőrség mesterkedései ellenére tömeges népgyűléseket rendez, s a délvidéki városok utcáin közvetlenül összecsap az ellenséggel.

A liberális-burzsoá mozgalmat most nyomban nagyjelentőségűvé tette a proletariátus mély benyomást keltő, határozott, a liberálisokénál hasonlíthatatlanul élesebb és merészebb kiállása. Hivatkozunk mindenekelőtt a szentpétervári tüntetésre, ahol a munkások részvétele a „mensevikek" dezorganizáló kísérlete miatt sajnos gyenge volt, valamint a moszkvai tüntetésre. Megemlítjük továbbá a munkások részvételét a szmolenszki liberális-burzsoá banketten, a nyizsnyijnovgorodi népművelési társaság gyűlésén, a tudós-, orvos- és más társaságok ülésein számos városban, utalunk a szarátovi nagy munkásgyűlésre, utalunk arra, hogy november 6-án a harkovi jogásztársaságban, november 20-án a jekatyerinodari városi dumában, november 18-án az odesszai közegészségi társaságban, nem sokkal később az ugyancsak odesszai kerületi

bíróságon volt tüntetés, s a két odesszai és a harkovi tüntetéssel egyidőben a munkások utcai tüntetést rendeztek, zászlókkal vonultak végig a városon, forradalmi dalokat énekeltek stb.

E négy utóbbi tüntetésről többek közt az „Iszkra"[7] 79. száma tudósítást közöl a „Proletár tüntetések" című rovatban; ezekre a tudósításokra szeretném felhívni az olvasó figyelmét. Ismertetem először az „Iszkra" nyomán a tényeket, azután pedig az „Iszkra" okoskodásait.

Harkovban a bizottság megszervezi, hogy a munkások résztvegyenek a jogásztársaság gyűlésén; a gyűlésre több mint 200 proletár jut el: a munkások részint vonakodtak elmenni a parádés gyűlésre, részint pedig „parasztokat nem engedtek be". A liberális elnök az első forradalmi beszéd után megszökik. Ezután egy szociáldemokrata beszél, kiáltványok röpködnek, a Marseillaise-t éneklik, kitódulnak az utcára körülbelül 500 főnyi munkástömeggel, vörös zászló alatt munkásdalokat énekelve vonulnak. A legvégén egy részüket megverik és letartóztatják.

Jekatyerinodar. A duma ülésternében (mivel újabb liberális beszédeket harangoztak be) népes hallgatóság gyűlt egybe. A telefont használhatatlanná tették. A bizottság szónoka 30—40 munkással behatol a terembe, elmond egy rövid, teljesen forradalmi szociáldemokrata beszédet. Taps. Proklamációk. A városatyák megdermednek. A polgármester tiltakozik, eredménytelenül. A tüntetők dolguk végeztével békésen távoznak. Éjjel tömeges házkutatás.

Odessza. Az első tüntetés. A gyűlésen vagy kétezer ember, *zömük* munkás. Számos forradalmi beszéd (szociáldemokrata és eszer), tapsvihar, forradalmi felkiáltások, proklamációk. Utcai felvonulás forradalmi dalokkal. Szétoszlottak, vérontás nem volt.

Odessza. A második tüntetés. Többezren gyűlnek össze. Ugyanolyan grandiózus népi forradalmi gyűlés és utcai felvonulás, mint az előző alkalommal. Vérfürdő. Rengeteg sebesült, néhány súlyos. Egy munkásnő meghal. 60 letartóztatás.

Ezek a tények. Ilyenek az orosz proletárok tüntetései.

De lám, miként okoskodnak egyes szociáldemokrata

intellektuelek. Ezek az okoskodások a jekatyerinodari tüntetésre vonatkoznak, amelyről egy egész cikket írtak. Íme: „E tüntetésen az orosz szervezett proletariátus először találkozott szemtől szembe liberális hangulatú burzsoáziánkkal!..“ Ez a tüntetés „újabb lépés a politikai harc formáinak fejlődésében“, ez „akárhogy vesszük is, a politikai harcnak valóban új módszere, amely teljesen szemmelláthatő gyümölcsöző eredményekkel jár“, az efféle tüntetésekben a munkások „érzik, hogy meghatározott politikai egységekként lépnek fel“, kialakul bennük az az „érzés, hogy mint pártpolitikai harcosok jogképesek“. „A társadalom legszélesebb köreiben“ elterjed az a vélemény, hogy „a párt teljesen meghatározott, kialakult valami, amelynek — s ez a legfőbb — joga van ahhoz, hogy *követeljen*“. Hozzászoknak, hogy az egész pártot „aktív, harcoló, követeléseit világosan és határozottan kinyilvánító politikai erőnek“ tekintsék. „Az új harci módszert szélesebb körben kell felhasználni — a dumákban, a zemsztvókban és a közéleti személyiségek mindenféle kongresszusain.“ És az „Iszkra“ szerkesztősége, összhangban ennek az okoskodásnak a szerzőjével, „az újtípusú tüntetések eszméjéről“ beszél, azt mondja, hogy „elvtársaink — különösen Jekatyerinodarban — sikeresen meg tudták mutatni a «társaságnak», hogy önálló pártként cselekszenek, amely képesnek érzi magát arra, hogy befolyásolja az események menetét és igyekszik ezt meg is tenni“.

Úgy bizony. „Különösen Jekatyerinodarban...“ Új lépés, új módszer, új eljárás, először szemtől szembe, teljesen szemmelláthatő gyümölcsöző eredmények, meghatározott politikai egységek, a politikai jogképesség érzése, a követelés joga... Ósdi, régesrég elmúlt, majdnem elfelejtett valami levegője csapott meg e fellengzős, mélyenszántó okoskodások olvasása közben. De még mielőtt világosan felismertem volna, mi is ez az ósdiság, önkénytelenül azt kérdeztem: de engedelmet, uraim, miért „különösen Jekatyerinodarban“, voltaképpen miért új módszer ez? miért hogy sem a harkoviak, sem az odesszaiak nem hencegnek (bocsássák meg a vulgáris kifejezést) a módszer újdonságával, meg a szemmelláthatő gyümölcsöző

eredményekkel, az első szemtől szembe való találkozással, meg a politikai jogképesség érzésével? Miért érnek el szemmelláthatóbb és gyümölcsözőbb eredményeket néhánytucat munkás és néhányszáz liberális gyűlései a duma üléstermének négy fala közt, mint munkások ezreinek gyűlései nemcsak az orvos- meg jogásztársaságokban, hanem *az utcán* is? Az utcai tüntetések (Odesszában, valamint a korábbiak a Don melletti Rosztovban és más városokban) csakugyan a dumagyűléseknél kevésbbé fejlesztik a politikai jogképesség érzését és a követelés jogát?.. Igaz, be kell vallanom, kissé kényelmetlenül érzem magam, mikor ezt az utóbbi két szót így együtt leírom (a *követelés* joga) — túlságosan együgyűen hangzik, de mit lehessen tenni, ha már ők így írják.

Különben ez a szóösszetétel egyetlen esetben némi értelmet nyerhet, és nem is csak ez az egy, hanem az „Iszkra" egész bölcselkedése is. Ez az eset az, ha feltesszük, hogy parlamentarizmusban élünk, ha egy pillanatra elképzeljük, hogy a jekatyerinodari duma átkerül a Temze partjára, a Westminster-apátság[8] mellé. Ha tehát ez a csekélyke feltétel adva van, akkor világossá válik, hogy miért lehet egy küldöttgyűlés négy fala közt több „jogunk a követelésre", mint az utcán, — hogy miért gyümölcsözőbb a miniszterelnökkel, akarom mondani, a jekatyerinodari polgármesterrel harcolni, mint a rendőrrel, — hogy miért éppen a képviselőház vagy a zemsztvo-gyűlés üléstermében erősödik bennünk a politikai jogképesség érzése és az a tudat, hogy meghatározott politikai egységek vagyunk. Csakugyan, ha már nincs igazi parlamentünk, miért ne játsszunk parlamentarizmusdit? Ott oly festőien elképzelhető a „szemtől szembe találkozás" meg az „új módszer" és minden egyéb. Igaz, ez az elképzelés elkerülhetetlenül eltereli gondolatainkat arról a kérdésről, hogy a parlamentarizmussal való *játék* helyett hogyan vívjunk valódi tömegharcot a parlamentarizmus*ért*, de hát ez csekélység. Viszont micsoda szemmellátható, kézzelfogható eredmények...

Kézzelfogható eredmények... Ez a kifejezés egyszeribe eszembe juttatta Martinov elvtársat és a „Rabocseje Gyeló"-t[9]. Nem értékelhetjük helyesen az új „Iszkrá"-t,

ha nem térünk vissza a „Rabocseje Gyeló"-ra. A „harc új módszeréről" a jekatyerinodari tüntetés alkalmából elmondott okoskodás szóról-szóra megegyezik azzal az érveléssel, amelyet a szerkesztőség „a pártszervezetekhez írt levelében" rögzített le (közbevetőleg: észszerű-e véka alatt, titokban tartani az eredetit és csupán a másolatot nyiltan közrebocsátani?). A szerkesztőség érvelése, más alkalomból, a „Rabocseje Gyelo" szokásos gondolatmenetét ismétli meg.

Miért volt helytelen és káros az a rabocsejegyelós „elmélet", hogy magát a gazdasági harcot kell politikai jellegűvé tenni, hogy a munkásoknak gazdasági harcot kell vívniuk a munkáltatókkal és a kormánnyal, hogy bizonyos kézzelfogható eredményekkel kecsegtető konkrét követeléseket kell támasztaniuk a kormánnyal szemben? Talán nem kell politikai jellegűvé tennünk a gazdasági harcot? Feltétlenül meg kell tennünk ezt. De mikor a „Rabocseje Gyelo" a proletariátus forradalmi pártjának politikai feladatait a „gazdasági" (szakmai) harcból vezette le, akkor megbocsáthatatlanul leszűkítette és ellaposította a szociáldemokrata felfogást, kisebbítette a proletariátus sokoldalú politikai harcának feladatait.

Miért helytelen és káros az az újiszkrás elmélet, amely az új módszerről, a proletár erők mozgósításának magasabb típusáról, a munkások politikai jogképességérzésének, a munkások „követelési jogának" új fejlődési útjáról stb. stb. szól? Talán nem kell munkástüntetéseket szerveznünk a zemsztvo-gyűléseken is meg a zemsztvogyűlések alkalmából is? Feltétlenül meg kell tennünk ezt. De jó proletár tüntetések alkalmából ne beszéljünk intellektuel badarságokat. Csak megfertőzzük a proletariátus öntudatát, csak eltereljük figyelmét az igazi, komoly, nyilt harc sebesen előtérbe nyomuló feladatairól, ha szokásos tüntetéseinknek éppen azokat a vonásait fogjuk új módszer néven dicsőíteni, amelyek legkevésbbé hasonlítanak a tevékeny harcra, amelyekről csak tréfából lehet kijelenteni, hogy különösen gyümölcsöző eredményekkel járnak, hogy különösen erősítik a politikai jogképesség érzését stb.

Régi ismerősünknek, Martinov elvtársnak, meg az új „Iszkrá"-nak is ugyanaz a bűne: intellektuelek módjára nem hisznek a proletariátus erejében, nem hisznek abban, hogy a proletariátus képes általában szervezkedni, s különösen pártszervezetet teremteni, képes politikai harcot vívni. A „Rabocseje Gyelo" úgy vélte, hogy a proletariátus még nem képes vagy még soká nem lesz képes a munkáltatók és a kormány ellen vívott gazdasági harc keretein túlmenő politikai harcra. Az új „Iszkra" úgy véli, hogy a proletariátus még nem képes vagy még soká nem lesz képes önálló forradalmi fellépésre, és ezért új harci módszernek nevezi azt, hogy néhány tucat munkás elmegy a zemsztvo-gyűlésre. A régi „Rabocseje Gyelo" is, meg az új „Iszkra" is csak azért esküdözik a proletariátus öntevékenységére és önnevelésére, mert az esküdözés mögött az húzódik meg, hogy az intellektuelek nem értik meg a proletariátus tényleges erőit és égető feladatait. A régi „Rabocseje Gyelo" is, meg az új „Iszkra" is párját ritkító mélyenszántó sületlenséget beszél össze a kézzelfogható és szemmellátható eredmények különös jelentőségéről, a burzsoázia és a proletariátus konkrét szembeállításáról — s ezzel a parlamentarizmussal való játék felé tereli a proletariátus figyelmét az egyre sürgetőbb feladatról, arról a feladatról, hogy a népi felkelés élén közvetlen rohamot indítson az önkényuralom ellen. A régi „Rabocseje Gyelo" is, meg az új „Iszkra" is, amikor megkísérli, hogy a forradalmi szociáldemokrácia régi szervezeti és taktikai elveit *revideálja* (felülvizsgálja), s lázas igyekezettel keres új szavakat és „új módszereket", valójában visszafelé húzza a pártot, maradi, sőt valósággal reakciós jelszavakat ad ki.

Elegünk van már ebből az új revízióból, amely visszavezet a régi szemétdombra! Itt az ideje, hogy előremenjünk, itt az ideje, hogy ne leplezzék tovább a dezorganizációt a hírhedt folyamat-szervezet elmélettel, ideje, hogy a munkástüntetésekben is azokat a vonásokat hangsúlyozzák és helyezzék előtérbe, amelyek mind közelebb viszik őket az igazi, nyílt szabadságharchoz!

„Vperjod" 1. sz.
1905 január 4 (1904 december 22).

ELÉG VOLT

A szemtanúk valamennyien megegyeznek abban, hogy a november 28-i tüntetés azért vallott kudarcot, mert a munkások jóformán egyáltalán nem vettek részt benne. De miért nem mentek el a munkások a tüntetésre? Vajjon a pétervári bizottság, amelynek felhívására a tanuló-ifjúság kivonult a tüntetésre, miért nem gondoskodott a munkások bevonásáról, s miért juttatta így zátonyra azt a vállalkozást, amelynek maga volt a kezdeményezője? A választ ezekre a kérdésekre egy munkásnak, a bizottság egyik tagjának levele adja meg; a levél legfőbb részeit az alábbiakban közöljük.

„A hangulat (november elején) forró volt és már-már felszínre tört. Erre egy tüntetés szolgált volna eszközül. És csakugyan, ezidőtájt «szociáldemokrata diákszervezet» aláírással megjelent egy röpirat, amely november 14-re tüntetést hirdetett. A bizottság, amikor erről tudomást szerzett, javasolta ennek a szervezetnek, hogy halassza el a tüntetést november végére, hogy a pétervári proletariátussal együtt léphessen fel. A diákok beleegyeztek . . . Az öntudatos munkások alig várták a tüntetést. November 14-én sok munkás kiment a Nyevszkijre abban a hitben, hogy a diákok mégis megtartják a tüntetést. Mikor figyelmeztették őket, hogy a bizottság felszólítása nélkül nem lett volna szabad kimenniük, bár hajlottak a szóra, azt válaszolták, hogy «gondoltuk, hátha mégis lesz valami». Ez mindenesetre jellemző az öntudatos munkások hangulatára.

November 18-án a bizottság ülésén elhatároztuk, hogy 28-án rendezzük meg a tüntetést. Nyomban akcióbizottságot választottunk, hogy az szervezze meg a tüntetést és dolgozza ki a cselekvési tervet; elhatároztuk azt is, hogy a tüntetés elő-

készítésére kibocsátunk két agitációs röplapot és egy felhívást. Lázas munkába kezdtünk. E sorok írója személyesen is szervezett több értekezletet a köröket képviselő munkások számára, amelyeken a munkásosztály szerepéről volt szó, meg arról, hogy mi most a célja és a jelentősége a tüntetésnek. Megvitattuk a fegyveres és a fegyvertelen tüntetés kérdését, és valamennyi értekezleten a bizottság határozatával egyetértő határozatot hoztak. A munkások követelték, hogy minél több röplapot adjanak nekik terjesztés végett: «adjatok akár egész szekérre valót» — mondták.

Így hát 28-ára grandiózusnak ígérkező tüntetés volt készülőben. De ekkor a mi pétervári «kisebbségünk», akárcsak az «országos» és a külföldi «kisebbség», nem bírta ki, hogy ne játssza el merőben negatív szerepét, a dezorganizátor szerepét. Hogy ezt a szerepet teljesen világosan lássák, hadd szóljak néhány szót a helyi «kisebbségről» és tevékenységéről. A bizottság többsége a tüntetés előtt, és utána is, a II. pártkongresszus többségének híve volt. A lebukások és a pártot marcangoló nézeteltérések sok tekintetben meggyengítették a helyi szociáldemokrata szervezetek tevékenységét. A helyi «kisebbség» a «többség» ellen folytatott harca során arra törekszik, hogy saját frakciós érdekei kedvéért lejárassa a helyi bizottságot. Azok a kerületi küldöttek, akik a «kisebbség» hívei, nem engedik be kerületükbe a «többséghez» tartozó elvtársakat, nem adnak a bizottságnak semmiféle összeköttetést. Az eredmény: szörnyű szervezetlenség és az illető kerület munkaképességének csökkenése. Előfordult például a következő eset. Az egyik kerületben az utóbbi 5—6 hónap folyamán «mensevik» volt a küldött. Ez a kerület rettenetesen meggyengült, mert elszakadt a közös munkától. Korábban 15—20 kör működött, most négyet-ötöt is bajosan találni. A munkások elégedetlenek e helyzettel, s küldöttük azon van, hogy ezt az elégedetlenséget felhasználja a «többség» ellen, hogy ezen az alapon szembefordítsa a munkásokat a bizottsággal. A «kisebbség» arra törekszik, hogy a helyi szociáldemokrácia minden gyengeségét felhasználja a «többség» ellen — aztán hogy sikeres-e ez a törekvésük vagy sem, az más kérdés, de ez tény.

Három nappal a tüntetés előtt a «kisebbség» kezdeményezésére összehívják a bizottság ülését. Bizonyos körülmények folytán a bizottság három «többségi» tagját nem tudják értesíteni az ülésről s ezért ezek távolmaradnak. A «kisebbség» javaslatot terjeszt be, hogy fújják le a tüntetést; fenyegetőzik, hogy ellenkező esetben a tüntetés ellen fog dolgozni, s nem oszt szét egyetlen röplapot sem. Mivel távol volt három elv-

társ, aki a tüntetést védelmezte volna, a javaslatot elfogadják. Határozat: a röplapokat nem terjesztik, a felhívásokat pedig megsemmisítik.

A nagy tömegek a polgári társadalom körében is meg a munkások körében is készülődnek a tüntetésre és csak a bizottság felhívását várják. Elterjed a hír, hogy a tüntetést lefújták és bizonytalan időre elhalasztották. Sokan elégedetlenkednek a lefújás miatt; a technikai részleg tiltakozik és kijelenti, hogy nem dolgozik tovább a bizottság számára.

Pénteken összehívják a bizottság ülését, és az a három elvtárs, aki a legutóbbi ülésen nem volt jelen, tiltakozik az ellen, hogy a tüntetésről hozott határozatot helytelenül megváltoztatták; mivel a tömeg így is, röplapok nélkül is össze fog gyűlni a Nyevszkijen, kitartanak amellett, hogy mindent meg kell tenni, hogy a munkások is résztvegyenek a tüntetésen. A «kisebbség» képviselője ellenkezik, s azzal érvel, hogy «*nem minden munkás eléggé fejlett ahhoz, hogy öntudatosan résztvegyen a tüntetésen és kiálljon a bizottság követelései mellett*». A kérdést szavazásra bocsátják, és az ülés szótöbbséggel egy szavazat ellenében úgy dönt, hogy résztvesznek a tüntetésen. De ekkor kiderül, hogy nagymennyiségű — több mint 12 000 — kinyomott felhívást elégettek. Ezenkívül a gyárakban lehetetlen a felhívások széleskörű terjesztése, mivel szombat reggelig a röplapok nem jutnak el sehova sem, a munka pedig a gyárakban szombaton már 2—3 órakor befejeződik. Ilymódon a röplapokat a munkások közt csak szűk körben, csak az ismerősök közt lehetett terjeszteni, s egyáltalán nem a nagy tömegek közt. Ilyen körülmények közt a tüntetés már eleve kudarcra volt ítélve. És kudarcot is vallott...

Most aztán diadalünnepet ülhet «kisebbségünk». Győzött! Íme egy újabb eset, amely lejáratja a bizottságot (olvasd: a „többséget"). De reméljük, az olvasó komolyabban veszi azokat az okokat, amelyek miatt így végződött a tüntetés, és velünk együtt azt mondja: «igen, pártunkban most olyan helyzet alakult ki, hogy lehetetlen a sikeres munka. Mielőbb véget kell vetnünk a pártválságnak, tömörítenünk kell sorainkat. Ellenkező esetben az a veszély fenyeget bennünket, hogy teljesen elgyengülünk, és mivel nem használtuk ki a mostani kedvező pillanatot, elmaradunk a nagy eseményektől.»"

A pétervári „kisebbségnek" e szervezetbontó merényletével, amely kicsinyes körösdi érdekek miatt kudarcba fullasztott egy proletár tüntetést, betelt a pohár, s itt az ideje, hogy végeszakadjon a párt türelmének is. Hogy

pártunk súlyos beteg, s hogy az utóbbi évben elvesztette befolyásának jó felét, azt tudja az egész világ. És mi most azokhoz fordulunk, akik nem tudják ezt a súlyos betegséget vigyorogva és kárörömmel szemlélni, akik nem tudják a pártválság átkozott kérdéseit sóhajtozással és nyöszörgéssel, siránkozással és nyafogással elintézni, akik kötelességüknek tartják, hogy teljesen tisztába jöjjenek — mégha hihetetlen erőfeszítések árán is, de tisztába jöjjenek — a válság okaival és gyökerestül szüntessék meg a bajt. Nekik, *és csakis nekik*, elmondjuk a válság történetét: a válság történetének tanulmányozása nélkül nem érthetik meg a mostani szakadást sem, amelyet a „mensevikeknek" végülis sikerült elérniük.

A válság első szakasza. Pártunk második kongresszusán győznek az iszkrás elvek a rabocsejegyelősök és a félrabocsejegyelősök ellenállása ellenére. A kongresszus után a kisebbség elkezdi robbantani a pártot azért, hogy bevigye a kongresszus által elutasított személyeket a szerkesztőségbe. A dezorganizálás, a bojkott, a szakadásnak az előkészítése *három hónapig* folyik, augusztus végétől november végéig.

A második szakasz. Plehanov enged a kooptálást szomjúhozó gentlemaneknek, és nyomtatásban, a „Mit ne tegyünk" című cikkben (52. sz.) mindenki füle hallatára kijelenti, hogy a nagyobb rossz elkerülése végett személyes engedményt tesz a revizionistáknak és az anarchista individualistáknak. A gentlemanek felhasználják az engedményt, hogy tovább robbantsák a pártot. Miután bejutottak a Központi Lap szerkesztőségébe és a Párttanácsba, *titkos szervezetet* létesítenek, hogy bevigyék embereiket a Központi Bizottságba és meghiúsítsák a harmadik kongresszust. Ez hallatlan és hihetetlen tény, de okmányszerűen bizonyítja az új Központi Bizottságnak e nemes társasággal kötött egyességekről szóló levele.

A harmadik szakasz. A Központi Bizottság három tagja átpártol a párt elleni összeesküvők oldalára, *kooptál három kisebbségi jelöltet* (közben levélben biztosítja a bizottságokat ennek ellenkezőjéről) és a Párttanács segítségével *véglegesen meghiúsítja a harmadik kongresszust*, amelynek az összehívása mellett állást foglalt azoknak a bizottságok

nak túlnyomó többsége, amelyek egyáltalán véleményüket nyilvánították a párt válságával kapcsolatban. Orlovszkij[10] brosúrája („A Tanács a párt ellen") és Lenin brosúrája („Nyilatkozat és dokumentumok a központi szerveknek a párttal való szakításáról"*) ezeket a tényeket hasonlóképpen okmányszerűen bizonyítják. Az oroszországi pártmunkások zöme nem ismeri ezeket a tényeket, de az, aki nemcsak szóban akar a párt tagja lenni, köteles ismerni őket.

A negyedik szakasz. Az orosz pártmunkások összefognak, hogy ellenálljanak a pártunkra szégyent hozó külföldi körnek. A *többség hívei és bizottságai számos külön konferenciát szerveznek*, megválasztják meghatalmazottaikat. Az új Központi Bizottság, amely teljes egészében a kooptált jelöltek kezében van, *arra törekszik, hogy szétbomlassza és megossza a többség valamennyi helyi bizottságát.* Ne ringassák illúziókban magukat az elvtársak ezt illetően: a Központi Bizottságnak egyéb célja nincs. A külföldi kompánia kreatúrái országszerte új bizottságokat készítenek elő és szerveznek (Odessza, Baku, Jekatyerinoszlav, Moszkva, Voronyezs stb.). A külföldi kör saját jól megrostált kongresszusának előkészítésén munkálkodik. A titkos szervezet, miután végzett a központi szervekkel, a helyi bizottságok ellen fordult.

A pétervári mensevikek bomlasztó akciója nem véletlen, hanem előre megfontolt lépés a bizottság kettészakítása felé, olyan lépés, amelyet a Központi Bizottságba kooptált „mensevikek" segítségével hajtottak végre. Ismételjük: az oroszországi pártmunkások zöme nem ismeri ezeket a tényeket. Mi a legnyomatékosabban óvjuk és figyelmeztetjük őket: ezeket a tényeket köteles ismerni mindenki, aki harcolni akar a bomlasztás ellen a pártért, aki nem akarja, hogy végleg bolonddá tegyék.

Mi megtettünk minden lehetséges engedményt, s amellett egy csomó egészen lehetetlen engedményt is, hogy továbbra is egy pártban dolgozhassunk a „kisebbséggel". Most, amikor a harmadik kongresszust meghiúsították, és a bomlasztó munka a helyi bizottságok ellen irányul,

* Lásd *Lenin* Művei. 7. köt. 1953. 565—571. old. — *Szerk.*

erre már nincs semmi remény. Ellentétben a „mensevikekkel“, akik titokban, a párt elől elrejtőzve cselekszenek, nekünk nyiltan ki kell mondanunk és a gyakorlatban meg kell erősítenünk, hogy a párt ezekkel az urakkal minden kapcsolatot megszakít.

„Vperjod“ 1. sz.
1905 január 4 (1904 december 22).

A BIZOTTSÁGOK KONFERENCIÁI[11]

A közelmultban ülésezett pártunk helyi bizottságainak három konferenciája: 1) négy kaukázusi bizottságé, 2) három délvidéki (az odesszai, a jekatyerinoszlavi, a nyikolajevi) bizottságé és 3) hat északi (a pétervári, a moszkvai, a tveri, a rigai, az északi és a nyizsnyijnovgorodi) bizottságé. Reméljük, hogy a közeljövőben részletes adatokat közölhetünk ezekről a konferenciákról[12]. Most viszont csak annak közlésére szorítkozunk, hogy mindhárom konferencia kategorikusan állást foglalt amellett, hogy haladéktalanul össze kell hívni a párt harmadik kongresszusát és támogatni kell a „többség" irodalmi csoportját.

„Vperjod" 1. sz.
1905 január 4 (1904 december 22).

AZ ÚJ OROSZ KÖLCSÖN

A német tőzsdekirályok lapja (a „Frankfurter Zeitung") ezzel a címmel közli a következő tanulságos tudósítást:

„Már néhány hét óta állandóan újabb nagy orosz kölcsönről suttognak. E híreket egytől-egyig azonnal megcáfolták. Most azonban hivatalosan elismerik, hogy a napokban (a cikket december 29-én írták) Pétervárott tárgyalások folytak a kölcsönről. Kétségtelen, hogy ezeket a hivatalos tárgyalásokat nemhivatalos puhatolózások előzték meg, s ezek szolgáltak a híresztelés alapjául. Azt mondják, a tárgyalásokon ezúttal német pénzemberek vettek részt. A kölcsönt a német piacon akarják elhelyezni. Oroszország a háború kezdete óta eddig három különböző úton szerzett pénzt magának: mindenekelőtt körülbelül 300 millió rubelt kölcsönvett az államkincstár szabad készpénzkészletéből, amelyet a már engedélyezett kiadások csökkentésével növeltek. Azután a francia bankárok révén szerzett 800 millió frank (körülbelül 300 millió rubel) kölcsönt. Augusztusban Oroszország a belső piachoz fordult: 150 millió rubel összegű értékpapírt bocsátottak ki. A háború hónapról hónapra nagyobb összegeket emészt fel, és Oroszország újra nagyobb külföldi kölcsönre gondol. Az utóbbi időben az orosz értékpapírok nagy (aggasztó, bedenkliche) hajlandóságot mutatnak az esésre. Hogy a német publikum hogyan vélekedik az orosz kölcsönről, nem tudjuk. A hadiszerencse eleddig változatlanul a japánok oldalán volt. És bár az orosz kölcsönöket eddig általában megbízható tőkebefektetéseknek tartották, most ezek többé-kevésbbé spekulatív színezetet (Beigeschmack)

kapnak, kivált a nemrég kiadott cári kiáltvány folytán, amely jellemző fényt vet az orosz belállapotokra. Majd meglátjuk, vajjon az új kölcsönt olyan feltételekkel (kamatlábbal és kibocsátási árfolyammal) kínálják-e a német közönségnek, amelyek kiegyensúlyozhatják az orosz kölcsön csökkent minőségét.“ — — —

Az európai burzsoázia tehát ismét figyelmezteti az orosz önkényuralmat! Az önkényuralom hitele romlik a katonai vereségek miatt is, az országban növekvő elégedetlenség miatt is. Az európai bankárok már kezdik kockázatos spekulációnak tekinteni azt, hogy az önkényuralomra számítsanak, az orosz kölcsönök „minőségét“, azaz megbízhatóságát, nyiltan csökkentnek nyilvánítják.

És mennyi tengersok pénzbe fog még kerülni a népnek ez a bűnös háború, amely minden bizonnyal *naponta* legalább *három millió rubelt* emészt fel!

A megírás ideje: 1904 december 16 (29) után.

Először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik“ XVI. köt. 1931.

A. A. BOGDANOVNAK

1905 január 10.

Kedves barátom! Végre megindítottuk a „Vperjod"-ot, és szeretnék Önnel részletesebben elbeszélgetni róla. Holnapután megjelenik a második szám. Hetenként akarjuk kiadni. Irodalmi erőnk van elég. A hangulat kitűnő, a munkaképesség dolgában is valamennyien jól állunk (kivéve valamelyest Vaszilij Vasziljevicset[13], aki kissé búslakodik). Biztosak vagyunk benne, hogy jól fog menni a dolog, csak csődbe ne jussunk. Egy-egy szám 400 frankba (150 rubel) kerül, nekünk meg mindössze 1 200 frankunk van. Az első hónapokban pokolian nagy szükségünk van a segítségre, mert ha nem biztosítjuk a rendszeres megjelenést, a többség helyzete hallatlanul, alig helyrehozhatóan megsínyli azt. Ne feledkezzen meg erről és szerezzen *(különösen Gorkijtól)* legalább valamit.

Továbbá, különösen fontos most közölni Rahmetovval[14], hogy minden erejével feküdjön neki az oroszországi irodalmi közreműködés megszervezésének. A hetilap sikere elsősorban attól függ, hogy milyen energikusan dolgoznak majd benne az oroszországi szerzők és szociáldemokraták. Írja meg Rahmetovnak, hogy mozgósítsa erre *Finnt is, Kollontajt is* (égető szükségünk van *Finnországról* szóló cikkekre), *Rumjancevet is, Andrej Szokolovot is*, az utóbbit mindenképpen és különösen. Régi tapasztalatból tudom, hogy az oroszországiak ilyesmiben pokolian, megbocsájthatatlanul, hihetetlenül nehézkesek. Ezért először is magunknak kell jó példával előljárnunk, másodszor pedig, nem szabad bíz-

nunk az ígéretekben, hanem feltétlenül kész dolgokat kell követelnünk. Rahmetov is okvetlenül maga kérje a cikkeket és tudósításokat, maga vegye át, maga küldje el őket, s ne tágítson, amíg a kezébe nem adják. (Megemlítem még *Szuvorovot és Luncot*, de természetesen Rahmetov még sokat ismer.) Pokolian kellenek 1) 6—18 000 betűs kis cikkek az orosz élet kérdéseiről; 2) 2—6 000 betűs jegyzetek ugyanebből a témakörből; 3) mindenféléről a legkülönbözőbb terjedelmű tudósítások; 4) az orosz helyi és szakkiadványok érdekes helyeinek rövid összefoglalásai és idézetek ezekből a kiadványokból; 5) kisebb jegyzetek az orosz kiadványok ujság- és folyóiratcikkeiről. A három utolsó pontnak teljes mértékben eleget tud tenni a munkás- és különösen a tanuló-ifjúság, ezért gondot kell fordítaniuk erre, népszerűsíteniük kell ezt a munkát, fel kell rázniuk és meg kell mozgatniuk a közönséget, konkrét példákon tanítsák meg rá, hogy mit várunk tőle, s hogyan kell ügyesen hasznosítani minden csekélységet, magyarázzák meg, hogy külföldön pokolian kell a *nyers* anyag Oroszországból (irodalmilag feldolgozni és irodalmilag felhasználni magunk is tudjuk!), hogy rendkívül ostoba dolog restelkedni irodalmi fogyatékosságok miatt, s hozzá kell szokniuk, hogy egyszerűen beszélgessenek és egyszerű nyelven levelezzenek a külföldi folyóirattal, ha azt akarják, hogy az ő folyóiratuk legyen. Ezért én egyenest szükségesnek, feltétlenül szükségesnek tartanám, hogy *minden* diákkörnek, *minden* munkáscsoportnak adják oda a „Vperjod" egy-egy címét (külföldit, most sok van, s még több lesz). Higgye el, hogy nálunk a bizottságok tagjai körében bárgyú előítélettel viseltetnek azzal szemben, hogy a pártkörüli ifjúság közt széles körben szétosszák a címeket. Harcoljon teljes erejéből ez ellen az előítélet ellen, ossza szét a címeket és követelje a csoportoktól, hogy *közvetlen kapcsolatot* tartsanak a „Vperjod" szerkesztőségével. Enélkül nem fog menni a lap. Rettenetesen kellenek a munkáslevelek, de kevés van belőlük. El kell érni, hogy a munkások tucatjai és százai egyenesen és közvetlenül írjanak a „Vperjod"-nak.

Arra is törekednünk kell, hogy a munkások közvet-

lenül megadják saját címüket, hogy a „Vperjod"-ot borítékban megküldhessük nekik. A munkások nem félnek ettől. A rendőrség nem képes elcsípni a borítékok tizedrészét sem. A „Vperjod" kis terjedelme (négy oldal) és gyakori megjelenése a lap legégetőbb kérdésévé teszi a borítékozott szétküldést. Közvetlenül ki kell tűznünk azt a célt, hogy megszervezzük a munkások előfizetését a „Vperjod"-ra, ki kell fejlesztenünk azt a szokást, hogy közvetlenül küldjék külföldre a pénzt (egy rubelecske még nem a világ!) és a címüket. Ha ehhez ésszel látunk hozzá, istenuccse forradalmasíthatjuk Oroszországban az illegális irodalom terjesztését. Ne feledje el, hogy az illegális szállítás a legjobb esetben is beletelik vagy négy hónapba. Egy hetilapnál! A borítékok 50—75%-a viszont minden bizonnyal a posta sebességével jut el.

Aztán a szerzők. Őket mindjárt úgy kell beszervezni, hogy hetenként vagy kéthetenként rendszeresen írjanak: különben, úgymond, nem tartunk benneteket rendes embereknek és megszakítunk veletek minden kapcsolatot. A szokott kifogás: nincs témánk, félünk, hogy kárbavész a fáradságunk, azt hisszük, „nekik már van". Ezekkel a lapos, bárgyú kifogásokkal személyesen Rahmetovnak kell harcolnia. A legfőbb témák: orosz belpolitikai szemle (az, amit a vaskos folyóiratok a belpolitikai szemle rovatban és a társasági krónikában közölnek), továbbá kisebb cikkek az orosz szakkiadványok (statisztikai, katonai, orvosi, börtönügyi, lelkészi stb. stb. kiadványok) anyagával kapcsolatban. Ez a két rovatunk mindig anyaghiánnyal küszködik. Ezt a két rovatot csak oroszországiak és kizárólag oroszországiak vezethetik jól. *A súlypont itt — a friss tények, a friss benyomások, a külföldön megszerezhetetlen speciális anyagok, s egyáltalán nem a taglalás, a szociáldemokrata szempont szerint való értékelés.* Ezért ezek a cikkek és jegyzetek sosem vesznek kárba, mivel mindig felhasználjuk őket. Rahmetovra most az a kötelesség hárul, hogy megszervezze ezt a dolgot és szerezzen nekünk akár csak öt jó, használható, nem lusta és nem húzódozó munkatársat, akik mind közvetlenül tartanak kapcsolatot a szerkesztőséggel. Csak a munkatársakkal való közvetlen kapcsolat

esetén biztosítható a teljes összhang a munka minden kis részletét illetően. Csalogatni azzal kell az embereket, hogy munkáik sehol máshol nem „jönnek ki" oly hamar, mint a hetilapnál.

Végezetül néhány szót a mostani szervezeti jelszóról. Az „Elég volt" című cikk után („Vperjod", 1. sz.)* ez a jelszó világos kell hogy legyen, de a publikum olyan renyhe, hogy Rahmetovnak ezt is teljes erővel magyarázgatnia kell, szájba kell rágnia, bele kell vernie a fejekbe. A *szakadás* most *teljes*, mivel mi minden eszközt kimerítettünk. *Harmadik kongresszust* a Központi Bizottság és a Párttanács akarata ellenére és *nélkülük*. Teljes szakítás a Központi Bizottsággal. Nyiltan kijelentjük, hogy saját irodánk van. Teljesen eltávolítjuk a mensevikeket és az újiszkrásokat mindenünnen. Mi mindent megtettünk, hogy megférjünk egymással, és most nyiltan és egyenesen ki kell jelentenünk, hogy külön kell dolgoznunk. A hiszékenység és naivság mindenképpen csak óriási kárt okozhat.

Az isten szerelmére kérem, adjon ki minél hamarabb nyilt és éles nyilatkozatot az irodáról[15]. Feltétlenül 1) teljes szolidaritást kell vállalnia az „Elég volt" c. cikkel és meg kell ismételnie az abban levő felhívást; 2) ki kell jelentenie, hogy a „Vperjod" a bizottságok többségének a lapja, és hogy az iroda szorosan és teljes egyetértésben együttműködik vele; 3) hogy a Központi Bizottság és a Párttanács a legszégyenletesebb módon becsapta a pártot és meghiúsította a kongresszust; 4) hogy most nincs más kiút, mint maguknak a bizottságoknak a kongresszusa a Központi Bizottság és a Párttanács *nélkül*; 5) hogy az iroda vállalja, hogy segíti a bizottságok pozitív munkáját; 6) hogy a Központi Lap minden hitelét elvesztette ingadozása és hazugságai miatt.

Higgye el, hogy mi nagyra becsüljük Zemljacskát, de nincs igaza papával[16] szemben, és önön áll, hogy kijavítsa Zemljacska hibáit. Sürgősen, minél hamarabb szakítsanak minden téren a Központi Bizottsággal, haladék-

* Lásd ebben a kötetben 20—25. old. — *Szerk.*

talanul nyomassák ki a nyilatkozatot az irodáról, s szögezzék le, hogy az iroda Szervező Bizottság, amely összehívja a harmadik kongresszust.

Először megjelent: „Proletarszkaja Revoljucija" 3. (38.) sz. 1925.

PORT-ARTUR ELESTE[17]

„Port-Artur kapitulált.

Korunk történelmének egyik legnagyobb eseménye ez. E három szó, melyet a táviró tegnap szerteröpített a civilizált világ minden sarkába, óriási és borzalmas katasztrófa, szerencsétlenség lesujtó benyomását kelti, melyet nehéz szavakba önteni. Összeroppan egy hatalmas birodalom erkölcsi ereje, elhalványul a presztizse egy fiatal fajnak, amelynek nem volt ideje még arra sem, hogy kellőképpen kibontsa szárnyait. Ez az esemény ítéletet mond egy egész politikai rendszer felett, követelőzések hosszú sorának vet véget, óriási erőfeszítéseket változtat semmivé. Persze, Port-Artur elestét már régen előrelátták, már régen célozgattak rá, s kész frázisokkal vígasztalták magukat. De a kézzelfogható, durva tény szétzúz minden konvencionális hazugságot. Most nem lehet gyengíteni a megtörtént összeomlás jelentőségét. Először alázta meg a régi világot egy helyrehozhatatlan vereség, melyet egy új világ mért rá, egy annyira titokzatos és a jelek szerint kamaszosan fiatal új világ, amely csak tegnap indult el a civilizáció útján."

Így írt egy tekintélyes európai burzsoá ujság az események közvetlen hatása alatt. És el kell ismernünk, nem csak az egész európai burzsoázia hangulatát sikerült plasztikusan kifejeznie. Ebből az ujságból a régi világ burzsoáziájának csalhatatlan osztályösztöne beszél; ezt a burzsoáziát nyugtalanítják az új burzsoá világ sikerei, aggasztja az, hogy az orosz katonai erő, melyet hosszú ideig az európai reakció legmegbízhatóbb támaszának tekintettek, csődöt mondott. Nem meglepő, hogy az európai

burzsoázia is, noha nem vesz részt a háborúban, úgy érzi, hogy megalázták és vereséget szenvedett. Hiszen annyira megszokta, hogy Oroszország erkölcsi erejét Európa zsandárának katonai erejével azonosítsa. Számára az ifjú orosz faj presztizse széttéphetetlenül egybefonódott a megingathatatlanul erős, a jelenlegi „rendet" keményen őrző cári hatalom presztizsével. Nem csoda, hogy a vezető és parancsnokló Oroszország katasztrófája az egész európai burzsoázia számára „borzalmas": ez a katasztrófa azt jelenti, hogy a kapitalista fejlődés az egész világon hihetetlenül meggyorsul, hogy a történelem kerekei gyorsabban forognak, a burzsoázia pedig keserű tapasztalataiból jól tudja, nagyon is jól tudja, hogy ez a gyorsulás közelebb hozza a proletariátus szociális forradalmát. A nyugateurópai burzsoázia annyira biztonságban érezte magát a hosszú pangás légkörében, a „hatalmas birodalom" védőszárnyai alatt, és most egyszerre valamilyen „titokzatos, kamaszosan fiatal" erő meg merészeli törni ezt a pangást, döngetni meri ezt a pillért.

Igen, az európai burzsoáziának van mitől rettegnie. A proletariátusnak van miért örülnie. Legádázabb ellenségünk katasztrófája nem csak az orosz szabadság közeledtét jelenti. Ez a katasztrófa egyben előhírnöke az európai proletariátus újabb forradalmi fellendülésének is.

De vajjon miért és mennyire történelmi katasztrófa Port-Artur eleste?

Mindenekelőtt szembetűnő az esemény jelentősége a háború menete szempontjából. A japánok elérték fő céljukat, amelyet a háborúval el akartak érni. A progresszív, haladó Ázsia jóvátehetetlen csapást mért a maradi, reakciós Európára. Tíz éve ezt a reakciós Európát, élén Oroszországgal, nyugtalanította, hogy a fiatal Japán szétzúzza Kínát, és ezért egyesült, hogy elszedje Japántól győzelme legzamatosabb gyümölcseit. Európa megvédte a régi világ kialakult viszonyait és privilégiumait, a régi világ előjogát, századok által szentesített ősi jogát arra, hogy kizsákmányolja az ázsiai népeket. Az, hogy Japán visszavette Port-Arturt, csapás az egész reakciós Európára. Oroszország hat évig volt Port-Artur ura, ez alatt százmeg százmillió rubelt költött stratégiai vasútvonalakra,

kikötők létesítésére, új városok építésére, az erőd megerősítésére — amelyet aztán az Oroszország által megvásárolt és Oroszország előtt hajbókoló európai ujságok bevehetetlenként dicsőítettek. A katonai szakértők azt írják, hogy Port-Artur erősségére nézve felért hat Szevasztopollal. És lám, a kis Japán, amelyet eddig mindenki megvetett, nyolc hónap alatt elfoglalja ezt az erősséget, noha Anglia és Franciaország együttesen egy teljes évig vesződtek az egy Szevasztopol bevételével. Helyrehozhatatlan katonai csapás. Eldőlt a tengeri hegemónia kérdése — a modern háború sarkalatos, fő kérdése. Az orosz csendesóceáni flotta, amely kezdetben nem volt gyengébb — ha ugyan nem volt erősebb —, mint a japán, teljesen megsemmisült. Elveszett a flotta hadműveleti bázisa is, és Rozsgyesztvenszkij hajórajának nem marad más hátra, mint hogy szégyenletesen visszaforduljon, miután hiábavalóan kidobtak újabb milliókat, miután a félelmetes páncéloshajók hatalmas győzelmet arattak az angol halászbárkákon. Becslések szerint Oroszország anyagi vesztesége csak a flottánál legalább háromszázmillió rubel. De még számottevőbb a tízezernyi java tengerészlegénység elvesztése, s egy egész szárazföldi hadsereg elvesztése. Sok európai ujság most azon fáradozik, hogy csökkentse e veszteségek jelentőségét, egészen nevetségesen erőlködnek és odáig mennek, hogy azt bizonygatják: Kuropatkin „megkönnyebbült", „megszabadult" a portarturi gondoktól! Megszabadult az orosz katonaság is egy egész hadseregtől. A foglyok száma, a legutóbbi angol adatok szerint, eléri *a 48 000 főt*, és hány ezren pusztultak még el a csingcsaui csatában és magában az erődben. A japánok véglegesen elfoglalják egész Liaotungot, olyan támaszponthoz jutnak, amely felmérhetetlen jelentőségű Korea, Kína és Mandzsúria befolyásolása szempontjából, a Kuropatkin elleni harcra 80—100 000 főnyi edzett hadsereget s emellett hatalmas nehéztüzérséget szabadítanak fel, amelyet felszállítanak a Sa folyón, s így döntő túlerőhöz jutnak az orosz főerőkkel szemben.

Az önkényuralmi kormány a külföldi lapok értesülései szerint elhatározta, hogy bármi áron, de folytatja a háborút, és 200 000 főnyi haderőt küld Kuropatkinnak.

Könnyen meglehet, hogy a háború még sokáig elhúzódik, de kilátástalansága már nyilvánvaló, és elhúzása csak súlyosbítani fogja azt a számtalan bajt, amely az orosz népre nehezedik — azért, mert tűri még a nyakán az önkényuralmat. A japánok eddig is gyorsabban és bőségesebben töltötték fel haderőiket minden nagy ütközet után, mint az oroszok. De most, miután hegemóniára tettek szert a tengeren és teljesen megsemmisítették az egyik orosz hadsereget, kétszerannyi erősítést küldhetnek, mint az oroszok. A japánok eddig verték, egyre verték az orosz tábornokokat, noha legjobb tüzérségüket teljesen lekötötte az erődháború. A japánok most elérték azt, hogy teljesen összpontosíthatják erőiket, az oroszoknak viszont nemcsak Szahalinért kell aggódniuk, hanem Vladivosztokért is. A japánok elfoglalták Mandzsúria legértékesebb, legsűrűbben lakott részét, ahol eltarthatják hadseregüket az elfoglalt ország költségére és Kína segítségével. Az oroszoknak viszont mindinkább azokra a készletekre kell szorítkozniuk, amelyeket Oroszországból szállítanak oda, és Kuropatkin számára hamarosan lehetetlenné válik hadseregének további növelése, mivel nem lehet elegendő készletet odaszállítani.

Még nagyobb azonban a jelentősége az önkényuralom katonai csődjének, ha azt vesszük, hogy ez egyben jele egész politikai rendszerünk katasztrófájának is. Visszavonhatatlanul elmúltak azok az idők, mikor a háborút zsoldosok vagy a néptől félig-meddig elszakadt kaszt képviselői viselték. A háborúkat ma a népek viselik — s mint Nyemirovics-Dancsenkótól tudjuk, maga Kuropatkin is kezdi már megérteni, hogy ez az igazság nemcsak széphangzású szólam. A háborúkat most a népek viselik, és ezért különösen élesen mutatkozik meg most a háború nagyjelentőségű sajátossága, az, hogy a gyakorlatban, az emberek tízmillióinak szeme láttára leleplezi a nép és a kormány közti ellentmondást, amelyet eleddig csak egy csekély öntudatos kisebbség látott. Az önkényuralom kritikáját, melyet eddig a haladó orosz emberek, az orosz szociáldemokrácia, az orosz proletariátus hallatott, most alátámasztja a japán fegyver kritikája, annyira, hogy azok is, akik nem tudják, mi az önkényuralom, azok is,

akik tudják és szívvel-lélekkel szeretnék megvédeni, valamennyien egyre jobban *érzik*, hogy lehetetlen tovább élni az önkényuralom alatt. Az, hogy az önkényuralom összeegyeztethetetlen az egész társadalmi fejlődés érdekeivel, az egész nép érdekeivel (kivéve a maroknyi hivatalnokot és nagyfejűt), rögtön kiderült, mihelyt a népnek a gyakorlatban, vérével kellett fizetnie az önkényuralomért. Ostoba és bűnös gyarmati kalandorkodásával az önkényuralom olyan zsákutcába jutott, amelyből csak maga a nép törhet ki, és csakis úgy, ha szétzúzza a cárizmust.

Port-Artur eleste egyik legsúlyosabb történelmi következménye a cárizmus azon bűntetteinek, melyek már a háború elején is kezdtek napvilágra jönni és amelyek most még nagyobb arányokban, még inkább feltartóztathatatlanul fognak felszínre kerülni. Utánunk az özönvíz! — mondották a kis és a nagy Alekszejevek[18] valamennyien, de nem gondolták, nem hitték el, hogy az özönvíz valóban bekövetkezik. A tábornokok és a hadvezérek tehetségteleneknek és jelentéktelenekneknek bizonyultak. Az 1904. évi hadjárat története egy angol katonai szemlelíró hitelt érdemlő tanusága szerint (a „Times"-ben[19]) azt mutatta, hogy „bűnös módon semmibe veszik a tengeri és a szárazföldi stratégia elemi szabályait". A polgári és a katonai bürokrácia éppoly tunya és korrupt, mint a hűbériség idején volt. A tisztikar műveletlennek, fejletlennek, képzetlennek bizonyult, nincs szoros kapcsolata a katonákkal és a katonák nem bíznak benne. A paraszti tömegek sötétsége, tudatlansága, tanulatlansága, elnyomottsága szörnyű leplezetlenséggel mutatkozott meg most, mikor egy haladó néppel csaptak össze korszerű háborúban, amely ugyanúgy kiváló emberanyagot követel, mint a korszerű technika. A korszerű háborúban nem lehet sikert elérni kezdeményező, öntudatos katona és tengerész nélkül. Semmiféle szívósság, semmiféle fizikai erő, semmiféle vak engedelmesség, semmiféle zárt alakzatú tömegharc nem biztosíthat fölényt a gyorstüzelő kiskaliberű fegyverek, a géppuskák, a bonyolult technikai hajószerkezetek, a szétbontakozott alakzatú szárazföldi ütközetek korszakában. Az önkényuralmi Oroszország

katonai hatalma talminak bizonyult. Bebizonyosodott, hogy a cárizmus akadálya a hadügy korszerű, a legújabb követelmények színvonalán álló megszervezésének, akadálya annak az ügynek, mely leginkább szívügye volt, mellyel legtöbbet kérkedett, melyért mérhetetlen áldozatokat hozott, cseppet sem feszélyeztetve magát a nép ellenállásától. Az önkényuralom fehérre meszelt sírnak bizonyult az országvédelem területén, a szívéhez legközelebb álló, hogy úgy mondjuk, szakmának területén. Az események azokat a külföldieket igazolták, akik nevettek, mikor látták, hogy tíz- meg százmillió rubelt költenek nagyszerű hadihajók vásárlására és építésére, és azt mondták, hogy ezek a költségek teljesen hiábavalók, ha nem tudnak bánni a modern hajókkal, ha nincsenek olyan emberek, akik hozzáértéssel tudják kezelni a haditechnika legkorszerűbb vívmányait. Ósdinak és csapnivalóan rossznak bizonyult a flotta is, az erőd is, a tábori erődítmények is, a szárazföldi hadsereg is.

Az ország katonai szervezete és egész gazdasági és kulturális rendje közt sohasem volt még oly szoros a kapcsolat, mint napjainkban. Ezért a katonai csőd szükségszerűen mély politikai válság kezdetét jelenti. A fejlett és az elmaradott ország közti háború ezúttal is, mint a történelemben már annyiszor, óriási forradalmi szerepet töltött be. És az öntudatos proletariátus, mint kíméletlen ellensége a háborúnak — általában minden osztályuralom e szükségszerű és kiküszöbölhetetlen velejárójának — nem lehet vak e forradalmi feladattal szemben, amelyet a japán burzsoázia az önkényuralomra mért vereséggel teljesített. A proletariátus ellensége bármiféle burzsoáziának és a burzsoá rend minden megnyilvánulásának, de ez az ellenségesség nem menti fel az alól a kötelessége alól, hogy különbséget tegyen a burzsoázia történelmileg haladó és történelmileg reakciós képviselői között. Teljesen érthető tehát, hogy a nemzetközi forradalmi szociáldemokrácia legkövetkezetesebb és legelszántabb képviselői, Jules Guesde Franciaországban és Hyndman Angliában, kertelés nélkül kijelentették, hogy rokonszenveznek az orosz önkényuralmat döngető Japánnal.

Nálunk, Oroszországban persze akadnak szocialisták, akiknek fejében zűrzavar uralkodik ebben a kérdésben is. A „Revoljucionnaja Rosszija“[20] szemrehányást tett Guesde-nek és Hyndmannek, kinyilatkoztatva, hogy szocialista csak munkás, népi Japán pártján lehet, nempedig burzsoá Japán pártján. Ez a szemrehányás éppoly értelmetlen, mintha elítélnék a szocialistákat, mert haladónak ismerik el a freetrader burzsoáziát a protekcionista burzsoáziához képest. Guesde és Hyndman nem védelmezték a japán burzsoáziát és a japán imperializmust, de a két burzsoá ország összeütközésének kérdésében helyesen jelölték meg egyikük történelmileg haladó szerepét. „Szociálforradalmáraink“ eszmei zűrzavara természetesen elkerülhetetlen következménye annak, hogy radikális értelmiségünk nem érti az osztályálláspontot és a történelmi materializmust. Az új „Iszkrá“-ban is szükségszerűen zűrzavarral találkozunk. Az „Iszkra“ kezdetben rengeteg frázist hordott össze a minden áron való békéről. Később aztán, mikor Jaurès szemléletesen megmutatta, hogy kinek az érdekeit, a haladó vagy a reakciós burzsoázia érdekeit szolgálja-e az állítólag szocialista kampány általában a békéért — sietett „helyesbíteni“. Végül most olyan sekélyes okoskodásokkal hozakodik elő, hogy mennyire nem helyénvaló a japán burzsoázia győzelmére „spekulálni“ (!!?), meg hogy a háború nagy baj, „függetlenül attól“, hogy az önkényuralom győzelmével vagy vereségével végződik-e.

Nem. Az orosz szabadságnak, valamint az orosz proletariátus (és a világproletariátus) szocializmusért folyó harcának ügye nagyon is erősen függ az önkényuralom katonai vereségeitől. Ennek az ügynek sokat használt az a katonai csőd, amely rémületbe ejtette a rend valamennyi európai védelmezőjét. A forradalmi proletariátusnak fáradhatatlanul agitálnia kell a háború ellen, de sohasem szabad elfelednie, hogy a háborúk elkerülhetetlenek, amíg fennáll általában az osztályuralom. A Jaurès-féle banális békefrázisokkal nem segítenek az elnyomott osztályon, amely nem felelős két burzsoá nemzet közötti burzsoá háborúért, amely mindent megtesz, hogy megdöntsön általában minden burzsoáziát,

amely tudja, hogy a nép bajai a „békés“ kapitalista kizsákmányolás idején is mérhetetlenek. De mikor a szabadverseny ellen harcolunk, nem feledhetjük el, hogy ez még mindig haladó·a félfeudális rendhez képest. Mikor mindenféle háború és mindenféle burzsoázia ellen harcolunk, agitációnkban szigorúan meg kell különböztetnünk a haladó burzsoáziát a hűbéri önkényuralomtól, mindig hangsúlyoznunk kell annak a történelmi háborúnak nagy forradalmi szerepét, amelynek az orosz munkás akaratlan részvevője.

Nem az orosz nép, hanem az orosz önkényuralom kezdte ezt a gyarmati háborút, amely a régi és az új burzsoá világ háborújává lett. Nem az orosz nép, hanem az önkényuralom szenvedett szégyenletes vereséget. Az orosz nép csak nyert az önkényuralom vereségén. Port-Artur kapitulációja a cárizmus kapitulációjának prológusa. A háború még korántsem fejeződött be, de folytatása során minden lépés csak mérhetetlenül fokozza az erjedést és a felháborodást az orosz népben, közelebb hozza azt á percet, mikor kitör az új hatalmas háború, a nép háborúja az önkényuralom ellen, a proletariátus háborúja a szabadságért. Nem hiába aggódik annyira az oly nyugodt és józan európai burzsoázia, amely szívvel-lélekkel helyeselné az orosz önkényuralom liberális engedményeit, de tűznél is jobban fél az orosz forradalomtól mint az európai forradalom prológusától.

„Szilárdan megrögződött az a vélemény — írja az egyik ilyen józan német burzsoá ujság —, hogy Oroszországban semmikép sem törhet ki forradalom. Ennek a véleménynek a védelmében mindenféle érvet felsorakoztatnak. Hivatkoznak arra, hogy az orosz parasztság nehezen mozdul, hogy hisz a cárban, és hogy a papság befolyása alatt áll. Azt mondják, hogy az elégedetlenek között csak elenyészően csekély számban vannak szélsőséges elemek, akik puccsokat (kisebb lázadásokat) és terrorista merényleteket tudnak szervezni, de ezek semmiképpen sem tudnak általános felkelést előidézni. Az elégedetlenek nagy tömegének — mondják nekünk — nincsen szervezete, nincs fegyvere, s ami a fő, ezek nincsenek elszánva arra, hogy kockára tegyék életüket. Az orosz

intellektuel pedig rendszerint csak körülbelül harminc éves koráig forradalmi hangulatú, azután szépen berendezkedik egy kincstári állás kényelmes fészkében, és a forrófejűek legnagyobb része szépen átváltozik közönséges hivatalnokká." De most, folytatja az ujság, számos jel mutatja, hogy nagy átalakulás megy végbe. Oroszországban már nem csupán a forradalmárok beszélnek forradalomról, hanem a rendszernek olyan, a „heveskedéstől" teljesen távol álló, szilárd támaszai is, mint Trubeckoj herceg, akinek a belügyminiszterhez írt levelét most az egész külföldi sajtó közli. „A forradalomtól való félelem Oroszországban, úgy látszik, tényeken alapszik. Igaz, senki sem gondolja, hogy az orosz parasztok vasvillát ragadnak és elmennek harcolni az alkotmányért. De vajjon a forradalmakat a falvakban csinálják-e? A legújabbkori történelem folyamán már régen a nagyvárosok lettek a forradalmi mozgalom hordozóivá. Oroszországban pedig éppen a városokban terjed az erjedés déltől északig, kelettől nyugatig. Senkisem jósolhatja meg, hova fog ez vezetni, de az kétségtelen, hogy napról napra csökken azoknak a száma, akik Oroszországban lehetetlennek tartják a forradalmat. Ha pedig bekövetkezik a komoly forradalmi robbanás, nagyonis kétséges, boldogul-e vele a távolkeleti háborúban legyengült egyeduralom."

Igen. Az önkényuralom legyengült. A forradalomban már a leghitetlenebbek is hinni kezdenek. Az, hogy általánosan hisznek a forradalom bekövetkeztében, már a forradalom kezdetét jelenti. Folytatásáról maga a kormány gondoskodik háborús kalandjával. A komoly forradalmi roham alátámasztásáról és kiterjesztéséről pedig gondoskodik majd az orosz proletariátus.

„Vperjod" 2. sz.
1905 január 14 (1).

SZAVAKBÓL NEM LEHET MEGÉLNI

Felhívjuk olvasóink figyelmét *Rabocsij* brosúrájára, amelyet most adtak ki az újiszkrások „Munkások és értelmiségiek szervezeteinkben" címmel, Akszelrod előszavával. Minden bizonnyal sokszor vissza kell még térnünk erre az igen tanulságos műre, amely nagyszerűen megmutatja, milyen gyümölcsöket termett és terem a „kisebbség", vagyis az újiszkrások demagóg prédikációja, és hogyan igyekeznek most az újiszkrások kivágni magukat abból a sok kacatból, amit összehordtak. Egyelőre csak a brosúra és az előszó lényegével foglalkozunk.

„Rabocsij" szerencsétlenségére elhitte az újiszkrások szónoklatait. Ezért aztán csak úgy szórja a rabocsejegyelós frázisokat Akimov szellemében. „Értelmiségi vezetőink... nem tűzték ki feladatukul..., hogy fejlesszék a munkások öntudatát és öntevékenységét..." A kezdeményezésre irányuló törekvést „rendszeresen üldözték". „Egyik típusú szervezetben sem volt és nincs is lehetőség a munkások öntevékenységének fejlesztésére..." „A gazdasági harcot teljesen elhanyagolták", sőt, a propaganda- és agitációs összejövetelekre „sem engedték be a munkásokat" (na tessék!). A tüntetések „elavultak" — s mindezeket a szörnyűségeket (ezeket kiabálta már a régi „Rabocseje Gyelo" is, amikor a régi „Iszkra" ellen harcolt) persze a „bürokratikus centralisták" idézték elő, vagyis második kongresszusunk többsége, amely a rabocsejegyelósok ellen harcolt. A szerencsétlen „Rabocsij", akit a megsértődött kisebbség ráuszított a pártkongresszusra, kígyót-békát kiált a kongresszusra, mondván, hogy „nélkülünk" (a munkások nélkül), „a mi részvételünk nélkül" zajlott le,

ott „szinte egyetlen egy munkás sem volt" — s közben természetesen szerényen elhallgatja azt a tényt, hogy mindazok az igazi munkások, akik a kongresszuson küldöttek voltak, Sztyepanov, Gorszkij és Braun, határozott hívei voltak a többségnek és ellenfelei voltak az intellektuel gerinctelenségnek. De ez nem fontos. Az a fontos, hogy milyen hihetetlen züllésre vezet az újiszkrások papolása, akik „ócsárolják" a kongresszust, miután vereséget szenvedtek a választásokon, ócsárolják azok előtt, akik nem vettek részt a kongresszuson, s uszítják őket, hogy fütyüljenek mindenfajta szociáldemokrata kongresszusra, ócsárolják a kongresszust éppen akkor, mikor előkelően befurakodtak a központi intézményekbe, amelyek kizárólag a kongresszus nevében működnek. Akkor már becsületesebb Rjazanov álláspontja (lásd „Szertefoszlatott illúziók" c. brosúráját), aki a kongresszust nyiltan *szedett-vedett gyülekezetnek* minősítette és aki legalább nem élvez semmiféle címet és rangot a „szedett-vedett gyülekezettől".

Rendkívül jellemző azonban a munkás gondolkodásmódjára, hogy ha ráuszították is a „többségre", nem éri be az autonómiáról, a munkás-öntevékenységről stb. mondott frázisokkal. Ismételgeti ugyan ezeket a szavakat, mint minden újiszkrás vagy rabocsejegyelős, de józan proletárösztönnel *tetteket* követel *a szavak igazolására*, nem elégszik meg azzal, hogy mesékkel traktálják. A szép szavak, mondja, csak szavak maradnak, *„ha nem történik változás"* a vezetők *„állományában"* („Rabocsij" aláhúzása). Követelni kell, hogy a munkások *bejuthassanak* minden komoly pártszervbe, el kell érni, hogy a munkások *egyenjogúak* legyenek az értelmiségiekkel. „Rabocsij" az igazi proletárnak és az igazi demokratának minden frázispufogtatással szemben táplált mély bizalmatlanságával ezt mondja: *hol a biztosíték arra, hogy a bizottságokban nem csupán értelmiségiek fognak ülésezni?* Ez csakugyan elevenébe vág újiszkrásainknak. Ez a kitűnő kérdés azt mutatja, hogy a rabocsejegyelős uszítás még nem homályosította el a proletár világos gondolkodását. „Rabocsij" nyiltan kijelenti, hogy az a bizottság, amelyben ő dolgozott, „kisebbségi bizottság volt elvben és papíron

(figyeljük csak!), gyakorlatában viszont semmiben sem különbözött a többség bizottságaitól. Mi, munkások nem kerülhettünk be semmiféle felelős, vagyis vezető szervbe (nem is szólva a bizottságról)."

Senki sem tudta volna oly jól leleplezni a mensevikeket, mint ez a mensevik munkás. A mensevik munkás megértette, hogy *biztosítékok nélkül* a proletariátus autonómiájáról és öntevékenységéről való fecsegés csak sekélyes szószátyárkodás marad. De miféle *biztosítékokról* lehet szó szociáldemokrata szervezetekben, ezen gondolkozott-e, „Rabocsij" elvtárs? Miféle biztosítékok lehetnek az ellen, hogy forradalmárok, akik pártkongresszusra gyűltek össze, később, mivel megsértődtek azon, hogy a kongresszus nem váiasztotta meg őket, kiabálni kezdenek, hogy a kongresszus reakciós kísérlet volt az iszkrás nézetek rögzítésére (Trockij *az új „Iszkra" szerkesztésében* kiadott brosúrában), hogy a kongresszus határozatai nem szentek, hogy a kongresszuson nem voltak a tömegből való munkások? Miféle biztosítékok lehetnek arra, hogy jellemtelen emberek ne vegyék semmibe a pártszervezet formáiról és szabályairól hozott közös határozatnak — melyet a párt szervezeti szabályzatának nevezünk és amely csakis ilyen szabályzat formájában lehetséges — számukra kellemetlen részeit azon a címen, hogy az efféle szabályzatok bürokratikusak és formálisak? Miféle biztosítékok lehetnek arra, hogy olyanok, akik megszegik a közösen elfogadott szervezeti szabályokat, utána ne kezdjenek arról elmélkedni, hogy a szervezet folyamat, a szervezet tendencia, a szervezet forma, amely lépést tart a tartalommal, és ezért értelmetlen és utópikus dolog a szervezeti szabályok megtartását követelni? „Rabocsij", a brosúra szerzője, nem gondolkozott e kérdések egyikén sem. De annyira megközelítette őket, oly őszintén és bátran nekiszegezte őket a frázishősöknek és a politikai intrikusoknak, hogy szívből ajánljuk brosúráját. Ez a brosúra kitűnő példa arra, hogyan leplezik le a „szép szavak" lovagjait saját párthíveik.

„Rabocsij" mások elbeszélései alapján pálcát tör Lenin „szervezeti terve" felett, s ahogy az már szokás, nem említ *egyetlen* világos és meghatározott pontot sem,

hogy miben elégedetlen a tervvel, hivatkozik Panyinra és Cserevanyinra[21] (akik ingerült szavakon kívül mit sem nyujtanak), és meg sem kísérli, hogy *belepillantson* Leninnek egy pétervári elvtárshoz írt sokat emlegetett levelébe. Pedig ha „Rabocsij" nem adott volna felbujtóinak szavára és megnézte volna ezt a levelet, akkor legnagyobb meglepetésére elolvashatta volna benne:

„Különösen törekednünk kell arra, hogy minél több munkás váljon teljesen öntudatos és hivatásos forradalmárrá s kerüljön be a bizottságba. A bizottságba igyekeznünk kell olyan munkásforradalmárokat bevenni, akiknek a legtöbb kapcsolatuk és a legjobb «nevük» van a munkástömegek körében. A bizottságban ezért lehetőleg benne kell lennie a munkásmozgalom valamennyi kimagasló, munkásból lett vezetőjének" (Levél, 7—8. old.).*

Olvassa el és olvassa el újra ezeket a sorokat, „Rabocsij" elvtárs, és meg fogja látni, mennyire *bolonddá tették* magát a rabocsejegyelósok és az újiszkrások, akik a régi „Iszkrá"-t és híveit, a második kongresszus „többségét" ócsárolják. Olvassa el figyelmesen ezeket a sorokat és próbálja elfogadni kihívásomat: mutasson szociáldemokrata irodalmunkban *még egy helyet, ahol ugyanilyen világosan, egyenesen és határozottan* vetik fel az ön által felvetett problémát, hogy milyen viszonyban vannak „a munkások és az értelmiségiek szervezeteinkben", s ahol azt is leszögezik, hogy minél több munkás legyen *a bizottságban*, hogy a munkásmozgalomnak lehetőleg valamennyi munkásvezére bent legyen *a bizottságban. Állítom, hogy nem tud még egy ilyen helyet mutatni.* Állítom, hogy aki vette magának a fáradságot, hogy pártbeli vitáinkat okmányok alapján, *a „Rabocseje Gyelo" alapján*, az „Iszkra" és a brosúrák alapján, nem pedig pletykás vénasszonyok locsogása alapján tanulmányozza, az észreveszi, hogy az újiszkrás papolás hazugság és demagógia.

Ön esetleg ellenvetéssel él: Lenin leírhatta ezt, de az ő tanácsait nem mindig fogadták meg. Ez persze lehetséges. Egyetlen pártíró sem kezeskedik azért, hogy mindenki, aki hívének vallja magát, valóban mindig meg-

* Lásd *Lenin* Művei. 6. köt. 1953. 237. old. — *Szerk.*

fogadja tanácsait. De először is, vajjon azt a szociáldemokratát, aki „a levél" hívének vallja magát, s ugyanakkor nem fogadja meg e levél tanácsait, nem leplezi-e le mindjárt ez a levél? Vajjon ez a levél csak az értelmiségiek számára jelent meg nyomtatásban, s nem egyben a munkások számára is? Vajjon a nyomtatott nyilatkozaton kívül van-e a szerzőnek más eszköze arra, hogy nézeteit elfogadtassa? És másodszor, ha ezeket a tanácsokat, legalábbis „Rabocsij" tanusága szerint, sem a mensevikek, sem a bolsevikok nem fogadták meg, nem világos-e, hogy a menseviekeknek egyáltalán nem volt jogukban, hogy *kieszeljenek* effajta „nézeteltéréseket", melyek állítólag köztük és a bolsevikok közt fennállanak? nem világos-e, hogy amikor a mensevikek a munkásokat a bolsevikok ellen uszították, mondván, hogy a bolsevikok semmibe veszik a munkások öntevékenységét, az nem volt más, mint demagógia?

Voltaképpen mi az *igazi* különbség *ebben a pontban* a mensevikek és a bolsevikok közt? Nem az-e mégis, hogy a bolsevikok sokkal hamarabb és sokkal nyiltabban adtak világos és határozott tanácsokat arra vonatkozólag, hogy a bizottságba bevonják a munkásokat? Nem az-e, hogy a bolsevikok megvetették és megvetik a munkások autonómiájáról és öntevékenységéről mondott „szép szavakat", ha ezek a szavak (mint a menseviekeknél) csak szavak maradnak?

Nézzük meg, hogyan vágja ki magát előszavában a tiszteletreméltó, érdemes és veterán Akszelrod, miután sarokba szorította annak a munkásnak proletár egyenessége és vakmerősége, aki Akszelrod „nevezetes" tárcáiból, Martov feledhetetlen cikkeiből, Trockijnak (a „többség" érdekei szempontjából) kitűnő brosúrájából olvasta ki a rabocsejegyelős bölcseséget.

„Rabocsij" vitatni próbálja Rjadovojnak[22] azt az állítását, hogy pártszervezetünk az ökonomizmus ideje óta személyi összetételére nézve viszonylag inkább proletárrá vált. „Rabocsijnak" nyilvánvalóan nincs igaza. Ezt mindenki tudja, aki valamelyest jelentősebb ideig közelről figyelte a dolgok állását pártunkban. De a legérdekesebb látvány az, amikor Akszelrodunk fordít egyet a köpenye-

gén. Ki ne emlékeznék csodálatos állítására, amelyet oly ügyesen kihasználtak a szociáldemokraták ellenségei, a liberális oszvobozsgyenyisták, arra az állításra, hogy a szociáldemokrácia értelmiségi szervezet? Ki ne emlékeznék rá, hogyan szajkózták ezt a pártellenes rágalmat és hogyan kérődztek rajta a pártra neheztelő újiszkrások? És lám, most ugyanez az Akszelrod, mivel megijedt azoktól a nyilt és becsületes következtetésektől, amelyeket „Rabocsij" ebből a rágalomból leszűrt, így próbálja kivágni magát:

„A szociáldemokrácia keletkezésének és kezdeti fejlődésének idején — mondja az előszóban — az orosz forradalmi párt merőben értelmiségiekből álló párt volt... Most a tudatosan forradalmár munkások (jól figyeljenek!) a szociáldemokrata párt legfőbb osztagai" (15. old.).

Szegény „Rabocsij"! Mennyire megbűnhödött azért, hogy hitt Akszelrod „szép szavainak"! És mindig bűnhödni fognak azok, akik hisznek olyan szerzőknek, akik másfél év alatt majd ezt, majd azt mondták, aszerint, hogy a „kooptálás" érdekében mire volt éppen szükségük.

Figyeljük csak meg, hogyan siklik el Akszelrod a nekiszegezett kérdés, a „biztosítékok" kérdése elől. Hiszen ez gyönyörű, ez az újiszkrás irodalom gyöngyszeme. „Rabocsij" arról beszél, hogy milyen a munkások és az értelmiségiek viszonya a *szervezetekben*, s „Rabocsijnak" *ezerszeresen igaza van*, amikor kijelenti, hogy biztosítékok nélkül, egyenlő jogok nélkül, vagyis a választás elve nélkül a nem-bürokratikus centralizmusról mondott szép szavak csak frázisok maradnak. És hogyan válaszol Akszelrod? „Egyoldalú a lelkesedés azért a gondolatért, hogy szervezeteinkben meg kell változtatni a munkások jogi helyzetét", hiába keresi a szerző a baj orvoslásának módját a „formai-szervezeti viszonyok területén", hiába felejti el, hogy a „jogegyenlősítés részletkérdése" csak a „szociáldemokrata irányban végzett munkánk további fejlődése során" oldódik meg. „Az a kérdés, amely a brosúra szerzőjét különösen foglalkoztatja, radikálisan csakis pártunk tudatos kollektív munkája során oldható meg."

Hát nem gyöngyszem ez? Hiszen maga Akszelrod volt az, aki a Líga kongresszusán és az új „Iszkrá"-ban

(55. sz.) felvetette és elsőként vetette fel éppen a szervezeti és csakis a szervezeti kérdést, de mikor „Rabocsij" külön brosúrát ír a szervezetről, leereszkedően azt mondják neki: nem a formaság a fontos, hanem a munka folyamata!

Nem a szervezeti elvek fontosak az új „Iszkrá"-nak és Akszelrodnak, hanem az elvtelen álláspont igazolására szolgáló fecsegés folyamata. És az elvtelenség védelmezésén kívül nincs is egyéb tartalma a hírhedt folyamatszervezet elméletnek (lásd különösen Rosa Luxemburg cikkeit), ennek a marxizmust elposványosító és prostituáló elméletnek.

Ismételjük: nem tudjuk eléggé ajánlani „Rabocsij" figyelemreméltó brosúráját, annyira alkalmas rá, hogy megismerkedjünk belőle az újiszkrások szervezeti álláspontjának fonákságával. Különösen nyomatékosan ajánljuk ezt a brosúrát a munkásoknak, akiket a mensevikek a választási elv prédikálásával a bolsevikokra uszítanak*. A munkások nagyszerűen leleplezik a frázishősöket és a hazudozókat. Pompásan vetik fel a kérdést: vagy választási elv, vagy csak az a tanács, hogy vegyék be a munkásokat a bizottságokba. Ha választási elv, akkor adjatok formai biztosítékokat, szabályzatban leszögezett biztosítékokat, szabályzatban leszögezett egyenjogúságot. A munkások majd meglátják, hogyan menekülnek az újiszkrások ettől a kérdéstől, akár az ördög a tömjéntől. Ha viszont kívánatosak a munkások bevételére vonatkozó tanácsok, ha igaza van a régi „Iszkrá"-nak, amely az önkényuralmi rendőri rendszerrel összeegyeztethetetlennek tartotta a demokratizmust, vagyis a választási elv általános alkalmazását az *oroszországi* konspirációs szervezetekben, akkor

* Lásd N. Lenin. „Nyilatkozat és dokumentumok a központi szerveknek a párttal való szakításáról" (lásd *Lenin* Művei. 7. köt. 1953. 565—571. old. — *Szerk.*). A *mensevikek vezérének* e brosúrában idézett levelében ezt olvassuk: „A munkások ... választási rendszert követelnek, ez világos tünete a sziklaszilárdak agóniájának." Én a sziklaszilárdakhoz tartozom, de nagyon meg vagyok elégedve az ilyenfajta agóniával. Az, hogy a munkások a választási elvet követelik, világosan mutatja, hogy az újiszkrásoknak nem sikerült a munkásokat mesékkel jóllakatniuk, és Akszelrodot most semmiféle köntörfalazás sem menti meg a teljes leleplezéstől.

seholsem találnak a munkásoknak a bizottságokba való bevételére vonatkozólag olyan egyenes és megszívlelendő tanácsokat, mint a többségnél.

„Vperjod" 2. sz.
1905 január 14 (1).

LEVÉL A BOLSEVIKOK ZÜRICHI CSOPORTJÁNAK

Genf, 1905 január 18.

Tisztelt elvtársak! Nincs módunkban, hogy szerkesztőségi értekezletet hívjunk össze az Önök kérdésének megválaszolására, ezért bátorkodom a magam nevében válaszolni Önöknek. A bolsevikok zürichi csoportja azt kérdezi, „mi az álláspontunk a Központi Lapot és a Központi Bizottságot illetőleg, törvényesen fennálló, de törvénytelenül működő szerveknek tekintjük őket s ellenzékben vagyunk velük szemben, vagypedig egyáltalán nem ismerjük el őket központi pártszerveknek?".

Az a benyomásom, hogy az Önök kérdése kissé szőrszálhasogató. A „Vperjod" hirdetése[23] és első száma („Elég volt"*) + az én „Nyilatkozat és dokumentumok" című munkám** alighanem már válaszol erre a kérdésre *érdemben*. A központi szervek (a Központi Lap, a Központi Bizottság és a Tanács) *szakítottak* a párttal, meghiúsították a 2. és a 3. kongresszust, a legútszélibb módon becsapták a pártot, bonapartista módon kaparintották meg helyeiket. Hogyan lehet itt szó a központok törvényes fennállásáról? Törvényes tulajdonosa-e a szélhámos annak a pénznek, amelyet hamisított váltóval szerzett?

Furcsának tartom, hogy a zürichi bolsevikok még mindig értetlenkednek, mikor a kérdést már annyira megrágtuk. Teljes mértékben bebizonyítottuk, hogy a központi szervek nem akarják alávetni magukat a pártnak. Mitévők legyünk hát? Hívjuk össze a harmadik kongresszust?

* Lásd ebben a kötetben 20—25. old. — *Szerk.*
** Lásd *Lenin* Művei. 7. köt. 1953. 565—571. old. — *Szerk.*

Azzal is becsaptak bennünket. Csak egy lehetőség maradt: minél *teljesebben*, minél hamarabb, minél határozottabban (nyiltan, nyilvánosan) szakítanunk kell a mensevikekkel, össze kell hívnunk saját kongresszusunkat, a párt 3. kongresszusát, a központi szervek megkérdezése nélkül és a központi szervek nélkül, *haladéktalanul* meg kell kezdenünk a munkát (nem várva meg ezt a központi intézményt sem) saját pártközpontjainkkal, a „Vperjod" szerkesztőségével és az oroszországi irodával, amelyet az északi konferencia választott meg.

Ismétlem: a központok *kirekesztették magukat* a pártból. Középút nincs: vagy a központok, vagy a párt. Ideje, hogy elhatároljuk magunkat, és ellentétben a mensevikekkel, akik titokban szakították ketté a pártot, kihívásukat nyiltan kell elfogadnunk: igenis, szakadás, mivel ti teljesen elszakadtatok. Igen, szakadás, mivel mi kimerítettük a dolog halogatásának és (a harmadik kongresszus útján való) *pártszerű* eldöntésének ***minden*** eszközét. Igen, szakadás, mert a bomlasztókkal folytatott útszéli civódás mindenütt csak ártott az ügynek. Pétervárról azt írják nekünk: a szakadás után javult a helyzet, veszekedés nélkül dolgozhatunk, olyan emberekkel, akikben megbízunk. Hát nem világos ez? Le a bonapartistákkal és a bomlasztókkal!

Írják meg, kielégíti-e Önöket ez a válasz.

A külföldi többségi csoportoknak *feltétlenül* tömörülniük kell. Írjanak erről haladéktalanul a bernieknek (Herrn Kazakow. Bäckereiweg, 1. Bern), ők már hozzáfogtak ehhez és nálam jobban fognak Önöknek válaszolni. Erélyesebben kell hozzálátni. Levelezzenek valamennyi csoporttal, sürgessék a pénzt és az anyagot, alapítsanak csoportokat újabb helyeken stb.

Mi ugyancsak sokkal jobban érezzük magunkat, mióta véglegesen szakítottunk a kisebbséggel. Szívből kívánjuk Önöknek is, hogy minél hamarabb megszabaduljanak tőle.

Kézszorítással *N. Leninjük.*

P. S. A magam nevében még külön üdvözlöm Mejerszont. Hogy van? Jobban érzi-e magát?

Steinerre dühös vagyok — mondják meg neki, hogy ez disznóság: megígérte, hogy karácsonyra ír Nyikolajevről, most meg már hamarosan vége januárnak!!

A berni csoport vállalja, hogy kezdeményezi a külföldi bolsevikok egyesítését, természetesen az iroda vezetésével. Kérjék el a berni csoporttól az e kérdésben hozzánk intézett levelüket és a genfi csoport válaszát.

Először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik" V. köt. 1926.

LEVÉL J. D. SZTASZOVÁNAK ÉS A MOSZKVAI BÖRTÖNBEN ÜLŐ ELVTÁRSAKNAK

1905. I. 19.

Kedves barátaim! Megkaptam kérdésüket, hogy milyen taktikát kövessenek a tárgyaláson (Abszolut[24] leveléből és egy feljegyzésből, melyet egy ismeretlen egyén „szóról-szóra átadott"). Abszolut két álláspontról ír. A feljegyzésben három csoportról van szó, alkalmasint arra a három árnyalatra gondolnak, amelyet a következőkben megpróbálok rekonstruálni: 1) Tagadják a bíróság illetékességét és nyiltan bojkottálják a bíróságot. 2) Tagadják a bíróság illetékességét és nem vesznek részt a bírói eljárásban. Ügyvédet csak azzal a feltétellel fogadnak, hogy az kizárólag a bíróság illetéktelenségéről beszél az absztrakt jog szempontjából. Az utolsó szó jogán kifejtik a profession de foi-t* és esküdtbíróságot követelnek. 3) Ami az utolsó szót illeti — ugyanaz. A bíróságot agitációs eszköznek használják fel és ezért résztvesznek a bírói eljárásban ügyvéd segédletével. Kimutatják a bíróság törvénytelen voltát, sőt tanukat idéztetnek meg (alibit bizonyítanak stb.).

Továbbá felmerül az a kérdés: csak annyit mondjanak-e, hogy meggyőződésük szerint szociáldemokraták, vagypedig elismerjék, hogy tagjai az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspártnak?

Önök azt írják, hogy jó volna egy brosúra erről a kérdésről. Nem hiszem, hogy helyes lenne, ha azonnal,

---

* — hitvallás, programm, valamely világnézet kifejtése. — *Szerk.*

a tapasztalatok útmutatásainak figyelembevétele nélkül brosúrát adnánk ki. Esetleg az ujságban alkalomadtán valahogy érintjük majd. Esetleg a bebörtönzöttek közül valaki ír egy kis cikket az ujság számára (5—8 000 betűset)? Ez lenne, azt hiszem, a legjobb a vita megindítására.

Én magam még nem alkottam teljesen határozott véleményt, és helyesebbnek tartanám, hogy mielőtt határozottan állást foglalok, behatóbban beszélgessek olyan elvtársakkal, akik ültek már vagy voltak bíróság előtt. Egy ilyen beszélgetés kezdeményezéseként kifejtem elképzelésemet. Sok függ szerintem attól, hogy *milyen* lesz a tárgyalás? Vagyis hogy fel lehet-e használni agitációra vagy semmiképp sem lehet? Az első esetben az 1. számú taktika alkalmatlan; a második esetben helyénvaló, de akkor is csak nyilt, határozott, erélyes tiltakozás és nyilatkozat után. Ha azonban fel lehet használni a tárgyalást agitációra, akkor a 3. számú taktika a kívánatos. A profession de foi-t kifejtő beszéd véleményem szerint általában igen kívánatos, igen hasznos, és a legtöbb esetben volna esélye arra, hogy agitációs szerepet játsszon. Különösen az első időkben, amikor a kormány bíróságokat kezd alkalmazni, kívánatos volna, hogy a szociáldemokraták beszédeket mondjanak a szociáldemokrata programmról és taktikáról. Azt mondják, hogy helytelen elismerni a párttagságot, különösen a szervezetben való tagságot, jobb egyszerűen kijelenteni, hogy én meggyőződésem szerint szociáldemokrata vagyok. Én azt hiszem, hogy a szervezeti viszonyokat egyenesen ki kell hagyni a beszédből, vagyis meg kell mondani, hogy, úgymond, szervezeti viszonyaimról érthető okokból nem beszélek, de szociáldemokrata vagyok és a *mi* pártunkról fogok beszélni. Ennek a megfogalmazásnak két előnye volna: kereken és félreérthetetlenül leszögezi, hogy a szervezeti viszonyokról (vagyis arról, hogy tagja volt-e szervezetnek, melyiknek stb.) nem lehet beszélni, s ugyanakkor beszél a *mi* pártunkról. Szükséges, hogy a tárgyaláson elhangzó szociáldemokrata beszédek a párt nevében mondott beszédek és nyilatkozatok legyenek, hogy az agitációnak a párt vegye hasznát. Másszóval: formai-szervezeti viszonyaimat nem tárom fel, hallgatok róluk, formailag semmiféle

szervezet nevében nem beszélek, de mint szociáldemokrata beszélni fogok a *mi* pártunkról, és kérem, tekintsék nyilatkozataimat úgy, mint kísérletet azoknak a szociáldemokrata nézeteknek az ismertetésére, amelyeket a *mi* egész szociáldemokrata irodalmunk, ezek meg ezek a brosúrák, röplapok, ujságok hirdetnek.

Az ügyvéd kérdése. Az ügyvédeket rövid pórázon kell tartani és ostromállapot alá kell helyezni, mert ez az intellektuel csőcselék gyakran piszkoskodik. Jóelőre fel kell őket világosítani: ha te, nyavalyás, megengedsz magadnak akármilyen csekély disznóságot *vagy politikai opportunizmust* (ha azt mered mondani, hogy a szocializmus fejletlen, hogy a szocializmus tévtan, hogy elragadtattam magam, vagy hogy *a szociáldemokraták nem hívei az erőszaknak*, tanaik és mozgalmuk békés jellegű stb., vagy bármi ehhez hasonlót mondasz), akkor én, a vádlott, ott helyben, nyilvánosan félbeszakítlak, csirkefogónak nevezlek, kijelentem, hogy elutasítom az ilyen védelmet stb. És ezeket a fenyegetéseket valóra is kell váltani. Ügyvédet csak okosat kell fogadni, másmilyen nem kell. Jóelőre meg kell neki mondani: csakis bíráljon és „csípje rajta" a tanúkat és az ügyészt a tények vizsgálatában, bizonyítsa be a vád koholtságát, csakis azzal foglalkozzon, hogy diszkreditálja a bíróság igazságtalanságait. Még egy eszes liberális ügyvéd is rendkívül hajlamos rá, hogy hivatkozzon *vagy célozzon* a szociáldemokrata mozgalom békés jellegére, meg olyasmire, hogy e mozgalom kulturális szerepét még az olyanféle emberek is elismerik, mint Adolf Wagner stb. Minden ilyen törekvést csírájában el kell fojtani. A jogászok a legreakciósabb népség, mint, ha jól emlékszem, Bebel mondotta. Foglalkozzon kiki a maga dolgával. Ha jogász vagy, maradj csak jogász, gúnyold ki a vád tanúit és az ügyészt, legföljebb állítsd szembe az ilyen bíróságot a szabad országok esküdtbíróságaival, de a vádlott meggyőződését ne érintsd, mukkanni se merj arról, hogy hogyan értékeled te az ő meggyőződését és cselekedeteit. Mert te, kis liberális, annyira nem érted az ő meggyőződését, hogy még ha dícséred sem tudsz meglenni laposságok nélkül. Természetesen mindezt nem okvetlenül Szobakevics módjára kell elmondani az ügyvéd-

nek, hanem el lehet mondani halkan, engedékenyen, rugalmasan és körültekintően is. De mégis jobb, ha tartanak az ügyvédektől és nem hisznek nekik, *különösen*, ha azt mondják, hogy szociáldemokraták és tagjai a pártnak (a mi 1. pontunk alapján!!).

A bírói eljárásban való részvétel kérdését, azt hiszem, eldönti az ügyvéd kérdése. Ha ügyvédet fogadnak, az azt jelenti, hogy résztvesznek a bírói eljárásban. Miértis ne vennének részt, hogy rajtacsípjék a tanúkat és agitáljanak a bíróság ellen. Természetesen nagyon óvatosnak kell lenniük, nehogy nem helyénvaló mentegetőző hangot üssenek meg, ezt mondanom sem kell! A legjobb mindjárt, még a tárgyalás megkezdése *előtt*, az elnök első kérdéseire kijelenteni, hogy szociáldemokrata vagyok, és beszédemben el fogom mondani, hogy ez mit jelent. A bírói eljárásban való részvétel kérdésének eldöntése konkrétan teljes mértékben a körülményektől függ: tegyük fel, hogy önöket teljesen leleplezték, a tanúk igazat mondanak, a vád lényege megdönthetetlen okmányokon alapszik. Ebben az esetben alkalmasint nincs miért résztvennünk a bírói eljárásban, hanem minden figyelmünket az elvi beszédre kell összpontosítanunk. Ha viszont a bizonyítás ingadozó, a rendőri tanúk belezavarodnak és hazudoznak, akkor aligha lenne értelme lemondanunk arról az agitációs anyagról, amely alkalmas a tárgyalás megrendezett voltának leleplezésére. A vádlottaktól is függ a dolog: ha nagyon kimerültek, betegek, fáradtak, ha nincsenek hozzászokva a „pereskedéshez" és makacs emberek szócsatáihoz, akkor talán észszerűbb lesz, ha lemondanak a bírói eljárásban való részvételről, ha ezt kinyilvánítják és minden figyelmüket az elvi beszédre fordítják, amelyet tanácsos jóelőre elkészíteni. Mindenesetre az a legfontosabb, hogy beszéljenek a szociáldemokrácia elveiről, programmjáról és taktikájáról, a munkásmozgalomról, a szocialista célokról, a felkelésről.

Befejezésül mégegyszer ismétlem: ezek az én hozzávetőleges elképzeléseim, amelyeket a legkevésbbé sem szabad kísérletnek tekinteni a kérdés megoldására. Meg kell várni, hogy mit mutat a tapasztalat. Ennek a tapasztalatnak a kialakításában pedig az elvtársaknak rengeteg

esetben a konkrét körülmények mérlegelésére és *a forradalmár ösztönére* kell támaszkodniuk.

Nagy-nagy szeretettel üdvözlöm Kurcot, Rubent, Baumant és összes barátainkat. Ne csüggedjenek! A dolgok most már jól mennek nálunk. A botrányhősöktől véglegesen megszabadultunk. Szakítottunk a visszavonulás taktikájával. Most mi támadunk. Az oroszországi bizottságok szintén szakítani kezdenek a bomlasztókkal. Lapunk megindult. Van gyakorlati központunk (irodánk). Az ujságnak két száma megjelent, a napokban (1905. I. 23-án) jelenik meg a harmadik. Reméljük, hogy hetenként kiadhatjuk. Jóegészséget kívánok és fel a fejjel!! Minden bizonnyal viszontlátjuk még egymást és az itteni ligakongresszus-féle veszekedéseknél és civakodásoknál jobb körülmények közt fogunk harcolni!

Először megjelent: „Proletarszkaja Revoljucija" 7. (30.) sz. 1924.

FORRADALOM OROSZORSZÁGBAN

Genf, január 10 (23).

A munkásosztály, amely hosszú ideig mintha messziről szemlélte volna a burzsoá ellenzéki mozgalmat, felemelte szavát. A nagy munkástömegek szédítő sebességgel érték utól élenjáró társaikat, az öntudatos szociáldemokratákat. A pétervári munkásmozgalom e napokban igazán hétmérföldes léptekkel haladt. A gazdasági követelések helyébe politikai követelések lépnek. A sztrájk általánossá válik és soha nem látott kolosszális tüntetésbe torkollik; a cári név presztizse mindörökre lehanyatlik. Felkelés kezdődik. Erőszak ellen erőszak. Utcai harc dúl, barikádok emelkednek, sortüzek ropognak, ágyúk dörögnek. Patakokban ömlik a vér, fellángol a polgárháború a szabadságért. Moszkva és Dél, Kaukázus és Lengyelország készen áll, hogy csatlakozzék a pétervári proletariátushoz. A munkásoknak ez a jelszavuk: szabadság vagy halál!

A ma és a holnap sokmindent eldönt. Óráról órára változik a helyzet. A távíró lélekzetelállító híreket hoz, és minden szó gyengének tűnik most az átélt eseményekhez képest. Mindenki álljon készen arra, hogy teljesítse forradalmár és szociáldemokrata kötelességét.

Éljen a forradalom!

Éljen a felkelt proletariátus!

„Vperjod" 3. sz.
1905 január 24 (11).

MUNKÁSDEMOKRÁCIA ÉS BURZSOÁ DEMOKRÁCIA

A szociáldemokráciának vagy munkásdemokráciának a burzsoá demokráciához való viszonya régi kérdés és mégis örökké új marad. Régi, mivel már akkor felmerült, mikor a szociáldemokrácia létrejött. Elméleti alapjait tisztázták már a marxista irodalom legkorábbi művei, a „Kommunista Kiáltvány" és a „Tőke". Örökké új, mert valahányszor bármely kapitalista ország egyet lép a fejlődés útján, mindannyiszor a burzsoá demokrácia különböző árnyalatainak és a szocialista mozgalom különböző áramlatainak különleges, eredeti kombinációja jön létre.

Nálunk, Oroszországban is különösen újjá lett napjainkban ez a régi kérdés. Hogy jobban tisztázhassuk, hogyan is áll ma ez a kérdés, némi történelmi tájékoztatással kezdjük. A régi orosz forradalmi narodnyikság utópikus, félanarchista álláspontón volt. Az obscsinás parasztot kiforrott szocialistának tartották. A művelt orosz társadalom liberalizmusa mögött tisztán látták az orosz burzsoázia mohóságát. A politikai szabadságért való harcot, mint olyat, amely a burzsoázia számára előnyös intézményekért folyik, tagadták. A narodovolecek egy lépéssel tovább mentek, áttértek a politikai harcra, de nem sikerült ezt összekapcsolniuk a szocializmussal. A kérdés élesen szocialista felvetését még el is homályosították, mikor az orosz demokratikus értelmiség osztályonkívüliségéről, nem-burzsoá voltáról szóló, V. V. úr[25] szellemében szőtt elméletekkel élesztgetni kezdték azt a mármár összeomló hitet, hogy obscsináink szocialista jellegűek. Ezzel azután elindult az a folyamat, hogy a narod-

nyikság, amely korábban feltétlenül ellene volt a burzsoá liberalizmusnak, fokozatosan egybeolvadt vele egyetlen liberális-narodnyik irányzattá. A proletár ideológia (a szociáldemokrácia) és a munkás tömegmozgalom megjelenésével és fejlődésével egyre világosabban kezdett kiütközni, hogy az orosz értelmiségi mozgalomnak, a legmérsékeltebb, kultúrabarát mozgalomnak és a legszélsőségesebb, forradalmi-terrorista mozgalomnak egyaránt burzsoá-demokratikus a lényege. De a munkás tömegmozgalom növekedésével szakadás következett be a szociáldemokraták soraiban. Világosan megmutatkozott a szociáldemokrácia forradalmi és opportunista szárnya, melyek közül az első mozgalmunk proletár irányzatait, a második pedig értelmiségi irányzatait fejezte ki. A legális marxizmusról csakhamar valóban bebizonyosodott, hogy „a marxizmus tükröződése a burzsoá irodalomban"[26], és a bernsteinista opportunizmuson[27] keresztül nyílegyenesen eljutott a liberalizmusig. A szociáldemokrácia ökonomistái egyrészt lelkesedtek a tisztán-munkásmozgalom félanarchista koncepciójáért, az osztályálláspont elárulásának tekintették a burzsoá ellenzéknek a szocialisták által nyujtott támogatást, kijelentették, hogy a burzsoá demokrácia Oroszországban — fantom*. Másrészt másmilyen árnyalatú ökonomisták, ugyanazért a tisztán-munkásmozgalomért lelkesedve, azt vetették a forradalmi szociáldemokraták szemére, hogy semmibe veszik azt az önkényuralomellenes társadalmi harcot, amelyet liberálisaink, a zemsztvo-képviselők, a kultúrabarátok folytatnak**.

A régi „Iszkra" már akkor kimutatta a polgári demokrácia elemeit Oroszországban, mikor még sokan nem látták őket. A régi „Iszkra" követelte, hogy a proletariátus támogassa ezt a demokráciát (lásd az „Iszkra" 2. számát a diákmozgalom támogatásáról***, 8. számát az illegális zemsztvo-kongresszusról, 16. számát a liberális

* Lásd az „Iszkra" ellen irányuló „Két kongresszus" című rabocsejegyelős brosúrát (32. old.).

** Lásd a „Rabocsaja Miszl" különmellékletét, 1899 szeptember.

*** Lásd *Lenin* Művei. 4. köt. 1953. 431—436. old. — *Szerk.*

nemesi előljárókról*, 18. számát** a zemsztvókban végbemenő erjedésről*** stb.). A régi „Iszkra" állandóan hangsúlyozta a liberális és radikális mozgalom burzsoá osztályjellegét, és a köntörfalazó oszvobozsgyenyistáknak értésére adta: „Ideje megérteni azt az egyszerű igazságot, hogy a közös ellenség elleni harc tényleges (nempedig szóbeli) közösségét nem a politikai intrika biztosítja, nem az, amit a megboldogult Sztyepnyak egyízben öncsonkításnak és önmagunk előli elbújásnak nevezett, nem is a diplomatikus kölcsönös elismerés konvencionális hazugsága, hanem a harcban való tényleges részvétel, a tényleges harci egység. Amikor a német szociáldemokratáknál a katonai-rendőri és feudális-klerikális reakció elleni harc valóban eggyéforrott a nép egy bizonyos osztályára (például a liberális burzsoáziára) támaszkodó valamely igazi pártnak a harcával, akkor az akcióegység létrejött a kölcsönös elismerésről hangoztatott frázisok nélkül is" (26. sz.****).

A régi „Iszkrá"-nak ez a kérdésfeltevése közvetlenül elvezet bennünket a szociáldemokratáknak a liberálisokhoz való viszonya körül most folyó vitákhoz. Mint tudjuk, ezek a viták a második kongresszuson kezdődtek, amely két határozatot hozott, egyet, amely a többség álláspontjának felelt meg (Plehanov határozata), és egy másikat, amely a kisebbség álláspontját tükrözte (Sztarover[28] határozata). Az előbbi határozat pontosan rámutat a liberalizmusnak mint a burzsoázia mozgalmának osztályjellegére, és azt a feladatot helyezi előtérbe, hogy a proletariátust fel kell világosítani a legfőbb liberális irányzat (az oszvobozsgyenyizmus) forradalomellenes és proletárellenes jellegéről. Ez a határozat, bár szükségesnek

---

* Lásd *Lenin* Művei. 5. köt. 1953. 348—354. old. — *Szerk.*

** Lásd *Lenin* Művei. 6. köt. 1953. 146—156. old. — *Szerk.*

*** Megragadom az alkalmat, hogy kifejezzem őszinte elismerésemet Sztarovernek és Plehanovnak, mert belefogtak abba a rendkívül hasznos munkába, hogy felfedik a régi „Iszkra" aláíratlan cikkeinek szerzőit. Reméljük, hogy be is fejezik ezt a munkát — rendkívül jellemző anyagot kapunk belőle az új „Iszkrá"-nak a rabocsejegyelősség felé tett fordulata értékeléséhez.

**** Lásd *Lenin* Művei. 6. köt. 1953. 262. old. — *Szerk.*

ismeri el, hogy a proletariátus támogassa a burzsoá demokráciát, nem bocsátkozik ügyeskedő kölcsönös elismerésbe, hanem a régi „Iszkra" szellemében a harcban kifejtett együttműködésre korlátozza a dolgot: „amennyiben a burzsoázia *valóban* forradalmi vagy legalábbis ellenzéki a cárizmus elleni *harcában*", *annyiban* a szociáldemokratáknak „támogatniuk kell".

Sztarover határozatában viszont nem találjuk meg a liberalizmus és a demokratizmus osztályelemzését. Telistele van jámbor szándékokkal, kiagyalja a megegyezésnek lehető legtökéletesebb és legjobb feltételeit, amelyek azonban sajnos fiktívek, *mondvacsináltak*: a liberálisok vagy a demokraták *jelentsék ki* ezt meg ezt, ne támasszanak ilyen meg ilyen *követeléseket*, tegyék *jelszavukká* ezt meg ezt. Mintha a burzsoá demokrácia története nem arra intené a munkásokat mindig és mindenütt, hogy ne higgyenek a nyilatkozatoknak, a követeléseknek és a jelszavaknak! Mintha a történelem nem mutatna nekünk száz meg száz példát arra, hogy a burzsoá demokraták nemcsak a teljes szabadságnak a jelszavait, hanem az egyenlőségnek, a szocializmusnak a jelszavait is hangoztatták, de azért még továbbra is burzsoá-demokraták maradtak, s ezzel csak még jobban „elködösítették" a proletariátus öntudatát! A szociáldemokrácia értelmiségi szárnya úgy akar harcolni a proletariátus öntudatának elködösítése ellen, hogy feltételül szabja meg a burzsoá demokratáknak, hogy ne ködösítsenek! A proletár szárny ez ellen a demokratizmus osztálytartalmának elemzésével harcol. Az értelmiségi szárny a megegyezés szóbeli feltételeit hajhássza. A proletár szárny tényleges közös harcot követel. Az értelmiségi szárny kiagyalja a jó, derék, a vele való megegyezésre méltó burzsoázia mértékét. A proletár szárny semmiféle derékséget nem vár a burzsoáziától, de támogat mindenféle burzsoáziát, akár a legrosszabbat is, — *annyiban, amennyiben az a burzsoázia valóban harcol a cárizmus ellen.* Az értelmiségi szárny az alkudozás álláspontjára helyezkedik: ha a szociáldemokraták, nempedig a szociálforradalmárok oldalára álltok, akkor készek vagyunk megegyezésre lépni a közös ellenség ellen, de különben nem. A proletár szárny a célszerűség álláspontján

áll: csakis attól függően támogatjuk önöket, hogy így ügyesebben tudunk-e legalább valamilyen csapást mérni ellenségünkre.

Sztarover határozatának minden hibája szemmelláthatólag kiütközött, mihelyt először érintkezett a valósággal. Ilyen érintkezés volt az új „Iszkra" szerkesztőségének híres terve, a „mozgósítás magasabb típusának" terve, kapcsolatban a 77. sz. (vezércikk: „Válaszúton a demokrácia") és a 78. sz. (Sztarover tárcája) elvi fejtegetéseivel. A tervről szó volt már Lenin brosúrájában, a fejtegetésekre azonban itt kell kitérnünk.

Az új „Iszkra" említett fejtegetésének alapgondolata (vagy helyesebben alap-sületlensége) az, hogy különbséget tesz a zemsztvo-képviselők *és* a burzsoá demokrácia közt. Ez a megkülönböztetés vörös fonálként vonul végig mindkét cikken; a figyelmes olvasó egyébként észreveszi, hogy a burzsoá demokrácia kifejezés helyett és vele együtt, mint egyenértékűeket, a következő kifejezéseket használják: demokrácia, radikális értelmiség (sic!*), születőfélben levő demokrácia, értelmiségi demokrácia. Ezt a megkülönböztetést az új „Iszkra" a tőle megszokott szerénységgel óriási felfedezéssé, eredeti koncepcióvá fújja fel, amelyet a szegény Lenin „képtelen megérteni". Ez a megkülönböztetés közvetlen kapcsolatban van azzal az új harci módszerrel, amelyet oly sokszor hallottunk Trockijtól is, meg közvetlenül az „Iszkra" szerkesztőségétől is, nevezetesen: a zemsztvo-liberalizmus, úgymond, „legfeljebb arra jó, hogy skorpiókkal ostorozzák", de az értelmiségi demokrácia jó arra, hogy megegyezésre lépjünk vele. A demokráciának önállóan, önálló erőként kell cselekednie. „Az oroszországi liberalizmus, amelyből kiszakították a történelmileg szükségszerű részét, mozgató idegét (jól figyeljenek!), a burzsoá-demokratikus felét, legfeljebb arra jó, hogy skorpiókkal ostorozzák." Az „orosz liberalizmus" lenini koncepciójában „nem volt helyük olyan társadalmi elemeknek, amelyekre a szociáldemokrácia mint a demokrácia élcsapata valamikor is (!) hatást gyakorolhatna".

---

* — így! — *Szerk.*

Ez az új elmélet. Akárcsak a mostani „Iszkra" valamennyi új elmélete, ez sem egyéb, mint merő zűrzavar. Először, alaptalan és nevetséges az új „Iszkrá"-nak az az igénye, hogy ő fedezte fel az értelmiségi demokráciát. Másodszor, a zemsztvo-liberalizmus *és* a burzsoá demokrácia megkülönböztetése nem állja meg a helyét. Harmadszor, tarthatatlan az a vélemény, hogy az értelmiség önálló erővé válhat. Negyedszer, nem felel meg a valóságnak az az állítás, hogy a zemsztvo-liberalizmus (a „burzsoá-demokratikus" fele nélkül) csak ostorozásra stb. jó. Vizsgáljuk meg ezeket a pontokat.

Lenin állítólag nem vette figyelembe az értelmiségi demokrácia létrejöttét és a harmadik elem megszületését.

Lapozzuk fel a „Zarja"[29] 2—3. számát*. Nézzük meg ugyanazt a „Belpolitikai szemlét", amelyet Sztarover idéz tárcájában. Olvassuk el a *harmadik rész címét*: „A harmadik elem". Ha átlapozzuk ezt a részt, azt olvassuk, hogy „nő a zemsztvóban dolgozó orvosok, technikusok stb. száma és befolyása", hogy „a fékezhetetlen gazdasági fejlődés szükségessé teszi az intellektueleket, akiknek száma mindjobban növekszik", hogy „elkerülhetetlenek ezeknek az értelmiségieknek a bürokráciával és a hivatali vezetőkkel való konfliktusai", hogy „az utóbbi időben valósággal járványszerűen terjednek ezek a konfliktusok", hogy „az önkényuralom kibékíthetetlen általában az értelmiség érdekeivel", azt olvassuk, hogy a cikk *nyíltan hívja* ezeket az elemeket a szociáldemokrácia „zászlaja alá" ...

Ez ugyebár szép kis eset? Az újonnan felfedezett értelmiségi demokráciát, és azt, hogy ezt a szociáldemokrácia zászlaja alá kell hívnunk, a veszedelmes Lenin *három évvel ezelőtt* „felfedezte"!

Természetesen akkor még nem fedezte fel senki a zemsztvo-liberálisok *és* a burzsoá demokrácia szembeállítását. De ez a szembeállítás éppoly értelmes, mintha azt mondanánk: Moszkva kormányzóság *és* az Orosz Birodalom területe. A cenzusos zemsztvo-liberálisok és a nemesi elöljárók *demokraták*, amennyiben szembefordulnak az önkényuralommal és a hűbériséggel. Demokratiz-

* Lásd *Lenin* Művei. 5. köt. 1953. 286—295. old. — *Szerk.*

musuk korlátozott, szűk és következetlen, aminthogy különböző mértékben korlátozott, szűk és következetlen általában mindenféle burzsoá demokratizmus. Az „Iszkra" 77. számának vezércikke elemzi az orosz liberalizmust és a következő csoportokra osztja: 1) jobbágytartó földesurak; 2) liberális földbirtokosok; 3) liberális értelmiség, amely cenzusos alkotmány híve, és 4) szélsőbaloldal — a demokratikus értelmiség. Ez az elemzés hiányos és zavaros, mivel az értelmiség felosztását összekeveri azoknak a különböző osztályoknak és csoportoknak a felosztásával, amelyeknek az érdekeit az értelmiség kifejezi. Az orosz polgári demokratizmus a földbirtokosok széles rétegének érdekein kívül kifejezi a kereskedők és az ipari vállalkozók tömegének, főleg a közép- és kiskereskedők és vállalkozók tömegének, valamint (s ez különösen fontos) a parasztgazdák és kisparaszt-gazdák tömegének érdekeit is. Az első számú hiány az „Iszkra" elemzésében az, hogy nem veszi figyelembe az orosz polgári demokráciának ezt a legkiterjedtebb rétegét. A második hiány: megfeledkezik arról, hogy az orosz demokratikus értelmiség, politikai állásfoglalását tekintve nem véletlenül, hanem szükségszerűen szakad három ágra: oszvobozsgyenyistákra, szociálforradalmárokra és szociáldemokratákra. Mindhárom irányzatnak hosszú története van már és mindegyik a polgári demokrácia mérsékelt és forradalmi ideológusainak álláspontját, illetve a proletariátus álláspontját fejezi ki (olyan határozottan, amennyire ez önkényuralmi államban lehetséges). Nincs furcsább valami, mint az új „Iszkra" gyermekded kívánsága: „a demokráciának önálló erőként kell cselekednie", s közben ugyanott azonosítja a demokráciát a radikális értelmiséggel! Az új „Iszkra" elfeledte, hogy az „önálló erővé" vált radikális értelmiség vagy értelmiségi demokrácia *nem más, mint a „szociálforradalmár párt"*! Demokratikus értelmiségünknek másféle „szélső balszárnya" nem is lehet. De magától értetődik, hogy ennek az értelmiségnek önálló erejéről vagy csak irónikusan, vagy csak terrorista értelemben lehet beszélni. Aki a burzsoá demokrácia alapján áll és az „Oszvobozsgyenyijé"-től balra tart, az a szociálforradalmárok felé tart, és nem tovább.

Végül még kevésbbé állja ki a kritikát az új „Iszkra" legutóbbi új felfedezése, nevezetesen az, hogy „a liberalizmus, a burzsoá-demokratikus fele nélkül" legfeljebb ha arra jó, hogy skorpiókkal ostorozzák, hogy „a hegemónia eszméjét okosabb félretenni", ha a zemsztvo-liberálisokon kívül nincs kihez fordulnunk. Minden liberalizmus jó arra, hogy a szociáldemokrácia támogassa éppen annyiban, amennyiben az ténylegesen harcol az önkényuralom ellen. Éppen ez a támogatás, melyet az egyetlen végig következetes demokrata, azaz a proletariátus, nyujt valamennyi következetlen (azaz burzsoá) demokratának — ez valósítja meg a hegemónia eszméjét. Csak a hegemónia kispolgári, alkuszi értelmezése tekinti a hegemónia lényegének a megegyezést, a kölcsönös elismerést, a szóbeli feltételeket. Proletár szempontból a háborúban azé a hegemónia, aki a legerélyesebben harcol, aki minden alkalmat megragad, hogy lesujtson az ellenségre, aki azt teszi, amit mond, s aki ezért a demokráciának minden felemásságot bíráló eszmei vezére*. Nagyon téved az új „Iszkra", ha azt hiszi, hogy a felemásság a burzsoá demokráciának erkölcsi, nempedig politikai és gazdasági sajátossága, ha azt hiszi, hogy meg lehet és meg kell keresni a felemásságnak azt a mértékét, amelyen *alul* a liberalizmus csak skorpiókat érdemel, amelyen *felül* érdemes a megegyezésre. Mert ezt jelenti az, hogy „előre meg kell határoznunk az aljasság megengedhető mértékét". Valóban, gondolkozzanak a következő szavakon: ha az ellenzéki csoportokkal való megegyezés feltételeként kikötjük, hogy ismerjék el az általános, egyenlő, közvetlen és titkos választójogot, ez azt jelenti, hogy „eléjük tesszük követelésünk megfellebbezhetetlen reagensét, a demokratizmus lakmuszpapírját, és politikai számvetésük serpenyőjére vetjük a proletár közreműködés egész értékét" (78. sz.). Mily gyönyörű ékesszólás! és mennyire kívánkozik, hogy meg-

* Megjegyzés az éleseszű újiszkrás részére. Minden bizonnyal azt mondják majd nekünk, hogy a proletariátus erélyes harca, *ha nincs semmiféle feltétel*, arra vezet, hogy a győzelem gyümölcseit a burzsoázia hasznosítja. Egy kérdéssel válaszolunk erre: mi biztosítja a proletariátus önálló erején kívül azt, hogy a proletariátus feltételeit teljesíteni fogják?

mondjuk eme ékes szavak szerzőjének, Sztarovernek: barátom, Arkagyij Nyikolajevics, ne beszélj ékesen! Sztruve úr egyetlen tollvonással megfellebbezte Sztarover megfellebbezhetetlen reagensét, amikor a „Felszabadítás Szövetségének" programmjába beírta az általános választójogot. És ugyanez a Sztruve a valóságban már nem egyszer bebizonyította nekünk, hogy a liberálisok szemében minden ilyen programm csak papiros, nem lakmuszpapír, hanem közönséges papiros, mert a burzsoá demokratának mi sem egyszerűbb, mint hogy ma ezt írja, holnap meg azt. Ez a sajátosság megvan még sok olyan burzsoá értelmiségiben is, aki átállt a szociáldemokrácia oldalára. Az európai és az orosz liberalizmus története százával szolgáltat példát arra, hogy nála más a szó és más a tett, és éppen ezért naiv Sztarover, amikor megfellebbezhetetlen papiros reagensek kitalálásán töri a fejét.

Ez a naiv törekvése vezeti rá Sztarovert arra a nagyszerű eszmére is, hogy ha a cárizmus elleni harcban támogatjuk azokat a burzsoákat, akik nem egyeznek bele az általános választójogba, akkor ez azt jelenti, hogy „semmivé tesszük az általános választójog eszméjét"! Meglehet, ír majd nekünk Sztarover még egy ékesszóló* tárcát, s abban bebizonyítja, hogy ha támogatjuk a monarchistákat az önkényuralom elleni harcukban, akkor semmivé tesszük a köztársaság „eszméjét"? Az a baj, hogy Sztarover

* Még egy kis ízelítő a mi Arkagyij Nyikolajevicsünk prózájából: „Mindazoknak, akiknek az utóbbi években alkalmuk volt figyelemmel kísérni Oroszország társadalmi életét, kétségtelenül észre kellett venniük az erősödő demokratikus vonzódást az alkotmányos szabadságnak minden ideológiai lerakódástól, a történelmi múlt minden maradványától megtisztított, szépítés nélküli eszméje felé. Ez a vonzódás a maga nemében realizálása volt a demokrácia körében végbemenő molekuláris változások hosszú folyamatának, a demokrácia ovidiusi metamorfózisainak, amelyek kaleidoszkopikus tarkaságukkal lekötötték a két évtized folyamán egymást váltó nemzedékek egész sorának figyelmét és érdeklődését." Kár, hogy ez nem igaz, mivel a szabadság eszméjét nem megtisztítják, hanem éppen idealizmussal szépítik a burzsoá demokrácia modern filozófusai (Bulgakov, Bergyajev, Novgorodcev stb. Lásd: „Az idealizmus problémái" és az „Új Út"). Az is kár, hogy Sztarover, Trockij és Martov minden kaleidoszkopikusan tarka ovidiusi metamorfózisán a frázisok iránti leplezetlen vonzódás vonul végig.

gondolatai tehetetlenül vergődnek a feltételek, a jelszavak, a követelések, a kijelentések keretei közt és szem elől tévesztik az egyetlen reális kritériumot: a harcban való tényleges részvétel fokát. Ebből a gyakorlatban elkerülhetetlenül következik, hogy előnyös színben tüntetik fel a radikális értelmiséget, amelyről kijelentik, hogy vele lehetséges a „megegyezés". Az értelmiséget a marxizmus kigúnyolásával a liberalizmus „mozgató idegének" nyilvánítják (mért nem inkább ékesen fecsegő szolgájának?). A francia és olasz radikálisokat abban a kitüntetésben részesítik, hogy olyan embereknek nevezik őket, akiktől távol állnak a demokráciaellenes és proletárellenes követelések, noha mindenki tudja róluk, hogy számtalanszor hűtlenek lettek programmjaikhoz, és elködösítették a proletariátus tudatát, noha az „Iszkrá"-nak ugyanabban a (78.) számában a következő (7.) oldalon elolvashatják, hogy Olaszországban a monarchisták és a köztársaságiak mint bizonyultak „egynek a szocializmus elleni harcban". A szarátovi értelmiségiek (az egészségvédő egyesület) határozatáról, amely szerint szükséges, hogy az egész nép képviselői résztvegyenek a törvényhozásban, kimondják, hogy „ez a demokrácia igazi hangja (!!)" (77. sz.). Ahhoz a gyakorlati tervhez, hogy a proletárok vegyenek részt a zemsztvo-kampányban, azt a tanácsot fűzik, hogy „lépjenek valamilyen megegyezésre az ellenzéki burzsoázia balszárnyának képviselőivel" (a híres megegyezés arról, hogy nem keltenek pánikot). Leninnek arra a kérdésére, hogy hová lettek a hírhedt sztaroveri megegyezési feltételek, az új „Iszkra" szerkesztősége ekként válaszolt:

„Ezeket a feltételeket a párt tagjainak mindig emlékezetükben kell tartaniuk, és a párttagok, tudva, hogy milyen feltételekkel hajlandó a párt formai politikai megegyezésre lépni valamely demokratikus párttal, erkölcsileg kötelesek a levélben tárgyalt részletmegegyezések alkalmával is szigorúan különbséget tenni egyrészt a burzsoá ellenzék megbízható képviselői, az igazi demokraták, másrészt a liberális léhűtők között"*.

* Lásd a szerkesztőség második „Levelét a pártszervezetekhez", amelyet szintén konspiratív úton adtak ki („csak a párt tagjai számára"), noha semmi konspirációs sincs benne. Rendkívül tanul-

Fokról fokra. A pártegyezmények mellett (és Sztarover határozata szerint csakis ezek engedhetők meg) megjelentek a részletegyezmények az egyes városokban. A formai megegyezések mellett megjelentek az erkölcsiek. A „feltételeknek" és a feltételek „erkölcsi" kötelező érvényének szóbeli elismerése elegendő lett ahhoz, hogy valaki méltó legyen a „megbízható" és „igazi demokrata" címre, holott minden gyermek megérti, hogy a zemsztvóbeli fecsegők tucatjai és százai tetszésszerinti szóbeli nyilatkozatokat tesznek, sőt még radikális becsületszavukra is kijelentik, hogy ők szocialisták, csak hogy megnyugtassák a szociáldemokratákat.

Nem, a proletariátus nem megy bele ebbe a jelszavakkal, kijelentésekkel és egyezményekkel űzött játékba. A proletariátus sohasem fogja elfelejteni, hogy a burzsoádemokratákból sohasem lesznek megbízható demokraták. A proletariátus támogatni fogja a burzsoá demokráciát, de nem olyan alapon, hogy alkut köt vele arra, hogy nem kelt pánikot, nem olyan alapon, hogy hisz megbízhatóságában, hanem akkor és annyiban támogatja, amikor és amennyiben az valóban harcol az önkényuralom ellen. Erre a támogatásra szükség van a proletariátus önálló szociálisforradalmi céljainak megvalósításához.

„Vperjod" 3. sz.
1905 január 24 (11).

---

ságos összevetnünk az egész szerkesztőségnek e válaszát Plehanov „konspiratív" brosúrájával: „Taktikánk a liberális burzsoáziának a cárizmus elleni harcával kapcsolatban" (Genf 1905. Levél a Központi Bizottsághoz. Csak a Párt tagjai számára). Reméljük, hogy visszatérhetünk még mindkét műre.

A NARODNYIKSÁGTÓL A MARXIZMUS FELÉ

ELSŐ CIKK

A napokban az egyik legális ujság kifejezte azt a véleményét, hogy most nem olyan időket élünk, amikor rámutathatunk az önkényuralom ellen támadó különböző osztályok érdekeinek „ellentmondásaira". Ez nem új vélemény. Találkoztunk már vele az „Oszvobozsgyenyije" és a „Revoljucionnaja Rosszija" hasábjain, persze ilyen vagy olyan fenntartásokkal körítve. Természetes, hogy a burzsoá demokrácia képviselői közt ez a nézet uralkodik. Ami a szociáldemokratákat illeti, köztük nem lehet kétféle vélemény erről a kérdésről. A proletariátus és a burzsoázia együtt harcol az önkényuralom ellen, ez azonban ne feledtesse el és nem is feledtetheti el a proletariátussal, hogy érdekei kibékíthetetlen ellentétben vannak a vagyonos osztályok érdekeivel. De hogy ezt az ellentétet megvilágíthassuk, okvetlenül tisztáznunk kell a különböző irányzatok nézetei közti mély különbségeket. Ebből természetesen egyáltalán nem az következik, hogy le kell mondanunk a többi irányzat híveivel — mind a szociálforradalmárokkal, mind a liberálisokkal — való ideiglenes megegyezésekről, amelyeket pártunk második kongresszusa megengedhetőnek nyilvánított a szociáldemokraták számára.

A szociáldemokraták a szociálforradalmárokat burzsoá demokráciánk szélsőbaloldali frakciója képviselőinek tekintik. A szociálforradalmárok ezt rossz néven veszik, és ez a vélemény szerintük nem egyéb, mint rosszindulatú törekvés, hogy az ellenfelet lealacsonyítsuk és kétségbevonjuk szándékainak tisztaságát meg lelkiismeretességét.

A valóságban azonban ennek a vélekedésnek semmi köze sincs semmiféle gyanúsításhoz, minthogy ez csak a szociálforradalmár nézetek osztályeredetének és osztályjellegének marxista jellemzése. Minél világosabban és határozottabban fejtik ki nézeteiket a szociálforradalmárok, annál inkább igazolódik nézeteik marxista jellemzése. Rendkívül érdekes ebből a szempontból a szociálforradalmárok pártjának programmtervezete, mely a „Revoljucionnaja Rosszija" 46. számában jelent meg.

A tervezet komoly haladást jelent, és nemcsak abból a szempontból, hogy igen világosan fejti ki az elveket. Haladás mutatkozik az elvek tartalmában is, haladás a narodnyikságtól a marxizmus felé, a demokratizmustól a szocializmus felé. Nem hiába bíráltuk a szociálforradalmárokat, bírálatunk meghozta gyümölcsét: a bírálat kényszerítette őket, hogy igen erőteljesen hangsúlyozzák szocialista jószándékaikat és a marxizmussal közös nézeteiket. Annál világosabban domborodnak ki a régi, narodnyik, elmosódottan demokratikus nézetek vonásai. Azokat, akik azt hányják szemünkre, hogy ellentmondásba kerülünk önmagunkkal (egyrészt elismerjük a szociálforradalmárok szocialista jószándékait, másrészt társadalmilag burzsoá-demokratákként jellemezzük őket), emlékeztetjük rá, hogy már a Kommunista Kiáltvány elemezte nemcsak a kis polgári, hanem a burzsoá szocializmus típusait is. Ha valakiben megvan a jószándék, hogy szocialistává legyen, az még nem zárja ki a burzsoá demokrata lényeget.

A szociálforradalmárok világszemléletének három fő vonása domborodik ki, mikor a tervezetet megvizsgáljuk. Először is, elméleti módosításokat fűznek a marxizmushoz. Másodszor, a dolgozó parasztságot és az agrárkérdést illető nézetekben megleljük a narodnyikság maradványait. Harmadszor, megleljük annak az ugyancsak narodnyik nézetnek a maradványát, hogy az Oroszországban napirenden levő forradalom nem burzsoá jellegű.

Azt mondottam, hogy *módosításokat* fűznek a marxizmushoz. Éppen erről van szó. A programm fő gondolatmenete, egész váza, mind arról tanuskodik, hogy a marxizmus győzött a narodnyikságon. Ez utóbbi még mindig él ugyan (a legújabb divatú revizionizmus injekcióinak segít-

ségével), de csak a marxizmus részlet-„helyesbítéseinek" formájában. Nézzük a legfőbb általános elméleti módosítást: a kapitalizmus pozitív és negatív oldalai közti kedvező és kedvezőtlen viszony elméletét. Ez a módosítás, amennyiben nem merő zűrzavar, nem más, mint a régi orosz szubjektivizmus beillesztése a marxizmusba. Annak elismerése, hogy a kapitalizmusnak megvan a maga történelmi „alkotó" munkája, mivel társadalmivá változtatja a munkát és megteremti azt a „társadalmi erőt", a proletariátus erejét, amely képes a társadalmat átalakítani — ennek elismerése azt jelenti, hogy szakítanak a narodnyiksággal és áttérnek a marxizmusra. A szocializmus elméletének alapja a gazdasági élet és az osztálytagozódás objektív fejlődése. A módosítás: „jónéhány iparágban, különösen azonban a mezőgazdaságban és egész országokban is" a kapitalizmus pozitív és negatív oldalainak viszonya „egyre kevésbbé kedvezővé válik (jól megmondták!)". Ugyanazt mondják tehát, mint Herz és David, Nyik.—on[30] és V. V., beleértve ez utóbbinak egész elméletét, mely szerint „a kapitalizmusnak külön sorsa van Oroszországban". Egész Oroszország és különösen az orosz földművelés elmaradottsága immár nem a *kapitalizmus* elmaradottságaként jelenik meg, hanem olyan sajátszerűségként, amely igazolja a maradi elméleteket. A materialista történetfelfogás mellett előbukkan az az ósdi nézet, hogy az értelmiség képes többé-kevésbbé kedvező utakat választani a haza számára, osztályonkívüli bírájává lehet a kapitalizmusnak, s nem annak az osztálynak a szószólója, amely éppen azáltal jön létre, hogy a kapitalizmus lerombolja a régi életformákat. Teljesen narodnyik módra szem elől tévesztik azt a tényt, hogy a kapitalista kizsákmányolás Oroszországban a kapitalizmus előtti viszonyok továbbélése következtében különösen visszataszító formákat ölt.

Még világosabban kidomborodik a narodnyik elmélet a parasztokkal kapcsolatos okfejtésekben. Az egész tervezetben megkülönböztetés nélkül használják ezeket a szavakat: dolgozók, kizsákmányoltak, munkásosztály, dolgozó tömeg, a kizsákmányoltak osztálya, a kizsákmányoltak osztályai. Ha a szerzők gondolkoztak volna

legalább ezen az utóbbi kifejezésen (osztályok), amely önkéntelenül kicsúszott a szájukon, akkor megértették volna, hogy a kapitalizmusban nemcsak a proletárok dolgoznak és nemcsak a proletárokat zsákmányolják ki, hanem a kispolgárok is dolgoznak és őket is kizsákmányolják. Szociálforradalmárainkról is ugyanazt kell mondanunk, amit a legális narodnyikokról mondtunk, nekik jutott az a dicsőség, hogy felfedezzék a soha nem látott, kispolgárság nélküli kapitalizmust. Dolgozó parasztságról beszélnek, s nem akarják észrevenni azt a bebizonyított, tanulmányozott, kiszámított, leírt, ezerszer megrágott tényt, hogy nálunk e dolgozó parasztságon belül már most kétségtelenül a paraszti burzsoázia van fölényben, hogy a módos parasztság, amelyet bár kétségkívül joggal neveznek dolgozónak, mégsem lehet meg bérmunkások alkalmazása nélkül és már most is a parasztság termelőerőinek több mint felét tartja kezében.

Ebből a szempontból fölöttébb furcsa az a feladat, amelyet a szociálforradalmárok pártja minimális programmjában kitűz: „a szocializmus érdekében és a burzsoá-magántulajdonosi elvek elleni harc céljából fel kell használni az orosz parasztságnak az obscsinára és általában a munkára vonatkozó nézeteit, hagyományait és életformáit, és különösen azt a nézetét, hogy a föld közös tulajdona minden dolgozónak." Első pillantásra úgy tetszik, hogy ez a feladat teljesen ártalmatlan, tisztán akadémikus ismétlése az elmélet és az élet által egyaránt régen megdöntött obscsina-utópiáknak. De a valóságban itt igen fontos politikai kérdéssel van dolgunk, amelyet az orosz forradalom fog eldönteni a közeljövőben: Ki kit használ fel? a magát szocialistának tartó forradalmi értelmiség használja-e fel a parasztság munkával kapcsolatos nézeteit a burzsoá-magántulajdonosi elvek elleni harc céljából? avagy a burzsoá-magántulajdonos s ugyanakkor dolgozó parasztság használja-e fel a forradalmi-demokratikus értelmiség szocialista frazeológiáját a szocializmus elleni harcra?

Mi úgy véljük, hogy az utóbbi távlat valósul meg (ellenlábasaink akarata ellenére és tudtán kívül). Biztosak vagyunk benne, hogy megvalósul, mivel kilenctized rész-

ben már meg is valósult. Éppen a „burzsoá-magántulajdonos" (és ugyanakkor dolgozó) parasztság használta ki már a maga érdekében annak a narodnyik, demokratikus értelmiségnek a szocialista frazeológiáját, amely abban a hitben ringatta magát, hogy arteljeivel, szövetkezeteivel, takarmányvetésével, vasekéivel, járási raktáraival, bankjaival a „munkahagyományokat és életformákat" támogatja, a valóságban azonban a kapitalizmus fejlődését támogatta az obscsinán belül. Az orosz gazdaságtörténet ilymódon tehát már bebizonyította azt, amit holnap be fog bizonyítani az orosz politikai történelem. És az öntudatos proletariátus feladata az, hogy korántsem vonva meg a támogatást a *burzsoá* dolgozó parasztság haladó és forradalmi törekvéseitől, felvilágosítsa a falusi proletariátust arról, hogy ez ellen a parasztság ellen holnap elkerülhetetlenül harcolnia kell, hogy megmagyarázza neki a valóban szocialista célokat, szemben az egyenlősítő földhasználatról szóló burzsoá-demokratikus ábrándokkal. A burzsoá parasztsággal együtt a hűbériség maradványai ellen, az önkényuralom, a papok, a földbirtokosok ellen, a városi proletariátussal együtt általában a burzsoázia, ezen belül a burzsoá parasztság ellen — ez most a falusi proletár egyetlen helyes jelszava, ez most az oroszországi szociáldemokrácia egyetlen helyes agrárprogrammja. S második kongresszusunk csakugyan ilyen agrárprogrammot fogadott el. A paraszti burzsoáziával együtt a demokráciáért, a városi proletariátussal együtt a szocializmusért — ezt a jelszót a falusi szegénység sokkal tartósabban magáévá teszi majd, mint a narodnyikoskodó szociálforradalmárok csillogó, de talmi jelszavait.

Elérkeztünk a tervezet fentemlített fő pontjai közül a harmadikhoz. A tervezet szerzői már szakítottak a következetes narodnyikok nézeteivel, akik ellene voltak a politikai szabadságnak, mert az, mondták, csak arra jó, hogy a hatalmat a burzsoázia kezébe juttassa. De a narodnyikság maradványai nagyon világosan kiütköznek, mikor a tervezet az önkényuralmat és a különböző osztályoknak hozzá való viszonyát jellemzi. Mint mindig, itt is azt látjuk, hogy mihelyt a kispolgári forradalmi értelmiség megpróbálja pontosan kifejteni felfogását a *valóságról*,

ez elkerülhetetlenül álláspontja ellentmondásosságának és elavultságának teljes leleplezéséhez vezet. (Ezért zárójelben megjegyezzük, hogy a szociálforradalmárok vitáit mindenkor a valóság értelmezésének kérdésére kell visszavezetni, mert csakis ez a kérdés tárja fel világosan mély politikai nézeteltéréseink okait.)

„A nagyiparosok és nagykereskedők osztályának — olvassuk a tervezetben —, amely reakciósabb, mint bárhol, mind nagyobb szüksége van az önkényuralom pártfogására a proletariátussal szemben..." Ez nem igaz, mert sehol Európában nem mutatkozik meg annyira, mint nálunk, a haladó burzsoák közömbössége az önkényuralmi kormányzati formával szemben. A burzsoák, bármennyire félnek is a proletariátustól, egyre elégedetlenebbek az önkényuralommal — részint már csak azért is, mert a rendőrség, bármily korlátlan is a hatalma, nem tudja kipusztítani a munkásmozgalmat. A tervezet, mikor a *nagy*iparosok „osztályáról" beszél, összekeveri a burzsoázia rétegeit és frakcióit az egész burzsoáziával mint osztállyal. Ez annál is helytelenebb, mert éppen a közép- és kisburzsoák azok, akiket a legkevésbbé képes kielégíteni az önkényuralom.

„... A birtokos nemességnek és a falusi kulákságnak is mindinkább szüksége van erre a támogatásra a falu dolgozó tömegeivel szemben..." Hát ez mi? Honnan ered akkor a zemsztvo-liberalizmus? Honnan van a kultúrabarát (demokratikus) értelmiség és a takarékos muzsik kölcsönös vonzalma? Vagy talán a kuláknak semmi köze sincs a takarékos muzsikhoz?

„... Az önkényuralom fennállása kibékíthetetlen és egyre jobban éleződő ellentétbe kerül az ország egész gazdasági, társadalmi, politikai és kulturális fejlődésével..."

No, itt aztán képtelenségig vitték tételüket! Vajjon elképzelhető-e olyan „kibékíthetetlen ellentét" az ország egész gazdasági stb. fejlődésével, amely nem tükröződik a gazdasági vezetőosztályok hangulatában?? Vagy — vagy. *Vagy* csakugyan kibékíthetetlen az önkényuralom az ország gazdasági fejlődésével — akkor viszont kibékíthetetlen az iparosok, a kereskedők, a földbirtokosok, a takarékos muzsikok *egész osztályának* érdekeivel is. Hogy 1861 óta éppen ez az osztály tartja kezében a „mi" gazdasági fejlődé-

sünket, azt valószínűleg a szociálforradalmárok is tudják (noha V. V.-től az ellenkezőjét tanulták). Arra ellenben, hogy egy olyan kormány, amely a burzsoá osztály egészével kibékíthetetlen, spekulálhat a burzsoázia frakciói és rétegei közti viszályokra, kibékülhet a protekcionistákkal a freetraderek ellen, támaszkodhat az egyik rétegre a másikkal szemben és ezt a zsonglőrködést évekig és évtizedekig űzheti — erre az egész európai történelem tanít bennünket. *Vagypedig* iparosainknak is, földbirtokosainknak is, a paraszti burzsoáknak is „mind nagyobb szüksége van" az önkényuralomra. Ebben az esetben viszont el kell ismerni, hogy ezek, az ország gazdasági uralkodói, még ha egészében, mint osztályt tekintjük is őket, nem értik meg az ország gazdasági fejlődésének érdekeit, s hogy nem értik meg ezeket az érdekeket ez osztályok haladó, művelt és intelligens képviselői és vezetői sem!

De nem természetesebb-e, ha azt állapítjuk meg, hogy a mi szociálforradalmáraink nem értik meg a dolgokat? Lám csak: valamivel később maguk is elismerik, hogy „van egy liberális-demokratikus ellenzék, amely főleg a művelt társadalomnak osztályszempontból közbülső elemeit foglalja magában". Hát a mi művelt társadalmunk nem burzsoá társadalom? Nem köti-e vajjon ezer szál a kereskedőkhöz, az iparosokhoz, a földbirtokosokhoz, a takarékos muzsikokhoz? Vajjon isten akaratából olyan kapitalizmus adatott Oroszországnak, amelyben a liberális-demokratikus ellenzék nem burzsoá-demokratikus ellenzék? Ismernek-e a szociálforradalmárok olyan történelmi példát, el tudnak-e képzelni olyan esetet, hogy az önkényuralomellenes burzsoá ellenzékiség *nem* a liberális, művelt „társadalom" által nyilvánul meg?

A tervezet zavarossága szükségszerű következménye annak, hogy összekeverik a narodnyikságot a marxizmussal. Csak a marxizmus elemezte tudományosan és helyesen a demokráciáért vívott harc és a szocializmusért vívott harc viszonyát, s ezt az elemzést a valóság mindinkább igazolja. Nálunk is, mint mindenütt a világon, van burzsoá demokrácia és van munkásdemokrácia. A szociáldemokráciának nálunk is, mint mindenütt a világon, könyörtelenül

le kell lepleznie a burzsoá demokrácia elkerülhetetlen illúzióit, és meg kell mutatnia, hogy a burzsoá demokrácia saját természetével sincs tisztában. Az öntudatos proletariátusnak nálunk is, mint mindenütt a világon, támogatnia kell a burzsoá demokráciát ellenzékiségében és a hűbéri maradványok, az önkényuralom elleni harcában, egy pillanatra sem feledkezve meg azonban arról, hogy ő maga külön osztály, és hogy osztálycélja a burzsoázia megdöntése.

„Vperjod" 3. sz.
1905 január 24 (11).

A PÉTERVÁRI SZTRÁJK

Az a sztrájk, amely január 3-án kezdődött a Putyilov-gyárban, a munkásmozgalom egyik legnagyszerűbb megnyilvánulásává fejlődik. Értesüléseinket egyelőre a külföldi ujságok és a legális orosz lapok híreiből merítjük. De e hírek szerint is teljesen kétségtelen, hogy a sztrájk máris roppant jelentőségű politikai eseménnyé nőtt.

A sztrájk ösztönösen kezdődött. A munka és a tőke közti összeütközésnek, amely állandóan napirenden van, ezúttal az volt az oka, hogy a gyár igazgatósága elbocsátott négy munkást. A munkásság a szolidaritás szellemétől áthatva ellenállt, s követelte, hogy az elbocsátott munkásokat vegyék vissza. A mozgalom gyorsan erősödött. Résztvesz benne a legális „Orosz Gyári Munkások Gyülekezete“[31] s a sztrájk tovább emelkedik a következő, magasabb fokra.

A legális munkásegyesületet a zubatovisták különös figyelemben részesítették. S lám, a zubatovi mozgalom áttöri kereteit, és ez a mozgalom, melyet a rendőrség indított el a rendőrség érdekében, az önkényuralom támogatása érdekében, a munkások politikai tudatának megmételyezésére, az önkényuralom ellen fordul, a proletár osztályharc kirobbanásává válik.

A szociáldemokraták már régen megmondták, hogy a zubatovizmusnak szükségszerűen *ez* lesz az eredménye. A munkásmozgalom legalizálása — mondták — okvetlenül hasznot hajt nekünk, szociáldemokratáknak. A legalizálás be fogja vonni a mozgalomba a munkásoknak néhány különösen elmaradott rétegét, s segít majd felrázni azokat, akiket nem egyhamar, de talán sohasem

rázott volna fel egy szocialista agitátor. S ezek a munkások, ha már bekapcsolódtak a mozgalomba, s felébredt bennük az érdeklődés sorsuk kérdése iránt, tovább mennek. A legális munkásmozgalom csak új, kiterjedtebb bázisa lesz a szociáldemokrata munkásmozgalomnak*.

Kétségtelen, hogy éppen ez történt Pétervárott is.

Két körülmény segítette elő a mozgalomnak különösen nagyfokú elterjedését: először is a gazdasági harcra kedvező alkalom (a kormánynak sürgősen szüksége van a hadügyminisztérium és a haditengerészeti minisztérium megrendeléseinek teljesítésére); másodszor pedig az alkotmány-mozgalom megélénkülése a társaságban. A munkások, akik azért kezdtek sztrájkolni, hogy megvédjék néhány elbocsátott társukat, átfogóbb gazdasági követelésekre tértek át. Követelték a nyolcórás munkanapot, a minimális munkabért (1 rubelt a férfiaknak, 70 kopejkát a nőknek), a kötelező túlórázás megszüntetését (és a túlórák kétszeres bérét), az egészségügyi viszonyok és az orvosi segítség megjavítását stb. A sztrájk fokozatosan általános sztrájkká fejlődött.

A külföldi lapok szombati, január 8-i (21-i) híreiből kitűnik, hogy még a hivatalos orosz adatok szerint is 174 gyár és műhely állt le, vagy 96 000 munkással.

Tanúi vagyunk egy olyan nagy összeütközésnek a kialakuló proletár osztály és ellenségei közt, amelynek a nyomai sok-sok éven át nem mosódnak el.

De a munkások nem álltak meg a gazdasági követeléseknél. A mozgalom kezdett politikai jelleget ölteni. Megpróbáltak résztvenni benne (bár, azt hiszem, egyelőre nagyon erőtlenül) a helyi szociáldemokraták. A többezres hatalmas munkásgyűléseken politikai követeléseket kezdtek tárgyalni, és a politikai szabadság mellett síkraszálló határozatokat terjesztettek szavazásra. A munkások által kidolgozott petíció[2], mint jelentik, három részből áll. Az első a nép számára követelt jogokat fejti ki. A második a nép szegénysége elleni harc rendszabályait. A harmadik a munkának a tőke által történő elnyomása ellen irányuló

* Vesd össze N. Lenin „Mi a teendő?"-jével, 86—88. old. (Lásd *Lenin* Művei. 5. köt. 1953. 474—475. old. — *Szerk.)*

rendszabályokat. Az első rész követelései: a személyi szabadság biztosítása, szólás-, gyülekezési és lelkiismereti szabadság; állami költségen való kötelező iskolai oktatás, a nép választott képviselőinek részvétele a törvényhozásban, a törvény előtti egyenlőség, felelős miniszterek, a megváltási fizetések megszüntetése, olcsó hitel, az állami földek fokozatos szétosztása a nép közt, jövedelemadó. (Ha ez a tudósítás megfelel a valóságnak, akkor ez azt mutatja, hogy a szociáldemokraták programmja rendkívül érdekesen tükröződik a tömegek vagy kevéssé fejlett vezetőik öntudatában.) A „The Standard"* c. angol lap tudósítójának jelentése szerint január 5-én (18-án) három gyűlés volt (az egyiken 4 000, egy másikon 2 000 ember vett részt) és a következő politikai követeléseket fogadták el: 1) általános szavazással választott alkotmányozó gyűlés azonnali összehívása; 2) a háború megszüntetése; 3) teljes amnesztia a politikai száműzötteknek és foglyoknak; 4) sajtó- és lelkiismereti szabadság; 5) gyülekezési és egyesülési szabadság. A külföldi lapok január 8-i (21-i) hírei szerint január 9-én (22-én), vasárnap tüntetést szándékoznak tartani a Téli Palota előtt, hogy „magának a cárnak" adják át a petíciót. A munkások jelszava: szabadság vagy halál. Moszkva és Libava munkásainak küldöttei útban vannak Pétervár felé.

Ezek azok a gyér és még ellenőrizetlen értesülések, amelyek e pillanatban rendelkezésünkre állnak. Nyilvánvaló, hogy a mozgalom még korántsem érte el fejlődésének tetőfokát, és meg kell várnunk az eseményeket, hogy teljes mértékben megítélhessük a történteket. Szembeszökő, hogy a mozgalom tisztán gazdasági talajról mily meglepően gyorsan tért át politikai talajra, szembeszökő a proletariátus tíz- és százezreinek nagyszerű szolidaritása és roppant energiája — s mindez annak ellenére, hogy hiányzott vagy jelentéktelen volt a tudatos szociáldemokrata befolyás. Az, hogy a mozgalom néhány vezetőjének szocialista nézetei primitívek, s hogy a munkásosztály egyes elemeiben szívósan tartja magát a cárba vetett naiv hit — mindez nem csökkenti, hanem inkább

* — „A Zászló". — *Szerk.*

növeli a proletariátus felszínre törő forradalmi ösztönének jelentőségét. Az élenjáró elnyomott osztály politikai tiltakozása és forradalmi energiája áttör minden akadályon, mind a külsőkön — a rendőri tilalmakon, mind a belsőkön — néhány vezér eszméinek fejletlenségén és elmaradottságán. Az a munka, melyet a szociáldemokrácia az elmúlt évtized folyamán kifejtett, az a tapasztalat, amelyre a munkásmozgalom ez idő alatt szert tett, meghozta gyümölcseit, a legszélesebb körökben terjesztve el a szocializmus és a politikai harc eszméit. A proletariátus a gyakorlatban mutatja meg, hogy Oroszországban a politikai mozgalom porondján nem két erő van (az önkényuralom és a burzsoá társadalom), mint egyesek kishitűen vélték. A proletariátus a forradalmi osztályerők mozgósításának valóban magasrendű formáit mutatja nekünk; a mozgósítás természetesen nem valamilyen városi dumában tartott másodrangú tüntetéshez hasonlít, hanem az olyan tömegmozgalmakhoz, mint például az 1903-as rosztovi tüntetés és a délvidéki sztrájkok. És a proletariátus forradalmi erőinek ez az új és magasabbfokú mozgósítása hétmérföldes léptekkel visz bennünket közelebb ahhoz, hogy a proletariátus még határozottabban, még öntudatosabban szálljon harcba az önkényuralommal!

„Vperjod" 3. sz.
1905 január 24 (11).

A MI TARTUFFE-JEINK

Az „Iszkra" 83. számában, amely éppen most jutott el hozzánk, megjelent a mensevikek és a Központi Bizottság nyilatkozata „a kisebbség szervezeti elkülönülésének teljes megszűnéséről". „A kisebbség — biztosítanak bennünket — nem tartja többé *különálló félnek* magát, és ezután szó sem lehet a Központi Bizottság bojkottálásáról, sem arról, hogy *ultimátumszerű követeléseket* támasszanak vele szemben." Ez a nyilatkozat egy kicsit elkésett! A párt tudja már Lenin brosúrájából („Nyilatkozat és dokumentumok a központi szerveknek a párttal való szakításáról"*), hogy a Popov, Fischer és Fomin kooptálására vonatkozó „ultimátumszerű követeléseket" *már teljesítették*, csakhogy titokban, *a párt becsapásával*. Azt az ultimátumszerű követelést, hogy ugyanilyen csalárd úton meghiúsítsák a III. kongresszust, ugyancsak teljesítették. A helyi munka bomlasztása tovább folyik, és az úgynevezett Központi Bizottság Szentpétervárott már jóváhagyott (az „Iszkra" jelentése szerint) egy *„külön szervezetet"* vagy csoportot, „mivel rengeteg (?) tagja számára nyilvánvalóan lehetetlen a munka a helyi bizottság vezetése alatt".

Tehát mindazt, amit a „többség" mondott és megjósolt, kezdve Lenin „levelével" („Miért léptem ki a szerkesztőségből?", 1903 december**) egészen Orlovszkijnak „A Tanács a párt ellen" című brosúrájáig, most az események *teljesen és feltétlenül* igazolták. A másfél éve

* Lásd *Lenin* Művei. 7. köt. 1953. 565—571. old. — *Szerk.*
** Lásd *Lenin* Művei. 7. köt. 1953. 113—120. old. — *Szerk.*

folyó harc reális tárgya négy személynek a Központi Laphoz és háromnak a Központi Bizottságba való kooptálása volt. A kooptálás kedvéért agyalták ki a folyamatszervezet elméletét, agyaltak ki egy csomó „elvi" nézeteltérést. E kooptálás kedvéért központi szerveink most teljesen szakítottak a párttal, és szakítanak a helyi bizottságokkal, mindegyikkel külön-külön. Teljes mértékben helyesnek bizonyul jelszavunk: „a többségnek minden kapcsolatot meg kell szakítania a bomlasztókkal" („Vperjod" 1. sz., „Elég volt"*).

Rendkívül érdekes az „Iszkra" nyilatkozatának következő mondata is: „Javasoltuk, hogy a meghatalmazottak (a kisebbség meghatalmazottai) határozatát a kisebbségnek a kievi, a harkovi, a doni, a kubáni, a pétervári, az odesszai bizottságban, a donyeci és a krimi szövetségben és más pártszervezetekben dolgozó valamennyi híve vitassa meg." Tehát *majd másfélévi* elkeseredett hadjárattal, a Központi Lap, a Párttanács és (május óta) a Központi Bizottság segítségével a külföldi kör *a II. kongresszuson képviselt 20 oroszországi bizottság közül mindössze ötöt nyert meg!*** A bizottságokon kívül csak két városban, Pétervárott és Odesszában alakult olyan jelentősebb csoport, amelyet az „Iszkra" említésre méltatott. A kubáni bizottságot nyilvánvalóan a legutóbbi időben eszkábálták össze, hogy egy-két szavazattal többet szerezzenek.

Következésképpen az „Iszkra", a kisebbség lapja, most, januárban igazolja, hogy helyes volt a pártügyek állásának az a jellemzése, amelyet szeptemberben fejtett ki egy másik mensevik. Nevezetesen a Központi Bizottság

---

* Lásd ebben a kötetben 20–25. old. — *Szerk.*

** A kongresszuson képviselt bizottságok közül csak a kievi bizottság pártolt át a többségtől a kisebbséghez, azaz a kongresszuson ennek a bizottságnak mindkét küldötte bolsevik volt, most pedig a bizottságban a mensevikek vannak túlsúlyban. Viszont a nyikolajevi és a szibériai bizottság mindkét kongresszusi küldötte mensevik volt, de a kongresszus után ezek a bizottságok a többség oldalára álltak. A kongresszuson a következő bizottságok oszlottak meg a többség és a kisebbség között (egyik küldöttük ehhez, másik küldöttük ahhoz tartozott): az odesszai, a doni, az ufai, a moszkvai. Közülük jelenleg csak a doni bizottság mensevik.

egyik ügyvivője, aki a kisebbséggel rokonszenvez és jelenleg a Központi Bizottság kooptált tagja, azt írta szeptemberben a Központi Bizottság tagjának, Glebovnak, hogy „*Oroszországban a kisebbség erőtlen*“, hogy csak *négy bizottság* áll mögötte. Ez a gyengeség késztette a külföldi kört arra, hogy bonapartista puccsot rendezzen a Központi Bizottságban és családd úton kitérjen a III. kongresszus elől.

„Vperjod“ 3. sz.
1905 január 24 (11).

A FORRADALOM KEZDETE OROSZORSZÁGBAN

Genf, január 25 (12), szerda.

Hatalmas történelmi események színtere Oroszország. A proletariátus felkelt a cárizmus ellen. A proletariátust a kormány felkelésbe kergette. Ma már aligha férhet kétség hozzá, hogy a kormány szándékosan tűrte, hogy a sztrájkmozgalom viszonylag akadálytalanul fejlődjék, és nagyarányú tüntetésre kerüljön sor, mert így akarta odáig vinni a dolgot, hogy katonai erőt alkalmazhasson. És meg is tette ezt! Halottak és sebesültek ezrei — ez az eredménye a pétervári január 9-i véres vasárnapnak. A katonaság győzedelmeskedett a fegyvertelen munkásokon, asszonyokon és gyermekeken. A katonaság legyűrte az ellenséget, halomra lőtte a földön fekvő munkásokat. „Alaposan megleckéztettük őket!" — mondják most leírhatatlan cinizmussal a cári szolgák és a konzervatív burzsoázia táborához tartozó európai lakájaik.

Hát igen, ez nagy lecke volt! Az orosz proletariátus nem fogja elfeledni ezt a leckét. A munkásosztály legképzetlenebb, legelmaradottabb rétegei, amelyek naivul hittek a cárban és amelyeknek őszinte szándékuk volt, hogy békésen átadják az elkínzott nép kérelmét „magának a cárnak", mind leckét kaptak a katonaságtól, amelyet a cár, illetve a cár nagybátyja, Vlagyimir nagyherceg vezényelt.

Nagy leckét kapott a munkásosztály a polgárháborúból; a proletariátus forradalmi nevelődése egyetlen nap alatt annyit haladt, amennyit a szürke, hétköznapi, sivár életnek a hónapjai vagy évei alatt sem haladhatna. Egész Oroszországon visszhangként dübörög most végig a hős

pétervári proletariátus jelszava: „szabadság vagy halál!" Az események hihetetlenül gyorsan fejlődnek. Pétervárott terjed az általános sztrájk. Megbénult az egész ipari, társadalmi és politikai élet. Január 10-én, hétfőn, a munkások és a katonaság összeütközései elkeseredettebbé válnak. Ellentétben a kormány hazug közleményeivel, a fővárosban sok-sok helyen vér folyik. Megmozdulnak a kolpinói munkások is. A proletariátus fegyverkezik és felfegyverzi a népet. Úgy hírlik, a munkások elfoglalták a szesztrorecki fegyverraktárt. A munkások revolvereket szereznek, fegyvert kovácsolnak szerszámaikból, bombákat szereznek, készülnek a szabadságért való ádáz harcra. Az általános sztrájk átcsap vidékre. Moszkvában máris tízezer munkás szüntette be a munkát. Holnapra (január 13, csütörtök) általános sztrájkot hirdettek Moszkvában. Lázadás tört ki Rigában. Tüntetnek a munkások Lodzban, felkelésre készülődnek Varsóban, Helsingforsban egymást követik a proletariátus tüntetései. Bakuban, Odesszában, Kievben, Harkovban, Kovnóban és Vilnában egyre izzóbbá válik a munkások hangulata és terjed a sztrájk. Szevasztopolban égnek a tengerhajózási igazgatóság raktárai és szertárai, és a katonaság nem tüzel a fellázadt matrózokra. Sztrájk van Revalban és Szarátovban. Radomban a munkások és a tartalékosok fegyveresen összeütköztek a katonasággal.

A forradalom terjed. A kormány már kapkodni kezd. A véres megtorlások politikájáról megpróbál áttérni a gazdasági engedményekre, hogy alamizsnával vagy a kilencórás munkanap megígérésével megússza a dolgot. De a véres nap leckéje nem veszhet kárba. Valamennyi sztrájkoló munkás tegye magáévá a felkelt pétervári munkások követelését: haladéktalanul hívjanak össze alkotmányozó gyűlést általános, közvetlen, egyenlő és titkos választójog alapján. Haladéktalanul meg kell dönteni a kormányt — ezzel a jelszóval feleltek a január 9-i vérfürdőre még a cárban hívő pétervári munkások is, így felelt az ő nevükben vezérük, Georgij Gapon lelkész, aki e véres nap után ezt mondotta: „nincs többé cárunk. Vérfolyam választja el a cárt a néptől. Éljen a szabadságharc!"

Éljen a forradalmi proletariátus! — mondjuk mi.

Az általános sztrájk a munkásosztálynak és a városi szegénynépnek mind nagyobb tömegeit rázza fel és mozgósítja. A nép felfegyverzése a forradalmi helyzet egyik legsürgetőbb feladatává válik.

Csakis felfegyverzett nép lehet a népszabadság igazi támasza. És minél hamarabb sikerül felfegyverkeznie a proletariátusnak, minél tovább kitart a proletariátus őrhelyén, a forradalmár-sztrájkoló hadállásában, annál hamarább inog meg a katonaság, annál többen akadnak majd a katonák közt olyanok, akik végtére megértik, hogy mit cselekszenek, akik átállnak a nép oldalára a hóhérok, a zsarnok ellen, a fegyvertelen munkások, munkásfeleségek és gyermekek gyilkosai ellen. Bárhogyan végződjék is Pétervárott a mostani felkelés, ez mindenesetre feltétlenül és elkerülhetetlenül az első lépés egy még nagyobb, még tudatosabb és jobban előkészített felkelés felé. A kormánynak esetleg sikerül elodáznia a leszámolás óráját, de az elodázás csak még grandiózusabbá teszi a forradalmi roham következő lépését. A haladékot a szociáldemokrácia fogja felhasználni arra, hogy tömörítse a szervezett harcosok sorait és mindenüvé elvigye a pétervári munkások kezdeményezésének hírét. A proletariátus csatlakozni fog a harchoz, otthagyja a gyárakat, és fegyvereket készít magának. A városi szegények közt, a parasztok milliói közt mindjobban terjednek a szabadságért való harc jelszavai. Forradalmi bizottságok alakulnak majd minden gyárban, minden városi kerületben, minden jelentős községben. A felkelt nép porbadönti a cári önkényuralom minden kormányintézményét, s meghirdeti az alkotmányozó gyűlés haladéktalan összehívását.

Haladéktalanul fel kell fegyverezni a munkásokat és általában minden polgártársat, elő kell készíteni és meg kell szervezni a forradalmi erőket a kormányhatóságok és a kormányintézmények megsemmisítésére — ezen a gyakorlati alapon lehet és kell egyesülnie a közös csapásra minden néven nevezendő forradalmárnak. A proletariátus mindig járjon a maga önálló útján, nem lazítva kapcsolatát a szociáldemokrata párttal, nem feledkezve meg nagy végső céljáról: az egész emberiségnek mindenféle kizsákmányolástól való megszabadításáról. De a szociáldemokrata proletár

pártnak ez az önállósága sohasem feledteti el velünk, milyen fontos a közös forradalmi roham a mostani forradalom körülményei közt. Nekünk, szociáldemokratáknak a burzsoá demokrácia forradalmáraitól függetlenül lehet és kell haladnunk, megőrizve a proletariátus osztályönállóságát, de kart karba öltve kell velük haladnunk a felkelés idején, mikor közvetlen csapásokat mérünk a cárizmusra, mikor szembeszállunk a katonasággal, mikor az egész orosz nép átkozott ellenségének Bastille-ját rohamozzuk.

Az egész világ proletariátusa lázas türelmetlenséggel tekint most Oroszország proletariátusára. Az orosz cárizmus megdöntése, amelyet munkásosztályunk oly hősiesen megkezdett, fordulópont lesz a világtörténelemben, meg fogja könnyíteni minden nemzet munkásainak ügyét minden országban, a földkerekség minden pontján. És ne felejtse el egyetlen szociáldemokrata, ne felejtse el egyetlen öntudatos munkás sem, hogy a népi harcnak micsoda roppant feladatai nehezednek most vállára. Ne felejtse el, hogy ő képviseli az egész parasztságnak, a dolgozók és kizsákmányoltak egész tömegének, az egész népnek a szükségleteit és érdekeit az egész nép ellenségével szemben. Most mindenkinek a szeme előtt ott lebeg Pétervár proletár hőseinek példája.

Éljen a forradalom!

Éljen a felkelt proletariátus!

„Vperjod" 4. sz.
1905 január 31 (18).

FORRADALMI NAPOK

Megjelent: „Vperjod“ 4. sz.
1905 január 31 (18).

I

MI TÖRTÉNIK OROSZORSZÁGBAN?

Lázadás vagy forradalom? Ez a kérdés foglalkoztatja most az európai ujságírókat és tudósítókat, akik az egész világnak hírül adják a pétervári eseményeket és megpróbálják értékelni őket. Lázadó-e, vagypedig felkelő az a soktízezer proletár, akiken a cári katonaság győzedelmeskedett? És a külföldi ujságok, melyek a leginkább szemlélhetik „kívülállókként", a krónikás tárgyilagosságával az eseményeket, nehezen találnak választ erre a kérdésre. Folyton összekeverik a két kifejezést. És ez nem is csodálatos. Nem hiába mondják, hogy a forradalom sikerült lázadás, a lázadás pedig nem sikerült forradalom. Aki óriási, grandiózus események kezdetén van jelen és csak igen hiányosan, pontatlanul, harmadkézből ismerhet egyetmást a történtekből, az természetesen egy ideig nem szánja rá magát a határozott állásfoglalásra. A burzsoá ujságok szokásuk szerint lázadásról, zendülésről, zavargásról beszélnek, kénytelenek azonban meglátni ezeknek az eseményeknek nemzeti, sőt nemzetközi jelentőségét. De hiszen éppen ez az, ami az eseményeket forradalom-jellegűvé teszi. És akik a lázadás utolsó napjairól írnak, egyszercsak a forradalom első napjairól kezdenek beszélni. Oroszország története fordulóponthoz érkezett. Nem tagadja ezt még a legmegrögzöttebb európai konzervatív sem, aki elragadtatással és hódolattal tekint az oroszországi önkényuralom óriási, korlátozatlan hatalmára. Az önkényuralom és a nép közti békéről szó sem lehet. Nemcsak holmi kétségbeesett emberek, nemcsak a „nihilisták" — Európában még mindig így nevezik az orosz forradalmárokat — beszélnek forradalomról, hanem mindenki, akit csak valamelyest is érdekel a világpolitika.

Az orosz munkásmozgalom néhány nap alatt magasabb fokra hágott. Szemünk láttára nő az egész nép felkelésévé. Érthető, hogy nekünk itt, Genfben, ebből az átkozott messzeségből sokkal nehezebb nyomon követni az eseményeket. De amíg arra vagyunk ítélve, hogy ebben az átkozott messzeségben kínlódjunk, azon kell lennünk, hogy nyomon kövessük ezeket az eseményeket, összesítsük eredményeiket, levonjuk a következtetéseket, a ma történelmének tapasztalataiból leszűrjük a tanulságokat, amelyek jók lesznek holnap, másutt, ahol ma még „síri csöndben van a nép", s ahol a közeljövőben így vagy úgy fellobban a forradalmi tűzvész. Végezzük a publicisták állandó dolgát, írjuk a ma történetét, s igyekezzünk úgy megírni, hogy történetírásunk erőnktől telhetőleg minél nagyobb segítséget nyujtson a mozgalom közvetlen részvevőinek és a proletár hősöknek, ott, a tett helyén, igyekeznünk kell úgy írni, hogy elősegítsük a mozgalom elterjedését, azoknak a harci eszközöknek, eljárásoknak és módszereknek tudatos kiválasztását, amelyek a legkisebb erőkifejtéssel a legnagyobb és legtartósabb eredményekkel járhatnak.

A forradalmak történetében évtizedek és évszázadok óta érlelődő ellentmondások bukkannak fel. Az élet hihetetlenül sokrétűvé válik. A politikai porondra aktív harcosként lép ki a tömeg, amely mindig homályban volt, s amelyet ezért gyakran mellőztek vagy éppen lenéztek a felületes szemlélődők. E tömeg a gyakorlatból tanul, mindenki szeme láttára teszi meg első próbálkozó lépéseit, tapogatja az utat, kijelöli a feladatokat, ellenőrzi magát és valamennyi ideológusának elméleteit. Ez a tömeg hősi erőfeszítéseket tesz, hogy felemelkedjék a történelemtől rárótt óriási, világraszóló feladatok magaslatára, és bármily nagyok is az egyes vereségek, bármennyire elkábítana is bennünket a vérözön és az ezernyi áldozat, jelentőség dolgában semmi nem is fogható ehhez a közvetlen neveléshez, amelyben a tömegek és az osztályok magában a forradalmi harcban részesülnek. E harc történetét napokkal kell mérnünk. S nem véletlenül kezdte már vezetni néhány külföldi lap „az orosz forradalom naplóját". Vezessünk ilyen naplót mi is.

2

GAPON PÓPA

Azt a feltevést, hogy Gapon pópa provokátor, alátámasztaná már az a tény is, hogy részvevője és főkolomposa a zubatovi egyesületnek. Továbbá a külföldi lapok, akárcsak a mi tudósítóink, utalnak rá, hogy a rendőrség szándékosan tűrte, hogy minél szélesebben és szabadabban bontakozzon ki a sztrájkmozgalom, hogy a kormány (és különösen Vlagyimir nagyherceg) elő *akart* idézni egy véres leszámolást a számára legkedvezőbb körülmények között. Az angol laptudósítók még arra is rámutatnak, hogy ilyen körülmények közt különösen előnyös volt a kormány számára az, hogy éppen a zubatovisták erélyesen résztvettek a mozgalomban. A forradalmi értelmiség és az öntudatos proletariátus, amely valószínűleg a leghamarabb szerzett fegyvert, szükségszerűen idegenkedett a zubatovi mozgalomtól, szükségszerűen távolmaradt tőle. A kormánynak így különösen szabad keze volt és kockázat nélkül játszott: a tüntetésre, mondta, a legbékésebb, legkevésbbé szervezett, legszürkébb munkások jönnek el, katonaságunk velük játszva elbánik, a proletariátus pedig kitűnő leckét kap; kitűnő alkalom lesz ez arra, hogy az utcán halomra lövöldözzék az embereket; az udvari reakciós (illetve nagyhercegi) párt teljes győzelmet arat a liberálisokon; utána pedig következik a legkegyetlenebb megtorlás.

Az angol és a konzervatív német lapok ilyen cselekvési tervet tulajdonítanak a kormánynak (illetve Vlagyimirnak). Igen valószínű, hogy ez így is van. A január 9-i véres vasárnap eseményei ragyogóan megerősítik ezt. De ha van is ilyen terv, az egyáltalán nem zárja ki, hogy Gapon pópa *öntudatlan* eszköze is lehetett ennek a tervnek.

Nem kétséges, hogy a fiatal orosz papság egy része körében van egy liberális reformmozgalom: vannak ennek a mozgalomnak szószólói a vallási-filozófiai társaság gyűlésein is, az egyházi irodalomban is. Neve is van már ennek a mozgalomnak: „újpravoszláv" mozgalom. Nem lehet ezért feltétlenül kizártnak tartani, hogy Gapon pópa őszinte kereszténységszocialista lehetett, hogy éppen a véres vasárnap taszította őt a teljesen forradalmi útra. Mi hajlamosak vagyunk erre a feltevésre, annál is inkább, mert tény, hogy a január 9-i vérfürdő után leveleiben azt írta, hogy „nincs többé cárunk", tény, hogy felhívásában kiállt a szabadságért való harc mellett stb., s ezek a tények becsületessége és őszintesége mellett szólnak, mivel egy provokátornak már semmiképpen sem lehetett feladata a felkelés folytatása mellett végzett ilyen energikus agitáció.

Akárhogyan volt is, az a taktika, melyet a szociáldemokraták követnek az új vezérrel szemben, önként adódott: egy zubatovistával szemben óvatos, várakozó, bizalmatlan álláspontra kell helyezkedni. Mindenesetre feltétlenül szükséges, hogy energikusan résztvegyünk az elindított sztrájkmozgalomban (mégha zubatovista indította is el), hogy erélyesen hirdessük a szociáldemokrata nézeteket és jelszavakat. Mint a fentebb közölt levelekből[33] látható, elvtársaink az OSzDMP pétervári bizottságában valóban ezt a taktikát követték. Bármilyen „raffináltak" voltak is a reakciós udvari klikk tervei, a proletariátus, az egész nép élcsapata osztályharcának és politikai tiltakozásának valósága sokkalta „raffináltabbnak" bizonyult. Tény, hogy a rendőri és katonai tervek a kormány ellen fordultak, tény, hogy a zubatovizmusból, ebből a kicsiny mozgolódásból széleskörű, nagyarányú országos mozgalom fejlődött ki. A munkásosztály forradalmi erélye és forradalmi ösztöne a rendőrség minden cselfogása és furfangja ellenére feltartóztathatatlan erővel utat tört magának.

3

A PÉTERVÁRI ÜTKÖZET TERVE

Első pillantásra furcsa, hogy ütközetről beszélünk, hiszen a fegyvertelen munkások békésen vonultak egy petíció átadására. Mészárlás volt ez. A kormány azonban ütközetre számított és kétségtelenül teljesen átgondolt terv szerint járt el. Katonai szemszögből megtárgyalta Pétervár és a Téli Palota védelmét. Megtett minden katonai intézkedést. Félreállította az összes polgári hatóságokat és a másfélmilliós fővárost teljesen kiszolgáltatta a nép vérét szomjúhozó tábornokoknak, élükön Vlagyimir nagyherceggel.

A kormány szándékosan taszította felkelésbe a proletariátust, a fegyvertelenek lemészárlásával barikádokra kényszerítette a proletárokat, hogy aztán vértengerbe fojtsa ezt a felkelést. A proletariátus tanulni fog a kormánynak ebből a katonai leckéjéből. S a proletariátus, ha már a forradalmat elkezdte, meg fogja tanulni a polgárháború művészetét is. A forradalom háború. Minden háború közt, amelyet a történelem ismer, ez az egyetlen törvényes, jogos, igazságos, igazán nagy háború. Ez a háború nem maroknyi kormányférfiú és kizsákmányoló önző érdekeiért folyik, mint általában minden más háború, hanem a néptömegek érdekében a zsarnokok ellen, a kizsákmányoltak és a dolgozók millióinak és tízmillióinak érdekében az önkény és az erőszak ellen.

Valamennyi kívülálló megfigyelő egybehangzóan elismeri most, hogy Oroszországban ezt a háborút megüzenték, hogy ez a háború elkezdődött. A proletariátus újra felkel, még nagyobb tömegekkel. A cárba vetett gyermeki hit maradványai most éppoly gyorsan kivesznek, amilyen

gyorsan a pétervári munkások a petícióról áttértek a barikádokra. A munkások mindenütt fel fognak fegyverkezni. Mit sem tesz, hogy a rendőrség tízszer szigorúbban ellenőrzi a fegyverraktárakat és a fegyverkereskedéseket. Semmiféle szigor, semmiféle tilalom sem tarthatja vissza a városi tömegeket, akik rájöttek, hogy ha nincs fegyverük, akkor a kormány bármikor, bármilyen indokkal közéjük lövethet. Mindenki külön-külön meg fogja feszíteni minden erejét, hogy puskát vagy legalább revolvert szerezzen magának, hogy elrejtse fegyverét a rendőrség elől, s készen álljon arra, hogy visszavágjon a cár vérszomjas szolgáinak. Minden kezdet nehéz — mondja a közmondás. A munkások rendkívül nehezen tértek át a fegyveres harcra. A kormány most kényszerítette őket, hogy áttérjenek. Az első, a legnehezebb lépésen már túlvannak.

Egy angol ujságíró jellemző beszélgetést közöl, melyet munkások folytattak egy moszkvai utcán. A csoportba verődött munkások nyiltan tárgyalták a nap tanulságait. „Fejsze? — mondja az egyik. — Nem, fejszével nem megyünk semmire a karddal szemben. Fejszével nem férünk hozzá, késsel meg még kevésbbé. Nem, revolverek kellenek, legalább revolverek, de a puska még jobb.“ Ilyen és hasonló beszélgetések folynak most szerte Oroszországban. És ezek a beszélgetések a pétervári „vlagyimiri napok“ után nem maradnak puszta szóbeszédek.

Vlagyimirnak, a cár nagybátyjának, a vérfürdő rendezőjének haditerve lényegében arra irányult, hogy ne eressze be a külvárosokat, a külvárosi munkásokat a város központjába. A katonákkal erőnek erejével el akarták hitetni, hogy a munkások le akarják rombolni a Téli Palotát (szentképekkel, keresztekkel és petíciókkal!) és meg akarják gyilkolni a cárt. A stratégiai feladat a hidak és a Palota-térre vezető főbb utak őrzése volt. S a „hadműveletek“ fő színterei a hídfőknél (a Trojickij-, Szampszonyijevszkij-, a Nyikolajevszkij- és a Palota-hídnál) levő tereken, a munkásnegyedekből a központba vezető utcákon (a Narvai-sorompónál, a Slisszelburgi-úton, a Nyevszkij proszpekten) s végül a Palota-téren voltak, ahova mégis, a katonák egész csődülete és minden akadékoskodás

ellenére sokezer munkás eljutott. A hadműveletek feladatát természetesen rendkívül megkönnyítette az, hogy mindenki nagyon jól tudta, hova mennek a munkások, tudta, hogy csak egy gyülekezési helyük és egy céljuk van. A vitéz generálisok „sikerrel" vezették a hadműveleteket a csupasz kézzel vonuló ellenség ellen, aki jóelőre elmondta boldog-boldogtalannak, hogy hová megy és mi célból... Védtelen és békés néptömegek hihetetlenül aljas és cinikus lemészárlása volt ez. A tömegek sokáig gondolkoznak majd a történteken, emlékezéseikben meg elbeszéléseikben újra meg újra visszatérnek majd rájuk. A tömegek ebből a fontolgatásból, a „vlagyimiri lecke" e tudatosodásából azt az egyetlen és elkerülhetetlen következtetést fogják levonni, hogy háborúban a háború törvényei szerint kell cselekedni. A munkástömeg és nyomában a falusi szegények tömege ráébred, hogy ő az egyik hadviselő fél, és akkor... akkor majd polgárháborúnk következő ütközetei már nem csak a nagyhercegek és cárok „tervei" szerint fognak lezajlani. „Fegyverbe!" — ez a felhívás, amely január 9-én a Nyevszkij proszpekten harsant fel egy munkáscsoportban, most nem lehet pusztába kiáltott szó.

KIEGÉSZÍTÉS „A PÉTERVÁRI ÜTKÖZET TERVE" CÍMŰ CIKKHEZ

A pétervári ütközet tervét a „Vperjod" 4. számában ismertettük*. Az angol ujságokban most e tervet illetően néhány nem éppen érdektelen részletre bukkantunk. Vlagyimir nagyherceg a hadrakelt sereg parancsnokává herceg Vaszilcsikov tábornokot nevezte ki. Az egész fővárost részekre osztották fel a tisztek közt. A cár egészen komolyan játszotta a háborúsdit, mintha fegyveres ellenség támadását várta volna. A hadműveletek alatt a fővezérkar a Vaszilij-szigeten ült zöld asztal mellett, és minden városrész parancsnokától félóránként jelentést kapott.

Tudják meg ezt a pétervári munkások!

A megírás ideje:
1905 január vége (február eleje).
Először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik" V. köt. 1926.

---

* Lásd ebben a kötetben 97—99. old. — *Szerk.*

5

A „CÁR-ATYUSKA" ÉS A BARIKÁDOK

Ha végigpillantunk a véres vasárnap eseményein, leginkább az lep meg bennünket, hogy a cárba vetett naiv patriarchális hit így összefonódott a cári hatalom elleni fegyveres, elkeseredett utcai harccal. Az orosz forradalom első napja meglepő erővel állította szembe egymással a régi és az új Oroszországot, megmutatta, hogy a cár-atyuskába vetett ősi paraszti hit a végét járja, és hogy a városi proletariátus személyében megszületik a forradalmi nép. Nem hiába mondják az európai burzsoá ujságok, hogy a január 10-i Oroszország már nem az, ami a január 8-i Oroszország volt. Nem véletlenül emlékeztet a fentebb említett német szociáldemokrata ujság[34] arra, hogyan kezdődött 70 évvel ezelőtt Angliában a munkásmozgalom, hogy 1834-ben az angol munkások utcai tüntetésekkel tiltakoztak a munkásszövetségek betiltása ellen, hogy 1838-ban Manchester környékén hatalmas gyűléseken kidolgozták a „nép chartáját" és Stephens lelkész kinyilatkoztatta, hogy „minden szabad embernek, aki isten szabad levegőjét szívja és isten szabad földjén jár, joga van arra, hogy saját tűzhelye legyen". És ugyanez a lelkész felszólította az összegyűlt munkásokat, hogy ragadjanak fegyvert.

Nálunk Oroszországban szintén egy lelkész került a mozgalom élére, aki arról a felhívásról, hogy vonuljanak békés kérelemmel magához a cárhoz, egyetlen nap alatt áttért arra a felhívásra, hogy kezdjenek forradalmat. „Barátaim, orosz munkások!" — írta Georgij Gapon lelkész a véres nap után levelében, melyet a liberálisok gyűlésén felolvastak fel. — „Nincs többé cárunk. Mától

fogva vérfolyam választja el őt az orosz néptől. Itt az ideje, hogy az orosz munkások nélküle indítsanak harcot a népszabadságért. Ma áldásomat küldöm. Holnap köztetek leszek. Ma nagyon elfoglal az ügyünkért végzett munka."

Ezt nem Georgij Gapon lelkész mondja. Ezt az orosz munkások és parasztok ezrei és tízezrei, milliói és tízmilliói mondják, akik mindezideig naivul és vakon hittek a cár-atyuskában, akik „magánál" a cár-atyuskánál keresték kibírhatatlanul nehéz helyzetük könnyebbítését, és minden visszásságot, erőszakoskodást, önkényeskedést és rablást *csak* a cárt becsapó hivatalnokoknak tulajdonítottak. Ez a hit az istenhátamögötti fészkekbe száműzött, elgyötört, elvadult paraszti élet sok-sok nemzedéke során gyökeresedett meg. Az új, a városi, ipari, írástudó Oroszország életének minden hónapja aláásta és rombolta ezt a hitet. Az utóbbi évtizedben a munkásmozgalom sokezer fejlett szociáldemokrata proletárt nevelt, akik teljesen tudatosan szakítottak ezzel a hittel. A munkásmozgalom tízezrével nevelt olyan munkásokat, akiknek a sztrájkharcban és a politikai agitációban megedződött osztályösztöne teljesen aláásta ennek a hitnek az alapjait. De ezek mögött az ezrek és tízezrek mögött ott álltak a dolgozók és a kizsákmányoltak, a megalázottak és a leigázottak, a proletárok és a félproletárok százezrei és milliói, akikben ez a hit még tovább élhetett. Ezek a tömegek nem tudtak felkelni, ezek csak kérni és esedezni tudtak. Az ő érzelmeiket és hangulatukat, az ő tudatuk, az ő politikai tapasztalataik fokát fejezte ki Georgij Gapon lelkész, és ez a történelmi jelentősége annak a szerepnek, amelyet az orosz forradalom kezdetén az az ember játszott, aki tegnap még a teljes ismeretlenség homályában volt, ma pedig a nap hőse Pétervárott, majd az egész európai sajtóban is.

Mostmár érthető, hogy a pétervári szociáldemokraták, akiknek a levelét fentebb közöltük, miért voltak kezdetben bizalmatlanok, s miért kellett bizalmatlanoknak lenniük Gaponnal szemben. Egy olyan ember, aki reverendát hord, istenben hisz és Zubatov meg az ohrana-osztály magas pártfogásával működik, okvetlenül gyanút kelt.

Hogy őszintén vagy nem őszintén tépte-e le magáról a reverendát, hogy őszintén vagy nem őszintén szakított-e az aljas renddel, a népet fosztogató és zülleszt papok rendjével — ezt teljes bizonyossággal senki sem tudta megmondani, kivéve talán azokat, akik közelről, személyesen ismerték Gapont, ilyenek pedig csak nagyon kevesen vannak. Ezt csak a kibontakozó történelmi események, csak a tények, a tények és mégegyszer csak a tények dönthették el. És a tények ezt a kérdést Gapon javára döntötték el.

Vajjon kézbe tudja-e venni a szociáldemokrácia ezt az ösztönös mozgalmat? — kérdezték maguktól gondterhelten pétervári elvtársaink, mikor látták, hogy az általános sztrájk feltartóztathatatlan sebességgel nő és a munkásosztály hallatlanul széles rétegeit ragadja magával, mikor látták, hogy Gapon ellenállhatatlan hatással van arra a „szürke" tömegre, amelyet magával ragadhatna egy provokátor is. És a szociáldemokraták nemcsak hogy nem támogatták azt a naiv illúziót, hogy a békés kérelmezés lehetséges, hanem vitába szálltak Gaponnal, nyiltan és határozottan védelmezték nézeteiket és taktikájukat. És a történelem, melyet a munkástömegek a szociáldemokrácia nélkül formáltak, igazolta e nézetek és e taktika helyességét. A proletariátus osztályhelyzetének logikája erősebbnek bizonyult Gapon hibáinál, naivságánál és illúzióinál. Vlagyimir nagyherceg, aki a cár nevében és a cár egész hatalmával cselekedett, vállalkozott rá, hogy hóhéri hőstettével megmutatja a munkástömegeknek azt, pontosan azt, amire a szociáldemokraták mindig rámutattak és rá is fognak mutatni a sajtóban és élőszóval egyaránt.

A munkások és a parasztok tömegei, akikben még élt a cárba vetett hit maradványa, nem tudtak felkelni — mondottuk. Január kilencedike után joggal mondhatjuk: most már fel tudnak kelni és fel is kelnek. A „cár-atyuska" a fegyvertelen munkások véres lemészárlásával maga kényszerítette őket barikádokra, maga adta nekik az első leckét a barikádharcból. A „cár-atyuska" leckéi nem vesznek kárba.

A szociáldemokráciára az a feladat hárul, hogy gon-

doskodjék a pétervári véres napok híreinek minél szélesebb körben való elterjesztéséről, szorosabban egybeforrassza és jobban megszervezze sorait, s erélyesebben propagálja már régen kiadott jelszavát: *az egész nép fegyveres felkelését.*

6

AZ ELSŐ LÉPÉSEK

A tőke és a munka egyik egészen mindennapi összeütközése, egy gyári sztrájk volt az a szikra, melyből a tűzvész támadt. Figyelemreméltó azonban, hogy ez a sztrájk, a 12 000 putyilovi munkás sztrájkja, amely január 3-án, hétfőn, tört ki, főleg a proletár szolidaritás sztrájkja volt. A sztrájkot négy munkás elbocsátása miatt szervezték. „Mikor elutasították azt a követelést, hogy vegyék vissza őket — írja nekünk egy pétervári elvtárs január hetediki kelettel —, egyszerre leállt az üzem, nagy összetartással. A sztrájk egészen kifejlett jellegű; a munkások kiállítottak maguk közül néhány embert, hogy megvédjék a gépeket és egyéb javakat a kevésbbé öntudatosak esetleges rongálásától. Aztán küldöttséget menesztettek a többi gyárba, hogy az ottani munkásokkal ismertessék követeléseiket és csatlakozásra hívják fel őket.“ A munkások ezrével, tízezrével csatlakoztak a mozgalomhoz. A legális zubatovi munkásegyesület, mely a kormány támogatásával alakult, hogy módszeres monarchista propagandával rontsa a proletariátust, nem csekély mértékben elősegítette a mozgalom szervezését a mozgalom kezdeti fokán, valamint a mozgalom terjedését. Bekövetkezett az, amire a szociáldemokraták már rég rámutattak, amikor megmondták a zubatovistáknak, hogy a munkásosztály forradalmi ösztöne és szolidaritása felülkerekedik mindenféle kicsinyes rendőri trükkön. A zubatovisták bevonják a mozgalomba a legelmaradottabb munkásokat, azután pedig már maga a cári kormány gondoskodik róla, hogy a munkásokat továbbtaszítsa, maga a tőkés kizsákmányolás lendíti

tovább őket a békés és velejéig képmutató zubatovizmustól a forradalmi szociáldemokráciához. A proletár élet és a proletár harc gyakorlata legyűri a zubatovista urak minden „elméletét", minden erőlködését*.

Így is történt. Egy munkás elvtársunk, az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt pétervári bizottságának tagja, január 5-én kelt levelében a következőképpen mondja el benyomásait:

„Amikor e sorokat írom, még frissen érzem annak a gyűlésnek hatását, amelyet az imént tartottak a Szemjannyikov-gyár munkásai a Névai-sorompónál. De mindenekelőtt néhány szót a pétervári munkások hangulatáról. Mint ismeretes, *az utóbbi időben itt Gapon pópa vezetésével «zubatovi» szervezetek kezdenek alakulni, vagy helyesebben újjáalakulni. A szervezetek igen rövid idő alatt nagyon elszaporodtak és megerősödtek. Az úgynevezett «Orosz Gyári Munkások Gyülekezetének» most már* II *tagozata van. Mint várható is volt, e gyülekezetek eredményének olyannak kellett lennie, amilyen a délvidéken volt.*

Bátran mondhatjuk, hogy most Pétervárott széleskörű sztrájkmozgalom kezdődik. Szinte mindennap hallani, hogy hol az egyik, hol a másik gyárban újabb sztrájk tör ki. Két napja már, hogy a Putyilov-gyár sztrájkba lépett. Vagy két héttel ezelőtt a Sau-féle pamutfonoda sztrájkolt a viborgi-városrészben. A sztrájk vagy négy napig tartott. A munkások nem értek el semmit. Ez a sztrájk maholnap kiújul. A hangulat mindenütt lelkes, de nem mondhatjuk, hogy a szociáldemokrácia javára. A munkások nagy része a tisztán gazdasági harc mellett és a politikai harc ellen van. Várhatjuk és remélhetjük azonban, hogy ez a hangulat megváltozik, és a munkások megértik, hogy politikai harc nélkül nem érnek el semmiféle gazdasági javulást. Ma sztrájkba lépett a Névai Hajóépítő Társaság gyára (Szemjannyikové). Az «Orosz Gyári Munkások Gyülekezetének» helyi tagozata megpróbál a kezdődő sztrájk élére állni, de ez persze nem sikerül neki. A sztrájk

* Vesd össze Lenin „Mi a teendő?"-jével, 86—88. old. (Lásd *Lenin Művei*. 5. köt. 1953. 474—475. old. — *Szerk.)*

vezetője a szociáldemokrácia lesz, bár ebben az üzemben szörnyen gyenge.

A pétervári bizottság röplapokat adott ki: kettőt a Sau-féle fonoda részére, egyet a Putyilov-gyári munkások számára. Ma volt a Névai Hajóépítő-gyár munkásainak gyűlése. Körülbelül 500 munkás gyűlt egybe. Először a «Gyülekezet» helyi tagozatának tagjai beszéltek. Kitértek a politikai követelések elől és legfőképpen gazdasági követelésekről beszéltek. A tömegből helytelenítő hangok hallatszottak. Ekkor azonban megjelent Sztrojev, a «Russzkaja Gazeta» munkatársa, akit a pétervári munkások nagyon tisztelnek. Sztrojev egy határozati javaslatot terjesztett elő, melyet, mint mondotta, a szociáldemokraták képviselőivel együtt foglalt írásba. Ez a javaslat hangsúlyozza ugyan a proletariátus és a burzsoázia osztályérdekeinek ellentétességét, de nem eléggé. Sztrojev után szociáldemokrata munkáselvtársak beszéltek, ezek elvben védelmezték ezt a javaslatot, de hangsúlyozták, hogy korlátozott és nem kielégítő. Zűrzavar támadt, egyesek elégedetlenek voltak a szociáldemokraták beszédeivel és elkezdték bomlasztani a gyűlést. A gyűlés szótöbbséggel szembehelyezkedett az elnökkel, aki a gyűlés feloszlatását akarta. A gyűlés új, szocialista elnököt választott. De a «társaság» (a zubatovi társaság) tagjai nem hallgattak el és tovább zavarták a gyűlést. Noha a gyűlés óriási többsége (90%-a) a szocialisták pártján volt, a gyűlés végülis eredménytelenül szétoszlott és másnapra halasztotta a döntést. Mindenesetre elmondhatjuk, hogy a szociáldemokratáknak sikerült a munkások hangulatát a maguk javára megváltoztatni. Holnap nagy gyűlés lesz. — Lehet, hogy két-háromezren is lesznek. — A napokban grandiózus tüntetés várható, olyasféle, mint amilyen az 1903 júliusi délvidéki tüntetés volt. Sztrájkol a Francia-Orosz Társaság gyára — körülbelül négy-ötezer ember. Mondják, hogy sztrájkba léptek a Stiglic-féle pamutfonó üzem munkásai, körülbelül ötezren. Sztrájk várható az Obuhov-gyárban — öt-hatezer részvevővel."

Ha ezeket a híreket, melyeket egy szociáldemokratától, egy helyi bizottsági tagtól kaptunk (aki természetesen csak Pétervár egy kicsiny részének eseményeiről

tudhat pontosan), egybevetjük a külföldi és különösen az angol ujságok tudósításaival, akkor azt a következtetést kell levonnunk, hogy ez utóbbiak rendkívül pontosak.

A sztrájk napról napra szédítő sebességgel terjedt. A munkások rengeteg gyűlést szerveztek és kidolgozták „chartájukat", gazdasági és politikai követeléseiket. Ezek is, azok is, a zubatovista vezetés ellenére, általában megfelelnek a szociáldemokrata pártprogramm követeléseinek, beleértve ezt a jelszót is: alkotmányozó gyűlés összehívása általános, közvetlen, egyenlő és titkos választójog alapján. A soha nem látott méretű sztrájk ösztönös fejlődése messze-messze felülmúlta a szervezett szociáldemokraták tervszerű részvételét a mozgalomban. De most adjuk át nekik a szót.

7

A VÉRES VASÁRNAP ELŐESTÉJE

Mint a mozgalom menetéről szóló beszámolónkban említettük, Gapon pópa kezdeményezésére elhatározták, hogy január kilencedikén, vasárnap, a munkástömegek felvonulnak a Téli Palota elé, hogy „petíciót" adjanak át a cárnak, kérve az alkotmányozó gyűlés összehívását. Pétervárott már szombaton, január 8-án általánossá vált a sztrájk. Még a hivatalos közlemények szerint is 100—150 000 volt a sztrájkolók száma. Oroszországban még nem volt példa az osztályharcnak ilyen gigászi kirobbanására. Az óriási, másfélmilliós főváros ipari, kereskedelmi és társadalmi élete teljesen megbénult. A proletariátus a gyakorlatban mutatta meg, hogy *ő* és *csakis ő* tartja fenn a modern civilizációt, az ő munkája teremti a gazdagságot és a pompát, az ő vállán nyugszik egész „kultúránk". Nem volt a városban sem ujság, sem világítás, sem víz. És ez az általános sztrájk határozottan politikai jellegű volt, közvetlen prológusa volt a forradalmi eseményeknek.

Egy szemtanú hozzánk küldött levelében így írja le a történelmi nap előestéjét:

„Január 7-étől már általánossá vált a sztrájk Pétervárott. Nemcsak a nagyüzemek álltak le egytől-egyig, hanem sok kisebb műhely is. Ma, január 8-án nem jelent meg egyetlen ujság sem, csak a «Pravityelsztvennij Vesztnyik»[85] és a «Vedomosztyi Sz.-Petyerburgszkovo Gradonacsalsztva»*. A mozgalom vezetése mindezideig a zubatovisták kezében van. Pétervárott még sohasem látott

* — „A Szentpétervári Városfőnökség Hírei". — *Szerk.*

eseményeknek vagyunk tanúi, s szívünk összeszorul az aggodalomtól: vajjon a szociáldemokrata szervezet képes lesz-e arra, hogy ha nem is azonnal, de kezébe vegye a mozgalmat. A helyzet rendkívül komoly. Ezekben a napokban a város minden kerületében naponta vannak munkás tömeggyűlések az «Orosz Munkások Szövetségének» helyiségeiben. E helyiségek előtt az utcán naphosszat a munkások ezrei tolonganak. A szociáldemokraták időről időre beszédet tartanak és röplapokat osztogatnak. Általában rokonszenvvel fogadják őket, noha a zubatovisták megpróbálnak ellenzéket szervezni. Mikor a szónok az önkényuralom kérdését kezdi feszegetni, közbekiabálnak: «Ez bennünket nem érdekel, az önkényuralom minket nem zavar!» Egyébként viszont a zubatovisták a «Szövetség» helyiségeiben mondott beszédeikben elismétlik az összes szociáldemokrata követeléseket, a nyolcórás munkanaptól egészen addig, hogy hívják össze a népképviselőket egyenlő, közvetlen és titkos választójog alapján. Csakhogy a zubatovisták azt erősítgetik, hogy e követelések teljesítése nem az önkényuralom megdöntését jelenti, hanem azt, hogy a nép közelebb kerül a cárhoz, megsemmisül a bürokrácia, amely elválasztja a cárt a néptől.

A szociáldemokraták beszélnek a Szövetség helyiségeiben is, és beszédeiket rokonszenvvel fogadják, de a gyakorlati javaslatokat a zubatovisták kezdeményezik. Ezeket a javaslatokat a szociáldemokraták kifogásai ellenére elfogadják. A javaslatok lényege a következő: január 9-én, vasárnap, vonuljanak a munkások a Téli Palotához és adjanak át Georgij Gapon lelkész révén a cárnak egy petíciót, amely felsorolja a munkások valamennyi követelését és a következő szavakkal fejeződik be: «Add meg nekünk ezt, különben meghalunk». Emellett a gyűlések vezetői hozzáteszik, hogy «ha a cár nem adja meg, akkor szabaddá lesz a kezünk — ez azt fogja jelenteni, hogy a cár ellenségünk, és akkor majd a vörös zászlót kibontva fellépünk ellene. Ha vérünk kiömlik, az ő fejére fog szállni.» A petíciót mindenütt elfogadják. A munkások megesküsznek, hogy vasárnap mindannyian ott lesznek a téren «asszonyaikkal és gyermekeikkel». Ma a petíciót aláírják az egyes kerüle-

tekben, 2 órakor pedig mindenkinek gyülekeznie kell a «Népházban» az utolsó gyűlésre.

Mindez a rendőrség teljes elnézésével történik — a rendőrséget mindenhonnan eltávolították, bár egyes épületek udvarában lovascsendőrök rejtőznek.

Ma az utcákon kiragasztották a városfőnök felhívását, amelyben megtiltja a gyülekezést és fegyveres erővel fenyegetőzik. A munkások letépik a plakátokat. A városban katonaságot vonnak össze a környékről. A villamosvasút alkalmazottait (a kalauzokat és a kocsivezetőket) kozákok kényszerítették munkába kivont karddal."

8

A HALOTTAK ÉS A SEBESÜLTEK SZÁMA

A halottak és a sebesültek számát illetően különbözők a hírek. Magától értetődik, hogy pontos számlálásról nem lehet szó, szemre ítélni pedig igen nehéz. A 96 halottat és 330 sebesültet bevalló kormányközlemény nyilvánvalóan hazug, ezt senki sem hiszi el. A legújabb ujsághírek szerint január 13-án az ujságírók *4 600 halott és sebesült* névsorát adták át a belügyminiszternek. Ezt a névsort riporterek állították össze. Természetesen ez a szám *sem lehet* teljes, mert hiszen még nappal sem lehet (hogy az éjszakáról ne is beszéljünk) megszámolni mindazokat, akiket az összes összetűzések folyamán megöltek vagy megsebesítettek.

Az a győzelem, melyet az önkényuralom a fegyvertelen népen aratott, nem kevesebb áldozatot kívánt, mint a nagy mandzsúriai ütközetek. Nemhiába kiáltották a pétervári munkások a tiszteknek, mint a külföldi tudósítók valamennyien közlik, hogy sikeresebben harcolnak az orosz néppel, mint a japánokkal.

9

A BARIKÁDHARCOK[86]

Mint már láttuk, a tudósítók közleményei a legtöbbet a Vaszilij-szigeten, s részben a Nyevszkij proszpekten emelt barikádokról beszélnek. A január 10-én (23-án), hétfőn megjelent kormányközlemény így hangzik: „A tömeg barikádokat emelt drótsövényekkel, vörös zászlókkal a Slisszelburgi-úton, a Narvai-sorompónál, a Trojickij-hídon, a Sándor-kertnél, a Nyevszkij melletti tereknél. A szomszédos házak ablakaiból köveket dobáltak és tüzeltek a katonaságra. A tömeg lefegyverezte a rendőröket. A Sof-fegyvergyárat kirabolták. A Vaszilij-sziget 1. és 2. kerületében a tömeg elvágta a távíróvezetéket és kidöntötte a távírópóznákat. A rendőrőrszobát szétrombolták."

Egy francia ujságíró vasárnap 2 óra 50 perckor ezt táviratozta: „A lövöldözés tovább tart. A katonaság szemmelláthatóan teljesen önuralmát vesztette. A Néván átkelve néhány jelzőtüzet láttam és puskaropogást hallottam. A Vaszilij-szigeten a barikádokat máglyák világítják meg, ezeket a sztrájkolók gyujtották. Tovább mennem nem sikerült. A kürt baljós hangja azt jelenti, hogy tüzet vezényelnek. Egy szakasz katona szuronyt szegezve rohamot indít egy felfordított szánokból épített barikád ellen. Valóságos mészárlás folyik. Körülbelül száz munkás marad fekve a csatatéren. Vagy ötven sebesült foglyot vezetnek el mellettem. A tiszt pisztolyával fenyeget engem és rámparancsol, hogy hordjam el magam."

A tudósítók rendkívül kevés ilyen leírást adnak a barikádharcokról. Ez érthető, mert a tudósítók igyekeztek többé-kevésbbé távol maradni a veszélyes helyektől. A barikádharcok részvevőiből pedig érthető okokból

igen-igen kevesen maradtak meg. Olyan hírt is olvastunk, hogy tüzérséggel lövették a barikádokat, de ezt úgy látszik nem erősítik meg.

A CÁRI BÉKE

A külföldi lapok jelentései szerint a legutóbbi carszkojeszelói tanácskozásokon (a január 9-i győzelem után) a cár részvételével vagy nélküle élénken tárgyalták azt a kérdést, hogy kívánatos-e a béke Japánnal. Az istenített uralkodó környezetében most már elvben mindenki a béke híve. Az elmúlt tíz nap alatt jelentősen megcsappant azoknak az állami főhivatalnokoknak a száma, akik feltétlenül a háború folytatása mellett voltak, és sokan közülük ma már a béke meggyőződéses híveivé váltak.

Ajánljuk ezt a pártunk úgynevezett Központi Lapjánál dolgozó balga szociáldemokraták figyelmébe, akik nem értették meg, hogy ez a frázis — „béke *mindenáron*" —, amely üres frázis marad (mivel senki sem kérte ki a szociáldemokraták véleményét és semmi sem függött az ő véleményüktől), a gyakorlatban, a jelenlegi körülmények közt csak az önkényuralom megszeppent híveinek jött kapóra. A mi újiszkrásaink oly mélyen aludtak, hogy nem vették észre azt a fordulatot, amely az egész európai burzsoázia hangulatában bekövetkezett (az európai burzsoázia ugyanis eredetileg Japánnal rokonszenvezett, de a forradalomtól való félelmében már régen Oroszország oldalára kezdett átállni — v. ö. „Frankfurter Zeitung"* stb.). Most meg azt nem veszik észre, hogy a pétervári Ugrjum-Burcsejevek[37] is kezdik felhasználni saját céljaikra a *mindenáron* való béke üres, banális frázisát.

A megírás ideje: 1905 január 19 (február 1).

Először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik" XVI. köt. 1931.

* — „Frankfurti Ujság". — *Szerk.*

AZ OSzDMP SZAKADÁSÁNAK RÖVID LEÍRÁSA[38]

Herman Greulich, a svájci szociáldemokraták ismert vezetője 1905 február 1-i kelettel a „Vperjod" (OSzDMP) szerkesztőségének írt levelében többek közt sajnálkozását fejezte ki az orosz szociáldemokraták soraiban bekövetkezett újabb szakadás miatt és megjegyezte: „Wer die grössere Schuld an dieser Zersplitterung trägt, das werde ich nicht entscheiden und ich habe den internationalen Entscheid bei der deutschen Parteileitung angeregt." („Hogy ki vétkesebb ebben a szakadásban, azt én nem fogom eldönteni; javasoltam a német szociáldemokrata párt vezetőségének a kérdés nemzetközi eldöntését.")

Greulichnak erre a levelére a „Vperjod" szerkesztősége, Sztyepanov elvtárssal, az oroszországi „Többségi Bizottságok Irodájának" külföldi megbízottjával együtt az alábbi levélben válaszolt.

Minthogy Greulich elvtársnak az a szándéka, hogy nemzetközi döntés elé viszi a dolgot, Greulich-hoz írt levelünket megküldjük a „Vperjod" valamennyi külföldi barátjának, és kérjük őket, *fordítsák le* ezt a levelet országuk nyelvére és ismertessék minél több külföldi szociáldemokratával.

Kívánatos lenne külföldi nyelvekre lefordítani Lenin brosúráját is: „Nyilatkozat és dokumentumok a központi szerveknek a párttal való szakításáról", valamint 1) az északi konferencia határozatait és 2) a kaukázusi konferencia határozatait; 3) a délvidéki konferencia határozatait.

Kérjük, értesítsenek, teljesítik-e kérésünket.

LEVÉL GREULICHNAK

1905 február 3.

Tisztelt elvtárs! Levelében Ön érinti azt a kérdést, hogy pártunknak (az OSzDMP-nek) melyik frakciója felelős a szakadásért. Ön azt mondja, megkérdezte a német szociáldemokratákat és a Nemzetközi Irodát, hogy mi a véleményük erről. Ezért kötelességünknek tartjuk, hogy elmondjuk Önnek, hogyan történt a szakadás. A *pontosan bebizonyított tények* felsorolására szorítkozunk s lehetőleg nem bocsátkozunk értékelésükbe.

1903 végéig pártunk egymással kapcsolatban nem álló helyi szervezeteknek, úgynevezett *bizottságoknak* a halmaza volt. A pártunk első kongresszusán (1898 tavaszán) megválasztott Központi Bizottság és Központi Lap nem létezett. A rendőrség szétverte őket, s nem alakultak meg újra. Külföldön szakadás történt az „Orosz Szociáldemokraták Szövetsége" (lapja: a „Rabocseje Gyelo", innen: *„rabocsejegyelósok"*) és Plehanov közt. Az utóbbi mellé állt az *„Iszkra"* c. lap, amely 1900-ban indult meg. Három év alatt, 1900-tól 1903-ig az „Iszkra" túlnyomó befolyásra tett szert az oroszországi bizottságok körében. Az „Iszkra" a forradalmi szociáldemokrácia eszméit védelmezte az „ökonomizmussal" szemben (alias* — a „rabocsejegyelóssággal", az opportunizmus orosz válfajával szemben).

Mindenkire nyomasztó teherként nehezedett a párt egységének hiánya.

Végre 1903 augusztusában külföldön sikerült összehívni *a párt második kongresszusát.* Résztvett rajta valamennyi oroszországi bizottság, a Bund (= a zsidó proletariátus önálló szervezete) és *mindkét* külföldi frakció: az „iszkrás" és a „rabocsejegyelós" is.

A kongresszus valamennyi részvevője törvényesnek ismerte el a kongresszust. A kongresszuson az iszkrások és az antiiszkrások (a rabocsejegyelósok és a Bund) közt folyt a harc; közöttük foglalt helyet az úgynevezett „mocsár". Az iszkrások győztek. Elfogadtatták a párt programmját (a kongresszus az „Iszkra" tervezetét

* — máskép. — *Szerk.*

hagyta jóvá). Az „Iszkrá"-t Központi Lapnak, irányzatát pedig a párt irányzatának nyilvánították. Számos taktikai határozatot az „Iszkra" szellemében fogadtak el. Elfogadták az iszkrás szervezeti szabályzatot (Lenin tervezetét). Csupán egyes részeit változtatták rosszabbra az antiiszkrások, az iszkrások kisebbségének részvételével. A kongresszuson így oszlottak meg a szavazatok: összesen 51 szavazat volt. Ebből 33 iszkrás (24 olyan iszkrás, aki a mostani *többséghez*, 9 olyan, aki a mostani *kisebbséghez* tartozik), 10 — a „mocsár" és 8 antiiszkrás (3 rabocsejegyelős és 5 bundista). A kongresszus végén, a választások előtt *hét* küldött (2 rabocsejegyelős és az 5 bundista) eltávozott a kongresszusról (a Bund kivált a pártból).

Ekkor az iszkrások kisebbsége, amelyet hibái folytán támogatott valamennyi antiiszkrás és a mocsár, *a kongresszus kisebbségének* bizonyult (24 és 9+10+1, vagyis 24 és 20). A központi szervek választásakor a kongresszus úgy döntött, hogy három személyt fog beválasztani a Központi Lap szerkesztőségébe és hármat a Központi Bizottságba. Az „Iszkra" régi szerkesztőségének hat tagja (Plehanov, Akszelrod, Zaszulics, Sztarover, Lenin, Martov) közül Plehanovot, Lenint és Martovot választották meg. A Központi Bizottságba kettőt akartak megválasztani a többségből és egyet a kisebbségből.

Martov kijelentette, hogy nem hajlandó a szerkesztőség tagja lenni a három „kizárt" (megnemválasztott) elvtárs nélkül, és az egész kisebbség kijelentette, hogy nem vesz részt a Központi Bizottság választásában. Soha senki nem vitatta és mindezidáig nem is vitatja a választások törvényes voltát. De a kongresszus után a kisebbség kijelentette, hogy nem hajlandó a kongresszuson megválasztott központi szervek vezetésével dolgozni.

Ez a bojkott három hónapig tartott, 1903 augusztus végétől 1903 november végéig. *Az „Iszkrát" (hat számot, 46-tól 51-ig) Plehanov és Lenin kettesben szerkesztették.* A kisebbség titkos szervezetet alakított a pártban (ez *tény*, amelyet a kisebbség hívei maguk igazoltak most a *sajtóban*, és amelyet jelenleg *senkisem* tagad). Az orosz bizottságok túlnyomó többsége (14 bizottságból, melynek alkalma volt nyilatkozni — 12) e bomlasztó bojkott ellen nyilatkozott,

Plehanov azonban a külföldi „Lígának" (= a párt külföldi szervezetének) viharos kongresszusa után, amelyet 1903 *október végén* tartottak, úgy döntött, hogy enged a kisebbségnek, s kijelentette az egész párt színe előtt a „Mit ne tegyünk" c. cikkben („Iszkra", 52. sz., 1903 november), hogy a szakadás elkerülése végett néha engedni kell még olyanoknak is, akik hibáikból kifolyólag a *revizionizmus* felé hajlanak el és *anarchista individualista* módjára cselekszenek (a dőlt betűs kifejezések Plehanov eredeti kifejezései a „Mit ne tegyünk" c. cikkben). Lenin kilépett a szerkesztőségből, mivel nem óhajtott a kongresszus határozatai ellen cselekedni. Plehanov akkor „kooptálta" mind a négy volt szerkesztőt. Az oroszországi bizottságok kijelentették, hogy majd meglátják, milyen lesz az új „Iszkra" irányvonala, majd meglátják, a béke érdekében léptek-e be a mensevikek a szerkesztőségbe.

Úgy történt, ahogy a bolsevikok megjósolták: sem a régi „Iszkra" irányvonala nem maradt meg, sem a békét nem teremtette meg a pártban az új, mensevik szerkesztőség. Az „Iszkra" irányvonala annyira visszakanyarodott a II. pártkongresszus által elvetett régi rabocsejegyelősséghez, hogy *maga* Trockij, a kisebbség tekintélyes tagja, akinek programmbrosúrája, a „Politikai feladataink" *az új „Iszkra" szerkesztésében* jelent meg, szószerint ezt mondta: *„a régi és az új «Iszkra» között szakadék tátong."* Mi erre a kijelentésre szorítkozunk, amely egyik ellenfelünktől származik, hogy ne bocsátkozzunk az „Iszkra" elvi állhatatlanságának terjengős magyarázgatásába.

Másrészt a „kisebbség titkos szervezete" nem oszlott fel, hanem továbbra is bojkottálta a Központi Bizottságot. Elviselhetetlenül megnehezítette a munkát, hogy a párt így titkon egy nyilt és egy titkos szervezetre szakadt ketté. A válságról nyilatkozó oroszországi bizottságok hatalmas többsége határozottan elítélte az új „Iszkra" irányzatát is, a kisebbség bomlasztó magatartását is. Mindenünnen ez a követelés hallatszott: haladéktalanul össze kell hívni a harmadik kongresszust, hogy kikerüljünk ebből a tűrhetetlen helyzetből.

Pártunk szervezeti szabályzata szerint rendkívüli

kongresszus összehívásához együttesen az összes szavazatok felével rendelkező bizottságok kérelme szükséges (a rendes kongresszusokat kétévenként hívják össze, „lehetőség szerint"). *A szavazatoknak ez a fele már megvolt.* Ekkor azonban a Központi Bizottság kihasználva a többséghez tartozó néhány tagjának letartóztatását, elárulta a többséget. A Központi Bizottságnak a letartóztatások után megmaradt tagjai a „megbékélés" ürügyén *alkura léptek a kisebbség titkos szervezetével* és kijelentették, hogy ez a szervezet feloszlik, de közben a párt elől eltitkolva és a Központi Bizottság írásbeli nyilatkozatai ellenére *kooptáltak három menseviket a Központi Bizottságba.* Ez a kooptálás 1904 novemberében vagy decemberében történt. Tehát a kisebbség 1903 augusztusától 1904 novemberéig harcolt, kettészakítva az egész pártot amiatt, hogy három embert kooptáljanak a Központi Laphoz és hármat a Központi Bizottságba.

Az így meghamisított központi szervek arra a követelésre, hogy hívják össze a kongresszust, szitkozódással vagy hallgatással válaszoltak.

Ekkor végeszakadt az oroszországi bizottságok türelmének. Hozzáláttak, hogy összehívják külön konferenciáikat. Eddig három konferenciát tartottak: 1) négy kaukázusi bizottságét; 2) három délvidékiét (Odessza, Nyikolajev és Jekatyerinoszlav) és 3) hat északiét (Pétervár, Moszkva, Tver, Riga, „Észak", vagyis Jaroszlavl, Kosztroma és Vlagyimir, és végül Nyizsnyij-Novgorod). Ezek a konferenciák mind a „többség" mellett foglaltak állást, elhatározták, hogy támogatják a többség irodalmi csoportját (Lenin, Rjadovoj, Orlovszkij, Galjorka[39], Voinov[40] és mások csoportját) és megválasztották *a maguk irodáját;* ezt az „irodát" a harmadik, vagyis az északi konferencia megbízta, hogy alakuljon *Szervező Bizottsággá* és hívja össze az oroszországi bizottságok kongresszusát, vagyis a párt harmadik kongresszusát, a párttól elszakadt külföldi központi szervek mellőzésével.

Ez volt a helyzet 1905 január elsején. A Többségi Bizottságok Irodája megkezdte munkáját (a mi rendőri viszonyaink következtében a kongresszus összehívása persze hónapokig elhúzódik; a második kongresszust

1902 decemberében hirdettük meg, de csak 1903 augusztusában ült össze). A többség irodalmi csoportja megalapította *a többség lapját*, a „Vperjod"-ot, amely 1905 január 4-től *hetenként* jelenik meg. Eddig (1905 február 3-ig) már négy száma jelent meg. A „Vperjod" irányzata azonos *a régi „Iszkra" irányzatával*. A „Vperjod" a régi „Iszkra" nevében erélyesen harcol az új „Iszkra" ellen.

Ténylegesen tehát két Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt jött létre. Az egyik az „Iszkra" című lappal, amelyet „hivatalosan" a párt Központi Lapjának neveznek, a Központi Bizottsággal és négy oroszországi bizottsággal *a húsz közül* (azon a húsz bizottságon kívül, amelyek képviseltették magukat a második kongresszuson, a többi oroszországi bizottság később jött létre, és vitás kérdés, hogy törvényes-e megerősítésük). A másik párt a „Vperjod"-dal, az oroszországi „Többségi Bizottságok Irodájával" és 14 oroszországi bizottsággal (a tizenhárom fentemlített plusz a voronyezsi bizottság, de valószínűleg plusz még a szarátovi, az urali, a tulai és a szibériai is*).

Az *„újiszkrások"* pártján van a régi „Iszkra" valamennyi ellenfele, valamennyi rabocsejegyelős és a párt körüli értelmiség nagy része. A *„vperjodisták"* pártján van a régi „Iszkra" valamennyi meggyőződéses elvi híve, valamint az oroszországi öntudatos élenjáró munkások és gyakorlati pártmunkások nagy része. Plehanov, aki a párt második kongresszusán (1903 augusztus) és a Liga kongresszusán (1903 október) bolsevik volt, és aki 1903 novembere óta elkeseredetten harcol a „többség" ellen, *1904 szeptember 2-án* nyilvánosan kijelentette (ez a nyilatkozat nyomtatásban is megjelent), hogy a két fél körülbelül egyforma erős.

Mi, bolsevikok, azt állítjuk, hogy a mi oldalunkon van az igazi, oroszországi pártmunkások többsége. A szakadás fő okának és az egyesülés fő akadályának mi a kisebbség bomlasztó magatartását tartjuk, a kisebbségét, amely megtagadta, hogy alávesse magát a második kongresszus

* Legalábbis a második pártkongresszus után mind a négy utóbbi bizottság a „többség" mellett nyilatkozott.

határozatainak és amely jobbnak látta a pártszakítást, mint a harmadik kongresszus egybehívását.

A mensevikek jelenleg Oroszországszerte mindenütt szakadást idéznek elő a helyi szervezetekben. Pétervárott például megakadályozták, hogy a bizottság megszervezze a november 28-i tüntetést (lásd „Vperjod", 1. sz.*). Most Pétervárott külön csoportot alakítottak, amelyet „a Központi Bizottság csoportjának" neveznek és amely a párt helyi bizottsága ellen működik. Ugyanilyen helyi csoportot („a Központi Bizottság csoportját") alakítottak a napokban Odesszában is a párt bizottsága elleni harcra. A párt mensevik központi szervei helyzetük fonáksága folytán rákényszerültek, hogy bomlasszák a helyi pártmunkát, mert nem óhajtották alávetni magukat azon pártbizottságok határozatának, amelyek megválasztották őket.

A „Vperjod" és az új „Iszkra" közti elvi nézeteltérések lényegében ugyanazok, mint korábban a régi „Iszkra" és a „Rabocseje Gyelo" nézeteltérései voltak. Ezeket a nézeteltéréseket mi fontosaknak tartjuk, de ha megvolna rá a lehetőségünk, hogy teljes mértékben védelmezhessük nézeteinket, a régi „Iszkra" nézeteit, ezeket a nézeteltéréseket magukbanvéve nem tartanánk az egy pártban végzett közös munka akadályának.

Megjelent 1905-ben, az OSzDMP berni közreműködő csoportjának külön röplapjaként.

---

* Lásd ebben a kötetben 20—25. old. — *Szerk.*

TREPOV RENDET CSINÁL

Könyörtelenül leszámolni minden elégedetlenkedővel — ez a kormány jelszava január kilencedike óta. Kedden diktátori teljhatalommal Pétervár főkormányzójává nevezték ki Trepovot, a cárizmusnak egyik Oroszországszerte leggyűlöltebb szolgáját, aki Moszkvában hírhedtté vált vadságával, durvaságával és a munkások megrontására irányuló zubatovi próbálkozásokban való részvételével.

Egymást érték a letartóztatások. Mindenekelőtt letartóztatták annak a liberális küldöttségnek a tagjait, amely szombaton késő este elment Vittéhez és Szvjatopolk-Mirszkijhez, hogy megkérje a kormányt, fogadja el a munkások petícióját, és a katonaság ne válaszoljon sortűzzel a békés tüntetésre. Magától értetődik, hogy e kérelmek süket fülekre találtak: Vitte átküldte a küldöttséget Szvjatopolk-Mirszkijhez, ez pedig nem volt hajlandó fogadni őket. A belügyminiszter helyettese, Ridzevszkij rendkívül fagyosan fogadta a küldöttséget, kijelentette, hogy nem a kormányt, hanem a munkásokat kell meggyőzni, hogy a kormány kitűnően tájékozva van mindenről, ami történik, és hogy a kormány már döntéseket hozott, amelyeket semmiféle közbenjárással sem lehet megváltoztatni. Érdekes, hogy az a liberális gyűlés, amely ezt a küldöttséget megválasztotta, felvetette azt is, hogy lebeszéli a munkásokat arról, hogy a Téli Palota elé vonuljanak, de Gapon egyik barátja, aki a gyűlésen jelen volt, kijelentette, hogy ez hiábavaló, hogy a munkások döntése visszavonhatatlan. (Ezeket az értesüléseket, amelyeket Dillon úr, a „The Daily Telegraph" c. angol ujság tudósítója közölt, később más tudósítók is megerősítették.)

A küldöttség letartóztatott tagjai, Gesszen, Arszenyev, Karejev, Pesehonov, Mjakotyin, Szemjovszkij, Kedrin, Snyitnyikov, Ivancsin-Piszarjev és Gorkij (őt Rigában fogták el és Pétervárra hurcolták) ellen azt az igazán ostoba vádat emelték, hogy a forradalom másnapján meg akarták alakítani „Oroszország ideiglenes kormányát". Érthető, hogy ez a vád magától megdől. A letartóztatottak közül sokat (Arszenyevet, Kedrint, Snyitnyikovot) már szabadon engedtek. Külföldön a művelt burzsoá társadalom körében erélyes kampány indult Gorkij védelmében, sok tekintélyes német tudós és író írta alá azt a kérvényt, amelyet Gorkij kiszabadítása érdekében a cárnak küldenek. Most csatlakoztak hozzájuk Ausztria, Franciaország és Olaszország tudósai és írói.

Pénteken este letartóztatták a „Nasa Zsizny" c. ujság négy munkatársát: Prokopovicsot a feleségével, Hizsnyakovot és Jakovlevet (Bogucsarszkijt). A „Nasi Dnyi" c. lap munkatársai közül Ganyejzert tartóztatták le szombat reggel. A rendőrség különös buzgalommal keresi azokat a pénzeket, amelyeket külföldről küldtek a sztrájkolóknak, vagy segítségül a meggyilkoltak özvegyeinek és árváinak. A letartóztatás tömegesen folyik: Bogucsarszkij letartóztatási parancsa az 53. számot viselte, Hizsnyakové pedig a 109-est. Szombaton a két említett lap szerkesztőségében házkutatást tartottak, kivétel nélkül minden kéziratot lefoglaltak, a többi közt az egész hét eseményeiről szavahihető szemtanúk által írt és aláírt részletes beszámolókat, amelyekben leírták a látottakat a későbbi nemzedékek okulására. Ez az anyag tehát sohasem lát napvilágot.

Szerdára a letartóztatottak száma annyira megnövekedett, hogy kettesével, hármasával kellett őket elhelyezni a cellákban. A munkásokkal az új diktátor cseppet sem teketóriázik. Csütörtök óta csoportosan összefogdossák és szülőhelyükre száműzik őket. A falujukban persze terjeszteni fogják a január kilencediki események hírét és hirdetni fogják az önkényuralom elleni harcot.

Trepov előveszi régi moszkvai politikáját: gazdasági könyöradományokkal próbálja léprecsalni a munkások tömegeit.

A vállalkozók összeülnek a pénzügyminiszterrel, azon tanakodnak, miféle engedményeket tegyenek a munkásoknak, kilencórás munkanapról beszélnek. A pénzügyminiszter kedden fogad egy munkásküldöttséget, gazdasági reformokat ígér, óva inti a küldöttséget, hogy ne folytasson politikai agitációt.

A rendőrség majd megfeszül, hogy bizalmatlanságot és ellenségeskedést támasszon általában a lakosság és a munkások között. Mint a külföldi lapok szerdai jelentései a leghatározottabban állítják, a rendőrség szenzációs dajkamesékkel igyekszik megfélemlíteni Pétervár lakosait, azt híreszteli, hogy a sztrájkolók fosztogatnak, gyilkolnak. Még Ridzevszkij belügyminiszterhelyettes is azt bizonygatta kedden egy látogatójának, hogy a sztrájkolók rabolni, gyujtogatni, rombolni és ölni készülnek. A sztrájkolók — legalábbis öntudatos vezetőik —, ahol tudták, kijelentették, hogy ez rágalom. *A rendőrség maga küldött titokban provokátorokat és házmestereket, hogy törjék be az ablakokat, gyujtsák fel az ujságosbódékat és rabolják ki az üzleteket,* hogy terrorizálja a lakosságot. A munkások viszont a valóságban oly békésen viselkedtek, hogy a külföldi lapok tudósítói, akik szemtanúi voltak a január 9-i szörnyűségeknek, csodálkoztak rajta.

A rendőrügynökök most újabb „munkásszervezéssel" foglalkoznak. Összegyüjtik az alkalmas munkásokat, pénzt osztanak szét közöttük, ráuszítják őket a diákokra és az irodalmárokra, dicsőítik a „cár-atyuska tősgyökeres népi politikáját". Két-háromszázezer tanulatlan, éhségtől elnyomorított munkás között nem nehéz párezer olyat találni, aki ráakad erre a horogra. Ezeket aztán meg is „szervezik", elátkoztatják velük a „liberális csalókat", és hangosan kijelentetik velük, hogy a mult vasárnap becsapták őket. Majd a munkásosztálynak ez az alja küldöttséget választ, amely „alázatosan megköveti a cárt, engedje meg, hogy lábai elé boruljon és töredelmesen megbánja az elmúlt vasárnap elkövetett bűnöket". „Értesüléseim szerint — folytatja a tudósító — a rendőrség most éppen ennek a megszervezésén fáradozik. Mikor majd ez a szervező munka befejeződik, őfensége a legkegyesebben méltóztatik majd fogadni a küldöttséget az e célra külön előkészített lovardá-

ban. S a cár itt megható beszédben kinyilatkoztatja majd, milyen atyailag gondoskodik a munkásokról és helyzetük megjavításáról."

P. S.* Már kiszedték ezeket a sorokat, amikor a táviratokból megtudtuk, hogy az angol tudósító jóslata beigazolódott. A cár Carszkoje Szelóban fogadott egy 34 munkásból álló küldöttséget, amelyet a rendőrség válogatott össze, és kincstári képmutatástól csöpögő beszédet tartott nekik a kormány atyai gondoskodásáról és a munkások bűneinek megbocsátásáról. Ez az undorító komédia persze nem fogja megtéveszteni az orosz proletariátust, amely sohasem feledi el a véres vasárnapot. Beszél még a proletariátus más nyelven is a cárral!

„Vperjod" 5. sz.
1905 február 7 (január 25).

---

* — Postscriptum — utóirat. — *Szerk.*

PÉTERVÁR JANUÁR KILENCEDIKE UTÁN

Január 10-én, hétfőn, Pétervár ellenség által elfoglalt városhoz hasonlított. Az utcákon állandóan kozák őrjáratok cirkálnak. Hol itt, hol ott felháborodott munkáscsoportok tünnek fel. Este sok utcát teljes sötétség borított. Villany és gáz nincs. Az arisztokraták palotáit szolgák csoportjai őrzik. Lángoló ujságosbódék vetnek furcsa fényt a kis embercsoportokra.

A Nyevszkij proszpekten a nép összeütközött a katonasággal. Megint belelőttek a tömegbe. Az Anyicskov-palota körül három sortüzet adtak le. A rendőrség bezárta a fegyverkereskedéseket, a fegyvereket eldugta a pincébe, szemmelláthatólag mindent megtett, hogy megakadályozza a munkások fegyverkezését. A kormányintézmények hivatalnokai különösen riadtak voltak, s gyujtogatástól és robbantásoktól való félelmükben pánikszerűen elmenekültek Pétervárról.

A Vaszilij-szigeten azokat a barikádokat, amelyeket a katonaság vasárnap elfoglalt, hétfőn a nép újra felépítette és a katonaság újra elfoglalta.

Ujságok nincsenek. Az iskolákat bezárták. A munkások rengeteg alkalmi gyűlésen tárgyalják az eseményeket és az ellenállás módjait. Az együttérzők tömegei, különösen a diákok, ostromolják a kórházakat.

Közlik, hogy vagy 20—30 000 kolpinói munkás kedden reggel petícióval Carszkoje Szelóba vonult. A carszkojeszelói helyőrség egy gyalogezredet és egy tábori üteget küldött eléjük. Kolpinótól 5 versztre összecsaptak, a katonaság tüzelt, s délután négy órára véglegesen visszaverte és szétszórta a munkásokat. Sok a halott és a sebesült.

A munkások kétszer is megrohamozták a carszkojeszelói vasutat, de visszaverték őket. Hét verszten fölszedték a síneket, s reggel a vonatok nem közlekedtek.

A kormány éjjel, titokban temeti el a véres vlagyimiri vasárnap áldozatait. A meggyilkoltak hozzátartozóit és ismerőseit szándékosan becsapják, hogy lehetetlenné tegyék a tüntetést a temetéseken. Vagonszámra szállítják a hullákat a Preobrazsenszkij-temetőbe. Egyes helyeken a tömeg a rendőrség óvintézkedései ellenére megpróbál tüntetést rendezni az elesett szabadságharcosok tiszteletére.

A lakosság határtalan haraggal fordul a katonaság ellen. A külföldi lapok szemtanúk elbeszélése alapján közlik, hogy kedden, január 11-én a Bolsoj proszpekten kozákok megállítottak egy munkásokkal teli omnibuszt. Az egyik munkás odakiáltotta a kozákoknak: „Hóhérok!" A kozákok megállították az omnibuszt, kiszállították az utasokat és megkardlapozták őket. Az egyik munkás megsebesült. A környező házak lakói kinyitották az ablakokat és odakiáltottak a kozákoknak: „Gyilkosok! Haramiák!" Pénteken táviratok közölték, hogy az incidens alkalmával a kozákok kihajtottak az omnibuszból egy asszonyt is. Az asszony rémületében elejtette kisgyermekét, s azt a kozákok lovai agyontaposták („The Times"). Katonaságunknak ilyenfajta győzelmei a munkásokon — igazán pirrhuszi győzelmek.

„Vperjod" 5. sz.
1905 február 7 (január 25).

AZ ELSŐ TANULSÁGOK

A forradalmi vihar első hullámverése elül. A feltétlenül bekövetkező és elkerülhetetlen második hullámot várjuk. A proletármozgalom mindjobban terebélyesedik, szétterjed a legtávolabbi vidékekre is. A forrongás és az elégedetlenkedés elhatalmasodik a legkülönbözőbb és legelmaradottabb társadalmi rétegeken is. A kereskedelmi és ipari élet megbénult, az iskolákat bezárták, a munkások példáját követve a zemsztvók is sztrájkolnak. A tömegmegmozdulások közti időben, mint mindig, szaporodnak az egyéni terrorakciók: merénylet az odesszai rendőrfőnök ellen, gyilkosság a Kaukázusban, a szenátusi ügyész meggyilkolása Helsingforsban. A kormány a véres korbács politikájáról áttér az ígérgetés politikájára. Azon van, hogy a munkásoknak legalább egy részét becsapja a cári küldöttségfogadás komédiájával*. Igyekszik a háborús hírekkel elterelni a közfigyelmet és megparancsolja Kuropatkinnak, hogy lendüljön támadásba a Hunghon. Január 9-én volt a vérfürdő Pétervárott, 12-én kezdődött ez a katonai szempontból teljesen értelmetlen támadás, amely a cári tábornokok újabb súlyos vereségével végződött. Az oroszokat visszaverték, csapataik, még a „Novoje Vremja" tudósítóinak közlése szerint is vagy 13 000 embert vesztettek, azaz vagy kétszer annyit, mint a japánok. A katonai vezetés területén Mandzsúriában ugyanolyan bomlás és fejetlenség tapasztalható, mint Pétervárott. A külföldi sajtóban egymást váltják az ellentétes táviratok: az egyik azt erősíti vagy cáfolja,

* Lásd ebben a kötetben 126. old. — *Szerk.*

hogy Kuropatkin összeveszett Grippenberggel, a másik azt a hírt erősíti vagy cáfolja, amely szerint a nagyhercegek pártja megértette, hogy a háború veszélyes az önkényuralomra, és ezért minél hamarabb békét akar kötni.

Nem csodálhatjuk, hogy ilyen körülmények között még a legjózanabb európai burzsoá lapok sem veszik le a napirendről az oroszországi forradalmat. A forradalom január 9-e előtt soha nem látott gyorsasággal nő és érlelődik. Hogy vajjon holnap, holnapután vagy hónapok mulva érkezik-e meg a második hullám, az rengeteg olyan körülménytől függ, amelyet nem lehet előre látni. Annál parancsolóbban hárul ránk viszont az a feladat, hogy levonjunk néhány következtetést a forradalmi napokból és megpróbáljuk leszűrni a tanulságokat, amelyek sokkal hamarabb hasznunkra lehetnek, mint egyesek vélni hajlamosak.

Hogy helyesen értékelhessük a forradalmi napokat, futólag át kell tekintenünk munkásmozgalmunk közelmultjának történetét. Majdnem 20 évvel ezelőtt, 1885-ben zajlottak le az első nagy munkássztrájkok a központi iparvidéken, Morozovnál és másoknál. Akkoriban írta Katkov, hogy Oroszhonban jelentkezett a munkáskérdés. És micsoda meglepő gyorsasággal fejlődött a proletariátus, áttérve a gazdasági harcról a politikai tüntetésre, a tüntetésről a forradalmi rohamra! Idézzük emlékezetünkbe a megtett út fő állomásait. 1885 — széleskörű sztrájkok, amelyekben jelentéktelen számban vettek részt teljesen különálló, semmiféle szervezettel egybe nem fogott szocialisták. A sztrájkkal kapcsolatban megnyilvánuló társadalmi felbuzdulás hatására Katkov, az önkényuralom hű ebe a bírósági tárgyalással kapcsolatban arról ír, hogy „adjunk le százegy üdvlövést az Oroszhonban megjelent munkáskérdés tiszteletére". A kormány gazdasági engedményeket tesz. 1891 — a pétervári munkások részvétele a Selgunov[41] temetésekor rendezett tüntetésen, politikai szónoklatok a pétervári május elsején. Az élenjáró munkások szociáldemokrata tüntetése ez, de még tömegmozgalom nélkül. 1896 — néhány tízezer munkás sztrájkja Pétervárott. Tömegmozgalom, megkezdődik az utcai agitáció, már egy egész szociáldemokrata szervezet részvételével. Bármily

kicsiny is még ez a csaknem kizárólag diákokból álló szervezet mostani pártunkhoz képest, tudatos és tervszerű szociáldemokrata beavatkozása és vezetése azt eredményezte, hogy a morozovi sztrájktól eltérően ez a mozgalom gigantikus lendületre és jelentőségre tett szert. A kormány ismét gazdasági engedményeket tesz. A sztrájkmozgalom egész Oroszországban szilárd alapra helyeződik. A forradalmi értelmiség egészében szociáldemokratává válik. Megalakul a szociáldemokrata párt. 1901. A munkás segítségére siet a diáknak. Megkezdődik a tüntető mozgalom. A proletariátus az utcára viszi harci kiáltását: le az önkényuralommal! A radikális értelmiség végleg felbomlik liberális, burzsoá-forradalmi és szociáldemokrata értelmiségre. A forradalmi szociáldemokrácia szervezetei mind szélesebb körben, mind aktívabban és közvetlenebbül vesznek részt a tüntetésekben. 1902: a hatalmas rosztovi sztrájk grandiózus tüntetéssé nő. A proletariátus politikai mozgalma nem az értelmiségi mozgalom, a diákmozgalom járuléka többé, hanem közvetlenül a sztrájkból nő ki. A szervezett forradalmi szociáldemokrácia részvétele még tevékenyebb. A proletariátus a maga számára és *a maga* bizottságának forradalmi szociáldemokratái számára kiharcolja az utcai tömeggyűlések szabadságát. A proletariátus először helyezkedik szembe mint osztály valamennyi többi osztállyal és a cári kormánnyal. 1903. A sztrájkok újra egybefonódnak a politikai tüntetésekkel, de még szélesebb alapokon. A sztrájkok egész vidékre kiterjednek, több mint százezer munkás vesz bennük részt, a sztrájkok idején számos városban megismétlődnek a politikai tömeggyűlések. Érezhető, hogy a barikádok előestéjén vagyunk (a helybeli szociáldemokraták véleménye az 1903-as kievi mozgalomról[42]). De ez viszonylag hosszúra nyúlik, mintha csak meg akarna tanítani bennünket arra, hogy nagy osztályok néha hónapokig, évekig gyüjtik az erőt, mintha csak ki akarná próbálni a szociáldemokráciához húzó kishitű értelmiségieket. És csakugyan, pártunk értelmiségi szárnya, az újiszkrások, vagy (ami ugyanaz) az új-rabocsejegyelősök már nekiláttak keresni a tüntetések „magasabbrendű tipusait" s kisütötték: a munkások kössenek megegyezést a zemsztvo-

liberálisokkal, hogy nem keltenek pánikot. Az újiszkrások az opportunistákra jellemző elvtelenséggel már kisütöttek egy olyan hihetetlen, teljesen hihetetlen tételt is, hogy a politikai porondon két (!!) erő van: a bürokrácia és a burzsoázia (lásd az „Iszkra" szerkesztőségének *második* levelét a zemsztvo-kampánnyal kapcsolatban). Az új „Iszkra" opportunistái egy óvatlan pillanatban megfeledkeztek a proletariátus önálló erejéről! Elkövetkezett 1905, és január kilencedike újra leleplezte az összes jöttment intellektueleket. A proletármozgalom egyszeriben magasabb fokra hágott. Az általános sztrájk Oroszországszerte biztosan legalább egymillió munkást mozgósított. A szociáldemokrácia politikai követelései eljutottak a munkásosztálynak még azokhoz a rétegeihez is, amelyek még tudtak hinni a cárban. A proletariátus áttörte a rendőri zubatovizmus kereteit, és a forradalom elleni harc végett alapított legális munkásegyesület valamennyi tagja, Gaponnal együtt, forradalmi útra tért. A sztrájk és a tüntetés szemünk láttára kezdett *felkeléssé* változni. A szervezett forradalmi szociáldemokrácia részvétele hasonlíthatatlanul jelentősebb volt, mint a mozgalom korábbi szakaszain, de még mindig gyenge, gyenge ahhoz képest, hogy mily nagyon igénylik az aktív proletártömegek a szociáldemokrata vezetést.

Összefoglalva, a sztrájkmozgalom és a tüntető mozgalom, amely különböző formákban és különböző alkalmakból egybefonódott, terjedt és mélyült, mind forradalmibbá válva, gyakorlatilag egyre közeledve az egész népre kiterjedő fegyveres felkeléshez, amelyről a forradalmi szociáldemokrácia már régóta beszél. Ezt a következtetést a január 9-i eseményekből már a „Vperjod" 4.* és 5. számában levontuk. Erre a következtetésre jutottak azonnal és közvetlenül maguk a pétervári munkások is. Január 10-én behatoltak az egyik legális nyomdába, kiszedték az alábbi kiáltványt, melyet a pétervári elvtársak küldtek meg nekünk, s ezt több mint tízezer példányban kinyomták és szerte Pétervárott terjesztették. Íme ez a nevezetes kiáltvány**.

* Lásd ebben a kötetben 87–89. old. — *Szerk.*
** Lásd ebben a kötetben 145—146. old. — *Szerk.*

Ez a kiáltvány nem szorul magyarázatra. Teljes mértékben tükrözi a forradalmi proletariátus öntevékenységét. A pétervári munkások felhívása nem valósult meg olyan hamar, mint szerették volna, nem egyszer meg fogják még ismételni, nem egyszer kudarccal jár még megvalósításának kísérlete. De hogy maguk a munkások tűzik ki ezt a feladatot, annak vitathatatlanul óriási a jelentősége. Semmiféle hatalom el nem veheti most már a proletariátustól ezt a vívmányt, annak a forradalmi mozgalomnak a vívmányát, amely elérte, hogy felismerték e feladat gyakorlati szükségességét, és amely jelentős lépést tett afelé, hogy e feladatot bármely népi megmozdulás esetén közvetlen feladatként napirendre tűzzék.

Néhány szót még a felkelés eszméjének történetéről. Az új „Iszkra", a 62. szám örökké emlékezetes vezércikke óta, erről a kérdésről összehordott annyi ködös frázist, annyi opportunista zagyvaságot — amely teljesen méltó régi ismerősünkhöz, Martinovhoz —, hogy a régi kérdésfeltevés pontos felidézése különösen fontos. Az új „Iszkra" valamennyi frázisát és valamennyi zagyvaságát úgysem tudjuk számontartani. Sokkal célszerűbb, ha gyakrabban emlékeztetünk a régi „Iszkrá"-ra és konkrétabban kifejtjük régi pozitív jelszavait.

Lenin „Mi a teendő?" c. brosúrájának végén, a 136. oldalon* kiadtuk az *egész nép fegyveres felkelésének* jelszavát. 1902 legelején, vagyis három évvel ezelőtt ezt mondtuk erről: „Képzeljük el a nép felkelését. Manapság valószínűleg mindenki egyetért azzal, hogy gondolnunk és készülnünk kell rá . . . **

A megírás ideje: 1905 február eleje.

Először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik" V. köt. 1926.

---

* Lásd *Lenin* Művei. 5. köt. 1953. 538. és 539. old. — *Szerk.*
** A kézirat itt félbeszakad. — *Szerk.*

LEVÉL A. A. BOGDANOVNAK ÉS SZ. J. GUSZEVNEK

1905. II. 11.

Tegnap elküldött táviratomban közöltem, hogy beleegyezek az Önök módosításaiba, noha azzal, amit levelükből kiolvashattam, egyáltalán nem értek egyet. De annyira torkig vagyok már ezzel a halogatással és annyira gúnyolódásként hatottak kérdéseik, hogy legyintettem: csak csinálnának már legalább valamit! bárcsak kiadnának már *akármilyen* értesítést a kongresszusról, de *kiadnák*, nempedig csak beszélnének róla! Csodálkoznak ezen a szón: gúnyolódás. De csakugyan, gondolják meg: két hónappal ezelőtt küldtem meg tervezetemet az iroda *valamennyi* tagjának*. Rá sem hederítettek, egyikük sem tartotta szükségesnek a véleménycserét!! Most meg: táviratilag... az ördögbe is, beszélünk mi szervezetről, beszélünk centralizmusról, de a valóságban még a legszűkebb központhoz tartozó elvtársak között is olyan összevisszaság, olyan kontárkodás van, hogy köpni szeretne az ember. Lám a bundisták nem szaporítják a szót a centralizmusról, de náluk *mindenki* hetenként ír a központnak és *ténylegesen* létrejön a kapcsolat. Csak bele kell tekintenünk „Friss Híreik"-be, és azonnal meglátjuk ezt a kapcsolatot. Nekünk meg már a „Vperjod" hatodik száma jelenik meg, és a szerkesztőség egyik tagja (Rahmetov) még egy sort sem írt, sem a „Vperjod"-ról, sem a „Vperjod" számára. Nálunk „beszélnek" a szentpétervári és moszkvai szerteágazó irodalmi kapcsolatokról, a többség fiatal erőiről, de mi itt *két hónappal* az után, hogy elhangzott

* Lásd *Lenin* Művei. 7. köt. 1953. 577—579. old. — *Szerk.*

a munkára hívó szó (a „Vperjod" hirdetése és a „Vperjod"-ról szóló levél), színét sem látjuk még ennek. Az oroszországi bizottságok meg (a Kaukázus, Nyizsnyij-Novgorod, a Volgavidékről és Délvidékről nem is szólva) „legendának" tekintik az irodát és teljes joggal. Idegenektől „hallottuk", hogy a szentpétervári többségi bizottság valamiféle szövetséget kötött a mensevikek csoportjával — és a mieink egyetlen szót sem írtak erről. Nem vagyunk hajlandók elhinni, hogy a bolsevikok képesek ilyen öngyilkos és ostoba lépésre. A szociáldemokraták konferenciájáról és a „blokkról" idegenektől „hallottunk", de *egyetlen betűt sem* kaptunk a mieinktől, pedig azt mondják, hogy ez fait accompli*. A bolsevikok úgy látszik megint azt akarják, hogy bolonddá tegyék őket.

Egyetlen erőnk — a nyílt egyenesség és egybeforrottság, a támadó energia. De úgy látszik, az emberek megpuhultak a „forradalom" alkalmából!! Mikor százszorosan kell a szervezettség, ők eladják magukat a bomlasztóknak. A deklaráció és a kongresszus tervezetéhez küldött módosításokból (amelyeket lehetetlenül zavarosan fejtettek ki a levélben) kitűnik, hogy a „lojalitáson" lovagolnak: papa egyenest ezt a szót használja és hozzáfűzi: ha nem említjük meg a központokat, senki el nem jön a kongresszusra! Nos, uraim, fogadok, hogy ha Önök *így* fognak cselekedni, akkor sohasem ül össze a kongresszus, és Önök sohasem kerülnek ki a Központi Lap és a Központi Bizottság bonapartistáinak papucsa alól. A kongresszust a központi szervek *ellenére* hívjuk össze, amelyekkel szemben bizalmatlanságunkat fejeztük ki, a *forradalmi* iroda nevében hívjuk össze (amely nem létezik és fiktív, ha térdreesünk a lojális szabályzat előtt), de ha mi most elismerjük, hogy *feltétlen* joga van részt venni a kongresszuson mind a 9 bonapartistának, mind a Lígának (hahaha!), mind a bonapartista kreatúráknak (az újsütetű bizottságoknak), ezzel nevetségessé tesszük és teljesen lejáratjuk magunkat. Meg lehet és meg is kell hívnunk a központi szerveket, de, ismétlem, esztelenség elismernünk szavazati jogukat. A központi szervek persze

* — befejezett tény. — *Szerk.*

úgysem jönnek el a *mi* kongresszusunkra, dehát miért adjunk újra alkalmat arra, hogy az arcunkba köpjenek? Mire való a képmutatás és a bujócskázás? Szégyen, gyalázat! Kimondtuk a *szakadást*, a *vperjodistákat* hívjuk össze kongresszusra, *vperjodista* pártot akarunk szervezni és megszakítunk, haladéktalanul megszakítunk *minden* kapcsolatot a bomlasztókkal — és akkor lojalitásról beszélnek nekünk, úgy tesznek, mintha lehetséges volna az „Iszkra" és a „Vperjod" közös kongresszusa. Micsoda komédia! Természetesen a kongresszusnak (ha összeül) már első napja, első órája véget vet ennek a komédiának, de a kongresszusig az efféle torzítás még tízszer és százszor árt nekünk.

Igaz, én gyakran gondolom, hogy a bolsevikok kilenctizedrésze valóban formalista. Vagy valóban acélos szervezetté kovácsoljuk össze azokat, akik harcolni akarnak, és ezzel a kicsiny, de erős párttal ütjük-vágjuk a tarkabarka újiszkrás elemek puhány szörnyetegét, vagypedig bebizonyítjuk magatartásunkkal, hogy mint utolsó formalisták rászolgáltunk a pusztulásra. Hogy lehet ezt nem megérteni: az iroda megszervezése *előtt*, a „Vperjod" *előtt* mindent megtettünk, hogy megmentsük a lojalitást, megmentsük az egységet, megmentsük a konfliktus elsimításának szabályszerű, vagyis legtökéletesebb módszereit!?!? Most viszont, az iroda *után*, a „Vperjod" *után* a szakadás — tény. És mikor a szakadás ténnyé lett, nyilvánvalóvá vált, hogy mi *anyagilag sokkalta gyengébbek vagyunk*. Erkölcsi erőnket még ezután kell átváltoztatnunk anyagi erővé. A mensevikeknek több pénzük, több irodalmuk, több szállítmányuk, több megbízottjuk, több „nagy nevük", több munkatársuk van. Megbocsáthatatlan naivság lenne, ha ezt nem vennénk észre. S ha nem akarunk a világ előtt a meddő erkölcsi tisztaságára büszke, fonnyadt és vértelen aggszűz rendkívül visszataszító iskolapéldája lenni, akkor meg kell értenünk, hogy háborúra és harci szervezetre van szükségünk. Csak hosszas háború után, csak akkor, ha kitűnő szervezetünk lesz, csak akkor változhat erkölcsi erőnk anyagi erővé.

Pénz kell. Hihetetlenül ostoba az a terv, hogy a

kongresszust *Londonban* tartsuk, mert ez kétszerannyiba fog kerülni. Nem állíthatjuk le a „Vperjod"-ot, egy hosszas távollét pedig le fogja állítani. A kongresszus legyen egyszerű, rövid, és ne vegyenek rajta sokan részt. A háború megszervezésének kongresszusa ez. Minden jel arra vall, hogy Önök ezt illetőleg ábrándokban ringatják magukat.

A „Vperjod"-nak munkatársakra van szüksége. Kevesen vagyunk. Ha nem kapunk két-három oroszországi állandó munkatársat, akkor kár össze-vissza fecsegni az „Iszkra" elleni harcról. Brosúrákra és röplapokra van szükség, de égetően.

Fiatal erők kellenek. Azt tanácsolnám, hogy a helyszínen lőjjék agyon azokat, akik azt merik mondani, hogy nincs ember. Oroszországban töméntelen sok az ember, csak szélesebb körben és bátrabban, bátrabban és szélesebb körben, és még szélesebb körben és még bátrabban kell toborozni az ifjúságot, *nem félve tőle*. Háborús időket élünk. Az ifjúság dönti el az egész harc kimenetelét, a diákifjúság is, de még inkább a munkásifjúság. Vessenek el minden régi szokást, vessék el a nehézkességet, a rangtiszteletet stb. Alakítsanak *százszámra* vperjodista ifjúsági köröket és ösztönözzék őket, hogy teljes gőzzel dolgozzanak. Bővítsék a bizottságot *háromszorosára* az ifjúság bevonásával, alakítsanak féltucat vagy tucat albizottságot, „kooptáljanak" minden becsületes és erélyes embert. Adjanak minden albizottságnak jogot arra, hogy minden huzavona nélkül röplapokat írjon és adjon ki (nem baj, ha téved, mi majd a „Vperjod"-ban „finoman" helyreigazítjuk). Lázas sietséggel kell egyesíteni és munkábaállítani minden embert, akiben forradalmi kezdeményezés lobog. Ne féljenek felkészületlenségüktől, ne reszkessenek tapasztalatlanságuk és fejletlenségük miatt. Először is, ha önök nem tudják megszervezni és tettekre sarkalni őket, akkor a mensevikeket és a Gaponokat fogják követni és ugyanazzal a tapasztalatlanságukkal ötszörannyit fognak ártani. Másodszor, az események most *a mi szellemünkben* fognak tanítani. Az események máris vperjodista szellemben tanítanak mindenkit.

Okvetlenül csak szervezzék, szervezzék, szervezzék

a köröket *százszám*, teljesen félretéve a szokásos bizottsági (hierarchikus) nagyképűsködést. Háborús időket élünk. Vagy lesznek *új*, fiatal, friss, erőtől duzzadó harci szervezeteik mindenütt, a forradalmi szociáldemokrata munka minden fajtája, minden válfaja számára, minden rétegben, — vagypedig elvesznek, mint megbélyegzett „bizottsági" emberek.

Én erről majd írok a „Vperjod"-ban* és beszélek a kongresszuson. Azért írok Önöknek, hogy újra meg újra *megpróbáljam* rávenni Önöket a véleménycserére, rávenni Önöket, hogy *közvetlenül kapcsoljanak össze* a szerkesztőséggel tucatnyi *fiatal, friss* munkás- (és más) kört, noha... noha — köztünk maradjon — cseppet sem remélem ezeknek a merész óhajoknak a teljesülését. Esetleg két hónap mulva megkérnek, hogy táviratilag válaszoljak, beleegyezem-e a „tervnek" ilyen meg olyan módosításába... Előre válaszolok: mindenbe beleegyezem... Viszontlátásra a kongresszuson. Lenin.

P. S.** Feladatunkul kell kitűznünk, hogy forradalmasítsuk a „Vperjod"-nak Oroszországba való szállítását. Propagálják a legszélesebb körben az előfizetést Pétervárott. Fizessék elő a diákok és különösen a *munkások* tucatjával, százával a saját címükre. Nevetséges volna, ha manapság félnének ettől. A rendőrség sohasem lesz képes rá, hogy mindet elcsípje. A fele, harmada eljut a címzettekhez és már ez is igen sok. Pendítsék meg ezt a gondolatot *akármelyik* ifjúsági kör előtt s az ifjúság százával talál majd utat magának a külföld felé. Adják meg minél több embernek a „Vperjod" levélcímeit, minél többnek.

Először megjelent: „Proletarszkaja Revoljucija" 4. (39.) sz. 1925.

---

* Lásd ebben a kötetben 205—215. old. — *Szerk.*

** — Postscriptum — utóirat. — *Szerk.*

A KÉT TAKTIKA

Mióta Oroszországban megindult a tömeges munkásmozgalom, vagyis már vagy egy évtizede, a szociáldemokraták közt komoly nézeteltérések vannak a taktika kérdéseiben. Mint ismeretes, ilyen természetű nézeteltérések hozták létre a kilencvenes évek második felében az ökonomizmus áramlatát, amely arra vezetett, hogy a párt opportunista (rabocsejegyelós) és forradalmi (régiiszkrás) szárnyra szakadt. Az orosz szociáldemokrata opportunizmus azonban különös sajátosságai folytán elütött a nyugateurópai opportunizmustól. Az orosz opportunizmus rendkívül élesen tükrözte a párt értelmiségi szárnyának álláspontját, vagy inkább az önálló álláspont teljes hiányát ennél a szárnynál, amely egyformán rajongással kapta fel a bernsteinizmus divatos szóvirágait és a tisztánmunkásmozgalom közvetlen eredményeit és formáit. Ennek a rajongásnak az lett a vége, hogy a legális marxisták egytől-egyig hitehagyottak lettek, átvándoroltak a liberalizmushoz, és hogy a szociáldemokraták kisütötték a nevezetes „folyamat-taktika" elméletet, amely miatt opportunistáinkra ráragadt az „uszálypolitikus" gúnynév. Tehetetlenül kullogtak az események után, egyik szélsőségből a másikba estek, minden esetben fékezték a forradalmi proletariátus cselekvésének lendületét, csökkentették önnön erejébe vetett hitét, s közben mindezt leginkább és leggyakrabban a proletariátus öntevékenységére való utalással takargatták. Ez különös ugyan, de tény. Senki annyit nem ömlengett a munkások öntevékenységéről, és senki annyira le nem szűkítette, meg nem nyirbálta, le nem alacsonyította szónoklataival ezt az öntevékeny-

séget, mint a rabocsejegyelósok. „Ne fecsegjenek annyit «a munkástömegek aktivitásának fokozásáról»" — mondták az öntudatos, élenjáró munkások ügybuzgó, de nem valami okos tanácsadóiknak. „Sokkal több bennünk az aktivitás, semmint gondolnák, és mi nyilt, utcai harccal olyan követeléseket is tudunk támogatni, amelyek nem kecsegtetnek semmiféle «kézzelfogható eredménnyel»! És nem az önök dolga, hogy a mi aktivitásunkat «fokozzák», mert éppen önökből hiányzik az aktivitás. Kevesebbet hajbókoljanak, uraim, az ösztönösség előtt és többet gondoljanak saját aktivitásuk fokozására!" Így kellett jellemeznünk a forradalmi munkásoknak az opportunista intellektuelekhez való viszonyát („Mi a teendő?", 55. old.*).

Az a két lépés, melyet az új „Iszkra" visszafelé, a „Rabocseje Gyelo" felé tett, feltámasztotta ezt a viszonyt. Az „Iszkra" hasábjairól újra árad az uszálypolitika hirdetése, s ezt most is émelyítő esküdözéssel álcázzák: bizonyisten hiszem és vallom a proletariátus öntevékenységét. Akszelrod és Martinov, Martov és Liber (a bundista) a kongresszuson a proletariátus öntevékenysége nevében követelte a professzoroknak és a gimnazistáknak azt a jogot, hogy tagjai lehessenek a pártnak, anélkül hogy valamelyik szervezetébe belépnének. A proletariátus öntevékenységének nevében tákolták össze a „folyamatszervezet" elméletet, amely szentesítette a bomlasztást és dicsőítette az intellektuel anarchizmust. A proletariátus öntevékenységének nevében találták fel a „tüntetések magasabb típusának" nem kevésbbé hírhedt elméletét, melynek az a veleje, hogy a háromszoros választással megrostált munkásküldöttség *megegyezik* a *zemsztvo-liberálisokkal* abban, hogy a munkások pánikkeltés nélkül békésen tüntetgetnek. A proletariátus öntevékenységének nevében eltorzították és elsekélyesítették, lealacsonyították és összezagyválták a fegyveres felkelés eszméjét.

Minthogy ez az utóbbi kérdés gyakorlati szempontból roppant fontos, szeretnénk külön felhívni rá az olvasó figyelmét. A munkásmozgalom fejlődése kegyetlenül csúffá tette az új „Iszkra" bölcseit. Még nem terjedhetett el

* Lásd *Lenin* Művei, 5. köt. 1953. 433. old. — *Szerk.*

egész Oroszországban első levele, amelyben „a proletariátus osztályöntudatának és öntevékenységének tervszerű fejlődési folyamata" nevében a tüntetések magasabb fokaként azt ajánlotta, hogy „juttassák el a munkások nyilatkozatait postán a városatyák lakására és szórják szét e nyilatkozatot jelentős példányszámban a zemsztvogyűlés üléstermében"; — még nem juthatott el Oroszországba második levele, amelyben azt az immár világrengető felfedezést tette, hogy a mai „történelmi pillanatban a politikai élet színpadát betölti (!) a szervezett burzsoázia és a bürokrácia vetélkedése" és hogy „mindenféle (jól figyeljenek!) forradalmi mozgalom objektív értelme az alsó rétegekben csak egy (!), mégpedig az, hogy támogatni kell a két (!!) erő közül annak a jelszavait, amelynek érdeke a jelenlegi rendszer szétzúzása" (a demokratikus értelmiséget kiáltotta itt ki „erőnek"); az öntudatos munkások nem is jutottak még hozzá, hogy ezeket a csodálatos leveleket elolvassák és nagyot kacagjanak rajtuk, mikor a proletariátus valóságos harcának eseményei az újiszkrás publicistáknak ezt a politikai kacatját egycsapásra a szemétgödörbe seperték. A proletariátus megmutatta, hogy van egy harmadik (valójában persze nem harmadik, hanem sorrendben második, harckészségét illetően pedig az első) *erő* is, amelynek nemcsak érdeke az önkényuralom szétzúzása, hanem amely *kész hozzálátni* az önkényuralom *valóságos szétzúzásához is.* A munkásmozgalom január kilencedike óta a szemünk láttára *növekszik* népi felkeléssé.

Nézzük meg hát, hogyan ítélték meg ezt a felkelésre való átmenetet a szociáldemokraták, akik eleve a taktika kérdéseként kezelték ezt, és hogyan láttak neki e kérdés megoldásának a gyakorlatban maguk a munkások.

Három évvel ezelőtt a felkelésről mint olyan jelszóról, amely meghatározza a legközelebbi gyakorlati feladatainkat, a következőket mondottuk: „Képzeljük el a nép felkelését. Manapság valószínűleg mindenki egyetért azzal, hogy gondolnunk és készülnünk kell rá. De hogyan készüljünk fel? Hiszen a Központi Bizottság nem küldhet mindenhova megbízottakat, hogy előkészítsék a felkelést! Még ha volna is Központi Bizottságunk, a mai orosz

viszonyok között semmire sem menne ilyen kiküldetésekkel. Viszont a megbízottak hálózatának, amely önmagától alakul ki a közös lap megszervezése és terjesztése közben, nem kellene «ülnie és várnia» a felkelés jelszavát, hanem olyan állandó ügyön munkálkodnék, amely felkelés esetén a legnagyobb valószínűséggel biztosítaná számára a sikert. Éppen ez az ügy szilárdítaná meg a legszélesebb munkástömegekkel és az összes elégedetlen — az önkényuralommal elégedetlen — rétegekkel való kapcsolatot, ami oly fontos a felkelés szempontjából. Éppen az ilyen ügy megszervezése folyamán fejlődnék ki az a képesség, hogy helyesen ítéljék meg az általános politikai helyzetet, és következésképpen az a képesség is, hogy megfelelő időpontot válasszanak a felkelésre. Épp ez az ügy tanítaná meg az *összes* helyi szervezeteket arra, hogy egyidejűleg reagáljanak az azonos politikai kérdésekre, esetekre és eseményekre, amelyek egész Oroszországot nyugtalanítják, s hogy a lehető legerélyesebben, a lehető legegyöntetűbben és legcélszerűbben válaszoljanak ezekre az eseményekre, — hiszen lényegében a felkelés sem egyéb, mint az egész nép legerélyesebb, legegyöntetűbb és legcélszerűbb «válasza» a kormánynak. Végül éppen ez az ügy tanítaná meg az összes forradalmi szervezeteket Oroszország minden pontján arra, hogy a legállandóbb és egyszersmind a legkonspiratívabb kapcsolatot tartsák fenn egymással, amely létrehozza a párt *tényleges* egységét, mert ilyen kapcsolatok nélkül semmiképp sem lehet kollektívan megtárgyalni a felkelés tervét és a felkelés előestéjén nem lehet megtenni azokat az elengedhetetlen előkészítő intézkedéseket, amelyeket a legszigorúbb titokban kell tartani.

Egyszóval az «országos politikai lap terve» nem olyan szobatudósok munkájának a gyümölcse, akiket megfertőzött a doktrinérség és az irodalmárkodás (mint azok hitték, akik nem hatoltak a kérdés mélyére), hanem éppen ellenkezőleg: ez a terv a leggyakorlatibb terv *arra, hogy mindenfelől és haladéktalanul készülni kezdjünk a felkelésre, de ugyanakkor egy pillanatra se feledkezzünk meg életbevágó mindennapi munkánkról sem*" („Mi a teendő?"*).

* Lásd *Lenin* Művei. 5. köt. 1953. 539—540. old. — *Szerk.*

A kiemelt befejező szavak világos választ adnak arra a kérdésre, hogyan képzelték el a felkelés előkészítését a forradalmi szociáldemokraták. De bármily világos is ez a válasz, a régi uszálytaktikának e ponton is meg kellett nyilvánulnia. Martinov nemrég adta ki „Két diktatúra" című brosúráját, melyet az új „Iszkra" melegen ajánl olvasóinak (84. sz.). A szerző rabocsejegyelős szívének egész hevével felháborodik azon, hogy Lenin „az egész nép fegyveres felkelésének előkészítéséről, *kitűzéséről* és végrehajtásáról" beszél. A rettentő Martinov leteríti ellenségét: „A nemzetközi szociáldemokrácia a történelmi tapasztalatok alapján, a társadalmi erők dinamikájának tudományos elemzése alapján mindig azt vallotta, hogy csak palotaforradalmakat és pronunciamentókat lehet előre *kitűzni* és sikerrel végrehajtani előre elkészített terv alapján, mégpedig éppen azért, mert ezek nem népforradalmak, vagyis nem a társadalmi viszonyok forradalmi átalakulásai, hanem csak az uralkodó klikk átcsoportosításai. A szociáldemokrácia mindenütt és mindig azt vallotta, hogy a népforradalmat nem lehet előre *kitűzni*, nem lehet mesterségesen előkészíteni, hanem az magától megy végbe."

Meglehet, hogy az olvasó, elolvasván ezt a szóáradatot, azt fogja mondani, hogy Martinov nyilvánvalóan nem komoly ellenfél és nevetséges dolog őt komolyan venni. Teljes mértékben egyetértenénk ezzel az olvasóval. Sőt azt mondanánk neki, hogy nincs keservesebb gyötrelem a világon, mint komolyan venni a mi újiszkrásaink valamennyi elméletét, valamennyi okfejtését. A baj az, hogy ezek a szamárságok az „Iszkra" vezércikkeiben is szerepelnek (62. sz.). Még nagyobb baj, hogy vannak olyanok a pártban, és nem is kevesen, akik ezekkel a szamárságokkal teletömik a fejüket. És kénytelenek vagyunk komolytalan dolgokról beszélni, aminthogy beszélnünk kell a „folyamat-szervezetet" felfedező Rosa Luxemburg „elméletéről" is. Kénytelenek vagyunk megmagyarázni Martinovnak, hogy nem szabad összekeverni a felkelést a népforradalommal. Kénytelenek vagyunk felvilágosítani róla, hogy amikor az orosz önkényuralom megdöntése módjainak gyakorlati kérdését kell eldöntenünk, akkor a társa-

dalmi viszonyokban végbemenő forradalmi átalakulásra vonatkozó mélyértelmű hivatkozások csak Kifa Mokijevicshez méltók. Ez az átalakulás Oroszországban már a hűbériség bukásával megkezdődött, és politikai felépítményünk összeomlása éppen azért elkerülhetetlen, mert ez a felépítmény elmaradt a társadalmi viszonyok terén végbemenő átalakulásoktól; egyébiránt teljes mértékben lehetséges, hogy ez az összeomlás egyszerre, *egyetlen csapásra* bekövetkezik, mert Oroszországban a „népforradalom" száz csapást mért már a cárizmusra, és hogy a százegyedik vagy a száztizedik csapás sujtja-e halálra, azt nem tudjuk. Ilyen időkben, amikor azon tanakodunk, gyakorlatilag hogyan valósítsuk meg a második száz csapás közül az egyiket, csak a saját filiszterségüket a proletárokra kenő opportunista intellektuelek fitogtathatják a „társadalmi viszonyokban végbemenő forradalmi átalakulásról" szerzett gimnazista ismereteiket. Csak az új „Iszkra" opportunistái képesek arra, hogy hisztérikusan szörnyűséges „jakobinus" tervről ordítozzanak, holott a terv gerince, mint láttuk, a politikai lap segítségével folytatott mindenre kiterjedő tömegagitáció!

A nép forradalmát kitűzni nem lehet, ez igaz. Feltétlenül meg kell dícsérnünk Martinovot és az „Iszkra" 62. számának vezércikkíróját azért, hogy ismerik ezt az igazságot („egyáltalán a felkelésnek miféle előkészítéséről lehet szó pártunkban?" — kérdezte ebben a vezércikkben az „utópisták" ellen hadakozva Martinov hű fegyvertársa vagy tanítványa). De a felkelést igenis kitűzhetjük, ha valóban előkészítettük és ha a népi felkelés a társadalmi viszonyokban *már végbement* átalakulások folytán lehetséges. Hadd világítsuk meg ezt az újiszkrások számára egy egyszerű példával. Ki lehet-e tűzni a munkásmozgalmat? Nem, nem lehet, mert ez ezernyi olyan különálló cselekvésből tevődik össze, amelyeket a társadalmi viszonyokban végbemenő átalakulás szül. Ki lehet-e tűzni egy sztrájkot? Ki lehet, annak ellenére — képzelje, Martinov elvtárs, annak *ellenére*, hogy minden sztrájk a társadalmi viszonyokban végbemenő átalakulás eredménye. Általában mikor lehet kitűzni a sztrájkot? Amikor az a szervezet vagy kör, amely kitűzi, befolyásolni tudja az ottani mun-

kások *tömegeit*, és helyesen tudja megítélni a munkások tömegeiben növekvő elégedetlenség és ingerültség pillanatát. Megértették-e most, mi a lényeg, Martinov elvtárs és az „Iszkra" 62. számának vezércikkírója? Ha megértették, akkor most vegyék a fáradságot és vessék össze a felkelést a népforradalommal. „A népforradalmat nem lehet előre kitűzni." A felkelést ki lehet tűzni, ha azok, akik kitűzik, befolyásolni tudják a tömegeket és helyesen ki tudják választani a pillanatot.

Szerencsére az élenjáró munkások öntevékenysége messze előtte jár az új „Iszkra" uszályfilozófiájának. Amíg az „Iszkra" nagy kínnal elméleteket izzad ki annak bizonygatására, hogy a felkelést nem tűzhetik ki azok, akik a forradalmi osztály élenjáró osztagának megszervezésével készültek rá, az események megmutatják, hogy a felkelést kitűzhetik és sokszor kénytelenek kitűzni olyanok, akik nem készültek fel rá.

Alább közöljük egy kiáltványnak a szövegét, amelyet egy pétervári elvtárs küldött el nekünk. Ezt maguk a munkások szedték, nyomták ki és terjesztették több mint 10 000 példányban, miután január tizedikén Pétervárott elfoglaltak egy legális nyomdát.

„Világ proletárjai egyesüljetek!

Polgártársak! Láttátok tegnap az önkényuralmi kormány vadállati kegyetlenségét! Láttátok a vért, amely pirosra festette az utcák kövét! Százszám láttátok a munkásügy legyilkolt harcosait, láttátok a halált, hallottátok a sebesült asszonyok és védtelen gyermekek jajgatását! Munkások vére és agyveleje fröccsent a kövezetre, melyet az ő kezük rakott le! Ki irányította a katonaságot, a fegyvert és a golyót a munkások mellének? — A cár, a nagyhercegek, a miniszterek, a tábornokok és az udvari csőcselék.

Gyilkosok ők! — halál rájuk! Fegyverbe, elvtársak, foglaljátok el az arzenálokat, a fegyverraktárakat, a fegyverkereskedéseket. Romboljátok le, elvtársak, a börtönöket, szabadítsátok ki a szabadság harcosait! Zúzzátok szét a csendőr- és rendőrparancsnokságokat, zúzzatok szét minden kincstári intézményt. Döntsük meg a cári kormányt, alakítsuk meg a magunkét. *Éljen a forradalom,*

éljen a népképviselők alkotmányozó gyűlése! — *Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt.*"

E maroknyi élenjáró kezdeményező munkásnak felkelésre szólító felhívása nem járt eredménnyel. Nem lepne meg bennünket és nem venné el a bátorságunkat, ha több felkelési felhívás is sikertelen lenne, vagy többször is sikertelenül „tűznék ki" a felkelést. Átengedjük az új „Iszkrá"-nak, hogy ebből az alkalomból a „társadalmi viszonyokban való forradalmi átalakulás" szükséges voltáról szavaljon és nagyképűen elítélje azoknak a munkásoknak az „utópizmusát", akik így kiáltottak: „alakítsuk meg a magunk kormányát!" Csak menthetetlen vaskalaposok vagy zavarosfejűek tekinthetik e felhívás súlypontjának ezt a jelszót. Nekünk azt fontos megjegyeznünk és hangsúlyoznunk, hogy a munkások nagyszerűen, bátran és gyakorlatiasan láttak neki a közvetlenül előttünk álló feladat megoldásának.

A pétervári munkások felhívása nem valósult meg és nem is valósulhatott meg oly hamar, mint szerették volna. Ezt a felhívást nem egyszer megismétlik még, és nem egyszer kudarcba fúlhatnak még felkelési kísérletek. De már magában az a tény, hogy ezt a feladatot maguk a munkások tűzték ki, óriási jelentőségű. Semmiféle hatalom el nem veheti most már a proletariátustól ezt a vívmányt, annak a munkásmozgalomnak a vívmányát, amely elérte, hogy felismerték e feladat gyakorlati szükségességét és amely jelentős lépést tett afelé, hogy e feladatot bármely népi megmozdulás esetén közvetlen feladatként napirendre tűzzék.

A szociáldemokraták általános megfontolások alapján már három évvel ezelőtt kiadták a felkelés előkészítésének jelszavát. A proletariátus öntevékenysége a polgárháború közvetlen tanulságainak hatására ugyanehhez a jelszóhoz jutott el. Öntevékenység és öntevékenység közt különbség van. Más a forradalmilag kezdeményező proletariátus öntevékenysége, megint más a fejletlen és pórázon vezetett proletariátus öntevékenysége, más az öntudatos szociáldemokrata öntevékenység, és más a zubatovi öntevékenység. És vannak szociáldemokraták, akik még a mai helyzetben is ájtatos tisztelettel szemlélik az

öntevékenységnek éppen ezt a második fajtáját, akik azt hiszik, hogy ha vég nélkül ismételgetik az „osztály" szót, akkor kitérhetnek az égető kérdések egyenes megválaszolása elől. Vegyük elő az „Iszkra" 84. számát. „Miért — támad ránk diadalittasan az „Iszkra" vezércikkírója — miért nem a hivatásos forradalmárok szűk szervezete adta meg az elindító lökést ennek a lavinának (január kilencedikének) a Munkások Gyülekezete helyett? *Azért, mert ez a Gyülekezet valóban* (jól figyeljenek!) *széleskörű szervezet volt, amely a munkástömegek öntevékenységén alapult.*" Ha e klasszikus frázis szerzője nem Martinov hódolója volna, talán megértené, hogy a Gyülekezet éppen akkor és annyiban tett szolgálatot a forradalmi proletariátus mozgalmának, amikor és amennyiben a zubatovi öntevékenységről áttért a szociáldemokrata öntevékenységre (ami után mint legális Gyülekezet azonnal meg is szűnt).

Ha az újiszkrások vagy új-rabocsejegyelősök nem volnának uszálypolitikusok, akkor belátnák, hogy éppen január kilencedike igazolta azoknak a jövendölését, akik ezt mondták: „a munkásmozgalom legalizálása végeredményben a mi malmunkra hajtja a vizet, nempedig a Zubatovok malmára" („Mi a teendő?"*). Éppen január kilencedike mutatta meg újra és újra, mennyire fontos az ugyanott megfogalmazott feladat: „Nekünk olyan aratókat kell nevelnünk, akik ki tudják irtani a mai konkolyt is" (vagyis paralizálni tudják a mai zubatovista demoralizálást) *„és le tudják aratni a holnapi búzát is"* (vagyis forradalmian tudják vezetni a mozgalmat, amely előre lépett egyet a legalizálás segítségével). Az új „Iszkra" Ivanuskái azonban a gazdag búzatermésről beszélnek, hogy csökkentsék a forradalmi aratók erős szervezetének jelentőségét!

Bűn volna — folytatja ugyanez az újiszkrás vezércikkíró — „a forradalom hátországát támadni". Hogy voltaképpen mit is jelent ez a frázis, annak allah a megmondhatója. Hogy ez milyen kapcsolatban van az „Iszkra" általános opportunista arculatával, arról valószínűleg más alkalommal külön fogunk beszélni. Most elég, ha annyit mondunk, hogy ennek a frázisnak igazi politikai értelme

* Lásd *Lenin* Művei. 5. köt. 1953. 474—475. old. — *Szerk.*

a következő: a szerző térdrehull a forradalom hátországa előtt, megvetően fintorgatva orrát a forradalom „szűk" és „jakobinus" élcsapata láttán.

Az uszálypolitika taktikájának és a forradalmi szociáldemokrácia taktikájának szöges ellentéte annál világosabban kidomborodik, minél többet buzgólkodik az új „Iszkra" Martinov szellemében. Mi már a „Vperjod" első számában* rámutattunk arra, hogy a felkelésnek az egyik ösztönös megmozduláshoz kell kapcsolódnia. Tehát cseppet sem feledkezünk meg a „hátország biztosításának" fontosságáról, ha már ezt a katonai kifejezést használjuk. Mi a negyedik számban** azt írtuk, hogy a pétervári bizottsági tagok helyes taktikát követtek, amikor kezdettől fogva minden erejüket összpontosították az ösztönösen cselekvő tömeg forradalmi elemeinek támogatására és fejlesztésére, de tartózkodóan bizalmatlanok voltak ennek az ösztönös cselekvésnek sötét, zubatovi hátországával szemben. Végezetül szeretnénk az újiszkrásoknak egy tanácsot adni, amelyet még sokszor hallani fognak tőlünk: ne kisebbítsék a forradalom élcsapatának feladatait, ne feledkezzenek meg arról, hogy kötelességünk *szervezett* öntevékenységünkkel támogatni ezt az élcsapatot. Kevesebb általános frázist a munkások öntevékenységének fejlesztéséről — a munkások mérhetetlenül nagy forradalmi öntevékenységről tesznek tanuságot, amelyet önök nem vesznek észre! — többet ügyeljenek arra, hogy saját uszálypolitikájukkal ne fertőzzék meg a fejletlen munkásokat.

„Vperjod" 6. sz.
1905 február 14 (1).

---

* Lásd ebben a kötetben 13. old. — *Szerk.*
** Lásd ebben a kötetben 96. old. — *Szerk.*

HARCI EGYESSÉG A FELKELÉS ÉRDEKÉBEN

A „Revoljucionnaja Rosszija" írja (58. sz.): „Végre legalább most hassa át a harci egység szelleme a testvérgyilkos gyűlölködéstől marcangolt forradalmi szocialista frakciók sorait és támassza fel a szocialista szolidaritásnak bűnös módon megrendített tudatát... Takarékoskodjunk, amennyire lehet, a forradalmi erőkkel, s növeljük összehangolt támadás útján ezeknek az erőknek a hatását!"

Nem egyszer fel kellett már emelnünk tiltakozó szavunkat a szociálforradalmároknál tapasztalt frázisuralom ellen, tiltakoznunk kell ellene ezúttal is. Mire valók ezek a szörnyű szavak, uraim, hogy „testvérgyilkos gyűlölködés" stb.? Hát méltók ezek forradalmárokhoz? Éppen most, amikor itt az igazi harc, amikor folyik a vér, amiről szintén mértéktelen ékesszólással ír a „Rev. Rosszija", éppen most különösen fonákul csengenek ezek a visszataszító túlzások, ez a „testvérgyilkos gyűlölködés". Takarékoskodjunk az erőkkel, mondják önök? De hiszen az erőket egységes, összefogott, elvileg egyetértő szervezettel lehet megtakarítani, nempedig különnemüek összecsirizelésével. Az erőket nem megtakarítják, hanem elpazarolják az efféle összecsirizelés meddő kísérletei. Hogy a „harci egységet" ne szavakban, hanem a valóságban valósítsuk meg, ahhoz az kell, hogy világosan, pontosan, mégpedig *tapasztalatból* tudjuk, miben és mennyire *lehetünk* egységesek. *E tudás nélkül* a harci egységről való szavalás hiábavaló szószaporítás, *ezt* a tudást pedig egyebek közt éppen abból a vitából, abból a harcból és gyűlölködésből merítjük, amelyről önök ilyen „szörnyű" kifejezésekkel beszélnek. Vagy talán jobb lenne, ha elhallgatnánk azokat a nézeteltéréseket,

amelyek az orosz társadalmi gondolatnak és az orosz szocialista gondolatnak egész hatalmas szakaszait választják el egymástól? Talán csak a „viszálykodás kultusza" volt az oka annak az elkeseredett harcnak, amely a narodnyikság, a demokratikus burzsoázia e homályos, szocialista ábrándokkal teli ideológiája és a marxizmus, a proletariátus ideológiája közt kibontakozott? Ugyan már, uraim, csak magukat teszik nevetségessé, amikor ilyesmiket vesznek a szájukra, amikor továbbra is „sértésnek" tekintik azt a marxista nézetet, hogy a narodnyikságnak és az önök „szociálforradalmárságának" lényege burzsoá-demokratikus. Elkerülhetetlenül vitatkozni fogunk, nézeteltéréseink lesznek egymással, ellenségeskedni fogunk még a jövendő oroszországi forradalmi bizottságokban is, — de elvégre tanulnunk kell a történelemből. Legyen gondunk arra, hogy ezek ne legyenek váratlan, senki előtt sem érthető zavaros viták a cselekvés pillanatában, készüljünk fel arra, hogy elvi alapon vitatkozzunk, hogy ismerjük mindegyik irányzat kiindulópontját, hogy jóelőre körvonalazzuk a lehetséges egységet és az elkerülhetetlen ellenségeskedést. A forradalmi korszakok történetében sok, nagyonis sok példát találunk arra, milyen óriási bajt okoztak a „harci egység" megteremtésére irányuló elsietett és éretlen kísérletek, amelyekkel a forradalmi nép bizottságaiban a legkülönbözőbb elemeket fogták össze, s az eredmény *kölcsönös viszálykodás és keserű kiábrándulás* lett.

Mi hasznosítani akarjuk ezt a történelmi tanulságot. Számunkra a marxizmus, melyet önök szűk dogmának tekintenek, ennek a történelmi tanulságnak és történelmi útmutatásnak a kvintesszenciája. Szerintünk a forradalmi proletariátus *önálló*, kérlelhetetlenül marxista pártja a szocializmus győzelmének egyetlen záloga, a győzelemnek az az útja, amely leginkább mentes az ingadozástól. Ezért mi soha, még a legforradalmibb pillanatokban sem mondunk le a szociáldemokrata párt teljes önállóságáról, ideológiánk teljes kérlelhetetlenségéről.

Önök úgy vélik, hogy ez *kizárja* a harci egységet? Tévednek. Második kongresszusunk határozatából láthatják, hogy mi nem vonakodunk egyességeket kötni a harc érdekében és a harcban. A „Vperjod" 4. számában

hangsúlyoztuk, hogy az oroszországi forradalom kezdete kétségtelenül közelebb hozta ezeknek az egyességeknek a gyakorlati megvalósítását*. Az önkényuralom bukásának korszakában elkerülhetetlen és szükségszerű a forradalmi szociáldemokráciának és a demokrácia forradalmi elemeinek együttes harca. Úgy véljük, jobban szolgáljuk a jövendő harci egyességek ügyét, ha keserű szemrehányásokkal teli frázisok helyett józanul és higgadtan mérlegeljük megvalósításuk feltételeit és, ha szabad azt mondanunk, „illetékességük" valószínű határait. Ezt a munkát elkezdtük a „Vperjod" 3. számában, amikor hozzálátunk annak tanulmányozásához, hogyan halad a „szociálforradalmár párt" a narodnyikságtól a marxizmus felé**.

„A tömeg maga ragadott fegyvert — írja a „Rev. Rosszija" január kilencedikéről. — Kétségtelen, hogy előbb vagy utóbb, de eldől a tömegek felfegyverzésének kérdése." „És akkor aztán a legvilágosabban jelentkezik és megvalósul a terrornak és a tömegmozgalomnak az az egybefonódása, amelyre pártunk taktikájának egész szellemével összhangban törekszünk, szóval és tettel." (Zárójelben megjegyezzük, hogy az utolsó szó után mi szívesen tennénk kérdőjelet, és úgy folytatnánk az idézetet.) „A mozgalom e két tényezője még nem is olyan régen el volt különülve egymástól, és ez az elkülönültség megfosztotta a mozgalmat a szükséges erőtől."

Nos, ami igaz, az igaz! Ez így van. Az értelmiségi terror és a munkás tömegmozgalom *el volt különülve egymástól, és ez az elkülönültség megfosztotta őket a szükséges erőtől.* Éppen ezt mondotta mindig a forradalmi szociáldemokrácia. Éppen ezért harcolt mindig nemcsak a terror ellen, hanem azok ellen a terrorhajlamok ellen is, amelyek nem egyszer megnyilvánultak pártunk értelmiségi szárnyának képviselőinél***. Éppen ezért helytelenítette a terrort a régi „Iszkra" is, amikor a 48. számában ezt írta: „ A *régi típusú* terrorista harc a forradalmi harc legkockázatosabb válfaja volt, és

* Lásd ebben a kötetben 88. old. — *Szerk.*

** Lásd ebben a kötetben 71—78. old. — *Szerk.*

*** Kricsevszkij a „Rabocseje Gyelo" 10. számában. Martov és Zaszulics Lekkert merényletéről. Általában az újiszkrások a Plehwe megöléséről kiadott röpiratban[44].

azokat, akik vállalkoztak rá, az elszánt és önfeláldozó harcos hírneve övezte... Most viszont, mikor a tüntetések a hatalommal szemben való nyilt ellenállássá válnak,.. régi terrorizmusunk nem az egyetlen merész harci módszer többé... A hősiesség most kiment az utcára; korunk igazi hősei most azok a forradalmárok, akik az elnyomóik ellen felkelt néptömegek élén haladnak... A nagy francia forradalomban a terror... 1789 július 14-én, a Bastille bevételével kezdődött. E terror ereje a nép forradalmi mozgalmának ereje volt... *Ezt* a terrort nem a tömegmozgalom erejéből való kiábrándulás hozta létre, hanem ellenkezőleg, a tömegmozgalom erejébe vetett megingathatatlan hit... *Ennek* a terrornak a története rendkívül tanulságos az orosz forradalmár számára"*.

Igen, ezerszeresen igen! *Ennek* a terrornak a története rendkívül tanulságos. Tanulságosak az „Iszkrá"-ból vett idézetek is, amelyek másfél évvel ezelőtti időszakból származnak. Ezek az idézetek teljes kifejlettségükben mutatják meg azokat a gondolatokat, amelyekhez a forradalmi tanulságok hatására a szociálforradalmárok is szeretnének eljutni. Ezek az idézetek emlékeztetnek minket a tömegmozgalomba vetett *hit* jelentőségére, emlékeztetnek a forradalmi kitartásra, amely csak az elvhűségből eredhet és amely egyedül képes megszabadítani bennünket attól a „kiábrándulástól", melyet e mozgalom huzamosabb — *látszólagos* — megállása idéz elő. Most, január 9-e után — első pillantásra — szó sem lehet a tömegmozgalomból való „kiábrándulásról". De ez csak első pillantásra van így. Meg kell különböztetnünk a tömegek hősiességének ragyogó megnyilvánulása láttán támadt pillanatnyi „fellángolást" attól a szilárd, megfontolt meggyőződéstől, amely szétléphetetlenül egybekapcsolja a párt egész tevékenységét a tömegmozgalommal az osztályharc sarkalatos elve folytán. Ne feledjük el, hogy bármily magas fokra hágott is a mostani forradalmi mozgalom január kilencedike után, e mozgalom mindenképpen jónéhány szakaszt

* Ezt a cikket Plehanov írta az „Iszkrá"-ba, mégpedig akkor, mikor az „Iszkrá"-t Plehanov és Lenin szerkesztette (46—51. sz.). Plehanov akkor még nem gondolt az új irányvonalra, az opportunizmus iránti hírhedt engedékenységre.

megtesz még addig, míg új alapon a szabad Oroszországban újjászületnek szocialista és demokratikus pártjaink. És nekünk kötelességünk, hogy mindezeken a szakaszokon, a harc minden fordulatában megőrizzük a szociáldemokráciának a proletariátus osztályharcával való eltéphetetlen kapcsolatát, hogy szüntelenül gondoskodjunk e kapcsolat erősítéséről és szorosabbra fűzéséről.

Ezért szembeszökő túlzásnak tartjuk a „Revoljucionnaja Rosszija" következő állítását: „A fegyveres harc úttörői elvegyültek a felháborodott tömegek soraiban . . ." Ez inkább a kívánatos jövő, mint a már megvalósult jelen. Szergej február 17-i (4-i) meggyilkolása Moszkvában, amelyet éppen ma adott hírül a táviró, nyilvánvalóan régi típusú terrorizmus. A fegyveres harc úttörői *még nem* vegyültek el a felháborodott tömegek soraiban. A bombás úttörők nyilván éppen akkor leselkedtek Moszkvában Szergejre, mikor a tömeg (Pétervárott) úttörők nélkül, fegyverek nélkül, forradalmi tisztek és forradalmi vezérkar nélkül „vak dühvel rávetette magát a szuronyerdőre", mint ugyancsak a „Rev. Rosszija" mondja. Az elkülönültség, melyről fentebb volt szó, *még fennáll*, és az egyéni, értelmiségi terror ki nem elégítő volta annál is szembeszökőbb, mert ma már mindenki tisztában van azzal, hogy „a tömeg felemelkedett az egyéni hősök mellé, felébredt benne a tömeges hősiesség" („Rev. Rossz.", 58. sz.). Az úttörőknek *valóban* el kell vegyülniük a tömegben, vagyis az a feladatuk, hogy önfeláldozó energiájukat a felkelt tömegekkel széttéphetetlen, tényleges kapcsolatban használják fel, menjenek együtt a tömegekkel, ne képletesen, ne a szó szimbolikus értelmében, hanem szó szerint. Hogy erre szükség van, ahhoz most aligha férhet kétség. Hogy ez lehetséges — azt bizonyítja január kilencedike, bizonyítja a munkástömegek nem szűnő tompa, mélyreható morajlása. Hogy ez új és magasabbrendű feladat, nehezebb az eddigieknél, ez nem tarthat vissza, nem szabad hogy visszatartson bennünket attól, hogy haladéktalanul és gyakorlatilag hozzálássunk megoldásához.

A szociáldemokrata párt és a forradalmi demokratikus párt, a szociálforradalmár párt harci egysége egyik eszköz lehetne e feladat megoldásának megkönnyítésére. Ez az

egység annál könnyebben megvalósulhat, minél hamarabb „elvegyülnek" a fegyveres harc úttörői a felkelt tömegek soraiban, minél határozottabban lépnek rá a szociálforradalmárok arra az útra, amelyet maguk jelöltek ki ezekkel a szavakkal: „fejlődjön és erősödjön a forradalmi terrornak és a tömegmozgalomnak ez a megkezdődött egybefonódása, legyenek képesek a tömegek minél előbb síkra szállni a terrorista harci eszközök teljes fegyverzetében!" Hogy mihamarabb siker koronázhassa az ilyen harci egység megteremtésére irányuló kísérleteket, örömmel közöljük Georgij Gapon hozzánk eljutott alábbi levelét:

„Nyilt levél Oroszország szocialista pártjaihoz.

A véres januári napok Pétervárott és egész Oroszországban szembeállították egymással az elnyomott munkásosztályt és a vérszopó cár önkényuralmi rendszerét. A nagy orosz forradalom megkezdődött. Akinek igazán drága a népszabadság, az előtt csak két út áll: a győzelem vagy a halál. Én, aki mindenekelőtt forradalmár és a tettek embere vagyok, a mostani történelmi pillanat fontosságának tudatában a mai körülmények közt felhívom Oroszország valamennyi szocialista pártját, hogy haladéktalanul lépjenek egyességre és kezdjék el a cárizmus elleni fegyveres felkelést. Mozgósítsa valamennyi párt minden erejét. Legyen közös technikai harci tervük. Vessenek latba mindent: bombát és dinamitot, egyéni és tömegterrort, mindent, ami csak elősegítheti a népi felkelést. A közvetlen cél: az önkényuralom megdöntése, ideiglenes forradalmi kormány, amely azonnal amnesztiát hirdet a politikai és vallásszabadság minden harcosa számára, azonnal felfegyverzi a népet és azonnal alkotmányozó gyűlést hív össze általános, egyenlő, titkos és közvetlen választójog alapján. Munkára, elvtársak! Előre, harcra fel! Kiáltsuk mi is a pétervári munkások január 9-i jelszavát: szabadság vagy halál! Most minden halogatás és zűrzavar — bűn a nép ellen, amelynek érdekeit védelmeztek! Én, aki minden erőmet annak a népnek a szolgálatába állítottam, amelynek méhéből magam (a paraszt fia) is származom, én, aki visszavonhatatlanul összekötöttem sorsomat azzal a harccal, amelyet a munkásosztály folytat az elnyomók és a kizsákmányolók ellen, én természetesen szívvel-lélekkel azokkal leszek, akik valóban azon munkálkodnak, hogy igazán felszabadítsák a proletariátust és minden dolgozót a tőkés iga, a politikai rabszolgaság alól.

Georgij Gapon."

Mi szükségesnek tartjuk, hogy ezzel a levéllel kapcsolatban a lehető legegyenesebben és a lehető leghatározottabban állást foglaljunk. Lehetségesnek, hasznosnak és szükségesnek tartjuk a benne javasolt „megegyezést". Örömmel fogadjuk azt, hogy G. Gapon éppen „megegyezésről" beszél, mert a pártok harci egységének megteremtésére irányuló kísérlet csak akkor kecsegtet reménnyel, ha mindegyik párt megőrzi teljes elvi és szervezeti önállóságát. Nagyon óvatosan kell bánnunk ezekkel a kísérletekkel, hogy egyesíthetetlen dolgok hiábavaló egyesítgetésével el ne rontsuk a dolgot. Nekünk elkerülhetetlenül külön-külön kell menetelnünk (getrennt marschieren), de módunkban van és éppen most van módunkban, hogy együttesen sujtsunk le (vereint schlagen). Véleményünk szerint kívánatos volna, hogy ez a megegyezés ne csak a szocialista pártokra terjedjen ki, hanem a *forradalmi* pártokra is, mivel a harc közvetlen céljában semmi sincs, ami szocialista volna, és nekünk nem szabad összekevernünk, és sohasem engedjük összekeverni a legközelebbi demokratikus célokat végcéljainkkal, a szocialista forradalom céljaival. Kívánatos és szerintünk *szükséges* lenne a megegyezéshez, hogy az *„egyéni* és tömegterrorra" való általános felhívás helyett a közös akciók feladatává nyiltan és határozottan azt tegyük meg, hogy valóban közvetlenül és ténylegesen *egybeolvasszuk* a terrort a tömeg felkelésével. Igaz, Gapon kiegészítése: „mindent, ami csak elősegítheti a népi felkelést" — világosan megmutatja, hogy Gapon éppen ennek a célnak kívánja alávetni az egyéni terrort is, de ennek a kívánságnak, utalva ugyanarra a gondolatra, amelyre a „Rev. Rosszija" 58. számában felfigyeltünk, határozottabban kell kifejeződnie és teljesen félreérthetetlen gyakorlati határozatokban kell megtestesülnie. Végül megjegyezzük — a javasolt megegyezés lehetőségének feltételeitől függetlenül —, hogy mi G. Gapon pártonkívüli helyzetét is negatív jelenségnek tartjuk. Magától értetődik, hogy Gapon, aki ily gyorsan tért át a cárba vetett hitről és a hozzá intézett petícióról forradalmi célokra, egycsapásra nem alakíthatott ki magában világos forradalmi világnézetet. Ez elkerülhetetlen, és minél gyorsabban és minél szélesebb mederben fejlődik tovább a forra-

dalom, annál gyakoribbak lesznek az ilyen jelenségek. Ámde a pártok, irányzatok és árnyalatok valamelyest eredményes ideiglenes megegyezésének elengedhetetlen feltétele, hogy viszonyuk teljesen világos és határozott legyen. Világosságra és határozottságra szükség van minden gyakorlati lépésben, ez az előfeltétele annak, hogy az igazi *gyakorlati* munkában határozottság uralkodjék és ne legyen ingadozás. Az oroszországi forradalom kezdete minden bizonnyal azt fogja eredményezni, hogy számos olyan személy és esetleg irányzat lép ki a politikai porondra, akik és amelyek azon a véleményen lesznek, hogy a „forradalom" jelszava a „gyakorlati emberek" számára teljesen elegendő céljaik és eszközeik meghatározására. Ez a vélemény a lehető leghibásabb. A látszólag magasabb fokú vagy kényelmesebb, vagy „diplomatikusabb" pártonkívüli álláspont valójában csak *homályosabb*, zavarosabb, és a gyakorlati tevékenységben szükségszerűen következetlenségekre, ingadozásokra vezet. A forradalomban korántse az legyen az ideálunk, hogy minden párt, minden irányzat, minden árnyalat egyetlen forradalmi káosszá olvadjon össze. Ellenkezőleg, a forradalmi mozgalom növekedése és elterjedése, az, hogy egyre mélyebb gyökereket ereszt a különböző osztályokban és néprétegekben, elkerülhetetlenül újabb és újabb irányzatokat és árnyalatokat hoz létre (és jó is, hogy létrehozza őket). A forradalmi mozgalom maximális sikerét csak az biztosíthatja, ha ezeknek az irányzatoknak és árnyalatoknak az egymáshoz és a forradalmi proletariátus álláspontjához való viszonya teljesen világos és határozott. A közös közvetlen cél elérését szolgáló megegyezés sikerét csak az biztosíthatja, ha teljesen világosak a kölcsönös viszonyok.

Ezt a közvetlen célt véleményünk szerint helyesen *jelöli meg* G. Gapon levele: 1) az önkényuralom megdöntése, 2) ideiglenes forradalmi kormány, 3) haladéktalan amnesztia a politikai és vallásszabadság — és természetesen a sztrájk- stb. szabadság — harcosai részére, 4) a nép azonnali felfegyverzése és 5) összoroszországi alkotmányozó gyűlés azonnali összehívása általános, egyenlő, közvetlen és titkos választójog alapján. Gapon persze beleérti ebbe azt is, hogy a forradalmi kormány haladéktalanul megvaló-

sítja minden állampolgár teljes egyenlőségét és a teljes politikai szabadságot a választásokon, de ezt nyiltan is ki lehetne mondani. Ezenfelül célszerű lenne belefoglalni az ideiglenes kormány programmjába azt is, hogy alakítson mindenütt forradalmi parasztbizottságokat a demokratikus forradalom támogatására és annak részletekben való megvalósítására. A parasztság forradalmi öntevékenységétől igen-igen nagy mértékben függ a forradalom sikere, és egy olyan jelszóban, amilyenre mi utaltunk, a különféle szocialista és forradalmi-demokratikus pártok minden bizonnyal megegyezhetnének.

Kívánjuk, hogy G. Gaponnak, aki annyira átélte és átérezte a politikailag öntudatlan nép nézeteiről a forradalmi nézetekre való áttérést, sikerüljön kialakítania magában a politikus számára feltétlenül szükséges világos forradalmi világnézetet. Kívánjuk, hogy siker koronázza a felkelés érdekében való harci egyességre szólító felhívását, és hogy a forradalmi proletariátus, együtthaladva a forradalmi demokráciával, lesujthasson az önkényuralomra és hamarabb, biztosabban, kevesebb áldozat árán dönthesse meg azt.

„Vperjod" 7. sz.
1905 február 21 (8).

KELL-E SZERVEZNÜNK A FORRADALMAT?

Régen, nagyon régen történt, több mint egy évvel ezelőtt. Az orosz pártban Parvusnak, a nem éppen ismeretlen német szociáldemokratának tanusága szerint „elvi nézeteltérések" ütötték fel a fejüket. A proletariátus pártjának ettől kezdve legeslegelső politikai feladatává vált, hogy harcoljon a centralizmus szélsőségei ellen, az ellen az elgondolás ellen, hogy valahonnan Genfből „parancsolgassanak" a munkásoknak, azért, hogy ne vigyék túlzásba az agitátorok szervezetének, a vezetők szervezetének eszméjét. Ez volt a mensevik Parvus mélyen megalapozott, szilárd és megingathatatlan meggyőződése, amelyet „Aus der Weltpolitik" („Világpolitikai szemle") című németnyelvű hetilapjának 1903 november 30-i számában fejtett ki.

A jámbor Parvusnak akkor megmagyaráztuk (lásd: Lenin levele az „Iszkra" szerkesztőségének, 1903 december*), hogy pletyka áldozata lett, hogy az általa felfedezett elvi nézeteltéréseknek a mélyén civakodás húzódik meg, és hogy az az eszmei fordulat, amely az új „Iszkrá"-ban mutatkozni kezd — fordulat az opportunizmus felé. Parvus elhallgatott, de azóta a vezetők szervezete jelentőségének túlzására vonatkozó „gondolatain" az újiszkrások száz meg százféle formában kérődztek.

Eltelt tizennégy hónap. Világossá vált, hogy a mensevikek bomlasztják a pártmunkát, világossá vált a mensevikek igéinek opportunista jellege. 1905 január kilencedike megmutatta, milyen gigászi forradalmi energia feszül a

* Lásd *Lenin* Művei. 7. köt. 1953. 117. old. — *Szerk.*

proletariátusban, s hogy a szociáldemokraták nem elég szervezettek. Parvus észbekapott. Az „Iszkra" 85. számába cikket írt, s ezzel lényegében teljesen visszatért az opportunista új „Iszkra" új eszméitől a forradalmi régi „Iszkra" eszméihez. „Volt hős — jajdul fel Parvus Gaponnal kapcsolatban —, de nem volt politikai vezető, nem volt akcióprogramm, nem volt szervezet..." „Megmutatkoztak a szervezet hiányának tragikus következményei..." „A tömegek felbomlottak, teljes az összevisszaság, nincs összekötő központ, nincs iránymutató akcióprogramm..." „A mozgalom lanyhult, mert nem volt összekötő és irányító szervezet." És Parvus kiadja azt a jelszót, amelyet mi már a „Vperjod" 6. számában említettünk: *„szervezni kell a forradalmat"**. Parvus a forradalom tanulságainak hatására belátta, hogy „a mai politikai viszonyok közt nem tudjuk megszervezni ezeket a százezreket" (a felkelésre kész tömegről van szó). „De azt meg tudjuk tenni — ismétli meg helyesen a „Mi a teendő?" réges-régi gondolatát —, hogy alakítunk egy olyan szervezetet, amely az összekötő fermentum lenne, a forradalom pillanatában pedig egyesítené maga körül ezeket a százezreket." „Munkásköröket kell szerveznünk azzal a világosan körvonalazott feladattal, hogy előkészítsék a tömegeket a felkelésre, maguk köré gyüjtsék őket a felkelés idején, s adott jelre megindítsák a felkelést."

Végre-valahára! kiáltottunk fel megkönnyebbülten, amikor az új „Iszkra" szemete alatt rábukkantunk ezekre a régi igaz gondolatokra. Végre-valahára a proletárpárt funkcionáriusának forradalmi ösztöne felülkerekedett — ha csak ideig-óráig is — a rabocsejegyelős opportunizmuson. Végre-valahára halljuk a szociáldemokrata hangját, aki nem hunyászkodik meg a forradalom hátországa előtt, hanem bátran rámutat arra a feladatra, hogy támogatni kell a forradalom élcsapatát.

Az újiszkrások természetesen nem érthettek egyet Parvusszal. „Parvus elvtársnak nem minden gondolatában osztozik az «Iszkra» szerkesztősége" — ezt a szerkesztőségi jegyzetet fűzték hozzá.

---

* Lásd ebben a kötetben 139—148. old. — *Szerk.*

Hát még mit nem! Még hogy ők „osztoznának" azokban a gondolatokban, amelyek „arculcsapják" másfél esztendeje tartó egész opportunista fecsegésüket!

„Szervezni kell a forradalmat"! De hiszen itt van az okos Martinov elvtárs, aki tudja, hogy a forradalmat a társadalmi viszonyokban bekövetkező átalakulás idézi elő, hogy a forradalmat nem lehet kitűzni. Martinov megmagyarázza Parvusnak, hol követte el a hibát, és kimutatja, hogy ha Parvus a forradalom élcsapatának szervezetére gondolt is, ez akkor is „szűklátókörű" és veszedelmes „jakobinusi" eszme. Továbbá. Hiszen a mi okos Martinovunk pórázon vezeti maga után Trjapicskin-Martovot, aki még tovább tudja fejleszteni mesterét, aki talán képes helyettesíteni a „szervezni kell a forradalmat" jelszót a „*szabadjára kell engedni* a forradalmat" jelszóval (lásd 85. sz., a szerző kiemelése).

Igen, kedves olvasónk, ilyen jelszót tálal nekünk az „Iszkra" vezércikke. Úgy látszik, mostanában elég „szabadjára engedni" a nyelvet a szabad folyamat-fecsegésre vagy fecsegési folyamatra, hogy valaki iránymutató cikkeket írjon. Az opportunistának mindig kellenek ilyen jelszavak, amelyekben, ha közelebbről szemügyre vesszük őket, semmi egyebet nem találunk, mint hangzatos frázist, valamilyen dekadens szóvirágot.

Szervezni és szervezni, erősködik Parvus, mintha egyszeriben bolsevikká változott volna. Nem érti a szerencsétlen, hogy a szervezet *folyamat* („Iszkra" 85. sz. — és hasonlóképpen az új „Iszkra" valamennyi előző száma és különösen a kitűnő Rosa kitűnő tárcái). Szegény feje nem tudja, hogy a dialektikus materializmus egész szelleme szerint nemcsak a szervezet, hanem még a taktika is folyamat. Mint valami „összeesküvő", folyvást a szervezési tervvel van elfoglalva. Mint valami „utópista", azt képzeli, hogy egy csapásra, isten őrizz valami második vagy harmadik kongresszuson, nekifogunk és elkezdünk szervezni.

És csakugyan, a „jakobinizmusnak" micsoda netovábbjait vette nyelvére ez a Parvus. „Adott jelre megindítani a felkelést", — képzeljék el! Ez még sokkal rosszabb, mint a felkelés „kitűzésének" eszméje, amelyet a nevezetes Mar-

tinovunk megdöntött. Parvusnak határozottan tanulnia kell Martinovtól. Parvus olvassa el az „Iszkra" 62. számát, s annak vezércikkéből majd megtudja, hogy a felkelés előkészítéséről milyen ártalmas *„utópikus"* eszmék terjedtek el pártunkban, mégpedig idő előtt — 1902-ben és 1904-ben. Parvus olvassa el Akszelrodnak „Rabocsij" brosúrájához írt előszavát, hogy tudomást szerezzen arról „a mély, mérges és a pártra nézve egyenesen végzetes fekélyről" (sic!*), amellyel azok fenyegetik a szociáldemokráciát, akik „a néptömegek leginkább elmaradott, legkevésbbé öntudatos és valósággal elvadult (!!) elemeinek spontán felkeléseibe vetik minden reményüket".

Parvus elismeri, hogy most nem lehet megszervezni a százezreket, és előtérbe helyezi azt a feladatot, hogy „alakítsunk olyan szervezetet, amely az összekötő fermentum lenne". Hát hogy állhatnák meg fészkelődés nélkül újiszkrásaink, amikor ilyen dolgok kerülnek lapjuk hasábjaira? Hiszen a szervezet mint összekötő fermentum nem egyéb, mint a hivatásos forradalmárok szervezete, amelynek puszta említésére is elájulnak.

Milyen hálásak vagyunk az „Iszkrá"-nak vezércikkéért, melyet Parvus cikke mellett olvashatunk. Milyen jól kidomborodik a tartalmatlan, zavaros, hátulkullogós frázispufogtatás a régi „Iszkra" világos, szabatos, egyenes és bátor forradalmi jelszavai mellett! Hát nem üres, felcicomázott szóvirág ez: „lekerül a színről a bizalom politikája, hogy *soha többé* ne kábítsa el se Oroszországot, se Európát"? A valóságban akármelyik európai burzsoá ujságnak bármely száma megmutatja, hogy a kábítás tovább folyik, mégpedig sikerrel. „Halálos sebet kapott a mérsékelt orosz liberalizmus." Gyermeteg politikai naivságot árul el az, aki a liberalizmus halálának véli, hogy a liberalizmus „diplomatikusan" el akar rejtőzni. A valóságban a liberalizmus életben van, él és megélénkül. Éppen most van a hatalomrajutás küszöbén. Éppen azért rejtőzött el, hogy az alkalmas pillanatban biztosabban és veszélytelenebbül nyujthassa ki kezét a hatalom után. Ezért kacérkodik minden erejéből a munkásosztállyal.

* — így! — *Szerk.*

A legnagyobb mértékben rövidlátónak kell lennie annak, aki ezt a kacérkodást (amely százszorosan veszélyes éppen manapság) készpénznek veszi, aki dicsekedve kijelenti: „a proletariátust — a haza felszabadítóját, a proletariátust — az egész nemzet élcsapatát e napokban a liberális demokratikus burzsoázia haladó elemeinek közvéleménye *elismeri hősi szerepében.*" Értsék meg már végre, újiszkrás urak, hogy a liberális burzsoák *éppen azért* ismerik el hősnek a proletariátust, mert jóllehet a proletariátus csapást mér a cárizmusra, még nem elég erős, még nem elég szociáldemokrata ahhoz, hogy *kivívja* magának azt a szabadságot, amelyet *ő* akar. Értsék meg, hogy nem dicsekednünk kell a mostani liberális bókokkal, hanem figyelmeztetnünk kell a proletariátust és meg kell mutatnunk neki e bókok hátterét. Önök nem látják a bókok hátterét? akkor nézzék meg azokat a *nyilatkozatokat, amelyekben gyárosok, kereskedők, tőzsdespekulánsok* hangoztatják, hogy alkotmányra van szükség! Ugyebár, ezek a nyilatkozatok világosan beszélnek a mérsékelt liberalizmus haláláról? A liberális locsogók a proletárok hősiességéről zengedeznek, a gyárosok pedig nyomatékosan és hangsúlyozottan szűkmarkú alkotmányt követelnek, — így áll a dolog, drágalátos „vezetők"*!

De az „Iszkrá"-nak a fegyverkezés kérdésével kapcsolatos okfejtése már csakugyan párját ritkítja. „A proletariátus felfegyverzése, egy olyan szervezet rendszeres előkészítése, amely biztosítja, hogy a nép mindenütt és egyszerre támadja meg a kormányt", az „Iszkra" szerint „technikai" (!?) feladat. Mi ellenben persze fölötte állunk az alantas technikának és a dolgok mélyére tekintünk.

---

* Az imént idézett sorokat már leírtuk, amikor a következő figyelemreméltó híreket kaptuk a liberális táborból. A „Frankfurter Zeitung" című német burzsoá-demokratikus lap (1905 február 17) pétervári különtudósítója közli *egy pétervári liberális ujságírónak* a politikai helyzetről mondott alábbi véleményét: „A liberálisok ostobák volnának, ha elszalasztanának egy olyan alkalmat, mint a mostani. Most minden ütőkártya a liberálisok kezében van, mert *sikerült befogniuk szekerükbe a munkásokat*, a kormánynak pedig nincsenek emberei, mivel a bürokrácia senkit sem hagy érvényesülni." Nemdebár, ugyancsak szent együgyűségnek kell uralkodnia az új „Iszkrá"-ban, ha ilyenkor a liberalizmus haláláról ír?

„Bármilyen fontosak is ezek (mármint a „technikai" feladatok), *nem ezek jelentik* a tömegeknek a felkelésre való előkészítését szolgáló munkánk *súlypontját*..." „Teljesen hiábavaló az illegális szervezetek minden igyekezete, ha nem tudják felfegyverezni a népet egy pótolhatatlan fegyverrel — *azzal a tudattal, hogy égetően szükséges az önkényuralom elleni támadás és ebből a célból a fegyverkezés.* Erre kell összpontosítanunk erőfeszítéseinket: *propagáljuk a tömegek körében a felkelés érdekében való önfelfegyverzést*" (a két utóbbi helyen a szerző kiemelése).

Igen, igen, ez csakugyan mélyenszántó kérdésfeltevés, nem olyan, mint a szűklátókörű, majdhogynem „jakobinizmusra" vetemedett Parvusé. Nem a felfegyverzés és nem a szervezet rendszeres előkészítésén van a súlypont, hanem azon, hogy felfegyverezzük a népet a fegyverkezés, mégpedig az önfelfegyverzés égető szükségletének tudatával. Micsoda égető szégyenérzet tölti el szociáldemokrata lelkiismeretünket e filiszteri laposság láttán, amely visszarángatni próbálja mozgalmunkat! A nép felfegyverzése a fegyverkezés égető szükségletének tudatával mindenkor és mindenütt állandó és általános feladata a szociáldemokráciának, olyan feladat, amely egyformán érvényes Japánban, Angliában, Németországban, Olaszországban. Mindenütt, ahol vannak elnyomott és a kizsákmányolás ellen küzdő osztályok, a szocialista szózata kezdettől fogva és elsősorban mindig a fegyverkezés égető szükségletének tudatával fegyverzi fel ezeket az osztályokat, és ez a *„szükséglet"* már megvan, amikor a munkásmozgalom *megindul.* A szociáldemokráciára csak az a feladat vár, hogy ezt az égető szükségletet tudatossá tegye, s azokat, akik érzik ezt a szükségletet, rábírja arra, hogy számoljanak a szervezet és a tervszerű cselekvés szükségességével, az egész politikai szituációval. Nézzen be ön, uram, az „Iszkra" szerkesztője, akármelyik német munkásgyűlésre, nézze meg, milyen gyűlölet ég az arcokon, amikor akár csak a rendőrségről beszélnek, milyen izzó haraggal szórják a maró gúnyt, hogyan szorulnak ökölbe a kezek. Milyen erő tartja féken a néppel csúfoskodó burzsujokkal és lakájaikkal való haladéktalan leszámolásnak ezt az égető szükségletét? A szervezet és a fegyelem ereje,

az öntudat ereje, az, hogy tudják, hogy az egyéni gyilkosság ostobaság, hogy nem ütött még a komoly, népi, forradalmi harc órája, hogy nincs itt az erre alkalmas politikai szituáció. Éppen ezért a szocialista ilyen körülmények között nem mondja és sohasem fogja mondani a népnek: fegyverbe, de mindig és okvetlenül (különben nem szocialista, hanem üres fecsegő) felfegyverzi annak az égető szükségletnek a tudatával, hogy fegyverkeznie kell és meg kell támadnia az ellenséget. Éppen a hétköznapi munka e viszonyaitól különböznek most az oroszországi viszonyok. A forradalmi szociáldemokraták, akik eddig sohasem mondták: fegyverbe!, de mindig felfegyverezték a munkásokat a fegyverkezés égető szükségességének tudatával, ezért adták ki *most* a forradalmat kezdeményező munkások nyomdokaiba lépve az összes forradalmi szociáldemokraták a jelszót: *fegyverbe!* És ebben a pillanatban, amikor végre már kiadtuk ezt a jelszót, az „Iszkra" kinyilatkoztatja: nem a fegyverkezésen van a súlypont, hanem az önfelfegyverzés égető szükségletén. Hát nem élettelen intellektuel ömlengés, reménytelen trjapicskinkodás ez? hát nem visszafelé rángatják ezek az emberek a pártot, visszafelé a forradalmi élcsapat égető feladataitól a proletariátus „hátuljának" szemléléséhez? És nem valamelyik Trjapicskin egyéni tulajdonságainak következménye feladatainknak ez a hihetetlen elsekélyesítése, hanem egész álláspontjuknak, amelyet oly utólérhetetlenül fogalmaznak meg a folyamat-szervezet vagy a folyamat-taktika szállóigéivel. Már magában ez az álláspont is elkerülhetetlenül és óhatatlanul arra kárhoztatja az embert, hogy féljen minden határozott jelszótól, idegenkedjék mindenféle „tervtől", visszahőköljön a merész forradalmi kezdeményezéstől, ömlengjen és kérődzzön a régi maszlagon, reszkessen az előrerohanástól — olyankor, amikor mi, szociáldemokraták, szemmelláthatólag elmaradtunk a proletariátus forradalmi aktivitásától. Erre csakugyan ráillik: a halott magával ragadta az élőt, a halott rabocsejegyelős elméletek reménytelenül hullává változtatták az új „Iszkrá"-t is.

Lássuk, hogyan bölcselkedik az „Iszkra" „a szociáldemokráciának mint a nemzetfelszabadító osztály élcsa-

patának politikai vezető szerepéről". „Ha sikerül teljes egészében kezünkbe vennünk a felkelés technikai szervezését és vezetését — oktatnak bennünket —, azzal még sem el nem érjük, sem tartósan nem biztosítjuk magunknak ezt a szerepet." Gondolják csak végig: az élcsapat szerepét nem érhetjük el, ha sikerül teljes egészében kezünkbe vennünk a felkelés vezetését! És ezek az emberek még élcsapatról beszélnek! *Attól félnek*, hogy a történelem rájuk találja bízni a vezető szerepet a demokratikus átalakulásban, *rettegve* gondolnak arra, hogy esetleg nekik kell „vezetniük a felkelést". Dereng bennük — csak egyelőre nem merik még egyenesen kimondani az „Iszkra" hasábjain —, hogy a szociáldemokrata szervezetnek *nem szabad* „vezetnie a felkelést", nem szabad arra törekednie, hogy teljes egészében kezébe vegye a demokratikus köztársaságra való forradalmi áttérést. Ők, a szocializmus javíthatatlan girondistái, valami szörnyűséges jakobinizmust szimatolnak itten[45]. Nem értik, hogy minél buzgóbban iparkodunk teljes egészében kézbevenni a felkelés vezetését, annál nagyobb részét vesszük kezünkbe, és hogy minél nagyobb lesz ez a rész, annál kisebb lesz a proletárellenes vagy nem-proletár demokrácia befolyása. Ők okvetlenül sereghajtók akarnak lenni, még külön filozófiát is kitalálnak maguknak, hogy hátul kell kullogni — Martinov már elkezdte fejtegetni, és holnap az „Iszkra" hasábjain valószínűleg *ki is mondja*.

Próbáljuk meg lépésről lépésre elemezni érvelését:

„Az öntudatos proletariátus a történelmi fejlődés ösztönös folyamatának logikájára támaszkodva felhasználja céljaira a szervezet összes elemeit, az erjedés összes elemeit, amelyek a forradalom küszöbén létrejönnek..."

Remek! Csakhogy az *összes* elemek felhasználása éppen azt jelenti, hogy *teljes egészében* vállaljuk a vezetést. Az „Iszkra" maga alatt vágja a fát, és mivel érzi ezt, siet hozzáfűzni:

„... egyáltalán nem zavartatva magát attól, hogy mindezek az elemek megfosztják a forradalom technikai vezetésének egy részétől és ilymódon akarva-akaratlanul hozzájárulnak ahhoz, hogy követeléseink eljussanak a néptömeg legelmaradottabb rétegeibe is".

Ön ért valamit ebből, kedves olvasó? Felhasználni az *összes* elemeket, *nem zavartatva* magunkat attól, hogy megfosztanak bennünket a *vezetés* egy részétől!!?? Hát nem félnek az istentől, uraim: ha valóban *mi* használjuk fel az összes elemeket, ha valóban a *mi* követeléseinket veszik át azok, akiket mi használunk fel, akkor ők nem *megfosztanak* bennünket a vezetéstől, hanem *elfogadják* a mi vezetésünket. Ha viszont ezek az *összes* elemek valóban megfosztanak bennünket a vezetéstől (és persze nemcsak a „technikai" vezetéstől, mert a forradalom „technikai" oldalának és politikai oldalának különválasztása a legnagyobb ostobaság), akkor nem mi használjuk fel őket, hanem ők használnak fel bennünket.

„Csak örülni fogunk annak, ha az után a pap után, aki a tömegek közt népszerűsítette az állam és az egyház különválasztására vonatkozó követelésünket, ha a monarchista munkásegyesület után, amely megszervezte a népi felvonulást a Téli Palotához, az orosz forradalom egy tábornokkal fog gazdagodni, aki elsőnek vezeti majd a néptömegeket döntő ütközetbe a cári katonaság ellen, vagy egy hivatalnokkal, aki elsőnek kiáltja ki a cári hatalom hivatalos megdöntését."

Igen, ennek mi is örülni fogunk, csak azt szeretnénk, hogy a *lehetséges* kellemességeken érzett öröm ne homályosítsa el logikánkat. Mit jelent az: *az orosz forradalom* egy pappal vagy egy tábornokkal gazdagodik? Azt jelenti, hogy a pap vagy a tábornok a forradalom hívévé vagy vezérévé válik. Ezek az „újoncok" lehetnek teljesen öntudatos és nem teljesen öntudatos hívei a forradalomnak. Az utóbbi esetben (ami újoncoknál a legvalószínűbb) nem örülnünk kell, hanem szomorkodnunk kell öntudatlanságukon és *minden erőnkkel azon kell lennünk, hogy ezt kijavítsuk, kiegészítsük.* Amíg ezt meg nem tesszük, amíg a tömeg a kevéssé öntudatos vezért követi, azt kell mondanunk, hogy nem a szociáldemokrácia használja fel az összes elemeket, hanem az összes elemek használják fel őt. A forradalom híve, egy tegnapi pap vagy tábornok, vagy hivatalnok, lehet előítéletekkel teli polgári demokrata, és amennyiben *őt* követik a munkások, annyiban a polgári demokrácia „használja fel" a munkásokat.

Világos ez önöknek, újiszkrás urak? Ha világos, akkor miért *félnek attól*, hogy a forradalom teljesen öntudatos (*vagyis* szociáldemokrata) hívei magukra vállalják a vezetést? Miért félnek attól, hogy egy katonatiszt, aki szociáldemokrata (szándékosan veszek az önökéhez hasonló példát) és tagja a szociáldemokrata szervezetnek, e szervezet kezdeményezésére és megbízásából vállalja, „teljes egészében kezébe vegye" az önök feltételezett tábornokának funkcióit és feladatait?

Térjünk vissza Parvushoz. Parvus kitűnő cikkét azzal a kitűnő tanáccsal fejezi be, hogy „hajítsuk ki" a bomlasztókat. A pártbomlasztók eltávolítása, mint a „Párthírek" rovatban közölt híreinkből látható[46], az orosz szociáldemokraták többségének legszenvedélyesebb és legerélyesebb jelszava. Jól mondta, Parvus elvtárs: „ki kell hajítani" őket a legkíméletlenebbül, és elsősorban a szociáldemokrata sajtónak azokat a hőseit kell kihajítani, akik a folyamat-szervezet, tendencia-szervezet „elméleteivel" szentesítették és szentesítik a bomlasztást. Ne csak beszéljünk erről, hanem *tegyük is meg* ezt. Haladéktalanul össze kell hívnunk a párt megszervezését óhajtó összes pártmunkások kongresszusát. Ne szorítkozzunk a meggyőzésre és a rábeszélésre, hanem intézzünk minden ingadozóhoz, minden bizonytalankodóhoz, hitetlenhez és kételkedőhöz egyenes és megfellebbezhetetlen ultimátumot: válasszatok! Lapunk első számától kezdve ismételgetjük már ezt az ultimátumot a „Vperjod" szerkesztősége nevében, az oroszországi pártmunkások tömegei nevében, akiket ádáz haragra gerjesztettek a pártbomlasztók. Hajítsátok ki őket mihamarább, elvtársak, és lássatok hozzá az együttes szervező munkához! Többet ér száz forradalmi szociáldemokrata, aki elfogadja a szervezési tervet, mint ezer intellektuel Trjapicskin, aki a folyamat-szervezetről fecseg!

„Vperjod" 7. sz.
1905 február 21 (8).

A III. PÁRTKONGRESSZUS ÖSSZEHÍVÁSÁRÓL

A „Vperjod" szerkesztősége csak forró együttérzését fejezheti ki az oroszországi iroda kezdeményezésével. Végrevalahára egy erélyes lépés abban az irányban, hogy *pártszerűen* kerüljünk ki abból a helyzetből, amelyet a külföldi bonapartisták teremtettek[47]! A „Párthírek" rovatban olvashatnak arról, milyen gyorsan reagálnak a bizottságok az iroda felhívására. Kövessék példájukat az *összes* csoportok és szervezetek, valamint egyes személyek is, akik magukat az OSzDMP-hez tartozónak vallják vagy akár csak egy nézetet vallanak és rokonszenveznek vele. A harmadik kongresszus az *első*, amelyet olyan körülmények közt hívunk össze, hogy előre ismeretes a kongresszus összetétele is (a párt szervezeti szabályzatából), a munkamenet is, meg kinek-kinek a részvételi joga is. Éljen hát valamennyi elvtárs minél nagyobb mértékben ezekkel a lehetőségekkel! Ne feledjék el, hogy pártunk szervezeti szabályzata szerint mindenkinek joga van a kongresszushoz fordulni (a szervezeti szabályzat 10. pontja: „Minden párttagnak és *mindenkinek, akinek bármi köze van a párthoz*, joga van követelni, hogy nyilatkozatát eredeti formájában továbbítsák a Központi Bizottságnak, a Központi Lap szerkesztőségének *vagy a pártkongresszusnak.*"). *Haladéktalanul* éljenek ezzel a lehetőséggel. A „Vperjod" szerkesztősége vállalkozik rá, hogy eljuttatja ezeket a nyilatkozatokat az oroszországi irodához, amely most alakult meg mint a kongresszus Szervező Bizottsága. A kongresszuson szavazati joggal csak a bizottságok és a szervezeti szabályzat értelmében teljesjogú más pártszervezetek képviselői vehetnek részt. De *tanácskozási* joggal magának a

kongresszusnak az engedélyével résztvehet rajta bárki, a Szervező Bizottság engedélyével pedig résztvehetnek rajta a nemteljesjogú pártszervezetek küldöttei (a párt szervezeti szabályzatának 3. pontjához fűzött 2. megjegyzés: „A Központi Bizottságnak joga van meghívni a kongresszusra tanácskozási joggal azoknak a szervezeteknek a küldötteit, amelyek nem felelnek meg az 1. megjegyzésben említett feltételeknek", vagyis amelyeket nem erősítettek meg a kongresszus előtt egy évvel. — Magától értetődik, hogy a Szervező Bizottság, amely a bizottságok többségének megbízásából, a bonapartista Központi Bizottság és Párttanács akarata ellenére hívja össze a kongresszust, átveszi a Központi Bizottságtól a kongresszus összehívásával kapcsolatos összes jogokat).

A „Vperjod" szerkesztősége a következő hozzávetőleges *napirendet* javasolja a kongresszusnak: 1. A kongresszus megalakulása (ügyrendi szabályzat, a Szervező Bizottság beszámolója, a mandátumok megvizsgálása). 2. A küldöttek beszámolói. 3. A pártválság*. 4. A szervezeti kérdés. 5. A felkeléshez való viszony. 6. Megegyezés a forradalmi demokráciával a felkelés céljából. 7. A liberálisokhoz való viszony. 8. A parasztság közti munka és a forradalmi parasztmozgalom támogatása. 9. A katonaság közti munka. 10. A propaganda és agitációs munka megjavítása. 11. A tisztségviselők megválasztása.

A kongresszus eredményes munkájához elengedhetetlenül szükséges, hogy minden párttag tevékenyen részt vegyen az ezekről és más komoly kérdésekről szóló beszámolók és határozatok kidolgozásában és előkészítésében (valamint a beszámolókhoz szükséges anyag gyüjtésében). Felszólítjuk a pártszerűség minden hívét, hogy *haladéktalanul* lássanak hozzá ehhez a munkához. *Mindenki,*

* Bebel levelet intézett Leninhez, s ebben döntőbírónak ajánlkozik az „Iszkra" hívei és a „Vperjod" hívei közt. Lenin azt válaszolta, hogy sem neki, sem a „Vperjod" általa ismert hívei közül senkinek nincs joga ahhoz, hogy lépéseivel elkötelezze az egész pártot, és hogy Bebel javaslatát ezért az oroszországi iroda által összehívandó pártkongresszus elé kell terjeszteni megvizsgálás végett. Úgy véljük, a kongresszus ezt a javaslatot a „pártválság" napirendi pontba iktathatná be.

aki így vagy úgy résztvett a pártválság fejleményeiben, segíthet a kongresszusnak, ha röviden közli tapasztalatait és a megoldás módjára vonatkozó véleményét. *Mindenki*, aki valamely pártszervezetben vagy pártkörüli szervezetben dolgozott, személyes tapasztalataiból igen hasznos anyaggal járulhat hozzá a szervezeti kérdés különböző részleteinek megoldásához. (Az ilyen rövid közlések például a következőt tartalmazhatják: a munka ideje és helye; a szervezet tagjainak, a munkásoknak és az értelmiségieknek a száma; a munkások és az értelmiségiek viszonya; kellenek-e lerögzített szabályzatok és milyenek; kell-e szabályozás, és milyen, az autonómia határait, a munkamegosztást, a párthoz tartozó és a pártkörüli csoportokat, a tagok kooptálását és kizárását illetőleg; a választási elv; a bizottságok viszonya a propagandisták, az agitátorok, a szervezők csoportjaihoz, a kerületi és üzemi körökhöz, az irodalmi és technikai részlegekhez stb. stb.)

A „Vperjod" szerkesztősége már kapott némi anyagot a parasztok és a katonák közti munkáról. Tudunk egy csoportról, amely rendszeresen összesíti tagjainak a propagandában, az agitációban és a szervező munkában szerzett tapasztalatait és készíti a kongresszusnak szóló jelentését. Ígéretünk van arra, hogy megkapjuk egy elvtárs beszámolóját, aki egy nagyobb városban többedmagával megszervezte *száz* munkás fegyveres ellenállását zsidópogrom esetére, s egy másik elvtársnak — aki tanulmányozta a katonai kérdéseket — az utcai harc kérdéséről szóló beszámolóját. A legnagyobb mértékben fontos, hogy az elvtársak minél többen *haladéktalanul* kezdjenek ilyen munkába.

A pártválságot az irodalomban a legaprólékosabban tisztáztuk. Megtárgyalása nem vehet és ne is vegyen el sok időt. A kongresszus munkájának középpontjában azok az *új* szervezeti és taktikai *kérdések* álljanak, amelyeket forradalmi mozgalmunk új, hatalmas fellendülése vet fel. E kérdések megoldása szempontjából felbecsülhetetlen érték a mozgalomban csak valamennyire is részvevő *összes* szociáldemokraták kollektív tapasztalata. Csak mielőbb összesítenünk kell ezt a tapasztalatot és hozzá-

férhetővé kell tennünk, hogy a kongresszus megtárgyalhassa.

Munkára hát, elvtársak! Mindenki, akinek drága a szociáldemokrata munkásmozgalom, tüstént lásson munkához és tevékenyen segítse a kongresszust. A párt így gyorsan egyenesbe jut az átmeneti süllyedés és gyengülés időszaka után és a legtevékenyebben résztvesz a nagy orosz forradalomban, rálép arra az útra, amelyen eljut a győzelemhez, az orosz nép átkozott ellenségének legyőzéséhez!

„Vperjod" 8. sz.
1905 február 28 (15).

AZ ÚJISZKRÁS TÁBORBÓL

Plehanov az „Iszkra" 87. számának vezércikkében, Martovnak gyengéden és engedékenyen bólogatva, sikerrel alkalmazza a kill with kindness (gyilkosság gyengédséggel) taktikáját. Plehanov nagyokat bókol a 85. szám vezércikkének írója előtt s *ugyanakkor lényegében teljesen megcáfolja*, éppen azokat a nézeteket érvényesíti, amelyekhez a „Vperjod" mindig is ragaszkodott. Csak így tovább! Most már csak a Martinovval való rokonságot kell felmondania, igen tisztelt dialektikus. Beszéljen vele róla, milyen szörnyű és végzetes önök számára az a távlat, amely megvalósul, ha önök *„előkészítve a győzelmet"* (a 87. szám jelszava) győzelmet aratnak! Beszéljen vele róla, milyen roppant veszélyt rejteget magában „a hatalom megragadása", „az ideiglenes kormányban való részvétel" meg „a forradalmi diktatúra". Szegény Plehanov, sokáig kell még dolgoznia, amíg megszabadulhat arról a szemétdombról, amelyet Trockijnak, Martinovnak, Rabocsijnak és Akszelrodnak az egész (?) szerkesztőség által jóváhagyott brosúrái összehordtak! Az „Iszkra" 86. számának mellékletében Popov *beismeri, hogy ő írta azt a levelet, amelyet Lenin a „Nyilatkozatában" nyilvánosságra hozott.* Ez az, amit bizonyítani kellett! Bebizonyított tény tehát, hogy a kisebbség gentlemanjei rendszeresen becsapják a pártot. Amint megjósoltuk, a gentlemanek igyekeznek kivágni magukat, arra a kérdésre terelve az olvasó figyelmét, vajjon volt-e joga Leninnek arra, hogy elkobozza ezt a levelet, amely leleplezi a bonapartistákat. Az erkölcsi érzékenységükről ismert Martov és Popov jajveszékelve lopást, kémkedést

stb. kiabálnak. Csak szitkozódjanak, uraim, csak buzgólkodjanak: érvek hiányában nem is tehetnek mást, mint hogy káromkodnak.

„Vperjod" 8. sz.
1905 február 28 (15).

LEVÉL AZ OROSZORSZÁGI SZERVEZETEKNEK

1905. II. 28.

Kedves elvtársak! Az imént kaptuk a hírt, hogy Szentpétervár, Tula, Moszkva, Észak, Nyizsnyij-Novgorod, Kaukázus, Odessza csatlakozott a kongresszushoz, — persze más bizottságok is csatlakoznak még. Azt beszélik, a Központi Bizottság kijelentette, hogy a kongresszus mellett van. Magától értetődik, hogy most senki sem hisz neki; általános az a vélemény, hogy ám csak jöjjön el a kongresszusra, hiszen mindenkit meghívtunk, de a kongresszust az iroda hívja össze és csakis az iroda. Aligha érdemes arra szót vesztegetni, miért tűnt el a Központi Bizottságba vetett bizalom utolsó szikrája is (a mellette elhangzó egyes egészen szórványos hangokat is tüstént visszavonták). Mindenki megérti, hogy a Központi Bizottság csak szélhámoskodik és diplomatizál.

Rendkívül fontos, hogy azonnal elkezdjünk készülni a kongresszusra és hogy ebbe a munkába a legenergikusabban bevonjunk minden kört: a kerületi, a propagandista, az üzemi köröket, egyszóval mindet, és különösen a munkásköröket. A „Vperjod" 8. számában* (ma jelenik meg) ugyancsak írunk erről. Fölöttébb hasznos lenne a munkások részvétele a kongresszuson. (Szerintünk tanácskozási joggal a legliberálisabban be kell engednünk őket a kongresszusra. A probléma tehát csak a pénz. Agitáljanak minél szélesebb körben: biztosak vagyunk benne, hogy akadnak munkások, akik összegyűjtenek 150—200 rubelt egy-egy küldöttnek, akadnak

* Lásd ebben a kötetben 168—171. old. — *Szerk.*

az értelmiségiek közt is, akik hajlandók ilyen célokra külön adakozni.) A kongresszuson fontos kérdések szerepelnek: a szervezet, a perifériához való viszony, a felkelés, a munkások felfegyverzése (dinamitgyártó műhelyek szervezése), megegyezés a szociálforradalmárokkal a felkelés érdekében, a forradalmi parasztmozgalom támogatása és sok más. Rendkívül fontosak a katonák és a parasztok közti munkáról szóló beszámolók. Minél nagyobb mértékben használják fel a kongresszus céljaira katonatiszti, diákifjúsági stb. kapcsolataikat. A kongresszuson előreláthatólag kicseréljük a szervezeti szabályzat martovi 1. pontját a leninivel, s kibővítjük a *párt*szervezeteknek, valamint a *párthoz csatlakozó* szervezeteknek a jogkörét. Ide tartozik a forradalmi demokráciának nagyon sok eleme. Minél serényebben készüljön mindenki a kongresszusra.

Forró üdvözlet. *Lenin*

Pétervárról már kezdik küldeni a kerületi munkásgyűlések jegyzőkönyveit. Követésre méltó példa. Általában nagyon kérjük magukat a munkásokat, hogy minél többen írjanak a „Vperjod"-ba.

Először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik" V. köt. 1926.

A III. KONGRESSZUS HATÁROZATAINAK TERVVÁZLATA

Határozatok:

1. a) A kisebbség törekvésének igazi tárgya: a központi szervek összetétele.

b) A kongresszusi határozatok végre nem hajtása.

c) Szakadás a Líga előtt: titkos szervezet alakítása.

d) E lépésnek és a belőle következő egész bomlasztó munkának a becstelensége.

e) A bomlasztás szégyenletes mentegetése a folyamatszervezet, tendencia-szervezet elméleteivel, a bürokratizmus, formalizmus stb. képmutató vádjaival.

f) Bomlasztó munkájuk roppant káros hatása az oroszországi pozitív munkára.

g) A bomlasztóktól való teljes megszabadulás szükségessége.

h) Megbízás a központi szerveknek, adjanak ki egy brosúrát, melyben röviden kifejtik a szakadás okait és történetét; a nemzetközi szociáldemokrácia tájékoztatása.

2. a) Az állásfoglalás szüksége az úgynevezett békítgető irányzattal kapcsolatban.

b) Ennek az irányzatnak egyetlen becsületes, nem képmutató képviselője Plehanov volt, amikor az *„Iszkra"* 52. számát írta.

c) A kongresszus elismeri, hogy Plehanov álláspontja a párt II. kongresszusán és a Líga kongresszusán helyes volt, s hogy Plehanov őszintén kívánta a békét a kooptáláskor.

d) Plehanov sajnos nem tartott ki azon az álláspontján, hogy engedményeket kell tenni a revizionistáknak és az individualista anarchistáknak. Mindazok a kísérletei,

amelyeket az *elvi* igazolásukra tett, szembeszökően helytelenek, csak zavart kelthetnek az elmékben és ravaszkodást honosíthatnak meg a pártonbelüli viszonyokban.

e) Ma az úgynevezett békítgetők — képmutató mensevikek. A békítgetésnek nincs semmiféle *önálló* programmja Plehanov programmján kívül, amelyet most már ő is elvetett (személyes engedmények, de elvi *viták* a revizionistákkal és az anarchista individualistákkal).

3. a) A kongresszus elismeri, hogy álláspontunk és az újiszkrások álláspontja közt elvi különbségek vannak.

b) Az újiszkrások már a II. kongresszuson teljes elvi állhatatlanságot árultak el, kezdetben egy emberként harcoltak az opportunista szárny ellen, végül nyilvánvalóan (noha akaratuk és tudtuk ellenére) melléje álltak.

c) A II. kongresszus után az opportunista jelleg még világosabban kirajzolódott: a szervezetben is — a rendszeres kis árulások mentegetése. Eltompították a proletariátus osztályharcának egy olyan fegyverét, mint a szervezet. A marxizmus eltorzítása egészen a bomlasztás és az értelmiségi anarchizmus igazolásáig és magasztalásáig.

d) Politikája általános irányának kérdéseiben az „Iszkra" maga is kénytelen volt elismerni, hogy „szakadék van az új és a régi «Iszkra» közt". Fordulat az uszálypolitika felé.

e) A taktikában ez kifejeződött a liberálisokhoz való viszonyban.

f) „ „ „ „ Zemsztvokampány. a felkeléshez való viszonyban.

g) „ „ „ „ Visszatartási és zavarkeltési kísérletek. a fegyverkezéshez való viszonyban.

h) „ „ „ „ a fejletlen munkásoknak a „munkás öntevékenység" jelszavával történő zülleszt éséhez való viszonyban stb.

i) Az új iszkrások egészében = a párt opportunista szárnya.

Elvileg különnemű elemek táborukban.

folyamat-szervezet párt és osztály liberálisok és zemsztvo-kampány	Elvi állhatatlanság (II. kongresszus). Fordulat az opportunista „Rabocseje Gyelo" felé (szakadék).
felkelés fegyverkezés forradalmi diktatúra	Helyeslésük a pártkörüli értelmiség és a Sztruve-féle nyilt opportunisták által. A régi „Iszkra" irányáért való harc szüksége.

4. a) Az értelmiségi párt miatti jajveszékelésük nem őszinte jellege. Ezt a jajveszékelést a liberálisok hasznosították. Maguk az újiszkrások megtagadták.

b) A munkások körében folytatott prédikációjuk demagóg jellege. A „választási elv", szükségessége *szabad* politikai viszonyok közt, lehetetlensége *széles* körben Oroszországban.

c) Az uszálypolitikát leplező üres frázisok a „munkás öntevékenységről", — szervezeti tekintetben *lehetetlent* ígérnek, olcsó eszközökkel a „bürokratizmus", „formalizmus" stb. ellen uszítanak, semmit sem adnak; nem veszik észre a munkások *forradalmi* öntevékenységét és a legalsó, legelmaradottabb elemek körül topognak.

d) Figyelmeztetni kell a munkásokat. Az öntudatos munkásoknak ismerniük kell és nem szabad elfeledniük a *rabocsejegyelósok* hasonló módszereit, ismerniük kell és nem szabad elfeledniük a régi „Iszkra" álláspontját: fontos, hogy a munkástömeg öntudatos munkás szociáldemokratákat, munkásforradalmárokat, Bebeleket emeljen ki soraiból, hogy *megszervezzünk* minden kerületet, minden gyárat stb.

e) A proletariátus *szociáldemokrata* osztálypártjának egyetlen záloga az élenjáró munkások teljes öntudatossága, az értelmiségi és a munkás szociáldemokraták közti határvonal teljes elmosódása.

5. a) A felkelés azonnali előkészítésének szüksége.
b) A szervezet és a harci jellegű szervezetek megteremtésének szüksége.
+ 7. c) A szervezetek szaporításának szüksége általában: szervezni kell a forradalmat.
d) A terrort ténylegesen össze kell olvasztani a tömeg mozgalmával.
e) A felkelés célja: ideiglenes forradalmi kormány, a nép felfegyverzése, alkotmányozó gyűlés, forradalmi parasztbizottságok.
f) A szociáldemokrácia feladata a hatalom felhasználásakor: az egész demokratikus programm teljes végrehajtása, a munkásosztály önálló szervezete és szervezetei, törekvés a proletariátus és a falusi szegénység forradalmi öntevékenységének fejlesztésére, az osztályprogramm és az osztályálláspont feltétlen megőrzése és kritikus álláspont a forradalmi demokrácia illúzióival szemben.
g) Ezek (az előbbi) feltételek meghatározzák a szociáldemokráciának a forradalmi demokráciával a felkelés érdekében való harci megegyezését is.
vagy 7: h) Forradalmi demokrácián azok a következetes és határozott demokratikus áramlatok értendők, amelyek elfogadják a szociáldemokrácia *egész* demokratikus programmját, nem riadnak vissza semmiféle forradalmi intézkedéstől, de híján vannak a világos szociáldemokrata osztályöntudatnak.

9. a) Sztarover határozata[48] elvileg helytelen: a súlypont nem a nyilatkozatokon, hanem a harcon, a harc közös voltán van.

b) A liberálisok és a liberális demokrácia nyilatkozatai nem keltenek bizalmat (Sztruve).

c) Önkényesen és helytelenül a demokratikus értelmiséget értik a liberális demokrácián. Megegyezés valamely *erővel*, az értelmiség pedig nem erő. Zűrzavar Sztarovernál.

d) A napirenden levő megegyezés feltétele nem

nyilatkozat, hanem a felkelésben való *részvétel*, s a megegyezés nem a liberális demokráciával, hanem a *forradalmi* demokráciával kötendő.

10. a) A zemsztvo-liberálisokkal való megegyezés még a Sztarover-féle határozat feltételeit is sérti.

b) Nem helyénvaló és időszerűtlen arról beszélni, hogy ne ijesszük el a liberálisokat. Ezt nem lehet igazolni az anarchizmus veszélyével.

c) A „tüntetések magasabb típusa" jelszavának reakciós lényege.

d) Az új „Iszkra" impresszionizmusa és opportunizmusa.

e) Visszaélés az „osztályöntevékenység" és a tervszerű osztályfejlődés kifejezésekkel.

f) Nyilvánosságra kell hozni első levelüket a fiatal párttagok okulására.

11. a) Ma különösen fontos:

b) hangsúlyozni a demokratikus oldalakat,

NB*:
a paraszti burzsoáziával együtt a földbirtokosok ellen, a falusi proletariátussal együtt a burzsoázia ellen.

c) egy pillanatra sem téveszteni szem elől a *szocialista* (az *egész* szocialista) programmot,

d) következetesen kitartani általában a proletariátus és különösen a *falusi proletariátus* álláspontján.

12. e) Támogatni mind a falusi proletariátusnak, mind a paraszti burzsoáziának a földbirtokosok elleni *forradalmi* mozgalmát egészen a földesúri földek teljes kisajátításáig, egyáltalán nem ápolva sem tettel, sem tétlenséggel a kispolgári szocializmus illúzióit és minden erőnkkel harcolva a paraszti burzsoázia reakciós elemeire való monarchista és cézári spekuláció ellen.

13. a) A katonák közti munka nagy jelentősége:

b) Röplapok.

---

* — Nota bene — megjegyzendő. — *Szerk.*

c) Katonai szervezet, elemei? Külön katonai szervezet hasznos lehet je nachdem*.

d)**

14. a) Alapul a *programmot* kell venni...

b) Utazó csoportok.

c) Előadások és agitációs beszédek.

* *
*

Az újiszkrások elleni elvi határozatban fontos leszögeznünk a következőket:

(a) Az öntudatos proletariátus és élcsapata, a szociáldemokrata munkáspárt szilárd szervezete eszméjének tagadása vagy lebecsülése azt eredményezi, hogy a munkásmozgalom a burzsoá demokrácia uszályhordozójává válik.

(b) Ugyanerre vezet a proletariátus ösztönös mozgalmára gyakorolt tudatos szociáldemokrata befolyás szerepének demagóg lekicsinylése és a marxizmus elméleti elsekélyesítése, vagyis a marxizmusnak az az értelmezése, amely háttérbe szorítja a szociáldemokrácia forradalmi kezdeményezését és élcsapati feladatait.

Ugyanerre vezet a forradalom technikai és politikai vezetése különválasztásának és szembeállításának eszméje is és —

és —***

A megírás ideje: 1905 február.

Először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik" V. köt. 1926.

---

* — a körülményektől függően. — *Szerk.*

** A d) pont helye üresen maradt. Az egész 13. ponton egy kérdőjel húzódik keresztül. — *Szerk.*

*** A kézirat itt félbeszakad. — *Szerk.*

AZ OSzDMP III. KONGRESSZUSA HATÁROZATAINAK TERVEZETEI

A megírás ideje: 1905 február.

Először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik" V. köt. 1926.

1

HATÁROZAT A MENSEVIKEK VAGY ÚJISZKRÁSOK BOMLASZTÓ MAGATARTÁSÁRÓL

A kongresszus szükségesnek tartja, hogy pontosan leszögezze a vitathatatlanul bebizonyított tényeket a mensevikeknek vagy újiszkrásoknak a második pártkongresszus utáni magatartását illetőleg. Bár e kongresszus határozatainak és választásainak törvényességét vitatni sem próbálták, minden teketória nélkül összetépték a kongresszus határozatait. Rögtön a kongresszus után bojkottálták a kongresszuson megalakított központi szerveket és a párt elől eltitkolva külön szervezetet alakítottak a párton belül. Ennek a szervezetnek az volt a célja, hogy erőszakkal bevigye a kongresszus által elutasított hat jelöltet a Központi Lap szerkesztőségébe és a párt Központi Bizottságába. A mensevikek ebben a harcban, melyet a párt akaratával és érdekeivel ellenkező célért folytattak, mindenütt bomlasztották a párt pozitív munkáját, mindenütt terjesztették a titkos szakadást, demoralizálták a szociáldemokraták közti elvtársi viszonyokat, a pletyka és a civakodás lapjává változtatták a párt Központi Lapját, útszéli és ocsmány kirohanásokra vetemedtek azok ellen a pártbizottságok ellen, amelyek a központi szerveket megválasztották és beszámolót követeltek tőlük, a Párttanácsot lealacsonyították a klikk-bosszú eszközévé, s nem riadtak vissza attól sem, hogy egyenesen meghamisítsák a párt szavát, amely harmadik kongresszust követelt.

A kongresszus a legerélyesebben elítéli ezt a bomlasztó magatartást és figyelmeztet minden öntudatos szociáldemokratát, hogy óvakodjék a hírhedt folyamat-szervezet elmélettől, amely a bomlasztást igazolta és hihetetlenül degradálta a forradalmi marxizmus elméletét.

A kongresszus megállapítja, hogy a párttöbbség hívei azzal, hogy határozatokat hoztak a bomlasztók ellen és harmadik kongresszust követeltek, kimerítették a párttagtársaik elleni becsületes, elvtársias harc minden eszközét. Ma, amikor a párt által megalakított központi szervek végleg kibújtak a párt előtti felelősség alól, a kongresszus kénytelen kimondani, hogy a párton kívül állóknak tekinti őket. A kongresszus megállapítja, hogy a pártszerűség hívei számára nincs más megoldás, mint hogy a bomlasztóktól külön és függetlenül dolgozzanak. A kongresszus ezért kimondja, hogy pártunk egyetlen szervezete sem veheti fel soraiba a kisebbség híveit vagy újiszkrásokat.

A kongresszus megbízza a párt Központi Bizottságát, adjon ki egy rövid brosúrát, amely megmagyarázza ezt a határozatot, az egész oroszországi és nemzetközi szociáldemokrácia tájékoztatására.

2

HATÁROZAT PLEHANOVNAK A PÁRTVÁLSÁGBAN TANUSÍTOTT MAGATARTÁSÁRÓL

A kongresszus megállapítja, hogy helyes volt Plehanovnak az az álláspontja, amelyet a párt második kongresszusán és a külföldi Líga kongresszusán a programm-, a taktikai és a szervezeti kérdésekben elfoglalt. A kongresszus megállapítja, hogy a Líga kongresszusa után Plehanov a pártbéke érdekében és a mensevikek által már előidézett szakadás megszüntetése végett javasolt olyan politikát, hogy tegyünk engedményeket azoknak, akiket az egész párt nyilvánossága előtt helyesen jellemzett („Iszkra" 52. sz., 1903 november 7) mint revizionistákat és anarchista individualistákat. A kongresszus mély sajnálkozását fejezi ki azért, hogy Plehanov nem maradt meg ezen az álláspontón, hogy a legminősíthetetlenebb eszközökkel és a párt akarata ellenére a mensevikek összes követeléseinek teljesítésére kezdett törekedni, hogy a mensevikek igazolása érdekében nem átallotta védelmébe venni a mensevikeknek sajátmaga által is helytelennek minősí-

tett elvi álláspontját és nem átallott kitalálni soha nem létezett nézeteltéréseket a párt többségével.

A kongresszus határozottan elítéli ezt a politikát, a párttag elvtársakkal szemben való ravaszkodás politikáját, mert ez, akármennyire is az egyes személyek iránti humanitás motívumai hívták életre, csak demoralizáló hatással lehet a pártra.

3

HATÁROZAT AZ ÚJISZKRÁSOK ELVI ÁLLÁSPONTJÁRÓL

A kongresszus elengedhetetlenül szükségesnek tekinti a harcot a forradalmi szociáldemokráciától az opportunizmus felé elhajlott mensevikek vagy újiszkrások elvi álláspontja ellen. Ez az elhajlás már a második kongresszuson megnyilvánult mind egyes fejtegetésekben, mind pedig abban, hogy a kisebbség a régi „Iszkra" ellenfeleiből és az elvileg legkevésbbé állhatatos árnyalatokból tevődött össze. A második kongresszus után a mensevikeknek a rabocsejegyelós opportunizmus felé tett e fordulata annyira világossá vált, hogy ők maguk is elismerték, hogy szakadék tátong a régi és az új „Iszkra" között. És csakugyan, az új „Iszkra" számos kérdésben feltétlenül helytelen, s a proletariátus osztályöntudatát elhomályosító jelszavakkal és elméletekkel állt elő. Ezek közé tartozik a folyamat-szervezet elmélete, amely lealacsonyítja a marxizmust egészen a bomlasztás és az intellektuel anarchizmus igazolásáig. Ide tartozik az, hogy visszatért a párt és az osztály viszonyára vonatkozó helytelen nézetekhez, amelyek kisebbítik a pártnak mint az osztály élcsapatának, vezetőjének és szervezőjének feladatait. Ugyanilyen helytelenek és reakciósak voltak az új „Iszkrá"-nak a régi „Iszkrá"-val ellenkező más nézetei is, amelyeket a liberálisokhoz való viszony kérdésében és a zemsztvo-kampány terveinek kérdésében, továbbá a felkelés előkészítésének kérdésében kifejtett, helytelen és reakciós volt hírhedt nézete, amely szerint a felkelés kitűzésének és vezetésének gondolata utópia, helytelenek és reakciósak voltak a tömegek felfegyverzésének s forradalom idején való

technikai és szervezeti vezetésüknek kérdésében kifejtett nézetei, amelyek szerint az önkényuralom megdöntésének korszakában lehetetlen és nem kívánatos a proletariátus és a kispolgárság forradalmi-demokratikus diktatúrája stb. Ezek a nézetek visszahúzzák a pártot nemcsak elméleti, hanem közvetlenül gyakorlati tekintetben is, s különösen károsak és veszélyesek a forradalmi proletariátus pártjára a mostani oroszországi forradalmi helyzetben. A kongresszus ezért megbízza a párt minden tagját, hogy propagandájukban és agitációjukban magyarázzák meg e nézetek helytelen voltát.

4

HATÁROZAT A MUNKÁSOK ÉS AZ ÉRTELMISÉGIEK VISZONYÁRÓL A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRTBAN

A kongresszus határozottan elítéli az újiszkrásoknak azt a politikáját, hogy a szociáldemokrata szervezetekben igyekeznek bizalmatlanságot és ellenségeskedést szítani a munkások és az értelmiségiek közt. A kongresszus emlékezteti az öntudatos munkásokat, hogy néhány évvel ezelőtt már volt dolguk a párt rabocsejegyelős szárnyának hasonló harci módszereivel, s hogy elvetették ezeket a módszereket. A munkások öntevékenységéről és a választási elvről szóló üres frázisokat, amelyekkel az újiszkrások dobálóznak, nem követi a munka tényleges javulása szervezeteinkben, és e frázisok demagóg módon teljesíthetetlent ígérnek. Szabad politikai feltételek közt pártunk teljes mértékben a választási elv alapján épülhet fel és úgy is fog felépülni. Az önkényuralom viszonyai közt a pártban tömörülő többezer munkás egész tömege számára ez nem valósítható meg.

A kongresszus a szociáldemokrata munkáspárt öntudatos híveit még egyszer emlékezteti feladatukra: amennyire csak erejükből telik, erősítsék a párt kapcsolatát a munkásosztály tömegével, szüntelenül munkálkodjanak azon, hogy a proletároknak és félproletároknak mind nagyobb rétegeit emeljék fel a teljes szociáldemokrata öntudat színvonalára, fejlesszék a proletárok és félproletárok forradalmi és szociáldemokrata öntevékenységét,

legyen gondjuk arra, hogy maga a munkástömeg minél több olyan munkást emeljen ki, aki teljes mértékben képes rá, hogy vezesse a mozgalmat és a párt valamennyi szervezetét.

A kongresszus a párt nevében megismétli a forradalmi szociáldemokraták tanácsait: alakítsunk minél több olyan munkásszervezetet, amely tagja pártunknak; törekedjünk arra, hogy azok a munkásszervezetek, amelyek nem kívánnak vagy nem tudnak belépni a pártba, legalábbis csatlakozzanak a párthoz; törekedjünk arra, hogy a párt bizottságainak tagjai közé minél több öntudatos szociáldemokrata munkás kerüljön.

A SZERVEZETI SZABÁLYZATNAK A KÖZPONTI SZERVEKRŐL SZÓLÓ PONTJA MÓDOSÍTÁSA

Az Oroszországban működő elvtársak jelentős része, a többi közt a Többségi Bizottságok Irodája is, azon az álláspontón van, hogy *egy* központi szerv legyen, s az *Oroszországban* működjön.

Tulajdonképpen mit jelent ez a reform? Az egyetlen központi szervben az Oroszországban működő elvtársaknak kell túlsúlyban lenniük — kétségtelenül ez következik az említett törekvésből. Megvalósítása teljes egészében a központi szerv tagjait megválasztó kongresszus akaratától függ. Tehát itt nincs miről vitázni és nincs miről beszélni.

De azután, milyen viszonyban lesz a Központi Lap a Központi Bizottsággal? A Központi Lap, mondják, a Központi Bizottság által kinevezett bizottság. A Központi Lap szerkesztőségének egy (vagy két) tagja (mondják ugyanezek az elvtársak) mint rész és mint *kisebb* rész tagja lehet a Központi Bizottságnak. Kérdezem, ebben az esetben hogyan fog megnyilvánulni az, hogy a Központi Bizottságnak ez a külföldi része résztvesz a Központi Bizottság ügyeiben? „Levelezés útján" ténylegesen *részt-venni* a Központi Bizottság ügyeiben — ez nyilvánvaló utópia, ezt csak az mondhatja, aki gúnyolódni akar. Külföldön csak nagy munkával, rengeteg szaladgálás, fáradság, szitkozódás és kellemetlenség árán sikerül biztosítani eléggé fogyatékos tájékoztatást *post factum**, arról pedig, hogy külföldről „résztvesznek az ügyek intézésében", csak „fontoskodásból" vagy képmutatásból lehet beszélni.

Tehát csak két eset lehetséges: az egyik az, hogy

* — az események megtörténte után, utólag. — *Szerk.*

a Központi Bizottság külföldi tagjai (respectíve* külföldi tagja) kikötik maguknak *a párt szervezeti szabályzata által* (mert minden egyéb „szerződés" érvénytelen), hogy időnként az *egész* Központi Bizottság külföldön üljön össze. *Ha* így lesz, akkor ez a legfelsőbb központi szerv *ténylegesen* egészen egybeesik a mostani Párttanáccsal, vagyis olyan szervvé válik, amely évente 3—4—5-ször ül össze és az egész munkának csak *általános irányát* szabja meg. *A másik pedig az*, hogy a Központi Bizottság Oroszországban ül össze és *ott* dönti el az összes kérdéseket a külföldi tag *nélkül;* ebben az esetben a külföldi tag csak számít, mégpedig *eleve fiktíven* számít, a Központi Bizottság tagjának. A *valóságban nem tud* résztvenni a közös ügyek intézésében. Ilyen körülmények közt teljes joggal kételkedhetünk benne, hogy akadjanak emberek a Központi Bizottság „külföldi tagjainak" erre a „posztjára" (vagy szinekúrájára?)!

A másik (és az utolsó lehetséges) feltevés: a Központi Bizottságnak mint egyetlen központi szervnek *valamennyi* tagja Oroszországban működő elvtárs. Csakis ilyen központ lesz *reálisan* egységes orosz központ. Ez a központ kinevezi külföldi megbízottait. *Gyakorlatilag* azonban ezek a megbízottak önálló központként működnek: képzeljék csak el a Központi Lap szerkesztőségét. Érthető, hogy itt *egész testületre* van szükség, amelynek megalakulása, összetevődése, összehangolása *hosszú-hosszú út* (Oroszországnak *másfél évi* nagy erőfeszítésébe került, amíg meg tudta alakítani az *új* Központi Lapot a II. kongresszus után, pedig egész Oroszország hallatlanul nagy mértékben érdekelve volt a súlyos *pártválságban!*) Gyakorlatilag ez a testület egészen önállóan irányítja a *hetilapot*. Az orosz Központi Bizottság e testület munkájára *a legjobb esetben* félévenként egyszer (vagy másfél évenként egyszer) reagál egy „tanácskozással" — miben különbözik ez a „tanácskozás" a „Párttanácstól"? — vagypedig a Központi Bizottság *egyik* tagjának „levelével". Gyakorlatilag ez a külföldi testület irányítja a külföldi agitációt és pártmunkásképzést (referátumokat és gyűlé-

* — illetőleg. — *Szerk.*

seket) a párttagok *százainak* élén. A Központi Bizottság *fizikailag* képtelen *ténylegesen* irányítani ezt a munkát, *ténylegesen* vezetni a külföldi testületnek ezt a munkáját. A Központi Bizottság fizikailag nem tud másképp *résztvenni* ebben a munkában, mint úgy, hogy *hébe-hóba* tanácskozik azokkal, akik ezt a munkát irányítják. És mégegyszer: miben különböznek majd ezek a tanácskozások a Tanácstól?

Mindent összevetve: ténylegesen, gyakorlatilag az „egyetlen" központ vagy *fikció* lesz, vagy elkerülhetetlenül és óhatatlanul visszatérés lesz a mostani rendszerre, amelyet gúnyosan „háromközpontúságnak" neveznek. Ténylegesen, gyakorlatilag a földrajzi, a politikai feltételek különbözősége, s a munka jellegének feltételei közti különbség folytán elkerülhetetlenül és múlhatatlanul szükségessé válik, hogy pártunknak (egészen az önkényuralom megdöntéséig) két központi szerve legyen, s ezeket csak *időről időre* kötik össze azok a *„tanácskozdsok"*, amelyek *ténylegesen* mindenkor a legfőbb vagy legfelsőbb „Tanács" szerepét fogják betölteni.

Érthető, hogy a külfölddel szemben támadt ellenhatás ilyen kiáltásra késztette az oroszországiakat: le a külfölddel! le a két központtal! Ez az ellenhatás jogos és *dicséretes*, mert azt tanusítja, hogy a II. kongresszus óta a párt erői hallatlanul megnövekedtek, s a párt öntudata hallatlanul megszilárdult. Ez az ellenhatás pártunknak egy előre tett lépését fejezi ki, ez nem vitás. De vigyázzunk, nehogy a szavak megigézzenek bennünket s nehogy „rendszert csináljunk" a pillanatnyi *hangulatból*, a „külföldiek" elleni gyorsan elpárolgó „haragból". Haragra semmiféle pártrendszert nem lehet építeni. Mi sem könnyebb, mint felállítani egy ilyen egyszerű és lakonikus szabályt: „egyetlen központot", de ez a döntés jottányival sem visz közelebb bennünket annak az igen bonyolult kérdésnek a megoldásához, hogy ténylegesen (nempedig papiroson) hogyan egyesítsük az oroszországi és a külföldi munka különböző funkcióit.

A megírás ideje: 1905 február.

Először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik" V. köt. 1926.

KÉRDŐÍV

A III. PÁRTKONGRESSZUSRA

Egyes gyakorlati pártmunkás elvtársak a III. pártkongresszus összehívására való tekintettel kérnek bennünket, hogy közöljük az alábbi nyilatkozatot. Fölöttébb kívánatos lenne, hogy a szervezeti kérdés megtárgyalásakor a kongresszus figyelembe vegye és különös gonddal megvitassa minél több Oroszországban működő elvtárs útmutatásait és véleményét. Ezért *mindenki*, aki dolgozott, reagáljon és válaszoljon az alábbi kérdésekre. A „Vperjod" szerkesztősége összesíti és átadja ezeket a válaszokat a kongresszusnak, úgy hogy mindegyik küldött rengeteg elvtárs kollektív tapasztalatát használhatja fel. Hozzávetőlegesen felsoroljuk azokat a főbb kérdéseket, amelyeknek a tisztázása szükséges a szervezeti szabályzat átdolgozásához és a kongresszus határozatainak elkészítéséhez. 1) A munka helye, ideje és tartama? 2) Bizottság vagy valamely bizottsági szerv tagjaként dolgozott-e és milyenben? gyári körben stb.? 3) Hány tagjuk volt a kérdőívet kitöltő elvtárs előtt ismeretes egyes bizottságoknak vagy bizottsági szerveknek, szervező csoportoknak stb.? hány munkás és hány értelmiségi volt bennük külön-külön? 4) Mi volt a szokás, hogyan kooptáltak tagokat a perifériából a bizottságba? Feltüntethetnék-e a perifériában végzett munka átlagos tartamát? Nem történt-e meg, hogy elégedetlenkedtek a kooptálás miatt stb.? Minden válaszban szigorúan külön kell választani a II. kongresszus előtti és utáni időszakot. Különösen kívánatos a részletes adatszolgáltatás a II. kongresszus *előtti* időszakról. 5) *Összesen* hány pártszervezet, csoport, kör stb. volt abban a helységben, ahol NN dolgozott? Fel kell sorolni valamennyi csoportot, tagjaik

számával, funkcióikkal stb. 6) Voltak-e olyan csoportok (szervezetek, körök stb.), amelyek nem számítottak pártcsoportoknak, de felzárkóztak a párt mellé? 7) Gyakorlatilag hogyan történt az érintkezés a periféria (és a perifériához tartozó összes különféle körök) és a bizottság között? Kielégítették-e a pártmunkásokat az érintkezésnek ezek a formái? 8) Lehetségesnek és kívánatosnak tekinti-e a választási elv megvalósítását? Ha nem, miért? Ha igen, hogyan? Kívánatos pontosan megjelölni, mely körökre kellene kiterjeszteni a választás jogát. 9) Hasznosnak tartja-e az értelmiségi és munkásbizottságok (csoportok, körök, szervezetek stb.) különválasztását? Ha nem, miért nem? Ha igen, kérjük, írja le a különválasztás formáját. 10) Választott-e a bizottság központi, intéző csoportot vagy nem? Ha igen, hogyan? milyen gyakran ellenőrizték azt? elégedettek voltak-e megalakításával? 11) Hasznosnak és lehetségesnek tartja-e, hogy a helyi szervezeteknek írásban rögzített szabályzatuk legyen? 12) Hasznosnak tartja-e, hogy a párt szervezeti szabályzatába beiktassunk bizonyos szabályokat a helyi szervezetekre (bizottságokra stb.) vonatkozólag? Ha igen, kérjük, írja meg ezeket a szabályokat. 13) Kívánatosnak tartja-e, hogy a párt szervezeti szabályzatában pontosan meghatározzuk a Központi Bizottságnak azt a jogát, hogy tagokat küldjön be a bizottságokba és más szervezetekbe (illetve kizárjon belőlük)? Melyek legyenek pontosan a Központi Bizottság jogai? 14) Kívánatos-e, hogy külön szabályokkal védjük a helyi bizottságok autonómiáját és milyenekkel? 15) Milyen gyakran ült össze az a bizottság vagy csoport, kör stb., amelynek ön tagja volt? Ha lehetséges, sorolja fel pontosan a munkája ideje alatt tartott összes üléseket. Ha nem lehet, határozza meg hozzávetőlegesen. Kényelmetlenséggel jártak-e a gyakori ülések? Az ön tapasztalataiból ítélve havonta átlagban hány ülés lehetséges és szükséges, és hányan vegyenek részt egy-egy ülésen?

A megírás ideje: 1905 február.

Először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik" V. köt. 1926.

ELŐSZÓ „LOPUHINNAK, A RENDŐRI ÜGYOSZTÁLY IGAZGATÓJÁNAK MEMORANDUMA" CÍMŰ BROSÚRÁHOZ

A jóból is megárt a sok! — mintegy ezt mondja Lopuhin úr memorandumával. A rendőrség számára a jó — a fokozott védelemről kiadott „ideiglenes" szabályzat, amely 1881 óta az Orosz Birodalom egyik legszilárdabb alaptörvényévé vált. A rendőrség megkap mindenféle jogokat és felhatalmazásokat, hogy „kézben tartsa a polgárokat", a memorandum találó kifejezése szerint, amely annál inkább szembetűnő, minél gyakrabban botlik meg az olvasó a hihetetlenül nehézkes, nyakatekert, hivatalnoki fordulatokban. Igen, a rendőrség virágkorát élte e „szabályzat" égisze alatt, de a szabályzat „jó" tulajdonságai túlságosan elkényeztették magát a rendőrséget. Ez a kérdés egyik oldala. A másik oldala pedig az, hogy azok a rendkívüli elnyomó intézkedések, amelyek rendkívülieknek tűnhettek fel huszonöt évvel ezelőtt, annyira megszokottá váltak, hogy — ha szabad így mondanunk — a lakosság is alkalmazkodott hozzájuk. A rendkívüli intézkedések megtorló jelentősége gyengült, mint ahogy az új rúgó is gyengül a huzamos és túlzott használattól. Többe kerül a leves, mint a hús — ezt mondja Lopuhin úr, a rendőri ügyosztály igazgatója egész memorandumával, amelynek hangja sajátosan szomorú és csüggeteg.

Figyelemreméltóan kellemes benyomást tesz a szociáldemokratára ez a csüggeteg hang, a rendőrnek ez a rideg, száraz és mégis kíméletlen bírálata, amely az orosz rendőri alaptörvény ellen irányul. Elmúltak a rendőri aranykor szép napjai! Elmúltak a hatvanas évek, amikor senki még csak nem is gondolt forradalmi párt létezésére.

Elmúltak a hetvenes évek, amikor ennek a pártnak, amely kétségtelenül létezett és félelmetes volt, „csak arra volt elég az ereje, hogy egyes merényleteket, nempedig politikai fordulatot hajtson végre". Akkoriban, amikor „az illegális agitáció egyes személyekben és körökben talált támaszt", az újonnan feltalált rúgónak még lehetett némi ereje. De mennyire elernyedt ez a rúgó most, „a társadalom mai állapotában, amikor Oroszországban széles körben fejlődik a fennálló renddel való elégedetlenség is, meg az erős ellenzéki mozgalom is"! Mennyire ostobáknak és értelmetleneknek bizonyultak a fokozott védelem rendkívüli intézkedései, amikor kénytelenek lettek, igenis: *kénytelenek lettek* ezerszám alkalmazni őket „a munkások ellen békés jellegű és merőben gazdasági törekvésekből fakadó sztrájkokért", amikor politikailag fölöttébb veszélyes fegyvernek kellett elismerniük még a követ is!

Szegény Lopuhin kétségbeesésében két felkiáltójelet is tesz utána, felszólítva a miniszter urakat, hogy vele együtt nevessenek azokon az ostoba következményeken, amelyekre a fokozott védelemről szóló szabályzat vezetett. Ez a szabályzat elejétől-végig hatástalannak bizonyult, mióta a forradalmi mozgalom igazán meghódította a népet és elszakíthatatlanul összefonódott a munkástömegek osztálymozgalmával, — hatástalannak bizonyult minden sora, az útlevélváltás kötelezettségétől egészen a hadbíróságokig. Még a „házmesterek intézménye", a házmesterek mindent orvosló, áldásos intézménye is megsemmisítő bírálatot kap a rendőrminisztertől, aki azzal vádolja ezt az intézményt, hogy egyre gyengébben veszi ki részét a rendőrség megelőző tevékenységéből.

Ez aztán igazán a rendőri rendszer teljes csődje!

És ezt a csődöt ennek a leginkább illetékes személynek, az igen tisztelt Lopuhin úrnak a nyilatkozatain kívül teljesen igazolja a cári politika fejlődésmenete is. Amikor még nem létezett igazán népi forradalmi mozgalom, amikor a politikai harc még nem fonódott egybe az osztályharccal, akkor a rendőri intézkedések egymagukban is elegendők voltak a személyek és a körök ellen. Az osztályokkal szemben ezek az intézkedések nevetségesen gyengéknek bizonyultak, az intézkedések bősége

a rendőri munka akadályává kezdett válni. A fokozott védelemről szóló szabályzat egykor félelmetes paragrafusai hitvány, parányi, csipkelődő kötekedéseknek bizonyultak, amelyek sokkal inkább a forradalmárok közé nem sorolható „nyárspolgárok" elégedetlenségét szítják, semmint komolyan sértenék a forradalmárokat. A népi forradalommal, az osztályharccal szemben nem lehet a rendőrségre támaszkodni: ugyancsak a népre, ugyancsak osztályokra kell támaszkodniuk. Ez Lopuhin úr memorandumának tanulsága. És ugyanehhez a tanulsághoz jut el gyakorlatilag az önkényuralmi kormány. Elernyedtek a rendőri gépezetek rúgói, a katonai erő egymagában nem elegendő. Fel kell szítani a nemzeti, faji gyűlölködést, meg kell szervezni a „fekete századokat" a városi *(majd pedig természetesen a falusi)* kispolgárság legfejletlenebb rétegeiből, meg kell próbálni, hogy a trón védelmére tömörítsék magának a lakosságnak összes reakciós elemeit, ahelyett, hogy a rendőrség harcoljon egyes körök ellen, el kell érni, hogy a nép egyik része harcoljon a nép másik része ellen.

Éppen ezt teszi most a kormány, amikor a tatárokat az örményekre uszítja Bakuban, amikor újabb zsidópogromokat próbál provokálni, amikor fekete századokat szervez a zemsztvo-képviselők, a diákok és a lázadó gimnazisták ellen, amikor az alattvalói hűségben feddhetetlen nemesekhez és a parasztság konzervatív elemeihez fordul segítségért! Ám tegye! Mi, szociáldemokraták, nem csodálkozunk az önkényuralom e taktikáján és nem is ijedünk meg tőle. Mi tudjuk, hogy a kormány a faji gyűlölködés szításával semmire sem megy ma, amikor a munkások már fegyveres ellenállást szerveznek a pogromlovagok ellen; azzal pedig, hogy a kispolgárság kizsákmányoló rétegeire támaszkodik, a kormány még nagyobb valóban proletár tömegeket állít csatasorba maga ellen. Mi sohasem vártunk és nem is várunk politikai és társadalmi átalakulásokat attól, hogy „meggyőzzük" a hatalom birtokosait, vagy attól, hogy a művelt fők átállnak az „erény" oldalára. Mi mindig azt tanítottuk és azt tanítjuk, hogy a politikai átalakulások alapja az osztályharc, a nép kizsákmányolt részének a kizsákmányoló rész elleni

harca, és hogy *végső fokon* ez a harc dönti el minden ilyen átalakulás sorsát. Amikor a kormány elismeri a rendőri szőrszálhasogatás teljes csődjét és áttér a polgárháború nyilt szervezésére, ezzel azt bizonyítja, hogy közeleg *a végső leszámolás*. Annál jobb. Ő megkezdi a polgárháborút. Annál jobb. Mi is polgárháború mellett vagyunk. Ha van talaj, ahol különösen biztosan állunk a lábunkon, az éppen ez a talaj, az elnyomott és jogfosztott, dolgozó és az egész társadalmat eltartó sokmilliós nép hatalmas tömegének háborúja a maroknyi kiváltságos ingyenélő ellen. Persze a kormány a faji ellenségeskedés és a törzsi gyűlölködés szításával ideig-óráig lassíthatja az osztályharc fejlődését, de csak rövid időre és olyan áron, hogy még jobban kiterjeszti az új harc mezejét, még jobban felbőszíti a népet az önkényuralom ellen. Bizonyíték: a bakui pogrom következményei; ez a pogrom megtízszerezte minden népréteg forradalmi, cárizmusellenes hangulatát. A kormány azt hitte, hogy megfélemlíti a népet az utcai összecsapásokban kiontott vérrel és elesett áldozatok tömegével — a valóságban viszont *leszoktatja a népet* arról, hogy féljen a kiontott vértől, a nyilt fegyveres összeütközéstől. A valóságban mi mellettünk végez olyan széleskörű és olyan meggyőző agitációt, amilyenről mi nem is álmodtunk. Vive le son du canon! — mondjuk a francia forradalmi dal szavaival — „Éljen az ágyúdörej!", éljen a forradalom, éljen a nyilt népi háború a cári kormány és hívei ellen!

A megírás ideje: 1905 február—március.

Először 1905-ben jelent meg „Lopuhinnak, a rendőri ügyosztály igazgatójának memoranduma" c. brosúrában. „Vperjod" kiadás. Genf.

Aláírás: N. Lenin.

A KOMMŰNRŐL TARTOTT ELŐADÁS TERVEZETE[49]

1. A Kommün történelmi vázlata.

Franciaország III. Napóleon idején. A császárság alapja: a burzsoázia már nem, a proletariátus még nem[50]...

III. Napóleon kalandorpolitikája. A külső csillogtatás, a háborúk szüksége.

2. A proletariátus erősödése 1848 június után. Az Internationale Arbeiter Association* 1864. Üldöztetése III. Napóleon által.

A francia munkások tiltakozása a háború ellen (július 12, az Internacionále párizsi szekciója, 16. old.), és a német munkásoké (braunschweigi munkásgyűlés július 16, chemnitzi, az Internacionále berlini szekciója, 18. old.)[51].

3. Sedan: 1870 szeptember 2 és a köztársaság kikiáltása *1870 szeptember 4-én.* Liberális cselszövők ragadják magukhoz a hatalmat.

Liberális ügyvédek és kétarcú monarchisták: *Thiers.*

4. A nemzeti védelem kormánya = a nemzeti árulás kormánya. Trochu: Párizs védelmének „terve". A városvédelem komédiája. A párizsi munkások hősiessége. *Kapituláció* 1871 január 28.

5. Bismarck feltételül köti ki, hogy *8 napon belül* hívják össze a Nemzetgyűlést (34. old.) a háború és a béke kérdésének eldöntésére. Thiers intrikái a monarchistákkal.

A junkerek (ruraux**) gyűlése. *Bordeaux-i nemzet-*

---

* — Nemzetközi Munkásszövetség. — *Szerk.*

** — francia kurtanemesek. — *Szerk.*

gyűlés 630 tag = 30 bonapartista + 200 köztársasági (100 mérsékelt és 100 radikális) + 400 monarchista (200 orleanista + 200 legitimista).

Thiers beszélgetése Falloux-val.

6. Párizs provokálása: monarchista követek kinevezése; elveszik a „30 sou"-t a nemzetőrség katonáitól: Párizsban Valentin rendőrfőkapitány, a nemzetőrség főparancsnoka d'Aurelle de Paladines stb. (Trepov és Vaszilcsikov!!)[52]; a nemzetgyűlés áthelyezése Versailles-ba; a köztársasági lapok elnyomása stb. A háborús kiadásokat igyekeznek a szegényekre hárítani. (35. old.) Fegyveres párizsi munkások és — monarchista nemzetgyűlés. A konfliktus elkerülhetetlen.

7. Marx figyelmeztetése*: Az Internacionále Főtanácsának második üzenete 1870 szeptember 9-én: „nem szabad, hogy 1792 nemzeti emlékei félrevezessék" a francia munkásokat, alaposan végezzék el „osztályuk megszervezésének munkáját", ne tegyenek kísérletet a kormány megbuktatására („kétségbeesett őrültség"): 25. old. Ugyanezt írta Eugène Dupont, az Internacionále (a Főtanács) franciaországi titkára 1870 szeptember 7-én (Weill, 134)[53].

8. A provokáció utolsó lépése. Az ágyúk elkobzása a nemzetőrségtől 1871 március 18-án. Thiers csaló érvei. A merénylet nem sikerült. A nemzetőrség Központi Bizottsága kikiáltotta a Komműnt. *Megkezdődött a polgárháború* a Párizsi Komműn és a versailles-i kormány közt.

9. Irányzatok a Komműnben: (a) *blanquisták*. Blanqui még *1880* novemberében, a „Ni Dieu ni maître"-ben** is ócsárolja az osztályharc elméletét és a proletariátus érdekeinek különválasztását a nemzet érdekeitől. (Weill, 229) (nem választja külön a munkásokat a forradalmi burzsoáziától). (b) *proudhonisták* (mutualisták) „a csere és a hitel megszervezése".

A munkásosztály forradalmi ösztöne a hibás elméletek *ellenére* utat tör magának.

---

* Contra *Blanqui*, aki 1870-ben megalapította a „*Patrie en danger*"-t („Veszélyben a haza". — *Szerk.*). (NB)

** — „Sem isten, sem úr". — *Szerk.*

10. *A Kommün politikai intézkedései:*
(1) az állandó hadsereg megszüntetése.
(2) a bürokrácia megszüntetése a) az összes hivatalnokok választása; b) fizetés nem lehet több 6 000 franknál
(3) az egyház és az állam különválasztása
(4) az ingyenes oktatás bevezetése

Minimális programm

A Kommün és a parasztok. 3 hónap alatt minden másképp lett volna! (49—50. old.)*.

A Kommün és az Internacionále. Frankel, a *lengyelek* (a világköztársaság zászlaja).

11. *A Kommün gazdasági intézkedései:*
(1) a pékek éjszakai munkájának megtiltása.
(2) a bírságok megtiltása.
(3) a leállított gyárak nyilvántartásba vétele, átadásuk a munkások szövetkezeteinek kezelésébe, közvetítő bizottságok által megállapított kártérítéssel. (54. old.)

NB Nem foglalták el a bankot. Nem valósult meg a nyolcórás munkanap. Weill, 142.

(4) a zálogtárgyak eladásának megszüntetése. Fizetési haladék (a lakbér-fizetés elhalasztása).

12. Összeomlás. A szervezés fogyatékosságai. Védekező álláspont. Thiers alkuja Bismarckkal {Bismarck szerepe = bérgyilkos}. *Az 1871 május 21—28-i véres hét.* Borzalmai, kitoloncolás stb. Rágalmak (65—66. old.). Gyermekek és nők . . .

P.** 487: 20 000-t az utcákon gyilkoltak le, 3 000 a börtönökben halt meg stb. Hadbíróságok: 1875 január 1-ig *13 700* embert (80 nőt, 60 gyermeket) ítéltek el, számüzetés, börtön[54].

* a „titkok" leleplezése: Trochu üzelmei, a „rend" a kolostorokban (54. old.). *Nagyon is kevés történt!*

** — Page — oldal. — *Szerk.*

13. Tanulságok: a burzsoázia *mindenre* képes. Ma liberálisok, radikálisok, köztársaságiak, holnap árulás, tömegvérengzés, golyó.

A proletariátus önálló szervezete — osztályharc — polgárháború.

Mi most valamennyien a Kommün vállain állunk a mostani mozgalomban.

A megírás ideje: 1905 február—március.

Először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik" XVI. köt. 1931.

1

Lenin, „Új feladatok és új erők". A kézirat első oldala. — 1905
Kisebbítve

ÚJ FELADATOK ÉS ÚJ ERŐK

Oroszországban a munkás tömegmozgalom fejlődését a szociáldemokrácia fejlődésével kapcsolatban három figyelemreméltó átmenet jellemzi. Az első átmenet: a szűkkörű propagandista csoportokról a tömegek közti széleskörű gazdasági agitációra; a második átmenet: a nagyarányú politikai agitációra és a nyilt, utcai tüntetésekre; a harmadik átmenet: az igazi polgárháborúra, a közvetlen forradalmi harcra, a fegyveres népi felkelésre. Mindegyik átmenetet egyfelől a főleg egy irányban végzett szocialista ideológiai munka, másfelől a munkásosztály életkörülményeiben és egész gondolkodásmódjában beállott számos mélyreható változás, egyre újabb munkásrétegeknek öntudatosabb és aktívabb harcra ébredése készítette elő. Ezek a változások olykor zajtalanul következtek be, a proletariátus a színfalak mögött, eszrevétlenül gyüjtötte az erőt, amiért az intellektuelek gyakran kétségbevonták a tömegmozgalom állhatatosságát és életképességét. Aztán beállt a fordulat és az egész forradalmi mozgalom szinte egycsapásra új, magasabb fokra hágott. A proletariátus és élcsapata, a szociáldemokrácia, *gyakorlatilag* új feladatokkal találta magát szemben, ezeknek a feladatoknak a megoldására szinte a földből nőttek ki új erők, amelyek létezését még közvetlenül a fordulat előtt sem gyanította senki. De mindez nem egyszerre, nem ingadozások nélkül történt, a szociáldemokráciában irányzatok harcoltak egymással, egyik-másik csoport vissza-visszatért az elavult, régen halottnak és eltemetettnek vélt nézetekhez.

Az ingadozásnak egyik ilyen időszakát éli át most is az oroszországi szociáldemokrácia. Volt idő, amikor a

politikai agitációra való átmenet opportunista elméleteken keresztül tört utat magának, amikor attól féltek, hogy erőnk nem lesz elég az új feladatok megoldására, amikor a szociáldemokráciának a proletariátus szükségleteitől való elmaradását az „osztály" szó mértéktelenül sűrű ismételgetésével vagy a párt és az osztály közti viszony hátulkullogós értelmezésével mentegették. A mozgalom haladása elsöpörte mindezeket a rövidlátó aggodalmaskodásokat és maradi nézeteket. Az új fellendülés ma megint együttjár — bár kissé más formában — az idejüket múlta körök és irányzatok elleni harccal. A rabocsejegyelósok az újiszkrások személyében feltámadtak. Hogy taktikánkat és szervezetünket alkalmassá tegyük az új feladatok megoldására, le kell küzdenünk a „tüntetések magasabb típusáról" (a zemsztvó-kampány tervéről), illetve a „folyamat-szervezetről" költött opportunista elméletek ellenállását, harcolnunk kell a felkelés „kitűzésétől" vagy a proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrájától való reakciós félelem ellen. A szociáldemokráciának a proletariátus égető szükségleteitől való elmaradását ismét az „osztály" szó mértéktelenül sűrű (és igen gyakran ostoba) ismételgetésével és azzal mentegetik, hogy kisebbítik a párt feladatait az osztályhoz való viszonyában. Ismét visszaélnek a „munkás öntevékenység" jelszavával, hajlonganak az öntevékenység fejletlenebb formái előtt és semmibe veszik a valóban szociáldemokrata öntevékenységnek, a proletariátus valóban forradalmi kezdeményezésének fejlettebb formáit.

Cseppet sem kétséges, hogy a mozgalom haladása ezúttal is elsöpri az elavult és élettelen nézeteknek mindezeket a csökevényeit. Ennek az elsöprésnek azonban nemcsak abból kell állnia, hogy megcáfoljuk a régi hibákat, hanem sokkal inkább abból, hogy pozitív forradalmi munkával igyekszünk gyakorlatilag megvalósítani az új feladatokat, igyekszünk bevonni pártunkba és felhasználni a párt céljaira azokat az új erőket, amelyek most óriási tömegben sorakoznak fel a forradalom színterén. A pozitív forradalmi munkának éppen e kérdései kell hogy a küszöbönálló harmadik kongresszus figyelmének középpontjában álljanak, éppen ezekre a kérdésekre kell most összpontosíta-

niuk minden gondolatukat pártunk összes tagjainak helyi és országos munkájukban. Azt, hogy melyek az előttünk álló új feladatok, nagy vonásokban már nem egyszer megmondtuk: az agitáció kiterjesztése a városi és a falusi szegénység új rétegeire, szélesebb körű, mozgékony és erős szervezet alakítása, a felkelés előkészítése és a nép felfegyverzése, megegyezés e cél érdekében a forradalmi demokráciával. Hogy milyen új erők vannak e feladatok megoldására, arról ékesszólóan beszélnek azok a hírek, amelyek beszámolnak az Oroszországszerte kibontakozó általános sztrájkokról, munkabeszüntetésekről, az ifjúságnak, általában a demokratikus értelmiségnek, sőt a burzsoázia sok csoportjának forradalmi hangulatáról. Mivel ezek a hatalmas friss erők megvannak, s mivel szilárd meggyőződésünk, hogy még a mostani, Oroszországban soha nem látott forradalmi erjedés is csak kis részét lobbantotta lángra a munkásosztályban és a parasztságban felhalmozódott roppant tömegű gyúlékony anyagnak, mindez teljes mértékben és feltétlenül kezeskedik azért, hogy az új feladatokat megoldhatjuk és okvetlenül meg is fogjuk oldani. A megoldásra váró gyakorlati kérdés elsősorban az, *hogyan* használjuk fel, irányítsuk, egyesítsük és szervezzük ezeket az új erőket, *hogyan* összpontosítsuk a szociáldemokrata munkát főleg az új helyzetben felmerült új, magasabbrendű feladatokra, korántsem feledkezve meg azonban azokról a régi és szokásos feladatokról, amelyek előttünk állnak és mindaddig előttünk fognak állni, amíg meg nem dől a tőkés kizsákmányolás világa.

Hogy megmutathassuk e gyakorlati kérdés megoldásának néhány módját, egy részletet érintő, de nézetünk szerint igen jellemző példával kezdjük. Nemrég, közvetlenül a forradalom kitörése előtt, a liberális burzsoá „Oszvobozsgyenyije" (63. sz.) érintette a szociáldemokrácia szervező munkájának kérdését. Az „Oszvobozsgyenyije", amely élénk figyelemmel kíséri a szociáldemokrácia két irányzatának harcát, nem mulasztotta el, hogy újra meg újra kihasználja az új „Iszkrá"-nak az ökonomizmus felé tett fordulatát és hogy hangsúlyozza („Rabocsij" demagóg brosúrájával kapcsolatban) az ökonomizmus iránt táplált mélyen megalapozott, elvi szimpátiáját.

A liberális lap helyesen vette észre, hogy ebből a brosúrából (lásd vele kapcsolatban a „Vperjod" 2. számát*) a forradalmi szociáldemokrácia szerepének elkerülhetetlen tagadása vagy kisebbítése következik. És amikor „Rabocsijnak" azzal a merőben valótlan állításával foglalkozik, hogy az ortodox marxisták győzelme után a gazdasági harc háttérbe szorult, az „Oszvobozsgyenyije" azt írja:

„A mai orosz szociáldemokrácia tévedése abban rejlik, hogy fél a kultúrmunkától, fél a legális utaktól, fél az ökonomizmustól, fél a munkásmozgalomnak úgynevezett nem-politikai formáitól, mert nem érti meg, hogy csakis a kultúrmunka, a legális és nem-politikai formák teremthetnek eléggé szilárd és eléggé széles alapot a munkásosztály olyan mozgalma számára, amely megérdemelné a forradalmi nevet." És az „Oszvobozsgyenyije" azt tanácsolja az oszvobozsgyenyistáknak, „vállalják magukra a kezdeményezést a szakmai munkásmozgalom megteremtésében" nem a szociáldemokrácia ellenére, hanem vele együtt, s egyben párhuzamot von a szocialistaellenes kivételes törvény[55] korabeli német munkásmozgalom viszonyaival.

Nem tartozik ide, hogy erről a mélységesen hibás párhuzamról beszéljünk. Elsősorban vissza kell állítanunk az igazságot, tisztáznunk kell, hogyan viszonyul valójában a szociáldemokrácia a munkásmozgalom legális formáihoz. „A nem-szocialista és nem-politikai munkásszövetségek legalizálása már megkezdődött Oroszországban" — írtuk 1902-ben a „Mi a teendő?"-ben**. „És ezzel az áramlattal ezentúl okvetlenül számolnunk kell." Hogyan kell számolnunk vele? — tesszük fel ott menten a kérdést és utalunk rá, hogy le kell lepleznünk nemcsak a zubatovi tanokat, hanem az „osztályok együttműködéséről" szóló mindenféle harmonikus, liberális szónoklatokat is (az „Oszvobozsgyenyije", amely együttműködésre szólítja fel a szociáldemokráciát, teljes mértékben elismeri az első feladatot és elhallgatja a másodikat). „Mindamellett nem szabad megfeledkeznünk arról sem — olvas-

* Lásd ebben a kötetben 43—50. old. — *Szerk.*
** Lásd *Lenin* Művei. 5. köt. 1953. 474. old. — *Szerk.*

suk tovább a „Mi a teendő?"-ben —, hogy a munkásmozgalom legalizálása végeredményben a mi malmunkra hajtja a vizet, nempedig a Zubatovok malmára." Elválasztjuk a konkolyt a búzától, amikor leleplezzük a legális gyűléseken dívó zubatovizmust és liberalizmust. „A búza ... az, hogy a munkások még szélesebb és legelmaradottabb rétegeinek figyelmét is felhívjuk a társadalmi és politikai kérdésekre, hogy mi, forradalmárok, felszabadulunk olyan funkciók alól, amelyek lényegében legálisak (legális könyvek terjesztése, segélyezés stb.), és amelyek fejlődése szükségképpen egyre több és több agitációs anyagot nyujt majd nekünk."

Ebből világosan láthatjuk, hogy ami a mozgalom legális formáitól való *„félelem"* kérdését illeti, mindössze az „Oszvobozsgyenyije" lett *„tévedés"* áldozata. A forradalmi szociáldemokraták nem hogy nem félnek ezektől a formáktól, hanem egyenesen rámutatnak, hogy ezekben a formákban van *konkoly* is, meg *búza* is. Az „Oszvobozsgyenyije" tehát érveléseivel csak azt leplezi, hogy a liberálisok reálisan (és nem alaptalanul) *félnek a liberalizmus osztálylényegének* forradalmi szociáldemokrata leleplezésétől.

A mai feladatok szempontjából azonban különösen érdekel bennünket az a kérdés, hogyan szabadulhatnak meg a forradalmárok funkcióik egy részétől. Éppen most, a forradalom kezdetén különösen időszerű és különösen nagy jelentőségű ez a kérdés. „Minél erélyesebben folytatjuk a forradalmi harcot, a kormány annál inkább kénytelen legalizálni a szakszervezeti munka egy részét, és ezzel leveszi vállunkról a teher egy részét"*, írtuk a „Mi a teendő?"-ben. Ámde az erélyes forradalmi harc nemcsak ezen az úton, hanem sok más úton is megszabadít bennünket a „teher egy részétől". A mostani helyzet nem csak „legalizált" sok olyasmit, ami azelőtt tilos volt. Ez a helyzet annyira kibővítette a mozgalmat, hogy kormánylegalizálás nélkül is gyakorlattá, megszokottá, a tömeg számára hozzáférhetővé vált sok olyasmi, amit azelőtt csak a forradalmár számára tartottunk hozzáférhetőnek,

* Lásd *Lenin* Művei. 5. köt. 1953. 513. old. — *Szerk.*

és ami valóban csak a forradalmár számára volt hozzáférhető. A szociáldemokrata mozgalom fejlődésének egész történelmi menetét az jellemzi, hogy minden akadály ellenére, a cárizmus törvényei és a rendőrség intézkedései ellenére mind nagyobb cselekvési szabadságot harcol ki magának. A forradalmi proletariátus mintegy körülveszi magát az együttérzésnek és a támogatásnak bizonyos, a kormány számára hozzáférhetetlen légkörével mind a munkásosztályban, mind más osztályokban (amelyek természetesen a munkásdemokrácia követeléseinek csak egy kicsiny részével értenek egyet). A mozgalom kezdetén a szociáldemokrata kénytelen volt rengeteg csaknem merőben kultúraterjesztő munkát végezni, erőit majdnem teljes egészében a gazdasági agitációra fordítani. És lám, most egyik ilyen funkció a másik után mindinkább átkerül az új erők, a mozgalomba bevont szélesebb rétegek kezébe. A forradalmi szervezetek kezében egyre inkább összpontosult az igazi *politikai* vezetés funkciója, az a funkció, hogy a munkás tiltakozásának és a nép elégedetlenségének megnyilvánulásaiból levonják a *szociáldemokrata* következtetéseket. Kezdetben írásra-olvasásra kellett tanítanunk a munkásokat a szónak mind közvetlen, mindpedig átvitt értelmében. A politikai műveltség színvonala most olyan hallatlanul magasra emelkedett, hogy minden erőnket összpontosíthatjuk és összpontosítanunk kell a forradalmi áradat szervezett vezetésének közvetlenebb szociáldemokrata céljaira. A liberálisok és a legális sajtó ma rengeteget elvégez abból az „előkészítő" munkából, amely eddig túlságosan lekötötte erőinket. A demokratikus eszméknek és követeléseknek a meggyengült kormány által nem üldözött, nyílt propagandája ma már olyan széles mederben folyik, hogy alkalmazkodnunk kell a mozgalom teljesen új méreteihez. Persze ebben az előkészítő munkában van konkoly is meg búza is; természetes, hogy a szociáldemokratáknak most mind nagyobb figyelmet kell fordítaniuk a burzsoá demokráciának a munkásokra gyakorolt befolyása elleni harcra. De éppen ennek a munkának sokkal több valóban szociáldemokrata tartalma lesz, mint eddigi tevékenységünknek, amely főleg a politikailag öntudatlan tömegek felébresztésére irányult.

Minél inkább terebélyesedik a népi mozgalom, annál inkább feltárul a különböző osztályok igazi természete, annál égetőbb feladata a *pártnak*, hogy vezesse az osztályt, legyen az osztály szervezője, ne pedig az események mögött kullogjon. Minél inkább fejlődik mindenfelé a legkülönfélébb forradalmi öntevékenység, annál nyilvánvalóbbá válik, hogy üresek és tartalmatlanok az általában vett öntevékenységről szavalt rabocsejegyelós frázisok, amelyeket az újiszkrások olyan szívesen szajkóznak, annál inkább kidomborodik a *szociáldemokrata* öntevékenység jelentősége, annál nagyobbak azok a követelmények, amelyeket az események *forradalmi kezdeményezésünkkel* szemben támasztanak. Minél szélesebbek a társadalmi mozgalom új meg új árjai, annál szükségesebb az erős szociáldemokrata szervezet, amely új medreket tud ásni ezeknek az áradatoknak. Minél inkább nekünk dolgozik a tőlünk függetlenül folyó demokratikus propaganda és agitáció, annál szükségesebb a szervezett szociáldemokrata vezetés abból a szempontból, hogy megőrizzük a munkásosztály függetlenségét a burzsoá demokráciával szemben.

A forradalmi korszak a szociáldemokrácia számára ugyanaz, mint a hadsereg számára a háború ideje. Ki kell szélesítenünk hadseregünk kereteit, hadseregünket békelétszámról hadilétszámra kell növelnünk, mozgósítanunk kell a tartalékosokat, vissza kell hívnunk a zászló alá a szabadságosokat, új kisegítő hadtesteket, osztagokat és szolgálati ágakat kell szerveznünk. Ne feledjük el, hogy háborúban elkerülhetetlen és szükséges soraink kiegészítése kevésbbé képzett újoncokkal, hogy lépten-nyomon egyszerű katonákat kell a tisztek helyére állítanunk, meg kell gyorsítanunk és egyszerűsítenünk kell a katonák tiszti kiképzését.

Metaforák nélkül: erősen növelnünk kell valamennyi pártszervezet és párthoz csatlakozó szervezet állományát, hogy legalább valamelyest lépést tarthassunk a nép forradalmi energiájának százszorosra dagadt áradatával. Ez persze nem jelenti azt, hogy el kell hanyagolnunk a következetes kiképzést és a marxizmus igazságainak rendszeres oktatását. Nem, de gondolnunk kell arra, hogy a kiképzésben és az oktatásban most sokkal nagyobb sze-

repük van maguknak a hadműveleteknek, amelyek éppen a *mi* irányunkban és csakis a mi irányunkban *tanítják* a kiképzetleneket. Ne feledjük el, hogy a marxizmushoz való „doktrinér" hűségünket most alátámasztja az, hogy a forradalmi események menete mindenütt és mindenhol *szemléltető leckéket* ad a *tömegnek*, és hogy ezek a leckék éppen a mi tanításunkat igazolják. Nem azt mondjuk tehát, hogy mondjunk le a tanításról, hogy ma már nem kell annyira bizalmatlanul és gyanakodva néznünk a bizonytalankodó intellektueleket és a forradalmi kétbalkezeseket, hanem éppen ellenkezőleg. A tan terjesztésének új módszereiről beszélünk, amelyekről a szociáldemokratának nem szabad megfeledkeznie. Arról beszélünk, milyen fontos most felhasználnunk a nagy forradalmi események szemléltető leckéit, hogy most már ne köröknek, hanem a tömegeknek tanítsuk régi „dogmatikus" leckéinket, például azt, hogy gyakorlatilag kell egyesítenünk a terrort a tömegek felkelésével, hogy a művelt orosz társadalom liberalizmusa mögött meg kell látnunk burzsoáziánk osztályérdekeit (lásd ebben a kérdésben a szociálforradalmárokkal folytatott vitát a „Vperjod" 3. számában*).

Tehát nem szociáldemokrata igényességünk, ortodox engesztelhetetlenségünk csökkentéséről, hanem mind az egyiknek, mind a másiknak az oktatás *új* útjaival, új módszereivel való megszilárdításáról van szó. Háború idején az újoncokat közvetlenül a hadműveletek során kell tanítani. Bátrabban alkalmazzátok hát az oktatás új módszereit, elvtársak! Bátrabban alakítsatok új meg új osztagokat, küldjétek harcba őket, toborozzatok több munkásfiatalt, szélesítsétek a bizottságoktól egészen az üzemi csoportokig, műhelyszövetségekig, diákkörökig az összes pártszervezetek szokásos kereteit! Ne feledjétek, hogy ezen a téren minden késlekedésünknek a szociáldemokrácia ellenségei látják hasznát, mert az új patakok azonnal lefolyást keresnek, és ha nem találnak szociáldemokrata medret, beleáramlanak a nem-szociáldemokrata mederbe. Gondoljatok rá, hogy a forradalmi mozgalom

* Lásd ebben a kötetben 71—78. old. — *Szerk.*

minden gyakorlati lépése elkerülhetetlenül és szükségszerűen éppen a szociáldemokrata tudományra fogja tanítani a fiatal újoncokat, mert ez a tudomány a különböző osztályok erőinek és törekvéseinek objektív és hű számbavételén alapul, a forradalom pedig nem egyéb, mint a régi felépítmények ledöntése és azoknak a különböző osztályoknak az önálló színrelépése, amelyek a maguk módján igyekszenek megteremteni az új felépítményt. Csak ne alacsonyítsátok le forradalmi tudományunkat a merőben könyvdogma szintjére, ne sekélyesítsétek el a folyamat-taktika, a folyamat-szervezet ócska frázisaival, amelyek a zűrzavart, az örök tétovázást, a passzivitást igazolják. Adjatok tágabb teret a legkülönfélébb csoportok és körök legkülönfélébb vállalkozásainak, gondolva arra, hogy útjuk helyességét a mi tanácsainkon kívül és a mi tanácsainktól függetlenül magának a forradalmi események menetének kérlelhetetlen követelményei biztosítják. Régi mondás már, hogy a politikában gyakran kell tanulni az ellenségtől. Forradalmi időkben pedig az ellenség mindig különösen tanulságos módon és gyorsan vezet rá bennünket a helyes következtetésekre.

Összegezve tehát az elmondottakat: számolnunk kell a százszorosra dagadt mozgalommal, a munka új ütemével, a szabadabb légkörrel, a tevékenység szélesebb mezejével. Egészen más lendületet kell adnunk egész munkánknak. Ami az oktatás módszereit illeti, a súlypontot a békés tanári leckékről a hadműveletekre kell helyeznünk. Bátrabban, szélesebb körben és gyorsabban kell toboroznunk fiatal harcosokat *valamennyi és mindenfajta* szervezetünk soraiba. Evégett percet sem vesztegetve az új szervezetek *százait* kell megalakítanunk. Igen, százakat, ez nem hiperbola és ne hozakodjanak elő azzal az ellenvetéssel, hogy most már „késő" ilyen széleskörű szervező munkával foglalkozni. Nem, szervezkedni sohase késő. S a törvényesen megszerzett és a törvény ellenére kivívott szabadságot ki kell használnunk arra, hogy megsokszorozzuk és megerősítsük valamennyi — és mindenfajta — pártszervezetet. Bármilyen lesz is a forradalom menete és kimenetele, bármilyen korán állítsák is meg bizonyos körülmények, valamennyi reális vívmánya csak annyira lesz tartós és

megingathatatlan, amennyire szervezett lesz a proletariátus.

Ezt a jelszót: szervezkedjetek! —, amelyet a többség hívei a párt második kongresszusán határozat formájában akartak kiadni, most haladéktalanul meg kell valósítanunk. Ha nem tudunk bátran, kezdeményezően új szervezeteket alakítani, akkor le kell mondanunk az élcsapat szerepére támasztott alaptalan igényeinkről. Ha tehetetlenül megállunk a bizottságok, csoportok, gyűlések, körök már elért határainál, formáinál és kereteinél, ezzel csak azt bizonyítjuk be, hogy nem értünk semmihez. Most mindenütt ezrével keletkeznek a körök nélkülünk, határozott programm és cél nélkül, pusztán az események hatására. A szociáldemokraták tűzzék ki feladatul, hogy közvetlen kapcsolatot teremtsenek minél több ilyen körrel és erősítsék ezt a kapcsolatot, segítsék e köröket, adják át nekik tudásukat és tapasztalataikat, vigyenek beléjük életet forradalmi kezdeményezésükkel. Az összes ilyen körök — kivéve a tudatosan nemszociál-demokrata köröket — vagy lépjenek be a pártba, vagy *csatlakozzanak a párthoz.* Az utóbbi esetben nem szabad követelnünk sem programmunk elfogadását, sem a velünk való kötelező szervezeti kapcsolatot: elég csupán a tiltakozás érzése, elég annyi, hogy rokonszenvezzenek a nemzetközi forradalmi szociáldemokrácia ügyével, hogy az ilyen *csatlakozó* körökből a szociáldemokraták erélyes közreműködésével, az események menetének hatására kialakuljanak a szociáldemokrata munkáspártnak előbb demokratikus segítői, majdpedig meggyőződéses tagjai is.

Rengeteg az ember és nincs ember — ebben az ellentmondásos formulában foglaltuk már régen össze a szociáldemokrácia szervezeti életének és szervezeti szükségleteinek ellentmondásait. És ez az ellentmondás most különösen nagy erővel jelentkezik: egyformán gyakran halljuk mindenünnen az új erőket hívó szenvedélyes kiáltásokat, a panaszt, hogy nincs elég ember a szervezetekben, és közben mindenütt és mindenhol hatalmas tömegek ajánlják fel szolgálataikat, izmosodnak a fiatal erők, különösen a munkásosztály soraiban. Az a gyakorlati szervező, aki ilyen körülmények közt emberhiányra panaszkodik, ugyan-

abba a tévedésbe esik, amelybe a nagy francia forradalom fejlődésének tetőfokán esett madame Roland, aki azt írta 1793-ban: nincs ember Franciaországban, köröskörül mindenki csupa törpe. Aki így beszél, az a fáktól nem látja az erdőt, az elismeri, hogy megvakították az események, hogy nem ő, a forradalmár uralkodik az eseményeken tudatával és tevékenységével, hanem azok uralkodnak rajta, azok nyomták el őt. Az ilyen szervező *okosabban teszi, ha nyugalomba vonul*, s átengedi a helyet a fiatal erőknek, akikben az energia bőségesen pótolja a megszokott és beidegzett rutint.

Van ember, a forradalmi Oroszországnak még sohase volt olyan rengeteg embere, mint ma. Soha egyetlen forradalmi osztálynak sem voltak ilyen ördögien kedvező feltételei — az ideiglenes szövetségesek, a tudatos barátok, az akaratlan segítők tekintetében — mint a mai orosz proletariátusnak. Rengeteg az ember, csak el kell vetni a hátulkullogós gondolatokat és tanokat, csak teret kell engednünk a kezdeményezésnek, az iniciatívának, a „terveknek" és „vállalkozásoknak", és akkor méltó képviselői leszünk a nagy forradalmi osztálynak, akkor Oroszország proletariátusa ugyanolyan hősiesen hajtja végre *az egész nagy orosz forradalmat*, amilyen hősiesen elkezdte.

„Vperjod" 9. sz.
1905 március 8 (február 23).

OSZVOBOZSGYENYISTÁK ÉS ÚJISZKRÁSOK, MONARCHISTÁK ÉS GIRONDISTÁK

Az „Oszvobozsgyenyije" 66. száma recenziót közöl Martinov „Két diktatúra" című brosúrájáról (amelyet az „Iszkra" szerkesztősége jóváhagyott és ajánlott, lásd 84. sz.). Mint várható is volt, a liberális burzsoá nem titkolja a szociáldemokrácia opportunista szárnya iránti rokonszenvét. „*Akimov úr munkája mellett*" Martinov brosúrája az „Oszvobozsgyenyije" szemében „*az egész mai szociáldemokrata irodalom egyik leginkább figyelemreméltó műve*". Beszélhet-e másképen egy liberális annak az uszálypolitikának a hirdetéséről, amely az ideiglenes kormányban való részvételnek és a *demokratikus* forradalomban megvalósított „forradalmi diktatúrának" baljós távlatával ijesztgeti a forradalmi osztályt (Martinov, akit megijesztett a „jakobinizmus", összekeveri ezt az átalakulást a szocialista forradalommal!)? Véletlen-e az, hogy az „Oszvobozsgyenyije" „Figyelemreméltó fordulat" című cikkében üdvözölte a revizionistáknak teendő engedmények plehanovi eszméjét? Mivel magyarázzuk az „Oszvobozsgyenyijé"-nek azt a kijelentését (57. sz.), hogy „a mensevisták most lényegében életképesebb és cselekvőképesebb valamit védelmeznek, mint a bolsevisták"? Csak nem azzal, hogy „egyedül a szociáldemokrata opportunizmus életképességéből meríthet reményt az orosz liberalizmus saját életképességét, eszmei életképességét illetően" (lásd „A szolgálatkész liberális" c. kiadványunkat*)? Igaza volt-e vagy nem volt igaza Sztruve úrnak, amikor azt állította, hogy Trockij „Politikai feladataink" című brosúrája,

* Lásd *Lenin* Művei. 7. köt. 1953. 518—521. old. — *Szerk.*

amely *az „Iszkra" szerkesztésében* jelent meg (72. sz.), „igen helyesen védelmébe vesz néhány olyan eszmét, amelyeket a szociáldemokrata irodalom iránt érdeklődők, már Akimov, Martinov, Kricsevszkij urak és más úgynevezett ökonomisták írásaiból ismernek" („Oszvobozsgyenyije", 57. sz.)? Ha Martinov és kompániája elgondolkozna ezeken a kérdéseken, talán felérné ésszel azt a fejtörést (óh, de milyen fejtörést!) igénylő régiiszkrás gondolatot, hogy egyfelől a jakobinusok és a girondisták viszonya, másfelől a forradalmi szociáldemokraták és az opportunisták viszonya hasonlít egymáshoz. (Ez a gondolat, ha nem tévedünk, először az „Iszkra" második számának Plehanov tollából származó vezércikkében merült fel.) Árulói voltak-e a girondisták a nagy francia forradalom ügyének? Nem. De következetlen, határozatlan, opportunista védelmezői voltak ennek az ügynek. *Ezért* harcoltak ellenük a jakobinusok, akik ugyanolyan következetesen védelmezték a XVIII. század élenjáró osztályának érdekeit, amilyen következetesen a forradalmi szociáldemokraták védelmezik a XX. század élenjáró osztályának érdekeit. Ezért támogatták és mentegették a girondistákat a jakobinusok támadásaival szemben a nagy forradalom nyílt árulói, a monarchisták, az alkotmánypárti papok stb. Pedzi-e már, igen tisztelt girondista Martinov? Nem még? Tessék még egy magyarázat: árulói-e az újiszkrások a proletariátus ügyének? Nem. De következetlen, határozatlan, opportunista védelmezői ennek az ügynek (és az ügyet megvilágító szervezeti és taktikai elveknek). Ezért harcolnak álláspontjuk ellen a forradalmi szociáldemokraták (egyesek egyenesen és nyíltan, mások titokban, a szerkesztőségi szobák zárt ajtói mögött, fondorlatok és fogások révén). Ezért támogatják eszmeileg és mentegetik az újiszkrásokat a proletariátus ügyének *nyílt árulói*, az oszvobozsgyenyisták. Pedzi-e már, igen tisztelt girondista Martinov?

„Vperjod" 9. sz.
1905 március 8 (február 23).

VÉGNÉLKÜLI KÖNTÖRFALAZÁS

Az „Iszkra" és az úgynevezett Tanács nem hagy fel taktikájával: csűri-csavarja a dolgot, köntörfalaz és kitér a kongresszus elől. Plehanov megpróbál formaszerinti álláspontra helyezkedni, s jobb ügyhöz méltó makacssággal hajtogatja, hogy a kongresszust a Tanács hívja össze és ezért minden kongresszus, amelyet nem a Tanács hív össze, törvénytelen. Ez az érvelés annyira egyoldalú és naivul hazabeszélő, hogy kedvünk szottyan „egy darab medvefület adni a nyúlnak" — Plehanovnak érdemérmet adni a szervezeti szabályzat és a párttörvény szigorú megtartásáért! Viszont a legalázatosabban megkérdeznők a dialektikus, azaz mindenoldalú elemzés igen tisztelt hívét: a Tanács van a pártért vagy a párt a Tanácsért? A Tanács köteles-e beszámolni a pártnak és van alávetve a párt ellenőrzésének vagy a párt köteles beszámolni a Tanácsnak? Nem hatálytalanítja-e az alsóbbfokú testület iránti fegyelmet a felsőbbfokú testület iránti fegyelem?? Nem emlékszik-e véletlenül a törvényesség e rettenthetetlen őre, hogyan érvelt ezzel kapcsolatban a második pártkongresszuson?

Szervezeti szabályzatunk szerint a Tanács köteles kongresszust összehívni, ha a szavazatok fele a kongresszus mellett van. Mit tegyen a párt, ha a Tanács kivonja magát kötelességének teljesítése alól? A német szociáldemokrata párt szervezeti szabályzata világos választ ad erre a kérdésre, mégpedig: a kongresszust ebben az esetben nem a párt legfelsőbb vezetősége hívja össze, hanem egy külön, a vezetőségtől független ellenőrző bizottság. A mi szervezeti szabályzatunk semilyen választ nem ad erre a kérdésre. Azt jelenti-e ez, kérdezzük az új „Iszkrá"-

nál működő barátainkat, hogy a kérdés megoldhatatlan? azt jelenti ez, hogy ha a Tanács kivonja magát pártkötelességeinek teljesítése alól, a párt oszlassa fel magát és adja át helyét a Tanácsnak? A párt van a Tanácsért, nemde?

Merjük hinni, hogy ez nem így van, hogy a párt *köteles* maga ügyelni arra, hogy tisztségviselői megtartsák a szervezeti szabályzatot, hogy az „ügyelés" nemcsak szóbeli feddést, hanem tényleges kijavítást is jelent. Nem méltó a politikailag szabad állampolgár címére az, aki nem tudja megkövetelni és *elérni*, hogy megbízottai teljesítsék a megbízókkal szemben fennálló kötelességeiket. Nem méltó a párt tagjának címére az, aki nem tudja megkövetelni és *kivívni*, hogy megbízottai teljesítsék a megbízókkal szemben fennálló pártkötelességeiket. A Tanács a bizottságok megbízottja. A bizottságok *kötelesek* kiharcolni, hogy ez a megbízott teljesítse a megbízókkal szemben fennálló kötelességeit. A bizottságok ezt *nem tehetik meg* másképp, mint hogy megválasztják külön irodájukat a kongresszus összehívására. A bizottságok így is cselekedtek. És *kötelesek* voltak így cselekedni, ha tudatában vannak legelemibb pártkötelességeiknek.

Nem próbálná meg a tisztelt Plehanov elvtárs, hogy megcáfolja e megállapítás helyességét? Nem próbálná meg, hogy mutasson nekünk a világon *akármilyen* szociáldemokrata pártot, amelynek a tagjai vonakodnának ugyanúgy cselekedni, ahogy a mi bizottságaink cselekedtek, amikor a párt szerve kitér a kongresszus összehívása elől? Kihívjuk Plehanov elvtársat: próbálja meg!

Most térjünk rá a második, ténybeli kérdésre: csakugyan kivonta-e magát Tanácsunk pártkötelességének teljesítése, a kongresszus összehívása alól? Ez nemcsak formai kérdés, mert a szervezeti szabályzatban leszögezett kötelességen kívül van még másik kötelesség . . .*

A megírás ideje:
1905 február vége—március eleje.
Először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik" XV. köt. 1930.

* A kézirat itt félbeszakad. — *Szerk.*

KIT AKARNAK BECSAPNI?

Az „Iszkra" imént érkezett 89. számában olvastuk a „Párttanács" 1905 március 8-i határozatát. A külföldi „Tanács", mint várható is volt, tüzet okád az oroszországi pártbizottságok által összehívandó kongresszusra, s kinyilatkoztatja, hogy „részvevői eljárásukkal a párton kívül helyezik magukat". Mi teljesen megértjük, miért haragszik ennyire a külföldi kör, amelytől az Oroszországban működő párt ténylegesen már régen elszakadt, most pedig formailag is elszakad. Az is érthető, hogy csak a harag és a kétségbeesés hatására érvelhet valaki olyan rosszul és „térhet ki az igazság elől" olyan ügyetlenül, ahogy a Tanács teszi. „A szervezeti szabályzat szerint — mondják — a kongresszust csak a Tanács hívhatja össze." Igen, kivéve azt az esetet, amikor a Tanács összetépi a szervezeti szabályzatot és csalárd úton kibújik kötelessége, a kongresszus összehívása alól. A párt már régen bebizonyította, hogy a Tanácsot illetőleg éppen ez az „eset" áll fenn (lásd Orlovszkij: „A Tanács a párt ellen", amely egyebek közt kimutatja, hogy a „Tanács" egyszeregye szerint $16 \times 4 = 61$!). 1905 január 1-én, mondják azután, a Tanács egyhangú (Lenint is beleértve) megállapítása szerint a központi szerveken kívül 33 teljesjogú szervezet volt. Ez nem igaz. A párt ugyanabból a brosúrából már régen tudja, hogy 1905 január 1-én csak 29 teljesjogú szervezet volt. A kubáni és a kazáni bizottságot, amelyet az „Iszkra" említ, sohasem erősítette meg a Tanács, a poleszjei és az északnyugati bizottság pedig csak 1905 április 1-től számít megerősített bizottságnak. Marad 29 szervezet (az alábbi bizottságok: szentpétervári, moszkvai,

tveri, északi, tulai, nyizsnyijnovgorodi, szarátovi, uraliufai, szibériai, doni, harkovi, kievi, odesszai, jekatyerinoszlavi, rigai, orel-brjanszki, szmolenszki, szamárai, voronyezsi, kaukázusi szövetség = 4 bizottság, kurszki, asztraháni, nyikolajevi, krimi, bányavidéki, Líga). A „Többségi Bizottságok Irodája" 10 szervezet meghatalmazására hivatkozik — mondja ezután a Tanács. Ez hazugság. Az irodát, mint mindenki tudja, még 1905 január 1 előtt választotta meg három konferencián tizenhárom bizottság (6 északi, 3 délvidéki, 4 kaukázusi). Miután az iroda kiadta felhívását a kongresszus összehívására, a voronyezsi és a tulai bizottság is csatlakozott hozzá. 1905 január 1-ig tehát a 28 oroszországi megerősített szervezet közül 15 foglalt állást amellett, hogy a bonapartista központi szervek akarata ellenére legyen kongresszus. Ebbe még nem számítanak bele azok a teljesjogú szervezetek (a szarátovi, a szibériai stb. bizottságok), amelyek már régen állást foglaltak a kongresszus mellett általában (lásd Sahov brosúráját: „Harc a kongresszusért"). Hogy mennyire nevetségesen és ügyetlenül próbálja a Tanács becsapni a tájékozatlan közönséget, amely nem okmányokból, hanem a külföldiek fecsegéséből ismeri meg a dolgot, különösen jól látható a következő két forrásból. A „Beszámoló az 1904 szeptember 2-i genfi gyűlésről" című igen érdekes brosúrában, amelyet a kisebbség adott ki, Dan beismeri, hogy a pártbizottságok többsége minden elvtársi kapcsolatot megszakított az „Iszkrá"-val, Plehanov pedig, aki ellenségesen áll szemben a többséggel, kénytelen kijelenteni, hogy a szembenálló felek erői körülbelül egyenlők!! (Ez egy külföldi véleménye, jól jegyezzék meg.) Lenin „Nyilatkozatában"*, amelyet nemcsak nem cáfolt meg a kisebbség, hanem ellenkezőleg, megerősített Popov nyilt beismerése, maga a Központi Bizottság egyik meghatalmazottja ismeri be, hogy a kisebbség pártján csak 4 oroszországi bizottság van és hogy a tényleges párt kongresszusán kétségtelenül le fogják váltani a szerkesztőséget és a Tanácsot. Mégegyszer kérdem: kit akarnak önök becsapni, uraim, a kooptálás mélyen tisz-

* Lásd *Lenin* Művei. 7. köt. 1953. 573—574. old. — *Szerk.*

telt hősei? Az egyetlen valóban pártszerű megoldástól, a kongresszustól, úgy félnek, mint a tűztől, és ugyanakkor erősködnek, hogy ellenfeleik mellett a szervezeteknek elenyészően kis része, mindössze valami negyedrésze áll! Nagy mérgükben nem veszik észre, hogy maguk alatt vágják a fát. Vagy talán azért fél II. Miklós az alkotmányozó gyűléstől, mert a cárizmus ellenségei a népnek elenyészően kis részét alkotják?

„Vperjod" 10. sz.
1905 március 15 (2).

A PROLETARIÁTUS ÉS A BURZSOÁ DEMOKRÁCIA

Rámutattunk már arra, milyen megbocsáthatatlan rövidlátás jellemzi az újiszkrásoknak azt a véleményét, amely szerint a mérsékelt orosz liberalizmust halálos csapás érte*, amely szerint demokráciánk elismerte a proletariátus élcsapat-szerepét. Ellenkezőleg, a burzsoá demokrácia éppen most különösen megfeszíti erejét, hogy kezébe kaparintsa a munkásmozgalmat, ezért éppen most kétszeresen ártalmas az újiszkrások által újjáélesztett rabocsejegyelősség. Idézek egy érdekes röplapot, amelyet Oroszországban terjesztenek és amely értékes anyagot szolgáltat ehhez a kérdéshez:

„Az utóbbi időben megfigyelhető, hogy a burzsoázia szervezkedni törekszik, de még jelentősebb, hogy a burzsoá demokrácia a munkás felé fordul. A demokraták a proletariátus gazdasági és politikai harcának vezetői akarnak lenni. «Mi meggyőződésünk szerint tulajdonképpen szociáldemokraták vagyunk — mondják —, de a szociáldemokrácia, pártvillongásai közepette, nem értette meg a jelenlegi pillanat fontosságát és képtelennek bizonyult a munkásmozgalom vezetésére, s ezt mi akarjuk megtenni». Ezeknek az újsütetű «lélekben szociáldemokratáknak» a további szavaiból kiderül, hogy nem dolgoznak ki külön programmot, hanem csak felvilágosító munkát fognak végezni és csak a hozzájuk forduló munkások kérdéseire fognak válaszolni. Az irodalom ugyanezt a szükségletet hivatott kielégíteni és semmiképpen sem szabad pártos jellegűnek lennie. Szóval ezek a «színtiszta szociál-

* Lásd ebben a kötetben 161. old. — *Szerk.*

demokraták», akik nincsenek megelégedve a bizottság taktikájával és jelenlegi magatartásával, maguk olyan formához folyamodtak, amelyet a történelem már régesrég elvetett, a «hallgatózás» formájához, a megboldogult ökonomizmus formájához. Ezek az urak, akik szociáldemokratáknak tartják magukat, akik azt tartják magukról, hogy ők a munkásosztály törekvéseinek igazi kifejezői, ezek az urak nem értik vagy nem akarják megérteni, hogy a munkásmozgalom csak úgy érhet el lényeges eredményeket, ha egységes munkáspárt áll az élén, ha a proletariátus felismeri osztályelkülönültségét, és megérti, hogy tényleges felszabadulása csak saját keze műve lehet, nempedig a burzsoá-demokrata kezének műve, aki diszkreditálja a munkáspárt tevékenységét. Jó lenne, ha ezek a «tulajdonképpeni» szociáldemokraták, ezek az állítólagos marxisták megértenék, mennyire züllesztik a munkástömegeket, mikor azt igyekeznek bebizonyítani, hogy a munkásoknak a szabadság és a szocializmus felé vezető utat kizárólag a burzsoá értelmiség soraiból kikerült valamiféle «demokraták» (nempedig a szociáldemokraták) hivatottak megmutatni.

Egyébként úgy tűnik fel, hogy a napi politikai intrikákba belemerülve teljesen megfeledkeztek a szocializmusról. A opportunizmus elemeit apránként átültetik a munkásmozgalomba. A munkások rábízzák magukat az értelmiségre és nem törekszenek többé saját pártjuk megalakítására. Miért tűrik, sőt ösztönzik a munkásosztály újdonsült barátai ezeket a jelenségeket? Maguk a «demokraták» adnak erre a kérdésre őszinte választ: «Csoportunk ezelőtt csak az értelmiség közt dolgozott — mondják —, de az utóbbi események arra késztettek bennünket, hogy a munkásokhoz forduljunk».

A demokratikus lefölöző urak, akik magukat «elvben» szociáldemokratáknak nevezik, csak akkor fordították jóindulatú figyelmüket a proletár mozgalomra, mikor a tömegek kimentek az utcára és ezernyi munkás vére festette pirosra a kövezetet. S akkor ők, a munkásosztály őszinte barátaiként fellépve, képmutató módon figyelmen kívül hagyják évtizedek munkáját, amely az orosz proletariátus forradalmi hangulatát előkészítette és irányította,

és rengeteg áldozat árán megteremtette az egységes Munkás Szociáldemokrata Pártot. Úgy látszik, ezek a modern stílusú szociáldemokraták az egész marxista elméletből egyetlenegy valamit tanultak meg (s azt sem rég), azt, hogy csakis a szervezett proletariátus ereje döntheti meg az önkényuralmi zsarnokságot és harcolhatja ki a politikai szabadságot, amelyet legfőkép a burzsoázia használ ki. A proletariátus új barátai felpattannak a munkásmozgalom hátára, és a közvetlen eredmények ostorával hajszolva a mozgalmat, azt kiáltják: «Előre, a mi szabadságunk felé!» Jól mondja az orosz közmondás: «szabadíts meg uram minket barátainktól, ellenségeinkkel magunk is elbánunk»".

„Vperjod" 10. sz.
1905 március 15 (2).

A PROLETARIÁTUS ÉS A PARASZTSÁG

Kezdődnek a parasztfelkelések. A kormányzóságokból innen is, onnan is olyan hírek érkeznek, hogy a parasztok megtámadnak földesúri kastélyokat, elkobozzák a földesurak gabonáját, barmait. A cári katonaság, amelyet a japánok Mandzsúriában tönkrevertek, a fegyvertelen népen akar bosszút állni, s most a belső ellenség — a falusi szegénység — ellen folytat büntető expedíciókat. A városi munkásmozgalom új szövetségest kap a forradalmi parasztságban. A proletariátus öntudatos élcsapatának, a szociáldemokráciának a parasztmozgalomhoz való viszonya közvetlen gyakorlati jelentőségre tesz szert, s ezt a kérdést napirendre kell tűzni valamennyi pártszervezetünkben, a propagandisták és agitátorok minden megnyilvánulásában.

A szociáldemokrácia már többízben rámutatott arra, hogy a parasztmozgalom kettős feladat elé állítja. Okvetlenül támogatnunk kell és előre kell hajtanunk ezt a mozgalmat, amennyiben forradalmi-demokratikus mozgalom. S ugyanakkor tántoríthatatlanul ki kell tartanunk proletár osztályálláspontunkon: meg kell szerveznünk a falusi proletariátust — a városi proletariátushoz hasonlóan és vele együtt — önálló osztálypárttá, meg kell magyaráznunk neki, hogy érdekei kibékíthetetlen ellentétben vannak a burzsoá parasztság érdekeivel, harcra kell hívnunk a szocialista forradalomért, meg kell mutatnunk neki, hogy az elnyomástól és a nyomortól nem az szabadítja meg, hogy a parasztság néhány rétege kispolgárrá válik, hanem az, hogy az egész burzsoá rendet szocialista renddel váltjuk fel.

A szociáldemokráciának ezt a kettős feladatát nem egyszer hangsúlyoztuk a régi „Iszkrá"-ban, kezdve a 3. számtól*, vagyis még az 1902-es első parasztmozgalom előtt; kifejeződött pártprogrammunkban is; megismételtük lapunkban is (3. sz.**). Ma, amikor különösen fontos, hogy tisztázzuk ezt a feladatot gyakorlati felvetésében, nem érdektelen idézni Karl Kautsky megjegyzéseit a „Die Neue Zeit"*** című német szociáldemokrata folyóiratban megjelent „A parasztok és az oroszországi forradalom" című cikkéből. Kautsky, a szociáldemokrata, következetesen védelmezi azt az igazságot, hogy forradalmunk feladata *most* nem a szocialista átalakítás, hanem a politikai akadályok eltávolítása a fennálló, vagyis a kapitalista termelési mód fejlődésének útjából. Kautsky így folytatja: „A városi forradalmi mozgalomnak semlegesnek kell maradnia a parasztok és a földbirtokosok közti viszonyban. Semmi oka sincs rá, hogy a parasztok és a földbirtokosok közé álljon, hogy az utóbbiak védőosztaga legyen az előbbiekkel szemben; rokonszenve teljes mértékben a parasztok oldalán van. De az sem feladata, hogy a parasztokat a földbirtokosok ellen uszítsa, akik ma Oroszországban egészen más szerepet játszanak, mint amilyet Franciaországban játszott akár az «ancien régime»**** idejének feudális nemessége. Egyébként a városi forradalmárok, még ha akarnák is, édeskevés befolyással lehetnének a nagybirtokosok és a parasztok viszonyára. Ezt a viszonyt meghatározzák ők egymásközt." Hogy helyesen megérthessük Kautsky e megjegyzéseit, amelyek így, az összefüggésből kiragadva sok félreértésre adhatnak okot, okvetlenül szemügyre kell vennünk következő megjegyzését is, melyet cikke végén olvashatunk. „Egy győzelmes forradalomnak — mondja — aligha kerülne különösebb nehézségébe, hogy a forradalom legádázabb ellenségeinek nagybirtokait a proletárok és a parasztok életkörülményeinek megjavítására fordítsa."

---

* Lásd *Lenin* Művei. 4. köt. 1953. 437—445. old. — *Szerk.*
** Lásd ebben a kötetben 71—78. old. — *Szerk.*
*** — „Az Új Kor". — *Szerk.*
**** — „régi rend". — *Szerk.*

Az az olvasó, aki figyelmesen összehasonlítja Kautsky e két megállapítását, könnyen meglátja bennük a kérdésnek éppen azt a szociáldemokrata feltevését, amelyet az imént vázoltunk. A Kautsky kifejezéseiben fellelhető némely pontatlanság és bizonytalanság azzal magyarázható, hogy megjegyzései futólagosak és hogy Kautsky nem ismeri eléggé az orosz szociáldemokrácia agrárprogrammját. A lényeg az, hogy a forradalmi proletariátusnak a parasztok és a földbirtokosok közti harchoz való viszonya nem lehet minden esetben és minden körülmények közt egyforma az orosz forradalom különböző fordulatain. Az egyik esetben, bizonyos körülmények közt ez a viszony nemcsak rokonszenv, hanem közvetlen támogatás is, és nemcsak támogatás, hanem „uszítás" is. Más körülmények közt ez a viszony lehet semleges és kell is, hogy az legyen. Kautsky, idézett megjegyzéseiből ítélve, helyesen ragadta meg feladatunknak ezt a két oldalát — eltérően nemcsak a mi „szociálforradalmárainktól", akik teljesen megfeneklettek a forradalmi demokrácia vulgáris illúzióiban, hanem sok olyan szociáldemokratától is, akik Rjazanovhoz vagy X-hez[56] hasonlóan a feladat „egyszerű", minden kombinációra egyformán érvényes megoldását keresték. Az ilyen szociáldemokraták (és az összes szociálforradalmárok) legfőbb hibája az, hogy nem tartanak ki az osztályálláspontón, és a feladatnak minden kombinációra egyformán érvényes megoldását keresve megfeledkeznek a módos- és középparasztság kettős természetéről. Számításaikban lényegileg csak két osztállyal operálnak: vagy földbirtokosokkal és „paraszt-munkás osztállyal", vagy tulajdonosokkal és proletárokkal. A valóságban viszont három, legközelebbi és végső céljaikat tekintve különböző osztállyal van dolgunk: földbirtokosokkal, módos- és részben középparasztsággal, és végül proletariátussal. A valóságban a proletariátus feladata ilyen körülmények közt kettős kell hogy legyen, és a szociáldemokrata agrárprogrammnak és az oroszországi agrártaktikának legfőbb nehézsége annak minél világosabb és pontosabb meghatározása, hogy milyen feltételek közt kötelező a proletariátusra a semlegesség és milyen feltételek közt a támogatás és az „uszítás".

E feladatnak csak egy megoldása van: a paraszti burzsoáziával együtt mindenféle jobbágyi rend és a jobbágytartó földbirtokosok ellen, a városi proletariátussal együtt a paraszti és minden egyéb burzsoázia ellen, ez a falusi proletárnak és szociáldemokrata ideológusának „vonala". Másszóval: támogassuk és hajtsuk előre a parasztságot egészen addig, hogy elvegyen mindenféle „szent" földesúri „tulajdont", *amennyiben* ez a parasztság mint forradalmi-demokratikus parasztság lép fel. Legyünk bizalmatlanok a parasztsággal szemben, szervezkedjünk tőle külön, legyünk készen az ellene való harcra, *amennyiben* ez a parasztság mint reakciós vagy proletárellenes parasztság lép fel. Megint másképp: támogassuk a parasztot, amikor a földbirtokos elleni harca hasznot hajt a demokrácia fejlődésének és erősödésének; semlegesség a paraszt irányában, amikor a földbirtokos elleni harca nem több, mint a földtulajdonos osztály két frakciójának a proletariátus és a demokrácia számára közömbös összetűzése.

Persze, ez a válasz nem elégíti ki azokat, akik a parasztkérdést megalapozott elméleti nézetek nélkül közelítik meg, akik a divatos és hatásvadászó „forradalmi" (szóban forradalmi) jelszót hajhásszák, akik nem értik, hogy milyen óriási és komoly veszélyt jelent a forradalmi kalandorkodás éppen a parasztkérdés terén. Az ilyenekkel szemben — márpedig ma ilyenek szép számmal akadnak köztünk, közéjük tartoznak a szociálforradalmárok, és a forradalom fejlődése meg a parasztmozgalom együtt biztosítja, hogy még többen lesznek — az ilyenekkel szemben a szociáldemokratáknak hajthatatlanul védelmezniük kell az osztályharc álláspontját a forradalmi szétfolyósság minden fajtájával szemben, a parasztság különnemű elemeinek józan számbavételét, szemben a forradalmi frázissal. Gyakorlatilag és konkrétan talán az alábbi megállapítás közelíti meg legjobban az igazságot: azok közül, akik az agrárkérdésben a szociáldemokrácia ellenfelei, senki sem számol azzal a ténnyel, hogy nálunk a tulajdonképpeni Európai-Oroszországban egész réteget alkotnak a jómódú parasztok (1½—2 millió porta összesen mintegy 10 millió porta közül). E rétegnek a kezében összpontosul a paraszt-

ság összes termelési eszközeinek és egész tulajdonának legalább a fele. Ez a réteg nem létezhet béresek és napszámosok alkalmazása nélkül. Ez a réteg kétségtelenül ellensége a hűbériségnek, a földbirtokosoknak, a hivatalnoki seregnek, demokratává válhat, de még inkább kétségtelen az, hogy ellenségesen áll szemben a falusi proletariátussal. Aki az agrárprogrammban és az agrártaktikában bármiképpen elkenni, megkerülni próbálja ezt az osztályellenségeskedést, az tudatosan vagy nem tudatosan letér a szocialista álláspontról.

A falusi proletariátus és a paraszti burzsoázia közt foglal helyet a középparasztság rétege, amelynek a helyzetében megtalálhatók mindkét antipodus vonásai. Mindezen rétegek, az egész parasztság helyzetének közös vonásai kétségtelenül demokratikussá teszik a parasztság egész mozgalmát is, bármilyen jelentősek is az öntudatlanság és a reakciósság egyes megnyilvánulásai. A mi feladatunk az, hogy soha ne térjünk le az osztályálláspontról és megszervezzük a városi és a falusi proletariátus igen szoros szövetségét. A mi feladatunk az, hogy tisztázzuk magunk előtt és megmagyarázzuk a népnek azt a *valóságos* demokratikus és forradalmi tartalmat, amely a „földre és szabadságra" irányuló egyetemes, de ködös törekvés mögött meghúzódik. Feladatunk tehát: a legerélyesebben támogassuk és serkentsük ezt a törekvést, s egyidejűleg készítsük elő a szocialista harc elemeit a falun is.

Hogy pontosan meghatározzuk a szociáldemokrata munkáspártnak a parasztmozgalomhoz való gyakorlati viszonyát, pártunk harmadik kongresszusának határozatot kell hoznia a parasztmozgalom támogatásáról. Alább közlünk egy határozati javaslatot, amely a fentebb ismertetett és a szociáldemokrata irodalomban már nem egyszer kifejtett nézeteket fogalmazza meg, és kívánatosnak tartjuk, hogy ezt a tervezetet most a pártmunkásoknak minél nagyobb köre megvitassa:

„Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt mint az öntudatos proletariátus pártja arra törekszik, hogy minden dolgozót teljesen megszabadítson mindenfajta kizsákmányolástól, és támogat a mai társadalmi és politikai rend ellen irányuló minden forradalmi mozgalmat. Az

OSzDMP ezért a legerélyesebben támogatja a mai parasztmozgalmat is, síkraszáll minden forradalmi intézkedésért, amely javíthat a parasztság helyzetén, s ennek érdekében nem riad vissza a földesúri földek kisajátításától. Az OSzDMP mint a proletariátus osztálypártja ugyanakkor lankadatlanul törekszik arra, hogy megteremtse a falusi proletariátus önálló osztályszervezetét, s egy pillanatra sem feledkezik meg arról a feladatról, hogy megmagyarázza neki: kibékíthetetlen ellentét van saját érdekei és a paraszti burzsoázia érdekei közt, megmagyarázza neki, hogy csak a falusi és a városi proletariátusnak az egész burzsoá társadalom ellen vívott közös harca vezethet el a szocialista forradalomhoz, s csak ez a forradalom képes valóban megszabadítani a falusi szegénység egész tömegét a nyomortól és a kizsákmányolástól.

Mint a parasztok közti agitáció gyakorlati jelszavát és mint olyan eszközt, amely a leginkább tudatossá teheti e mozgalmat, az OSzDMP leszögezi: haladéktalanul forradalmi parasztbizottságokat kell alakítani valamennyi demokratikus reform általános támogatására és gyakorlati megvalósítására. Az OSzDMP ezekben a bizottságokban is a falusi proletárok önálló szervezésére fog törekedni, egyrészt azért, hogy támogassa az egész parasztság valamennyi forradalmi-demokratikus akcióját, másrészt viszont azért, hogy megvédje a falusi proletariátus igazi érdekeit a paraszti burzsoázia elleni harcában."

„Vperjod" 11. sz.
1905 március 23 (10).

AZ UTCAI HARCRÓL[57]

(A KOMMŰN TÁBORNOKÁNAK TANÁCSAI)

A szerkesztőség megjegyzése. Az alább közölt cikk Cluseret, a Párizsi Komműn híres szereplője egyik visszaemlékezésének fordítása. Elgondolásait, mint az alábbi rövid életrajzi adatokból láthatjuk, ha nem is kizárólag, de főleg a párizsi utcai harcok tapasztalataira alapozta. Ezen kívül különösen a proletariátusnak az összes vagyonos osztályok elleni forradalmát tartotta szem előtt, mi viszont ma Oroszországban olyan forradalmat élünk át, amely jelentős mértékben az egész nép forradalma a kormánybanda ellen. Magától értetődik tehát, hogy Cluseret eredeti gondolatai az orosz proletár számára csak anyagot kell hogy nyujtsanak ahhoz, hogy a mi viszonyainkra alkalmazva önállóan feldolgozza a nyugateurópai elvtársak tapasztalatait. Véleményünk szerint nem haszontalan, ha röviden megismertetjük az olvasót a szerző érdekfeszítő életrajzával.

Gustave-Paul Cluseret Párizsban született 1823 június 13-án. A Saint-Cyr katonaiskolában tanult és itt végzett 1843-ban mint alhadnagy (sous-lieutenant). 1848-ban hadnagyi rangban igen erélyesen résztvett a párizsi munkásfelkelés leverésében (júniusi napok). Hat óra leforgása alatt 11 barikádot foglalt el és 3 zászlót zsákmányolt. Ezért a „hőstettéért" becsületrenddel tüntették ki. 1855-ben kapitányi rangban résztvett a krimi hadjáratban. Azután nyugalomba vonult. Résztvett Garibaldi seregében az olasz felszabadító háborúban. 1861-ben Amerikába ment és résztvett a rabszolgatartó államok elleni polgárháborúban. Elnyerte a tábornoki címet és (a croskeys-i győzelem után) az amerikai állampolgárságot. Majd vissza-

tért Franciaországba. 1868-ban börtönbe került a „L'Art"* című lapban megjelent cikkeiért. A Sainte-Pélagie börtönben kapcsolatba lépett az Internacionále tagjaival. A lapokban közölt éles katonai tárgyú bírálataiért mint amerikai állampolgárt kiutasították Franciaországból. A köztársaság kikiáltása (1870 szeptember 4) után visszatért Párizsba, résztvett a lyoni és marseille-i felkelés-kísérletekben. 1871 április 3-án kinevezték a Komműn hadügyminiszterévé. Április 16-án megválasztották a Komműn tagjává. Az Issy-erőd feladása miatt a Komműn elmozdította és letartóztatta, de az elvtársi bíróság rehabilitálta. Az 1881-es amnesztia után visszatért Franciaországba, a „*La Commune*" és a „*La Marseillaise*" című lapokba írt. Két évi börtönre ítélték, mert a hadsereget engedetlenségre bujtogatta. Megszökött Franciaországból. 1888-ban a képviselőház választásán a forradalmi párt jelöltjeként indult, ostorozta a parlamentarizmust és a radikális „Clémenceau-pártot". 1889-ben Toulon második választókerületében képviselővé választották. A szocialista munkáscsoporthoz tartozott. Művei: „A hadsereg és a demokrácia" című könyv (1869) és a Komműnről szóló kétkötetes „Memoárok" (1887).

„Vperjod" 11. sz.
1905 március 23 (10).

---

* — „A Művészet". — *Szerk.*

AZ ELSŐ LÉPÉS

Zörgessetek és megnyittatik néktek — mondtuk, amikor az „Iszkra" 91. számában elolvastuk a Párttanács 1905 március 10-i határozatát. Még nem juthatott el Oroszországba a Tanács 1905 március 8-i határozatának híre és a „Vperjod" 10. számában megjelent válaszunk*, s máris a Tanács új és nevezetes fordulatáról számolhatunk be, amelyért csak szívből üdvözölhetjük az újiszkrás elvtársakat és szívből kívánhatjuk nekik, hogy tegyenek további lépést ezen az úton.

A Tanács 1905 március 10-i határozata felhívás az oroszországi Iroda által összehívott III. pártkongresszus tagjaihoz; a határozat javasolja a kongresszusnak, hogy fogadja el a német párt és Bebel közvetítését a párt egységének helyreállítása végett; a Tanács ebben a határozatban hozzájárul ahhoz, hogy elküldi két képviselőjét a kongresszusra, hogy tárgyaljanak velünk a döntőbírói kivizsgálás eszméjének megvalósításáról.

A Tanács, amikor az *„új úton"* megtette első lépését, természetesen nem tudta megállni, hogy ne alkalmazza egyes régi fogásait, hogy ne ismételje meg azt a valótlanságot, amelynek belső tarthatatlanságát már a „Vperjod" 10. számában kimutattuk, mármint azt, hogy a kongresszus, amelyet az oroszországi bizottságok többsége hív össze, nem a párt kongresszusa, hogy a „párttagok jelentéktelen csoportja" „rá akarja erőszakolni határozatait a párt valóságos többségére". Ezek a mellébeszélések szánalmasak lennének, ha nem volnának nevetségesek, és nem szeret-

* Lásd ebben a kötetben 220—222. old. — *Szerk.*

nénk még egyszer kitérni rájuk. Annál is kevésbbé szeretnők ezt, mert figyelmünket természetszerűleg teljesen leköti a Párttanács újabb lépése, az, hogy a Párttanács végre-valahára (végre-valahára!) megértette, hogy milyen jelentősége van a pártkongresszusnak a pártválság megoldásában, végre-valahára megtette az első kísérletet, amely ha kicsiny, tétova és következetlen is, mégis valamiféle kísérlet, hogy józanul tekintsen a dolgokra, igazi nevükön nevezze őket és kipróbáljon egy utat — a pártegység helyreállításának „új útját" a pártnak a második kongresszus után kialakult két része közti közvetlen tárgyalások segítségével.

Legfőbb ideje! Ha ez régebben történt volna, a gyötrelmes, értelmetlen, elhúzódó válság és titkos szakadás hosszú hónapjait takaríthattuk volna meg a proletariátus pártja számára. Ha egy kissé komolyabban és őszintébben kívántak volna egyenesen és nyiltan számolni az Oroszországban működő pártmunkások akaratával, az oroszországi szociáldemokrácia már egy évvel ezelőtt véget vetett volna az ideiglenes szakadásnak. Igen, egy évvel, sőt, több mint egy évvel ezelőtt.

1904 január végén történt ez. A Párttanács először gyűlt össze, hogy megvitassa a pártban kialakult új helyzetet és a pártválságot. Az ülésen Plehanov, Akszelrod, Martov, Vasziljev[58] és Lenin vett részt. A két utóbbi, mindkettő a Központi Bizottság tagja és a többség híve, világosan látta, hogy a pártot a kisebbség már *ténylegesen* kettészakította és hogy e szakadás *titkos* jellege lehetetlenül zülleszti, teljesen demoralizálja a pártot, szabaddá teszi az egyik fél kezét a „verekedés" legzabolátlanabb módszereire, a másik fél kezét ellenben megköti a közös határozatok megtartásának kötelessége. A párt *titkos* kettészakítása körülbelül úgy viszonylik a nyilt szakításhoz (erkölcsi-politikai jelentőségét és erkölcsi-politikai következményeit tekintve), mint a titkos házasságtörés a nyilt szabadszerelemhez.

S a Tanács említett tagjai ezért határozati javaslatot terjesztenek elő (1904 január 28-án), amelyet Sahov teljes egészében közöl (Harc a kongresszusért, 81. old.) és amelyben a *bolsevikok*, bár mind a szerkesztőségben, mind a

Tanácsban, vagyis a párt legfelsőbb szervében ellenfeleik vannak túlsúlyban, elsőnek kezdenek beszélni arról, hogy a történelmi helyzetből fakadó igen komoly feladatok folytán békére van szükség a pártban. A bolsevikok ebben a határozati javaslatban éles különbséget tesznek egyfelől a szükséges és elkerülhetetlen eszmei harc és másfelől a „méltatlan viszálykodás", a bomlasztás, a pozícióharc, a bojkott stb. közt. A bolsevikok felszólítják a Párttanácsot, hívja fel az összes párttagokat, hogy „mihamarább hagyjanak fel a kölcsönös kötekedéssel és helyezzék az eszmei harcot egyszersmindenkorra olyan keretek közé, hogy ez a harc ne vezessen a szervezeti szabályzat megsértésére, ne fékezze a gyakorlati tevékenységet és a pozitív munkát". Nálunk sok az olyan feledékeny párttag, aki szeret beszélni a pártszerű öntevékenységről, de inkább hallgat üres pletykákat, semmint hogy a pártszakadással kapcsolatos okmányokat tanulmányozná, s ezért nyomatékosan ajánljuk mindazoknak az elvtársaknak, akik tisztán akarnak látni a pártügyekben, hogy olvassák el a „Harc a kongresszusért" című brosúra 81. oldalát.

A mensevikek végkép elvetették Lenin és Vasziljev határozati javaslatát, és azt a határozati javaslatot fogadták el (mármint Plehanov, Martov és Akszelrod), amely a mensevikek „kooptálására" szólította fel a Központi Bizottságot. Mivel a Központi Bizottság 1903 november 26-án beleegyezett abba, hogy saját választása szerint *két* menseviket kooptáljon, a Tanácsnak ez a határozata nem jelentett mást, mint hogy *három* meghatározott személyt erőszakoltak rá a Központi Bizottságra. Ma már az egész párt okmányokból (Lenin „Nyilatkozatából"*) tudja, hogy éppen a „három" miatt agyalták ki az elvi nézeteltéréseket és folyt a „méltatlan viszálykodás" *1904 novemberig*. Lenin és Vasziljev a kooptálásról hozott határozatra válaszolva különvéleményt nyujtottak be (Sahov, 84. old.), amelynek elolvasását ugyancsak ajánljuk a tájékozatlanok vagy feledékenyek okulására, és amelyben kijelentették, hogy „a mostani pártviszály becsületes és szabályos befejezésére, a központi szervek összetétele miatt folyó

* Lásd *Lenin* Művei, 7. köt. 1953. 565—576. old. — *Szerk.*

megengedhetetlen harc megszüntetésére a pártkongresszus azonnali összehívásán kívül" a Központi Bizottság e tagjai „más módot egyáltalán és semmiképpen nem látnak".

A mensevikek természetesen gáncsolják a kongresszust. Hiába minden rábeszélés, hogy a kongresszuson megengedhető mindenféle megegyezés, hogy különben a harc ugyanolyan ocsmány formákat ölt, mint a titkos és pénzért kapható szerelem. Mellesleg szólva, míg a mensevikek részéről, akik úgy döntöttek, hogy nem idegenkednek a „pénzért kapható szerelemtől", ez a taktika természetes és érthető, a *békítgető* Plehanov részéről óriási hiba volt, amelynek nyilvánvaló voltát a válság további menete megmutatta. Ma már mindenki látja és tudja a tényekből (nevezetesen Glebovnak[59] és társainak későbbi magatartásából), hogy ha Plehanov 1904 januárjában a kongresszus mellett szavazott volna, a kongresszust nagyon rövid idő alatt összehívtuk volna és *a kongresszuson kialakult volna egy olyan tekintélyes békítő párt*, amely *semmiképp* sem engedte volna fölényhez sem a többséget, sem a kisebbséget külön-külön. Ismételjük: ez nem puszta sejtés, hanem olyan megfontolás, amelyet *megcáfolhatatlanul bebizonyított* a későbbi események tényleges menete. De Plehanov is inkább választotta a „pénzért kapható szerelmet", vagyis a titkos szakadást, mint hogy egyenesen és nyiltan magyarázatot adjon és kifejtse álláspontját.

És mit látunk most? A mensevikek kénytelenek beletörődni, ha tétován, következetlenül és későn is, abba a megoldásba, amelyet a bolsevikok javasoltak. A bolsevikok kitartottak álláspontjuk mellett és kiharcolták a kongresszus összehívását, s joggal kimondták, hogy ha a két „házastársnak" nem adatott meg a további „együttélés", akkor váljanak el nyiltan.

Persze, jobb későn, mint soha, és mi szívből üdvözöljük a Tanácsnak még ezt a tétova lépését is, azt, hogy kész elküldeni két „képviselőjét". De feltétlenül tiltakozunk e lépés tétova és következetlen volta ellen. Mért akarják önök csak a *külföldi Tanácsnak* két képviselőjét elküldeni a kongresszusra, uraim? Miért nem *valamennyi* pártszervezet képviselőit küldik el? Hiszen az oroszországi Többségi Bizottságok Irodájának tagjai *meghívták* a

kongresszusra valamennyit, és nevezetesen ajánlott levelet küldtek a szerkesztőségnek is, a Tanácsnak is, a Ligának is! Miért ez a furcsa és megfoghatatlan ellentmondás: egyrészt, amikor arról volt szó, hogy *képmutató* békét teremtsenek a Központi Bizottság három lovagjával (tudatosan a többség bizottságainak akarata ellenére), nem szorítkoztak a Párttanács „két képviselőjének" elküldésére, hanem *megkérdezték a kisebbség összes bizottságait és szervezeteit*, mint ezt az „Iszkra" 83. számában nyiltan kijelentették. Másrészt pedig az egész párttal való *igazi* béke érdekében csak a külföldi Tanácsnak csupán két képviselőjét küldik el „közvetlen tárgyalás" végett. Hol vannak itt az oroszországi mensevikek? Százszor fontosabb számunkra, hogy velük értsük meg egymást, mint hogy az irodalmárok társaságával. Hol vannak itt a *munkások*, a szervezetek tagjai és képviselői, azok a munkások, akiket önök a második kongresszus ellen uszítottak és akiknek az öntevékenységéről önök annyit kiabáltak?? Hol van Akimov, Bruker, Mahov és Jegorov elvtárs (vagy barátaik és híveik), akik a maguk szempontjából teljesen következetesen támogatták a mensevikeket, de nem kompromittálták magukat, vagyis nem vettek részt a kooptálás miatti veszekedésben? Hol van Kricsevszkij elvtárs, hol van a többi volt „ökonomista", akikkel önök állítólag kibékültek, mint az új „Iszkrá"-ban Plehanov és még sokan mások állították? Hol van Rjazanov elvtárs, akikkel önök sok tekintetben számunkra ugyancsak érthető okokból szolidárisak és aki ennek ellenére *nem volt hajlandó belépni a Ligába, mint mensevik szervezetbe?*

Vagy azt mondják, hogy mindezeknek az elvtársaknak nincs mandátumuk? De hiszen önök írnak levelet a kongresszusnak *„mindenféle formai megfontolást félretéve"!!*

Nem, uraim, félrendszabályokkal nem elégítenek ki bennünket és szép frázisaikkal nem lakunk jól. Ha önök valóban együtt, egy szervezetben akarnak dolgozni velünk — beszéljünk nyiltan és „formai megfontolások" nélkül —, akkor *jöjjenek el a kongresszusra mindannyian* és hívják el azokat az elvtársakat is, akiket tőlünk *csak*

eszmei, nempedig kooptációs megfontolások választanak el. Akkor számoljanak a „forradalmár jószándékával", amelyre önök olyan ostobán hivatkoztak, mikor elrejtőztek a kongresszus elől, mint az *egyetlen* olyan eszközzel, amely teljesen és feltétlenül eldöntheti a kongresszuson képviselt *egész* párt sorsát. Akkor keressenek olyan közvetítőket, akik a *kongresszus összes tagjának* e „jóakaratára" hatni tudnak. Szívből üdvözölni fogunk minden ilyen közvetítőt.

Zörgessetek és megnyittatik néktek... A bolsevikok nyilt harcukkal elérték azt, hogy most egészen közel jutottak a válság egyetlen lehetséges egyenes, egyértelmű megoldásához. Kiharcoltuk a kongresszust. Elértük azt, hogy a mensevikek elfordultak a párt nélkül maradt Párttanács őrmesteri szitkaitól s most egyenesen és nyiltan közvetlen tárgyalásokat javasolnak. Van-e elég esze és becsülete a Párttanácsnak, hogy megtegye a második lépést az „új úton", vagy nincs, — mi meg vagyunk győződve arról, hogy mindenképpen kivívjuk a pártszerűség teljes győzelmét a körösdivel szemben.

„Vperjod" 11. sz.
1905 március 23 (10).

A PÁRTPROGRAMM TÖRTÉNETÉHEZ[60]

Amikor Plehanov most hangsúlyozza, hogy a programmtervezetet *nem* én írtam, elsőnek tárja a nyilvánosság elé — célzás, szemrehányás és feddés formájában — a programmtervezettel kapcsolatos vitáinkat. Sajnos, ezekről a vitákról nem számol be, hanem pletykára, vagyis pikáns, de homályos és ellenőrizhetetlen állításra szorítkozik. Ezért kollégámnak Plehanov ellen írt cikkéhez hozzá kell fűznöm, hogy okmányszerű adataim vannak a programmtervezet megtárgyalásakor lefolyt vitáinkról, és ezeket az adatokat alkalomadtán nyilvánosságra hozom. Az olvasók akkor meglátják: 1) hogy szemenszedett valótlanság Plehanovnak az az állítása, hogy viszonyunk a „Mi a teendő?" miatt hidegült el. Az elhidegülés oka az volt, hogy a programmviták során a hattagú testület két egyenlő félre szakadt; 2) hogy én azért harcoltam és azt harcoltam ki, hogy vegyük be a programmba a kisüzemű termelésnek a nagyüzemű termelés által való kiszorításáról szóló tézist. Plehanov egy szétfolyó kifejezésre akart szorítkozni a hírhedt „többé vagy kevésbbé" szellemében; 3) hogy én azért harcoltam és azt harcoltam ki, hogy a „dolgozó és kizsákmányolt tömeg" kifejezést „proletariátus" kifejezéssel helyettesítsük ott, ahol pártunk osztályjellegéről volt szó; 4) hogy Plehanov, amikor én és a velem egyetértő elvtársak a hattagú testületben azt vetettük szemére, hogy programmtervezete nem fejezi ki elég világosan a párt proletár jellegét, azzal az ellenváddal védekezett, hogy én a párt proletár jellegét Martinov szellemében értelmezem.

„Vperjod" 11. sz.
1905 március 23 (10).

AGRÁRPROGRAMMUNKRÓL

(LEVÉL A III. KONGRESSZUSNAK)

A napról napra terjedő és erősödő új parasztmozgalom ismét előtérbe helyezi agrárprogrammunk kérdését. E programm alapelve körül természetesen nem lehetnek nézeteltérések és viták. A proletariátus pártjának támogatnia kell a parasztság mozgalmát. Pártunk sohasem fogja védelmezni a mai földesúri földbirtokot a parasztok forradalmi rohamával szemben, de mindig törekedni fog arra, hogy fejlessze a falusi osztályharcot és tudatossá tegye ezt a harcot. Ezekben az elvekben, azt hiszem, valamennyi szociáldemokrata megegyezik. A nézeteltérés csak akkor kezdődik, amikor ezeket az elveket a valóságra kell alkalmaznunk, amikor a mai feladatokra alkalmazva meg kell fogalmaznunk őket programmunkban.

A különféle elméleti viták legjobb eldöntője a való élet, és biztos vagyok benne, hogy a forradalmi események gyors menete ki fogja küszöbölni a szociáldemokraták körében az agrárkérdéssel kapcsolatos e nézeteltéréseket is. Aligha fogja tagadni valaki, hogy nem a mi dolgunk mindenféle földreform-terveket gyártani, hogy erősítenünk kell kapcsolatainkat a proletariátussal, *támogatnunk* kell a parasztmozgalmat, nem tévesztve azonban szem elől a parasztgazda tulajdonosi törekvéseit, amelyeknek proletárellenessége annál hamarabb és élesebben fog megnyilvánulni, minél gyorsabban halad előre a forradalom.

Másrészt azonban világos, hogy a mostani forradalmi helyzet teljesen határozott konkrét jelszót követel. Ez a jelszó a *forradalmi paraszt*bizottságok megalakítása, és pártunk agrárprogrammja nagyon helyesen ki is adta ezt a jelszót. A parasztmozgalomban rengeteg sötétség,

öntudatlanság van, és nagyon veszélyes lenne, ha ezzel kapcsolatban bármiféle illúziókban ringatnánk magunkat. A paraszt tudatlansága elsősorban abban fejeződik ki, hogy nem érti a mozgalom *politikai* oldalát, nem érti például azt, hogy *az egész állam egész* politikai rendjének gyökeres demokratikus átalakítása nélkül lehetetlen bármiféle tartós lépés a földbirtoklás kiterjesztése útján. A parasztnak föld kell, és forradalmi érzéke, ösztönös, kezdetleges demokratizmusa *nem fejeződhet* ki másképp, mint úgy, hogy ráteszi kezét a földesúri földre. Ezt persze senki sem tagadja. A szociálforradalmárok megállnak ennél a megállapításnál, ahelyett hogy osztályelemzéssel megvizsgálnák a parasztnak ezt a ködös törekvését. A szociáldemokraták ennek az elemzésnek az alapján azt állítják, hogy a lehasított földek visszaadásának követelésén túl az egész parasztság aligha *mehet* szolidárisan együtt, mivel ezen az agrárátalakuláson túl elkerülhetetlenül kiütközik a mezőgazdasági proletariátus és a „takarékos muzsikok" antagonizmusa. A szociáldemokratáknak természetesen semmi kifogásuk sem lehet az ellen, hogy a felkelt paraszt „teljesen legyűrje a földesurat", elvegye tőle az *egész* földet, de nem bocsátkozhatnak kalandorkodásba a proletár programmban, nem kendőzhetik el a tulajdonosok elleni osztályharcot a földbirtok olyan átalakításának (akár demokratikus átalakításának) rózsás távlataival, amely csupán a tulajdonos osztályok vagy kategóriák helyváltoztatásának bizonyul.

Programmunkban eddig szerepelt a lehasított földek visszaadásának követelése, a programm különböző kommentárjaiban pedig rámutattunk arra, hogy a lehasított föld korántsem kerítés, hanem „kapu, hogy tovább mehessünk"*, hogy a proletariátus szíves-örömest támogatja a parasztságot ezen a további úton, de okvetlenül szemmel tartja és meg-megnézi ideiglenes szövetségesét, a parasztgazdát, nem ereszti-e ki gazda-körmeit. Ma, a forradalmi események láttán önkénytelenül felvetődik a kérdés: nem lenne-e célszerűbb átvinni taktikánknak *ezt* a tételét a kommentárokból magába a programmba?

* Lásd *Lenin* Művei. 6. köt. 1953. 436. old. — *Sz rk.*

Hiszen akárhogy nézzük is, a programm a szociáldemokrácia nézeteinek hivatalos, az egész párt által elismert kifejezése, a kommentár pedig szükségképpen nem egyéb, mint többé-kevésbbé egyéni véleménye valamelyik szociáldemokratának. Nem észszerűbb-e ezért beiktatnunk a programmba e kérdéssel kapcsolatos politikánknak általánosabb tételét, a kommentárokban pedig kifejtenünk a részintézkedéseket, az egyes követeléseket, mint például a lehasított földeket?

Hogy konkrétabban megvilágítsam gondolatomat, idézem itt azt a megfogalmazást, amellyel kiegészülne programmunk megfelelő része: (az OSzDMP követeli elsősorban) ... „4) forradalmi parasztbizottságok alakítását avégett, hogy kiküszöböljék a hűbériség minden maradványát, demokratikusan átalakítsanak általában minden falusi viszonyt, és forradalmi intézkedéseket tegyenek a parasztság helyzetének megjavítására, nem riadva vissza a földbirtokosok földjeinek elkobzásától. A szociáldemokrácia támogatni fogja a parasztságot minden forradalmi-demokratikus vállalkozásában, védelmezve a falusi proletariátus önálló érdekeit és önálló szervezetét."

A javasolt fogalmazás a programmba iktatja be azt, amit eddig rendszerint a kommentárokban fejtettünk ki, a „lehasított földek" pedig a programmból átkerülnek a kommentárokba. Ennek a módosításnak megvan az az előnye, hogy a programmban világosabban utalunk a proletár álláspont különálló voltára, márpedig e fontos kérdés világos megfogalmazása háttérbe szorít minden szerkesztési kényelmetlenséget (ilyen kényelmetlenség az, hogy határozott követelés helyett olyan magyarázatot veszünk fel a programmba, amely rendszerint a kommentárokba került. Egyébként meg kell jegyeznem, hogy programmunkban már vannak ilyen magyarázatok: vesd össze például a rendőri-hivatalnoki gyámkodás megszilárdításával kapcsolatos reformok elleni harcról szóló pontot[61].). Előnye ennek az is, hogy a programm egyszersmindenkorra kiküszöböli azt a lehetetlen gondolatot, hogy a szociáldemokrácia azt mondja a parasztnak: a lehasított földeken túl nem mehet és nem szabad mennie. Ezt a gondolatot ki kell küszöbölnünk a programm világ-

gos megfogalmazásával, nem szabad arra szorítkoznunk, hogy a kommentárokban megmagyarázzuk. Az általam javasolt fogalmazás fogyatékosságának tűnhet fel az, hogy nem jelöli meg a föld kisajátításának semilyen határozott módját. De vajjon fogyatékosság-e ez tulajdonképpen?

Azok a szociáldemokraták, akik írtak az agrárkérdésről, számtalanszor rámutattak arra, mennyire nem helyénvaló ezzel kapcsolatban tervgyártásba bocsátkoznunk, merthiszen *rendőrállamban* az agrárreform legfőbb intézkedése — a föld nacionalizálása — szükségképpen el fog torzulni és a mozgalom osztályjellegének elhomályosítására fog szolgálni. Márpedig a kapitalista rendben a földbirtokviszonyok átalakítására irányuló minden más intézkedés csak közeledés lesz a nacionalizáláshoz, csak részintézkedés lesz, csupán egy-kettő lesz a lehetséges intézkedések közül, vagyis olyan, amilyenre *szorítkozni* a szociáldemokrácia korántsem szándékozik. A szociáldemokraták ezidőszerint ellene vannak a nacionalizálásnak, sőt, bírálatunk hatására még a szociálforradalmárok is óvatosabban kezdik kezelni ezt a nacionalizálást (vesd össze programmtervezetüket előző „vitézkedésükkel").

De arról van szó, hogy a forradalmi mozgalom elvezet bennünket a demokratikus köztársasághoz, amely egyik legközelebbi követelésünk az állandó hadsereg megszüntetése stb. mellett.

A demokratikus köztársaságban viszont, amikor a nép fel van fegyverezve, amikor más hasonló köztársasági intézkedések is megvalósulnak, a szociáldemokrácia nem mondhat le a föld nacionalizálásáról és nem kötheti meg a kezét ebben a kérdésben. Tehát javasolt fogalmazásom hiányossága csak látszólagos. A valóságban a mai helyzet következetes osztályjelszavát adja — mégpedig teljesen konkrét jelszót —, tág teret hagyva egyben azoknak a „forradalmi-demokratikus" lépéseknek, amelyek szükségeseknek vagy kívánatosaknak bizonyulhatnak forradalmunk kedvező fejlődése esetén. Ma, és később is, a parasztfelkelés teljes győzelméig, a forradalmi jelszónak szükségképpen figyelembe kell vennie a *paraszt és a földbirtokos* antagonizmusát; és a lehasított földekről

szóló pont igen helyesen hangsúlyozta ezt a körülményt; ellenben a mindenféle „nacionalizálás“, „járadékátadás“, „szocializálás“ stb. — és éppen ebben van fogyatékosságuk — mellőzi és elhomályosítja a jellemző antagonizmust.

Az általam javasolt fogalmazás egyúttal kiterjeszti a forradalmi parasztbizottságok feladatát „általában minden falusi viszony demokratikus átalakítására“. Programmunk jelszóként tartalmazza a parasztbizottságokat, s helyesen jellemzi ezeket *paraszti*, vagyis rendi bizottságokként, mivel a rendi elnyomást csak az alsó, elnyomott rend egésze szüntetheti meg. De van-e okunk arra, hogy e bizottságok feladatait csupán az agrárreformokra korlátozzuk? Vajjon más átalakításokra, például közigazgatási stb. átalakításokra *más* bizottságokat kell alakítani? Hiszen a parasztoknak az a legfőbb bajuk, mint már mondottam, hogy egyáltalán nem értik a mozgalom politikai oldalát. Ha sikerülne legalább egyes esetekben összekapcsolni a parasztoknak a helyzetük javítására irányuló sikeres forradalmi intézkedéseit (a gabona, a jószág, *a föld* elkobzása) a *parasztbizottságok* megalakításával és működésével és e bizottságoknak a forradalmi pártok részéről (különösen kedvező körülmények közt pedig az ideiglenes forradalmi kormány részéről is) történő teljes szentesítésével, akkor elmondhatnánk, hogy győztünk abban a harcban, amelyet azért folytatunk, hogy a parasztokat a demokratikus köztársaság pártjára állítsuk. Ha viszont ezt nem érjük el, a parasztság forradalmi vívmányai egyáltalán nem lesznek tartósak, és a parasztok minden vívmányát könnyen visszaveszik a hatalmon levő társadalmi osztályok.

Végül, ami a „forradalmi-demokratikus“ intézkedések támogatását illeti, a javasolt fogalmazás világosan határt von egyfelől a földek paraszti elkobzásához hasonló intézkedések csalóka, állítólag szocialista *külszíne*, másfelől ez intézkedések tényleges demokratikus tartalma közt. Hogy láthassuk, mennyire fontos a szociáldemokrata számára e határvonal meghúzása, elég ha arra emlékeztetünk, hogyan tekintett Marx és Engels például az amerikai agrármozgalomra (Marx 1848-ban Kriegéről[62], Engels

1885-ben Henry George-ról[88]). Ma persze senkisem *tagadja* a földért való paraszttháborút, a földért folyó hajszát (a féljobbágyi országokban vagy a gyarmatokon). Teljes mértékben elismerjük ennek jogos és haladó voltát, de egyúttal leleplezzük demokratikus, azaz *végső fokon* polgári-demokratikus tartalmát, ezért pedig, bár támogatjuk ezt a tartalmat, a magunk részéről külön „fenntartásokkal" élünk, rámutatunk a *proletár* demokrácia „önálló" szerepére, a szociáldemokráciának mint szocialista forradalomra törekvő osztálypártnak külön céljaira.

E megfontolások alapján javaslom az elvtársaknak, hogy az elkövetkező kongresszuson vitassák meg indítványomat és bővítsék ki a programm megfelelő pontját az általam megjelölt szellemben.

„Vperjod" 21. sz.
1905 március 29 (16).
Aláírás: — n.

A BONAPARTISTÁK ÜZELMEI

Genf, március 29 (16).

Az imént kaptuk Tverből az alábbi hírt: „Március 9-én a periféria és a bizottság együttes ülésén a Központi Bizottság képviselőjének jelenlétében megtárgyaltuk a Központi Bizottság által összehívandó (felhívás a párthoz 1905 március 4-én) III. pártkongresszussal kapcsolatos állásfoglalás kérdését. Felolvasták a tveri bizottság határozati javaslatát: «Üdvözölve az OSzDMP Központi Bizottságának felhívását (a Központi Bizottság 1905 március 4-i határozatát), hogy készüljünk fel a III. pártkongresszusra, a tveri bizottság az ülésen elhatározta: résztvesz ezen a kongresszuson, elküldi küldöttét. Minthogy pedig a tveri bizottság közölte a Szervező Iroda képviselőjével, hogy résztvesz az Iroda által szervezett kongresszuson, a tveri bizottság kötelességének tartja annak megállapítását, hogy ezt a kijelentést azért tette, mert az Iroda képviselője* arra hivatkozott, hogy a Központi Bizottság határozata szerint a szervezendő kongresszus rendes kongresszus lesz».

---

* A Többségi Bizottságok Irodájának képviselője, aki a tveri bizottság és a periféria ülésén februárban előadást tartott a III. kongresszusról, azt közli velünk, hogy a tveri bizottságnak ez az állítása „pontatlan". „Én a Központi Bizottság tagjának, Nyikityicsnek[44] *egyenes kijelentése* alapján közöltem — írja—, hogy a Központi Bizottságnak *szándékában volt* rendes kongresszusnak nyilvánítani a III. kongresszust, és ezzel megegyezés útján rendes kongresszussá változtatni az Iroda által összehívott kongresszust, de akkor különböző körülmények folytán még *nem tudott* hivatalos tárgyalásokat kezdeni az Irodával erről a kérdésről."

A periféria gyűlése nem csatlakozott a tveri bizottság határozatához. Hét szavazattal egy ellenében (egy tartózkodott a szavazástól) a következő határozatot fogadták el: «Miután végre megértük a Központi Bizottság felhívását, hogy készüljünk a III. kongresszus haladéktalan összehívására, üdvözöljük a Központi Bizottságnak ezt a lépését és kijelentjük, mi már beleegyezésünket adtuk, hogy résztveszünk a Szervező Iroda által összehívott *párt*kongresszuson. A Központi Bizottságnak «A párthoz» intézett március 4-i felhívásában foglalt javaslatokat pedig csak azzal a feltétellel fogadhatjuk el, ha a Központi Bizottság és a Szervező Iroda hivatalosan megegyezik» (mellette 6, ellene 3). Hogy jellemezzük az ellene szavazó három másik elvtárs hangulatát, idézem a másik határozatot, amelyet az előbbi határozat ellen szavazó két elvtárs javasolt: «Üdvözölve a Központi Bizottságnak a III. pártkongresszus összehívására vonatkozó határozatát, a helyi szervezet nyomatékosan ajánlja a Központi Bizottságnak és a Szervező Irodának, hogy egyezzenek meg egymással. Ha nem egyeznek meg, a helyi szervezet fenntartja magának a cselekvés szabadságát.»"

Ebből a közleményből az alábbi következik: 1) a tveri bizottság a perifériával együtt kijelentette — magának a bizottságnak a beismerése szerint —, hogy hajlandó résztvenni a Többségi Bizottságok Irodája által szervezett kongresszuson; 2) a tveri bizottság később a Központi Bizottságnak a III. kongresszus összehívására vonatkozó új ígéretei hatására visszavonta beleegyezését. A periféria azonban nem követte a bizottságot és nem mondott le az Iroda által már összehívott kongresszuson való részvételről; 3) a Központi Bizottság újabb ígéretei a III. kongresszus összehívására „a párthoz intézett 1905 március 4-i felhívásban" foglaltatnak, amelyet mindeddig nem tettek közzé és amelyet nem ismerünk.

Hogy méltóképpen értékelhessék kiváló Központi Bizottságunk eljárását, emlékeztetjük az elvtársakat először is a párt szervezeti szabályzatára, másodszor néhány tényre. A szervezeti szabályzat értelmében a kongresszust a *Párttanács* hívja össze, nempedig a Központi Bizottság. A Központi Bizottság tehát olyan ígéreteket tesz, amelye-

kért nem felel. A Központi Bizottság olyasmit ígér, amit a szervezeti szabályzat értelmében nem teljesíthet. A Központi Bizottság ígér vagy tervez, a Tanács pedig végez. Azokat a párttagokat viszont, akik naivitásukban hisznek a Központi Bizottság ígéreteiben és rosszul ismerik a szervezeti szabályzatot, lóvá teszik. Hogy a Tanács hogyan „végez", azt a tények mutatják. A március 8-i határozatban a Tanács kijelenti („Iszkra", 89. sz.), hogy *„a pártmunkások többségével egyetértésben"* (talán bizony köztük a tveri bizottsággal is?) *„célszerűtlennek tartja pártkongresszus összehívását ilyen helyzetben"*. Talán ez még nem világos? Talán ebből még nem látható, hogy a Tanács újra meg újra szégyentelenül becsapja a pártot, mert hiszen „a pártmunkások többsége" egyáltalán nem biztosította „egyetértéséről"?

Továbbá, március 10-én, vagyis két nap mulva, a Tanács másik határozatot hoz („Iszkra", 91. sz.), s ebben úgy nyilatkozik, hogy hajlandó elküldeni két képviselőjét a Többségi Bizottságok Irodája által összehívott kongresszusra, *de egy szót sem szól arról, hogy beleegyezik a kongresszus összehívásába.*

Tegyük hozzá, hogy a Tanács nemcsak hogy hivatalosan állást foglal a kongresszus összehívásának „célszerűsége" ellen, hanem egyidejűleg *a szavazatokat is meghamisítja a kongresszusra*, amennyiben növeli az állítólag megerősített bizottságok számát és nem hajlandó közölni a párttal, mikor és milyen új bizottságokat ismer el megerősítettnek. A Tanács március 8-i határozata (amelyet a „Vperjod" 10. számában elemeztünk*) azt mondja, hogy 1905 január 1-én teljesjogú volt a poleszjei, az északnyugati, a kubáni és a kazáni bizottság, holott az utóbbi két bizottságot a Központi Bizottság egyáltalán nem erősítette meg, az előbbi két bizottság pedig csak 1905 április 1-én válik teljesjogúvá.

Kérdezzük azokat a párttagokat, akik nemcsak számítani akarnak párttagnak, hanem valóban párttagok akarnak lenni: tovább akarják tűrni ezt a játékot? A Tanács meghamisítja a szavazatokat és állást foglal a kongresszus

* Lásd ebben a kötetben 220—222. old. — *Szerk.*

ellen, a Központi Bizottság pedig „ígéreteket" tesz a kongresszust illetőleg, kihasználva az emberek naivitását, akik nem tudják, hogy a szervezeti szabályzat értelmében ezeknek az ígéreteknek *nem lehet* kötelező érvényük! Nem igazolják-e ezek a tények *teljes mértékben* azt, amit mi már a „Vperjod" 8. számában, február 28-án (15-én) megírtunk, amikor az első híreket kaptuk arról, hogy a Központi Bizottság „beleegyezett" a kongresszusba? Megjegyezzük, hogy azóta *eltelt egy hónap*, hogy az „Iszkrá"-nak azóta megjelent a 88, 89, 90, 91. és a 92. száma (régi időszámítás szerint március 10-i kelettel), de *egyetlen szót sem* ejtett erről a „kényes" kérdésről, azaz arról, hogy a Központi Bizottság „beleegyezett" a kongresszusba! Kénytelenek vagyunk megismételni azt, amit a „Vperjod" 8. számában írtunk:

„Az imént kaptunk egy hírt, amelyet úgy értelmezhetünk, hogy a Központi Bizottság beleegyezik az azonnali kongresszusba. Bár egyelőre semmiképp sem kezeskedünk e hír hitelességéért, valószínűnek tartjuk. A Központi Bizottság hónapokon át harcolt a kongresszus ellen, feloszlatva szervezeteket, bojkottálva és dezorganizálva a kongresszus mellett állást foglaló bizottságokat. Ez a taktika csődöt mondott. Ma, attól a szabályától vezettetve, hogy «a célszerűség minden, a forma semmi», a Központi Bizottság a «célszerűség» kedvéért *(vagyis a kongresszus megakadályozása kedvéért)* kész formálisan akár százszor is kijelenteni, hogy a kongresszus azonnali összehívása mellett van. Reméljük, hogy sem az Iroda, sem a helyi bizottságok nem hagyják magukat elkábítani a pártonbelüli «Sidlovszkij-bizottság» bűvészmutatványaitól"[65].

Utóirat. Genf, március 30 (17). Valóságos naplót kell vezetnünk a Központi Bizottság mesterkedéseiről. Most jutott el hozzánk a Központi Bizottság alábbi levele, amelyet a Többségi Bizottságok Irodájának küldött:

„Március 4-én a Központi Bizottság elhatározta, hogy felhívja a pártbizottságokat, készüljenek fel a III. pártkongresszusra, és a maga részéről úgy döntött, intézkedést tesz a kongresszusnak a lehető legrövidebb időn belüli összehívására.

Mivel a *közös pártkongresszus* sikere és mielőbbi összehívása a kongresszus mellett *most* állást foglaló lehetőleg összes elvtársak és szervezetek egyetértő munkájától

függ, a Központi Bizottság javasolja az úgynevezett «többségi» bizottságok Szervező Irodájának, hogy egyezzen meg velünk ebben és működjön velünk együtt a kongresszus mielőbbi összehívása végett és azért, hogy azon az *egész* párt a legteljesebben képviselve legyen. 1905 március 6. Az OSzDMP Központi Bizottsága."

Csakugyan határtalan az orosz bizottságok türelme és hiszékenysége! Miért nem teszi közzé a Központi Bizottság március 4-i felhívását? Miért mond hazug frázisokat az Irodával való „megegyezésről"? Az Iroda kivétel nélkül *mindenkit, az egész pártot* meghívta a kongresszusra, mégpedig több mint egy hónappal ezelőtt nyiltan, nyilvánosan. Az Iroda már régen válaszolt a Központi Bizottságnak, hogy most már *nem lehetséges semmiféle halasztás.* Aki nem csak szavakban akar *közös pártkongresszust,* az fáradjon el a kongresszusra, ennyi az egész. És végül, miféle jelentősége lehetne az Iroda és a Központi Bizottság megegyezésének, amikor a szervezeti szabályzat értelmében nem a Központi Bizottság, hanem a Tanács hívja össze a kongresszust, az pedig a kongresszus ellen nyilatkozott?

Merjük remélni, hogy most már *mindenki* meglátja a Tanács és a Központi Bizottság kettős játékát. Az Iroda pedig, biztosak vagyunk benne, egy percre sem hagyja abba munkáját, és az általa már *kitűzött* és a *Központi Bizottsággal közölt* időpontban összehívja a kongresszust.

1905 március végén jelent meg a „Vperjod" 13. számának különlenyomataként.

1789-ES TÍPUSÚ VAGY 1848-AS TÍPUSÚ FORRADALOM?

Az orosz forradalom fontos kérdése ez:

I. eljut-e a cári kormány *teljes* megdöntéséig, a köztársaságig,

II. vagypedig a cári hatalom megnyirbálására, korlátozására, monarchikus alkotmányra szorítkozik?

Vagy más szóval: 1789-es típusú vagy 1848-as típusú lesz-e a mi forradalmunk*? (*típusú*-t mondunk, hogy kiküszöböljük azt az ostoba gondolatot, mely szerint megismétlődhet a visszavonhatatlanul elmúlt 1789-es és 1848-as szociális-politikai és nemzetközi szituáció).

Hogy a szociáldemokratának az előbbit kell kívánnia és az előbbire kell *törekednie*, az aligha lehet kétséges.

Martinov kérdésfeltevése viszont teljes mértékben letéved az igénytelenebb forradalom hátulkullogós kívánására. A II. típus esetén a proletariátus és a parasztság hatalomrajutásának „veszélye", amelytől Martinovék félnek, teljesen elesik. A második esetben a szociáldemokrácia számára elkerülhetetlen, hogy *még a forradalommal szemben is* „ellenzéki" maradjon — Martinov pedig éppen ellenzékben akar maradni még a forradalommal szemben is.

Kérdés, melyik típus a valószínűbb?

Az I. mellett szól, (1) hogy az orosz alsó osztályokban hasonlíthatatlanul nagyobb elkeseredés, forradalmiság gyülemlett fel, mint az 1848-as Németországban. Nálunk

* NB: itt hozzátehetik — „vagy 1871-es típusú"? Meg kell vizsgálni ezt a kérdést, mint sok *nem*szociál-demokrata valószínű *ellenvetését*.

a fordulat *hirtelenebb*, nálunk az önkényuralom és a politikai szabadság közt nem volt és nincs *semmiféle* közbülső fokozat (a zemsztvo nem számít), nálunk a zsarnokság ázsiai módon érintetlen. (2) Nálunk a szerencsétlen háború még valószínűbbé teszi a *hirtelen* összeomlást, mert a cári kormány ebbe a háborúba végkép belebonyolódik. (3) Nálunk a nemzetközi szituáció kedvezőbb, mert a proletár Európa lehetetlenné teszi, hogy az európai uralkodók segítséget nyujtsanak az orosz monarchiának. (4) Nálunk a tudatosan forradalmi pártok, valamint e pártok irodalma és szervezetei sokkalta fejlettebbek, mint 1789-ben, 1848-ban és 1871-ben. (5) Nálunk a cárizmus által elnyomott számos nép, a lengyel, a finn stb. különösen hevessé teszi az önkényuralom elleni rohamot. (6) Nálunk a parasztság különösen tönkrement, hihetetlenül elnyomorodott és most már egyáltalán nincs mit vesztenie.

Mindezek a megfontolások természetesen korántsem abszolútak. Szembeállíthatók velük mások: (1) A feudalizmusnak nálunk nagyon kevés maradványa van. (2) A kormány tapasztaltabb, hathatós eszközei vannak a forradalmi veszély felismerésére. (3) A háború a forradalmon kívül álló feladatokkal komplikálja a forradalmi robbanás közvetlenségét. A háború bebizonyítja az orosz forradalmi osztályok gyengeségét, hiszen azok háború nélkül képtelenek voltak felkelni (összevetni Karl Kautskyval „A szociális forradalom"-ban). (4) Nem kaptunk lökést más országokból a forradalomra. (5) Az Oroszország feldarabolására irányuló nemzeti mozgalmak elszakíthatják forradalmunktól az orosz nagy- és kisburzsoázia tömegét. (6) A proletariátus és a burzsoázia antagonizmusa nálunk sokkal mélyebb, mint 1789-ben, 1848-ban és 1871-ben, ezért a burzsoázia jobban fog félni a *proletár*forradalomtól és előbb veti magát a reakció karjaiba.

Mindezeket a pluszokat és mínuszokat természetesen csak a történelem veheti számításba. A mi dolgunk, a szociáldemokrácia dolga az, hogy minél messzebbre előre *taszítsuk* a polgári forradalmat, sohasem feledkezve meg *fő* ügyünkről: a proletariátus önálló szervezéséről.

Itt zavarodik össze Martinov. A teljes forradalom az, hogy a proletariátus és a szegényparasztság megragadja

a hatalmat. *Ezeknek az osztályoknak viszont*, ha hatalmon vannak, *szükségképpen* törekedniük kell a *szocialista* forradalomra. *Ergo**, a hatalom megragadása, amely kezdetben a *demokratikus* forradalom egyik lépése, a dolgok erejénél fogva, a részvevők akarata (és olykor tudata) ellenére *átmegy* szocialista forradalomba. *És itt elkerülhetetlen a kudarc.* Mivel pedig a szocialista forradalom kísérleteinek kudarca elkerülhetetlen, nekünk (mint 1871-ben Marx, aki előre látta a párizsi felkelés elkerülhetetlen kudarcát) azt kell *tanácsolnunk* a proletariátusnak, hogy *ne keljen fel*, várjon, szervezkedjen, reculer pour mieux sauter**.

Tulajdonképpen ez volna Martinov (és az új „Iszkra") *gondolata*, ha végiggondolná.

A megírás ideje: 1905 március—április.
Először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik" V. köt. 1926.

---

* — tehát. — *Szerk.*
** — lépjen hátra, hogy nagyobbat ugorhasson. — *Szerk.*

A PÁRTHOZ

Elvtársak! Mindnyájan tudják, milyen súlyos válsággal küszködik pártunk már több mint másfél éve. A második pártkongresszus óta pártunk külföldi központi szervei — a Központi Lap szerkesztősége és a Párttanács — több sajnálatos esemény folytán a pártkongresszus kisebbségének hívei kezébe kerültek. A pártmunkások elégedetlensége egyre fokozódott és fojtott, makacs harcra vezetett, amely hihetetlenül fékezte a szociáldemokrácia egész tevékenységét és megrendítette a proletárpárt tekintélyét. A pártbizottságok a titkos szakadás káros voltát látva követelni kezdték a III. kongresszus összehívását, mint a válság egyetlen pártszerű megoldását. 1904 tavasza óta a kongresszusért vívott harc tölti ki az egész pártéletet. A külföldi Párttanács minden eszközt latba vetett a kongresszus ellen. A Központi Bizottság megpróbálta kielégíteni a kisebbség kooptációs igényeit, abban a reményben, hogy így helyreállíthatja a békét a pártban, de ez a remény is füstbe ment. A béke helyreállítása helyett csak kiéleződött a harc.

Az oroszországi munkásmozgalom és az oroszországi forradalom fejlődésében bekövetkezett nagy események, január 9 és következményei új helyzetet teremtettek, amely még nagyobb erőfeszítést, még több energiát követel a párttól. A pártkongresszus szüksége egyre parancsolóbbá vált az oroszországi pártmunkások túlnyomó többsége számára. A külföldi Tanács ellenállása folytán több oroszországi bizottság külön Irodát választott a pártkongresszus összehívása céljából. Ilyen körülmények közt a Központi Bizottság pártkötelességének tekintette, hogy

csatlakozzon a Többségi Bizottságok Irodájához a közös pártkongresszus haladéktalan összehívása végett.

Hogy mennyire szükséges volt a kongresszus még szűk értelemben vett formai szempontból is, látható az alábbiakból. A párt tagjai az „Iszkra“ 89. számából megtudták, hogy a Párttanács 33 teljesjogú szervezetet tart nyilván a központi szerveken kívül. Tehát még e számítás szerint is (amelyet a pártmunkások jelentős része vitatott, mert szerintük a pártszervezetek száma 31) a kongresszus kötelező összehívásához 38 szavazatra volt szükség ($33 \times 2 = 66$; $66 + 9 = 75$; $75 : 2 = 37^1/_2$).

A kongresszus mellett már régen állást foglalt az a 13 bizottság, amely a Többségi Bizottságok Irodáját megválasztotta. E 13 bizottsághoz csatlakozott az urali, a tulai, a voronyezsi, a szamárai, az északnyugati, a szmolenszki, a harkovi, a kazáni bizottság, vagyis 8 bizottság. Ez a 21 bizottság a Központi Bizottság négy szavazatával (két szavazata van magának a Központi Bizottságnak és kettő a Párttanácsban levő küldötteinek) $42 + 4 = 46$ szavazat.

A megírás ideje:
1905 március vége—április eleje.

Először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik“ XVI. köt. 1931.

A MÁSODIK LÉPÉS

A „Vperjod" 11. számában üdvözöltük a párt nélkül maradt Párttanács első lépését*. Azt kérdeztük ott: van-e elég esze és becsülete a Párttanácsnak, hogy megtegye a második lépést az új úton, vagy nincs? Éppen most kaptuk Oroszországból a hírt, hogy *a második lépést a Központi Bizottság tette meg.* Alább közöljük az üggyel kapcsolatos okmányokat, amelyek haladéktalanul nyilvánosságra hozhatók.

1) A Központi Bizottság felhívása a párthoz 1905 március 4-én.

A párthoz

Elvtársak! A forradalom Oroszországban kitört! Előjátéka megcáfolhatatlanul bebizonyította, hogy a legfőbb erő, a kimenetelét eldöntő erő a városi proletariátus. De a forradalom menetének meggyorsítása, a néptömegek forradalmi harcának tervszerűvé tétele és kiváltképpen a forradalom eredményeinek a proletariátus javára történő maximális számbavétele óriási mértékben függ pártunk erőinek és szervezetének tényleges állapotától. A történelem politikai és erkölcsi felelősséget ró pártunkra az oroszországi proletariátus, egész népünk, s végül az egész világ proletariátusa előtt. Pártunk mai állapotában képtelen kötelességeit olyan mértékben teljesíteni, amilyen mértékben szükséges és az oroszországi szociáldemokrácia potenciális erőinél fogva lehetséges. A Központi Bizottságnak az a véleménye, hogy jelenleg időszerűtlen és haszontalan dolog volna okmányok alapján tisztázni, hogy a párt egyes tekintélyes tagjai, egyes befolyásos csoportok és egész pártszervek párton belüli tevékenységükben milyen mértékben vezettették magukat mély politikai indítékoktól avagy intellektuel néze-

* Lásd ebben a kötetben 234—239. old. — *Szerk.*

tektől, egyszóval figyelmen kívül hagyva azt a kérdést, hogy ki és milyen mértékben felelős a párt súlyos dezorganizálásáért, tudatában lévén viszont a ráháruló felelősség egész súlyának, az egész párt nyilvánossága előtt kijelenti, hogy eltökélt szándéka minden tőle telhetőt elkövetni, hogy biztosítsa a pártnak az elengedhetetlenül szükséges egységet és elejét vegye a végleges szakadásnak. A forradalom fejlődése szinte naponta számos új kérdést vet fel az oroszországi szociáldemokrácia előtt. Taktikánk e kérdések közül sokat alig vesz figyelembe, mivel taktikánkat főleg a „békeidőkre" alkalmazva dolgoztuk ki. Sok más kérdésre egyáltalán nem találunk választ pártunk előző tapasztalataiban, mivel ezeket új, csak mostanában jelentkezett okok vetették fel. A pártirodalom természetesen segítségünkre siet, de válaszai nem mindig elégítik ki a helyi pártmunkásokat teljesség, egység, általánosan elismert illetékesség tekintetében. A legutóbbi időben jelentős számú bizottság külön konferenciák után egyesülve olyan politikát fogadott el, amely bizalmatlanságot fejez ki a párt központi szerveivel szemben, melyek a II. pártkongresszuson elfogadott szervezeti szabályzat alapján állnak fenn, és odáig jutott, hogy külön lapot, külön központot alakított, s ezidőszerint külön kongresszus összehívásán munkálkodik. Végül, ez év nyarán elérkezik az az idő, amelyet a párt szervezeti szabályzata a III. rendes kongresszus összehívására megjelöl. — Ilyen körülmények közt a Központi Bizottság véleménye szerint a szakadás megelőzésének egyetlen és utolsó eszköze *közös pártkongresszus összehívása a legrövidebb időn belül.*

A Központi Bizottság abból a meggyőződéséből kiindulva, hogy a kongresszus munkájának gyümölcsöző volta mind a mai politikai helyzetben a párt előtt felmerülő igen komoly feladatok kidolgozása szempontjából, mind a párt tényleges szilárd egységének létrehozása szempontjából teljes mértékben attól függ majd, hogy minden jelentős és befolyásos áramlat teljesen és hiánytalanul képviselve legyen a kongresszuson, a szervezeti szabályzat alapján a teljes képviselet biztosítása végett nagy mértékben élni kíván azzal a jogával, hogy tanácskozási joggal meghívjon elvtársakat a kongresszusra. Mivel a pártot mardosó viszály helyenként arra vezetett, hogy a bizottságoktól jelentős csoportok szakadtak el, másutt pedig éles ellentét támadt a bizottságok és a perifériák közt, a Központi Bizottság javasolja, hogy küldje el képviselőjét a kongresszusra tanácskozási joggal: 1) minden olyan csoport, amely folyó év március 1 előtt szakadt el a bizottságtól, 2) minden periféria azokban a nagy ipari központokban, amelyekben a bizottság munkakörzetében

legalább 20 000 munkás van és amelyekben a periféria tagjainak több mint fele bizalmatlanságát fejezi ki a helyi bizottsággal szemben a kongresszusi küldött megválasztásának kérdésében.

Megjegyzés. A Központi Bizottság javasolja, hogy a szóbanforgó esetben csak azokat az elvtársakat tekintsék a perifériához tartozóknak, akik valamely bizottságnak alárendelt szervezet tagjaként a bizottság vezetésével és ellenőrzésével aktív forradalmi munkát végeznek, vagyis propagandával, agitációval, irodalom írásával, nyomtatásával és terjesztésével foglalkoznak. Továbbá, mivel a szervezeti szabályzat értelmében a közös pártkongresszust a Párttanács hívja össze, a Központi Bizottság, amikor felszólítja a helyi bizottságokat, hogy foglaljanak állást a III. kongresszus összehívása mint a pártegység biztosításának a mai körülmények közt egyetlen eszköze mellett, a maga részéről a Párttanácsban levő képviselői révén alátámasztja a kongresszus azonnali összehívására vonatkozó határozatát és tüstént több gyakorlati előkészítő intézkedést tesz. A Központi Bizottság ezenkívül kijelenti, hogy minden tőle telhetőt megtesz azért, hogy a kongresszus összehívásának végrehajtásába bevonja a néhány bizottság kezdeményezésére e célból alakult „Szervező Irodát", amelynek előkészítő munkálatai hozzájárulhatnak a kongresszus összehívásának meggyorsításához és megkönnyítéséhez.

Megjegyzés. Az úgynevezett „többségi" bizottságok „Szervező Irodájának" a kongresszus összehívásával kapcsolatos előkészületekbe való bevonását illető részleteket kölcsönös megegyezés alapján kell kidolgozni. Mivel a Központi Bizottság az *azonnali* közös pártkongresszusban látja a szakadás megelőzésének és a tényleges pártegység megteremtésének utolsó eszközét, s mivel csakis a tényleges pártegység adhatja meg nekünk az oroszországi szociáldemokráciára háruló nagy feladatok teljesítéséhez szükséges erőt, a Központi Bizottság felszólít minden párttagot az *azonnali kongresszus* legerélyesebb előkészítésére.

1905 március 4.

Az OSzDMP Központi Bizottsága.

2. A Központi Bizottság levele a Többségi Bizottságok Irodájához 1905 március 6-án.

Március 4-én a Központi Bizottság elhatározta, hogy felhívja a pártbizottságokat, készüljenek fel a III. pártkongresszusra, és a maga részéről úgy döntött, intézkedést tesz a kongresszusnak a lehető legrövidebb időn belüli összehívására.

Mivel a *közös pártkongresszus* sikere és mielőbbi összehívása a kongresszus mellett *most* állástfoglaló lehetőleg összes elvtársak és szervezetek egyetértő munkájától függ, a Központi Bizottság javasolja az úgynevezett „többségi" bizottságok Szervező Irodájának, hogy egyezzen meg velünk ebben és működjön velünk együtt a kongresszus mielőbbi összehívása végett és azért, hogy azon az *egész* párt a legteljesebben képviselve legyen.

1905 március 6.

Az OSzDMP Központi Bizottsága.

3) A Központi Bizottságnak és a Többségi Bizottságok Irodájának közös felhívása a párthoz 1905 március 12-én.

A párthoz

A Központi Bizottság és a Többségi Bizottságok Irodája a III. pártkongresszus összehívásának kezdeményezését vállalva tudatja valamennyi pártszervezettel, hogy a III. pártkongresszus haladéktalan összehívásának a közös párttaktika és a szervezeti pártegység megteremtése szempontjából való égető szükségességéből kiindulva megegyezésre jutott a kongresszus közös megszervezését illetőleg az alábbi elvek alapján:

1) A kongresszus összehívása a Központi Bizottság és a Többségi Bizottságok Irodája nyilatkozataiban kifejtett programmok alapján történik, amelyekből az alábbi napirend következik:

a) a kongresszus megalakulása, b) a párttaktika kérdései, c) a pártszervezet kérdései: 1) a központi szervek szervezete, 2) a bizottságok szervezete, 3) a különféle pártszervek és részeik közti viszony, d) jelentések, e) választások.

2) A kongresszusra meghívjuk az összes pártszervezeteket, amelyeknek a II. kongresszus szervezeti szabályzata értelmében szavazati joguk van (vagyis a 4 kaukázusi bizottságot, a moszkvai, a pétervári, a tveri, a tulai, a nyizsnyijnovgorodi, az északi, a kievi, az odesszai, a jekatyerinoszlavi, a harkovi, a doni, a voronyezsi, a nyikolajevi, a szarátovi, a szamárai, az északnyugati, a poleszjei, az asztraháni bizottságot, a Ligát; a donyeci, a krimi, az urali és a szibériai szövetséget*), valamennyi többit pedig tanácskozási joggal.

* A rigai, a szmolenszki, a kurszki, az orel-brjanszki, a kazáni, a kremencsugi, a jeliszavetgrádi és a kubáni bizottságokat illetőleg lásd a Központi Bizottság és a Többségi Bizottságok Irodája megállapodásának 3. pontját.

3) A Többségi Bizottságok Irodájának a III. pártkongresszus összehívása terén eddig kifejtett szervező munkája megerősítést nyer.

4) A kongresszus összehívásával kapcsolatos további munkát a Többségi Bizottságok Irodája és a Központi Bizottság közösen végzi, erre a célra Szervező Bizottságot alakítanak.

5) A Párttanácsnak az „Iszkra" 89. számában megjelent határozatát, amely a III. pártkongresszus összehívásával szembehelyezkedik, a Központi Bizottság és a Többségi Bizottságok Irodája nem tekinti alapnak a kongresszus szervezésére irányuló munka abbahagyására.

1905 március 12.

A Központi Bizottságnak és a Többségi Bizottságok Irodájának megállapodása, amely ugyancsak 1905 március 12-én kelt, egyelőre nem hozható nyilvánosságra.

* * *

Szóval, teljes erkölcsi győzelmet ünnepelhetünk! Oroszország felülkerekedett a külföldieken. A pártszerűség legyőzte a körösdit. Az utolsó pillanatban a Központi Bizottság belátta, hogy a Többségi Bizottságok Irodája által összehívott kongresszus valóban pártszerű kongresszus, és csatlakozott hozzá. A Központi Bizottság az utolsó pillanatban talált magában elég politikai bátorságot ahhoz, hogy felhagyjon a pártellenes politikával és szembehelyezkedjen a külföldi Párttanáccsal. Pártunk szervezeti szabályzata szerint a kongresszust a Tanács hívja össze, nempedig a Központi Bizottság. Jogi nyelven szólva tehát a Központi Bizottságnak minden e kérdéssel kapcsolatos kijelentése és megegyezése teljesen érvénytelen. De amikor a Tanács megsértette a szervezeti szabályzatot és kibújt az alól, hogy beszámoljon a kongresszusnak, a bizottságoknak nemcsak joguk, hanem kötelességük is volt, hogy kezdeményezzék a kongresszus összehívását, és a Központi Bizottság a bizottságok által választott Iroda elismerésével azt fejezte ki, hogy nem hajlandó a párt nélkül maradt Párttanács szerencsétlen példáját követni.

Most nem foglalhatunk állást a Központi Bizottság

és a Többségi Bizottságok Irodája közti megegyezés konkrét kérdéseivel kapcsolatban. Mindezekben a kérdésekben, akárcsak a kongresszus napirendjének, összetételének stb. kérdésében is, természetesen csak maga a kongresszus dönthet. Ezért mi csak arra szorítkozunk, hogy sikert kívánunk a kongresszusnak és felszólítunk minden elvtársat: haladéktalanul és a legenergikusabban lássanak hozzá a kongresszus általános előkészítésének munkájához. Befejezésül még megismételjük azt, amit a „Vperjod" 11. számában írtunk: „... egészen közel jutottunk a válság egyetlen lehetséges egyenes, egyértelmű megoldásához"*.

„Vperjod" 13. sz.
1905 április 5 (március 23).

---

* Lásd ebben a kötetben 239. old. — *Szerk.*

AZ EURÓPAI TŐKE ÉS AZ ÖNKÉNYURALOM

A szociáldemokrata sajtó már nem egyszer rámutatott arra, hogy az európai tőke menti meg az orosz önkényuralmat. Külföldi kölcsönök nélkül az önkényuralom nem tudná tartani magát. A francia burzsoáziának előnyös volt, hogy támogassa katonai szövetségesét, — kivált amíg pontosan kapta a törlesztéseket. És a francia burzsoák az önkényuralmi kormánynak vagy *tízmilliárd frankra* rúgó csekélyke összeget (mintegy 4000 millió rubelt) kölcsönöztek.

Csakhogy . . . semmi sem tart örökké! Az orosz—japán háború, amely leleplezte az önkényuralom rothadtságát, véget vetett hitelének is, még a „baráti és szövetséges" francia burzsoáziánál is. Először is, a háború megmutatta, hogy Oroszország katonailag gyenge; másodszor, a súlyosabbnál súlyosabb vereségek szakadatlan sora megmutatta, hogy a háború kilátástalan és hogy az önkényuralom kormányzati rendszerének teljes csődje elkerülhetetlen; harmadszor, az oroszországi forradalmi mozgalom impozáns fejlődésének hatására az európai burzsoázia halálosan retteg egy olyan robbanástól, amely lángralobbanthatja Európát is. Az utóbbi évtizedekben óriási mennyiségű gyúanyag halmozódott fel. S ezek a körülmények együttvéve arra vezettek, hogy végülis megtagadták a további kölcsönöket. Az önkényuralmi kormány nemrégiben tett kísérlete, hogy szokása szerint Franciaországtól kérjen kölcsönt, nem sikerült; egyrészt, a tőke már nem hisz az önkényuralomnak; másrészt, a forradalomtól rettegő tőke nyomást akar gyakorolni az önkényuralomra, hogy az békét kössön Japánnal és kibéküljön az orosz liberális burzsoáziával.

Az európai tőke békére spekulál. A burzsoázia nemcsak Oroszországban, hanem egész Európában is kezdi megérteni a háború és a forradalom közti összefüggést, kezd félni a cárizmus elleni valóban népi és győzelmes mozgalomtól. A burzsoázia meg akarja óvni a kizsákmányoláson alapuló társadalom „társadalmi rendjét" a túlságos megrázkódtatásoktól, meg akarja tartani az orosz monarchiát mint alkotmányos vagy látszólag alkotmányos monarchiát, és ezért proletárellenes és forradalomellenes érdekből békére spekulál. Ez a kétségtelen tény világosan megmutatja nekünk, hogy még az „egyszerű" és világos kérdést, a háború és a béke kérdését sem lehet helyesen felvetni, ha szem elől tévesztjük a modern társadalom osztályantagonizmusát, ha szem elől tévesztjük, hogy a burzsoázia minden megnyilvánulásával, bármily demokratikusnak és humánusnak tűnnek is fel azok, elsősorban és mindenekelőtt saját osztályának érdekeit, a „szociális béke" érdekeit, vagyis valamennyi elnyomott osztály letörésének és lefegyverzésének érdekeit védelmezi. Ezért az a mód, ahogyan a proletariátus veti fel a béke kérdését, szükségszerűen különbözik és különböznie is kell e kérdés burzsoá-demokratikus felvetésétől, aminthogy ugyanez a helyzet a szabadkereskedelemmel, az antiklerikalizmussal stb. is. A proletariátus harcol a háború ellen és hajthatatlanul harcolni is fog ellene mindig, de egy pillanatra sem felejti el, hogy a háborúkat csak akkor lehet megszüntetni, ha teljesen megszüntetjük a társadalomnak osztályokra való tagozódását, hogy amíg az osztályuralom fennáll, nem lehet a háborúkat csak demokratikusan szentimentális szemszögből megítélni, hogy a kizsákmányoló nemzetek közti háború esetén feltétlenül különbséget kell tennünk az egyik nemzet haladó és a másik nemzet reakciós burzsoáziájának szerepe közt. Az orosz szociáldemokráciának a marxizmus ezen általános tételeit a gyakorlatban a japán háborúra kellett alkalmaznia. Mikor megvizsgáltuk e háború jelentőségét (a „Vperjod" 2. száma, a „Port-Artur eleste" c. cikk*), rámutattunk, hogyan tévedtek hibás, burzsoá-demokrata álláspontra

* Lásd ebben a kötetben 39—40. old. — *Szerk.*

nemcsak szociálforradalmáraink (akik megrótták Guesde-et és Hyndmant, mert Japánnal éreztek), hanem az újiszkrások is. Az utóbbiaknál ez abban az okoskodásban fejeződött ki, hogy először, „békét *mindenáron*", másodszor, hogy nem szabad „a japán burzsoázia győzelmére spekulálni". Mind ezek, mind azok az okoskodások csak a burzsoá demokratához méltók, aki a politikai kérdéseket szentimentális talajra helyezi. A valóság most megmutatta, hogy a „békét *mindenáron*" jelszó az európai tőzsdések és reakciósok jelszavává vált (Mescserszkij herceg a „Grazsdanyin"-ban[66] most már félreérthetetlenül hangoztatja, hogy a békére okvetlenül szükség van az önkényuralom megmentése érdekében). A békére való spekulálás, amelynek célja a forradalom elfojtása, szemünk láttára jelentkezik mint a reakciós spekulációja, ellentétben a *haladó* burzsoáziával, amely Japán győzelmére spekulál. Az általában a „spekuláció" ellen irányuló újiszkrás frázisok szentimentális frázisoknak bizonyultak, amelyeknek semmi közük az osztályálláspontho z és a különböző erők számbavételéhez.

Az események, amelyek megmutatták a reakciós burzsoázia új arculatát, annyira feltűnők voltak, hogy ma már az „Iszkra" is kezdi belátni hibáját. A „Vperjod" 2. számában megjelent cikkünkre az „Iszkra" a 83. számában még mérgesen „vicsorított", most azonban, a 90. számban, örömmel olvassuk (a vezércikkben): „Nem szabad *csak* békét követelni, mert a béke, ha az önkényuralom fennmarad, az ország pusztulását jelenti." Fején találta a szöget: nem szabad csak békét követelni, mert a cári béke nem jobb (de néha még rosszabb is), mint a cári háború; nem szabad azt a jelszót kiadni, hogy „békét mindenáron", hanem csak olyan békét szabad követelnünk, amely az önkényuralom bukásával jár, olyan békét, melyet a felszabadult nép, a szabad alkotmányozó gyűlés köt, vagyis békét, de nem bármilyen áron, hanem kizárólag az önkényuralom megdöntése árán. Reméljük, hogy az „Iszkra", miután ezt megértette, megérti azt is, mennyire nem helyénvalók a japán burzsoázia győzelmére való spekuláció ellen írt magasan szárnyaló moralizáló tirádái.

De térjünk vissza az európai tőkére és politikai

„spekulációjára". Hogy mennyire meghunyászkodik a cári Oroszország e tőke előtt, kitűnik egyebek közt az alábbi tanulságos eseményből is. A konzervatív angol burzsoázia lapja, a „Times"*, cikket közölt „Fizetőképes-e Oroszország?" címmel. A cikk részletesen bebizonyítja Vitte és Kokovcev úr meg kompániájuk pénzügyi üzelmeinek „agyafúrt mechanizmusát". Örökké veszteséggel gazdálkodnak. Csak úgy tudják kivágni magukat, hogy mindig mélyebbre süllyednek az adósságokba. Emellett a kölcsönösszegeket egyik kölcsöntől a másikig az államkincstárban helyezik el, s az „aranytartalékot" diadalmasan mutogatják mint „szabad készpénzkészletet". A kölcsönbe kapott aranyat fűnek-fának úgy mutogatják, mint Oroszország gazdagságának és fizetőképességének bizonyítékát! Nem csoda, hogy az angol kereskedő ezt a szemfényvesztést azoknak a híres csaló Humbert-eknek cselfogásához hasonlítja, akik kölcsönvett vagy csalárd úton szerzett pénzt (vagy éppen állítólagosan pénzzel telt szekrényt) mutogattak azért, hogy újabb kölcsönöket szerezzenek! „Az orosz kormány — írja a *„Times"* — nem azért tűnik fel ilyen gyakran kölcsönvevőként a kontinens piacain, mert tőkehiánnyal küszködik, nem azért, mert a termelő üzemek szükségletei követelik, vagy mert ideiglenes és rendkívüli kiadásai keletkeztek, hanem csaknem kizárólag azért, mert a nemzeti jövedelem állandóan deficites. Ez pedig azt jelenti, hogy Oroszország ilyen helyzetben egyenesen halad a csőd felé. Az államháztartás mérlege folytán Oroszország évről évre mélyebbre süllyed az adósságokba. Külföldi adósságai meghaladják a nemzet anyagi eszközeit és nincsen semmiféle reális fedezete ezekre az adósságokra. Aranykészlete óriási Humbert-szekrény, a benne levő hírhedt milliókat a csalás áldozatai kölcsönözték és e milliók ezek további becsapását szolgálják."

Ez aztán ravasz dolog, ugyebár? Kiszemeli magának az áldozatot a csalásra és pénzt vesz tőle kölcsön. Aztán ugyanezt a pénzt megmutatja az áldozatnak, mint a gazdagság bizonyítékát, és új kölcsönöket csal ki belőle!

---

* — „Az Idők". — *Szerk.*

A hírhedt csaló Humbert-családdal való összehasonlítás annyira találó volt és úgy pellengérre állította a híres „szabad készpénzkészlet" „lényegét" és értelmét, hogy a tekintélyes konzervatív lap cikke körül zaj támadt. Maga a pénzügyminiszter, Kokovcev küldött táviratot a „*Times*"-nak, s ezt az ujság azonnal közölte is (március 23/10). A megsértődött Kokovcev e táviratban meghívta a „*Times*" szerkesztőségét, hogy látogasson el Pétervárra és győződjön meg saját szemével az aranykészlet nagyságáról. A szerkesztőség válaszában megköszönte a szíves meghívást és visszautasította azon egyszerű okból, hogy a cikk, mely a cár szolgáját megbántotta, egyáltalán nem tagadja, hogy az aranykészlet megvan. A Humbert-ekkel való összehasonlítás nem azt jelentette, hogy Oroszországnak nincs meg az az aranykészlete, amelyre hivatkozik, hanem azt, hogy ez a készlet más pénze, kölcsönvett és fedezet nélküli pénz, amely egyáltalán nem tanuskodik Oroszország gazdagságáról és amelyre a további kölcsönkérés során nevetséges hivatkozni!

Kokovcev úr nem értette meg ennek az éleselméjű és rosszmájú hasonlatnak a *velejét* és táviratával megnevettette az egész világot. Nem tartozik az ujságíró kötelességei közé, hogy ellenőrizze a bankokban fekvő aranykészleteket — válaszolta a „*Times*" a pénzügyminiszternek. S csakugyan, a sajtó kötelessége az volt, hogy feltárja azoknak az üzelmeknek a lényegét, melyeket ezeknek a reálisan létező, de az ország gazdagságának bizonyítására fiktíven felhasznált „aranykészleteknek" a segítségével követtek el. Nem az a kérdés — oktatta ki az orosz minisztert az ujság erről a nevetséges táviratról írt cikkében —, nem az a kérdés, hogy megvan-e önöknél ez az aranykészlet vagy nincs. Mi elhisszük, hogy megvan. A kérdés az, hogy mekkora az önök aktívája és a passzívája? Mennyi adósságuk van és mennyi rá a fedezetük? vagy egyszerűbben: az önöké-e ez a készlet, amely önöknél fekszik, vagypedig kölcsönbe kapták, vissza kell fizetniük, s egyáltalán van-e miből visszafizetniük az egész adósságot? És az angol burzsoák, nevetségessé téve az együgyű minisztert, minden lehetséges módon az orra alá dörgölték ezt a nem is túlságosan körmönfont dolgot, majd oktatólag

hozzátették: ha annyira keresnek valakit, aki megvizsgálná követelésüket és tartozásukat, miért nem fordulnak az orosz nép képviselőihez? A nép képviselői éppen most szándékoznak országgyűlést vagy nemzetgyűlést tartani — ahogyan azt már önök nevezik. Ők minden bizonnyal nem hárítanák el maguktól, hogy *annak rendje s módja szerint* ellenőrizzék ne csak a hírhedt „aranykészletet", hanem az egyeduralom *egész* pénzügyi gazdálkodását is. S ők minden bizonnyal képesek lesznek majd ezt az ellenőrzést alaposan és teljes hozzáértéssel elvégezni.

„Vagy talán — fejezi be maró gúnnyal a „*Times*" — vagy talán éppen azért fél a cári kormány ennek a gyűlésnek az összehívásától — legalábbis abban az esetben, ha ennek a gyűlésnek akárcsak valamelyes reális hatalma lenne —, mert biztos benne, hogy ez a képviseleti gyűlés ragaszkodni fog ahhoz a jogához, hogy elvégezze ezt az ellenőrzést?"

Csípős kérdés. S annál is inkább csípős, annál is inkább jelentős, mert lényegében nem a „*Times*" teszi fel, hanem az egész *európai burzsoázia*, — s ezt a kérdést nem polemikus támadásnak szánja, hanem nyiltan kifejezi vele, hogy nem bízik az önkényuralomban, nem kíván pénzt kölcsönözni neki, az orsz burzsoázia törvényes képviselőivel akar tárgyalni. Ez nem kérdés, hanem figyelmeztetés. Ez nem gúnyolódás, hanem *ultimátum*, az európai tőke ultimátuma az orosz önkényuralomnak. Japán szövetségesei, az angolok, ezt az ultimátumot szarkasztikusan fogalmazzák meg, Oroszország szövetségesei viszont, a franciák, a legkonzervatívabb és legburzsoább lap, a „Temps"* útján, ugyanezt mondják, csak gyengédebben, becukrozva a keserű pilulát, de lényegében mégiscsak megtagadják a további kölcsönöket és azt tanácsolják az önkényuralomnak, hogy kössön békét Japánnal is, az orosz liberális burzsoákkal is. Íme még egy nem kevésbbé tekintélyes angol ujság, az „Economist" („A Közgazdász") véleménye: „Végre Franciaországban is kezdik már felismerni, mi az igazság az orosz pénzügyek körül. Már sokszor rámutattunk arra, hogy Oroszország

* — „Az Idő". — *Szerk.*

már régóta kölcsönpénzből él, hogy költségvetései az egymást váltó pénzügyminiszterek derűlátó nyilatkozatai ellenére évről évre óriási deficittel zárulnak, bár ezt a deficitet könyvelői furfangokkal rendkívül agyafúrtan leplezik; s végül, hogy a hírhedt «szabad készpénzkészlet» legfőképpen kölcsönökből, részben pedig az állami bankban elhelyezett betétekből áll." És ez a pénzügyi szaklap, miután szemébe mondta az orosz önkényuralomnak a keserű igazságot, mégis szükségesnek tartja ezt kiegészíteni burzsoá vigaszokkal: ha képesek lesznek most, úgymond, haladéktalanul megkötni a békét és engedményeket tenni a liberálisoknak, Európa kétségtelenül újra folyósít önöknek milliókat és milliókat.

Amit itt látunk, az nem egyéb, mint a nemzetközi burzsoázia spekulációja arra, hogy Oroszország megmeneküljön a forradalomtól, a cárizmus pedig a teljes összeomlástól. A spekulánsok a kölcsönök megtagadásával nyomást gyakorolnak a cárra. Latbavetik erejüket — a pénzeszsák erejét. Ők mérsékelt és akkurátus burzsoá alkotmányos (vagy ál-alkotmányos) rendet akarnak Oroszországban. A gyorsan fejlődő események hatására mind szorosabban tömörülnek egyetlen burzsoá, forradalomellenes szövetségben — francia tőzsdések és angol pénzmágnások, német kapitalisták és orosz kereskedők, minden nemzeti különbség ellenére. Ennek a rendkívül mérsékelt burzsoá pártnak a szellemében tevékenykedik az „Oszvobozsgyenyije". Sztruve úr a 67. számban, miután kifejtette a „demokratikus párt programmját", miután elismerte (vajjon meddig?) még az általános, közvetlen, egyenlő és titkos választójogot is (s szerényen elhallgatta a nép felfegyverzését!), a következő jellemző nyilatkozattal fejezi be új „profession de foi"-ját*, a „nagyobb nyomaték kedvéért" vastagon szedetve: „Jelenleg Oroszország *minden haladó* pártjának programmján kívül és *programmján felül* annak a követelésnek kell állnia, hogy haladéktalanul szüntessék meg a háborút. Gyakorlatilag ez azt jelenti, hogy *Oroszország jelenlegi kormányának* — Franciaország

* — hitvallás, programm, valamely világnézet kifejtése. — *Szerk.*

közvetítésével — béketárgyalásokat kell kezdenie a japán kormánnyal." Úgy hisszük, szemléletesebben már ki sem lehet fejezni azt a különbséget, amely a háború megszüntetésének burzsoá-demokrata és szociáldemokrata követelése közt van. A forradalmi proletariátus nem helyezi ezt a követelést „a programm fölé", és nem a „jelenlegi kormányhoz" intézi azt, hanem egy szabad, valóban szuverén, népi alkotmányozó gyűléshez. A forradalmi proletariátus nem „spekulál" annak a francia burzsoáziának a közvetítésére, amely nyilvánvalóan forradalomellenes és proletárellenes érdekből törekszik a békére.

Végül lényegében ugyancsak a mérsékelt burzsoáziának e nemzetközi pártjával alkudozik most Buligin úr, aki ügyesen időt nyer, kifárasztja, ígéretekkel tartja az ellenfelet, nem nyujt egyáltalán semmi pozitívumot sem, az égvilágon mindent meghagy a régiben Oroszországban, kezdve azzal, hogy a sztrájkolók ellen katonákat küld, folytatva a megbízhatatlan személyek letartóztatásával és a sajtó elleni megtorló intézkedésekkel, és végezve a parasztok közti aljas értelmiségellenes uszítással meg a felkelő parasztok állatias testi fenyítésével. A liberálisok meg bekapják a horgot, némelyik már kezd hinni Buligin úrnak, és Kuzmin-Karavajev úr a jogásztársaságban arra beszéli rá a liberális társaságot, hogy áldozza fel az általános választójogot... vajjon miért... Buligin[67] úr két szép szeméért!

A mérsékelt konzervatív burzsoázia nemzetközi szövetségével csak egyetlen erő szállhat szembe: a forradalmi proletariátus nemzetközi szövetsége. Ez a szövetség, ami a politikai szolidaritást illeti, már teljesen kialakult. Ami pedig a dolog gyakorlati oldalát és a forradalmi kezdeményezést illeti, e tekintetben minden Oroszország munkásosztályától és attól függ, milyen sikerrel jár a városi és falusi szegények millióival vállvetve megindított közös, demokratikus, döntő harca.

„Vperjod" 13. sz.
1905 április 5 (március 23).

A SZOCIÁLDEMOKRÁCIA ÉS AZ IDEIGLENES FORRADALMI KORMÁNY

A megírás ideje:
1905 március vége—április eleje.
Megjelent: „Vperjod" 13. és 14. sz.
1905 április 5 és 12 (március 23 és 30).

I

Alig öt évvel ezelőtt a „le az önkényuralommal!" jelszaváról sok szociáldemokrata azt tartotta, hogy nem jött még el az ideje, nem érti meg a munkástömeg. Ezeket a szociáldemokratákat joggal minősítettük opportunistáknak. Magyarázgattuk és megmagyaráztuk nekik, hogy elmaradnak a mozgalomtól, hogy nem értik a pártnak mint az osztály élcsapatának, vezetőjének és szervezőjének, mint az egész mozgalom képviselőjének, a mozgalom sarkalatos és legfőbb céljai képviselőjének feladatait. Ezeket a célokat ideig-óráig elhomályosíthatja a mindennapos szürke munka, de sohasem veszíthetik el azt a jelentőségüket, hogy a harcoló proletariátus számára mutatják az utat.

És elérkezett az idő, amikor a forradalom lángja elborította az egész országot, amikor még a leghitetlenebbek is meggyőződtek róla, hogy a közeljövőben elkerülhetetlen az önkényuralom megdöntése. A szociáldemokráciának pedig — szinte a történelem valamilyen iróniájánál fogva — ismét reakciós, opportunista kísérletekkel kell vesződnie, amelyek arra irányulnak, hogy visszahúzzák a mozgalmat, kisebbítsék feladatait, elhomályosítsák jelszavait. Égetően fontos napi feladattá, *gyakorlati szempontból* óriási jelentőségűvé válik (sokak véleménye ellenére, akik nem szeretik a párton belüli vitát), hogy vitába szálljunk ezeknek a kísérleteknek a képviselőivel. Hiszen minél közelebb jutunk legközelebbi politikai feladataink közvetlen végrehajtásához, annál inkább szükséges, hogy egészen világosan megértsük ezeket a feladatokat, annál ártalmasabb minden kétértelműség, minden homály vagy tisztázatlanság ebben a kérdésben.

Márpedig tisztázatlanság jócskán akad az újiszkrás vagy (ami majdnem ugyanaz) a rabocsejegyelós tábor szociáldemokratái körében. Le az önkényuralommal! — ezzel mindenki egyetért, nemcsak minden szociáldemokrata, hanem minden demokrata, sőt valamennyi liberális is, ha hihetünk mostani kijelentéseiknek. De mit jelent ez? Hogyan kell végbemennie a mostani kormány megdöntésének? Kinek kell összehívnia azt az alkotmányozó gyűlést, amelyet most készek saját jelszavukként hirdetni — az általános stb. választójog elismerésével — az oszvobozsgyenyisták is (lásd az „Oszvobozsgyenyije" 67. számát)? Mi biztosíthatja ténylegesen, hogy az alkotmányozó gyűlés választása szabad legyen és kifejezze az egész nép érdekeit?

Aki nem ad világos és pontos választ ezekre a kérdésekre, az nem érti ezt a jelszót: le az önkényuralommal! Ezek a kérdések pedig múlhatatlanul elvezetnek bennünket az ideiglenes forradalmi kormány kérdéséhez; könnyen megérthetjük, hogy az önkényuralom fennállása idején az alkotmányozó gyűlés valóban szabad, az egész népet felölelő választása valóban általános, egyenlő, közvetlen és titkos szavazás teljes biztosításával nem hogy nem valószínű, hanem éppenséggel lehetetlen. És ha már nem ok nélkül adjuk ki az önkényuralmi kormány azonnali megdöntésének gyakorlati követelését, végtére is tisztáznunk kell, *milyen másik kormánnyal* akarjuk felváltani a megdöntendő kormányt, vagy más szóval: hogyan látjuk a szociáldemokráciának az ideiglenes forradalmi kormányhoz való viszonyát?

A jelenlegi szociáldemokrácia opportunistái, vagyis az újiszkrások ebben a kérdésben ugyanolyan buzgón húzzák visszafelé a pártot, mint öt évvel ezelőtt a rabocsejegyelósok általában a politikai harc kérdésében. E kérdéssel kapcsolatos reakciós nézeteiket a leginkább összefüggően Martinov „Két diktatúra" című brosúrája fejti ki, amelyet az „Iszkra" külön kis cikkben hagyott jóvá és ajánlott (84. sz.), és amelyre már többször is felhívtuk olvasóink figyelmét.

Brosúrája legelején ilyen rémítő távlattal ijesztget bennünket Martinov: ha a forradalmi szociáldemokrácia szilárd szervezete „kitűzhetné és végrehajthatná az össz-

népi fegyveres felkelést" az önkényuralom ellen, amiről Lenin álmodozott, „nem nyilvánvaló-e, hogy az egész nép akarata rögtön a forradalom után éppen ezt a pártot nevezné ki ideiglenes kormánnyá? Nem nyilvánvaló-e, hogy a nép éppen erre a pártra, s nem valamilyen másik pártra bízná a forradalom legközelebbi sorsát?"

Ez hihetetlen, de tény. Az orosz szociáldemokrácia majdani történésze csodálkozva fogja megállapítani, hogy az orosz forradalom legkezdetén a szociáldemokrácia girondistái ilyen távlattal *ijesztgették* a forradalmi proletariátust! Martinov brosúrájának (és az új „Iszkra" egész sor cikkének s cikkei egyes részeinek) egész tartalma nem áll másból, mint e távlat „borzalmainak" ecseteléséből. Az újiszkrások eszmei vezérének itt „a hatalom megragadása" rémlik, a „jakobinizmus", a bakunizmus, a tkacsevizmus és egyéb rettenetes izmusok madárijesztője ködlik fel előtte, amelyekkel a forradalomhoz törleszkedő vénasszonyok oly szívesen ijesztgetik a politikai csecsemőket. És persze ilyenkor nem lehet nélkülözni a Marxból és Engelsből vett „idézeteket" sem. Szegény Marx és Engels; mennyire visszaélnek a műveikből kiragadott idézetekkel! Emlékeznek rá: arra az igazságra, hogy „minden osztályharc politikai harc"[68], azért hivatkoztak, hogy *igazolják* vele a *mi* politikai feladatainknak, a mi politikai agitációnk és harcunk módszereinek szűk és maradi voltát? Most Engelst rángatják elő az uszálypolitika hamistanújául. Engels azt írta „A német parasztháború" című brosúrájában: „Szélső párt vezérét nem érheti nagyobb baj, mint ha olyan időszakban kénytelen a kormányt átvenni, amikor a mozgalom még nem érett meg az általa képviselt osztály uralmára és azoknak a rendszabályoknak a megvalósítására, amelyek ennek az osztálynak az uralmát biztosítják." Elég figyelmesen elolvasnunk ezt a részt, a Martinovnál található hosszú idézet kezdetét, hogy meggyőződjünk róla, mennyire meghamisítja uszálypolitikusunk a szerző gondolatát. Engels *az osztály uralmát biztosító hatalomról* beszél. Hát ez nem világos? A proletariátusra vonatkoztatva tehát ez olyan hatalom, amely *a proletariátus uralmát biztosítja*, vagyis a proletariátus diktatúrája a szocialista forradalom végrehajtása érdeké-

ben. Martinov nem érti ezt, összetéveszti az önkényuralom megdöntése korszakának ideiglenes forradalmi kormányát a proletariátus biztosított uralmával a burzsoázia megdöntésének korszakában, összetéveszti a proletariátus és a parasztság demokratikus diktatúráját a munkásosztály szocialista diktatúrájával. Pedig ha tovább olvassuk az idézetet, Engels gondolata még világosabbá válik. A szélső párt vezére, mondja Engels, „kénytelen egy neki idegen osztály érdekeit megvalósítani és a saját osztályát *frázisokkal és ígéretekkel, továbbá annak erősítgetésével kielégíteni, hogy ennek az idegen osztálynak az érdekei valójában az ő saját érdekei.* Aki ilyen *fonák helyzetbe* került, az menthetetlenül elveszett“[69].

A kiemelt szavak világosan mutatják, hogy Engels éppen attól a fonák helyzettől óv bennünket, amely annak következménye, hogy a vezér nem érti „saját“ osztályának tényleges érdekeit és a forradalom igazi osztálytartalmát. Az illusztráció kedvéért megpróbáljuk egy egyszerű példán megvilágítani ezt a mi bölcs Martinovunknak. Amikor a narodovolecok abban a hitben, hogy a „munka“ érdekeit képviselik, azzal hitegették magukat és másokat, hogy a jövendő orosz alkotmányozó gyűlésben a parasztok 90 százaléka szocialista lesz, fonák helyzetbe kerültek, s ez szükségszerűen csak arra vezethetett, hogy politikailag menthetetlenül elvesztek, mert ezek az „ígéretek és erősítgetések“ nem feleltek meg az objektív valóságnak. A valóságban a polgári demokrácia érdekeit, „idegen osztály érdekeit“ valósították volna meg. Pedzi-e már, igen tisztelt Martinov? Amikor a szociálforradalmárok az Oroszországban elkerülhetetlenül bekövetkező agrárreformokat úgy tüntetik fel, mint „szocializálást“, „a föld átadását a népnek“, mint az „egyenlősítő földhasználat“ kezdetét, ezzel fonák helyzetbe kerülnek, s ez szükségszerűen csak arra vezethet, hogy politikailag menthetetlenül elvesznek, mert a valóságban éppen azok az átalakítások, amelyekre ők törekszenek, *idegen osztály*, a paraszti burzsoázia uralmát biztosítják, úgyhogy frázisaikat, ígéreteiket és erősítgetéseiket annál hamarább dönti meg majd a valóság, minél gyorsabban fejlődik a forradalom. Még mindig nem érti, miről van szó, igen tisztelt Martinov?

Még mindig nem érti, hogy Engels gondolatának *lényege* szerint az a végzetes, ha *nem értjük* az átalakulás igazi történelmi feladatait, hogy Engels szavai következésképp a mi narodovoleceinkre és „szociálforradalmárainkra" vonatkoznak?

II

Engels arra mutat rá, hogy veszélyes az, ha a proletariátus vezérei nem értik meg az átalakulás *nem-proletár* jellegét, a bölcs Martinov pedig ebből azt vezeti le, hogy veszélyes dolog, ha a proletariátus vezérei, akik programmban is, taktikában is (vagyis az egész propagandában és agitációban) meg szervezetileg is elhatárolják magukat a forradalmi demokráciától, vezető szerepet játszanak a demokratikus köztársaság megalakításában. Engels abban látja a veszélyt, hogy a vezér összetéveszti az átalakulás képzelt-szocialista és valódi-demokratikus tartalmát, a bölcs Martinov pedig ebből azt vezeti le, hogy veszélyes dolog, ha a proletariátus a parasztsággal együtt tudatosan vállalja a diktatúrát a demokratikus köztársaságnak a megvalósításában, amely a burzsoá uralom utolsó formája és a burzsoázia elleni proletár osztályharc legjobb formája. Engels abban a ferde, fonák helyzetben látja a veszélyt, amikor mást mondanak és mást cselekszenek, amikor az egyik osztály uralmát ígérik, s valójában másik osztály uralmát biztosítják; Engels ebben a visszásságban a végleges politikai pusztulás elkerülhetetlenségét látja, a bölcs Martinov pedig ebből annak következményeként állapítja meg a pusztulás veszélyét, ha a demokrácia burzsoá hívei nem hagyják, hogy a proletariátus és a parasztság biztosítsa a valóban demokratikus köztársaságot. A bölcs Martinov sehogysem képes megérteni, hogy *ez* a pusztulás, a proletariátus vezérének elpusztulása, a proletárok ezreinek pusztulása a valóban demokratikus köztársaságért vívott harcban, amely fizikai pusztulás, nemcsak nem jelent politikai pusztulást, hanem ellenkezőleg, a proletariátus hatalmas politikai vívmánya, a proletár hegemónia nagyszerű érvényesítése a szabadságért vívott harcban. Engels annak az embernek

a politikai pusztulásáról beszél, aki öntudatlanul letér saját osztályának útjáról egy másik osztály útjára, a bölcs Martinov pedig, áhítatosan idézve Engelst, annak az embernek pusztulásáról beszél, aki mind tovább megy a helyes osztályúton.

A forradalmi szociáldemokrácia és az uszálypolitika álláspontja közti különbség itt teljesen nyilvánvaló. Martinov és az új „Iszkra" visszahőköl a legradikálisabb demokratikus átalakításnak a proletariátusra és a parasztságra háruló feladatától, ennek az átalakításnak szociáldemokrata vezetésétől, s ilymódon — ha nem is tudatosan — a polgári demokráciára bízzák a proletariátus érdekeit. Martinov Marxnak abból a helyes gondolatából, hogy a *jövőnek* nem kormánypártját, hanem ellenzéki pártját kell előkészítenünk, azt a következtetést vonja le, hogy hátulkullogós ellenzéket kell szembeszegeznünk a *jelen* forradalmával. Ebből áll politikai bölcsesége. Különösen ajánljuk, hogy az olvasó gondolkodjon el alábbi okoskodásán:

„A proletariátus nem szerezheti meg sem az egész politikai hatalmat az államban, sem pedig a hatalom egy részét, amíg végre nem hajtja a szocialista forradalmat. Ez az a vitathatatlan tétel, amely elválaszt bennünket az opportunista jaurèsizmustól..." (Martinov, 58. old.) — és amely, tesszük hozzá mi, vitathatatlanul bizonyítja, hogy a tisztelt Martinov képtelen megérteni, mi mire jó. Aki összekeveri a proletariátusnak a szocialista forradalommal szembeszegülő hatalomban való részvételét a proletariátusnak a demokratikus forradalomban való részvételével, az menthetetlenül nem érti, miről van szó. Ez ugyanaz, mintha összekevernénk Millerand-nak a gyilkos Galliffet kormányában való részvételét Varlinnek[70] a köztársaságot védelmező és megvédő Komműnben való részvételével.

De olvassák csak tovább, hadd lássák, hogyan zavarodik bele szerzőnk: „... De ha így van, akkor nyilvánvaló, hogy a közelgő forradalom az *egész* burzsoázia *akarata ellenére* (Martinov kiemelése) nem valósíthat meg semilyen politikai formát sem, mert a burzsoázia lesz a holnap gazdája..." Először is, miért beszél itt csak

a politikai formákról, mikor az előző mondatban a proletariátus hatalmáról volt szó általában, a szocialista forradalmat is beleértve? miért nem beszél a szerző a gazdasági formák megvalósításáról? Azért, mert anélkül hogy maga észrevette volna, már átugrott a szocialista forradalomról a demokratikus forradalomra. Ha viszont így van (másodszor), akkor a szerző egészen tévesen beszél tout court (kurtán-furcsán) „az egész burzsoázia akaratáról", mert a demokratikus átalakítás időszakának éppen az a jellemző sajátossága, hogy az abszolutizmustól épphogy csak megszabadult burzsoázia különböző rétegei mást és mást akarnak. Aki a demokratikus átalakulásról beszélve „a proletariátus" és „a burzsoázia" puszta és meztelen szembeállítására szorítkozik, az égbekiáltó sületlenséget mond, mert *ez* az átalakulás a társadalom fejlődésének éppen azt az időszakát jelenti, amikor a társadalom zöme tulajdonképpen a proletariátus és a burzsoázia között áll, s hatalmas kispolgári, paraszti réteget alkot. Ennek az óriási rétegnek, éppen azért, mert a demokratikus átalakulás még nem történt meg, sokkal több közös érdeke van „a proletariátussal" a politikai formák megvalósításában, mint „a burzsoáziának" e szó tulajdonképpeni és szűk értelmében. A Martinov-féle zűrzavar egyik fő oka az, hogy Martinov nem érti ezt az egyszerű dolgot.

Továbbá: „... Ha ez így van, akkor a burzsoá elemek többségének egyszerű megfélemlítése esetén a proletariátus forradalmi harcának csak egy vége lehet — az abszolutizmus restaurációja eredeti formájában —, és a proletariátus ettől az esetleges következménytől természetesen nem riad vissza, nem mond le arról, hogy ráijesszen a burzsoáziára a legrosszabb esetben, ha határozottan olyan fordulatot vesz a dolog, hogy a burzsoázia látszólagos alkotmányos engedménnyel új életre akarja kelteni és meg akarja szilárdítani a bomladozó önkényuralmi hatalmat. De magától értetődik, hogy a proletariátus, amikor harcba indul, nem ezt a legrosszabb esetet tartja szem előtt."

Ért valamit ebből az olvasó? A proletariátus nem riad vissza az abszolutizmus restaurálására vezető megfélemlítéstől, ha ál-alkotmányos engedmény veszélye fe-

nyeget! Ez ugyanaz, mintha én azt mondanám: az egyiptomi tíz csapás fenyeget engem az egy Martinovval való egynapos beszélgetés formájában; ezért a legrosszabb esetben megfélemlítéshez folyamodok, amelynek legfeljebb az lehet a vége, hogy két napig kell beszélgetnem Martinovval és Martovval. Hiszen ez fából vaskarika, igen tisztelt uram!

Amikor Martinov a fenti sületlenséget írta, az alábbi gondolat ködlött benne: ha a demokratikus forradalom korszakában a proletariátus szocialista forradalommal kezdi ijesztgetni a burzsoáziát, ez csak reakcióra vezet, amely gyengíti a demokratikus vívmányokat is. Ennyi az egész. Világos, hogy szó sem lehet sem az abszolutizmusnak eredeti formájában való visszaállításáról, sem arról, hogy a proletariátus a legrosszabb esetben kész valami rossz ostobasághoz folyamodni. A bökkenő megintcsak a demokratikus és a szocialista forradalom közti különbség, amelyet Martinov elfelejt, annak az óriási paraszti és kispolgári lakosságnak a létezése, amely a demokratikus forradalmat képes támogatni, a szocialista forradalmat viszont ezidőszerint nem.

De olvassuk még tovább bölcs Martinovunkat: „... Nyilvánvaló, hogy bizonyos tekintetben másmilyen a proletariátus és a burzsoázia harca a polgári forradalom küszöbén, mint befejező szakaszán, a szocialista forradalom küszöbén ...“ Igen, ez nyilvánvaló, és ha Martinov gondolkozott volna rajta, mi itt tulajdonképpen a különbség, aligha írta volna le az eddigi zöldséget és akár egész brosúráját.

„... A polgári forradalom menetének és kimenetelének befolyásolásáért folytatott harc csak abban fejeződhet ki, hogy a proletariátus forradalmi nyomást gyakorol a liberális és a radikális burzsoázia akaratára, hogy a társadalom demokratikusabb «alsó rétegei» kényszerítik a «felső rétegeket», hogy hajlandók legyenek elvezetni logikus befejezéséig a polgári forradalmat. Abban fejeződik ki, hogy a proletariátus minden esetben dilemma elé állítja a burzsoáziát: vagy vissza az abszolutizmus harapófogójába, amelyben fuldokol, vagy előre a néppel.“

Ez a tiráda Martinov brosúrájának sarkpontja. Ebben van a brosúra veleje, itt megvan valamennyi „alapeszméje“.

És mivé törpülnek ezek a bölcs eszmék? Figyeljék meg: mik ezek a társadalom „alsó rétegei", mi ez a „nép", amelyről végül is említést tett bölcsünk? Ez az a sokmilliós városi és paraszti kispolgári réteg, amely teljes mértékben felléphet forradalmi demokrataként. És mi a proletariátusnak plusz a parasztságnak a társadalom felső rétegeire gyakorolt *nyomása*, mit jelent az, hogy a proletariátus a néppel együtt előre halad a társadalom felső rétegei ellenére? Ez éppen *a proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrája*, amely ellen uszálypolitikusunk hadakozik! Csakhogy fél végiggondolni, fél igazi nevükön nevezni a dolgokat. Ezért mond olyan szavakat, amelyeket nem ért, félénken ismételget nevetséges és ostoba cirkalmazással* olyan jelszavakat, amelyeknek az igazi értelmét nem veszi észre. Csak uszálypolitikussal történhet meg ezért ilyen furcsaság végkövetkeztetéseinek „legérdekesebb" helyén: a proletariátusnak is és a „népnek" is forradalmi nyomása a társadalom felső rétegeire, de a proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrája nélkül — ezt csak Martinov süthette ki! Martinov azt akarja, hogy a proletariátus fenyegesse meg a társadalom felső rétegeit, hogy a néppel együtt előre megy, ugyanakkor azonban a proletariátus azt is határozza el megingathatatlanul újiszkrás vezéreivel egyetemben, hogy *nem megy előre* a demokratikus úton, mert ez az út a forradalmi-demokratikus diktatúra útja. Martinov azt akarja, hogy a proletariátus akaratnélküliségének kimutatásával gyakoroljon nyomást a felső rétegek akaratára. Martinov azt akarja, hogy a proletariátus bírja rá a felső rétegeket, hogy „legyenek hajlandók" elvinni a polgári forradalmat logikus befejezéséig, a demokratikus köztársaságig, mégpedig azzal bírja rá, hogy kifejezi, hogy maga nem meri *elvállalni* a néppel együtt a forradalomnak ezt a végigvitelét, nem meri vállalni a hatalmat és a demokratikus diktatúrát. Martinov azt akarja, hogy a proletariátus legyen az élcsapat a demokratikus forradalomban, és *ezért* a bölcs Martinov azzal a távlattal *ijesztgeti* a prole-

* Már említettük, milyen ostoba az a gondolat, hogy a proletariátus akár a legeslegrosszabb esetben is visszafelé taszíthatná a burzsoáziát.

tariátust, hogy a felkelés sikere esetén részt kell vennie az ideiglenes forradalmi kormányban!

Ez a reakciós uszálypolitika netovábbja. Martinov előtt, mint valami szent ember előtt földig kell hajolnunk azért, hogy következetesen végigvitte az új „Iszkra" hátulkullogós tendenciáit, és plasztikusan, rendszerbe foglalva kifejezte őket a legidőszerűbb, sarkalatos politikai kérdésben*.

III

Mi a gyökere a Martinov-féle zűrzavarnak? Az, hogy összezavarja a demokratikus és a szocialista forradalmat, megfeledkezik a közbülső, a „burzsoázia" és a „proletariátus" között álló népréteg (a városi és a falusi szegények kispolgári tömege, a „félproletárok", a féltulajdonosok) szerepéről, nem érti minimális programmunk igazi jelentőségét. Martinov hallotta, hogy szocialistának nem illik burzsoá kormányban résztvenni (amikor a proletariátus szocialista forradalomért harcol) és sietett ezt úgy „értelmezni", hogy nem kell a forradalmi burzsoá demokráciával együtt résztvennünk a forradalmi-demokratikus átalakulásban és abban a diktatúrában, amely ennek az átalakításnak teljes megvalósításához szükséges. Martinov olvasta minimális programmunkat, de nem vette észre, hogy a burzsoá társadalom talaján megvalósítható átalakításoknak a szocialista átalakításoktól való szigorú elválasztása nem csak elméleti, hanem gyakorlati szempontból is jelentős, létfontosságú; nem vette észre, hogy forradalmi időszakban ezt a minimális programmot azonnal ki kell próbálnunk és gyakorlatilag alkalmaznunk kell. Martinov nem gondolkozott azon, hogy ha az önkényuralom bukásának korszakában lemondunk a forradalmi-demokratikus diktatúra eszméjéről, ezzel minimális programmunk végrehajtásáról mondunk le. Csakugyan, emlékezzenek csak a programmban felsorolt gazdasági és politikai átalakításokra, a köztársaságra, a nép felfegyverzésére, az egyház és az

* A cikk már ki volt szedve, amikor megkaptuk az „Iszkra" 93. számát, amelyre még vissza kell térnünk[71].

állam különválasztására, a teljes demokratikus szabadságjogokra, a határozott gazdasági reformokra. Vajjon nem világos, hogy ezeknek az átalakításoknak a végrehajtása a burzsoá rend talaján elképzelhetetlen az alsó osztályok forradalmi-demokratikus diktatúrája nélkül? Vajjon nem világos, hogy itt éppen nem csak a proletariátusról van szó szemben a „burzsoáziával", hanem az „alsó osztályokról", amelyek minden demokratikus forradalomnak aktív mozgatóerői? Ezek az osztályok — a proletariátus *plusz* a kispolgári életkörülmények közt élő városi és falusi szegények tízmilliói. Kétségtelen, hogy ebből a tömegből igen sokan a burzsoáziához tartoznak. De még inkább kétségtelen, hogy e tömegnek érdeke a demokratizmus teljes megvalósítása, és hogy minél felvilágosultabb ez a tömeg, annál inkább elkerülhetetlen, hogy harcolni fog a demokratizmus teljes megvalósításáért. Egy szociáldemokrata persze sohasem feledkezik meg a városi és a falusi kispolgári tömeg kettős politikai és gazdasági természetéről, sohasem feledkezik meg arról, hogy a szocializmusért harcoló proletariátusnak külön, önálló osztályszervezetre van szüksége. De azt sem felejti el, hogy ennek a tömegnek „multján kívül jövője is, előítéletein kívül ítélete is"[72] van, amely előre hajtja a forradalmi-demokratikus diktatúra felé; nem felejti el, hogy a felvilágosodást nemcsak a könyv, sőt nem is annyira a könyv adja meg, mint inkább a forradalom menete, mert a forradalom felnyitja a szemeket, politikailag iskolázza az embereket. Ilyen körülmények közt az az elmélet, amely lemond a forradalmi-demokratikus diktatúra eszméjéről, nem nevezhető másnak, mint a politikai maradiság filozófiai igazolásának.

A forradalmi szociáldemokrata megvetéssel eltaszítja magától az ilyen elméletet. A forradalom előestéjén nemcsak „rosszabbik kimenetelét" mutatja a forradalomnak. Nem, meg fogja mutatni a jobbik kimenetel lehetőségét is. Arról fog álmodni — köteles álmodni, hacsak nem menthetetlen filiszter —, hogy Európa roppant gazdag tapasztalatai után, az oroszországi munkásosztály energiájának soha nem látott fellendülése után sikerül meggyujtanunk, jobban mint valaha, a forradalom világító fáklyáját a

sötét és elgyötört tömeg előtt, sikerül — azért, mert az európai forradalmi nemzedékek egész sorának vállán állunk — megvalósítanunk eddig még soha nem látott teljességgel az összes demokratikus átalakításokat, egész minimális programmunkat; sikerül elérnünk azt, hogy az orosz forradalom ne néhány hónap, hanem sok év mozgalma legyen, hogy az orosz forradalom ne csupán kis engedményeket csikarjon ki a hatalomtól, hanem e hatalom teljes megdöntésére vezessen. Ha pedig ez sikerül — akkor... akkor a forradalmi tűz lángra lobbantja Európát; a burzsoá reakciótól elgyötört európai munkás maga is felkel és megmutatja nekünk, „hogyan csinálják azt"; akkor az európai forradalmi fellendülés visszahat Oroszországra és a néhány forradalmi év korszakát néhány forradalmi évtized korszakává teszi, akkor... de addig még többször is beszélhetünk róla, mit teszünk „akkor", beszélhetünk róla nem az átkozott genfi messzeségből, hanem a sokezres munkásgyűléseken Moszkva és Pétervár utcáin, az orosz „muzsikok" szabad gyűlésein.

IV

Az új „Iszkra" filisztereinek és „szellemi vezérének", Martinovnak, a mi derék bibliamagyarázónknak persze idegenek és furcsák az effajta álmok. Ők attól félnek, hogy minimális programmunk teljes megvalósulásának útja az egyszerű köznép forradalmi diktatúrája lesz. Féltik saját tudatosságukat, félnek attól, hogy elvesztik a bemagolt (de át nem gondolt) könyv útmutatásait, félnek attól, hogy nem tudják majd megkülönböztetni a demokratikus átalakítások helyes és merész lépéseit a nem osztályjellegű, narodnyik szocializmus vagy anarchizmus kalandor ugrásaitól. Filiszter lelkük joggal súgja nekik, hogy a gyors előrehaladásban nehezebb megpillantani a helyes utat és gyorsan megoldani a bonyolult és új kérdéseket, mint a hétköznapi aprómunka megszokott ütemében; ezért ösztönösen suttogják: ne bántsatok, ne bántsatok! kerüljön el engem a forradalmi-demokratikus diktatúra pohara, csak el ne vesszünk! urak! inkább haladjatok „mindenkor csak lassan, tétova cikk-cakkban"!..

Nem csoda, hogy Parvus, aki olyan nagylelkűen támogatta az újiszkrásokat mindaddig, amíg főleg az idősek és az érdemesek kooptálásáról volt szó, végülis rosszul kezdte érezni magát ebben a mocsár-társaságban. Nem csoda, hogy ebben a társaságban mind gyakrabban kezdte érezni a taedium vitae-t, az életundort. És végülis fellázadt. Nem állt meg annál, hogy védelmébe vette a „szervezni kell a forradalmat" jelszavát, amely az új „Iszkrá"-t halálra rémítette, nem állt meg azoknál a kiáltványoknál, amelyeket az „Iszkra" külön röplapok formájában adott ki, még a szociáldemokrata munkáspárt megemlítésétől is tartózkodva a „jakobinusi" borzalmak láttán*. Nem. Miután megszabadult az akszelrodi (vagy luxemburgi?) bölcs folyamat-szervezet elmélet lidércnyomásától, Parvus végre képes volt előre menni, ahelyett, hogy rák módjára visszafelé menjen. Nem akarta elvégezni a martinovi és martovi ostobaságok végnélküli helyesbítésének „sziszifuszi munkáját"[73]. Nyiltan fellépett (sajnos a fecsegő Trockijjal együtt, annak „Január 9 előtt" című fecsegő brosúrájához írt előszavában) és védelmébe vette a forradalmi-demokratikus diktatúra eszméjét, azt az eszmét, hogy az önkényuralom megdöntése után a szociáldemokrácia köteles résztvenni az ideiglenes forradalmi kormányban. Ezerszeresen igaza van Parvusnak, amikor azt mondja, hogy a szociáldemokráciának nem szabad félnie a bátor lépésektől, nem szabad visszariadnia attól, hogy a forradalmi burzsoá demokráciával együtt közösen mérjen „csapásokat" az ellenségre, azzal a kötelező feltétellel azonban (ezt nagyon jókor említette), hogy a szervezeteket nem szabad összekeverni; külön menni, együtt ütni; nem titkolni az érdekek különbözőségét; ügyelni szövetségesünkre, mint az ellenségünkre stb.

De éppen azért, mert forrón rokonszenvezünk ennek a hátulkullogóktól elfordult forradalmi szociáldemokratának e jelszavaival, igen kellemetlenül lepett meg bennün-

* Nem tudom, észrevették-e olvasóink ezt a jellemző tényt: az új „Iszkra" által kiadott röplapok szemétrakása közt voltak jó röplapok is, Parvus aláírásával. Az „Iszkra" szerkesztősége éppen ezeket a röplapokat tagadta ki, nem kívánva feltüntetni rajtuk sem pártunk, sem saját kiadója nevét.

ket az a hamis hang, amelyet Parvus egyes helyeken megütött. És nem kötekedésből említjük meg ezeket az apró pontatlanságokat, hanem azért, mert akinek sok adatott, attól sokat is kérnek számon. A legveszélyesebb volna most, ha Parvus helyes álláspontját kompromittálná saját elővigyázatlansága. Parvusnak Trockij brosúrájához írt említett előszavában éppen az enyhén szólva elővigyázatlan mondatok közé tartoznak a következők: „Ha el akarjuk különíteni a forradalmi proletariátust a többi politikai áramlattól, értenünk kell ahhoz, hogy eszmeileg a forradalmi mozgalom élén álljunk" (ez helyes), „hogy forradalmibbak legyünk mindenkinél." Ez nem helyes. Vagyis nem helyes, ha ezt a tételt abban az általános értelemben vesszük, amelyet Parvus mondata kölcsönzött neki, nem helyes annak az olvasónak a szempontjából, aki ezt az előszót mint önálló munkát olvassa, függetlenül Martinovtól és az újiszkrásoktól, akiket Parvus nem említ. Ha ezt a tételt dialektikusan, vagyis viszonyítva, konkrétan, minden oldalról nézzük, nem utánozva azokat az irodalmi műlovarokat, akik még évekkel később is egyes mondatokat ragadnak ki a kerek műből és meghamisítják értelmüket, — akkor világos lesz, hogy ezt Parvus éppen az uszálypolitika ellen mondja, és *ennyiben* ez igaz (vesd össze különösen Parvus következő szavaival: „ha *elmaradunk* a forradalmi fejlődéstől" stb.). De utóvégre az olvasó nem gondolhat csupán a hátulkullogókra, és a forradalomnak a forradalmárok táborához tartozó veszélyes barátai közt a hátulkullogókon kívül vannak még egészen más emberek is, vannak „szociálforradalmárok", vannak olyanok, akiket az események árja sodort a mozgalomba, akik tehetetlenek a forradalmi frázissal szemben, mint a Nagyezsgyinek, vagy olyanok, akikben az ösztön helyettesíti a forradalmi világszemléletet (például Gapon). Róluk megfeledkezett Parvus, és azért feledkezett meg róluk, mert gondolatának kifejtése, fejtegetése nem volt szabad: kötötte annak a martinovizmusnak kellemes emléke, amelytől óvni igyekszik az olvasót. Parvus fejtegetése nem elég konkrét, mert nem számol mindazokkal az Oroszországban működő különböző forradalmi irányzatokkal, amelyek elkerülhetetlenek a demokratikus forradalom

korszakában és amelyek természetszerűen tükrözik a társadalom osztály-tagolatlanságát ilyen korszakban. A homályos, olykor éppenséggel reakciós szocialista gondolatok ilyenkor egészen természetszerűen ellepik a forradalmi-demokratikus programmokat, a forradalmi frázisok mögé rejtőzve (emlékezzenek a szociálforradalmárokra és Nagyezsgyinre, aki alighanem csak a címkét változtatta meg, amikor a „szociálforradalmároktól" átállt az új „Iszkrá"-hoz). Ilyen körülmények közt pedig mi, szociáldemokraták, sohasem adhatjuk ki és nem is adjuk ki ezt a jelszót: „legyünk mindenkinél forradalmibbak". Az osztálytalajtól elszakadt, frázisokkal kérkedő, a divatos és olcsó jelszavakon (különösen az agrárkérdésben) kapvakapó demokratának a forradalmiságával eszünk ágában sincs versenyezni; ellenkezőleg, mi mindig kritikus szemmel fogjuk nézni ezt a forradalmiságot, le fogjuk leplezni szavainak igazi jelentőségét, az idealizált nagy események igazi tartalmát, azt tanítva, hogy józanul számításba kell venni az osztályokat és az osztályokon belüli árnyalatokat a forradalom legforróbb pillanataiban.

Ugyanígy és ugyanebből az okból helytelenek Parvusnak azok a tételei is, hogy „a forradalmi ideiglenes kormány Oroszországban a munkásdemokrácia kormánya lesz", hogy „ha a szociáldemokrácia áll majd az orosz proletariátus forradalmi mozgalmának élén, ez a kormány szociáldemokrata kormány lesz", hogy a szociáldemokrata ideiglenes kormány „szociáldemokrata többségű egységes kormány lesz". Ez *lehetetlen*, ha nem véletlen, mulandó epizódokról, hanem valamennyire is huzamos, történelmileg valamennyire is maradandó forradalmi diktatúráról beszélünk. Ez lehetetlen, mert valamennyire is tartós (persze nem abszolút, hanem viszonylag tartós) csak az a forradalmi diktatúra lehet, amely a nép óriási többségére támaszkodik. Az orosz proletariátus viszont ma kisebbsége Oroszország lakosságának. Óriási, túlnyomó többséggé csak akkor válhat, ha összefog a félproletárok, a féltulajdonosok tömegével, vagyis a városi és falusi kispolgári szegények tömegével. És a lehetséges és kívánatos forradalmi-demokratikus diktatúra szociális bázisának ez az összetétele természetesen tükröződni fog a forradalmi

kormány összetételében is, elkerülhetetlenné teszi, hogy a forradalmi kormányban résztvegyenek, sőt esetleg túlsúlyban legyenek a forradalmi demokrácia legkülönbözőbb képviselői. Nagyon káros volna, ha ezzel kapcsolatban bármiféle illúzióban ringatnók magunkat. Ha a fecsegő Trockij azt írja most (sajnos Parvusszal együtt), hogy „Gapon lelkész egyszer jelenhetett meg", hogy „második Gaponnak nincs helye", ez kizárólag azért van, mert Trockij üres fecsegő. Ha Oroszországban nem lenne helye egy második Gaponnak, akkor nem lenne helye a valóban „nagy", végigmenő demokratikus forradalomnak sem. Hogy a forradalom naggyá váljon, hogy 1789—1793-ra, ne pedig 1848—1850-re emlékeztessen, és felülmúlja őket, óriási tömegeket kell aktivizálnia, hősi erőfeszítésekre, „megalapozott történelmi alkotásra" ösztönöznie, fel kell emelnie őket az iszonyú sötétségből, a hallatlan elesettségből, a hihetetlen elvadultságból és a sivár tudatlanságból. A forradalom már emeli, s ki fogja emelni őket — ezt görcsös ellenállásával maga a kormány könnyíti meg, de persze arról szó sem lehet, hogy ezeknek a tömegeknek és számtalan „eredeti", népi, sőt paraszti vezérüknek átgondolt politikai tudata, szociáldemokrata öntudata legyen. Ezek nem tudnak egycsapásra, sok forradalmi megpróbáltatás nélkül szociáldemokratává válni, nemcsak tudatlanságuk miatt (a forradalom, ismétlem, mesébeillő gyorsasággal világosítja fel őket), hanem azért sem, mert osztályhelyzetük nem proletár, mert a történelmi fejlődés objektív logikája jelenleg egyáltalán nem a szocialista forradalom, hanem a demokratikus forradalom feladatait állítja eléjük.

És ebben a forradalomban teljes energiájával részt fog venni a forradalmi proletariátus, ellökve magától mind egyesek szánalmas uszálypolitikáját, mind mások forradalmi frázisát, osztály-meghatározottságot és osztálytudatot visz az események szédítő forgatagába, tántoríthatatlanul és bátran tör előre, nem félve a forradalmi-demokratikus diktatúrától, hanem szenvedélyesen kívánva azt, a köztársaságért és a teljes köztársasági szabadságért, a komoly gazdasági reformokért harcolva, hogy megteremtse magának a szocializmusért való küzdelem tágas harcterét, amely valóban méltó a XX. századhoz.

КАВКАЗСКІЙ СОЮЗЪ РОС. СОЦ.-ДЕМ. РАБОЧЕЙ ПАРТІИ.

Пролетаріи всѣхъ странъ, соединяйтесь!

Брошюры по партійнымъ вопросамъ № 2.

РЕВОЛЮЦІОННАЯ ДЕМОКРАТИЧЕСКАЯ ДИКТАТУРА ПРОЛЕТАРІАТА И КРЕСТЬЯНСТВА.

(Перепеч. изъ № 14 „Впередъ").

Изданіе Союзнаго Комитета.

Типографія Союза.

1905.

Lenin „A proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrája" c. brosúrájának borítólapja. Az OSzDMP Kaukázusi Szövetségének kiadása. — 1905

A PROLETARIÁTUS ÉS A PARASZTSÁG FORRADALMI-DEMOKRATIKUS DIKTATÚRÁJA[74]

Azt a kérdést, hogy résztvegyen-e a szociáldemokrácia az ideiglenes forradalmi kormányban, nem annyira az események menete, mint inkább az egyik irányzathoz tartozó szociáldemokraták elméleti okoskodása vetette fel. Két cikkben (a 13. és a 14. számban) megvizsgáltuk Martinov érvelését — ő vetette fel elsőnek ezt a kérdést. A kérdés iránt azonban olyan nagy az érdeklődés, s az említett okoskodásokból támadt félreértések (lásd különösen az „Iszkra" 93. számát) olyan óriásiak, hogy még egyszer ki kell térnünk erre a kérdésre. Bárhogyan ítéljék is meg a szociáldemokraták annak valószínűségét, hogy a közeljövőben nem csupán elméletileg kell megoldanunk ezt a kérdést, az mindenképpen szükséges, hogy a párt világosan lássa a legközelebbi célokat. Ha nem adunk világos választ erre a kérdésre, már ma is lehetetlen a következetes, ingadozásoktól vagy mellébeszéléstől mentes propaganda és agitáció.

Megpróbáljuk összefoglalni a vitás kérdés lényegét. Ha nem csak engedményeket akarunk az önkényuralomtól, hanem az önkényuralom tényleges megdöntésére törekszünk, küzdenünk kell azért, hogy a cári kormányt felváltsa egy ideiglenes forradalmi kormány, amely egyrészt valóban általános, közvetlen, egyenlő és titkos választójog alapján alkotmányozó gyűlést hív össze, és másrészt képes ténylegesen biztosítani a teljes szabadságot a választások idején. És a kérdés az, hogy szabad-e a szociáldemokrata munkáspártnak résztvennie az ilyen ideiglenes forradalmi kormányban? Ezt a kérdést először pártunk opportunista szárnyának képviselői vetették fel, nevezetesen Martinov,

még január 9-e előtt; egyébiránt ő, majd nyomában az „Iszkra" is, nemlegesen döntötte el ezt a kérdést. Martinov igyekezett a képtelenségig vinni a forradalmi szociáldemokraták nézeteit, s azzal *ijesztgette* őket, hogy ha sikeresen munkálkodnak a forradalom megszervezésén, ha pártunk vezeti a nép fegyveres felkelését, akkor részt *kell* vennünk az ideiglenes forradalmi kormányban. Ez a részvétel pedig nem egyéb, mint „a hatalom megragadása", amely megengedhetetlen, nem egyéb, mint a szociáldemokrata osztálypárt számára megengedhetetlen „vulgáris jaurèsizmus".

Vegyük szemügyre e nézet híveinek gondolatmenetét. Ha a szociáldemokrácia bent lesz az ideiglenes kormányban, mondják nekünk, ő fogja kezében tartani a hatalmat; a szociáldemokrácia pedig, mint a proletariátus pártja, nem tarthatja kezében úgy a hatalmat, hogy ne próbálja megvalósítani maximális programmunkat, vagyis ne próbálja végrehajtani a szocialista forradalmat. Ebbe a vállalkozásba pedig ezidőszerint elkerülhetetlenül belebukik és csak lejáratja magát, csak a reakció malmára hajtja a vizet. Ezért, úgymond, megengedhetetlen, hogy a szociáldemokrácia résztvegyen az ideiglenes forradalmi kormányban.

Ennek a gondolatmenetnek az az alapja, hogy összekeveri a demokratikus és a szocialista forradalmat — a köztársaságért folytatott harcot (beleértve az egész minimális programmunkat is) és a szocializmusért vívott harcot. Ha a szociáldemokrácia azonnal céljául tűzné ki a szocialista forradalmat, valóban csak lejáratná magát. A szociáldemokrácia azonban mindig is harcolt „szociálforradalmárainknak" effajta zavaros és homályos eszméi ellen. A szociáldemokrácia éppen ezért hangsúlyozta mindig az Oroszországban érlelődő forradalom burzsoá jellegét, éppen ezért ragaszkodott szigorúan ahhoz, hogy válasszuk el a demokratikus minimális programmot a szocialista maximális programmtól. Forradalom idején megfeledkezhetnek erről egyes olyan szociáldemokraták, akik hajlamosak az ösztönösség előtti meghódolásra, de nem feledkezhet meg róla az egész párt. Ennek a hibás véleménynek a hívei meghódolnak az ösztönösség előtt, s azt

hiszik, hogy a szociáldemokrácia ilyen helyzetben a dolgok menete folytán kénytelen lesz akarata ellenére hozzálátni a szocialista forradalom megvalósításához. Ha ez így volna, akkor következésképpen helytelen volna programmunk is, akkor nem felelne meg a „dolgok menetének": az ösztönösség előtt hajbókoló emberek éppen ettől félnek, attól tartanak, hogy programmunk nem helyes. De félelmük (amelynek lélektani magyarázatát előző cikkeinkben igyekeztünk megadni) a legteljesebb mértékben alaptalan. Programmunk helyes. Éppen a dolgok menete igazolja megfellebbezhetetlenül, és egyre inkább. Éppen a dolgok menete „erőszakolja" majd ránk elkerülhetetlenül és okvetlenül, hogy elszántan harcoljunk a köztársaságért, éppen a dolgok menete irányítja gyakorlatilag ebbe az irányba erőinket, a politikailag aktív proletariátus erőit. Éppen a dolgok menete erőszakol ránk elkerülhetetlenül a demokratikus forradalom során olyan rengeteg szövetségest a kispolgárság és a parasztság soraiból — s ezeknek reális szükségletei éppen a minimális programm megvalósítását követelik —, hogy a maximális programmra való túlságosan gyors áttéréstől való félelem egyenesen nevetséges.

De másrészt éppen ezek a kispolgári demokrata szövetségesek támasztanak újabb aggodalmakat bizonyos irányzatú szociáldemokraták körében, nevezetesen a „vulgáris jaurèsizmussal" kapcsolatos aggodalmakat. Az amszterdami kongresszus határozata[75] megtiltja, hogy a szociáldemokrácia a polgári demokráciával együtt résztvegyen a kormányban, ez jaurèsizmus, vagyis a proletariátus érdekeinek öntudatlan elárulása, a proletariátus átváltoztatása a burzsoázia uszályhordozójává, a proletariátus megmételyezése a polgári társadalomban ténylegesen semmiképen el nem érhető hatalom aranyfüstjével.

Ez a gondolatmenet ugyanolyan hibás, mint az előbbi. Azt mutatja, hogy szerzői bemagolták a jó határozatokat, de értelmüket nem fogták fel; — beszajkóztak egyes Jaurès-ellenes szólamokat, de nem gondolkoztak rajtuk és ezért egészen rosszkor alkalmazzák őket; — a nemzetközi forradalmi szociáldemokrácia legutóbbi tanulságainak a betűjét, nempedig a szellemét sajátították el. Aki dialek-

tikus materialista szempontból akarja megítélni a jaurèsizmust, annak szigorúan külön kell választania a szubjektív motívumokat és az objektív történelmi feltételeket. Jaurès szubjektíven meg akarta menteni a köztársaságot, ezért lépett szövetségre a polgári demokráciával. Ennek a „kísérletnek" az volt az objektív feltétele, hogy a köztársaság Franciaországban már tény volt és semilyen komoly veszély nem fenyegette; — hogy a munkásosztálynak minden lehetősége megvolt önálló politikai osztályszervezetének fejlesztésére és ezt a lehetőséget nem használta ki eléggé, részben éppen azért, mert vezérei túlságosan buzgón űzték talmi parlamenti játékaikat, — hogy a történelem objektíven már kitűzte a munkásosztály elé annak a szocialista forradalomnak a feladatait, amelytől a Millerand-ok morzsányi szociális reformok ígérgetésével *elcsalogatták* a proletariátust.

Most pedig lássuk Oroszországot. Szubjektíven az olyan forradalmi szociáldemokraták, mint a vperjodisták vagy Parvus, védeni akarják a köztársaságot, ezért lépnek szövetségre a forradalmi polgári demokráciával. Az objektív feltételek úgy különböznek a franciák objektív feltételeitől, mint a föld az égtől. Objektíven az események történelmi menete most az orosz proletariátus elé éppen a polgári-demokratikus forradalom feladatát tűzte ki (e forradalom egész tartalmát most a rövidség kedvéért a köztársaság szóval jelöljük); ugyancsak e feladat előtt áll az egész nép, vagyis a kispolgárság és a parasztság egész tömege is; e forradalom nélkül elképzelhetetlen, hogy valamennyire is nagy arányban fejlesszük az önálló osztályszervezetet a szocialista forradalom végrehajtása érdekében.

Képzeljék el konkrétan az objektív feltételek közti egész különbséget és mondják meg: mit gondoljunk azokról, akik megfeledkeznek erről a különbségről, s megszédülnek attól, hogy egyes szavak hasonlítanak, egyes betűk megegyeznek, a szubjektív indokolás egyforma?

Mivel Jaurès Franciaországban meghajolt a burzsoá szociális reform előtt, s helytelenül a köztársaságért való harc szubjektív céljával fedezte magát, ezért nekünk, orosz szociáldemokratáknak, le kell mondanunk arról,

hogy komolyan harcoljunk a köztársaságért! Hiszen erre, éppen erre lyukad ki az újiszkrások bölcsesége.

Csakugyan, nem világos-e, hogy a köztársaságért való harc a proletariátus számára elképzelhetetlen, ha nem szövetkezik a nép kispolgári tömegével? Nem világos-e, hogy a proletariátus és a parasztság forradalmi diktatúrája nélkül szikrányi reményünk sincs e harc sikerére? A szóbanforgó nézet egyik fő fogyatékossága az, hogy élettelen, sablonos, hogy hirdetői szem elől tévesztik a forradalmi kor feltételeit. Harcolni a köztársaságért és ugyanakkor lemondani a forradalmi-demokratikus diktatúráról — ez ugyanolyan, mintha Ojama eleve azzal az elhatározással vonult volna harcba Kuropatkin ellen Mukdennél, hogy maga nem vonul be Mukdenbe. Hiszen ha mi, a forradalmi nép, vagyis a proletariátus és a parasztság, „együtt akarjuk ütni" az önkényuralmat, akkor együtt kell levernünk, agyonütnünk is azt, együtt kell visszavernünk az elkerülhetetlen restaurációs kísérleteket is! (Az esetleges félreértések elkerülése végett még egyszer leszögezzük, hogy köztársaságon nem csak és nem is annyira kormányzati formát értünk, mint inkább a minimális programmunk tartalmazta demokratikus reformok összességét.) Csakugyan iskolás fogalmai lehetnek a történelemről annak, aki „ugrások" nélkül, valamilyen lassan és egyenletesen emelkedő egyenes vonal formájában képzeli el a dolgot: előbb, úgymond, a liberális nagyburzsoázián a sor — az önkényuralom engedményei; majd a forradalmi kispolgárság következik — demokratikus köztársaság; végül jön a proletariátus — szocialista forradalom. Ez a kép általában és egészében helyes, helyes „à la longue"*, ahogy a franciák mondják, egy évszázad folyamán (Franciaország számára például 1789-től 1905-ig), de a filiszterség virtuózának kell lennie annak, aki e kép alapján dolgozza ki saját tevékenységének tervét a forradalmi korszakban. Ha az orosz önkényuralom nem tudja majd most is egy szűkmarkú alkotmánnyal megúszni a dolgot, ha nem csak megingatják, hanem valóban *meg is döntik*, akkor nyilvánvalóan az összes haladó osztályoknak roppant forradalmi erőfeszítésére

* — hosszú távra. — *Szerk.*

van szükség, hogy ezt a vívmányt megvédhessük. Ez a „megvédés" pedig nem egyéb, mint a proletariátus és a parasztság forradalmi diktatúrája! Minél többet vívunk ki most, minél erélyesebben védelmezzük a kivívottakat, annál kevesebbet vehet vissza majd később az elkerülhetetlen reakció, annál rövidebbek lesznek a reakciónak ezek az intervallumai, annál könnyebb lesz a bennünket követő proletár harcosok feladata.

És ekkor megjelennek olyan emberek, akik már előre, a harc előtt pontosan, rőfre le akarják mérni „Ilovajszkij módjára" a majdani vívmányok szerényke kis darabját, akik az önkényuralom bukása előtt, sőt már január 9-e előtt is a szörnyűséges forradalmi-demokratikus diktatúra mumusával akarták ijesztgetni Oroszország munkásosztályát! És ezek a rőfösök tartanak igényt a forradalmi szociáldemokrata névre . . .

Méghogy a burzsoá forradalmi demokráciával együtt résztvenni az ideiglenes kormányban — siránkoznak, — hiszen ez azt jelenti, hogy szentesítjük a burzsoá rendet, szentesítjük a börtönök és a rendőrség, a munkanélküliség és a nyomor, a magántulajdon és a prostitúció fennmaradását. Anarchistákhoz vagy narodnyikokhoz méltó érv ez. A szociáldemokrácia nem vonja ki magát a politikai szabadságért való harcból azon az alapon, hogy az burzsoá politikai szabadság. A szociáldemokrácia történelmi szempontból nézi a burzsoá rend „szentesítését". Amikor Feuerbachot megkérdezték, szentesíti-e Büchner, Vogt és Moleschott materializmusát, azt felelte: én szentesítem a materializmust, ami a multat illeti, de nem, ami a jövőt illeti. Így szentesíti a szociáldemokrácia is a burzsoá rendet. A szociáldemokrácia sohasem félt és nem is fél majd megmondani, hogy szentesíti a köztársasági-demokratikus burzsoá rendet az önkényuralmi-hűbéri burzsoá renddel szemben. De a burzsoá köztársaságot csak mint az osztályuralom utolsó formáját „szentesíti", szentesíti, mint a legalkalmasabb porondot a proletariátusnak a burzsoázia elleni harca számára, szentesíti, de nem börtöneiért és rendőrségéért, nem a magántulajdonért és a prostitúcióért, hanem azért, hogy általános és szabad harcot vívhassunk e derék intézmények ellen.

Persze, eszünk ágában sincs azt állítani, hogy a forradalmi ideiglenes kormányban való részvételünk nem tartogat semmi veszélyt a szociáldemokrácia számára. Nincs és nem lehetséges olyan harci forma, olyan politikai helyzet, amely ne rejtegetne veszélyeket. Ha nincs forradalmi osztályösztönünk, ha nincs a tudomány színvonalán álló kerek világszemléletünk, ha nincs (ne vegyék rossz néven az újiszkrás elvtársak) helyén az eszünk, akkor veszélyes a sztrájkokban való részvétel is — ökonomizmusra vezethet; — a parlamenti harcban való részvétel is — parlamenti kretenizmussal[76] végződhet; — a liberális zemsztvo-demokrácia támogatása is — a „zemsztvo-kampány tervéhez" vezethet. Akkor még az is veszélyes, ha elolvassuk Jaurès és Aulard igen hasznos műveit a francia forradalom történetéről — Martinovnak a két diktatúráról szóló brosúráját eredményezheti.

Természetesen, ha a szociáldemokrácia csak egy pillanatra is megfeledkezne arról, hogy a proletariátusnak mint osztálynak el kell különülnie a kispolgárságtól, ha rosszkor és számunkra előnytelenül kötne szövetséget valamely bizalmat nem érdemlő értelmiségi kispolgári párttal, ha a szociáldemokrácia csak egy pillanatra is szem elől tévesztené önálló céljait és azt, hogy (minden elképzelhető politikai helyzetben és szituációban, minden elképzelhető politikai fordulatban és átalakulásban) legfőbb feladata a proletariátus osztályöntudatának és önálló politikai szervezetének fejlesztése, akkor fölöttébb veszélyes lenne az ideiglenes forradalmi kormányban való részvétel. De ebben az esetben, ismételjük, ugyanilyen veszélyes bármilyen politikai lépés. Hogy mennyire alaptalanul hozzák összefüggésbe ezeket az esetleges aggályokat a forradalmi szociáldemokrácia legközelebbi feladatainak mostani meghatározásával, azt mindenki megállapíthatja a legegyszerűbb utánajárással. Nem beszélünk magunkról, nem ismételjük meg azt a rengeteg nyilatkozatot, figyelmeztetést, útmutatást, amely ezzel kapcsolatban a „Vperjod"-ban már megjelent, — Parvusra hivatkozunk. Parvus, amikor állást foglal amellett, hogy a szociáldemokrácia vegyen részt az ideiglenes forradalmi kormányban, erélyesen hangsúlyozza

azokat a feltételeket, amelyeket sohasem szabad elfelednünk: együtt üssünk, külön menjünk, ne keverjük össze a szervezeteket, ügyeljünk a szövetségesre, akár az ellenségre stb. Nem térünk ki részletesebben a kérdésnek erre az oldalára, erről már beszéltünk a másik cikkben.

Nem, a tényleges politikai veszély a szociáldemokráciára nézve jelenleg korántsem ott van, ahol az újiszkrások keresik. Nem a proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrájának gondolatától kell most félnünk, hanem az uszálypolitikának és az élettelenségnek attól a szellemétől, amely bomlasztólag hat a proletariátus pártjára s amely mindenféle folyamat-szervezet, folyamat-fegyverkezés stb. elméletben fejeződik ki. Nézzék meg például az „Iszkra" legújabb kísérletét, hogyan próbál különbséget tenni egyfelől az ideiglenes forradalmi kormány, másfelől a proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrája közt. Hát nem iskolapéldája ez az élettelen skolasztikának? Azok, akik ilyen különbségeket tudnak kiagyalni, képesek szép szavakat egymás mellé rakni, de teljesen képtelenek gondolkozni. Az említett fogalmak viszonya körülbelül olyan, mint a jogi forma és az osztálytartalom viszonya. Aki azt mondja: „ideiglenes forradalmi kormány", az a dolog államjogi oldalát hangsúlyozza, azt, hogy a kormány nem törvényből, hanem forradalomból származik, hogy a kormány, amely összefügg a későbbi alkotmányozó gyűléssel, ideiglenes jellegű. De bármilyen is a forma, bárhonnan ered is a kormány, bármilyenek is a körülmények, az mindenesetre világos, hogy az ideiglenes forradalmi kormánynak okvetlenül bizonyos osztályokra kell támaszkodnia. Elég megemlítenünk ezt az elemi dolgot, s máris látjuk, hogy az ideiglenes forradalmi kormány nem lehet más, mint a proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrája. Következésképpen az a megkülönböztetés, amelyet az „Iszkra" tesz, csak visszafelé húzza a pártot, visszahúzza a meddő vitákhoz, elvonja attól a feladattól, hogy konkrétan elemezze az osztályérdekeket az orosz forradalomban.

Vagy nézzék meg az „Iszkra" másik elmefuttatását. Erről a jelszóról: éljen az ideiglenes forradalmi kormány!

oktatólag megjegyzi: „az «éljen» és a «kormány» szó összekapcsolása bemocskolja nyelvünket". Hát nem üres szólam ez? Az önkényuralom megdöntéséről beszélnek és ugyanakkor félnek bemocskolni magukat a forradalmi kormány éltetésével! Igazán csodálatos, hogy nem félnek attól, hogy a köztársaság éltetése bemocskolja őket: hiszen a köztársaság szükségszerűen kormányt tételez fel, és soha egyetlen szociáldemokrata sem kételkedett benne, hogy éppen burzsoá kormányt. Mi különbség van az ideiglenes forradalmi kormány éljenzése és a demokratikus köztársaság éljenzése közt? Talán a szociáldemokráciának, a legforradalmibb osztály politikai vezetőjének olyannak kell lennie, mint egy vérszegény, hisztérikus aggszűznek, aki finnyáskodva ragaszkodik a fügefalevélhez; azt, amit a burzsoá-demokratikus kormány jelent, szabad éljeneznünk, de közvetlenül az ideiglenes forradalmi-demokratikus kormányt nem szabad?

Képzeljük el: a pétervári munkásfelkelés győzött. Az önkényuralom megbukott. Kikiáltották az ideiglenes forradalmi kormányt. A fegyveres munkások örömujjongva kiáltják: éljen az ideiglenes forradalmi kormány! Távolabb ott állnak az újiszkrások és mélységes bánatukban jámbor szemüket lesütve, morálisan érzékeny keblüket verdesve hajtogatják: hálát adunk néked, urunk, hogy mi nem hasonlítunk ezekre a kufárokra, hogy mi nem mocskoltuk be szánkat ilyen szavakkal . . .

Nem és ezerszer nem, elvtársak! Ne féljenek bemocskolni magukat azzal, hogy a legerélyesebben, semmitől vissza nem riadva résztvesznek a forradalmi burzsoá demokráciával együtt a köztársasági átalakulásban. Ne túlozzák ennek a részvételnek a veszélyeit, mert ezekkel szervezett proletariátusunk teljes mértékben meg tud birkózni. A proletariátus és a parasztság forradalmi diktatúrájának hónapjai többet tesznek majd, mint a békés, a légkört butító politikai pangás évtizedei. Ha az orosz munkásosztály január 9-e után a politikai rabszolgaság viszonyai közt több mint egy millió proletárt tudott csatasorba állítani kollektív, szívós és kitartó fellépésre, akkor a forradalmi-demokratikus diktatúra viszonyai közt mi csatasorba állítjuk a városi és a falusi

szegénység tízmillióit, s az orosz politikai forradalmat az európai szocialista forradalom előjátékává tesszük.

„Vperjod" 14. sz.
1905 április 12 (március 30).

FRANCIA-OROSZ „ÜZLETI" KAPCSOLATOK

A „Vorwärts"* című német szociáldemokrata lapban a napokban ezzel a címmel jelent meg egy igen értékes okmány: Jules Gouin úrnak, egy batignolles-i (Párizs peremvárosa) nagy gépgyár igazgatójának levele az egyik pétervári minisztérium hivatalnokához. A francia gyár ennek az úriembernek a közvetítésével 114 mozdonyra kapott rendelést. A rendelés összege (darabonként 27 000 frank) 3 millió frank, vagyis mintegy 1 200 000 rubel. A tisztes minisztériumi hivatalnok (aki — tesszük hozzá — valószínűleg eléggé magas posztot tölt be) a rendelés közvetítéséért megkapja, mint a levélből kitűnik, először is a vételár két százalékát. Ez körülbelül 25 000 rubel. A levélből (amelyet helyszűke miatt nem közlünk egészében) az is kitűnik, hogy ebből az összegből 13 000 frankot a közvetítő már megkapott, a többit pedig részletekben fizetik ki neki. Ezen kívül külön fizetnek a gyárnak azért, hogy a mozdonyok szokványos típusán változtatásokat eszközöl az orosz vasútvonalak számára. A párizsi cég pétervári képviselője kötelezi magát, hogy előre közli ezzel a hivatalnokkal, mekkora felárat követel a gyár. Ha azonban a hivatalnok többet „jár ki" az orosz kormánytól, mint amennyit a gyár megállapított, a többlet a megegyezés szerint szintén őt mint „közvetítőt" illeti meg. Ezt a francia levél német fordításában Vermittlungsgebühr-nek, „közvetítési díjnak" nevezik. A valóságban persze e kifejezés mögött a legocsmányabb szélhámosság és sikkasztás rejlik, amelyet a szerződés értelmében közösen űz a francia tőkés és az orosz minisztériumi hivatalnok.

* — „Előre". — *Szerk.*

Joggal írja a „Vorwärts“, hogy ez a levél élénk fényt vet az orosz korrupcióra, meg arra, hogy a külföldi tőke hogyan húz hasznot ebből a korrupcióból. A levél okmányszerűen bizonyítja, milyen az „üzleti“ kapcsolatok mindennapi gyakorlata a civilizált kapitalista nemzeteknél. Európában mindenütt történnek ilyen dolgok, de sehol sem művelik ezt olyan szemérmetlenül, mint Oroszországban, sehol sincs a korrupció annyira „biztonságban politikailag“ (a leleplezéstől), mint az önkényuralmi Oroszországban. Érthető — vonják le a következtetést a német szociáldemokraták —, hogy az európai iparnak miért érdeke, hogy az orosz önkényuralom fennmaradjon a maga felelőtlen hivatalnokaival, akik suttyomban ügyes kis üzleteket csinálnak! Érthető, hogy az orosz hivatalnokok miért kapálóznak kézzel-lábbal az alkotmány ellen, amely a közigazgatás nyilvános ellenőrzésével fenyegeti őket. Ebből a példából elképzelhetjük, mekkora pénzeket „keres“ az orosz bürokrácia az orosz—japán háborún — mekkora összegek vándoroltak akár a német óceánjárók megvásárlásakor a pétervári minisztériumi hivatalnokok zsebébe! A népnyomor — aranybánya a hadseregszállítók és a korrupt hivatalnokok számára.

„Vperjod“ 14. sz.
1905 április 12 (március 30).

TOLVAJ KIÁLT FOGDMEGET*

Az „Iszkra" 92. számában „A sziklaszilárd irányvonal cikk-cakkjai" címmel megjelent egy cikk, amely azt igyekszik bebizonyítani, hogy a „Vperjod" a valóságban egyáltalán nem tartja magát szilárdan és következetesen a régi „Iszkra" elveihez és irányvonalához, hanem ellenkezőleg, cikk-cakkban jár az új „Iszkra" nyomdokain. Ez az állítás lényegében annyira mulatságos, hogy nem volna érdemes komolyan foglalkoznunk vele. Az újiszkrás polémiának ezúttal nem a tartalma jellemző, hiszen tartalma éppen hogy nincs, hanem a módszere. Ezzel a módszerrel már érdemes foglalkoznunk; tüzetes megvizsgálásából megtudjuk, hogy polémia és polémia között különbség van. Voltak egyesek, akik a régi „Iszkrá"-t a polémia miatt nem szerették, de soha senkinek eszébe sem jutott, hogy ezt a polémiát elvnélkülinek nyilvánítsa. Az új „Iszkrá"-t a polémia miatt megvetik, mert mind a gyakorlati pártmunkások tömegei, mind a következetes rabocsejegyelősok és a „békítgetők" — Plehanovval az élükön — látják a polémia elvnélküli jellegét.

Hogy milyen fogásokkal dolgozik ez a polémia, azt akarjuk megmutatni az olvasónak.

Kövessük nyomon lépésről lépésre az „Iszkrá"-t. A „Vperjod" szakadás felé taszítja a pártot — mondja. Ez valótlanság. Aki nem pletykából, hanem okmányokból tanulmányozta a pártválságot, az tudja, hogy a kisebbség volt az, amely rögtön a második kongresszus után kettészakította a pártot, de titokban, titkos szervezetet hozva

* Helyszűke miatt késve jelent meg.

létre. Az „Iszkra" most szemforgatva hazudik. A nyilt szakadárt lehet gyűlölni, a titkos szakadárt muszáj megvetni. A „Vperjod" nem akar titkos szakítást, ennyi az egész.

Továbbá, ellentmondáson akarnak rajtakapni bennünket az autonómia és a centralizmus kérdésében. Lenin, mondják, az „Egy lépés"-ben* azt állította, hogy az autonómia az opportunizmus elve, most pedig maga a Többségi Bizottságok Irodája száll síkra azért, hogy minél nagyobb autonómiát adjanak a helyi bizottságoknak. Lenin azt állította, hogy a bürokratizmus úgy viszonylik a demokratizmushoz, mint a forradalmi szociáldemokrácia szervezeti elve az opportunisták szervezeti elvéhez, a Többségi Bizottságok Irodája pedig maga beszél bürokratizmusról. Ez az ellenünk emelt vád tartalma. Ennek az alapja megint csak nyilvánvaló valótlanság. Lenin az „Egy lépés"-ben (és az „Egy lépés" előtt az „Iszkra" szerkesztőségéhez intézett levélben**) tízszer és százszor leszögezte, kijelentette, emlegette és hangsúlyozta, hogy a bürokratizmus ellen, az autonómia mellett stb. felsorakoztatott szólamok rendkívül határozatlanok, értelmük a legkülönbözőbb, s önkényesen változtatható. Lényegében, mondta Lenin százszor is, ezekkel a szólamokkal kizárólag a kooptálás óhaját leplezik. Lenin e szavai most teljesen és okmányszerűen igazolódtak. Ha viszont megegyezünk abban, hogy ezeket a szavakat elvileg vizsgáljuk—mondta Lenin (*ha* megegyezünk ebben!), akkor a következőket látjuk. A bürokratizmus általában véve jelenthet bürokráciát, aktatologatást, papirosintézkedéseket, semmitmondó formaságokat. Az ilyen bürokratizmus rossz, mondta Lenin, és szavait a szervezeti szabályzat ismert martovi tervezetével illusztrálta. A valamennyire is lelkiismeretes olvasó előtt világos, hogy a Többségi Bizottságok Irodája ilyen bürokratizmusról beszél, és gyermetegnek bizonyul az a vád, hogy a „Vperjod" ellentmond önmagának. A bürokratizmus jelentheti mindenfajta oppozíció jogos, és ha szabad ezzel a kifejezéssel

* Lásd *Lenin* Művei. 7. köt. 1953. 207—452. old. — *Szerk.*

** Lásd *Lenin* Művei. 7. köt. 1953. 207—452. old. és 108—112. old. — *Szerk.*

élnünk, „természetes" jogainak megsértését, a kisebbség ellen helytelen eszközökkel folytatott harcot. Az ilyen bürokratizmus lehetséges, mondta Lenin, de ebben nincs semmi elvi vonatkozás. Ez ellen harcolnunk kell, úgy kell harcolnunk, hogy kidolgozzuk a kisebbség jogainak alkotmányos biztosítékait. Ilyen biztosítékokat első ízben világosan, egyenesen és nyiltan a sziklaszilárdak, vagy mostani nevükön vperjodisták javasoltak a 22-ők ismert nyilatkozatában*, amely augusztusban, 7 hónappal ezelőtt jelent meg, s az újiszkrások azóta a legcsekélyebb kísérletet sem tették arra, hogy félreérthetetlenül állást foglaljanak ezzel a nyilatkozattal kapcsolatban.

De a bürokratizmus, az autonómiaellenesség stb. ilyen értelmezésein kívül lehetséges valóban elvi értelmezésük is, amikor nem mint egyes helytelen módszereket, túlkapásokat stb., hanem mint az egész szervezet általános elveit fogjuk fel őket. Ezt az értelmezést a mensevikek kényszerítették ránk akaratunk ellenére, ellenállásunk ellenére. Lenin mind az „Iszkra" szerkesztőségéhez intézett levélben, mind az „Egy lépés"-ben százszor is hangoztatta, hogy óvakodjunk az effajta értelmezéstől, amely elhomályosítja a válság és a szakadás konkrét és tényleges menetét. Lenin az „Iszkra" szerkesztőségéhez intézett levélben egyenesen kimondta: hagyjátok abba ezt az ostobaságot, urak, hisz ez kilenctizedrészben civakodás! Emiatt aztán rárontottak Leninre, és a Központi Lap azt kezdte bizonygatni, hogy itt elvekről van szó. Nos, ha ez így van, akkor az autonómia *elve* a szociáldemokrata szervezetnek valóban opportunista elve, felelte Lenin, és felelik mindig is a vperjodisták. Ha ez így van, akkor az önök bürokratizmusellenes kiáltozása elvileg egészen azonos a francia jaurèsisták, a német bernsteinisták, az olasz reformisták kiáltozásával. És éppen ez a helyzet; hogy erről meggyőződjünk, ahhoz csak az kell, hogy okmányokból, ne pedig barátaink állításai alapján tanulmányozzuk a pártválságot. Lenin már a II. kongresszuson mondta a bundista Libernek (lásd a jegyzőkönyvet), hogy a kicsinyes centralizmussal szemben

* Lásd *Lenin* Művei. 7. köt. 1953. 483—491. old. — *Szerk.*

védelmezni fogja „holmi" tulai bizottság autonómiáját*; Leninnek egy szava nem volt az ellen, hogy ezt az autonómiát pártunk szervezeti szabályzatának 8. pontjában biztosítsák. De az autonómia *elvét* sohasem védelmezte sem Lenin, sem a Többségi Bizottságok Irodája; ezt az elvet Akimov, Liber és az újiszkrások védelmezték. A tájékozatlan olvasót persze könnyű félrevezetni azzal, hogy különböző helyekről kiragadnak egészen különböző feltételek közt mondott dolgokat, egészen különböző értelmű szavakat — de az olyan lapokat, amelyek ilyen kiragadós módszerrel vitáznak, úgy kezelik, mint a „Novoje Vremjá"-t[77].

Vegyék szemügyre „Rabocsij" brosúráját. Mi a kérdés lényege, amelyet az „Iszkra" összezavar? Az, hogy elvtelen emberek felsültek az autonómia elvének stb. kiáltozásával, mert a válasz csakis a választás elvének követelése lehetett. Ekkor a felsült emberek visszavonulót fújtak. A vperjodisták viszont azt mondták és mondják: illetlenség hivalkodni az autonómia, a demokratizmus frázisaival és „elveivel", de ha már komolyan, érdemlegesen módosítanunk kell a szervezeti szabályzatot az orosz feltételek közt lehetséges demokratizmus szellemében, akkor nosza, vitassuk meg egyenesen és nyiltan ezeket a módosításokat. A „Vperjod" felszólította „Rabocsijt": mutasson akár csak egyetlen helyet a szociáldemokrata irodalomban, ahol ugyanolyan világosan kimondják, mint Lenin, hogy fel kell venni a munkásokat a párt bizottságaiba**; „Rabocsij", akit az újiszkrások félrevezettek, a sajtóban azt válaszolta, hogy elfogadja a kihívást; de kiderült, hogy nem érti, mit jelent a kihívást elfogadni, mert egyetlen más helyet nem mutatott, hanem csak elkezdett fenyegetőzni, hogy majd „ad" Leninnek vagy „elbánik" vele. Természetes, hogy a „Vperjod" nem válaszolt ezekre a rettenetes fenyegetésekre.

Vegyék szemügyre továbbá az *egy* központ kérdését. Lenin, úgymond, az „Egy lépés"-ben azt állította, hogy az opportunisták akarnak egy központot, most pedig a

* Lásd *Lenin* Művei. 6. köt. 1953. 506. old. — *Szerk.*
** Lásd ebben a kötetben 46. old. — *Szerk.*

Többségi Bizottságok Irodája száll síkra az egy központi szerv mellett. Ez megint durva hamisítás, amely a tájékozatlan vagy figyelmetlen olvasónak van szánva. Akinek van kedve elolvasni az „Egy lépés"-t, az meglátja (a 28. oldalon, amelyet az „Iszkra" cikkírója gondosan megkerült), hogy Lenin már jóval azelőtt, hogy az első bolsevik cikk megjelent a két központi szerv ellen (Rjadovoj cikke a „Félreértéseink"-ben), azt írta, hogy a két központ eszméje „éppen az orosz szociáldemokrata munkásmozgalom időleges (jól figyeljenek!) és sajátos szükségleteit vette tekintetbe a politikai rabság viszonyai között, amikor külföldön létrejön a forradalmi előretörés kezdeti hadműveleti támaszpontja". „Az első gondolatnak — olvassuk az „Egy lépés"-ben rögtön a centralizmus gondolatáról általában — mint az egyedüli (jól figyeljenek!) elvi jellegű gondolatnak át kell hatnia (a régi „Iszkra" terve szerint) az egész szervezeti szabályzatot; a másik, részletekre vonatkozó gondolat, az akció helyének és módszerének időleges körülményeiből fakadt, a centralizmustól való látszólagos eltérésben, két központnak... létesítésében fejeződött ki" (28. old.)*. Most az olvasóra bízzuk, hogy ítélje meg a mi párton belüli „Novoje Vremjá"-nk vitatkozó módszereit! Az „Iszkra" egyszerűen megpróbálja becsapni az olvasót, amikor eltitkolja előtte, 1) hogy Lenin már régen rámutatott a két központ eszméjének ideiglenes, *alkalmi* jelentőségére; 2) hogy ennélfogva Lenin azt a körülményt, hogy az opportunisták védelmezték az egy központot, sohasem magyarázta általános elvekkel, hanem kizárólag az „akció helyének és módszerének időleges körülményeivel", olyan körülményekkel, amelyek közt *ténylegesen* az egy központ mellett pártunk opportunista szárnya volt és amellett kellett lennie. Hogy a régi „Iszkra" az opportunizmus elleni harc támasza volt, ez tény. Hogy a kongresszuson az opportunista szárny volt kisebbségben, az is tény. Mi csodálatos van abban, hogy most, amikor az új „Iszkra" opportunistának bizonyult, amikor Oroszország nagyobb elvi szilárdságról és pártos következetességről tett tanuságot, mint a külföld, hogy most az „időleges körülmé-

* Lásd *Lenin* Művei. 7. köt. 1953. 249—250. old. — *Szerk.*

nyek" megváltoztak? Minket most cseppet sem lepne meg, ha a rabocsejegyelósok, Martinov, a „mocsár" és az újiszkrások (például mondjuk a harmadik kongresszuson) a két központ mellett, valamennyi (vagy majdnem valamennyi) bolsevik pedig az egy központ mellett szállna síkra. Ez csak azt jelentené, hogy az „időleges körülményeknek" megfelelően megváltoztak a forradalmi szociáldemokrácia ugyanazon elveiért, a régi „Iszkra" elveiért vívott harc módszerei, amelyekért Lenin és a bolsevikok fáradhatatlanul harcoltak és harcolnak. Csak novojevremjás típusú elemek láthatnak ebben a változásban „csodát". (Azt mondtuk, hogy esetleg majdnem minden bolsevik az egy központ mellett lesz. Hogy a III. kongresszuson hogyan alakul a dolog, még meglátjuk. Különféle nézetek vannak körünkben „az akció helye és módszere időleges körülményeinek" jelentőségéről, és a kongresszuson mindezeket a nézeteket összevetjük és „összegezzük" majd.)

Azt hiszem, az új „Iszkra" vitatkozó módszerei az eddig elmondottakból eléggé kiviláglanak, és most már rövidebbre foghatjuk a dolgot. Az „Iszkra" azt mondja, hogy a Többségi Bizottságok Irodája megszegte a pártfegyelmet, amikor a szervezeti szabályzat ellenére a Párttanács mellőzésével hívta össze a kongresszust. Ez nem igaz, mert a Tanács sokkal előbb megszegte a szervezeti szabályzatot azzal, hogy kitért a kongresszus elől. Mi ezt már régen és nyiltan kifejtettük a sajtóban (Orlovszkij)[78]. Miután a mensevikek a titkos szakadással kettészakították a pártot és különféle csalásokkal kitértek a kongresszus elől, semilyen más gyakorlati megoldásunk nem volt az ostoba helyzet megszüntetésére, mint hogy a központi szervek akarata ellenére kongresszust hívjunk össze. Az „Iszkra" azt mondja, hogy a „Vperjod" 9. számának vezércikke — az „Új feladatok és új erők" — azzal, hogy szükségesnek nyilvánítja a legkülönfélébb pártszervezetek számának igen jelentős bővítését, ellentmondásba kerül a szervezeti szabályzat lenini első pontjának eszméjével, mert amikor Lenin a kongresszuson eszméjét indokolta, azt mondta, hogy szűkíteni kell a párt fogalmát. Az „Iszkrá"-nak ezt az ellenvetését ajánlhatjuk a fiataloknak mint gimnáziumi logika-leckét, hogy megtanuljanak

eligazodni a vitában. A bolsevikok azt mondták és mondják, hogy a pártot le kell szűkíteni a pártszervezetek összegére vagy komplexumára, és azután kell növelni e szervezetek számát (lásd a kongresszus jegyzőkönyvét és az „Egy lépés"-t, 40. és további oldalak, különösen a 40—41. és a 46. oldal)*. Az új „Iszkra" összetéveszti a párt *kereteinek* kibővítését a párt *fogalmának* kibővítésével, a *pártszervezetek számának* bővítését a pártnak *a pártszervezetek keretein túlmenő* kibővítésével! Hogy megvilágítsuk ezt a fogas kérdést, elmondunk egy együgyűbb példát: a könnyebb érthetőség kedvéért tételezzük fel, hogy az egész hadsereg kizárólag egy fegyvernemhez tartozó katonákból áll; a hadsereg állományát le kell szűkíteni azoknak a személyeknek az összegére, akik valóban, kipróbáltan tudnak lőni, nem érve be annyival, hogy egyesek szólamokkal és erősködéssel próbálják bizonyítani katonai alkalmasságukat; azután minden eszközzel igyekeznünk kell növelni azoknak a számát, akik le tudják tenni a próbát a lövészetből. Most talán már kezdik valamelyest érteni, miről van szó, újiszkrás urak?

Az „Iszkra" ezt írja, leleplezve a „Vperjod"-ot: „Azelőtt csak következetes szociáldemokratákat követeltek, akiket el kellett előbb ismerni következetes szociáldemokratáknak, most pedig mindenkit beengednek a szentélybe, kivéve a tudatosan nemszociál-demokrata elemeket." Vegyék elő a „Vperjod" 9. számát és olvassák el: „Az összes... körök — kivéve a tudatosan nemszociál-demokrata köröket — vagy lépjenek be a pártba, vagy *csatlakozzanak a párthoz* (a szerző kiemelése). Az utóbbi esetben nem szabad követelnünk sem programmunk elfogadását, sem a velünk való kötelező szervezeti kapcsolatot..."** Vajjon nem világos, hogy az „Iszkra" egyenesen hamisítást követ el, amikor összekeveri azt, amit „azelőtt követeltek" a pártba való belépéshez, azzal, amit „most megengedünk" a párthoz csatlakozó csoportnak? A bol-

* Lásd *Lenin* Művei. 7. köt. 1953. 268—271. old. és 276—277. old. — *Szerk.*

** Lásd ebben a kötetben 214. old. — *Szerk.*

sevikok azelőtt is azt mondták és a „Vperjod"-ban ma is azt mondják, hogy a pártba való önbesorolás intellektuel anarchizmus, hogy a párttagoknak nemcsak szóban kell elismerniük a „kötelező szervezeti kapcsolatokat". Ezt csak az nem érti meg, aki tudatosan zavart akar kelteni. A „Vperjod" jelszava így hangzott: az új feladatok végrehajtására szervezzetek új erőket a pártszervezetekbe vagy legalábbis a párthoz csatlakozó szervezetekbe. Az „Iszkra" jelszava: „tárjuk szélesebbre a kapukat." Az egyik azt mondja: fogadjatok be új lövészeket ezredeitekbe, szervezzétek meg a lőni tanulókat segédcsapatokba. A másik azt mondja: tárjátok szélesebbre a kapukat! ki-ki sorozza be magát a hadseregbe, ahogy akarja!

A forradalom szervezésének és a fegyverkezés szervezésének kérdésében az „Iszkra" most azt akarja velünk elhitetni, hogy közte és a „Vperjod" közt nincs nézeteltérés. Mindenekelőtt megkérdezzük: de hol van Parvus? Ha a rosszindulatú „Vperjod" találta ki a nézeteltéréseket, akkor miért nem jutnak dűlőre az újiszkrás Parvusszal, akit nem lehet azzal gyanusítani, hogy kötekedni akar az „Iszkrá"-val? Hiszen éppen önöknek kellett elsőnek kinyilatkoztatniuk, hogy nem értenek egyet Parvusszal. Mit bujócskáznak hát? Az új „Iszkra" ebben a tekintetben ugyanúgy vitatkozik a „Vperjod"-dal, ahogy a „Rabocseje Gyelo" vitatkozott a régi „Iszkrá"-val. Nem ajánlhatjuk eléggé azoknak az elvtársaknak, akiket érdekel *saját* pártjuk története, hogy olvassák át újra a „Rabocseje Gyeló"-t, különösen a 10. számot. A „Rabocseje Gyeló"-ra rábizonyították, hogy lekicsinyli a politikai harc feladatait. Az ellenvetés ez volt: az „Iszkra" pedig lebecsüli a gazdasági harcot. Az új „Iszkrá"-ra rábizonyítják, hogy lekicsinyli a forradalom szervezésének, a felkelés végrehajtásának, a munkások felfegyverzésének feladatát, a szociáldemokráciának az ideiglenes forradalmi kormányban való részvétele feladatát. Az új „Iszkra" ellenvetése így hangzik: a „Vperjod" pedig lebecsüli a forradalom és a felkelés ösztönösségét, a politika fölényét a „technikával" (a fegyverkezéssel) szemben. Az azonos hátulkullogós álláspont azonos érveket eredményez. Mivel nem tudnak iránymutató jelszót adni az új feladatok kérdésében, ezt

azzal palástolják, hogy makacsul hajtogatják a régi feladatok különös fontosságát. Kiragadnak egyes szavakat, hogy megmutassák, hogyan ítéli meg maga az ellenfél a régi feladatok jelentőségét, a szociáldemokrácia ábécéjének jelentőségét. Persze, újiszkrás elvtársak, mi nagyra értékeljük a szociáldemokrácia ábécéjét, de *nem akarunk örökre csak az ábécénél maradni*. Ennyi az egész. Sem Parvusnak, sem a Többségi Bizottságok Irodájának, sem a „Vperjod"-nak soha eszébe sem jutott vitatni azt az elemi igazságot, hogy a munkások maguk is, szervezetek és párt nélkül is, felfegyverkezhetnek, s hogy fel fognak és fel kell fegyverkezniük. De ha az „Iszkra" *jelszóként* tálalja hírhedt „önfelfegyverzését", akkor persze mindenki mosolyog, látva ezt a szolgai meghódolást az ösztönösség előtt. Ha az „Iszkra" Parvust *helyreigazítva* felfedez egy új, Kricsevszkij és Akimov mélyenszántó műveihez méltó feladatot, azt a feladatot, hogy „fel kell fegyverezni a munkásokat az önfelfegyverzés égető szükségességének tudatával", akkor természetes, hogy csak kinevetik. Ha az „Iszkra" ilyenkor, amikor a szociáldemokrácia régi feladataihoz új feladatok, a tömegek felfegyverzése, az utcai harc stb. csatlakoztak, kezét-lábát töri igyekezetében, hogy a „technikáról" és a „technika" másodrendű szerepéről szóló megvető bölcselkedéseivel becsmérelje ezeket a feladatokat (amelyeknek a megvalósításához alig-alig fogtunk hozzá), ha az „Iszkra" a párt régi, szokásos és állandó politikai feladatainak a „technika" új feladataival való *kiegészítése* helyett azzal az okoskodással áll elő, hogy ezeket *külön kell választani* egymástól, akkor természetes, hogy ezeket az okoskodásokat mindenki az uszálypolitika újabb változatai közé sorolja.

Befejezésül mint kuriózumot megemlítjük, hogy az „Iszkra" megpróbálja elhárítani magától annak a hírhedt elméletnek a jóhírnevét, amely szerint nem szabad pánikot kelteni. Az „Iszkra" már maga is „hírhedtnek" nevezi ezt a kérdést, s most azt igyekszik bebizonyítani, hogy a Többségi Bizottságok Irodája is azt hirdeti, hogy „nem kell pánikot kelteni", amikor a felkelésről kiadott röplapjában óvatosságot ajánl (hacsak végső szükség nincs rá) a kispolgárok tulajdonának rombolásában, hogy ok

nélkül el ne ijesszék őket[79]. Az „Iszkra" ujjong: lám, hát ti sem akarjátok elijeszteni őket!

Hát nem gyönyörű ez? A zemsztvo-képviselőkkel kötött megegyezést arról, hogy nem keltenek pánikot a békés tüntetgetés során, egy kalap alá veszik azzal a figyelmeztetéssel, hogy szükségtelenül ne rombolják a tulajdont a felkelés idején! És ráadásul: egyfelől „magasabb típusú tüntetések", másfelől az utcai fegyveres harc megvetett, alantas „technikája"... Egy kis kérdés, barátaim: miért ért egyet minden szociáldemokrata* azzal a tanáccsal, hogy szükségtelenül nem kell elijeszteni a kispolgárokat a felkelés idején? és miért vált — ellenkezőleg — a zemsztvo-kampányról szóló tervük saját beismerésük szerint „hírhedtté" a szociáldemokraták körében? miért tiltakoztak ellene saját soraikból Parvus is meg sokan mások is? miért szégyellik mind a mai napig nyilvánosságra hozni ezt a hírhedt tervet? Csak nem azért, mert hírhedt levelükben adott tanácsaik ugyanolyan időszerűtlenek és nevetségesek voltak, amilyen vitathatatlanok és az egész szociáldemokrácia által elismertek az Iroda tanácsai?

„Vperjod" 15. sz.
1905 április 20 (7).

---

* Eddig csak az anarchisták nyilatkoztak úgy, hogy nem értenek egyet ezzel. Röpiratukban rátámadtak a „Vperjod"-ra, s ezzel elárulták, hogy egyáltalán nem értik a demokratikus és a szocialista forradalom közti különbséget.

A LIBERÁLISOK AGRÁRPROGRAMMJA

A legális lapokban már eléggé régen megjelent egy közlemény arról, hogy Moszkvában tanácskozásra gyűltek egybe Oroszország különböző vidékeinek zemsztvoképviselői. A „Moszkovszkije Vedomosztyi"[80] ebből az alkalomból nagy port szeretett volna felverni, s méltatlankodott azon, hogy a kormány Oroszországban megtűr forradalmi kongresszusokat, arról üvöltött, hogy a monarchista pártnak is kell kongresszust tartania stb., de senki sem törődött komolyabban ezzel az üvöltözésével, mert a rendőrség most túlságosan el van foglalva sokkal komolyabb természetű lázongásokkal. Ami pedig a zemsztvoképviselőket illeti, ők a jelek szerint nem lépték túl a szokásos alkotmány-óhajok kereteit. Tanácskozásaik mégis igen érdekesek voltak, minthogy az agrárkérdéssel is foglalkoztak. Teljes egészükben idézzük azokat a tételeket, amelyeket az ujsághírek szerint a kongresszus szótöbbséggel elfogadott:

„1) A gazdasági életbe való állami beavatkozást az agrárviszonyokra is ki kell terjeszteni. 2) Az agrártörvényhozás helyes megszervezése gyökeres reformokat követel (??). 3) Az elkövetkező agrárreformnak a következő elveken kell felépülnie: I. A földművelő osztály gazdasági helyzetének megjavítása céljából a magánbirtokokból kötelező megváltás útján meg kell adni a szükséges pótlólagos parcellákat a különböző kategóriájú kevés földdel rendelkező csoportoknak (e kérdés feldolgozására több személy kapott megbízást). II. A kincstári földeket és a koronabirtokok egy részét állami földalapnak kell nyilvánítani; ezt az alapot növelni kell magántulajdonban levő földek vásárlása és megváltása útján, s fel kell használni a dolgozó lakosság érdekében. III. Rendezni kell a bérlet feltételeit

a bérleti viszonyokba való állami beavatkozás útján. IV. Társadalmi-állami közvetítő bizottságokat kell alakítani a fentebb felsorolt elveknek megfelelő agrárrendszabályok megvalósítása céljából. V. Helyesen kell megszervezni a nagyarányú áttelepítést és széttelepítést, meg kell könnyíteni a különféle hitelek igénybevételét, meg kell reformálni a parasztbankot és támogatni kell a szövetkezeti vállalatokat. VI. Gyökeresen felül kell vizsgálni a földbirtokrendezési törvényhozást, a tagosítás megkönnyítése, meggyorsítása és olcsóbbá tétele, a magánbirtokok és a megváltott földek szétszórtságának megszüntetése, parcellák kicserélése stb. céljából."

Mielőtt pontról pontra megvizsgálnók ezt a rendkívül tanulságos programmot, emlékezzünk meg néhány szóval általános jelentőségéről. Már magában az a tény, hogy a földbirtokos osztály képviselői ilyen programmal lépnek fel, kétségtelenül minden terjedelmes okoskodásnál szemléletesebben bizonyítja, hogy Oroszországot valamiféle rendkívüli sajátosság különbözteti meg minden kialakult nyugateurópai kapitalista nemzettől. A kérdés az, hogy miféle sajátosság ez? Vajjon az-e, hogy nálunk félszocialista közösségi rendszer uralkodik, s hogy ennek megfelelően nálunk nincsen polgári értelmiség és polgári demokrácia, mint ahogy a régi narodnyik szocialisták gondolták és mint ahogy részben a „szociálforradalmárok" is gondolják? Vagy az, hogy nálunk a töméntelen sok hűbéri maradvány behálózza falvainkat, s így lehetetlenné teszi a kapitalizmus széleskörű és szabad fejlődését, és narodnyik hangulatot kelt éppen a polgári demokrácia elemeiben? Egy szocialista, aki csak egy keveset is gondolkozik, nem teszi meg, hogy ez elől a kérdés elől kitér mindenféle csűrés-csavarással, vagy arra való hivatkozással, hogy ez a kérdés elvont és elméleti kérdés s ennélfogva forradalmi korszakban állítólag nem aktuális, vagy pedig hivatkozással a parasztlázadások tényére, amely eléggé megmagyarázza a földbirtokosok előzékenységét. Az elméleti kérdésekben való mellébeszélés vagy elvtelenség éppen forradalmi korszakban egyértelmű a teljes eszmei csőddel, mert éppen most van szükség átgondolt és szilárd világnézetre ahhoz, hogy a szocialista uralkodjék az eseményeken, s ne az események uralkodjanak őrajta. A paraszt-

felkelésekre való hivatkozás semmit sem mond, mert hiszen a politikailag zemsztvo-szövetségekbe szervezett földbirtokosok által most elfogadott programmnak a tartalma olyan kívánságokból áll, amelyeket az egész liberális sajtó és valamennyi liberális politikus hosszú évtizedeken át fejtegetett. A narodnyik programm a földbirtokosok programmja lett — ez a tény világos politikai választ ad az általunk felvetett kérdésre. Forradalmi korszakban a társadalmi kérdésekkel foglalkozó elméleti vitákat a különböző osztályok nyilt fellépése dönti el.

Nézzük meg most közelebbről a liberálisok agrárprogrammját. Legális sajtónk hajlamos arra, hogy dicshimnuszokat zengjen róla. Az „Ekonomicseszkaja Gazeta" például „megállapítja azt a tényt, hogy a zemsztvo-képviselők agrárprogrammal álltak elő, mégpedig olyannal, amely hasonlíthatatlanul szélsőségesebb" (úgy bizony!) „mint a zemsztvók mai összetételéről alkotott általános elképzelésből kiindulva várható volt" (vagyis a földbirtokos urak szempontjából szélsőséges?). „Ez arról tanuskodik — folytatja a lap —, hogy a politikai zemsztvo-csoportnak politikai érzéke is van, s amellett kitűnően megérti a körülöttünk végbemenő jelenségeket..."

A földesurak érzéke és értelmessége abban áll, hogy amikor az agrárviszonyokba maguk a parasztok kezdtek aktívan és határozottan beavatkozni, a földesurak arról kezdtek beszélni, hogy állami beavatkozásra van szükség. Régi és mégis örökké új história! Oroszországban az állam mindenkor beavatkozott az agrárviszonyokba: amikor ez a beavatkozás a felsőbb osztályok javát szolgálta, rendőri nyelven „rendnek" nevezték; amikor alulról kezdődik beavatkozás, „rendzavarásról" beszélnek. De engedelmet, milyen beavatkozást akarnak a földbirtokosok voltaképpen? Programmjukból az tűnik ki, hogy kizárólag a földbirtokviszonyok és a földhasználat területén kívánnak beavatkozást. A pótlólagos parcellák megváltásától a hitelig és a parcellák kicseréléséig minden rendszabályuk kizárólag azokat érinti, akik mint tulajdonosok hasznosítják a földet, vagyis a gazdálkodók különböző kategóriáit. Hát a földnélküli mezőgazdasági munkások? Hiszen nálunk Oroszországban csak a „belső" 50 kor-

mányzóságban még a mult század kilencvenes éveiben is legalább *három és félmillióra* rúgott a béresek és napszámosok száma, akik számára a legfőbb megélhetési forrás a mezőgazdasági bérmunka volt. A mezőgazdasági bérmunkások száma ma kétségtelenül még nagyobb, s óriási többségüknek egyáltalán nincs vagy csaknem nincs saját gazdaságuk. A ház- és földnélküli parasztokon kívül az említett kormányzóságokban a körülbelül tízmillió paraszti *gazdaságból* már tíz évvel ezelőtt is több mint hárommilliónak nem volt lova. Ez a rengeteg gazdálkodó csak névleg gazda. Legfőbb létérdekük a magasabb munkabér, a rövidebb munkanap, az egészségesebb munkafeltételek. A földbirtokos urak bölcsen hallgatnak a munkáltatók és a munkások viszonyába való beavatkozásról. És biztosak lehetünk abban, hogy ilyen beavatkozásra nem is gondol senki komolyan, amíg maguk a mezőgazdasági munkások bele nem avatkoznak.

Nekünk, szociáldemokratáknak, *erre* a beavatkozásra kell a legkomolyabb figyelmet fordítanunk. Ezt a mozgalom közvetlen gyakorlati érdekei és általános elveink egyaránt megkövetelik. Az orosz liberalizmus és az orosz narodnyikság burzsoá-demokratikus jellege egyebek között éppen abban nyilvánult és nyilvánul meg ma is, hogy a kisgazdaság érdekei teljesen háttérbe szorítják a mezőgazdasági bérmunka érdekeit. Persze, a meggyőződéses narodnyik, s olykor a „szociálforradalmár" is, hajlik arra, hogy ezt egészen természetesnek tartsa, minthogy a bérmunkának „másodrangú" szerepe van (az ő képzeletében, de nem a paraszti életben), minthogy az „obscsina-hagyományok", a „munka-nézetek" és az „egyenlősítő földhasználat" további fejlődése esetén ez a szerep teljesen meg is szűn*hetne*. De ez a hajlam, bármilyen lelkes és őszinte, szocialista hangzású szólamokkal indokolják is, valójában kispolgári szűklátókörűségről tanuskodik, és semmi egyébről. Az efféle álmodozás, amely egyaránt megvan az orosz parasztban és az orosz értelmiségiben, kispolgári álmodozás. E narodnyik álmodozás virágai éppen azok a csalóka virágok, amelyek a dolgozó emberiség egyik láncát ékesítik, s a szociáldemokrata kritikának kíméletlenül szét kell tépnie ezeket a virágokat, mégpedig „nem azért, hogy az

ember ábrándoktól megfosztott, vigasztalan láncot viseljen, hanem hogy ledobja a láncot, s az élő virágot szakítsa le"[81].

Mi teljesen együttérzünk a parasztmozgalommal. Oroszország egész társadalmi fejlődése és az orosz proletariátus szempontjából egyaránt óriási nyereségnek tartanánk, ha a parasztságnak a mi segítségünkkel sikerülne forradalmi úton elvennie a földbirtokosoktól *minden* földjüket. De még ha ezt a legjobb eshetőséget vesszük is — *még akkor is* csak ideiglenesen csökkenhetne számbelileg a mezőgazdasági bérmunkások tömege, de semmiesetre sem tűnhetne el véglegesen. *Még akkor is* önálló érdekek maradnának a mezőgazdasági bérmunkások önálló érdekei.

Ha a föld átmenne a parasztok kezébe, ez a legkisebb mértékben sem szüntetné meg Oroszországban a tőkés termelési mód uralmát, ellenkezőleg, szélesebb alapot biztosítana fejlődésének, e fejlődés típusát közelebb vinné valami olasz típustól az amerikai típushoz. A parasztok között fennálló vagyoni különbségek, amelyek már most is óriásiak és csupán az önkényuralmi-hűbéri rendszer által gyakorolt általános elnyomás miatt viszonylag kevéssé észrevehetők, egyáltalán nem szűnnének meg. A belső piac növekedése, a csere és az árugazdaság új méretekben történő fejlődése, az ipar és a városok gyors növekedése — a parasztok helyzetében bekövetkező komoly javulásnak mindezek az elkerülhetetlen következményei feltétlenül fokoznák a vagyoni különbségeket. Minél jobban el terjedtek nálunk mindenféle illúziók ezzel kapcsolatban, annál erélyesebben kell a szociáldemokráciának harcolnia ellenük, ha valóban a munkásmozgalom egészének, nempedig mindössze egyik szakaszának érdekeit akarja képviselni*.

Amíg nem megy végbe a teljes szocialista forradalom, addig az agrárátalakítások legradikálisabb és legforradalmibb rendszabályai sem szüntetik meg a mezőgazdasági bérmunkások osztályát. Reakciós süketlenség az az ábránd, hogy minden ember kispolgárrá válik. Éppen ezért kell

* Vesd össze Marx alább közölt 1846-os cikkével. (Lásd ebben a kötetben 322—329. old. — *Szerk.*)

már most azon munkálkodnunk, hogy kifejlesszük a mezőgazdasági bérmunkások osztályöntudatát, megteremtsük önálló osztályszervezetüket. A városi sztrájkhullám átcsaphat, és át is kell hogy csapjon a falura, nemcsak parasztfelkelések formájában, hanem igazi munkássztrájkok formájában is — különösen szénakaszálás és aratás idején. Azokat a követeléseket, amelyeket programmunknak a munkásokra vonatkozó része magában foglal, és amelyeket a városi munkások számtalan esetben támasztanak munkáltatóikkal szemben, az életkörülményekben mutatkozó különbségnek megfelelő változtatásokkal a mezőgazdasági munkásoknak is magukévá kell tenniük. Ki kell használni azt, hogy Oroszországban egyelőre még nincsenek olyan külön törvények, amelyek a városi munkásokénál rosszabb helyzetbe taszítják a mezőgazdasági munkásokat (ha nem számítjuk a munkahely önkényes elhagyására vonatkozó törvényt). Gondoskodnunk kell arról, hogy a proletár fellendülés hulláma a béresek és a napszámosok körében igazi proletár hangulatot és proletár harci módszereket szüljön.

A falusi lakosság kispolgári rétege, a szó tulajdonképpeni és szoros értelmében vett parasztság bizonyos történelmi időszakokban szükségképpen forradalmi. Mostani forradalmisága elkerülhetetlenül következik a „régi rend" összes viszonyaiból, és ezt a forradalmiságot erőteljesen támogatnunk és fejlesztenünk kell. De az új rend, az új, szabad, kapitalista Oroszország életkörülményeiből ugyanolyan elkerülhetetlenül következik majd az is, hogy a falusi kispolgárok egy része a „rend" oldalára áll át, — és minél több földet vesznek el most a parasztok a földbirtokosoktól, annál gyorsabban fog ez bekövetkezni. Igazán forradalmi osztály, mindig és minden körülmények között következetesen forradalmi osztály falun is csak a proletariátus, a mezőgazdasági proletariátus lehet. Az a körülmény, hogy a nyomorgó, elgyötört paraszt szabad, energikus európai farmerré válik, óriási demokratikus vívmány — de mi, szocialisták, egy pillanatra sem feledkezünk meg majd arról, hogy ez a vívmány csak akkor és csak annyiban mozdítja elő valóban az emberiségnek minden elnyomás alól való teljes felszabadítását, amikor és

amennyiben a farmerrel szemben ott áll majd az öntudatos, szabad, szervezett mezőgazdasági proletár.

A liberális földbirtokos urak hallgatnak a mezőgazdasági munkásról. A holnapi farmert illetően minden gondjuk az, hogy őket minél előbb és zsebük minél kisebb kárára (talán helyesebb volna azt mondani: lehetőleg zsebük hasznára) szövetségesükké, tulajdonos-gazdává, a rend támaszává változtassák. Micsoda szánalmas könyöradományokkal szeretnék megúszni a dolgot! Az egyetlen forradalmi rendszabályt, a koronabirtokok elkobzását, ezeknek a földeknek *egy részére* korlátozzák, nem merik az elkobzást elkobzásnak nevezni és hallgatnak az egyházi földekről. Megígérik, hogy pótlólagosan földet juttatnak azoknak, akiknek kevés a földjük, de makacsul ragaszkodnak a megváltáshoz, s egyetlen szóval sem mondják meg, hogy ki fog fizetni ezekért a megváltandó földekért. Nyilván magától értetődőnek tartják, hogy fizetni a paraszt fog — mint az 1861-es emlékezetes megváltás esetében. A földbirtokosok háromszoros áron adják majd el legroszszabb földjeiket — ezzel kecsegtet az ő pótlólagos földjuttatásuk. Mindazok az intézkedések, amelyeket ők a hitelre, a szövetkezetekre, a parcellák kicserélésére stb. vonatkozólag javasolnak, teljes egészükben a tulajdonosok szűk körének érdekeit szolgálják. A bérletet — a parasztgazdaság egyik legfájóbb kérdését — illetően a „rendezés" fölöttébb határozatlan jelszavára szorítkoznak. Ebbe belefér minden, amit akarnak, még az is, hogy szabályozás ürügyén felemelik a haszonbéreket, — fentebb már említettük, hogy az uralkodó osztályok képviselői mit értettek és mit értenek „renden".

De a liberális programm legfontosabb és politikailag legveszélyesebb pontjának a „társadalmi-állami közvetítő bizottságokról" szóló pontot tartjuk. Az agrárreform végrehajtási módjának kérdése óriási jelentőségű kérdés, mert konkrétan, a valóságban éppen a végrehajtás módjától függ a reform többé vagy kevésbbé komoly jellege. A narodnyikok hozzászoktattak bennünket ahhoz, hogy ebben a kérdésben is (mint sok más kérdésben is) főleg a gazdasági haszonra figyeljünk, mellőzve vagy lebecsülve az ügy politikai oldalát. Ez az álláspont, amely a kispolgár

számára természetes és a „gazda" számára érthető, a szociáldemokrata szempontjából teljesen megengedhetetlen. A szociáldemokrata szempontjából közömbösek a gazdák és a tulajdonosok osztályaiban vagy kategóriáiban végbemenő eltolódások, ha nem járnak együtt olyan politikai haszonnal, amely megkönnyíti a proletariátus osztályharcát. A kispolgári álmodozás szempontjából fontosak az „egyenlősítő földhasználatra" stb. vonatkozó mindenféle fantasztikus tervek. A szociáldemokrata szempontjából minden ilyen terv — üres és káros fecsegés, amely elvonja a társadalom figyelmét a reális demokratikus vívmányok reális feltételeiről. A szociáldemokraták sohasem felejtik el, hogy az uralkodó osztályok mindig és mindenütt igyekeznek gazdasági könyöradományokkal megosztani és züllleszteni a dolgozókat. Az agrárreformok területén ezt a politikát különösen könnyen érvényesíthetik, és különösen ügyesen valósítják meg.

Annál határozottabban és erélyesebben kell kitartanunk agrárprogrammunk *sarkalatos* követelése mellett: amellett, hogy forradalmi parasztbizottságokat kell alakítani, amelyek maguk hajtanak majd végre valóban gyökeres (nempedig földbirtokosmódra „gyökeres") agrárreformokat. Enélkül minden agrárreform elkerülhetetlenül és óhatatlanul nem egyéb, mint újabb szemfényvesztés, újabb kelepce, amilyen a híres 61-es „reform" volt. Márpedig a „társadalmi (?)-állami közvetítő bizottság" nem más, mint a kelepce közvetlen előkészítése! „Társadalmon" a földbirtokosokat, „államon" a hivatalnokokat értjük. „Társadalmi-állami" — ez annyi mint *földbirtokosi-hivatalnoki*, és semmi több.

Falusi agitációnkban éppen ezt a pontot kell most haladéktalanul előtérbe állítanunk. Halljátok, parasztok? Megint hivatalnoki úton akarnak boldogítani benneteket, földbirtokosi beavatkozással akarják „rendezni" életeteket, az átkos emlékű régi megváltás mintájára akarják „megváltani" néktek a földet! A földbirtokosok olyan jók, de olyan jók: amikor az a veszély fenyegeti őket, hogy ingyen elveszik tőlük a földet, nagylelkűen beleegyeznek abba, hogy *eladják* — persze elfogadható áron... Beleegyeztek-e ilyen földbirtokosi és hivatalnoki beavatko-

zásba? Vagy *magatok* akartok beavatkozni és magatok akarjátok berendezni szabad életeteket? Akkor egyesüljetek a városi proletariátussal, harcoljatok a köztársaságért, keljetek fel, s felkeléstek eredményeképpen létrejön majd egy forradalmi kormány, megalakulnak a forradalmi parasztbizottságok!

„Vperjod" 15. sz.
1905 április 20 (7).

MARX AZ AMERIKAI „ÁLTALÁNOS FÖLDFELOSZTÁSRÓL"

A „Vperjod" 12. számában* szóba került Marx egyik írása, amelyben az agrárkérdéssel kapcsolatban szembeszállt Kriegével. Ez nem 1848-ban történt, ahogy —n elvtárs cikke tévesen állította, hanem 1846-ban. Marx munkatársa, Hermann Kriege, aki akkor még nagyon fiatal ember volt, 1845-ben kivándorolt Amerikába, s „Volkstribun" („Néptribun") címmel a kommunizmus propagálására folyóiratot alapított. Ezt a propagandát azonban úgy folytatta, hogy Marx kénytelen volt a német kommunisták nevében határozottan tiltakozni az ellen, hogy Hermann Kriege kompromittálja a kommunista pártot. Kriege irányzatának bírálata, amelyet 1846-ban a „Westfälisches Dampfboot"[82] tett közzé, s amely Marx művei Mehring-féle kiadásának második kötetében jelent meg újra, rendkívül fontos a mai orosz szociáldemokraták szempontjából.

A helyzet az, hogy az agrárkérdést az amerikai szociális mozgalom menete akkoriban éppúgy az egyik legelső helyre állította, mint most Oroszországban, s ott is éppen nem egy fejlett kapitalista társadalomról volt szó, hanem arról, hogy megteremtsék a kapitalizmus komoly fejlődése számára a legelemibb, legfőbb feltételeket. Ez utóbbi körülmény különösen fontos ahhoz, hogy párhuzamot vonhassunk Marxnak az amerikai „általános földfelosztás" eszméivel szemben elfoglalt álláspontja és az orosz szociáldemokratáknak a mai parasztmozgalom tekintetében elfoglalt álláspontja közt.

---

* Lásd ebben a kötetben 245—246. old. — *Szerk.*

Kriege a folyóiratában nem nyujtott semilyen anyagot, amelynek alapján tanulmányozhatnók az amerikai társadalmi rend konkrét szociális sajátosságait, tisztázhatnók a földjáradék megszüntetésére törekvő agrárreformátorok akkori mozgalmának igazi jellegét. Ehelyett Kriege (akárcsak a mi „szociálforradalmáraink") dagályos, fellengős szólamokba burkolta az agrárforradalom kérdését. „Minden szegényember — írta Kriege — nyomban a társadalom hasznos tagjává válik, mihelyt módja van arra, hogy termelő munkát végezzen. Ezt pedig mindenkorra biztosítanák számára, mihelyt a társadalom juttatna neki egy darab földet, amelyen családjával együtt meg tud élni. Ha ezt az óriási földterületet (az 1 400 millió acre északamerikai állami földet) kivonják a kereskedelmi forgalomból és megszabott mennyiségben biztosítják a munka számára*, Amerikában egycsapásra vége szakad minden nyomornak . . . "

Marx erre azt válaszolja: „Az ember azt hinné, mindenki megérti, hogy a törvényhozóknak nincsen hatalmukban, hogy rendeletek útján megállítsák a Kriege által kívánt patriarchális állapotnak ipari állapottá való fejlődését, vagy hogy az Egyesült Államok keleti partvidékének ipari és kereskedelmi államait visszavessék a patriarchális barbárságba."

Szóval egy amerikai általános földfelosztás igazi tervével van dolgunk: nagykiterjedésű föld kivonása a kereskedelmi forgalomból, a földre való jog, a földbirtoklás vagy földhasználat határának korlátozása. És Marx az első perctől kezdve józanul bírálja az utópizmust, rámutat arra, hogy a patriarchális állapot elkerülhetetlenül ipari állapottá alakul át, vagyis, mai nyelven szólva, rámutat a kapitalizmus fejlődésének elkerülhetetlenségére. De nagyon téved, aki azt hiszi, hogy a mozgalom részvevőinek utópikus ábrándjai arra indították Marxot, hogy elutasító magatartást tanusítson általában magával a mozgalommal

* Emlékezzenek rá, mit írt a „Revoljucionnaja Rosszija" 8. számától kezdve a földnek a tőke birtokából a munka birtokába való átáramlásáról, az oroszországi állami földek jelentőségéről, az egyenlősítő földhasználatról, a földnek a kereskedelmi forgalomba való bevonását illető burzsoá elgondolásról stb. Akárcsak Kriege!

szemben. Szó sincs róla! Marx már akkor, irodalmi működésének legelején, ki tudta hámozni a mozgalom reális haladó tartalmát a talmi ideológiai köntösből. Bírálatának második részében, amelynek címe „A «Volkstribun» gazdaságtana (azaz politikai gazdaságtana) és állásfoglalása az ifjú Amerikát illetőleg", Marx a következőket írja:

„Teljesen elismerjük az amerikai nemzeti reformátorok mozgalmának történelmi jogosultságát. Tudjuk, hogy ez a mozgalom olyan eredményt akar elérni, amely egyelőre ugyan a modern polgári társadalom indusztrializmusát mozdítaná elő, de amelynek, mint egy proletár mozgalom eredményének, mint a földtulajdon ellen intézett támadásnak általában, de különösen az Amerikában fennálló viszonyok között, saját következményeinél fogva, elkerülhetetlenül kommunizmusra kell vezetnie. Kriege, aki a newyorki német kommunistákkal együtt csatlakozott a földjáradékellenes mozgalomhoz (Anti-Rent-Bewegung), ezt az egyszerű tényt dagályos szólamokba burkolja, anélkül hogy bármikor is megvizsgálta volna a mozgalom tényleges tartalmát, s ezzel bebizonyítja, hogy igen zavaros fogalmai vannak az ifjú Amerika és az amerikai viszonyok közti összefüggésről... Még egy példával megmutatjuk, miképpen árasztja el emberbaráti lelkesedésével egy amerikai méretű földbirtok-parcellázás agrárius módon megnyirbált tervét.

A «Volkstribun» 10. számában, a «Mit akarunk» című cikkben ez olvasható: «Az amerikai nemzeti reformátorok minden ember közös örökségének nevezik a földet... és azt követelik, hogy a nép törvényhozó hatalma gondoskodjék arról, hogy az 1 400 millió acre föld, amely még nem került rabló spekulánsok kezére, az egész emberiség elidegeníthetetlen közvagyona maradjon.» Hogy ez a «közös örökség», ez az «elidegeníthetetlen közvagyon» az egész emberiségé maradjon, magáévá teszi a nemzeti reformátorok tervét, amely szerint «minden parasztnak, bármely országból származzék is, 160 acre amerikai földet kell a rendelkezésére bocsátani ellátásának biztosítása végett». Vagy ahogy a 14. számban, a «Válasz Conzénak» című cikkben mondja: «Ebből a még érintetlen népvagyonból senki sem vehet birtokba 160 acre-nál

többet, s ezt is csak akkor, ha a földet maga műveli.» Eszerint a föld azáltal marad majd «elidegeníthetetlen közvagyon», mégpedig «az egész emberiség» közvagyona, hogy haladéktalanul megkezdik felosztását; Kriege emellett azt képzeli, hogy majd törvényekkel meg tudja tiltani ennek a felosztásnak szükségszerű következményeit: a koncentrációt, az ipari haladást stb. A 160 acre föld az ő szemében mindörökre változatlan egység, mintha egy ilyen földterület értéke nem változna a föld minősége szerint. A «parasztoknak», ha nem is éppen a földjüket, de a földjük termékeit egymás közt és másokkal ki kell majd cserélniük, s amikor majd az emberek eljutnak odáig, csakhamar ki fog tűnni, hogy az egyik «paraszt» tőke nélkül is, csupán munkája és 160 holdjának nagyobb természetadta termékenysége révén a másikat megint csak szolgasorba süllyeszti le. S aztán, vajjon nem mindegy-e, hogy «a föld» vagy a föld termékei «kerülnek rabló spekulánsok kezére»? Nézzük meg komolyan azt az ajándékot, amelyet Kriege az emberiségnek szán. 1 400 millió acre-nek kell «az egész emberiség elidegeníthetetlen közvagyonának maradnia». Mégpedig minden parasztnak 160 acre-t kell kapnia. Ebből kiszámíthatjuk, mekkora ez a Kriege-féle «egész emberiség» — pontosan 8¾ millió «paraszt», akik mint családfők egyenként öttagú családot, vagyis összesen 43¾ millió embert képviselnek. Kiszámíthatjuk azt is, hogy meddig tart az «örökkévalóság», amelynek tartamára «a proletariátus, mint emberiség, az egész földet», legalábbis az Egyesült Államokban, «igénybe veheti». Ha az Egyesült Államok lakossága ugyanolyan arányban növekszik, mint eddig, vagyis minden 25 év alatt megkétszereződik, ez az «örökkévalóság» nem egészen 40 évig fog tartani; ez alatt a 40 év alatt az 1 400 millió acre-t elfoglalják s az utódoknak nem marad mit «igénybe venni». Minthogy azonban a föld ingyenes szétosztása erősen fokozná a bevándorlást, Kriege «örökkévalóságának» már hamarabb is vége szakadna. Kivált, ha meggondoljuk, hogy a 44 millió ember számára elegendő föld nem lehetne elég bő levezető csatornája még a jelenlegi európai pauperizmusnak sem, mert Európában minden tizedik ember pauper, s csak a brit szigeteken 7 millióra rúg a számuk. Hasonló közgazdasági naivitással

találkozunk a 13. számban «A nőkhöz» című cikkben, ahol Kriege azt mondja, hogy ha New York városa a Long Islandon levő 52 000 acre földjét szétosztaná, ez elégséges lenne ahhoz, hogy New Yorkot «egycsapásra» mindörökre megszabadítsák minden pauperizmustól, nyomortól és bűnözéstől.

Ha Kriege a föld felszabadításáért harcoló mozgalmat a proletariátus mozgalmának bizonyos viszonyok között szükségszerű első formájaként fogta volna fel, olyan mozgalomként, amely annak az osztálynak az életkörülményeinél fogva, amelytől kiindul, szükségszerűen kommunista mozgalommá fog továbbfejlődni, ha rámutatott volna arra, hogy miképpen kellett Amerikában a kommunista törekvéseknek először ebben a látszólag minden kommunizmusnak ellentmondó agrár-formában megjelenniük, ez ellen nem szólhatnánk semmit. Kriege ellenben bizonyos, valóban létező embereknek egy kétségtelenül még alárendelt mozgalmi formáját az emberiség ügyének nyilvánítja, ezt a mozgalmat általában minden mozgalom végső és legfőbb céljának tünteti fel, s ezzel a mozgalom meghatározott céljait merő dagályos értelmetlenséggé torzítja. De őt ez nem zavarja, s ugyanabban a cikkben (10. szám) tovább dalolja győzelmi énekét: «Ezzel végre teljesednének az európaiak régi álmai, az óceánnak ezen az oldalán készen várná őket a föld, s nekik ezt csak birtokba kellene venniük és kezük munkájával meg kellene termékenyíteniük, hogy a világ minden zsarnokának büszkén a szemébe vághassák: Ez az *én* kunyhóm, amelyet én építettem, ez az *én* tűzhelyem, melynek melegéért irigyeltek engem.»

Kriege még hozzátehette volna: Ez az *én* trágyadombom, amelyet én és a feleségem, gyermekeim, cselédeim, szolgálóim és jószágom produkáltunk. Miféle európaiak lennének azok, akiknek az «álmai» itt beteljesülnek? Nem a kommunista munkások, hanem vagyonbukott szatócsok és kisiparosok vagy tönkrement parasztok, akiknek minden vágyuk az a szerencse, hogy Amerikában ismét kispolgárokká vagy parasztokká lehessenek! És micsoda «kívánság» az, amely az 1 400 millió acre segítségével megvalósítható? Nem más mint az, hogy minden

embert magántulajdonossá változtassanak, olyan kívánság, amely éppoly megvalósítható és éppoly kommunista kívánság, mint az, hogy minden emberből császár, király és pápa legyen."

Marx kritikája csupa maró gúny. Kriegét nézeteinek ugyanazokért a vonásaiért ostorozza, amelyeket ma a mi „szociálforradalmárainknál" látunk: a frázisok túltengéséért, a forradalmi utópizmus netovábbjaként feltüntetett kispolgári utópiákért, a mai gazdasági rend és e rend fejlődése reális alapjainak megnemértéséért. Marx, aki akkor még csak *leendő* közgazdász volt, nagyszerű éleslátással mutat rá a csere, az árugazdaság szerepére. Ha nem a földet — mondja —, akkor a föld termékeit fogják a parasztok cserélni, s ezzel már mindent megmondott! Ez az egész kérdésfelvetés nagyon sok tekintetben alkalmazható az orosz parasztmozgalomra és e mozgalom kispolgári „szocialista" ideológusaira.

De Marx távol áll attól is, hogy ezt a kispolgári mozgalmat mindenestül „tagadja", hogy doktrinér módon semmibe vegye, és nyoma sincs benne annak, ami sok betűrágóra jellemző, hogy fél bemocskolni kezét a forradalmi kispolgári demokrácia érintésével. Marx könyörtelenül kigúnyolja a mozgalom ideológiai köntösének fonákságát, s materialista józansággal igyekszik meghatározni annak *tényleges* történelmi tartalmát, elkerülhetetlen következményeit, amelyeknek az objektív feltételek folytán be kell következniük, az egyes személyek akaratától és tudatától, álmaitól és elméleteitől függetlenül. Marx tehát nem ítéli el, hanem a legnagyobb mértékben helyesli, hogy a kommunisták támogatják ezt a mozgalmat. Marx a dialektika szemszögéből, vagyis minden oldalról szemügyre véve a mozgalmat, figyelembe véve a multat is, a jelent is, rámutat a földtulajdon ellen irányuló támadás forradalmi oldalára, s ezt a kispolgári mozgalmat a proletár, kommunista mozgalom sajátos kezdeti formájának nyilvánítja. Azt, amit ezzel a mozgalommal elérni reméltek, mondja Marx Kriegének, nem fogjátok elérni, — testvériség helyett kispolgári elkülönülés fog bekövetkezni, a paraszttelkek elidegeníthetetlensége helyett a föld belekerül a kereskedelmi forgalomba, a rabló speku-

lánsokra lesujtó csapás helyett kibővül majd a kapitalista fejlődés alapja. De az a kapitalista átok, amelyet hasztalan reméltek kikerülni, történelmileg áldás, mert roppantul meggyorsítja a társadalmi fejlődést és sokkalta közelebb hozza a kommunista mozgalom új, magasabb formáit. A földtulajdonra mért csapás megkönnyíti majd azokat a további csapásokat, amelyek elkerülhetetlenül lesujtanak majd általában a tulajdonra; egy alsó osztály forradalmi fellépése olyan átalakulás érdekében, amely ideiglenesen és korántsem mindenki számára bizonyos szerény jólétet nyujt, megkönnyíti majd a legalsó osztálynak az elkerülhetetlen forradalmi fellépést egy olyan átalakulás érdekében, amely valóban valamennyi dolgozónak teljes emberi boldogságot fog biztosítani.

Nekünk, orosz szociáldemokratáknak, legyen követendő példa az, ahogyan Marx Kriegével szemben felveti a kérdést. Kétségtelen, hogy a mai oroszországi parasztmozgalom valóban kispolgári jellegű; ezt minden erőnkből meg kell magyaráznunk és kíméletlenül, engesztelhetetlenül harcolnunk kell mindenféle „szocialforradalmárok" vagy primitív szocialisták különféle illúziói ellen. Külön meg kell szerveznünk a proletariátus önálló pártját, amely a legkülönbözőbb demokratikus átalakulásokon át a teljes szocialista forradalomra törekszik — ez legyen állandó célunk, amelyet egy pillanatra se tévesszünk szem elől. De a legreménytelenebb nyárspolgáriasság és vaskalaposság volna, ha emiatt hátat fordítanánk a parasztmozgalomnak. Nem, e mozgalom forradalmi-demokratikus jellege kétségtelen, s nekünk minden erőnkkel támogatnunk, fejlesztenünk kell, politikailag tudatossá, osztályszempontból meghatározottá kell tennünk ezt a mozgalmat, előbbre kell vinnünk, együtt, vállvetve kell haladnunk vele mindvégig — mert mi sokkal tovább megyünk minden parasztmozgalom végső pontjánál, mi elmegyünk a társadalom osztálytagozódásának teljes megszüntetéséig. Aligha akad a világon még egy ország, ahol a parasztság annyit szenvedett volna, ahol annyira elnyomták és megalázták volna, mint Oroszországban. Minél szörnyűbb volt a parasztság elnyomatása, annál hatalmasabb lesz most felébredése, annál legyőzhetetle-

nebb lesz forradalmi előretörése. Az öntudatos forradalmi proletariátusnak kötelessége teljes erővel támogatni ezt az előretörést, hogy követ kövön ne hagyjon a régi, átkozott, hűbéri-önkényuralmi, rabszolgatartó Oroszországból, hogy szabad és bátor emberek új nemzedékét teremtse meg, hogy egy új, köztársasági országot hozzon létre, amelyben szabadon kibontakozik majd a szocializmusért vívott proletár harcunk.

„Vperjod“ 15. sz.
1905 április 20 (7).

A LELEPLEZETT PÁRTTANÁCS

Az imént jelent meg az „Iszkra" 95. számának különlenyomataként a „Párttanácsnak" 1905 április 7-én Genfben kelt határozata. Ez a határozat elejétől végig csupa „kitérés az igazság elől". Megemlítjük a legfontosabbakat.

Azt olvassuk benne, a Tanács gondoskodott róla, hogy a párton belüli harc ne bontsa meg a párt egységét. Ez valótlanság. A megcáfolatlan és megcáfolhatatlan okmányokból minden párttagnak tudnia kell, hogy Lenin és Vasziljev, a Központi Bizottság tagjai több mint egy évvel ezelőtt, 1904 januárjában, javasolták a Tanácsnak, hogy szólítsa fel az egész pártot a bojkott megszüntetésére és arra, hogy a körök hagyják abba a közös pártpénzek titkos elvételét*. *A Tanács elvetette ezt a javaslatot.* A Tanács ehelyett közvetlenül résztvett a párt *titkos kettészakításában*, szentesítve a kisebbség titkos szervezetének a „kooptálásért" folytatott harcát. Ez a harc, mint most már okmányszerűen bebizonyosodott, a II. kongresszustól, vagyis 1903 augusztusától 1904 novemberéig vagy decemberéig folyt.

Tehát 1904 januárja óta a Tanács nem a párt legfelsőbb szerve, hanem a kisebbség titkos szervezetének eszköze volt. E szervezet fennállását nyilvánosan, a sajtóban elismerte nemcsak a békítgető Központi Bizottság, hanem maga az „Iszkra" is akkoriban, amikor a Központi Bizottság átpártolt a kisebbséghez.

A Párttanács mint a kisebbség titkos szervezetének eszköze, minden erőfeszítését arra összpontosította, hogy

* Lásd *Lenin* Művei. 7. köt. 1953. 143—145. old. — *Szerk.*

kitérjen a közös pártkongresszus elől, amelyet a bizottságok követeltek. Az oroszországi szociáldemokrata munkát teljes másfél évig fékezte a külföldi kisebbség dezorganizáló tevékenysége. Teljes másfél évig folytattak az oroszországi bizottságok szakadatlan, elkeseredett harcot a kongresszusért, a genfi Tanács ellen, amely vagy elsüllyesztette a bizottságok határozatait, vagypedig visszaküldte őket a legocsmányabb szitkozódás kíséretében („gazemberek, ocsmány komédia, okmányhamisítás" — ezek a kifejezések Martov leveléből valók, lásd Orlovszkij „A Tanács a párt ellen" című brosúráját). A titkos szakadás képviselőinek magatartása ellen folytatott e gyötrelmes harcnak minden lépése okmányszerűen bizonyítva van most az irodalomban. Már 1904 októberében, vagyis *félévvel ezelőtt* bebizonyítottuk, például Orlovszkij „A Tanács a párt ellen" című brosúrájában, hogy a Tanács minden indokolás nélkül kitért a kongresszus összehívása elől, ami pedig a szervezeti szabályzat értelmében kötelessége lett volna. Az oroszországi pártbizottságok hosszú sora ezután egymás után fejezte ki *határozatilag bizalmatlanságát* a Tanáccsal és az összes központi szervekkel szemben. A Tanács azonban rá sem hederített erre, egyszerűen fütyült a párt véleményére. A Tanács a kisebbség eszköze volt. A Tanács most az 1905 április 7-i határozatban nyíltan elismeri, hogy ő az *egyik vitatkozó fél*, de ugyanakkor nem átall élni *az egész párt* szervének címével, jogaival és meghatalmazásaival, minthogy nem adta vissza a pártnak a tőle kapott mandátumot! Ez a bizalommal való csúnya, kiáltó visszaélés volt.

Amikor az oroszországi pártbizottságok — látva, hogy a Párttanács kitér a kongresszus elől — végülis *maguk hívták össze a kongresszust* a három konferencián általuk megválasztott „Iroda" révén, akkor *még a kisebbséghez átpártolt Központi Bizottság is* sietett helyrehozni hibáját. *Az oroszországi Központi Bizottság*, amely nemcsak nem rokonszenvezett a többségi bizottságokkal, hanem még harcolt is ellenük, az *oroszországi ügyek láttán*, látva azt, hogy Oroszországban a többség ténylegesen túlsúlyban van, mégis kénytelen volt elismerni a Többségi Bizottságok Irodájának teljes elfogulatlanságát a kongresszus össze-

hívásában, kénytelen volt *szembehelyezkedni a Tanáccsal.* Az oroszországi Központi Bizottság 1905 március 12-én az egész párthoz intézett felhívásában, mint a sajtóban már hírt adtunk róla és mint a nyilatkozatból az összes oroszországi pártmunkások tudják, *egyenesen szembefordul a Tanáccsal,* amikor e nyilatkozat 5. pontjában kijelenti, hogy „a Párttanácsnak a kongresszus ellen hozott március 8-i határozatát („Iszkra", 89. sz.) nem tekinti alapnak a kongresszus szervezésére irányuló munka abbahagyására".

Mit jelent ez a nyilatkozat, amelyről olyan gondosan hallgat a Tanács? Azt jelenti, hogy az oroszországi Központi Bizottság, az oroszországi ügyek ismeretében és nyilván miután ellenőrizte a külföldi Tanács állításait, valótlanoknak *minősíti ezeket az állításokat,* a kongresszus összehívása ellen felhozott kifogásokat koholtaknak bélyegzi és *bebizonyítottnak* nyilvánítja azt a tényt, hogy az oroszországi bizottságok túlnyomó többsége, amelyeknek volt alkalmuk megismerni az ügyet, valóban követelik a kongresszust.

Miért hallgat a Tanács a Központi Bizottságnak a nyilatkozat 5. pontjában tett kijelentéséről? Azért hallgat, mert a Központi Bizottság ezzel az egész párt nyilvánossága előtt nyiltan valótlannak minősíti a Tanács állításait, elismeri, hogy a Tanács meghamisította a párt közvéleményét!

A Tanács tehát hasztalan próbálja mégegyszer félrevezetni a pártot azzal, hogy a vitatkozó felek tanácskozását vagy megegyezését javasolja. *Oroszországban ez a megegyezés már megtörtént.* A mensevikek oroszországi központja a Központi Bizottság volt — ezt nyiltan kijelentette maga az „Iszkra" is, amikor közölte, hogy a mensevik szervezetek elfogadták a Központi Bizottság júliusi nyilatkozatát. A többség oroszországi központja a Többségi Bizottságok Irodája volt. A két vitatkozó fél *oroszországi* központjai *már megkötötték a közös kongresszusra vonatkozó egyezményt.* Ebből láthatjuk, hogy Oroszországban olyan mensevikek vannak, akik valamicskével többre becsülik a pártszerűséget és a pártegységet, mint a külföldi mensevikek. Ebből láthatjuk, hogy maguk az oroszországi mensevikek — központjuk, a Központi Bizottság által — leplezik le a

külföldi Tanácsot és fordítanak hátat neki. Ebből láthatjuk, hogy a két vitatkozó fél oroszországi központjainak megegyezése után a külföldi Tanáccsal, vagyis a Genfben ülő gentlemanekkel szó sem lehet semmiféle megegyezésről.

Hasztalan beszél tehát a Tanács a Központi Bizottság általi félreállításáról jövő időben. Nem a jövő, hanem a mult dolga ez. A Központi Bizottság 1905 március 12-i felhívásának ötödik pontja megmutatja mindenkinek, aki érti is azt, amit olvas, hogy a Tanács félreállítása már megtörtént. Oroszország, a két fél egyesült központi szerveinek személyében félreállította a külföldet. A Párttanács most nem a pártot, hanem csakis a genfi csoportot képviseli.

Hogy mennyire helytálló a pártügyeknek ez a jellemzése, különösen világosan látható a következőkből. A Tanács kijelenti, hogy 1905 április 7-i határozatát egyhangúlag fogadták el. A párttagok ezt olvasván természetesen azt hiszik, hogy a határozatot elfogadta a *Központi Bizottságnak a Tanácsba delegált két tagja is.* Pedig ez a feltevés, amelyet a Tanács igyekszik sugalmazni az olvasóknak, igen-igen kérdéses.

Bizonyíték. A Többségi Bizottságok Irodája és a Központi Bizottság közti szerződés nyilvánosságra hozására, mint már a „Vperjod" 13. számában utaltunk rá, még nem jogosítottak fel bennünket. De egyben közölték velünk, hogy e szerződésnek legalábbis egy pontja nyilvánosságra hozandó abban az esetben, ha a Párttanács olyan határozatot fogad el, amely a III. pártkongresszus összehívása ellen irányul.

Ez az eset most bekövetkezett.

Ezért most nyilvánosságra hozzuk a még közzé nem tett szerződés első pontját:

„A Többségi Bizottságok Irodájának és a Központi Bizottságnak szerződése, aláírva 1905 március 12-én:

Első pont: A Központi Bizottság és a Többségi Bizottságok Irodája képviselőiből álló Szervező Bizottság haladéktalanul megszervezi a III. pártkongresszust függetlenül attól, hogy a Tanács milyen határozatot hoz a kongresszus összehívásával kapcsolatban."

Azt hiszem, ez világos.

A Központi Bizottság külön előrebocsátotta, hogy nem veti alá magát a Tanács *későbbi* határozatainak, ezt azonban ideiglenesen nem tette közzé arra az eshetőségre, ha a Tanács kivételképpen becsületesen jár el. Ez azt jelenti, hogy az oroszországi mensevikek még hittek annak lehetőségében, hogy a Tanács lelkiismeretesen jár el, ha csak kivételképpen is.

Az oroszországi mensevikek, és képviselőjük, az oroszországi központ, most csalódtak.

Teljesen be van bizonyítva tehát, hogy a Tanáccsal szívvel-lélekkel rokonszenvező Központi Bizottságnak magának kellett egészen lelepleznie külföldi kollégáját.

Most már csak egy kis kérdést szeretnénk befejezésül feltenni az olvasónak: mit gondoljunk ezek után a Tanács Genfben ülő tagjairól, akik sajtóban és nyilvánosan kijelentették, hogy a Tanácsnak 1905 április 7-én Genfben hozott határozatát egyhangúlag fogadták el?

„Vperjod" 15. sz.
1905 április 20 (7).

NYILT LEVÉL PLEHANOV ELVTÁRSHOZ, AZ OSzDMP TANÁCSÁNAK ELNÖKÉHEZ[83]

Tisztelt elvtárs!

Április 4-én (17-én) a Központi Bizottság értesítette a Párttanácsot, hogy Joganszen[84] és Valerjan[85] elvtársakat küldi ki képviselőiként a Tanácsba, és kérte, hogy a Tanács a lehető legrövidebb időn belül tűzze ki ülését a párt szervezeti szabályzata által előírt összetételben.

Mivel erre a kérésünkre nem kaptunk választ, bátorkodtunk Önhöz fordulva megismételni ezt a kérést, és április 22-én (9-én) megkaptuk a választ, amelyben Ön közli velünk, hogy nem hajlandó kitűzni a Tanács ülését mindaddig, amíg „folytatjuk a párt szervezeti szabályzatának megszegését és bitoroljuk a Tanács funkcióit".

Minthogy Ön nem hajlandó összehívni a Tanács hivatalos ülését, ezzel elvágja azt a lehetőséget, hogy több dolgot közöljünk a Tanáccsal, mivel pedig ezekkel véleményünk szerint tovább nem várhatunk, kénytelenek vagyunk az egész párt nyilvánossága előtt Önhöz fordulni, hogy írásban fejtsük ki legfontosabb nyilatkozatainkat, amelyeket a Tanács legközelebbi ülésén kellett volna megtennünk.

1) A Központi Bizottság kijelenti a Párttanácsnak, hogy április 4-ig (17-ig) a III. pártkongresszus összehívása mellett a következő teljesjogú pártszervezetek nyilatkoztak: a pétervári, a moszkvai bizottság, az északi szövetség, a nyizsnyijnovgorodi, a tveri, a tulai, a rigai bizottság, a szibériai szövetség, a voronyezsi, a szarátovi, az odesszai bizottság, a kaukázusi szövetség (8 szavazat), a nyikolajevi, az urali, az orel-brjanszki, a kurszki, a szmolenszki, a poleszjei, az északnyugati, a harkovi,

a szamárai bizottság, összesen 21 szervezet, melyeknek együttesen 48 szavazatra van joguk. A kongresszus összehívása mellett foglalt állást a Központi Bizottság is, mely úgy határozott, hogy a kongresszusra elküldi küldöttét és a Párttanácsba delegált képviselőit.

Az asztraháni, a kazáni, a kubáni, a doni bizottságtól, a bányavidéki szövetségtől, a jekatyerinoszlavi bizottságtól, a krimi szövetségtől, a Ligától, a Központi Lap szerkesztőségétől és a Tanács három külföldi tagjától vagy nem kaptunk határozatot, vagy a kapott határozat a kongresszus összehívása ellen szól.

Végül, a kievi bizottság bár március 25-én a kongresszus ellen hozott határozatot, nyomban utána küldöttet választott a kongresszusra és külföldre küldte az illetőt.

Ilymódon abból a 75 szavazatból*, amely a kongresszuson az egész pártot képviseli, 52 szavazat (nem számítva a kievi bizottságot) a III. pártkongresszus összehívása mellett van.

Ilyen körülmények közt a Központi Bizottság szükségesnek látja a Párttanácsba delegált képviselői révén követelni, hogy a Tanács haladéktalanul teljesítse a párt szervezeti szabályzatának 2. pontjából folyó azon kötelességét, hogy összehívja a kongresszust, amikor az ezt követelő pártszervezeteknek együttesen a kongresszusi szavazatok felére van joguk.

Mivel a Központi Bizottság rendelkezésére álló adatok szerint eddig már a szervezeti szabályzatban előírt számnál sokkal több szavazat gyűlt össze a kongresszus mellett (52 a 75-ből), a Tanács köteles meghirdetni a kongresszus összehívását, haladéktalanul és fenntartás nélkül, minden olyan előzetes feltétel vagy követelés nélkül, amelyet a párt szervezeti szabályzata nem tartalmaz.

2) A Központi Bizottságnak szilárd meggyőződése, hogy ilyen rendkívül fontos kérdés, mint a pártkongresszus összehívása, a pártnak és egész Oroszországnak mostani helyzetében — mégha a Párttanács összes tagjai őszintén kívánják is — nem oldható meg merőben formaszerinti

* Lásd a teljesjogú szervezeteknek az „Iszkra" 89. számában közölt listáját.

úton. Pártunk szervezeti szabályzata ehhez nincs eléggé kidolgozva, és például nem ad választ arra a kérdésre, hogy mennyi időn belül *köteles* a Párttanács összehívni a kongresszust, ha megvan a kongresszusra leadott szavazatok törvényes száma. A párt központi szervei ebben és más kérdésekben kénytelenek a szervezeti szabályzat *értelmezéséhez* folyamodni, és alkalmazkodniuk kell nemcsak a párt kifejezett akaratához — a párt, mint az 1. pontból kitűnik, már állást foglalt a kongresszus mellett —, hanem mind a pártbeli, mind általában az oroszországi tényleges helyzethez is.

A Központi Bizottság kötelességének tartja, hogy a Párttanács tudomására hozza: Oroszországban a pártválság fejlődése olyan méreteket öltött, hogy az már csaknem az egész pártmunkát megbénítja. A bizottságokban tetőfokára hágott a zűrzavar. Szinte nincs egyetlen olyan taktikai vagy szervezeti kérdés sem, amely a helyi szervezetekben ne támasztana rendkívül elkeseredett nézeteltéréseket a frakciók közt, mégpedig igen gyakran nem is annyira a lényeg miatt, mint inkább azért, mert a vitatkozók a párt különböző részeihez tartoznak. Sem a Párttanácsnak, sem a Központi Lapnak, sem a Központi Bizottságnak nincs meg a kellő tekintélye a pártmunkások többsége előtt, mindenütt kettős szervezetek jönnek létre, amelyek fékezik egymás munkáját és lejáratják a pártot a proletariátus szemében. Azok az elvtársak, akik főleg irodalmi munkával foglalkoznak, amely megállás nélkül folyhat még akkor is, amikor a párt jelentős része bizalmatlan vele szemben, talán nem látják olyan világosan a párt közös ügyének mai kiúttalan és elviselhetetlen helyzetét, mint a gyakorlati központ funkcionáriusai, akik Oroszországban tevékenységük során napról napra nagyobb nehézségekbe ütköznek. Elérkezett az a pillanat, amikor pártéletünk belső ellentmondásainak fejlődése feszegeti azokat a szűk és — ahogy ma már mindannyian látjuk — korántsem tökéletes, szervezeti szabályzat megszabta kereteket, amelyeket a II. pártkongresszus hagyott ránk. Új formákra van szükség, vagy legalábbis át kell alakítani a régieket, és ezt csak a szociáldemokrata párt egyetlen törvényhozója, a pártkongresszus teheti meg, mivel az

ő joga és csak az ő joga, hogy megfogalmazzon olyan *általánosan kötelező* szabályokat, amilyeneket nem nyujthat semilyen konferencia, semilyen magánmegegyezés. Az oroszországi bizottságok nagyobb része annak tudatában, hogy égetően fontos a pártválságnak kongresszus útján történő mielőbbi megoldása, már minden intézkedést megtett a kongresszus mielőbbi megvalósítására, egészen addig, hogy megválasztotta és elküldte a küldötteket; és ez nemcsak a többségi bizottságokra vonatkozik, amelyek már előbb állást foglaltak a kongresszus mellett, hanem a kisebbségi bizottságok, csoportok és perifériák többségére is. A párt állást foglalt a kongresszus mellett és óriási összegeket és erőfeszítéseket fordított a kongresszus előkészítésére. A párt központi szervei, amelyeknek ma, amikor kétségtelen, hogy kötelező a kongresszus összehívása, nincs semilyen formaszerinti joguk a kongresszus kihirdetésének halogatására, erkölcsileg kötelesek a maguk részéről mindent elkövetni, hogy ez az erőkifejtés a párt szempontjából ne vesszen kárba. Ha bizonytalan ideig külföldön tartóztatnánk a küldötteket, a legaktívabb elvtársak tucatjait, akikre ma olyan nagy szükség van Oroszországban, s méginkább ha ezek dolgavégezetlenül térnének vissza Oroszországba a kongresszusról, amely csak azért nem ült össze, mert a Központi Lap munkatársai nem akartak eltérni a szervezeti szabályzat betűjétől a szelleme kedvéért, magasabb érdekből, a pártegység megőrzése érdekében, ez azt jelentené, hogy megengedhetetlen módon pazaroljuk a párt erőit és hogy a párt vezetői képtelenek megbirkózni azokkal a feladatokkal, amelyeket a pártélet rájuk rótt. Amikor a formák elavultak, amikor a növekvő és fejlődő párt számára szűknek bizonyultak ezek a formák, nem szabad a menekvést csak abban látniuk, hogy századszor és ezredszer hajtogatják a törvény betűjének szentségét. Ez nem megoldása a válságnak, az egyetlen megoldás csak a pártkongresszus összehívása lehet.

3) A Központi Bizottság a párt szervezeti szabályzatának 6. pontja alapján, amely feljogosítja az összes olyan vállalkozások szervezésére és irányítására, amelyek az egész pártot érintik, elidegeníthetetlen és csorbíthatatlan jogának tekinti, hogy előkészítse és elvégezze a párt-

kongresszusok szervezésével kapcsolatos egész gyakorlati munkát. Ha a párt más szervei bármiképpen megkísérelnek beavatkozni ebbe a munkába, a Központi Bizottság mint a párt egyetlen gyakorlati központja ezt a kísérletet a szervezeti szabályzat megsértésének tekinti és elveti, mint saját jogai ellen irányuló támadást. Ami viszont azokat a jogokat illeti, amelyeket a szervezeti szabályzat 2. pontja nyujt a Párttanácsnak a pártkongresszusok összehívásában, a Központi Bizottság ezeket úgy értelmezi, hogy a Tanács köteles kihirdetni a kongresszus összehívását és ellenőrizni a Központi Bizottság tényleges munkáját.

A Központi Bizottság a fent kifejtettek alapján a Többségi Bizottságok Irodájával a III. pártkongresszus összehívására vonatkozólag kötött megegyezését csak annyiban ismeri el a párt szervezeti szabályzatával ellenkezőnek, amennyiben kifejezi ebben a megegyezésben (lásd a szerződés 1. pontját), hogy feltett szándéka a kongresszus összehívása még abban az esetben is, ha a Párttanács nem hirdeti ki azt előbb szabályszerűen.

4) A Központi Bizottság március 12-én, miután értesült arról, hogy magát a Központi Bizottságot nem számítva 18 teljesjogú pártszervezet hozott határozatot a III. kongresszus összehívása mellett, elhatározta, hogy ezt tudomására hozza a Tanácsnak és az alábbi nyilatkozatot küldte a Tanács címére: „A Központi Bizottság értesíti a Párttanácsot, hogy eddig (március 12-ig) 18 teljesjogú pártbizottság (a Központi Bizottságot nem számítva), vagyis a párt szervezeti szabályzata értelmében a III. kongresszuson szavazatra jogosultaknak több mint fele foglalt állást a III. pártkongresszus összehívása mellett. A legközelebbi jövőben hasonló határozatok várhatók még néhány bizottságtól. Ilyen körülmények közt a Központi Bizottság szükségesnek tartja a kongresszus azonnali összehívását és kéri a Párttanácsot, hogy a megfelelő határozatokat elfogadva hirdesse ki a kongresszus összehívását. Az e kérdésre vonatkozó okmányokat, melyek a Központi Bizottság birtokában vannak, a közeljövőben meg fogjuk küldeni a Párttanácsnak." Eközben a Központi Bizottság már március 10-én utasította megbízottját, Vagyim elvtársat[86], hogy haladéktalanul utazzék külföldre

és tájékoztassa a dolgok állásáról a Párttanácsot, amelyben Vagyim elvtárs a Központi Bizottságot képviselte. A körülmények sajnos úgy alakultak, hogy Vagyim elvtársat még Oroszországban letartóztatták. Ami az itt idézett okmányt illeti, amelyben a Központi Bizottság megállapítja, hogy megvannak azok a határozatok, amelyek a kongresszus összehívásának azonnali kihirdetésére kötelezik a Tanácsot, a Központi Bizottság tagjainak, Joganszen és Valerjan elvtársaknak folyó évi április hó 4-én (17-én) Deutsch elvtárstól kapott magánérfesülései szerint ez az okmány nem érkezett meg rendeltetési helyére. Később Deutsch elvtárs helyreigazította ezt, s azt mondta, hogy a levél megérkezett Locarnóba, de már a Tanács április 7-i ülése után. Mivel bennünket mint a Központi Bizottság képviselőit nem engednek be a Tanács ülésére, nem áll módunkban magyarázattal szolgálni arra vonatkozóan, hogy a Központi Bizottságnak ez a nyilatkozata miért ilyen késéssel jutott el a Tanács tagjaihoz. Ha azonban a nyilatkozat a Tanács három tagjának locarnói ülése után érkezett is meg, tekintettel arra, hogy a dokumentum, amely a kongresszus összehívásához szükséges feltételek meglétét állapítja meg, rendkívül fontos, a Központi Lapból delegált elvtársaknak és a Tanács ötödik tagjának haladéktalanul össze kellett volna ülniük és el kellett volna fogadniuk a párt szervezeti szabályzatában előírt határozatot, vagy legalábbis arra való tekintettel, hogy a Központi Bizottság képviselője, akit még a határra való megérkezése előtt letartóztattak, nem érkezett meg, nem kellett volna nyilvánosságra hozni az április 7-i határozatot.

5) A Központi Bizottság vitatja a Párttanács 1905 februárja óta hozott határozatainak törvényes voltát, mivel azóta, hogy B. és Vtorov elvtársak[87] január végén hazautaztak, a Központi Bizottság senkinek sem adott meghatalmazást, hogy képviselje a Párttanácsban. A Központi Bizottság teljes ülése már jóval a Tanács külföldi tagjai és a Központi Bizottság közti mostani konfliktus előtt, nevezetesen 1904 február 14-én határozatot hozott, amely úgy tisztázza a szervezeti szabályzatnak a Központi Bizottság párttanácsbeli képviseletéről szóló 4. pontját, hogy a Központi Bizottság által a Tanácsba delegált tagok

az egész testülettől kapják meghatalmazásukat, és hogy még a Központi Bizottság azon tagjainak sincs joguk részt-venni a Tanács ülésein, akik valamely oknál fogva külföldön tartózkodnak, ha a Központi Bizottság teljes ülése erről nem hozott határozatot.

A Központi Bizottságnak ez a magyarázó határozata a Központi Bizottság külföldi képviseletének alapja lett, és 1904 februárja óta a Központi Bizottságnak kivétel nélkül valamennyi képviselője csakis a Központi Bizottság teljes ülésének előzetes megerősítése után működött a Párttanácsban. Glebov és Lenin elvtárs, Glebov elvtárs második külföldi utazása alkalmából, B. elvtárs, aki Oroszországba utazásáig képviselte a Központi Bizottságot a Tanácsban, Vtorov elvtárs, aki januárban utazott külföldre, olyan felhatalmazással, hogy bizonyos kérdésekben tárgyalásokat kezdjen a Központi Lap szerkesztőségével és résztvegyen a Tanács ülésein, mindannyian a Központi Bizottság teljes ülésétől kapták meghatalmazásukat, nempedig a Központi Bizottság egyik vagy másik tagjától vagy a Párttanácsban a Központi Bizottságot képviselő elődjüktől. A Központi Bizottság azért hozta az említett 1904 február 14-i határozatot és azért tartotta magát hozzá következetesen egész későbbi gyakorlatában, mert a Központi Bizottság párttanácsbeli képviseletének ilyen megszervezése volt az egyetlen eszköz annak megelőzésére, hogy olyan elvtársak szólaljanak fel a Párttanácsban a Központi Bizottság nevében, akik nincsenek eléggé szoros kapcsolatban a Központi Bizottsággal és nem ismerik részletesen a pártélet összes kérdéseiben követett politikáját. Többet mondunk: az az intézkedés, hogy a Párttanács két tagját *csak a Központi Bizottság teljes ülése* nevezheti ki, az egyetlen eszköz volt, amely az Oroszországban működő központnak olyan befolyást biztosíthatott a Párttanácsban, amely legalább valamennyire is megközelítette a Központi Laptól kiküldött elvtársak befolyását, amelyet nemcsak a Tanácsban élvezett számbeli fölényüknek, hanem annak a tekintélynek is köszönhettek, amelyet néhányuk az oroszországi és a nemzetközi szociáldemokrácia első soraiban vívott dicső harcuk hosszú éveivel szerzett. A Központi Bizottság mindig megadja a kellő

tiszteletet ezeknek az elvtársaknak, a Tanács tagjainak, megszegte volna azonban az egész párt által rárótt kötelességét, ha csak rövid időre is megengedte volna a Párttanács összetételének olyan módosítását, hogy az ügyeket olyan testület intézze, amely kizárólag olyan elvtársakból áll, akik bár nagyon érdemesek és tiszteletreméltók, de a körülmények folytán nem vehetnek részt az Oroszországban folyó közvetlen gyakorlati munkában. Mivel elutasították azt a kérésünket, hogy tűzzék ki a Tanács ülését, nem győződhettünk meg arról, hogy Deutsch elvtárs, akit Vtorov elvtárs jelölt ki a Központi Bizottság ideiglenes képviselőjének a külföldi „technikai bizottságba", milyen alapon szólalt fel a Párttanácsban a Központi Bizottság nevében, amelynek munkájához Oroszországban soha semmi köze sem volt. A Központi Bizottság érvénytelennek nyilvánítja Deutsch elvtárs e felszólalását, mivel azt a Központi Bizottság nem hagyta előzetesen jóvá, s még ha feltételezzük is, hogy Vtorov elvtárs (akkor még csak a Központi Bizottság megbízottja) vagy akár a Központi Bizottság valamelyik tagja felkérte Deutsch elvtársat, hogy képviselje a Központi Bizottságot a Párttanácsban, az sem változtat azon, hogy a Deutsch elvtárs által elfoglalt pozíció törvénytelen, mivel az említett meghatalmazást csak a Központi Bizottság teljes ülése adhatja meg, ez pedig Deutsch elvtársnak a Párttanácsban való képviselői tisztét illetőleg nem történt meg. A Központi Bizottság a fent kifejtettek alapján leszögezi, hogy a Párttanácsnak B. és Vtorov elvtárs hazautazása után elfogadott határozatai a Központi Bizottság mindennemű részvétele nélkül keletkeztek, és ezért követeli az összes kérdések felülvizsgálását a Központi Bizottság törvényes képviselőinek részvételével tartott új ülésen.

6) A Központi Bizottság tagadja, hogy a Párttanácsnak joga van elítélni valamelyik központot és hogy joga van megkövetelni a központi szervektől, hogy feltétel nélkül alávessék magukat a Tanács minden határozatának. A szervezeti szabályzat értelmében a Tanácsnak az a feladata, hogy összehangolja és összefogja a Központi Bizottságnak és a Központi Lap szerkesztőségének tevékenységét, ha pedig konfliktus támad az egyik központ és a Tanács

között, nyilvánvalóan csak rendkívüli pártkongresszus oldhatja meg a konfliktust. A Párttanács szavazata nem lehet döntő a közte és valamelyik központ közt felmerülő nézeteltérésekben, mert ebben az esetben a Párttanács volna egyidejűleg a bíró is, meg a fél is. Márpedig azzal, hogy a Párttanács nem hajlandó összeülni a Központi Bizottság képviselőinek részvételével, a Központi Bizottságot ténylegesen elítélte a Tanács három tagja (a Központi Lap szerkesztőségének tagjai), sőt meg is büntette azzal, hogy megfosztotta elidegeníthetetlen — a szervezeti szabályzat megsértése nélkül elidegeníthetetlen — jogától, a Párttanácsban való képviselet jogától.

Más intézkedéseket is tesznek, hogy a Központi Bizottságot bármi áron rákényszerítsék a Tanács három tagja (a Központi Lap szerkesztőségének tagjai) által hozott határozatok elfogadására. Amikor például a Központi Bizottság saját külföldi megbízottját, Deutsch elvtársat szabályszerűen utasította, hogy adja át a Központi Bizottság összes technikai és pénzügyeit a Központi Bizottság ez ügyek kezelésével megbízott tagjának, Valerjan elvtársnak, Deutsch elvtárs ezt a Központi Bizottság és a Tanács közti konfliktusra hivatkozva megtagadta.

Ha ilyenformán a Központi Bizottság a Többségi Bizottságok Irodájával kötött egyezményének 1. pontjában leszögezte, hogy kész összehívni a kongresszust még a Tanács ellenkezése esetén is és ezzel ellentmondásba került a szervezeti szabályzattal, a Tanács 3 tagja a maga részéről két ízben sértette meg a szervezeti szabályzatot, egyszer, amikor megfosztotta a Központi Bizottságot a Tanácsban való képviselet jogától és másodszor, amikor a Központi Bizottság külföldi technikai és pénzügyi vállalatai fölötti rendelkezés és ellenőrzés jogától fosztotta meg (a párt szervezeti szabályzata 2. és 6. pontjának megsértése).

A Központi Bizottság tehát a párt nyilvánossága előtt megállapítja a fent kifejtett, a párt szervezeti szabályzata szempontjából megoldhatatlan konfliktust a Párttanács (amelyet csak a Központi Lap két tagja és a Tanács ötödik tagja képvisel) és a Központi Bizottság közt, s mivel a Párttanács elnöke nem hajlandó összehívni a Tanácsot, kijelenti, hogy Plehanov elvtárs, a Tanács

elnöke ezzel a szervezeti szabályzatot durván sértő cselekedetével megfosztja a Párttanácsot a működés lehetőségétől és ezáltal önkényesen ténylegesen megsemmisíti a Párttanácsot.

Az, hogy a Központi Bizottság feltétel nélkül vesse alá magát a Párttanácsnak, amihez Ön, elvtárs, ragaszkodik, mint a Tanács összehívásának elengedhetetlen feltételéhez, ténylegesen a kongresszusnak bizonytalan ideig való elhalasztására és a párt világosan kifejezett akaratának megsértésére vezet.

A Központi Bizottság a párt iránti lojalitását a Tanács három külföldi tagja iránti lojalitásnak fölébe helyezve ezt az egész konfliktust magának a pártnak az ítélőszéke elé terjeszti.

1905 április 23 (10).

Az OSzDMP Központi Bizottsága

„Vperjod" 16. sz.
1905 április 30 (17).

A III. KONGRESSZUS KÉRDÉSÉHEZ

Amikor a Központi Bizottság a közös kongresszus összehívása végett csatlakozott a Többségi Bizottságok Irodájához, az „Iszkra" (94. sz.) erre azzal válaszolt, hogy szitkozódni, hisztériázni kezdett, újabb személyes gyanúsítgatással állt elő, mindenféle meséket tálalt a kisebbségi csoportok erejéről stb. Mindezekre a Líga hírhedt kongresszusához méltó kirohanásokra természetesen nem válaszolunk. Lényegében csak két pontot érdemes megemlítenünk. Ha a kongresszus meglesz is, mondja az „Iszkra", akkor is csak mint *elkülönült áramlatok konferenciája* lesz meg. Másszóval: az újiszkrások elismerik, hogy elkülönültek a párttól, befejezettnek tekintik a szakadást. Ezt az őszinte vallomást mi mindig jobban szerettük volna az ocsmány titkos szakadásnál. De hát hogy van ez, uraim: maguk is elismerik, hogy a párt egyik részét képezik, amely elszakadt a párt másik részétől, és azért mégis szerényen megtartják az egész párt címeit és rangjait („Központi Lap", „Párttanács")? Hát becsületes dolog ez?

Másodszor. Az „Iszkra" — szokása szerint — akkor ismeri el a pártot kettészakadtnak, amikor arról van szó, hogy a központi szerveknek be kell számolniuk a pártnak, viszont egységesnek tekinti a pártot akkor, amikor a központi szerveknek a párt fölötti hatalmáról van szó. Így van ez most is. Egyfelől „elkülönült áramlatok". Másfelől „a kongresszust csak a Tanács hívhatja össze". Nagyon derék, uraim! Dehát miért hallgat az önök „Tanácsa"? Miért nem reagált a Központi Bizottság 1905 március 4-i nyilatkozatára? Miért nincs egy szó sem

a Tanácsról az „Iszkra“ 94. számában? Hát nem joggal kérdezhetik ezután a párttagok: végtére is, létezik-e egyáltalán az a Tanács? képes-e összeülni és határozatokat hozni?

A megírás ideje: 1905 április.

Először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik“ XVI. köt. 1931.

EGY MÁJUS ELSEJEI RÖPIRAT VÁZLATA

1. „Szép" szavak és ocsmány tettek.
2. A buligini csalás.
3. A háború és a kormányrendszer csődje.
4. Pusztulás, éhínség, kolera . . .
5. Szentpétervár, Riga, Varsó stb. *Január 9.*
6. Baku és a borzalmas zsidóellenes mozgalom.
7. Forradalmi sztrájk és forradalmi mozgalom január 9-én és utána. Forradalom!
8. Parasztmozgalom. Elfojtása és céljai.
9. Alkotmányozó gyűlés és ideiglenes forradalmi kormány.
10. Harc a köztársaságért és az összes demokratikus szabadságjogokért.
11. Proletár harc a köztársaságért és a szocializmusért.
12. A forradalmi orosz proletariátus a forradalmi világproletariátus élén.

Május 1 általában.
Hová juttatták? 1—4.
Forradalmi mozgalom. 5. és 7.
A kormány hajszája. 6.
Parasztmozgalom. 8.
Fegyveres felkelés.
A harc céljai. 9—11.

O. Május elseje általában.
A. A forradalom kezdete 1—6.
B. A munkások és a parasztok harca 7—8.
C. A harc céljai 9—11.
D. Az orosz forradalom világtörténelmi jelentősége 12.

A megírás ideje: 1905 április 12 (25) előtt.

Először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik" XVI. köt. 1931.

OROSZORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA MUNKÁSPÁRT

Világ proletárjai egyesüljetek!

MÁJUS ELSEJE[88]

Munkások! Elvtársak! Közeledik a világ munkásainak nagy ünnepe. Május elsején ünneplik a világ munkásai, hogy világosságra és tudásra törekedve felébredtek, hogy egyetlen testvéri szövetségben egyesültek a harcra minden elnyomás ellen, minden önkény ellen, minden kizsákmányolás ellen, a szocialista társadalmi rendért. Mindenki, aki dolgozik, aki két keze munkájával tartja el a gazdagokat és az előkelőket, aki hitvány bérért erejét meghaladó munkában tölti életét, aki sohasem élvezi munkája gyümölcsét, aki civilizációnk pompája és csillogása közepette úgy él, mint az igavonó barom, kezet nyujt egymásnak, hogy együttes erővel harcoljon a munkások felszabadításáért és boldogságáért. Le a különböző nemzetiségű vagy vallású munkások közti ellenségeskedéssel! Ez az ellenségeskedés csak a rablóknak és a zsarnokoknak jó, akik a proletariátus tudatlanságából és szétforgácsoltságából élnek. Zsidó és keresztény, örmény és tatár, lengyel és orosz, finn és svéd, lett és német — mind, mind együtt menetel egy közös zászló, a szocializmus zászlaja alatt. Minden munkás testvér, és a munkások megbonthatatlan szövetsége az egész dolgozó és elnyomott emberiség jólétének és boldogságának egyetlen biztosítéka. Május elsején a világ munkásainak ez a szövetsége, a nemzetközi szociáldemokrácia, seregszemlét tart, és még jobban összefog, hogy új, fáradhatatlan és törhetetlen harcot indítson a szabadságért, az egyenlőségért és a testvériségért.

Elvtársak! Oroszországban most nagy események küszöbén állunk. Végső, elkeseredett csatába indultunk az önkényuralmi cári kormány ellen, s ezt a harcot végig

kell harcolnunk a győzelemig. Nézzétek, milyen szerencsétlenségbe döntötte az egész orosz népet a szörnyetegeknek és zsarnokoknak ez a kormánya, a megvásárolható cári udvaroncoknak és a tőke lakájainak kormánya! A cári kormány belekergette az orosz népet az értelmetlen háborúba Japán ellen. Fiatal életek százezreit ragadták el a néptől és pusztították el Távolkeleten. Nincs szavunk mindazoknak a szörnyűségeknek a leírására, amelyekkel ez a háború jár. És miért folyik ez a háború? Mandzsúriáért, amelyet rabló cári kormányunk Kínától orozott el! Idegen földért ömlik az orosz vér, idegen földért megy tönkre országunk. Egyre nehezebbé válik a munkás és a paraszt élete, egyre jobban szorítják a kötelet a nyakán a tőkések és a hivatalnokok, — a cári kormány pedig idegen földet rabolni küldi a népet. A tehetségtelen cári tábornokok a korrupt hivatalnokokkal együttműködve elpusztították az orosz flottát, száz- meg ezermilliónyi népvagyont tékozoltak el, egész hadseregek odavesztek, de a háború még mindig tart és újabb áldozatokat követel. A nép tönkremegy, megbénul az ipar és a kereskedelem, éhínség és kolera kezd dúlni, de az önkényuralmi cári kormány vak dühében csak megy a régi úton; kész pusztulásba dönteni Oroszországot, csak azért, hogy megmentse a szörnyetegek és a zsarnokok maroknyi csoportját, s a japán háború mellett másik háborúba kezd — hadat indít az egész orosz nép ellen.

Még sohasem élt át Oroszország ilyen időket, amikor ilyen tömegek ébrednek fel álmukból, az elgyötörtségből és a szolgaságból. Megmozdult a társadalom minden osztálya, a munkásoktól és a parasztoktól egészen a földbirtokosokig és a tőkésekig, az elégedetlenkedés hangjai hallatszanak mindenünnen, Pétervárról és a Kaukázusból, Lengyelországból és Szibériából. A nép mindenütt a háború megszüntetését követeli, a nép azt követeli, hogy alakítsanak szabad népi kormányzatot, hívják össze kivétel nélkül minden állampolgár képviselőit az alkotmányozó gyűlésbe, hogy az kinevezze a népi kormányt, megmentse a népet attól a szakadéktól, amelybe a cári önkényuralom akarja beletaszítani. A pétervári munkások vagy kétszázezren Georgij Gapon lelkésszel január 9-én, vasárnap, elmentek

a cárhoz, hogy eléje tárják ezeket a népi követeléseket. A cár úgy fogadta a munkásokat, mint ellenséget, a cár halomra lövette a fegyvertelen munkások ezreit Pétervár utcáin. Ma szerte Oroszországban dúl a harc, sztrájkolnak a munkások, szabadságot és jobb életet követelnek, folyik a vér Rigában és Lengyelországban, a Volga mentén és a Délvidéken, mindenfelé felkelnek a parasztok. A szabadságért való harc az egész nép harcává válik.

A cári kormány eszét vesztette. Pénzt akar kölcsönvenni a háború folytatásához, de már senki sem bízik benne. Ígérgeti a népképviselők összehívását, de a valóságban minden marad a régiben, tovább folyik az üldözés, továbbra is dühöng a hivatalnoki önkény, nincsenek szabad népi összejövetelek, nincsenek szabad népi ujságok, nem nyílnak meg a börtönök, amelyekben a munkások ügyének harcosai sínylődnek. A cári kormány igyekszik az egyik népet a másik ellen uszítani, vérfürdőt rendezett Bakuban, ahol ráuszította a tatárokat az örményekre, most újabb mészárlást készít a zsidók ellen, szítja a tudatlan népben a zsidógyűlöletet.

Elvtársak! Munkások! Nem tűrjük tovább, hogy így csúfot űzzenek az orosz népből. Védelmére kelünk a szabadságnak, megleckéztetjük mindazokat, akik el akarják terelni a nép haragját igazi ellenségünkről. Fegyverrel kezünkben felkelést indítunk, hogy megdöntsük a cári kormányt és kivívjuk a szabadságot az egész népnek. Fegyverbe, munkások, parasztok! Rendezzetek titkos összejöveteleket, alakítsatok osztagokat, szerezzetek fegyvereket, amilyen kerül, küldjétek el megbízottaitokat tanácskozás végett az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárthoz! Legyen az idei május elseje számunkra a népi felkelés ünnepe — készüljetek hát rá, várjátok a jelt, hogy megindúljon a döntő roham a zsarnok ellen. Le a cári kormánnyal! Megdöntjük ezt a kormányt és ideiglenes forradalmi kormányt nevezünk ki, hogy hívja össze a népi alkotmányozó gyűlést. Válasszanak népképviselőket általános, közvetlen, egyenlő és titkos szavazással. Szabaduljon ki a börtönből és térjen vissza a számüzetésből a szabadság minden harcosa. Rendezzenek nyiltan népi összejöveteleket és nyomjanak az átkozott hivatalno-

kok felügyelete nélkül népi ujságokat. Fegyverkezzen az egész nép, adjanak fegyvert minden munkásnak, hogy maga a nép, nempedig rablók maroknyi csoportja döntse el a nép sorsát. Alakuljanak a falvakban szabad parasztbizottságok, hogy megdöntsék a hűbéri földesúri hatalmat, hogy megszabadítsák a népet a hivatalnoki önkényeskedéstől, hogy visszaadják a parasztoknak a tőlük elvett földeket.

Ezt akarják a szociáldemokraták, ezért szólítanak benneteket fegyveres harcra: a teljes szabadságért, a demokratikus köztársaságért, a nyolcórás munkanapért, a parasztbizottságokért. Készülődjetek hát a nagy csatára, elvtársak, munkások, állítsátok le a gyárakat május elsején, vagy ragadjatok fegyvert, ahogy a szociáldemokrata munkáspárt bizottságai tanácsolják. Még nem ütött a felkelés órája, de már nincsen messze. A világ munkásai visszafojtott lélekzettel tekintenek ma a hős orosz proletariátusra, amely már töméntelen áldozatot hozott a szabadság ügyéért. A pétervári munkások az emlékezetes január 9-én már kiadták a harci kiáltást: szabadság vagy halál! Oroszország munkásai! Mi megismételjük ezt a nagy harci kiáltást, nem riadunk vissza semilyen áldozattól, felkeléssel jutunk el a szabadsághoz, s szabadsággal a szocializmushoz!

Éljen május elseje, éljen a nemzetközi forradalmi szociáldemokrácia!

Éljen a munkás- és parasztnép szabadsága, éljen a demokratikus köztársaság és le a cári önkényuralommal!

1905.

A Többségi Bizottságok Irodája
A „Vperjod" szerkesztősége

A megírás ideje: 1905 április 12 (25) előtt.
1905-ben jelent meg külön röplapként.

AZ ALKOTMÁNY VÁSÁRA

Mint pétervári arisztokrata körökben joggal mondják, Buligin most időt akar nyerni. Azon fáradozik, hogy ameddig lehet, halogassa a cár által megígért reformokat és olyan jelentéktelen apróságokra olvassza le őket, amelyek cseppet sem csökkentik az önkényuralkodó cár és az önkényuralmi hivatalnoksereg hatalmát. Alkotmány helyett, mint a „Vperjod"-ban egyszer már rámutattunk*, Buligin tanácskozó kamarát készít elő, amelynek semmiféle joga nem lesz. S most kezünkben van a mondottak igazolása — mégpedig a buligini tervezet szövege, amelyet a „Vossische Zeitung" című német liberális lap közölt. A lap értesülései szerint a tervezet szerzői: Buligin, Jermolov, Scserbatov, Mescserszkij, Seremetyev gróf és Uruszov herceg. Itt közöljük a tervezet tartalmát.

Az összes törvényjavaslatok megtárgyalására (nem többre!) és kidolgozására két intézmény alakul: 1) Állami Tanácskozás és 2) Állami Gyűlés. Törvényjavaslat beterjesztéséhez joga van az Állami Tanácskozás minden tagjának és az Állami Gyűlés tagjainak, ha ez utóbbiak legalább huszan javasolják. A törvényjavaslatokat a Gyűlés tárgyalja és fogadja el, majd a Tanácskozás elé kerülnek és végül *a cár elé terjesztik őket jóváhagyás végett.* A cár dönti el, milyen formában váljanak a javaslatok törvényekké, illetve veti el őket végkép.

A buligini „alkotmány" tehát egyáltalán nem korlátozza az önkényuralmat, mivel csakis tanácskozó kamarákat létesít: felső- és alsóházat! A felsőház vagy Állami

* Lásd ebben a kötetben 270. old. — *Szerk.*

Tanácskozás áll a 60 kormányzóság (köztük a lengyel kormányzóságok) nemesi gyűlései által választott 60 tagból, továbbá a cár által kinevezett hivatalnokokból és katonatisztekből. A Tanácskozás tagjainak száma nem haladhatja meg a 120-at. A választott tagok meghatalmazásának ideje három év. A Tanácskozás ülései nyilvánosak vagy zártak, magának a Tanácskozásnak a belátása szerint.

Az alsóház vagy Állami Gyűlés csak választott tagokból áll (a miniszterek és a hivatalvezetők jog szerint résztvehetnek mindkét kamara ülésein), nevezetesen: 10—10 küldött mind a 34 zemsztvo-kormányzóságból (összesen 340); 8—8 küldött a zemsztvo-intézményekkel, de nemesi intézmények nélkül igazgatott 3 kormányzóságból (összesen 24); 8—8 a 9 északnyugati kormányzóságból (72); 5—5 a 10 lengyel kormányzóságból (50); 5—5 a három balti kormányzóságból (15); 30 Szibériából; 30 a Kaukázusból; 15 Közép-Ázsiából és a Káspintúli területről; 32 Finnországból; 20 a nagyvárosokból (Szentpétervár 6, Moszkva 5, Varsó 3, Odessza 2, Lodz, Kiev, Riga, Harkov 1—1); 10 a pravoszláv papságtól; egy-egy a katolikus, luteránus, örmény, mohamedán és zsidó egyháztól. Összesen tehát 643 tag. A Gyűlés végrehajtó bizottságot választ, mely egy elnökből, két alelnökből és 15 tagból áll. A meghatalmazás ideje három év. A végrehajtó bizottság állandó intézmény; a Gyűlés évente csak kétszer ülésezik, február—márciusban és október—novemberben. Az ülések nyilvánosak vagy zártak, a Gyűlés belátása szerint. A Gyűlés tagjainak meghatalmazásuk idejére mentelmi joguk van. Küldötteknek csak 25. életévüket betöltött orosz alattvalók választhatók, akik tudnak oroszul beszélni és írni. Javadalmazásuk évi 3 000 rubel.

A választást a következőképpen szervezik meg: a 34 zemsztvo-kormányzóságban 2 tagot választ a nemesi gyűlés, hármat a kormányzósági zemsztvo-gyűlés, egyet a városok külön elektorok útján, hármat a parasztok külön elektorok útján, egyet a kereskedők szintén elektorok útján. Ugyanilyen elvek alapján választják meg a nemzemsztvo-kormányzóságok küldötteit is, — de ne soroljuk fel mindezeket az ostoba bürokratikus-rendőri

intézményeket. Annak szemléltetésére, hogy a közvetett választásokat hogyan akarják megszervezni, csupán azt mondjuk el, hogy a parasztküldötteket hogyan választják meg a zemsztvo-kormányzóságokban.

Mindegyik járás 3 elektort választ. Ezek összegyűlnek a kerületi központban és *a nemesi elöljáró elnökletével* (!) három második fokozatú elektort választanak. Ezek az elektorok összegyűlnek a kormányzósági központban a nemesség kormányzósági elöljárójának elnökletével és három parasztképviselőt választanak kizárólag a parasztok soraiból. Ilyenformán háromfordulós a választás!

Ésszel dolgozik Buligin úr. Nem eszi ingyen a cár kenyerét. Buligin alkotmánya, mint az olvasó látja, nem más, mint a népképviselet kicsúfolása. Az önkényuralmi hatalmat, mint már kimutattuk, semmiben sem korlátozzák. Mindkét kamara kizárólag tanácskozó jellegű, mindent csak és kizárólag a cár dönt el. Ez azt jelenti, hogy csalogatnak, de semmit sem adnak. A „képviselet" jellege, elsőzöris, speciálisan *nemesi, földbirtokosi.* A nemeseké a szavazatok fele a felsőházi választások során, az alsóházi választások során pedig majdnem a fele az övék (a zemsztvo-kormányzóságokban a kormányzóság 10 képviselője közül 2 közvetlenül a nemeseké és 3 a lényegében ugyancsak nemesi zemsztvo-gyűléseké). A parasztokat úgy kiszorították a választásból, hogy az már nevetséges. A háromfordulós választás különös gonddal megrostálja az egyszerű népet, mielőtt beengednék a Gyűlésbe.

Másodszor, a legfeltűnőbb *a munkások teljes kizárása.* Ebben a bárányparlamentben az egész képviselet a rendi elven nyugszik. Munkás-„rend" nincs, hiszen nem is lehet. A városi és kereskedői választások az elektorok különböző kategóriáin csak az ipari és kereskedő burzsoáziát szűrik át, de amellett fölöttébb tanulságos, hogy még ezt a burzsoáziát is erősen háttérbe szorítják a nemességhez képest. A cári szolgák, úgy látszik, nem nagyon félnek a földesurak liberalizmusától: elég éles szemük van hozzá, hogy e felületi liberalizmus mögött észrevegyék a „vad földbirtokos" mélyen konzervatív szociális természetét.

Rendkívül hasznos volna, hogy a munkások és a

parasztok széles körben megismerkedjenek a buligini alkotmánnyal. Aligha lehet szemléletesebben megmutatni az állítólag osztályok felett álló cári hatalom igazi törekvéseit és osztályalapját. Aligha képzelhetünk el jobb anyagot az általános, közvetlen, egyenlő és titkos választójog szemléltető oktatására.

Érdekes összevetni ezzel a földbirtokosi-hivatalnoki silány „alkotmánnyal" az orosz politikai pártokról érkező legutóbbi híreket is. A szélsőséges pártokon, a terroristákon és reakciósokon kívül egy angol ujságíró (aki nyilván a „társaságban" forog és olyan egyszerű népet, mint a munkásnép, nem lát) három pártot számol össze: 1) konzervatív vagy pánszláv pártot („szlavofil" rendszer: a cárnak — a hatalom erejét, az alattvalóknak — a vélemények erejét, vagyis képviseleti gyűlést csak tanácskozási joggal); 2) liberális vagy „opportunista" pártot (vezére Sipov, programmja mint általában minden opportunistáé, „két szék közt") és 3) radikális *vagy* (jellemző „vagy"!) alkotmányért küzdő pártot, amely magában foglalja a zemsztvósok, a professzorok „és diákok" (?) többségét. A programm — általános választójog és titkos szavazás.

A konzervatívok állítólag most gyűlnek egybe Pétervárott, a liberálisok május elején Moszkvában, a radikálisok ugyanakkor Pétervárott tartanak kongresszust. A kormánykörök, úgymond, az általános és titkos választójogot egyértelműnek tekintik a *„köztársaság kikiáltásával"*. Valamennyi párt közül a „radikálisok pártja" a legnagyobb.

A buligini tervezet a jelek szerint éppen a konzervatív párt tervezete. Az oszvobozsgyenyista tervezet nagyon hasonlít a „radikális vagy alkotmányért küzdő" (a valóságban egyáltalában nem radikális és az alkotmányért rosszul küzdő) párt programmjához. Végül a „liberális", a Sipov-féle párt valószínűleg valamivel többet akar, mint amennyit Buligin ígér, és valamivel kevesebbet, mint amennyit az alkotmánypártiak követelnek.

A vásáron nagy a forgalom. Jól alkusznak. Licitálnak a társaságbeli derék urak, licitálnak a minden hájjal megkent udvaronc urak is. Minden azért van, hogy engedjen

az árból ez is, az is, de aztán . . . parolát, *amíg a munkások és a parasztok nem avatkoznak be.*

A kormány ügyes játékot űz: a konzervatívokat a liberálisokkal, a liberálisokat a „radikális" oszvobozsgyenyistákkal ijesztgeti, az oszvobozsgyenyistákat a köztársasággal rémíti. Ha ezt lefordítjuk az érdekeknek és a legfőbb érdeknek — a munkások burzsoázia általi kizsákmányolásának — az osztálynyelvére, akkor ez azt jelenti: gyertek csak, földbirtokos és kereskedő urak, alkudjunk meg, osszuk el jószántunkból a hatalmat egyetértésben, amíg nem késő, amíg nem tört ki az igazi népi forradalom, amíg nem áll talpra az egész proletariátus és az egész parasztság, akiket silány alkotmányokkal, közvetett választásokkal és egyéb hivatalnoki kacattal nem lehet jóllakatni.

Az öntudatos proletariátus ne ringassa magát semmiféle illúziókban. Csak ő maga, csak a parasztság által támogatott proletariátus, csak az ő fegyveres felkelésük, csakis az ő elszánt harcuk, a „szabadság vagy halál" jelszavával vívott harcuk biztosíthatja, hogy Oroszország ténylegesen megszabaduljon az egész hűbéri-önkényuralmi rendtől.

„Vperjod" 16. sz.
1905 április 30 (17).
Aláírás: K—v.

A PÁRTSZERVEZETEK KÉTHETENKÉNTI JELENTÉSEIRŐL

Valamennyi pártszervezet és különösen valamennyi *munkás* pártszervezet kéthetenkénti jelentései óriási jelentőségűek lennének a pártnak és szervezeti egybeforrottságának megszilárdítása szempontjából, valamint különösen abból a szempontból, hogy átalakítsuk a párt képviseletét (a kongresszusokon) a szervezett munkások száma szerint.

Ezeknek a jelentéseknek egyes részleteit közölni lehetne a párt Központi Lapjában, s ezzel igen értékes anyagot nyujtanánk a párt tényleges, valódi életéről.

A körök, csoportok stb. tagjainak számát ugyancsak közölni lehetne, mondjuk egy vagy két betűvel jelölve mindegyik csoportot vagy szervezetet. A pártszervezeteink taglétszámáról szóló e jelentések igen jó ellenőrző anyagul szolgálnának. (Tarthatatlan az az ellenvetés, hogy sok helyet foglalnak el. Ha két betűt és a tagok számát jelölő két számot veszünk, például ab 13, cd 41, ef 17 stb. — akkor az ujsághasáb egy sorába *tizenegy* ilyen adat fér el.)

A kongresszusnak a III. és IV. kongresszus közti időt (1 év) két részre kellene osztania. Az első félév folyamán *mindegyik* pártszervezetnek, egészen pártunk legalsóbb kis munkássejtjéig, meg kell alakulnia és okvetlenül *fel kell vennie* a rendszeres kapcsolatot a központtal, *meg kell szerveznie* a rendszeres kéthetenkénti jelentéseket. Meg kell szervezni — így mondom, mert nem elég fogni a címet és írni, ellenőrizni kell a címet, el kell érni, hogy a jelentések eljussanak rendeltetési helyükre stb. stb. Az új szokásnak, a teljesen rendszeres új (kéthetenkénti) jelen-

téseknek erre a megszervezésére 4—5 hónapot* bátran elégnek tekinthetünk. Kétségtelen, hogy ha *az akarat megvan*, ezt *harmadannyi* idő alatt is el lehet érni.

Azután az év második felében a pártszervezetek kéthetenkénti jelentéseinek már úgyszólván konstituáló jelentőségük is lehet, vagyis közvetlenül tőlük tehetjük függővé a párt képviseletének átalakítását a IV. kongresszuson. Például a III. kongresszus mondjuk 1905 áprilisában elhatározza: a IV. kongresszusi pártképviselet átalakításakor csak azok a pártszervezetek vehetők számításba, amelyek 1905 szeptember 1-től rendszeresen megküldték a központnak a kéthetenkénti jelentéseket. Csakis ezeknek a legalább három hónapon át küldött jelentéseknek (vagyis minimum 6 jelentésnek) az alapján határozzuk meg a IV. kongresszuson a párt kongresszusi képviseletét az egyes helységek szociáldemokrata szövetségekbe szervezett munkásainak számával arányosan. A tagok számát ezért feltétlenül minden jelentésben fel kell tüntetni.

A megírás ideje: 1905 április vége.
Először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik" V. köt. 1926.

---

* Ez idő folyamán *mindegyik* szervezet köteles közölni a központtal titkos jelzését (két vagy három betű = a szervezet *neve)* és közöltetni legalább egy jelentését a Központi Lapban, hogy e szervezet *valamennyi* tagja meggyőződhessen arról, hogy a szervezetnek kapcsolata van a központtal.

AZ OSzDMP III. KONGRESSZUSA[89]

1905 ÁPRILIS 12 (25) — ÁPRILIS 27 (MÁJUS 10)

A beszédek, a beszámolók, a határozatok és a határozati javaslatok először 1905-ben jelentek meg „Az OSzDMP harmadik rendes kongresszusa. Teljes jegyzőkönyv"c. könyvben. A KB kiadása. Genf.

Россійская Соц.-Дем. Рабочая Партія.
ПРОЛЕТАРІИ ВСѢХЪ СТРАНЪ, СОЕДИНЯЙТЕСЬ!

ТРЕТІЙ ОЧЕРЕДНОЙ СЪѢЗДЪ

Росс. Соц.-Дем. Рабочей Партіи.

ПОЛНЫЙ ТЕКСТЪ ПРОТОКОЛОВЪ.

Изданіе Центральнаго Комитета.

ЖЕНЕВА
Типографія Партіи. 6, Quai du Cheval Blanc, 6.
1905.

„Az OSzDMP harmadik rendes kongresszusa. Teljes jegyzőkönyv" c. könyv borítólapja. A KB kiadása, Genf 1905

Kisebbítve

I

BESZÉD A KONGRESSZUS TÖRVÉNYESSÉGÉRŐL
ÁPRILIS 13 (26)

Szeretnék válaszolni a kongresszus összehívásának törvényes voltát illető megjegyzésekre. A Központi Bizottság bűnbánóan kinyilatkoztatta, hogy a kongresszus törvénytelen. Maga a Központi Bizottság nevezte „bűnbánónak" a Párttanácsnak küldött üzenetét. De volt-e a Központi Bizottságnak mit megbánnia? A kongresszus teljesen törvényes. Igaz, a szervezeti szabályzat *betűje* szerint törvénytelennek is tekinthetik, de vicclapba illő formalizmusba esnénk, ha így értelmeznénk a szervezeti szabályzatot. A szervezeti szabályzat szelleme szerint viszont a kongresszus teljesen törvényes. Nem a párt van a Párttanácsért, hanem a Párttanács van a pártért. Már a II. kongresszuson, a Szervező Bizottsággal történt incidens alkalmával megállapították, mégpedig maga Plehanov elvtárs állapította meg, hogy a magasabb fokú testület iránti fegyelem előbbre való az alacsonyabbfokú testület iránti fegyelemnél. A Központi Bizottság kijelentette, hogy kész alávetni magát a Párttanácsnak, ha a Párttanács aláveti magát a pártnak, vagyis a kongresszusnak. Ez egészen jogos követelés. A Párttanács mégis elutasította. De, mondják, a Központi Bizottság kétségbevonta a Párttanács lojalitását, és kifejezte bizalmatlanságát vele szemben. De hisz minden alkotmányos országban joguk van az állampolgároknak arra, hogy kifejezzék bizalmatlanságukat egyik vagy másik tisztviselővel vagy intézménnyel szemben. Ettől a jogtól nem lehet őket megfosztani. Végül, ha a Központi Bizottság törvénytelenül járt volna is el, ez talán feljogosította volna a Párttanácsot, hogy szintén törvénytelenül járjon el? Mi biztosítja a szervezeti szabályzat

azon pontjának végrehajtását, hogy a Párttanácsnak össze kell hívnia a kongresszust, ha a teljesjogú szavazatok fele a kongresszus mellett van? A Német Szociáldemokrata Párt szervezeti szabályzatában van egy pont, amely az ellenőrző bizottságra ruházza a kongresszus összehívásának jogát, ha a Vorstand* nem hajlandó összehívni a kongresszust. A mi szervezeti szabályzatunkban nincs ilyen pont, és a kongresszus összehívását csakis maga a párt biztosíthatja. A szervezeti szabályzat szelleméből, sőt, ha egészében vesszük, betűjéből is világosan kitűnik, hogy a Párttanács — a pártbizottságok megbízottja. A bizottságok megbízottja nem hajlandó teljesíteni megbízóinak akaratát. Ha a megbízott nem teljesíti a párt akaratát, a párt nem tehet mást, mint hogy maga hajtsa végre akaratát. És pártunk bizottságainak nemcsak joguk, de kötelességük is volt, hogy maguk hívják össze a kongresszust. S én állítom, hogy a kongresszust teljesen törvényesen hívták össze. Ki lehet döntőbíró a Párttanács és a bizottságok e vitájában? A párt bizottságai, a párt. A párt már régen kifejezte akaratát. A külföldi központi szervek halogatása és huzavonája nem tudott változtatni ezen. A bizottságoknak kötelességük volt, hogy maguk hívják össze a kongresszust, és a kongresszust törvényesen hívták össze.

Válaszolok Tigrov elvtársnak. Tigrov elvtárs azt mondja, hogy nem kell elítélni a Párttanácsot. A Szervező Bizottság beszámolójában elítéli a Párttanácsot. Úgy vélem, Tigrov elvtárs téved, mikor azt mondja, hogy nem szabad távollevőt elítélni. A politikában állandóan távollevők felett kell ítélkezni. Vagy talán nem ítéljük el állandóan lapjainkban, gyűléseinken és mindenütt az eszereket, a bundistákat stb.? Mit tehetnénk, ha távollétükben nem ítélnénk? Hiszen a Párttanács nem akar megjelenni a kongresszuson, ebben az esetben pedig általában soha senkit nem lehetne elítélni. Még hivatalos bíróságok is ítélkeznek így, ha az alperes nem kíván megjelenni a tárgyaláson.

---

* — vezetőség. — *Szerk.*

2

BESZÉD A KAZÁNI ÉS A KUBÁNI BIZOTTSÁG TELJESJOGÚSÁGÁRÓL ÁPRILIS 14 (27)

A mandátumvizsgáló bizottság jelentéséből kitűnik, hogy pártunkban összesen 75 szavazat van, úgy hogy kongresszusunkat jelenlegi összetételében kétségtelenül törvényesnek kell elismerni. Ha figyelembe vesszük azt a gyanakvást, amely kongresszusunkkal szemben most megnyilvánul, akkor dicséretesnek kell tartanunk a mandátumvizsgáló bizottságnak azt a „liberális" törekvését, hogy minél több bizottságot ismerjen el és így növelje a kongresszushoz szükséges törvényes többséget. Ebből a szempontból én még rokonszenvezni is hajlandó vagyok ezzel a „liberalizmussal", másfelől viszont elővigyázatosnak és egyformán elfogulatlannak kell lennünk mindenkivel szemben, s ezekből a megfontolásokból kiindulva kénytelen vagyok helyteleníteni azt, hogy a mandátumvizsgáló bizottság megerősítette a kazáni és a kubáni bizottságot. Az „Iszkra" 89. száma a teljesjogú bizottságok listájában sorolta fel őket, de nem szerepelnek a teljesjogú szervezeteknek azon a listáján, melyet a Párttanács jegyzőkönyvei tartalmaznak. A Párttanács ülésén Martov elvtárs felsorolta az 1904 szeptember 1 előtti teljesjogú bizottságokat.

(Felolvassa a Párttanács jegyzőkönyvének következő részletét:)

„Martov felolvassa javaslatát: A Párttanács, a szervezeti szabályzat 2. pontja értelmében, köteles összehívni a kongresszust, ha az ezt követelő pártszervezetek együttesen a kongresszusi szavazatok felével rendelkeznek. A szervezeti szabályzat 3. pontjához fűzött 1. megjegyzés szerint a kon-

gresszuson csak azok a szervezetek képviseltethetik magukat, amelyeket ebben a tekintetben a párt szervezeti szabályzatának elfogadása óta megerősítettek.

Azok a szervezetek viszont, amelyek a II. kongresszuson nem képviseltették magukat, attól az időponttól kezdve számítanak megerősített szervezeteknek, amikor a Központi Bizottság megerősítette őket, feltéve, hogy ez legalább egy évvel a kongresszus előtt történt. I) A Párttanács leszögezi, hogy a szervezeteknek legalább ugyanennyi ideje kell megerősített szervezeteknek lenniük, hogy szavazatukat elismerjék a kongresszus összehívása mellett nyilatkozó szervezetek összeszámlálásakor. Azok a szervezetek, melyek a II. kongresszuson képviseltették magukat, vagy amelyeket a II. kongresszus választott meg, teljesjogúaknak számítanak. II) Ezt tekintetbe véve 1904 szeptemberéig a kongresszus összehívása kérdésének eldöntésére csupán a következő szervezetek jogosultak: 1) A Központi Bizottság, 2) a Központi Lap, 3) a Külföldi Liga, 4—20) a pétervári, a moszkvai, a harkovi, a kievi, az odesszai, a nyikolajevi, a doni, a jekatyerinoszlavi, a szarátovi, az ufai (jelenleg urali), az északi, a tulai, a tveri, a nyizsnyijnovgorodi, a bakui, a batumi, a tifliszi (addigra letelik az egy év a kaukázusi szövetség megerősítése óta), 21—23) a bányavidéki (donyeci), szibériai és krimi szövetség.

Minthogy ezek a szervezetek teljesjogúak, a kongresszuson 46 szavazatra van joguk. A Párttanács tagjainak 5 szavazatával együtt a kongresszusi szavazatok száma összesen 51, a kongresszus összehívásához pedig következésképpen 26 szavazat szükséges, vagyis az itt felsorolt teljesjogú szervezetek közül 13 szervezet szavazata. A Központi Bizottságot felhívjuk, közölje a Párttanáccsal, mikor erősítette meg a kongresszus után alakult új bizottságokat."

A határozat első részét egyhangúlag elfogadták.

Azután Glebov elvtárs ugyanazon az ülésen mondott beszédében felolvasta az újonnan alakult bizottságok listáját.

Glebov elvtárs beszéde (a Párttanács jegyzőkönyvéből):

„Egyetértek Martov elvtárssal s csupán az újonnan alakult bizottságokat sorolom fel: a szmolenszki és az asztraháni, megerősítve 1903 szeptemberében; a voronyezsi (Harci Pénz-

tár) 1904 januárjában; a rigai — januárban; a poleszjei — áprilisban; az északnyugati — áprilisban; a kurszki — januárban; az orel-brjanszki — 1903 szeptemberében; a szamárai — 1903 szeptemberében; az urali (ufai) — áprilisban."

Ezeket a tényeket Orlovszkij elvtárs nyilvánosságra hozta „A Tanács a párt ellen" című brosúrájában, s a Párttanács mindmáig nem cáfolta meg ezeket, nem hozta nyilvánosságra a vitás bizottságok megerősítésének időpontját, s ez amellett szól, hogy nyilván nincsenek bizonyítékai e bizottságok megerősítése mellett. A Párttanácsnak ugyanazon az ülésén Martov elvtárs egyik beszédében rámutatott arra, hogy véleménye szerint augusztusban meg kell erősíteni további két bizottságot, mégpedig a kremencsugit és a poltavait, de akkor sem volt szó a kazáni és a kubáni bizottságról.

Majd a júliusi nyilatkozat után Glebov elvtárs elküldte nekem a Központi Bizottság üléseinek teljes jegyzőkönyvét, amelyből ugyancsak nem tűnik ki sem a kazáni, sem a kubáni bizottság megerősítése, és a Központi Bizottság későbbi ülésein sem volt szó megerősítésükről, mint azt Letnyev elvtárs[90], a Központi Bizottság tagja tanusítja; igaz ugyan, hogy Zimin elvtárs[91], a Központi Bizottság tagja, mintha emlékezne a kazáni és a kubáni bizottságok megerősítésére, de semmi biztosat nem tud mondani.

A mandátumvizsgáló bizottságnak az a döntése, hogy e bizottságokat teljesjogúaknak kell elismernünk, mivel ténylegesen megállapították, hogy több mint egy éve működnek, nem helyes, s ezért javaslom, hogy ezeket a bizottságokat ne tekintsük teljesjogúaknak.

3

HATÁROZATI JAVASLAT AZ OSzDMP-NEK A FEGYVERES FELKELÉSHEZ VALÓ VISZONYÁRÓL

Figyelembe véve,

1) hogy a proletariátus, minthogy helyzeténél fogva az élenjáró és legkövetkezetesebb forradalmi osztály, arra van hivatva, hogy vezére és vezetője legyen az oroszországi általános demokratikus forradalmi mozgalomnak;

2) hogy a proletariátusnak a forradalom idején be kell töltenie ezt a szerepet, mert csak ezzel biztosítja magának a legkedvezőbb hadállást ahhoz, hogy tovább harcoljon a szocializmusért a születőfélben levő burzsoá-demokratikus Oroszország vagyonos osztályai ellen;

3) hogy a proletariátus csak akkor töltheti be ezt a szerepet, ha a szociáldemokrácia zászlaja alatt önálló politikai erővé szerveződik, s a sztrájkok és tüntetések alkalmával minél szorosabb egységben lép fel, —

az OSzDMP III. kongresszusa megállapítja, hogy a jelenlegi forradalmi helyzetben a párt egyik legfőbb feladata az, hogy megszervezze a proletariátus erőit az önkényuralom ellen politikai tömegsztrájkok és fegyveres felkelés útján vívandó közvetlen harcra, és erre a célra tájékoztató és vezető apparátust létesítsen, s ennélfogva a kongresszus megbízza a Központi Bizottságot, valamint a helyi bizottságokat és szövetségeket, hogy lássanak hozzá a politikai tömegsztrájk előkészítéséhez, szervezzenek külön csoportokat fegyverek szerzésére és szétosztására, dolgozzák ki a fegyveres felkelésnek és a felkelés közvetlen vezetésének tervét. E feladatot úgy lehet és úgy kell végrehajtani, hogy a proletariátus osztályöntudatának felébresztéséért

folyó általános munka necsak semmiféle kárt ne szenvedjen miatta, hanem ellenkezőleg, e feladat végrehajtása segítsen e munkát elmélyíteni és eredményesebbé tenni.

A megírás ideje:
1905 április 14 (27).

4

HATÁROZATI JAVASLAT A FEGYVERES FELKELÉSRŐL

A kongresszus a gyakorlati pártmunkások tapasztalatai és a munkástömegek hangulata alapján megállapítja, hogy a felkelés előkészítésén nemcsak fegyverek beszerzését és csoportok alakítását stb. kell érteni, hanem a tapasztalatok gyüjtését is, vagyis azt, hogy gyakorlatilag meg kell próbálkozni egyes fegyveres akciókkal, például a fegyveres osztagok egyes nyilvános népgyűlések alkalmával szálljanak szembe a rendőrséggel és a katonasággal, fegyveres osztagok támadják meg a börtönöket és a kormányhivatalokat stb. A kongresszus teljesen a párt helyi központjaira és Központi Bizottságára bízza az effajta akciók határának és az akciókra legkedvezőbb alkalmaknak megállapítását, teljesen megbízik az elvtársak taktikai érzékében, akik elejét tudják venni annak, hogy az erőket egyes és jelentéktelen terrorista akciókra tékozolják el, s felhívja valamennyi pártszervezetet, hogy vegye figyelembe a tapasztalat fent ismertetett útmutatásait.

A megírás ideje: 1905 április vége.

Először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik" XVI. köt. 1931.

5

BESZÉD A FEGYVERES FELKELÉS KÉRDÉSÉRŐL ÁPRILIS 15 (28)

Valaki azt mondta itt, hogy elvileg eléggé világos a kérdés. A szociáldemokrata irodalomban azonban voltak olyan megnyilatkozások (lásd az „Iszkra" 62. számát és Akszelrod elvtárs előszavát Rabocsij brosúrájához), amelyek azt mutatják, hogy a kérdés mégsem olyan világos. Az „Iszkra" és Akszelrod összeesküvősdiről beszélt, kifejezték azt az aggályukat, hogy egyesek majd túl sokat fognak gondolni a felkelésre. Bebizonyosodott azonban, hogy túlságosan keveset gondoltak rá... A Rabocsij brosúrájához írt előszóban Akszelrod elvtárs azt mondja, hogy csak „a nép elvadult tömegeinek" felkeléséről lehet szó. Az élet megmutatta, hogy nem az „elvadult tömegek" felkeléséről, hanem a szervezett harcra képes öntudatos tömegek felkeléséről van szó. Az elmúlt év története megmutatta, hogy mi nem vettük eléggé figyelembe a felkelés jelentőségét és elkerülhetetlen voltát. Figyelmünket a dolog gyakorlati oldalára kell fordítanunk. Ebből a szempontból rendkívül fontos a gyakorlati — a pétervári, a rigai, a kaukázusi — pártmunkások és a munkások tapasztalata. Ezért én szeretném, hogy az elvtársak mondják el tapasztalataikat, s így majd gyakorlati, nempedig skolasztikus lesz a vita. Tisztáznunk kell, milyen a proletariátus hangulata, képesnek érzik-e a munkások magukat a harcra és a harc vezetésére. Okvetlenül összesítenünk kell a kollektív tapasztalatokat, hiszen mindezidáig nem általánosítottuk őket.

6

BESZÉD A FEGYVERES FELKELÉS KÉRDÉSÉRŐL ÁPRILIS 16 (29)

A vita során gyakorlati síkra terelődött a kérdés — a tömegek hangulatáról beszélünk. Leszkov elvtársnak[92] igaza van abban, hogy a hangulat nem egységes. De igaza van Zsarkov elvtársnak is, hogy feltétlenül számolnunk kell azzal, hogy a felkelés kétségtelenül végbe fog menni, akárhogyan vélekedünk is mi felőle. Felvetődik a kérdés: van-e elvi nézeteltérés a beterjesztett határozati javaslatok között? Én semmi ilyesmit nem látok. Noha engem a békítgetés leghevesebb ellenzőjének tartanak, mégis megpróbálom kibékíteni és összeegyeztetni a két határozati javaslatot, megkísérlem összebékíteni őket. Semmi kifogásom sincs a Voinov elvtárs javaslatához fűzött módosítás ellen. A kiegészítésben sem látok elvi nézeteltérést. A legerélyesebb részvételből még nem következik a hegemónia. Nézetem szerint Mihajlov elvtárs pozitívabban fejezte ki magát — ő hangsúlyozta a hegemóniát, mégpedig konkrét formában. Az angol proletariátus szocialista forradalom megvalósítására hivatott — ez kétségtelen; de kétségtelen az is, hogy jelenleg képtelen ezt végrehajtani, mivel társadalmilag szervezetlen és a burzsoázia korrumpálta. Ugyanezt a gondolatot megtaláljuk Voinov elvtársnál is; a legerélyesebb részvétel kétségtelenül a legdöntőbb is. Hogy a forradalom kimenetelét a proletariátus dönti-e el — ezt teljes határozottsággal nem állíthatjuk. Ugyanez vonatkozik a vezér szerepére is. Voinov elvtárs tervezetében óvatosabb kifejezést látunk. A szociáldemokrácia megszervezheti a felkelést, el is döntheti, de hogy biztosítva lesz-e számára a vezető szerep, azt nem lehet előre eldönteni — ez a proletariátus erejétől, szerve-

zettségétől függ. Meglehet, hogy a kispolgárság szervezettebb lesz, és diplomatái erősebbeknek, felkészültebbeknek bizonyulnak. Voinov elvtárs óvatosabb, azt mondja: „betöltheted"; „be fogod tölteni" — mondja Mihajlov elvtárs. Meglehet, hogy a forradalom kimenetelét a proletariátus fogja eldönteni, de ezt teljes határozottsággal nem állíthatjuk. Mihajlov és Szosznovszkij elvtárs követte el azt a hibát, melyet Voinov elvtársnak vetettek szemére: „Ne akkor dicsekedj, mikor indulsz a csatába." — „Biztosításához az szükséges" — mondja Voinov, ők viszont azt mondják: „szükséges és elégséges". Ami a külön harci csoportok megalakítását illeti, azt mondhatom, hogy szükségesnek tartom őket. Nincs miért féljünk ilyen külön csoportok alakításától.

7

HATÁROZATI JAVASLAT A FEGYVERES FELKELÉSRŐL[93]

Figyelembe véve,

1) hogy a proletariátus, mint helyzeténél fogva a leghaladottabb és az egyetlen következetesen forradalmi osztály, vezetőszerepre hivatott az oroszországi általános demokratikus forradalmi mozgalomban;

2) hogy ez a mozgalom jelenleg már szükségszerűvé tette a fegyveres felkelést;

3) hogy ebben a felkelésben a proletariátus elkerülhetetlenül a legerélyesebben részt fog venni, s részvétele fogja meghatározni a forradalom sorsát Oroszországban;

4) hogy e forradalomban csak akkor lehet a proletariátusé a vezető szerep, ha egységes és önálló politikai erővé forr össze a proletariátus harcát nemcsak eszmeileg, hanem gyakorlatilag is vezető szociáldemokrata munkáspárt zászlaja alatt;

5) hogy a proletariátus számára csak e szerep betöltése biztosíthatja a legkedvezőbb feltételeket a szocializmusért, a burzsoá-demokratikus Oroszország vagyonos osztályai elleni harchoz; —

az OSzDMP III. kongresszusa úgy véli, hogy a jelenlegi forradalmi helyzetben a párt egyik legfőbb és halaszthatatlan feladata az, hogy megszervezze a proletariátust az önkényuralom ellen fegyveres felkelés útján vívandó közvetlen harcra.

Ezért a kongresszus valamennyi pártszervezetet utasítja, hogy

a) propagandával és agitációval magyarázzák meg a proletariátusnak a napirenden levő fegyveres felkelésnek

nemcsak politikai jelentőségét, hanem gyakorlati és szervezési vonatkozásait is,

b) e propaganda és agitáció során világítsák meg a politikai tömegsztrájkok szerepét, amelyeknek a felkelés kezdetén és folyamán nagy jelentőségük lehet,

c) a legerélyesebb intézkedéseket foganatosítsák a proletariátus felfegyverzésére, valamint a fegyveres felkelés és közvetlen vezetése tervének kidolgozására, s alakítsanak erre a célra a szükséghez mérten külön csoportokat pártmunkásokból.

A megírás ideje:
1905 április 16 (29).

8

BESZÉD A KORMÁNY TAKTIKÁJÁVAL SZEMBEN A FORRADALOM KÜSZÖBÉN ELFOGLALANDÓ ÁLLÁSPONTRÓL ÁPRILIS 18 (MÁJUS 1)

Nehéz helyzetben vagyunk. Három határozati javaslatunk és három módosításunk van. A határozati javaslatok szaporodnak és fejlődnek, s ez a folyamat egyáltalán nincs szabályozva. A téma szélesebbkörűnek bizonyult, mint az előadó vélte. Vissza kell adnunk a javaslatot a bizottságnak, noha Szergejev elvtárs[94], ha jól látom, kineveti ezt a javaslatot. A nyílt fellépés kérdését valamennyi szónok érintette. A beszámoló megfelel a témának, de ki kell egészíteni. Az egyesületekben való részvétel kérdésében két felfogás csapott össze. A kongresszus nem adhat kategorikus utasításokat az egyesületekben való részvétel kérdésében. Minden eszközt fel kell használnunk agitációra. A Sidlovszkij-bizottság tapasztalataiból nem lehet abszolút elutasító álláspontot levezetni. Azt mondják, hogy a javaslatban nincs semmi új. Ami jó, azt újra meg újra el kell mondani. Zimin elvtárs véleménye darabos. Nem lehet kategorikusan válaszolni arra a kérdésre, hogy részt kell-e vennünk az országgyűlésen vagy sem. Minden a politikai szituációtól, a választási rendszertől és más konkrét feltételektől függ, amelyeket előre nem lehet számba venni. Azt mondják, az országgyűlés szemfényvesztés. Ez igaz, de néha a szemfényvesztés leleplezése céljából részt kell venni a választásokon. Nem adhatunk mást, mint általános direktívát. Ismétlem, véleményem szerint az összes javaslatokat vissza kell adni a bizottságnak, a bizottságot pedig ki kell bővíteni.

9

KIEGÉSZÍTÉS A KORMÁNY POLITIKÁJÁVAL SZEMBEN A FORRADALOM KÜSZÖBÉN ÉS A FORRADALOM IDEJÉN ELFOGLALANDÓ ÁLLÁSPONT KÉRDÉSÉBEN BENYUJTOTT HATÁROZATI JAVASLATHOZ

Talán ki lehet elégíteni Alekszandrov elvtársat[95] Smidt[96] javaslatának alábbi módosításaival (hozzávetőleg):

1) ahelyett, hogy „megállapítja" (a kongresszus), ezt mondanánk: a kongresszus *megerősíti* a szociáldemokrácia régi taktikáját, melyet a II. kongresszus szabott meg, s részletesen megvilágítja, hogyan kell alkalmazni azt a jelenlegi helyzetben (vagy valahogy így)

2) még egy pontot fűznénk a határozati javaslathoz, körülbelül ilyen tartalommal:

Ami azokat a valóságos és állítólagos engedményeket illeti, melyeket a megrendült önkényuralom tesz most általában a demokráciának, s különösen a munkásosztálynak, a szociáldemokrata munkáspártnak *ki kell használnia ezeket* egyfelől arra, hogy a gazdasági helyzet minden javulását és a szabadság minden kiterjesztését *állandósítsa* a nép számára a harc fokozása végett, másfelől pedig arra, hogy hajthatatlanul leleplezze a proletariátus előtt a kormány reakciós céljait, leleplezze a kormánynak azt a törekvését, hogy megossza, megmételyezze a munkásosztályt és elterelje figyelmét életbevágó érdekeiről a forradalmi helyzetben.

A megírás ideje: 1905 április vége.

Először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik" XVI. köt. 1931.

10

HATÁROZATI JAVASLAT AZ OSzDMP NYILT POLITIKAI FELLÉPÉSÉNEK KÉRDÉSÉRŐL

Figyelembe véve,

1) hogy az oroszországi forradalmi mozgalom valamelyest már megingatta és dezorganizálta az önkényuralmi kormányt, amely most kénytelen viszonylag jelentős mértékben megadni a politikai fellépés szabadságát a vele szemben ellenséges osztályoknak;

2) hogy a politikai fellépésnek e szabadságát a leginkább és majdnem kizárólag a burzsoá osztályok használják ki s ezzel még inkább erősítik korábbi gazdasági és politikai fölényüket a munkásosztállyal szemben és fokozzák azt a veszélyt, hogy a proletariátus a burzsoá demokrácia puszta függvényévé válik;

3) hogy a munkástömegek körében mind szélesebben kialakul és (kitör, felszínre tör) az a törekvés, hogy önállóan és nyiltan lépjenek ki a politikai küzdőtérre akár (jelentéktelen esetekben akár) a szociáldemokrácia mindennemű részvétele nélkül is;

az OSzDMP III. kongresszusa felhívja valamennyi pártszervezet figyelmét arra, hogy

a) fel kell használnunk a társadalom és a nép nyilt politikai fellépésének minden alkalmát a sajtóban, az egyesületekben és a gyűléseken arra, hogy az általános demokratikus követelésekkel szembeállítsuk a proletariátus önálló osztálykövetelését, hogy fejlesszük a proletariátus öntudatát és e fellépések során önálló szocialista erővé szervezzük a proletariátust;

b) fel kell használnunk minden legális vagy féllegális lehetőséget munkásegyesületek, munkásszövetségek és szervezetek alakítására; s törekednünk kell arra, hogy

(ilyen vagy olyan úton) biztosítsuk a szociáldemokrácia túlnyomó befolyását ezekben a szervezetekben, hogy ezeket a majdani legális oroszországi szociáldemokrata munkáspárt támaszpontjaivá változtassuk;

c) intézkedéseket kell tennünk, hogy pártszervezeteink konspirációs apparátusuk fenntartása és fejlesztése mellett haladéktalanul hozzálássanak azoknak a célszerű formáknak az előkészítéséhez, amelyeknek a keretei közt — amikor csak lehetséges — áttérhetnek a nyilt szociáldemokrata tevékenységre, nem riadva vissza a kormány fegyveres erőivel való összeütközéstől sem.

A megírás ideje: 1905 április 19 (május 2).

Először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik" V. köt. 1925.

11

HATÁROZATTERVEZET A SZOCIÁLDEMOKRÁCIÁNAK AZ IDEIGLENES FORRADALMI KORMÁNYBAN VALÓ RÉSZVÉTELÉRŐL

Figyelembe véve,

1) hogy a proletariátusnak ahhoz, hogy valóban tömegesen, szabadon és nyiltan harcolhasson a burzsoázia ellen, minél nagyobb politikai szabadságra, következésképp a köztársasági rendnek minél teljesebb megvalósítására van szüksége;

2) hogy jelenleg a lakosság különböző burzsoá és kispolgári rétegeinek, a parasztságnak stb. mind több, mind jelentősebb számú képviselője lép fel forradalmi-demokratikus jelszavakkal, amelyek természetesen és szükségszerűen következnek a nép tömegeinek legfőbb szükségleteiből, melyeknek kielégítése — ami az önkényuralmi rendben lehetetlen — az egész oroszországi társadalmi-gazdasági élet objektív fejlődésének követelményei folytán feltétlenül szükséges;

3) hogy a nemzetközi forradalmi szociáldemokrácia mindig elismerte, hogy a proletariátusnak a legerélyesebben támogatnia kell a forradalmi burzsoáziát valamennyi reakciós osztály és intézmény elleni harcában, azzal a feltétellel, hogy a proletariátus pártja megőrzi teljes önállóságát és szigorúan kritikus álláspontra helyezkedik ideiglenes szövetségeseivel szemben;

4) hogy az oroszországi önkényuralmi kormányt csak úgy lehet megdönteni, ha helyét egy ideiglenes forradalmi kormány foglalja el, s csak így biztosítható az egész nép akaratának valóban szabad és csorbítatlan kifejezése Oroszország új politikai rendjének meghatározásakor, csak így biztosítható a politikai és gazdasági átalakításokat tartalmazó legközelebbi, közvetlen programmunk végrehajtása;

5) hogy ha az önkényuralmi kormányt nem váltja fel ideiglenes forradalmi kormány, amely Oroszország összes forradalmi-demokratikus osztályaira és osztályelemeire támaszkodik, akkor lehetetlen a köztársaság kivívása és nem lehet megnyerni a forradalomnak a proletariátus és különösen a parasztság elmaradt, fejletlen rétegeit, amelyeknek érdekei feltétlenül ellenkeznek az önkényuralmi-hűbéri renddel, s amelyek jelentős mértékben csak a bénító politikai légkör nyomasztó terhe folytán tartanak ki az önkényuralom mellett vagy tartózkodnak az ellene való harctól;

6) hogy mivel Oroszországban van szociáldemokrata munkáspárt, amely ugyan fejlődésének csak kezdetén van még, de meg van szervezve, s amely — különösen a politikai szabadság viszonyai közt — képes ellenőrizni és irányítani képviselőinek működését az ideiglenes forradalmi kormányban, az a veszély, hogy e képviselők letérhetnek a helyes osztályútról, nem kiküszöbölhetetlen, —

az OSzDMP harmadik kongresszusa lehetségesnek tartja, hogy a párt meghatalmazottjai résztvegyenek az ideiglenes forradalmi kormányban azzal a céllal, hogy a forradalmi burzsoá demokráciával együtt kíméletlenül harcoljanak minden ellenforradalmi kísérlet ellen, s hogy védelmezzék a proletariátus önálló osztályérdekeit, e részvételnek azonban az a feltétele, hogy a párt szigorúan ellenőrizze meghatalmazottjait és következetesen óvja a teljes szocialista forradalomra törekvő és ebben a tekintetben valamennyi burzsoá-demokratikus párttal és osztállyal szemben ellenséges szociáldemokrata munkáspárt függetlenségét.

A megírás ideje: 1905 április vége.
Először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik" V. köt. 1926.

12

KIEGÉSZÍTÉS A SZOCIÁLDEMOKRÁCIÁNAK AZ IDEIGLENES FORRADALMI KORMÁNYBAN VALÓ RÉSZVÉTELÉRŐL SZÓLÓ HATÁROZATI JAVASLATHOZ

Még egy érv az ideiglenes forradalmi kormányban való részvétel mellett

— hogy amit pártunk jobbszárnya javasol, vagyis hogy már most feltétlenül mondjunk le az ideiglenes forradalmi kormányban való részvételről, az elkerülhetetlenül határozatlanságra, felemásságra és szétforgácsoltságra ítéli a forradalmi proletariátusnak a fegyveres felkelés előkészítésére, megszervezésére és végrehajtására irányuló tevékenységét; —

A megírás ideje: 1905 április vége.

Először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik" XVI. köt. 1931.

13

ELŐADÓI BESZÉD A SZOCIÁLDEMOKRÁCIÁNAK AZ IDEIGLENES FORRADALMI KORMÁNYBAN VALÓ RÉSZVÉTELÉRŐL ÁPRILIS 18 (MÁJUS 1)

Az én feladatom az, hogy kifejtsem a szociáldemokráciának az ideiglenes forradalmi kormányban való részvétele kérdését. Első pillantásra furcsának tűnhet fel, hogy ez a kérdés egyáltalán felmerült. Azt hihetné az ember, hogy a szociáldemokrácia ügyei nagyszerűen állnak és igen nagy a valószínűsége annak, hogy a szociáldemokrácia résztvesz az ideiglenes forradalmi kormányban. Valójában ez nem így van. Donkihotizmus lenne, ha ezt a kérdést a közeli gyakorlati megvalósítás szempontjából tárgyalnánk. Ezt a kérdést azonban nem annyira a gyakorlati helyzet, mint inkább az irodalmi vita erőszakolta ránk. Sohasem szabad szem elől tévesztenünk, hogy ezt a kérdést először Martinov vetette fel, még *január 9 előtt.* „Két diktatúra" című brosúrájában Martinov ezt írta (10—11. old.):

„Képzelje el a kedves olvasó egy pillanatra, hogy a lenini utópia megvalósul. Képzelje el, hogy a pártnak, amelynek keretei annyira leszűkültek, hogy csak hivatásos forradalmárok vannak soraiban, sikerült «az össznépi fegyveres felkelést előkészítenie, *kitűznie* és végrehajtania». Nem nyilvánvaló-e, hogy az egész nép akarata rögtön a forradalom után éppen ezt a pártot *nevezné ki* ideiglenes kormánnyá? Nem nyilvánvaló-e, hogy a nép éppen erre a pártra, s nem valamilyen másik pártra bízná a forradalom további sorsát? Nem nyilvánvaló-e, hogy ez a párt, hogy ne legyen méltatlan a nép előzetes bizalmára, kénytelen lenne, *köteles* lenne kezébe venni a hatalmat és megtartani mindaddig, míg forradalmi intézkedésekkel meg nem szilárdítja a forradalom diadalát?"

Hihetetlen, hogy így vessék fel a kérdést, de mégis így van: Martinov úgy véli, hogy ha nagyon jól előkészíte-

nénk és előrelendítenénk a felkelést, kétségbeejtő helyzetbe kerülnénk. Ha elmondanánk vitánkat egy külföldinek, soha el nem hinné, hogy így is fel lehet vetni a kérdést, és nem értene meg bennünket. Vitánkat csak az értheti meg, aki ismeri az oroszországi szociáldemokrácia nézeteinek történetét és ismeri a „Rabocseje Gyelo" „hátulkullogós" nézeteinek jellegét. E kérdés az elmélet halaszthatatlan kérdésévé vált, mely okvetlenül tisztázásra szorul. E kérdés nem más, mint céljaink tisztázottságának kérdése. Nagyon kérem az elvtársakat, hogy amikor majd az oroszországi gyakorlati pártmunkások előtt ismertetik vitáinkat, nyomatékosan hangsúlyozzák, hogy Martinov így veti fel a kérdést.

Az „Iszkra" 96. száma közölte Plehanov cikkét. Mi nagyon becsültük és becsüljük Plehanovot azokért a „sebekért", amelyeket ő ejtett az opportunistákon, s amelyekkel rengeteg ember megtisztelő gyűlöletét érdemelte ki. Nem becsülhetjük azonban Martinov védelmezéséért. E cikkben nem a régi Plehanovval van dolgunk. Cikkének ezt a címet adja: „A hatalom megragadásának kérdéséhez". Ezzel mesterségesen leszűkíti a kérdést. Mi ezt a kérdést sohasem vetettük így fel. Plehanov úgy tünteti fel a dolgot, mintha a „Vperjod" Marxot és Engelst nevezte volna a „filiszterség virtuózainak". Valójában azonban nem így van, ez egy kis hamisítás. A „Vperjod" külön hangsúlyozta, hogy Marx általános elgondolása helyes ebben a kérdésben. A filiszterség Martinovra vagy L. Martovra vonatkozott. Bármennyire készek vagyunk is nagyrabecsülni mindazokat, akik Plehanovval együtt dolgoznak, Martinov mégsem Marx. Plehanov rosszul teszi, hogy kendőzni próbálja Martinov dolgait.

Martinov azt állítja, hogy ha döntő részt vállalunk a felkelésben, akkor az a nagy veszély fenyeget, hogy a proletariátus a hatalom átvételére kényszerít bennünket. Van ebben az okoskodásban valami sajátos logika, csak éppen fordított. E sajátos utalással kapcsolatban, hogy tudniillik az önkényuralom elleni harcban veszélyes a győzelem, a „Vperjod" megkérdezi Martinovot és L. Martovot, miről is van szó: szocialista vagy demokratikus diktatúráról? Idézik Engels híres szavait, amelyek szerint veszé-

lyes annak a vezérnek a helyzete, aki a teljes uralomra még nem érett osztály nevében veszi át a hatalmat. A „Vperjod"-ban megmagyaráztuk, hogy Engels szerint akkor veszélyes a vezér helyzete, amikor *post factum** konstatálja, hogy az elvek és a valóság, a szavak és a tények nem egyeznek. Ez a nemegyezés a politikai csőd, nempedig a fizikai vereség értelmében vezet pusztulásra**. Azt kell állítania (ez Engels gondolata), hogy a forradalom szocialista, holott valójában csak demokratikus. Ha most azt ígérnénk Oroszország proletariátusának, hogy azonnal biztosítani tudjuk a teljes uralmat, akkor ugyanabba a a hibába esnénk, mint az eszerek. Mi, szociáldemokraták, mindig is mulattunk az eszereknek ezen a hibáján, mikor azt mondták, hogy a forradalom „nem burzsoá, hanem demokratikus" lesz. Mi mindig mondtuk, hogy a forradalom nem gyengíteni, hanem erősíteni fogja a burzsoáziát, viszont a proletariátus számára megteremti a szocializmusért való sikeres harc szükséges feltételeit.

De ha már demokratikus forradalomról van szó, akkor két erő van a porondon: az önkényuralom és a forradalmi nép, vagyis a proletariátus, mint legfőbb harcoló erő, és a parasztság meg minden egyéb kispolgári elem. A proletariátus érdekei nem azonosak a parasztság és kispolgárság érdekeivel. A szociáldemokrácia mindig hangsúlyozta, hogy a forradalmi nép mélyében elkerülhetetlen ez az osztálykülönbség. Heves harcok közepette átkerülhet egyik kézből a másikba az, amiért a harc folyik. A forradalmi nép a nép egyeduralmára törekszik, a reakciós elemek mind a cár önkényuralmát védelmezik. A sikeres forradalom ezért szükségképpen nem lehet más, mint a proletariátus és a parasztság demokratikus diktatúrája, amelyeknek az érdekei a *cár önkényuralmával szemben* megegyeznek. Az „Iszkra" és a „Vperjod" megegyezett abban a jelszóban, hogy „külön menjünk, együtt üssünk", de a „Vperjod" még hozzáteszi, hogy ha együtt ütjük, akkor együtt verjük le az ellenséget, együtt verjük vissza az ellenségnek azokat a kísérleteit is, amelyekkel visszaszerezni

* — a dolog megtörténte után, utólag. — *Szerk.*
** Lásd ebben a kötetben 275—276. old. — *Szerk.*

próbálja az elvesztettet. Az önkényuralom megdöntése után a harc nem szűnik meg, hanem kiélesedik. A reakciós erők akkor szervezkednek csak igazán a harcra. Ha kiadjuk a felkelés jelszavát, akkor ne ijesztgessük a szociáldemokráciát a felkelés győzelmének lehetőségével. Miután kiharcoltuk a nép egyeduralmát, meg kell azt védelmeznünk — s ez éppen a forradalmi-demokratikus diktatúra. Semmi okunk sincs rá, hogy féljünk tőle. A köztársaság kivívása óriási vívmány a proletariátus számára, noha a szociáldemokrata szemében a köztársaság nem „abszolút ideál", mint a burzsoá forradalmár szemében, hanem csak eszköz, amely biztosítja a szabadságot a szocializmusért való széleskörű harchoz. Parvus azt mondja, hogy a szabadság kivívása egyetlen országban sem követelt ilyen óriási áldozatokat. Ez igaz. Igazolja ezt az európai burzsoá sajtó is, amely a távolból figyelemmel kíséri az orosz eseményeket. Az önkényuralom hihetetlenül erős ellenállást fejt ki még a legelemibb reformokkal szemben is, s minél erősebb a hatás, annál erősebb az ellenhatás. Ezért igen valószínű az önkényuralom teljes összeomlása. A forradalmi-demokratikus diktatúra kérdésének csak akkor van értelme, ha az önkényuralmat teljesen megdöntöttük. Lehetséges, hogy megismétlődnek nálunk az 1848—1850-es események, vagyis az önkényuralmat nem döntik meg, hanem csak korlátozzák, és az önkényuralom alkotmányos monarchiává alakul át. Ebben az esetben szó sem lehet semmiféle demokratikus diktatúráról. De ha az önkényuralmi kormányt valóban megdöntjük, akkor egy másik kormányt kell a helyére állítani. Ez pedig nem lehet más, mint egy ideiglenes forradalmi kormány. Ez a kormány csak a forradalmi népre, vagyis a proletariátusra és a parasztságra támaszkodhat. Az ideiglenes kormány nem lehet más, mint diktatúra, vagyis nem a „rend", hanem a háború szervezete lesz. Aki rohamra indul az erőd ellen, az nem mondhat le arról, hogy folytassa a háborút azután is, amikor az erődöt elfoglalta. Vagy—vagy: vagy azért foglaljuk el az erődöt, hogy meg is tartsuk, vagy ne is induljunk rohamra és jelentsük ki, hogy csak egy kis helyet szeretnénk az erőd körül.

Áttérek Plehanovra. Plehanov gyökerében helytelen

módszert alkalmaz. Kitér a fontos elvi kérdések elől, kicsinyes kötekedésbe bocsátkozik, s közben kisebb szemfényvesztést alkalmaz. (Barszov elvtárs közbeszólása: „Úgy van!") A „Vperjod" kijelenti, hogy általában helyes Marx sémája (mely szerint az önkényuralmat előbb burzsoá monarchia, majd utána kispolgári demokratikus köztársaság váltja fel), de ha mi eleve e sémára korlátozzuk azt a határt, ameddig elmegyünk, filiszterek leszünk. Szóval, amikor Plehanov védelmébe veszi Marxot, ez *„verlorene Liebesmühe"* (kárbaveszett igyekezet). Plehanov Martinovot védelmezve idézi azt az „Üzenetet"[97], amelyet a Kommunisták Szövetségének[98] Központi Vezetősége intézett a szövetség tagjaihoz. Ezt az „Üzenetet" Plehanov megint csak helytelenül fejti ki. Mélyen hallgat arról, hogy ez az „Üzenet" akkor íródott, mikor már kiderült, hogy a népnek a berlini proletariátus 1848-as győzelmes felkelése ellenére sem sikerült teljes győzelmet aratnia. Az abszolutizmust már felváltotta az alkotmányos burzsoá monarchia, s következéskép az egész forradalmi népre támaszkodó ideiglenes kormányról szó sem lehetett. Az „Üzenet" lényege abban foglalható össze, hogy Marx a népi felkelés kudarca után azt tanácsolja a munkásosztálynak, hogy szervezkedjen és készülődjön. Hát alkalmasak ezek a tanácsok arra, hogy megvilágítsák a felkelés kezdete előtti oroszországi helyzetet? Tisztázzák ezek a tanácsok vitás kérdésünket, amely a proletariátus győzelmes felkelését feltételezi? Az „Üzenet" így kezdődik: „... A Szövetség az 1848—1849-es két forradalmi év alatt kétféleképpen megállta a helyét: először azáltal, hogy tagjai mindenütt energikusan belevetették magukat a mozgalomba ... továbbá azáltal, hogy felfogása a mozgalomról" (amint azt egyebek közt a „Kommunista Kiáltvány" rögzítette) „az egyetlen helyes felfogásnak bizonyult ..." „Ugyanakkor a Szövetség korábbi szilárd szervezete jelentősen meglazult. A tagok nagyrésze, miután közvetlenül résztvett a forradalmi mozgalomban, úgy vélte, hogy a titkos társaságok kora lezárult és egymagában a nyilvános tevékenység is elegendő. Az egyes körök és helyi csoportok beletörődtek abba, hogy kapcsolataik a Központi Vezetőséggel *(Zentralbehörde)* ellanyhuljanak

és lassanként elhaljanak. *Míg tehát a demokrata párt, a kispolgárság pártja mindjobban megszerveződött Németországban, a munkáspárt elvesztette egyetlen szilárd támaszát,* szervezetei legfeljebb egymástól elszigetelt helyeken, helyi célok szolgálatában működtek és *így az általános mozgalomban (in der allgemeinen Bewegung) teljesen a kispolgári demokraták uralma és vezetése alá kerültek*" („*Ansprache*"*, 75. old.).

Marx tehát 1850-ben megállapítja, hogy a már lezajlott 1848-as forradalom idején a kispolgári demokrácia szervezettebbé vált, a munkáspárt szervezettsége viszont csökkent. Természetes, hogy Marx arra összpontosítja figyelmét, hogy a munkáspárt ne kerüljön újra a burzsoázia uszályába. „... Jelenleg, amikor új forradalom küszöbén állunk, igen fontos, hogy a munkáspárt minél szervezettebb, minél egységesebb és önállóbb legyen, ha nem akarja, hogy a burzsoázia, mint 1848-ban, újra kihasználja és uszályába fogja" („*Ansprache*", 76. old.).

Éppen azért, mert a burzsoá demokrácia szervezettebb, Marx nem kételkedik abban, hogy ha azonnal új forradalmi átalakulásra kerül sor, a burzsoá demokrácia feltétlenül felülkerekedik. „Nem kétséges, hogy a kispolgári demokrácia a forradalom további fejlődése során pillanatnyilag (für einen Augenblick) túlnyomó befolyáshoz jut majd Németországban" („*Ansprache*", 78. old.). Ha mindezt figyelembe vesszük, megértjük, miért nem beszél Marx az „*Ansprache*"-ban egyetlen szót sem a proletariátusnak az ideiglenes forradalmi kormányban való részvételéről. Plehanovnak tehát egyáltalán nincs igaza, mikor azt állítja, hogy Marx „még a gondolatát sem engedte meg annak, hogy a proletariátus politikai képviselői a kispolgárság képviselőivel együtt munkálkodhatnak az új társadalmi rend megteremtésén" („Iszkra", 96. sz.). Ez nem áll. Marx *nem veti fel* az ideiglenes forradalmi kormányban való részvétel kérdését, Plehanov viszont úgy tünteti fel a dolgot, mintha *Marx e kérdést nemlegesen eldöntötte volna.* Marx ezt mondja: mi, szociáldemokraták, valamennyien hátul kullogtunk, kevésbbé szervezettek voltunk, önállóan kell szervezkednünk arra

* — „Üzenet". — *Szerk.*

az esetre, ha a kispolgárság egy új forradalom után hatalomra kerül. Martinov Marx e tételeiből ezt a következtetést vonja le: nekünk, szociáldemokratáknak, akik most a kispolgárságnál szervezettebbek vagyunk és kétségtelenül önálló pártot alkotunk, attól kell tartanunk, hogy a felkelés sikere esetén *kénytelenek* leszünk résztvenni az ideiglenes forradalmi kormányban. Hát igen! Más a marxizmus, Plehanov elvtárs, és más a martinovizmus. Hogy szemléletesebben megmutathassuk az 1905-ös Oroszország és az 1850-es Németország helyzete közti különbséget, időzzünk még egy kicsit az „Üzenet" néhány érdekes helyénél. Marx egy szót sem szólt a proletariátus demokratikus diktatúrájáról, mivel hitt abban, hogy rögtön a kispolgári forradalmi átalakulás után közvetlenül a proletariátus szocialista diktatúrája következik. Az agrárkérdéssel kapcsolatban például azt mondotta, hogy a demokrácia kispolgári parasztosztályt akar létrehozni, a munkásoknak viszont szembe kell szállniuk ezzel a tervvel a falusi proletariátus érdekében s a saját érdekükben. Azt kell követelniük, hogy az elkobzott feudális földtulajdon állami földtulajdon maradjon s munkástelepek céljaira szolgáljon, amelyekben a társult falusi proletariátus rendelkezik a nagyüzemű földművelés minden eszközével. Világos, hogy ilyen tervek esetében Marx *nem beszélhetett* demokratikus diktatúráról. Marx nem közvetlenül a forradalmat megelőző időben s nem mint szervezett proletariátus képviselője írt, hanem a forradalom után, mint szervezkedő munkások képviselője. Marx első feladatként azt hangsúlyozza, hogy „a forradalom után a Központi Bizottságnak azonnal át kell költöznie Németországba, össze kell hívnia a párt kongresszusát és meg kell tennie a szükséges javaslatokat annak érdekében, hogy a munkásklubokat központosítsák". Tehát az önálló munkáspárt eszméje, amely nekünk már a vérünkbe ment át, akkor ujdonság volt. Nem szabad elfelejtenünk, hogy 1848-ban, mikor Marx a szabad és rendkívül forradalmi ujságot (a „Neue Rheinische Zeitung"-ot[99]) szerkesztette, semmiféle munkásszervezetre nem támaszkodott. Lapját a radikális burzsoák támogatták, akik kis híján csődbe juttatták a lapot, mikor Marx a júniusi

napok után megtámadta benne a párizsi burzsoáziát. Ezért beszél annyit az „Üzenet" a munkások önálló szervezetéről. Az „Üzenet"-ben arról van szó, hogy az új hivatalos kormány mellett forradalmi munkáskormányokat kell alakítani mind munkásklubok és munkásbizottságok formájában, mind községi tanácsok és önkormányzati előljáróságok formájában. Arról van ott szó, hogy a munkásoknak fel kell fegyverkezniük és önálló munkásgárdát kell alakítaniuk. Mint a programm második pontja rámutat, a burzsoá jelöltek mellett mindenütt munkásjelölteket is kell állítani, lehetőleg a Szövetség tagjai közül. Hogy milyen gyenge volt ez a Szövetség, mutatja az, hogy Marxnak bizonyítania kellett, hogy szükséges saját jelölteket állítani. Mindebből az következik, hogy Marx nem vetette fel és nem döntötte el az ideiglenes forradalmi kormányban való részvétel kérdését, mivel e kérdésnek akkor nem lehetett semmiféle gyakorlati jelentősége, és minden figyelem az önálló munkáspárt szervezésére összpontosult.

Plehanov továbbá az „Iszkrá"-ban azt mondja, hogy a „Vperjod" semmiféle érdemleges bizonyítékot sem hoz fel, néhány kedvenc szavának ismételgetésére szorítkozik, meg hogy a „Vperjod" Marxot akarja kritizálni. Valóban így van-e ez? Nem azt látjuk-e, hogy a „Vperjod" éppen ellenkezőleg konkrét talajra helyezi a kérdést, számba véve azokat a reális társadalmi erőket, amelyek Oroszországban a demokratikus forradalomért folyó harcban résztvesznek? Plehanov viszont egyetlen szót sem szól a konkrét orosz viszonyokról. Egész poggyásza nem egyéb, mint néhány rosszkor elsütött idézet. Szörnyű, de tény. Az orosz helyzet annyira különbözik a nyugateurópaitól, hogy Parvus még azt a kérdést is felvethette, hol van nálunk egyáltalán forradalmi demokrácia. Mivel Plehanovnak nincs módjában bebizonyítani, hogy a „Vperjod" „kritizálni" akarja Marxot, fülénél fogva előrángatja Machot és Avenariust. Egyáltalán nem tudom felérni ésszel, mi közük van ezeknek a szerzőknek, akikkel egy cseppet sem rokonszenvezek, a szociális forradalom kérdéséhez. Ők a tapasztalat individuális és szociális megszervezéséről vagy valami efféléről írtak, a demokra-

tikus diktatúráról viszont nem elmélkedtek. Talán Plehanov úgy tudja, hogy Parvus Mach és Avenarius hívévé vált? (D e r ü l t s é g.) Vagy talán oly rosszul áll Plehanov szénája, hogy kénytelen minden ok nélkül Machból és Avenariusból céltáblát csinálni? Plehanov továbbá azt mondja, hogy Marx és Engels hamarosan lemondott a szociális forradalom közelségébe vetett hitről. A Kommunisták Szövetsége felbomlott. Elkezdődtek az emigránscivakodások, amelyeket Marx és Engels azzal magyarázott, hogy forradalmárok voltak ugyan, de forradalom nem volt. Plehanov az „Iszkrá"-ban ezt írja: „A proletariátus politikai feladatait ők" (a szociális forradalom közeliségéből kiábrándult Marx és Engels) „már abból a feltevésből kiindulva határozták volna meg, hogy a demokratikus rendszer meglehetősen hosszú ideig uralkodó marad. De éppen ezért még határozottabban elítélték volna a szocialisták részvételét egy kispolgári kormányban" („Iszkra", 96. sz.). Miért? Erre nem kapunk választ. Plehanov újra összecseréli a demokratikus diktatúrát a szocialistával, vagyis elköveti Martinov hibáját, amelytől a „Vperjod" számtalanszor nyomatékosan óva intett mindenkit. A proletariátus és a parasztság demokratikus diktatúrája nélkül Oroszországban lehetetlen a köztársaság. Ezt a megállapítást a „Vperjod" a reális helyzet elemzése alapján szögezte le. Marx sajnos e helyzetet nem ismerte és nem írt róla. S ezért e helyzet elemzését csupán Marx-idézetekkel sem alátámasztani, sem megcáfolni nem lehet. A konkrét viszonyokról ellenben Plehanov egy szót sem szól.

Még szerencsétlenebb a második idézet, amelyet Plehanov Engelstől vett. Először is, rendkívül furcsa, hogy Plehanov magánlevélre hivatkozik, de nem mondja meg, hol és mikor tették közzé[100]. Engels leveleinek közzétételéért mi igen hálásak lennénk, szeretnénk azonban látni teljes szövegüket. Néhány adatunk azonban van ahhoz, hogy képet alkothassunk Engels levelének igazi értelméről.

Pontosan tudjuk — másodszor —, hogy a kilencvenes évek Olaszországának helyzete egyáltalán nem hasonlít az orosz helyzethez. Olaszországban akkor már több

mint negyven éve szabadság volt. Oroszországban a munkásosztály burzsoá forradalom nélkül nem is álmodhat ilyen szabadságról. Tehát a munkásosztály Olaszországban már régóta fejleszthette önálló szervezetét a szocialista forradalom számára. Turati — olasz Millerand. Könnyen lehetséges ezért, hogy Turati akkor is millerandi eszméket hirdetett. Ezt a feltevést teljesen alátámasztja az, hogy — magának Plehanovnak a szavai szerint — Engelsnek kellett felvilágosítania Turatit arról, hogy mi a különbség a polgári-demokratikus és a szocialista forradalom között. Vagyis Engels éppen attól tartott, hogy Turati annak a vezérnek fonák helyzetébe kerül, aki nem érti meg annak a forradalomnak szociális értelmét, amelyben résztvesz. Plehanovról tehát újra azt kell mondanunk, hogy összekeveri a demokratikus és a szocialista forradalmat.

De talán ha a konkrét orosz helyzet kérdésére nem is, a proletár forradalmi harc általános elveinek kérdésére kaphatunk választ Marxnál és Engelsnél? Legalábbis az „Iszkra" csak ezt az általános kérdést vetette fel.

A 93. számban ezt olvassuk: „A proletariátusnak a burzsoá-demokratikus állammal szemben álló ellenzéki pártba való szervezésére a legjobb módszer az, hogy *alulról* fejlesztjük a polgári forradalmat, olymódon, hogy a proletariátus nyomást gyakorol a hatalmon levő demokráciára." Az „Iszkra" ezt mondja: „A «Vperjod» azt akarja, hogy a proletariátus ne csak alulról, ne csak az utcáról gyakoroljon nyomást a forradalomra (?), hanem felülről, az ideiglenes kormány termeiből is." Ez a megfogalmazás helyes; a „Vperjod" csakugyan ezt akarja. Itt valóban általános elvi kérdéssel van dolgunk: csak az alulról jövő forradalmi cselekvés engedhető meg, vagypedig a felülről jövő is? Erre az általános kérdésre Marxnál és Engelsnél találhatunk választ.

Engels „A bakunisták munkában"[101] (1873) című érdekes cikkére gondolok. Engels röviden ismerteti az 1873-as spanyol forradalmat; az országot ekkor hatalmába kerítette az intranzigensek, vagyis a szélső köztársaságpártiak felkelése. Engels hangsúlyozza, hogy akkor szó sem lehetett a munkásosztály azonnali felszabadításáról. A feladat az volt, hogy megrövidítsék a prole-

tariátus számára a szociális forradalmat előkészítő megelőző szakaszokat, hogy elhárítsák azokat az akadályokat, amelyek a forradalom útjában álltak. A spanyol munkásosztály csak a forradalomban való tevékeny részvétellel használhatta ki ezt a lehetőséget. Ezt a részvételt akkor a bakunisták befolyása és egyebek közt az általános sztrájkról szóló elméletük akadályozta, melyet Engels oly találóan bírált. Engels elmondja a 30 000 gyárimunkás lakta Alcoy-ban lefolyt eseményeket. A proletariátus ott a helyzet ura lett. S mit cselekedett ez a proletariátus? A bakunista elvek ellenére részt kellett vennie az ideiglenes forradalmi kormányban. „A bakunisták — mondja Engels — éveken át hirdették, hogy mindennemű felülről lefelé történő forradalmi cselekvés káros; mindent alulról felfelé kell megszervezni és végrehajtani."

Így felelt tehát Engels a „felülről és alulról" kérdésére, arra az általános kérdésre, melyet az „Iszkra" felvetett. *Az „Iszkra" elve: „csakis alulról és semmilyen körülmények közt sem felülről" — anarchista elv.* Engels az alábbi következtetést vonja le a spanyolországi forradalom eseményeiből: „A bakunisták kénytelenek voltak saját elveik ellenére cselekedni, annak az elvnek ellenére, hogy a forradalmi kormány intézménye újabb csalás, a munkásosztály újabb elárulása" (ugyanezt akarja most elhitetni velünk Plehanov). „Elveik ellenére a bakunisták kénytelenek voltak beülni az egyes városok kormánybizottságaiba, mégpedig gyenge kisebbségként, melyet a burzsoázia majorizált és politikailag kihasznált." *Engelsnek tehát csak az nem tetszett, hogy a bakunisták kisebbségben voltak, nempedig az, hogy ott ültek.* Brosúrájának végén Engels azt mondja, hogy a bakunisták példája „megmutatja nekünk, hogyan *nem* szabad forradalmat csinálni".

Ha Martov forradalmi munkáját kizárólag az alulról jövő tevékenységre korlátozná, akkor a bakunisták hibáját ismételné meg.

De az „Iszkra", miután kiagyalta az elvi nézeteltéréseket önmaga és a „Vperjod" közt, maga is rátévedt a mi álláspontunkra. Martinov például azt mondja, hogy a proletariátusnak a néppel együtt kényszerítenie kell a burzsoáziát, hogy végigvigye a forradalmat. De hiszen

ez nem más, mint a „nép", vagyis a proletariátus és a parasztság forradalmi diktatúrája. A burzsoázia korántsem akarja végigvinni a forradalmat. A nép pedig életének szociális feltételei folytán szükségszerűen akarja. A forradalmi diktatúra felvilágosítja és bevonja a politikai életbe.

Az „Iszkra" a 95. számban ezt írja:

„De ha a forradalom belső dialektikája akaratunktól függetlenül végül mégiscsak hatalomra juttatna bennünket, olyankor, mikor a szocializmus megvalósításának nemzeti feltételei még nem értek meg, mi nem hátrálnánk meg. Mi azt a célt tűznénk ki magunk elé, hogy széttörjük a forradalom szűk nemzeti kereteit és a forradalom útjára térítsük a Nyugatot, mint ahogy Franciaország száz évvel ezelőtt erre az útra térítette a Keletet."

Szóval az „Iszkra" maga is belátja, hogy ha az a szerencsétlenség esne meg velünk, hogy győznénk, akkor éppen úgy kellene cselekednünk, ahogy a „Vperjod" mondja. *Vagyis a gyakorlati kérdésben az „Iszkra" a „Vperjod" nyomdokain halad* és saját álláspontja alatt vágja a fát. Csak azt nem értem, hogyan lehet Martovot és Martinovot akaratuk ellenére hatalomra ráncigálni? Ez aztán merő sületlenség.

Az „Iszkra" Franciaország példájára hivatkozik. De ez jakobinus Franciaország volt. A legnagyobb ostobaság jakobinizmussal ijesztgetni bennünket forradalom idején. A demokratikus diktatúra, mint már mondottam, nem a „rend", hanem a háború szervezete. Még ha Pétervárt elfoglalnánk és Miklóst guillotine alá vinnénk is, jónéhány Vendée-val[102] találnánk magunkat szemben. Marx is nagyon jól tudta ezt, mikor 1848-ban a „Neue Rheinische Zeitung"-ban a jakobinusokra emlékeztetett. Ezt mondotta: „Az 1793-as terror nem más, mint az abszolutizmussal és az ellenforradalommal való leszámolás plebejus módja"[103]. Mi szintén jobb szeretünk „plebejus" módon leszámolni az orosz önkényuralommal és átengedjük az „Iszkrá"-nak a girondista módszereket. Az orosz forradalom példátlanul kedvező helyzetben van (a népellenes háború, az önkényuralom ázsiai konzervativizmusa stb.). S ebben a helyzetben joggal remélhetjük, hogy a felkelés

sikerülni fog. A proletariátus hangulata napról napra, sőt óráról órára forradalmibb. S ebben a helyzetben a martinovizmus nemcsak ostobaság, hanem bűn is, mert megtöri a proletariátus forradalmi energiájának lendületét, s megcsonkítja forradalmi lelkesedését. (Ljadov: „Úgy van!") Ez ugyanaz a hiba, amelyet a német pártban más körülmények között, nem a demokratikus, hanem a szocialista diktatúra kérdésében Bernstein követett el.

Hogy konkrét képet nyujtsak önöknek róla, hogy milyenek az ideiglenes forradalmi kormány e hírhedt „termei", még egy forrásra hivatkozom. Engels a „Die Reichsverfassungskampagne"* című cikkében leírja, hogyan vett ő részt a forradalomban e „termek" körül[104]. Leírja például azt a felkelést, amely Poroszország rajnai tartományában, Németországnak egyik iparilag legfejlettebb központjában tört ki. A demokratikus pártnak, mondja, itt különösen nagy esélyei voltak a győzelemre. A feladat az volt, hogy minden szabad erőt átdobjanak a Rajna jobbpartjára, a felkelést kiterjesszék nagyobb területre és a Landwehr (a népfelkelők) segítségével megpróbálják létrehozni a forradalmi hadsereg magvát. Éppen ezt javasolta Engels, mikor Elberfeldbe utazott, hogy amit lehet megtegyen tervének megvalósítására. És Engels rátámad a kispolgári vezérekre, mert nem tudták megszervezni a felkelést, mert nem tartalékoltak például pénzt a barikádokon harcoló munkások ellátására stb. Erélyesebben kellett volna cselekedni, mondja Engels. Első lépésként le kellett volna fegyverezniük az elberfeldi polgárőrséget és szét kellett volna osztaniuk fegyvereit a munkások között, majd kényszeradót kellett volna behajtaniuk az így felfegyverzett munkások ellátására. De ezek a javaslatok, mondja Engels, csakis és kizárólag tőlem származtak. A tiszteletreméltó Közbiztonsági Bizottság semmi hajlandóságot nem mutatott az ilyen „terrorista vállalkozásokra".

Tehát míg a mi Marxunk és Engelsünk (akarom mondani Martinov és Martov) (homéroszi kacaj) jakobinizmussal rémítget bennünket, Engels azért ostorozta a forradalmi kispolgárságot, mert lebecsülte a cselek-

* — „A birodalmi alkotmányért folyó kampány". — *Szerk.*

vés „jakobinus" módját. Engels tudta, hogy ha hadjáratra készülünk és lemondunk az államkincstárról meg az államhatalomról — háború idején —, akkor méltatlanul játszunk a szavakkal. Honnan veszik a pénzt a felkelésre, ha a felkelés az egész népre kiterjed, újiszkrás urak? Tán csak nem az államkasszából? Hiszen ez burzsoá dolog! Ez jakobinizmus!

A badeni felkeléssel kapcsolatban Engels ezt írja: „A felkelők kormányának minden esélye megvolt a sikerre: kezében kész hadsereg, gazdagon felszerelt fegyverraktárak, teli államkincstár és egységes szellemű lakosság volt." Utólag mindenki megértette, mit kellett tenni ilyen körülmények között. Katonaságot kellett szervezni a nemzetgyűlés védelmére, vissza kellett nyomni az osztrákokat és a poroszokat, át kellett terjeszteni a felkelést a szomszéd államokra és „a reszkető német úgynevezett nemzetgyűlést a felkelt lakosság és a felkelt hadsereg terrorizáló befolyása alá kellett vetni; meg kellett továbbá szervezni a felkelés erőit, rendelkezésükre kellett bocsátani a szükséges pénzt, a földművelő lakosságnak érdekévé kellett tenni a felkelést, azáltal, hogy azonnal megszüntetnek minden feudális terhet. S mindezt azonnal kellett végrehajtaniuk, hogy a felkelés erélyes jellegű legyen. A Közbiztonsági Bizottság kinevezése után egy héttel már késő volt."

Meggyőződésünk, hogy a forradalmi szociáldemokraták az oroszországi felkelés pillanatában, Engels példáját követve beállnak a forradalom katonái közé, s ugyanilyen „jakobinus" tanácsokat adnak majd. A mi „Iszkrá"-nk viszont szívesebben ír a szavazócédulák borítékainak színéről, s háttérbe szorítja az ideiglenes forradalmi kormánynak és az alkotmányozó gyűlés forradalmi védelmének kérdését. A mi „Iszkrá"-nk semilyen körülmények közt sem szándékozik „felülről" cselekedni.

Karlsruhéból Engels a Pfalzba utazott. Az ideiglenes kormánynak tagja volt D'Ester, Engels barátja (aki őt egyízben kiszabadította a börtönből). „Szó sem lehetett arról, hogy hivatalosan résztvegyek a mozgalomban, amely pártunktól távol állott — mondja Engels. — Egyetlen tisztség volt a mozgalomban, amelyet a «Neue Rheinische

Zeitung» munkatársai elfoglalhattak — a katonáé.“ Beszéltünk már arról, hogy a Kommunisták Szövetsége felbomlott s ezért Engels szinte teljesen elvesztette a munkásszervezetekkel való kapcsolatait. Ez teszi érthetővé a következő idézetet: „Nekem számos polgári és katonai hivatalt ajánlottak fel — írja Engels —, olyan hivatalokat, amelyeket én pillanatnyi ingadozás nélkül elfogadtam volna egy proletár mozgalomban. Az adott körülmények közt valamennyit visszautasítottam.“

Mint látják, Engels nem félt felülről cselekedni, nem félt a proletariátus túlságosan nagy szervezettségétől és erejétől, amely eljuttathatja az ideiglenes kormányban való részvételhez. Ellenkezőleg, Engels sajnálta, hogy a mozgalom nem volt eléggé sikeres, nem volt eléggé proletár, mivel a munkások teljesen szervezetlenek voltak. De Engels még ilyen körülmények közt is tisztséget vállalt: Willich adjutánsaként szolgált a hadseregben, magára vállalta az utánpótlás szállítását, hihetetlen nehézségek közt fuvarozta a lőport, ólmot, töltényt stb. „Meghalni a köztársaságért — ez volt akkor a célom“ — írja Engels.

Az elvtársakra bízom, döntsék el, hogy ez a kép, melyet Engels nyomán festettünk az ideiglenes kormányról, hasonlít-e azokra a „termekre“, amelyekkel az új „Iszkra“ próbálja elijeszteni tőlünk a munkásokat. (Taps.) (A szónok felolvassa és magyarázza határozati javaslatát.)

14

HATÁROZATI JAVASLAT AZ IDEIGLENES FORRADALMI KORMÁNYRÓL

Figyelembe véve,

1) hogy az oroszországi proletariátus közvetlen érdekei is, valamint a szocializmus végső céljaiért folytatott harcának érdekei is minél teljesebb politikai szabadságot, tehát az önkényuralmi kormányformának demokratikus köztársasággal való felváltását követelik;

2) hogy a fegyveres népi felkelés teljes siker, vagyis az önkényuralom megdöntése esetén szükségszerűen ideiglenes forradalmi kormány alakítását vonja maga után, s csak ez képes biztosítani az agitáció teljes szabadságát és összehívni a nép akaratát valóban kifejező alkotmányozó gyűlést, amelyet általános, közvetlen és egyenlő választójog alapján, titkos szavazással választanak meg;

3) hogy ez az oroszországi demokratikus forradalom nem gyengíti, hanem erősíti a burzsoázia uralmát, s a burzsoázia előbb-utóbb elkerülhetetlenül megpróbálkozik azzal, hogy semmitől vissza nem riadva megfossza az oroszországi proletariátust a forradalom idején elért vívmányainak minél nagyobb részétől, —

az OSzDMP III. kongresszusa elhatározza,

a) hogy a munkásosztály körében terjeszteni kell azt a meggyőződést, hogy szükség van ideiglenes forradalmi kormányra, és munkásgyűléseken meg kell tárgyalni a programmunkban felsorolt valamennyi közvetlen politikai és gazdasági követelés haladéktalan teljes megvalósításához szükséges feltételeket;

b) a nép győzelmes felkelése és az önkényuralom teljes megdöntése esetén megengedhető, hogy pártunk meghatalmazottai résztvegyenek az ideiglenes forradalmi

kormányban az ellenforradalmi kísérletek elleni kíméletlen harc és a munkásosztály önálló érdekeinek védelme céljából;

c) e részvétel elengedhetetlen feltételeinek a következőket tekintjük: a párt szigorúan ellenőrizze meghatalmazottjait és következetesen óvja a teljes szocialista forradalomra törekvő és ennyiben valamennyi burzsoá párttal szemben kibékíthetetlenül ellenséges szociáldemokrácia függetlenségét;

d) függetlenül attól, hogy lehetséges lesz-e a szociáldemokrácia részvétele az ideiglenes forradalmi kormányban, propagálni kell a proletariátus legszélesebb rétegeiben azt az eszmét, hogy a felfegyverzett és a szociáldemokrácia által vezetett proletariátusnak állandó nyomást kell gyakorolnia az ideiglenes kormányra a forradalom vívmányainak oltalmazása, állandósítása és kiterjesztése céljából.

A megírás ideje:
1905 április 18 (május 1) előtt.

15

BESZÉD AZ IDEIGLENES FORRADALMI KORMÁNYRÓL SZÓLÓ HATÁROZATI JAVASLATHOZ BENYUJTOTT MÓDOSÍTÁSOKRÓL ÁPRILIS 19 (MÁJUS 2)

Nagyjában és egészében egyetértek Zimin elvtárssal. Természetes, hogy én mint íróember arra fordítottam figyelmemet, hogy az irodalomban hogyan vetik fel a kérdést. A harc céljának fontosságát Zimin elvtárs nagyon helyesen hangsúlyozta, s én teljes mértékben csatlakozom hozzá. Nem harcolhatunk, ha nem akarjuk elfoglalni azt a pontot, amelyért harcolunk...

Zimin elvtársnak a második ponthoz benyujtott módosítása: „hogy a demokratikus köztársaság megvalósítása stb. ... ideiglenes kormány, amely egyedül" stb. — teljesen célszerű és én örömest elfogadom. Ugyanez vonatkozik a 3. ponthoz javasolt módosításra: itt nagyonis elkel az az utalás, hogy az adott társadalmi-gazdasági feltételek között a burzsoázia szükségszerűen erősödik. — A határozati rész a) pontjában a „proletariátus megköveteli" kifejezés jobb az én megfogalmazásomnál, mivel a súlypontot a proletariátusra helyezi. A b) pontban teljesen helyénvaló az az utalás, hogy az erőviszonyoktól függően. Ha így fogalmazzuk, azt hiszem, fölöslegessé válik Andrejev elvtárs[10] módosítása. Egyébként szeretném tudni az oroszországi elvtársak véleményét, világos-e ez a kifejezés: „közvetlen követelés", s nem kellene-e zárójelben hozzáfűzni, hogy „a minimális programm". A c) pontban én a „tekintjük" kifejezést használtam, Zimin elvtárs viszont a „jelöljük meg" kifejezést javasolja — nyilvánvaló, itt szükség van stiláris javításra. Ott, ahol a párt ellenőrzéséről van szó, úgy vélem, az én eredeti megfogalmazásom: „a szociáldemokrácia függetlenségének óvása", jobb, mint a Zimin elvtárs javasolta:

„megőrzése". Nemcsak az a feladatunk, hogy „megőrizzük" a szociáldemokrácia függetlenségét, hanem az is, hogy állandóan „óvjuk" azt. Szosznovszkij elvtárs módosítása, amely erre a pontra vonatkozik, csak rosszabbá, homályosabbá teszi a fogalmazást. Andrejev elvtárs módosításai részben egybevágnak az én javaslatomnak és Zimin elvtárs javaslatának egyes pontjaival. Egyébként aligha lenne helyénvaló, ha a megfogalmazásba azt a kifejezést, hogy „ideiglenes kormány", többesszámban iktatnánk be, amint azt Andrejev elvtárs javasolja. Persze lehet nálunk sok ideiglenes kormány, de ezt fölösleges megjegyezni, mivel mi egyáltalán nem törekszünk efféle szétdarabolódásra. Mi mindig egységes orosz ideiglenes kormány mellett leszünk és „egyetlen központnak, mégpedig oroszországinak" a megalakítására fogunk törekedni. (D e r ü l t s é g.)

16

ELŐADÓI BESZÉD A PARASZTMOZGALOM TÁMOGATÁSÁRA VONATKOZÓ HATÁROZATI JAVASLATRÓL ÁPRILIS 19 (MÁJUS 2)

Mivel 17 elvtárs úgy nyilatkozott, hogy fölöttébb szükségesnek tartja a kongresszus munkájának meggyorsítását, igyekszem mondanivalómat minél rövidebbre fogni. Elvileg vitás pont a szóbanforgó kérdésben tulajdonképpen nincs; vitás kérdés nem merült fel még az „elvi" nézeteltérésekben bővelkedő pártválság idején sem.

Ezenkívül a határozati javaslat már meglehetősen régen megjelent a „Vperjod"-ban, s én e határozati javaslat egyszerű védelmére szorítkozom.

A parasztmozgalom támogatásának kérdése tulajdonképpen két kérdésre oszlik: 1) elméleti indokolásra és 2) a párt gyakorlati tapasztalataira. Az utóbbi kérdésre Barszov elvtárs[106], a második előadó fog válaszolni; ő kitűnően ismeri a legfejlettebb parasztmozgalmat, a gurijait. Ami viszont a kérdés elméleti alapjait illeti, itt most mindössze arról van szó, hogy a mai parasztmozgalomra alkalmazva megismételjük a szociáldemokrácia által kidolgozott jelszavakat. Ez a mozgalom szemünk láttára terjed és növekszik. A kormány ismét a régi módszerekkel kísérletezik, hogy álengedményekkel becsapja a parasztokat. E züllesztő politikával feltétlenül szembe kell szegeznünk pártunk jelszavait.

E jelszavakat, véleményem szerint, magába foglalja a következő határozati javaslat:

„Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt mint az öntudatos proletariátus pártja arra törekszik, hogy minden dolgozót teljesen megszabadítson mindenfajta kizsákmányolástól, és támogat a mai társadalmi és politikai rend ellen irányuló minden forradalmi mozgalmat.

Az OSzDMP ezért a legerélyesebben támogatja a mai parasztmozgalmat is, síkraszáll minden forradalmi intézkedésért, amely javíthat a parasztság helyzetén, s ennek érdekében nem riad vissza a földesúri földek kisajátításától. Az OSzDMP mint a proletariátus osztálypártja ugyanakkor lankadatlanul törekszik arra, hogy megteremtse a falusi proletariátus önálló osztályszervezetét, s egy pillanatra sem feledkezik meg arról a feladatról, hogy megmagyarázza neki: kibékíthetetlen ellentét van saját érdekei és a paraszti burzsoázia érdekei közt, megmagyarázza neki, hogy csak a falusi és a városi proletariátusnak az egész burzsoá társadalom ellen vívott közös harca vezethet el a szocialista forradalomhoz, s csak ez a forradalom képes valóban megszabadítani a falusi szegénység egész tömegét a nyomortól és a kizsákmányolástól.

Mint a parasztok közti agitáció gyakorlati jelszavát és mint olyan eszközt, amely a leginkább tudatossá teheti e mozgalmat, az OSzDMP leszögezi: haladéktalanul forradalmi parasztbizottságokat kell alakítani valamennyi demokratikus reform általános támogatására és gyakorlati megvalósítására. Az OSzDMP ezekben a bizottságokban is a falusi proletárok önálló szervezésére fog törekedni, egyrészt azért, hogy támogassa az egész parasztság valamennyi forradalmi-demokratikus akcióját, másrészt viszont azért, hogy megvédje a falusi proletariátus igazi érdekeit a paraszti burzsoázia elleni harcában" („Vperjod", 11. sz.*).

Az agrárbizottság, melyet a küldöttek még a kongresszus kezdete előtt megalakítottak a kongresszus munkájának előkészítésére, már megvitatta e tervezetet. Bár a bizottságban sok különböző vélemény mutatkozott, néhány főbb árnyalat már kirajzolódott, s ezekkel szeretnék foglalkozni. A határozati javaslat szerint az agrárkérdésben a lehetséges és szükséges forradalmi rendszabályok jellege: „a parasztság helyzetének javítása". A határozati javaslat tehát ezzel világosan kifejezi valamennyi szociáldemokratának azt a közös meggyőződését, hogy ezekkel a rendszabályokkal korántsem érhető el a mai társadalmi-gazdasági rend gyökeres átalakítása. Ebben különbözünk

* Lásd ebben a kötetben 230—231. old. — *Szerk.*

a szociálforradalmároktól. A parasztság forradalmi mozgalma elvezethet a parasztok helyzetének számottevő javulásához, de nem vezethet el a kapitalizmusnak más termelési móddal való felváltásához.

A határozati javaslat olyan rendszabályokról beszél, amelyek nem riadnak vissza a földesúri földek kisajátításától. Azt mondják, hogy ez a fogalmazás megváltoztatja agrárprogrammunkat. Szerintem ez a vélemény nem állja meg a helyét. A fogalmazáson természetesen javíthatunk: nem pártunk, hanem a parasztság nem riad vissza a kisajátítástól; pártunk pedig támogatja a parasztságot, támogatja akkor is, mikor nem riad vissza ezektől az intézkedésektől. A kisajátítás helyett szűkebb fogalmat, „elkobzást" kell használni, mert határozottan ellene vagyunk mindenféle megváltásnak. Mi sohasem fogunk visszariadni a föld elkobzására irányuló intézkedésektől. De ha e részleges módosításokat nem számítjuk, akkor azt látjuk, hogy határozati javaslatunkban nincsen semmi, ami megváltoztatná agrárprogrammunkat. A szociáldemokrata szerzők egytől egyig mindig úgy nyilatkoztak, hogy a lehasított földekről szóló pont semmiképpen sem a paraszti mozgalom határát jelzi — semmiképpen sem nyirbálja meg vagy korlátozza a mozgalmat. A sajtóban Plehanov is, én is rámutattunk arra, hogy a szociáldemokrata párt sohasem fogja a parasztokat visszatartani az agrárátalakítás forradalmi rendszabályaitól, beleértve az „általános földfelosztást"[107] is. Tehát nem változtatjuk meg agrárprogrammunkat. Nekünk most határozottan állást kell foglalnunk abban a gyakorlati kérdésben, hogy mindvégig támogatnunk kell a parasztokat, mert lehetetlenné kell tennünk minden félreértést és helytelen értelmezést. A parasztmozgalom most napirenden van, és a proletariátus pártjának hivatalosan ki kell jelentenie, hogy e mozgalmat minden téren támogatja és semmiképpen sem fékezi lendületét.

A határozat a továbbiakban azt mondja, hogy a falusi proletariátus érdekeit feltétlenül külön kell választani és hogy a falusi proletariátusnak külön szervezetre van szüksége. Szociáldemokraták értekezletén ez az elemi igazság nem szorul védelmezésre. Az agrárbizottságban szó

volt arról, hogy kívánatos lenne ezt kiegészíteni és kijelenteni, hogy támogatjuk a falusi munkások és a parasztok sztrájkjait különösen aratás, szénakaszálás stb. idején. Elvileg ez ellen természetesen nem lehet semmi kifogásunk. Mondják meg a gyakorlati emberek, milyen jelentősége lehet ennek az utalásnak a legközelebbi jövő szempontjából.

A határozat ezután a forradalmi parasztbizottságok megalakításáról beszél.

A „Vperjod" 15. számában részletesebben kifejtettük azt a gondolatot, hogy agitációnk középpontjába kell helyeznünk a forradalmi parasztbizottságok haladéktalan megalakításának követelését*. Az „élet javításáról" ma már a reakciósok is beszélnek, csakhogy ők az állítólagos javítás hivatalnoki, bürokratikus módszerének hívei, a szociáldemokráciának pedig természetesen a forradalmi út hívének kell lennie. A legfontosabb feladat az, hogy politikailag tudatossá tegyük a parasztmozgalmat. Homályosan sejtik ugyan a parasztok, hogy mi kell nekik, de kívánságaikat és követeléseiket nem tudják egybekapcsolni az egész politikai renddel. Ezért őket játszi könnyedséggel be tudják majd csapni a politikai szélhámosok, akik a politikai átalakításokat háttérbe akarják szorítani olyan gazdasági „javításokkal", amelyek valójában megvalósíthatatlanok politikai átalakítások nélkül. Ezért a forradalmi parasztbizottságok jelszava az egyetlen helyes jelszó. Forradalmi jog nélkül, melyet ezeknek a bizottságoknak kell érvényesíteniük, sohasem tudják a parasztok megvédeni azt, amit most kivívnak maguknak. Azt vetik fel ez ellen, hogy mi itt is megváltoztatjuk agrárprogrammunkat, amelyben nincs szó *forradalmi* parasztbizottságokról, s nincs szó feladataikról a demokratikus átalakítások terén. Ez az ellenvetés nem állja meg a helyét. Mi nem megváltoztatjuk programmunkat, hanem alkalmazzuk az adott konkrét esetre. Ha egyszer nem kétséges, hogy a parasztbizottságok az adott körülmények között csak forradalmiak lehetnek, akkor mi azzal, hogy erre rámutatunk, nem megváltoztatjuk, hanem a forradalmi helyzethez

* Lásd ebben a kötetben 321. old. — *Szerk.*

alkalmazzuk programmunkat. Egy példa: programmunk azt mondja, hogy elismerjük a nemzetek önrendelkezését; ha a konkrét feltételek arra késztetnek bennünket, hogy síkraszálljunk egy bizonyos nemzet önrendelkezéséért, teljes függetlenségéért, az nem megváltoztatása, hanem alkalmazása lesz a programmnak. A parasztbizottság rugalmas intézmény: betölti hivatását a jelenlegi körülmények között is, és mondjuk az ideiglenes forradalmi kormány idején is, amikor is annak szervévé válik. Azt mondják, hogy ezek a bizottságok reakciósakká válhatnak, ahelyett hogy forradalmiak lennének. De mi, szociáldemokraták sohasem feledkeztünk meg arról, hogy a paraszt természete kettős és hogy lehetséges a proletariátus ellen irányuló reakciós parasztmozgalom. Most nem erről van szó, hanem arról, hogy a parasztbizottságok, amelyek az agrárátalakítások szentesítésére alakulnak, jelenleg csakis forradalmiak lehetnek. A parasztmozgalom jelenleg kétségtelenül forradalmi. Azt mondják, hogy a föld elfoglalása után a parasztok lecsillapodnak. Lehetséges. De az önkényuralmi kormány nem csillapodhat le, ha a parasztok elfoglalták a földet, s ez a dolog lényege. Ezt a földfoglalást csak forradalmi kormány vagy forradalmi parasztbizottságok szentesíthetik.

Végül a határozat befejező része mégegyszer megállapítja, hogy mi legyen a szociáldemokraták álláspontja a parasztbizottságokban, nevezetesen azt, hogy együtt kell mennünk a falusi proletariátussal és külön, önállóan kell megszervezni. Következetesen forradalmi osztály falun is csak a proletariátus lehet.

17

HATÁROZATI JAVASLAT A PARASZTMOZGALOM TÁMOGATÁSÁRÓL

Figyelembe véve,

1) hogy a most kibontakozó parasztmozgalom, noha ösztönös és politikailag nem tudatos, mégis szükségszerűen a fennálló politikai rend és *a kiváltságos osztályok ellen* irányul;

2) hogy a szociáldemokráciának feladata minden olyan forradalmi mozgalom támogatása, amely a fennálló társadalmi és politikai rend ellen irányul;

3) hogy a szociáldemokratáknak, a fentiek alapján, törekedniük kell a parasztmozgalom forradalmi-demokratikus vonásainak (sajátosságainak) elkülönítésére, fejlesztésére és végigvitelére;

4) hogy a szociáldemokráciának mint a proletariátus pártjának minden esetben és minden körülmények közt következetesen a falusi proletariátus önálló szervezésére kell törekednie és meg kell magyaráznia neki, hogy érdekei kibékíthetetlen ellentétben vannak a paraszti burzsoázia érdekeivel, —

az OSzDMP III. pártkongresszusa utasítja valamennyi pártszervezetet, hogy

a) propagálja a proletariátus legszélesebb rétegei között, hogy az OSzDMP feladatának tekinti a mai parasztmozgalom legerélyesebb támogatását, *s legkevésbbé sem száll szembe* forradalmi megnyilvánulásaival, beleértve a földesúri földek elkobzását is;

b) mint a parasztok közti agitáció gyakorlati jelszavát és mint olyan eszközt, amely a leginkább tudatossá teheti a parasztmozgalmat, vesse fel a forradalmi parasztbizottságok azonnali megszervezésének tervét, azzal a céllal,

hogy ezek a parasztság érdekében végrehajtsák az összes forradalmi-demokratikus átalakításokat és megszabadítsák a parasztságot a rendőri-hivatalnoki és földesúri igától;

c) szólítsa fel a parasztokat arra, hogy tagadják meg a katonai szolgálat teljesítését, tagadják meg teljesen az adófizetést és ne ismerjék el a hatóságokat, hogy ezzel dezorganizálják az önkényuralmat és támogassák az ellene irányuló forradalmi rohamot;

d) a parasztbizottságokban törekedjenek a falusi proletariátus önálló szervezésére, valamint arra, hogy a falusi proletariátus a munkásosztály egységes szociáldemokrata pártjában minél szorosabban összefogjon a városi proletariátussal.

A megírás ideje:
1905 április 20 (május 3).

18

BESZÉD A MUNKÁSOKNAK ÉS AZ ÉRTELMISÉGIEKNEK A SZOCIÁLDEMOKRATA SZERVEZETEKEN BELÜLI VISZONYA KÉRDÉSÉRŐL ÁPRILIS 20 (MÁJUS 3)

Nem érthetek egyet azokkal az elvtársakkal, akik azt mondták, hogy a kérdés kiterjesztése nem helyénvaló. Teljesen helyénvaló. — Azt mondták itt, hogy a szociáldemokrata eszmék hordozói legfőképpen az értelmiségiek voltak. Ez nem áll. Az ökonomizmus korszakában a forradalmi eszmék hordozói a munkások, nem pedig az értelmiségiek voltak. Ezt alátámasztja „Rabocsij" brosúrája is, mely Akszelrod elvtárs előszavával jelent meg.

Szergejev elvtárs azt állította itt, hogy a választás elve nem fogja javítani a tájékozottságot. Ez nem áll. Ha a választás elvét *valóban* alkalmaznánk, az kétségtelenül javítaná a tájékozottságot. — Továbbá, rámutattak arra, hogy a szakadások élén rendszerint értelmiségiek állottak. Ez a megállapítás nagyon fontos, de nem dönti el a kérdést. Nyomtatásban megjelent munkáimban már régen tanácsoltam, hogy minél nagyobb számban vonjanak be munkásokat a bizottságokba*. A II. kongresszus óta eltelt időszakot az jellemzi, hogy e kötelességünket nem teljesítettük eléggé — ez a benyomás alakult ki bennem a gyakorlati pártmunkásokkal folytatott beszélgetések alapján. Ha Szarátovban csak egy munkást vettek be a bizottságba, ez azt jelenti, hogy nem tudták kiválasztani a megfelelő embereket a munkások közül. Kétségtelen, hogy ennek egyik oka a pártszakadás volt: a bizottságok megvédéséért folytatott harc károsan hatott a gyakorlati munkára. Ezért igyekeztünk mindenképpen meggyorsítani a kongresszus összehívását.

* Lásd *Lenin* Művei. 6. köt. 1953. 237. old. — *Szerk.*

A megválasztandó központ feladata lesz, hogy átszervezze bizottságaink jó részét. Le kell küzdenünk a bizottsági emberek tehetetlenségét. (Taps és pisszegés).

Hallom, hogy Szergejev elvtárs fütyül, a nem-bizottságiak pedig tapsolnak. Azt hiszem, mélyebben kell vizsgálnunk a dolgot. A munkások bevitele a bizottságokba — nemcsak pedagógiai, hanem politikai feladat is. A munkásoknak van osztályösztönük, és a munkások, miután némi politikai gyakorlatra tettek szert, elég hamar következetes szociáldemokratákká válnak. Jómagam nagyon szívesen látnám, ha bizottságainkban minden két értelmiségire nyolc munkás jutna. Mivel az a tanács, amely az irodalomban hangzott el — hogy minél több munkást vonjanak be a bizottságokba — elégtelennek bizonyult, célszerű lenne, ha ez a tanács a kongresszus nevében hangzana el. Ha az önök kezében ott lesz a kongresszus világos és határozott direktívája, akkor radikális eszközük lesz a demagógia elleni harcra: íme, ez a kongresszus világos akarata.

19

HATÁROZATI JAVASLAT A MUNKÁSOKNAK ÉS AZ ÉRTELMISÉGIEKNEK A SZOCIÁLDEMOKRATA SZERVEZETEKEN BELÜLI VISZONYÁRÓL

Figyelembe véve,

1) hogy pártunk jobbszárnya mindezideig módszeresen folytatja próbálkozásait, melyeket még az ökonomizmus időszakában kezdett el, vagyis megpróbál ellenségeskedést és bizalmatlanságot szítani a párt munkás és értelmiségi tagjai között, megpróbálja pártszervezeteinket merőben értelmiségi szervezeteknek feltüntetni — amit a szociáldemokrácia ellenségei ügyesen kihasználnak —, azzal vádolja a szociáldemokrata szervezeteket, hogy a pártfegyelemmel gúzsba akarják kötni a munkásosztály öntevékenységét, — a választási elv jelszavával hivalkodik, de többnyire nem tesz semmi komolyabb lépést ennek megvalósítására;

2) hogy a választási elv *teljes* uralma, amely szabad politikai viszonyok között lehetséges és szükséges, megvalósíthatatlan az önkényuralom idején, de az önkényuralom idején is a mainál sokkal nagyobb mértékben alkalmazhatnánk a választási rendszert, ha ezt nem akadályozná a pártszervezetnek az a szervezeti ziláltsága és tényleges dezorganizáltsága, amelyet a párt ugyancsak a szociáldemokrácia jobbszárnyának köszönhet, —

az OSzDMP III. kongresszusa, amely feladatának tekinti, hogy számos szervezeti reformmal a következő kongresszusig megteremtse a feltételeket a választási elvnek a pártéletben való lehetőség szerinti tényleges alkalmazásához, újra emlékezteti a munkás szociáldemokrata párt öntudatos híveit feladatukra: erősítsék minden energiájukkal a párt kapcsolatát a munkásosztály tömegével, s ezért a proletárok és a félproletárok mind

nagyobb rétegeinek tudatát emeljék fel a teljes szociáldemokrata öntudat színvonalára, fejlesszék a proletárok és a félproletárok forradalmi szociáldemokrata öntevékenységét, gondoskodjanak arról, hogy a munkástömegből minél több olyan munkás emelkedjen ki, aki a párt helyi központjainak és országos központjának tagjaként képes vezetni a mozgalmat és a pártszervezeteket; alakítsanak minél több pártunk keretein belül működő munkásszervezetet; törekedjenek arra, hogy azok a munkásszervezetek, amelyek nem óhajtanak belépni a pártba, vagy nincs erre lehetőségük, legalábbis csatlakozzanak a párthoz.

A megírás ideje:
1905 április 22 (május 5).

20

MEGJEGYZÉS A MUNKÁSOKNAK ÉS AZ ÉRTELMISÉGIEKNEK A SZOCIÁLDEMOKRATA SZERVEZETEKEN BELÜLI VISZONYÁRÓL SZÓLÓ HATÁROZATI JAVASLAT MEGVITATÁSA SORÁN ÁPRILIS 22 (MÁJUS 5)

Nem ülhetek nyugodtan, mikor azt mondják, hogy nincsen olyan munkás, aki alkalmas lenne bizottsági tagnak. A kérdés elhúzódik; nyilvánvalóan betegség lappang a pártban. A munkásokat be kell vonni a bizottságokba. Meglepő: a kongresszuson mindössze három irodalmár vesz részt, a többiek bizottsági emberek, mégis az irodalmárok a munkások bevonása mellett vannak, a bizottsági emberek pedig, miért, miért nem, heveskednek.

Golubin[108] és Mihajlov elvtársak nyilatkozatai rendkívül értékesek.

21

BESZÉD A MUNKÁSOKNAK ÉS AZ ÉRTELMISÉGIEKNEK A SZOCIÁLDEMOKRATA SZERVEZETEKEN BELÜLI VISZONYÁRÓL SZÓLÓ HATÁROZATI JAVASLAT MEGVITATÁSÁNAK RENDJÉRŐL ÁPRILIS 22 (MÁJUS 5)[100]

Én ebben nem értek egyet Szergejev elvtárssal: éppen ilyen kongresszusi határozatok nincsenek. Az irodalmárok kívánságai egymagukban nem elegendők. Ezenkívül a határozati javaslatokat nem vetették el, hanem a napirendnek egy másik pontjába iktatták. Azt mondják, a munkások jogot kaptak ahhoz, hogy a Központi Bizottság beleegyezésével megdöntsék a bizottságot. Ez kevés: direktívára van szükség, nempedig demagógiára. Szergejev elvtárs helytelenül értelmezi a „Vperjod"-ot, mikor idézi belőle, hogy „szavakból nem lehet megélni". Éppen a szervezeti szabályzat paragrafusának rövidsége késztet bennünket arra, hogy megfelelő direktívát nyujtó határozatot hozzunk. Ellenzem Andrejev elvtárs javaslatát. Nem igaz az, hogy nem az „ökonomisták" és nem a „mensevikek" folytattak demagógiát. Ellenkezőleg, éppen ők voltak demagógok. A határozat éppen figyelmeztetés a demagógia ellen. Ezért most is amellett vagyok, hogy tartsuk meg a határozatot.

22

BESZÉD A PÁRT SZERVEZETI SZABÁLYZATÁNAK MEGVITATÁSAKOR ÁPRILIS 21 (MÁJUS 4)

Be kell vallanom, hogy azokat az érveket, melyekkel Ivanov elvtárs az egy központ eszméjét védelmezi, tarthatatlanoknak tartom. (Felolvassa Ivanov elvtárs érvelését:)

„A 4. és 5. ponthoz. A két központ és egy egyensúlyozó szerv — a Tanács — rendszerét maga az élet ítélte el. A pártválság történetéből nyilvánvaló, hogy ez a rendszer a véleménykülönbségek, a civakodás, az udvari intrikák kifejlődésének leghálásabb talaja. Ez a rendszer azt jelenti, hogy Oroszország alá van vetve a külföldnek: a Központi Bizottság összetétele a lebukások miatt nem állandó, a Központi Lap szerkesztősége állandó, a Tanács külföldön működik. Az egyetlen központ elleni összes fontosabb ellenvetések, amelyek azon alapulnak, hogy Oroszország és a külföld ténylegesen el van szakítva egymástól, egyrészt csak alátámasztják a két központ közötti szakadás lehetséges és valószínű voltát, másrészt pedig jelentős mértékben elesnek, ha a kongresszus kötelezővé teszi a Központi Bizottság oroszországi és külföldi tagjainak rendszeres időközökben való tanácskozását."

Az itt felsorolt szeretetreméltó tulajdonságok azonban egyenlő mértékben megvoltak a külföldi Központi Lapban is, meg a „tősgyökeresen orosz" Központi Bizottságban is. Ivanov elvtárs elgondolásában egy hibát látok, amelyet a logika így ismer: *„post hoc, ergo propter hoc"**. Mivel a három központ, bocsánat a kifejezésért, odarondított nekünk, legyen hát egy központunk. Én nem látok itt *„propter"-t*! Bajainkat nem a mechanizmus, hanem a

* — utána, tehát miatta. — *Szerk.*

személyek okozták: a baj az, hogy egyes személyek a szervezeti szabályzat formalista értelmezésével takarózva kitértek a kongresszus akaratának teljesítése elől. Vajjon a „tősgyökeresen orosz" Központi Bizottság nem változott át „dialektikusan" saját ellentétévé? Ivanov elvtárs így okoskodik: a külföld rosszul viselkedett, tehát „ostromállapot" alá kell venni és „ráncba kell szedni". Én, mint tudják, mindig híve voltam az „ostromállapotnak" is, meg a „ráncbaszedésnek" is, ezért ezeket a rendszabályokat nem ellenzem, de vajjon a Központi Bizottság nem érdemelte ki ugyanezt? Ezenkívül, ki vitatná, hogy a Központi Lap lehet állandó, a Központi Bizottság pedig nem? Hisz ez mindenképpen tény. De gyakorlatilag én tartózkodom mindenféle vitától: eddig Tanácsunk volt, most pedig tanácskozás lesz (a Központi Bizottság külföldi és oroszországi részének tanácskozása). Mindössze néhány betűvel több. Szekerünk mindinkább jobbra dőlt, a Központi Lap felé — Ivanov elvtárs szalmát dobott jobbról a kerekek alá a jövőre, de véleményem szerint rakni kellene belőle balról is, a Központi Bizottság felől is. Én csatlakoznék Mihajlov elvtársnak a bizottságok feloszlatásáról szóló javaslatához, de én, meg kell vallanom, nem tudom, mi az a periféria. Az „ülnököket és pecsétőröket" ki kell füstölni, de hogyan lehet pontosan meghatározni a periféria fogalmát? „A periféria szavazatainak $^2/_3$-a!" — de ki képes ezt pontosan nyilvántartani? Ezenkívül óvnom kell a kongresszust attól, hogy rengeteg paragrafussal halmozza el a szervezeti szabályzatot. Könnyű jó paragrafusokat írni, de a gyakorlatban legnagyobb részük feleslegesnek bizonyul. Ne változtassuk a szervezeti szabályzatot jámbor óhajok gyüjteményévé . . .

23

BESZÉD A PÁRT SZERVEZETI SZABÁLYZATA 9. PONTJÁNAK MEGFOGALMAZÁSÁRÓL ÁPRILIS 21 (MÁJUS 4)

Én a bizottságok feloszlatása mellett voltam, de a Párttanácsban, amikor kitört a frakciós viszálykodás, ellene foglaltam állást, mert nem lett volna egészen illő dolog alkalmazni ezt a szabályt. Ha ez a pont az értelmiségiekből álló bizottságokat fenyegeti, nagyonis mellette vagyok. Az értelmiséget mindig kordában kell tartani. Az értelmiséget mindig ott találjuk mindenfajta veszekedés élén, és ezért javaslom a „periféria" szó helyett a „szervezett munkások" szó beiktatását (*írásban terjeszti be módosítását*): „9. A Központi Bizottság köteles feloszlatni a helyi bizottságot, ha a feloszlatás mellett nyilatkozik a pártszervezetekhez tartozó helybeli munkások $^2/_3$-a."

A kicsiny értelmiségi perifériára nem lehet támaszkodni, de a szervezett munkások százaira lehet és kell. Ezt a pontot én szorosan össze akarom kapcsolni a beszámolási kötelezettség kérdésével. Ebben a tekintetben példát kell vennünk a Bundról, amely mindig pontosan tudja, hány szervezett munkás tagja van. És ha Központi Bizottságunk mindig tudni fogja, hány szervezett munkás van az illető szervezetben, e munkások véleményével a Központi Bizottságnak számolnia kell és a szervezett munkások követelésére köteles feloszlatni a helyi bizottságot.

24

BESZÉD AZ ESZEREKKEL VALÓ MEGEGYEZÉSRŐL ÁPRILIS 23 (MÁJUS 6)

Jelentést kell tennem a kongresszusnak az eszerekkel való megegyezésnek egy sikertelen kísérletéről. Gapon elvtárs külföldre érkezett. Találkozott az eszerekkel, majd az „Iszkrá"-val, azután velem is beszélt. Azt mondta, hogy a szociáldemokraták álláspontján áll, de bizonyos meggondolásokból kiindulva nem tartja lehetségesnek, hogy ezt nyiltan kijelentse. Azt mondtam neki, hogy a diplomácia nagyon jó dolog — de nem forradalmárok közt. Beszélgetésünket most nem mondom el — tartalmát elmondtuk a „Vperjod"-ban*. Gapon olyan ember benyomását tette rám, aki feltétlenül hű a forradalomhoz, kezdeményező és jóeszű ember, bár sajnos híján van a következetes forradalmi világszemléletnek.

Kis idő mulva Gapon elvtárstól írott meghívót kaptam a szocialista szervezetek konferenciájára, amelynek Gapon elgondolása szerint e szervezetek tevékenységének összehangolása volt a célja. Felolvasom annak a 18 szervezetnek a nevét, amelyet a levél szerint meghívtak Gapon elvtárs konferenciájára:

1) A szociálforradalmárok pártja. 2) OSzDMP. „Vperjod". 3) OSzDMP. „Iszkra". 4) Lengyel Szocialista Párt. 5) Lengyelország és Litvánia Szociáldemokráciája. 6) Lengyel Szocialista Párt. „Proletariat". 7) Lett Szociáldemokrata Munkáspárt. 8) Bund. 9) Örmény Szociáldemokrata Munkásszervezet. 10) Örmény Forradalmi Szövetség (Drosak). 11) Belorusz Szocialista Gromáda. 12) Lett Szociáldemokrata Szövetség. 13) Finnországi Aktív Ellenálló

* Lásd ebben a kötetben 153—157. old. — *Szerk.*

Párt. 14) Finn Munkáspárt. 15) Grúz Szocialista Föderalista Forradalmárok Pártja. 16) Ukrán Forradalmi Párt. 17) Litván Szociáldemokrata Párt. 18) Ukrán Szocialista Párt.

Megmondtam Gapon elvtársnak is, meg egy tekintélyes eszernek is, hogy a konferencia kétes összetétele megnehezítheti a dolgot. A konferenciára óriási többségben eszereket gyüjtenek egybe. A konferencia összehívása sokáig elhúzódott. Az „Iszkra" azt felelte — mint a Gapon elvtárs által nekem mutatott okmányokból látható —, hogy szívesebben köt közvetlen egyezményeket a szervezett pártokkal. „Finom" célzás a „Vperjod"-ra, amely — úgymond — bomlasztó stb. Végülis az „Iszkra" nem jelent meg a konferencián. Mi, a „Vperjod" szerkesztőségének és a Többségi Bizottságok Irodájának képviselői, elmentünk a konferenciára. Ott láttuk meg, hogy ez tulajdonképpen eszer konferencia. Kiderült, hogy a munkáspártokat vagy egyáltalán nem hívták meg, vagy semilyen adat sincs róla, hogy meghívták volna őket. Így például ott volt a Finnországi Aktív Ellenálló Párt képviselője, de nem volt ott a Finn Munkáspárté.

Mikor megkérdeztük, miért, azt válaszolták, hogy a Finn Munkáspártnak az aktív ellenálló párton keresztül küldték a meghívót, mivel, mint az illető eszer mondta, nem tudták, hogyan értesítsék közvetlenül. Pedig aki csak valamennyire is ismeri a külföldi ügyeket, jól tudja, hogy a Finn Munkáspártot el lehet érni akár Branting, a Svéd Szociáldemokrata Munkáspárt vezére közvetítésével is. A konferencián ott voltak a Lengyel Szocialista Párt képviselői, de nem volt ott Lengyelország és Litvánia Szociáldemokráciájáé. És nem tudtunk adatokat kapni, hogy egyáltalán meghívták-e őket. Mint ugyanaz az eszer közölte velünk, a Litván Szociáldemokráciától, az Ukrán Forradalmi Párttól nem kaptak választ.

Már a legelején felvetődött a nemzeti kérdés. A Lengyel Szocialista Párt felvetette a több alkotmányozó gyűlés kérdését. És ezért azt mondom, hogy a jövőben vagy teljesen le kell mondanunk a konferencián való részvételről, vagy egy nemzetiséghez tartozó munkáspártok képviselőinek konferenciáját kell megszervezni, vagy a nemorosz lakta vidékek helyi pártbizottságainak képviselőit

kell meghívni konferenciára. De ebből egyáltalában nem akarom azt a következtetést levonni, hogy a konferenciák elvi nézeteltérések miatt lehetetlenek. Csak az szükséges, hogy merőben gyakorlati kérdéseket vessenek fel.

Mi külföldről nem ellenőrizhetjük a konferenciák stb. összetételét. Szükséges, hogy az oroszországi központ képviselve legyen, és okvetlenül a helyi bizottságok képviselőinek részvételével. A lettek kérdése miatt távoztunk el a konferenciáról. Amikor kivonultunk a konferenciáról, az alábbi nyilatkozatot terjesztettük be:

„Oroszország mai nagyfontosságú történelmi pillanatában az a feladat hárul az országban működő szociáldemokrata és forradalmi demokrata pártokra és szervezetekre, hogy gyakorlati megegyezést kössenek egymással az önkényuralmi rendszer elleni sikeresebb támadás céljából.

Mivel ebből kifolyólag rendkívül nagy jelentőséget tulajdonítunk az e célból összehívott konferenciának, természetesen a legszigorúbban meg kell vizsgálnunk a konferencia összetételének kérdését.

A Gapon elvtárs által összehívott konferencián a konferencia gyümölcsöző munkájának ezt az elengedhetetlen feltételét nem tartották eléggé szem előtt, és ennélfogva kénytelenek voltunk már a konferencia megalakulásának kezdetén olyan intézkedéseket tenni, amelyek biztosíthatják a szóbanforgó tanácskozás reális sikerét.

A konferencia tisztán gyakorlati jellege miatt például először is szükség volt arra, hogy csak olyan szervezetek vehessenek részt rajta, amelyek valóban reális erőt jelentenek Oroszországban.

Márpedig a konferencia összetétele, ami egyik-másik szervezet reális voltát illeti, fölöttébb fogyatékosnak bizonyult. Ezen a konferencián még olyan szervezet is képviselteti magát, amelynek fiktív volta minden kétségen kívül áll. A Lett Szociáldemokrata Szövetségről beszélünk.

A Lett SzDMP képviselője követelte e Szövetség eltávolítását, mégpedig ultimátum formájában.

Miután továbbá a négy szociáldemokrata szervezet képviselőinek a «Szövetség» küldöttei részvételével tartott külön tanácskozásán tisztázódott a «Szövetség» teljesen fiktív volta, ez természetesen bennünket — a konferencián részvevő többi szociáldemokrata szervezetet és pártot — is arra késztetett, hogy csatlakozzunk ehhez az ultimátumszerű követeléshez.

De ekkor, már az első lépéseknél, valamennyi forradalmi-demokratikus párt éles ellenállásába ütköztünk, amelyek ultimátumunk elutasításával azt fejezték ki, hogy többre becsülnek egy fiktív csoportot több ismert szociáldemokrata szervezetnél.

Végül, a konferencia gyakorlati jelentőségét még inkább csökkenti az, hogy nem vesz rajta részt számos más olyan szociáldemokrata szervezet, amelyeknek a részvételét — amennyire meg tudtuk állapítani — nem biztosították megfelelő intézkedésekkel.

Mindezek folytán kénytelenek lévén elhagyni a konferenciát, kifejezzük azt a meggyőződésünket, hogy ennek az egy kísérletnek a sikertelensége nem tartóztathatja fel a konferencia mielőbbi megismétlésére irányuló állhatatos törekvést, és hogy a gyakorlati megegyezésnek valamennyi forradalmi pártra háruló feladatát teljesíteni fogja az a legközelebbi konferencia, amelyen már valóban Oroszországban dolgozó, nempedig fiktív szervezetek vesznek majd részt.

A Lett SzDMP nevében — F. Rozin.
Az OSzDMP «Vperjod»-ja nevében — N. Lenin.
A Bund Központi Bizottsága nevében — L. Gelfin.
Az Örmény Szociáldemokrata Munkásszervezet nevében — Lerr."

Másfél-két hét mulva Gapon elvtárs a következő nyilatkozatot adta át nekem:

„Kedves elvtárs! Mellékelten küldöm önnek az ön által ismert konferencián elfogadott két nyilatkozatot, kérem, ismertesse azokat az OSzDMP küszöbönálló III. kongresszusával. Kötelességemnek tartom a magam nevében előrebocsátani, hogy ezeket a nyilatkozatokat bizonyos fenntartásokkal fogadom el a szocialista programm és a föderalista elv kérdéseiben.

Georgij Gapon."

E nyilatkozat kíséretében kaptam két érdekes okmányt, amelyekben a következő figyelemreméltó részek vannak:

„Föderatív elv alkalmazása az egy állam kebelében maradó nemzetiségek közti kapcsolatokban . . .

Mindazoknak a földeknek a szocializálása, vagyis a dolgozó

földművelő népesség társadalmi kezelésébe és használatába való átadása, amelyeknek művelése idegen munka kizsákmányolásán alapul, — ez intézkedés végrehajtásának konkrét formáit, sorrendjét és méreteit meghatározni az egyes nemzetiségek pártjai illetékesek az országuk helyi feltételeiből fakadó sajátosságokkal összhangban; a társadalmi, községi és közösségi gazdaság fejlesztése . . .

. . . Kenyeret az éhezőknek!

A földet és javait a dolgozóknak!

. . . Alkotmányozó gyűlést az Orosz Birodalom minden részének képviselőiből, kivéve Lengyelországot és Finnországot!

. . . A Kaukázus részére, mint Oroszországgal föderatív kapcsolatban levő autonóm terület részére alkotmányozó gyűlést kell összehívni."

A konferencia eredménye, mint a felolvasott idézetekből látható, teljesen igazolta azokat az aggályokat, amelyek bennünket a konferencia elhagyására késztettek. Ez a nacionalista nem-proletár pártoknak mindenféle engedményeket tevő eszer programm szakasztott mása. Furcsa lett volna, hogy résztvegyünk a konferencián felvetett kérdések eldöntésében a nemzeti proletár pártok távollétében. A konferencia például külön alkotmányozó gyűlést követelt Lengyelország számára. Mi nem lehetünk sem mellette, sem ellene. Programmunk elismeri a nemzetiségek önrendelkezésének elvét. De megengedhetetlen, hogy ezt a kérdést Lengyelország és Litvánia Szociáldemokráciája nélkül döntsük el. A konferencia megosztotta az alkotmányozó gyűlést — a munkáspártok távollétében! Nem engedhetjük meg effajta kérdések gyakorlati eldöntését a proletárok pártjainak kizárásával. — Mégis úgy találom, hogy az elvi nézeteltérések nem zárják ki a gyakorlati konferenciák lehetőségét, de ezeket a konferenciákat, először is, Oroszországban, másodszor, az erők reális voltának elbírálása alapján kell összehívni, és harmadszor, a konferencián el kell különíteni a nemzeti problémákat, vagy legalábbis meg kell hívni a konferenciára a helyi bizottságok képviselőit azokból az országrészekből, amelyekben vannak nemzeti szociáldemokrata és nem-szociáldemokrata pártok.

Felolvasom az eszerekkel való gyakorlati megegyezé-

sekről szóló határozati javaslatot (felolvassa a javaslatot Voinov elvtárs szerkesztésében):

„Megerősítve az OSzDMP-nek az eszer párttal kapcsolatos — a II. kongresszus határozatában leszögezett — álláspontját, és figyelembe véve:

1) hogy jelenleg általában kívánatosak a szociáldemokraták időleges harci egyezményei az eszerek szervezetével az önkényuralom elleni harc céljából;

2) hogy ezek az egyezmények semmiképp sem korlátozhatják a szociáldemokrata munkáspárt teljes önállóságát és nem sérthetik meg a párt proletár taktikájának és taktikai elveinek épségét és tisztaságát, —

az OSzDMP III. kongresszusa felhatalmazza a Központi Bizottságot és a helyi bizottságokat, hogy szükség esetén kössenek időleges harci egyezményeket az eszerek szervezeteivel, helyi egyezmények azonban csak a Központi Bizottság közvetlen ellenőrzésével köthetők.“

Én egyetértek ezzel a javaslattal. Legfeljebb a végét kellene valahogy enyhíteni, például „a Központi Bizottság közvetlen ellenőrzésével“ helyett csak ezt hagynám meg: „a Központi Bizottság ellenőrzésével“.

25

BESZÉD A KÖZPONTI BIZOTTSÁG TEVÉKENYSÉGÉRŐL SZÓLÓ BESZÁMOLÓVAL KAPCSOLATBAN ÁPRILIS 25 (MÁJUS 8)

Csakugyan, a Központi Bizottság tevékenységéről szóló beszámoló többet foglalkozott a Központi Bizottság technikai munkájával, mint politikájával. 1900 óta figyelemmel kísérem a párt központi apparátusának működését és meg kell állapítanom, hogy óriási a haladás. Ha ez nem elégít ki bennünket, teljesen talán csak a proletárdiktatúra idején elégít ki bennünket, de akkor is aligha! Vegyék figyelembe, hogy a „kooptációnak" még mindig megvan a káros hatása! A Központi Bizottság keveset beszél politikájáról, mert semmi jót sem tud mondani róla. Fő hibája a kongresszus összehívása ellen folytatott harca. Ha egy évvel ezelőtt összehívtuk volna a kongresszust, a kongresszus békülékenyebb lett volna, mint ma. Magam a feloszlatás mellett vagyok, de mindenképpen ellene vagyok abban az egy esetben, ha ez a kongresszus mellett folytatott agitáció miatt történik, erre azonban nem akarok kitérni: jobban örülök egy megtérő bűnösnek, mint 99 igaznak. Ami a nekem szóló szemrehányásokat illeti, csak annyit mondok, hogy egy íróember párt nélkül mit sem tehet.

26

HATÁROZAT A KONGRESSZUS JEGYZŐKÖNYVÉNEK KIADÁSÁRÓL[110]

A kongresszus megbízza a Központi Bizottságot, hogy haladéktalanul adjon ki rövid közleményt a III. kongresszusról a programm, a szervezeti szabályzat és a határozatok teljes szövegével.

A kongresszus megbízza a Központi Bizottságot, hogy minden eszközzel gyorsítsa meg ennek a közleménynek a közzétételét.

A kongresszus megbízza a kongresszusi jegyzőkönyv kiadására alakított bizottságot: 1) véglegesen állapítsa meg, hogy konspirációs meggondolásokból mit nem szabad semmiképpen sem nyilvánosságra hozni, 2) határozza meg, hogyan és milyen mértékben kell a párttagokat megismertetni a III. kongresszus jegyzőkönyvének nyilvánosságra nem hozott részével, 3) végezze el a kiadáshoz a szükséges rövidítéseket, de csak olyanokat, amelyek az ülés rendjével kapcsolatos vitára vagy a határozatokhoz benyujtott kisebb elvetett módosításokra vonatkoznak.

A megírás ideje:
1905 április 25 (május 8).

27

HATÁROZATI JAVASLAT A KAUKÁZUSI ESEMÉNYEKKEL KAPCSOLATBAN[111]

Figyelembe véve,

1) hogy a Kaukázus társadalmi-politikai életének sajátos feltételei folytán ott alakultak ki pártunk legharcosabb szervezetei;

2) hogy a kaukázusi népesség többségének forradalmi hangulata a városokban és a falvakban egyaránt már az önkényuralom elleni össznépi felkelés fokára emelkedett;

3) hogy az önkényuralmi kormány már katonaságot és tüzérséget küld Gurijába, előkészítve a felkelés valamennyi fontosabb gócának legkíméletlenebb szétzúzását;

4) hogy ha az önkényuralom legyőzi a kaukázusi népi felkelést, amit megkönnyít az ottani lakosság soknemzetiségű összetétele, annak rendkívül káros következményei lesznek az egész oroszországi felkelés sikerére nézve; —

az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt III. kongresszusa Oroszország öntudatos proletariátusa nevében forró üdvözletét küldi Kaukázus hős proletariátusának és parasztságának s megbízza a párt Központi Bizottságát és helyi bizottságait, hogy tegyék meg a legerélyesebb intézkedéseket a kaukázusi helyzetről szóló híreknek brosúrák, népgyűlések, munkásgyűlések, köri megbeszélések stb. útján történő minél szélesebb körű terjesztésére, valamint a Kaukázusnak idejében való fegyveres támogatására.

A megírás ideje:
1905 április 26 (május 9).

POLITIKAI SZOFIZMÁK

Még alig kezdődött el az orosz forradalom, de már egészen világosan felismerhetők benne a burzsoázia politikai forradalmainak szokott vonásai. Az alsó rétegek harcolnak, a felső rétegek kihasználják a harc gyümölcseit. A forradalmi harc mérhetetlen terhei teljes egészében a proletariátusra mint osztályra meg a polgári értelmiségi ifjúság egyes képviselőire hárultak és hárulnak. A részben már kivívott szabadságjogok (helyesebben: a szabadság nyomorúságos töredékei) kilenctizedrészben a társadalom felső rétegeinek, a nem-dolgozó osztályoknak jutnak. Oroszországban most a törvény ellenére hasonlíthatatlanul nagyobb szólás-, gyülekezési és sajtószabadság van, mint 10 évvel ezelőtt, mint egy évvel ezelőtt, ezeket a szabadságjogokat azonban csak a burzsoá ujságok, csak a „liberális" gyűlések használják ki valamelyest nagyobb mértékben. A munkások törnek a szabadság felé, lépten-nyomon számukra eddig ismeretlen és teljesen elérhetetlennek tartott területeken törnek utat maguknak, de a proletár elemnek ez az átszivárgása nem cáfolja, hanem igazolja gondolatunkat. A politikai harcban való részvétel aktivitása fordított arányban áll a harc gyümölcseinek megkaparintásában kifejtett aktivitással. A legális és az illegális (vagyis a törvény által megengedett és a törvényellenes) mozgalom aránya annál „kedvezőbb", minél kedvezőbb ennek vagy annak az osztálynak a társadalmigazdasági rendben elfoglalt helyzete. A liberális burzsoázia mozgalma különösen január 9-e után annyira szétáradt a törvény által *megtűrt* formákban, hogy az illegális liberális mozgalom meglepő gyorsasággal halványul el

szemünk előtt. A munkásosztály mozgalma, annak *ellenére*, hogy egyik legfontosabb pillanatában nagyonis „törvényes" formát öltött (amikor a pétervári munkásnép petíciót adott át a cárnak), rendkívül törvénytelen volt, és rendkívül durva, katonai megtorlást váltott ki. A munkásosztály mozgalma még sokkal szélesebbé vált, de a legális és az illegális elem aránya szinte semmit sem változott az előbbi javára.

Miből ered ez a különbség? Éppen abból, hogy Oroszország egész társadalmi-gazdasági rendje annak biztosítja a javak legnagyobb részét, aki a legkevesebbet dolgozik. Kapitalizmusban ez nem is lehet másképp. A tőke törvénye ez, amely maga alá rendeli nemcsak a gazdasági, hanem a politikai életet is. Az alsó rétegek mozgalma forradalmi erőt támaszt; ez a mozgalom olyan nagy néptömeget állít talpra, amely, először is, képes az egész korhadt épület lerombolását elvégezni és amely, másodszor, helyzetének semmiféle sajátosságaival nincs hozzáláncolva ehhez az épülethez és szívesen porbadönti ezt az épületet. sőt, e néptömeg, még ha nem ismerte is fel teljesen céljait, mégis képes és kész lerombolni ezt az épületet, mert helyzete kilátástalan, mert az örökös iga forradalmi útra taszítja, s láncain kívül nincs mit vesztenie. Ez a népi erő, a proletariátus, azért olyan félelmetes a korhadt épület birtokosainak szemében, mert a proletariátusnak már magában a helyzetében is van valami, ami fenyegető minden kizsákmányolóra nézve. Ezért a proletariátus legparányibb kis mozgalma, bármilyen szerény is kezdetben, akármilyen jelentéktelen alkalomból támad is, óhatatlanul azzal fenyeget, hogy túlnő közvetlen céljain és az *egész* régi rend engesztelhetetlen rombolójává válik.

A proletariátus mozgalmának — a kapitalizmusban élő proletariátus helyzetének legfőbb sajátosságai folytán — az a megmásíthatatlan tendenciája, hogy elkeseredett harccá válik *mindenért*, minden sötétség, kizsákmányolás, leigázás teljes legyőzéséért. A liberális burzsoázia mozgalmának viszont ugyanabból az okból (vagyis a burzsoázia helyzetének legfőbb sajátosságai folytán) tendenciája a harc helyett a megalkuvás, a radikalizmus helyett az opportunizmus, a teljes győzelem „tapintatlan", merész

és erélyes igénylése helyett a legvalószínűbb és leginkább lehetséges legközelebbi szerzemények szerény számbavétele. Aki igazán harcol, az természetszerűleg *mindenért* harcol; aki többre tartja a megalkuvást, mint a harcot, az természetszerűleg előre megmondja, hogy a jobbik esetben mely „falatokkal" hajlandó beérni (a legrosszabb esetben megelégszik még a harc hiányával is, vagyis hosszú időre kibékül a régi világ uraival).

Ezért egészen természetes, hogy a szociáldemokrácia, mint a forradalmi proletariátus pártja, annyira szívén viseli *programmját*, olyan gonddal határozza meg jóelőre végső célját — a dolgozók teljes felszabadítását —, s annyira féltve őrzi ezt a végső célt mindenkivel szemben, aki meg akarja nyirbálni; ugyanez az oka annak is, hogy a szociáldemokrácia olyan dogmatikus szigorral és doktrinér hajthatatlansággal választja el a legközelebbi apró gazdasági és politikai célokat a végső céltól. Aki *mindenért*, a teljes győzelemért harcol, annak szükségképpen óvakodnia kell attól, hogy a kis vívmányok megkössék a kezét, letérítsék az útról, elfeledtessék vele azt, ami még viszonylag messze van és ami nélkül minden kis vívmány csak hiúságok hiúsága. Viszont a burzsoázia pártja számára, akármennyire szabadságszerető és népszerető párt is az, érthetetlen és idegen ez a programmokkal való törődés, ez az örökké kritikus magatartás a kisebb fokozatos javításokkal szemben.

Ilyen gondolatokat ébresztett bennünk „Az orosz alkotmány tervezete", amelyet a napokban adott ki az „Oszvobozsgyenyije" szerkesztősége ezzel a címmel: „Az Orosz Birodalom állami alaptörvénye". Ez a tervezet, amelyet Oroszországban már elég régóta ismernek, most jegyzetekkel és magyarázó szöveggel látott napvilágot mint „az egyetlen teljes, végleges és a szerzők által átnézett kiadás". Kiderül tehát, hogy ez a tervezet nem a „Felszabadulás Szövetségéé", ezt csupán egy magáncsoport dolgozta ki, amely a Szövetséghez tartozik. Itt tehát újra meg újra azt látjuk, hogy a liberalizmus fél a világos, határozott, nyílt programmtól. A liberális párt Oroszországban mérhetetlenül nagyobb pénzeszközökkel és irodalmi erőkkel rendelkezik, mérhetetlenül nagyobb legális mozgási sza-

badságot élvez, mint a szociáldemokrácia — és ugyanakkor szembeszökő, hogy programmbeli határozottság tekintetében mennyire elmarad a szociáldemokráciától. A liberálisok egyenesen kerülik a programmokat, jobban szeretik az egyes ellentmondó kijelentéseket lapjukban (például az általános választójog kérdésében) vagy magáncsoportok „tervezeteit", amelyek semmire sem kötelezik az egész pártot (vagyis az egész „Felszabadulás Szövetségét")mint egészet. Ez persze nem lehet véletlen; ez elkerülhetetlen következménye annak a szociális helyzetnek, amelyet a burzsoázia mint osztály a mai társadalomban elfoglal, vagyis annak, hogy ez az osztály az önkényuralom és a proletariátus közt szorong, s apró érdekkülönbségek miatt frakciókra oszlik. A politikai szofizmák ebből a helyzetből egészen természetszerűleg fakadnak.

Az egyik ilyen szofizmára szeretnénk felhívni most az olvasók figyelmét. Az oszvobozsgyenyista alkotmánytervezet fő vonásait ismerjük: megmarad a monarchia, — a köztársaság kérdését meg sem vitatják (a burzsoázia „reálpolitikusai" ezt a kérdést nyilván nem tartják komolynak!), *kétkamarás* parlamenti rendszert alakítanak általános, *közvetlen*, egyenlő és titkos választással az alsóház számára, *kétfordulós* választással a felsőház számára. A felsőházi képviselőket a zemsztvo-gyűlések és a városi dumák választják. Fölöslegesnek tartjuk, hogy kitérjünk e tervezet részleteire. Csupán általános elgondolása és „elvi" védelme figyelemreméltó.

Nagylelkű liberálisaink az államhatalmat igyekeznek minél egyenletesebben és „igazságosabban" elosztani három erő közt: az uralkodó, a felsőház (a Zemsztvo-kamara), alsóház (a népképviselők kamarája): az önkényuralmi bürokrácia, a burzsoázia, a „nép" (vagyis a proletariátus, a parasztság és a kispolgárság általában) közt. A liberális publicisták lelkük mélyén arról álmodoznak, hogy e különböző erőknek és az erők különböző kombinációinak harcát helyettesítik, ha ezeket az erőket „igazságosan" egy egységben fogják össze... papíron! Gondoskodni kell a fokozatos, kiegyensúlyozott fejlődésről, igazolni kell az általános választójogot a konzervativizmus szempontjából (Sztruve úr előszava a szóbanforgó

tervezethez); meg kell teremteni az uralkodó osztályok érdekeinek reális biztosítását (vagyis a reális konzervativizmust) a monarchia és a felsőház formájában; bele kell öltöztetni ezt az állítólag körmönfont, de a valóságban hihetetlenül naiv tákolmányt a fellengős szofizmák köntösébe. Az orosz proletariátusnak nagyon de nagyon hosszú ideig számolnia kell a liberális szofizmákkal. Ideje, hogy közelebbről megismerkedjen velük!

A kétkamarás rendszer védelmét a liberálisok az esetleges ellenvetések boncolgatásával kezdik. Jellemző, hogy ezeket az ellenvetéseket teljes mértékben a legális sajtónkban széleskörűen propagált liberális-narodnyik eszmék szokásos köréből kölcsönzik. Azt mondják, az orosz társadalomnak „mélyen demokratikus jellege" van, Oroszországban nincs semmiféle felsőbb osztály, amely politikai érdemeinek, gazdagságának stb. köszönhetné erejét, merthiszen nemességünk szolgáló rend volt „politikai becsvágy" nélkül, meg anyagi jelentősége is „megrendült". A szociáldemokrata szempontjából még komolyan venni is nevetséges ezeket a narodnyik frázisokat, amelyekben nincs egy betű igazság sem. Az oroszországi nemesség politikai kiváltságai közismertek; ereje rögtön látható a konzervatív és mérsékelt vagy sipovi párt törekvéseiből; anyagi jelentőségét csak a burzsoázia „rendíti meg", azzal pedig a nemesség összefonódik, s ez a megrendítés sem zavarja cseppet sem azt, hogy a nemesség kezében óriási eszközök összpontosuljanak, amelyek lehetővé teszik neki a dolgozók tízmillióinak fosztogatását. Az öntudatos munkások ne ringassák magukat illúziókban ezt illetőleg, az orosz nemesség jelentéktelenségéről hangoztatott narodnyik frázisok csak arra kellenek a liberálisoknak, hogy becukrozzák a nemesség eljövendő alkotmányos kiváltságainak piruláját. Ez a liberális logika pszichológiailag elkerülhetetlen: jelentéktelennek kell feltüntetniük nemességünket, hogy a demokratizmustól való jelentéktelen eltérésnek tüntethessék fel a nemesség kiváltságait.

Pszichológiailag elkerülhetetlenek — amikor a burzsoázia a kalapács és az üllő között van — azok az idealista frázisok is, amelyekkel most olyan ízlésteleníl operál liberalizmusunk általában és kedvenc filozófusai különösen.

„Az orosz felszabadító mozgalom szempontjából — olvassuk a magyarázatban — a demokrácia nemcsak tény, hanem erkölcsi-politikai posztulátum is. A felszabadító mozgalom bármely társadalmi formát illetőleg a történelmi igazolás fölé helyezi az erkölcsi igazolást ...“ Jó iskolapéldája ez annak a fellengzős és minden tartalom híján levő frazeológiának, amellyel liberálisaink a demokrácia elárulására tett előkészületeiket „igazolják“! Panaszkodnak *„a rosszindulatú rágalmakra* (?), amelyeket a szélsőségesebb elemek képviselői szórnak az orosz liberális pártra, mondván, hogy ez a párt a bürokratikus önkényuralom helyére burzsoá-nemesi önkényuralmat igyekszik állítani“ — és ugyanakkor liberálisaink tervezetüknek egyetlen valóban demokratikus intézményét, a képviselők kamaráját arra kényszerítik, hogy ossza meg a hatalmat a monarchiával is meg a felsőházzal, a zemsztvokamarával is!

Lássuk tehát a felsőház mellett felsorakoztatott „erkölcsi“ és „morális-politikai“ érveiket. Először is, „kétkamarás rendszer van Európában mindenütt, kivéve Görögországot, Szerbiát, Bulgáriát és Luxemburgot ...“ Szóval, nem mindenütt, ha van egy csomó kivétel, nemde? És azután, micsoda érv ez: Európában nagyon sok antidemokratikus intézmény van, ezért ... ezért ezeket át kell vennie a mi „mélyen demokratikus“ liberalizmusunknak? A második érv: „veszedelmes egyetlen szerv kezében összpontosítani a törvényhozó hatalmat“, másik szervet kell alakítani, hogy kijavítsa a hibákat, a „túlságosan elhamarkodott“ döntéseket ... „Oroszországnak talán bátrabbnak kell lennie Európánál?“ Egyszóval az orosz liberalizmus nem akar bátrabb lenni az európainál, amely a proletariátustól való félelmében már *köztudomásúan* teljesen elvesztette haladó voltát! Szó ami szó, szép kis vezérei ezek a „felszabadító“ mozgalomnak! Nem tett még Oroszország egyetlen valamirevaló komoly lépést sem a szabadság felé, a liberálisok pedig már az „elhamarkodástól“ félnek. Vajjon ezekkel az érvekkel, uraim, nem lehet igazolni az általános választójogról való lemondást is?

A harmadik érv: „az egyik legfőbb veszély, amely Oroszországban minden politikai rendet fenyeget — az,

hogy a jakobinusi centralizáció rendszerévé válik." Minő borzalom! A liberális opportunisták úgylátszik nem átallanak a szociáldemokrácia opportunistáitól, az újiszkrásoktól fegyvereket kölcsönvenni az alsó néprétegek demokratizmusa ellen. A „jakobinizmus" ostoba mumusa, amelyet Akszelrod, Martinov és kompániájuk rángatott elő, hasznos szolgálatot tesz az oszvobozsgyenyistáknak. De engedjék meg, uraim, ha önök csakugyan a centralizmus szélsőségeitől félnek (nempedig a következetes demokratizmus „szélsőségeitől"), akkor minek kellene *korlátozni* az általános választójogot a *helyi* önkormányzatokban, a zemsztvo- és a városi intézményekben?? Márpedig önök ezt teszik. Tervezetük 68. cikkelyében kimondják, hogy „minden személynek, akinek joga van résztvenni a népképviselők kamarájának választásában, ugyancsak joga van résztvenni a helyi választásokon is, *ha az illető járásban vagy városban lakott bizonyos ideig, legalább egy évig*". Hiszen ez a cikkely *cenzust* vezet be, hiszen ez a cikkely a választójogot ténylegesen *nem-általánossá* teszi, mert mindenki megérti, hogy éppen a munkásoknak, a béreseknek, a napszámosoknak kell a leggyakrabban városról városra, járásról járásra vándorolniuk, nem lévén állandó letelepedési helyük. A tőke az ország egyik végéből a másikba dobálja a munkástömegeket, megfosztja őket az állandó lakóhelytől, és *ezért* kell a munkásosztálynak elvesztenie politikai jogainak egy részét!

Az általános választójognak ezt a korlátozását éppen azokra a zemsztvo- és városi intézményekre alkalmazzák, amelyek a felsőházat, a zemsztvo-kamarát választják. Az állítólag a jakobinusi centralizmus szélsőségei ellen vívott harc érdekében *kétféleképpen* is eltérnek a demokratizmus elveitől: az egyik, az *általános* választójog korlátozása az egyhelybenlakási cenzussal, a másik, a *közvetlen* választójog elvének megtagadása a kétfordulós választás bevezetésével! Vajjon nem világos ebből, hogy a jakobinizmus mumusa csak a különféle opportunisták szolgálatában áll?

Bizony, nem hiába fejezte ki elvi rokonszenvét Sztruve úr a szociáldemokrata girondisták, az újiszkrások iránt, nem hiába dícsérte Martinovot, a „jakobinizmus"

elleni harc neves bajnokát. A jakobinizmus szociáldemokrata ellenségei közvetlenül a liberális burzsoáknak egyengették és egyengetik az utat.

A legnagyobb ostobaság az oszvobozsgyenyistáknak az az állítása, hogy éppen a zemsztvo-intézmények által választott felsőház fejezheti ki „a decentralizálás elvét", „Oroszország különböző részei sokféleségének mozzanatát". A decentralizálást nem fejezheti ki az általános választójog korlátozása; a sokféleséget nem fejezheti ki a közvetlen választás elvének korlátozása. A lényeg, amelyet az oszvobozsgyenyisták iparkodnak elködösíteni, nem ez. A lényeg az, hogy a felsőház az ő rendszerük szerint elkerülhetetlenül *főleg* és elsősorban a nemesség és a burzsoázia szervévé válik, mert legfőképpen éppen a proletariátust szorítja háttérbe az egyhelybenlakási cenzus és a kétfordulós választási rendszer. Ezt annyira világosan látja mindenki, aki csak valamennyire is jártas a politikai kérdésekben, hogy a tervezet szerzői maguk is előre látják az elkerülhetetlen ellenvetést.

„De azt mondják majd — olvassuk a magyarázatban —, hogy akárhogyan szervezik is meg a választásokat, könnyen meglehet, hogy a helyi életben továbbra is *a nagybirtokosoké és a vállalkozó osztályé* lesz a döntő szó. Azt gondoljuk" (minő mélyen demokratikus gondolat!), „hogy itt is a «burzsoá elemtől» való túlzott félelem nyilvánul meg. Nincs semmi igazságtalanság (!!) abban, hogy a földbirtokos és iparos osztály elegendő (!) lehetőséget kapjon érdekeinek képviseletére" (a burzsoá elemnek nem elég az általános választójog!), „ha emellett a lakosság más csoportjainak is széleskörű lehetőségük nyílik a képviseletre. Csak a privilégiumok megengedhetetlenek erkölcsileg és veszélyesek politikailag . . ."

Jól vessék agyukba a munkások ezt a „liberális" erkölcsösséget, amely lehetővé teszi, hogy demokratizmussal dicsekedjenek, elítéljék a „privilégiumokat" és egyben *igazolják* az egyhelybenlakási cenzust, a kétfordulós választásokat, a monarchiát . . . A monarchia nyilván nem „privilégium", vagypedig — erkölcsileg megengedhető és politikailag veszélytelen privilégium!

Jól kezdik a „felszabadító" mozgalom társaságbeli

vezérei! Még legmerészebb tervezeteikben is — amelyek egyáltalán nem kötelezik egész pártjukat — már előre kifundálják a reakció igazolását, védelmükbe veszik a burzsoázia kiváltságait, szofista módszerrel azt bizonygatva, hogy a kiváltság nem kiváltság. Még az anyagi számításoktól leginkább mentes, a közvetlen politikai céloktól legmesszebb álló irodalmi tevékenységükben is prostituálják a demokratizmus fogalmát és megrágalmazzák a legkövetkezetesebb polgári demokratákat — a nagy francia forradalom korszakának jakobinusait. Mi következik még ezután? Mit mondanak majd a liberális burzsoázia felelős pártemberei és gyakorlati politikusai, ha a legidealistább liberálisok már most az árulás elméleti előkészítésén munkálkodnak? Ha a szélsőbaloldali oszvobozsgyenyizmus legmerészebb óhajai sem mennek túl a kétkamarás parlamenti monarchián; ha csak ezt *kérik* a liberalizmus ideológusai, akkor miben fognak *megalkudni* a liberalizmus alkuszai?

A forradalmi proletariátus számára a liberalizmus politikai szofizmái kicsiny, de igen értékes anyagot szolgáltatnak ahhoz, hogy megismerje még a leginkább haladó burzsoá elemek valóságos osztálytermészetét is.

„Vperjod" 18. sz.
1905 május 18 (5).

KÖZLEMÉNY AZ OROSZORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA MUNKÁSPÁRT III. KONGRESSZUSÁRÓL

Elvtársak! Munkások! Most zajlott le az OSzDMP III. kongresszusa, amely új szakaszt hivatott nyitni szociáldemokrata munkásmozgalmunk történetében. Oroszország nagyjelentőségű történelmi időket él át. A forradalom kitört és lángja egyre terjed, újabb vidékekre és újabb néprétegekre csap át. A forradalom harcos erőinek élén a proletariátus áll. A proletariátus már eddig is a legtöbb áldozatot hozta a szabadságért és most a döntő ütközetre készül a cári önkényuralom ellen. A proletariátus öntudatos képviselői tudják, hogy a szabadság nem szabadítja meg a dolgozókat a nyomortól, az elnyomástól és a kizsákmányolástól. A burzsoázia, amely ezidőszerint a szabadság ügye mellett áll, a forradalom másnapján igyekszik majd elvenni a munkásoktól a forradalom vívmányainak minél nagyobb részét, kibékíthetetlen ellenségként száll szembe majd a proletariátus szocialista követeléseivel. De mi nem félünk a szabad, egyesült és megerősödött burzsoáziától. Tudjuk, hogy a szabadság lehetővé teszi a széleskörű nyílt tömegharcot a szocializmusért. Tudjuk, hogy a gazdasági fejlődés kérlelhetetlen erővel — és minél szabadabban halad, annál gyorsabban — aláaknázza a tőke hatalmát és előkészíti a szocializmus győzelmét.

Elvtársak! Munkások! Hogy ezt a nagy célt elérhessük, minden öntudatos proletárt tömörítenünk kell az egységes Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspártban. Pártunk kialakulása már régen megkezdődött, rögtön az 1895-ös és 1896-os évek nagyarányú munkásmozgalma után, 1898-ban összeült az első kongresszus, amely meg-

LE PROLÉTAIRE

Жентва, 27 (14) мая 1905 года

№ 1.

Пролетарій

Пролетаріи всѣхъ странъ, соединяйтесь!

Центральный Органъ Россійской Соціальдемократической Рабочей Партіи.

Извѣщеніе о III-мъ съѣздѣ Россійской Соціальдемократической Рабочей Партіи

[illegible]

ЦЕНТРАЛЬНЫЙ КОМИТЕТЪ Р. С. Д. Р. П.

ГЛАВНѢЙШІЯ РЕЗОЛЮЦІИ

[illegible]

А „Proletarij" c. bolsevik ujság 1905 május 27-i (14-i) 1. számának első oldala Lenin „Közlemény az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt III. kongresszusáról" c. cikkével és a kongresszus főbb határozataival

Kisebbítve

alapította az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspártot és kijelölte feladatait. 1903-ban volt a második kongresszus, amely programmot adott a pártnak, számos határozatot hozott a taktikáról és első ízben próbálkozott meg egy egységes pártszervezet kialakításával. Igaz, ezt az utóbbi feladatot a párt nem tudta egycsapásra megoldani. A második kongresszus kisebbsége nem akarta alávetni magát a többségnek és pártszakító tevékenységbe kezdett, amely komoly károkat okozott a szociáldemokrata munkásmozgalomnak. E pártszakító tevékenység első lépése az volt, hogy nem akarták teljesíteni a második kongresszus határozatait, nem akartak a második kongresszus által alakított központi szervek vezetésével dolgozni; az utolsó lépés az volt, hogy nem voltak hajlandók résztvenni a III. kongresszuson. A III. kongresszust az Oroszországban működő bizottságok többsége által választott Iroda és a párt Központi Bizottsága hívta össze. A kongresszusra meghívást kaptak az összes bizottságok, különvált csoportok és a bizottságokkal elégedetlen perifériák, és óriási többségük, köztük a kisebbségnek csaknem valamennyi bizottsága és szervezete, megválasztotta küldötteit és elküldte őket külföldre a kongresszusra. Ilyenformán elértünk mindent, ami rendőri viszonyaink közt a közös pártkongresszus összehívása érdekében megvalósítható volt, és csupán a volt Párttanács három külföldi tagjának elutasító magatartása miatt történt, hogy a párt egész kisebbsége bojkottálta a kongresszust. A III. kongresszus, mint az alább közölt határozatából[113] látható, a pártszakadásért teljes mértékben e három tagra hárítja a felelősséget. A III. kongresszus azonban ennek ellenére, a kisebbség távolléte ellenére mindent megtett azért, hogy a kisebbség *egy* pártban együtt dolgozhasson a többséggel. A III. kongresszus helytelennek minősítette az ökonomizmus elavult, idejétmúlta nézeteihez való visszafordulást, amely pártunkban megmutatkozott, de egyszersmind megteremtette mindennemű kisebbség jogainak pontos, körülhatárolt, a pártnak minden párttagra kötelező szervezeti szabályzatában rögzített biztosítékait. A kisebbségnek most a párt szervezeti szabályzatában biztosított, elvitathatatlan joga van ahhoz, hogy véde-

mezze nézeteit, eszmei harcot folytasson — úgy azonban, hogy a viták és a nézeteltérések ne vezessenek dezorganizációra, ne akadályozzák a pozitív munkát, ne forgácsolják szét erőinket, ne akadályozzák az önkényuralom és a tőkések elleni együttes harcot. A szervezeti szabályzat most a párt minden teljesjogú szervezetét feljogosítja, hogy pártirodalmat adjon ki. A párt Központi Bizottsága most köteles továbbítani mindenfajta pártirodalmat, ha ezt öt teljesjogú bizottság, vagyis a párt összes teljesjogú bizottságainak egyhatoda követeli. A bizottságok autonómiáját pontosabban meghatároztuk, a bizottságok tagjait sérthetetleneknek nyilvánítottuk, vagyis a Központi Bizottságtól elvettük azt a jogot, hogy a helyi bizottságok tagjait kizárja és új tagokat vigyen be a bizottság beleegyezése nélkül. Ez alól az egyetlen kivétel az, amikor a szervezett munkások $^2/_3$-a a bizottság leváltását követeli: ebben az esetben a III. kongresszus által elfogadott szervezeti szabályzat értelmében a Központi Bizottság, ha tagjainak $^2/_3$-a egyetért a munkások határozatával, köteles leváltani a bizottságot. Most minden helyi bizottságnak joga van ahhoz, hogy a periféria-szervezeteket pártszervezetekként megerősítse. A perifériának joga van bizottsági tagokat jelölni. A párt határait a párt többségének kívánsága szerint pontosabban meghatároztuk. Egy központot alakítottunk két vagy három központ helyett. Biztosítottuk, hogy az Oroszországban működő elvtársaké legyen a döntő szó a párt külföldi részével szemben. Egyszóval a harmadik kongresszus mindent megtett azért, hogy ne adjon tápot olyan szemrehányásoknak, hogy a többség visszaél számbeli fölényével, hogy a párt központi szervei mechanikusan elnyomják a pártot, zsarnokoskodnak és a többi és így tovább. Most minden lehetőség megvan arra, hogy minden szociáldemokrata együttműködjék, s ingadozás nélkül beléphessen annak az egyetlen pártnak a sorába, amely eléggé széleskörű és életképes, eléggé megizmosodott és erős ahhoz, hogy paralizálja a régi körösdi hagyományait, hogy eltüntesse az egykori súrlódások és kicsinyes konfliktusok nyomait. Tegyen hát eleget a III. kongresszus felhívásának minden szociáldemokrata pártmunkás, aki valóban becsüli

a pártszerűséget, szolgáljanak a kongresszus határozatai kiindulópontul a párt egységének helyreállításához, mindenfajta dezorganizáció megszüntetéséhez, a proletariátus sorainak tömörítéséhez. Meggyőződésünk, hogy éppen az öntudatos munkások, akik legjobban tudják becsülni az összehangolt, együttes munka jelentőségét, akik leginkább átérzik a viszály, az ingadozások és a testvérharc káros voltát, éppen az öntudatos munkások fognak most teljes energiájukkal kiállni azért, hogy a párt minden tagja, mind a legalsó szervezetek, mind a legfelső szervek minden tagja egyetemlegesen és feltétlenül elismerje a pártfegyelmet!

A III. kongresszus valamennyi szervezeti és taktikai határozatában igyekezett megőrizni a folytonossági kapcsolatot a második kongresszus munkájával, s a pártnak a nyilt fellépésre való előkészítéséről, a fegyveres felkelésben való legerélyesebb gyakorlati részvétele szükségességéről és a felkelés párt által történő vezetésének szükségességéről, végül a pártnak az ideiglenes forradalmi kormányhoz való viszonyáról hozott határozataiban megpróbálta figyelembe venni a helyzet diktálta új feladatokat. A kongresszus felhívta minden párttag figyelmét arra, hogy a kormány minden ingadozását, cselekvési szabadságunk mindennemű jogi vagy tényleges kibővítését ki kell használnunk a proletariátus osztályszervezetének erősítésére, a proletariátus nyilt fellépésének előkészítésére. De ezeken az általános és fő feladatokon kívül a mai forradalmi helyzetben még az a szerep is a szociáldemokrata munkáspártra hárul, hogy az első vonalban harcoljon a szabadságért, az önkényuralom elleni fegyveres felkelés élcsapata legyen. Minél makacsabb a cári hatalom ellenállása a nép szabadságtörekvésével szemben, annál hatalmasabbra nő a forradalmi roham ereje, annál valószínűbb a munkásosztály vezette demokrácia teljes győzelme. A győzelmes forradalom végrehajtása, a forradalom vívmányainak megvédése roppant feladatokat ró a proletariátusra. De a proletariátus nem riad vissza a nagy feladatoktól. A proletariátus megvetéssel eltaszítja magától azokat, akik azt jövendölik, hogy baj lesz a győzelemből. Az oroszországi proletariátus maradéktalanul teljesíteni

tudja kötelességét. Élére tud állni a nép fegyveres felkelésének. Nem ijed meg attól a nehéz feladattól, hogy részt vegyen az ideiglenes forradalmi kormányban, ha ez a feladat hárul rá. Vissza tudja verni az összes ellenforradalmi kísérleteket, kíméletlenül el tudja tiporni a szabadság minden ellenségét, kész élete árán is megvédeni a demokratikus köztársaságot, forradalmi úton ki tudja vívni egész minimális programmunk megvalósítását. Az oroszországi proletároknak nem félniük kell ettől a kimeneteltől, hanem szenvedélyesen kívánniuk kell ezt a kimenetelt. Ha győzünk a most napirenden levő demokratikus forradalomban, óriási lépést teszünk szocialista célunk felé, megszabadítjuk egész Európát a reakciós katonai hatalom súlyos igájától és segítünk testvéreinknek, az egész világ öntudatos munkásainak, akik kimondhatatlanul sokat szenvedtek a burzsoá reakció viszonyai közt és most, az oroszországi forradalom sikerei láttán lelkileg felfrissülnek, segítünk nekik, hogy gyorsabban, határozottabban és bátrabban haladjanak a szocializmus felé. Európa szocialista proletariátusának segítségével pedig nemcsak a demokratikus köztársaságot tudjuk megvédeni, hanem a szocializmus felé is hétmérföldes léptekkel haladhatunk.

Előre hát, munkás elvtársak, szervezetten, összefogva, keményen harcoljunk a szabadságért!

Éljen a forradalom!

Éljen a nemzetközi forradalmi szociáldemokrácia!

Az OSzDMP Központi Bizottsága

„Proletarij" 1. sz.
1905 május 27 (14).

A KONGRESSZUS MEGALAKULÁSÁRÓL[113]

A kongresszus kezdetén elfogadott e határozat kiegészítéséül a Központi Bizottság a legújabb adatok alapján a következőket kívánja leszögezni. Pártunk teljesjogú szavazatainak számát a kongresszus véglegesen 71-ben állapította meg, vagyis 62 szavazata van a 31 teljesjogú szervezetnek és 9 a párt központi szerveinek. A kremencsugi, kazáni és kubáni bizottságokat a kongresszus nem ismerte el teljesjogú szervezeteknek. A kongresszuson az alábbi bizottságok küldöttei vettek részt szavazati joggal: pétervári, moszkvai, tveri (a kongresszus végén), rigai, északi, tulai, nyizsnyijnovgorodi, urali, szamárai, szarátovi, kaukázusi szövetség (8 szavazat, vagyis egyenlő négy bizottsággal), voronyezsi, nyikolajevi, odesszai, poleszjei, északnyugati, kurszki és orel-brjanszki. Összesen 21 szervezet 42 szavazattal, majd a Központi Bizottság küldöttei és a Központi Bizottság párttanácsbeli képviselői összesen 4 szavazattal. Összesen 46 szavazat a 71 közül. Tanácskozási joggal jelen voltak az arhangelszki bizottság, az urali szövetség (a második küldött, aki a kongresszus végén érkezett meg), a kazáni bizottság, az odesszai bizottság küldöttei; a jekatyerinoszlavi, a harkovi, a minszki csoportoknak, a „Vperjod" szerkesztőségének és a Külföldi Szervezet bizottságának küldöttei. A kremencsugi bizottság küldötte kifejezte azt az óhaját, hogy részt kíván venni a kongresszus munkájában, de késve érkezett meg. Továbbá a harmadik kongresszus küldöttei az ülések idején kaptak kézhez egy dokumentumot, amelyből kitűnik, hogy a Szervező Bizottságnak a közös pártkongresszus összehívására tett erőfeszítései

folytán megérkeztek külföldre az alábbi szervezetek képviselői: a Központi Bizottság pétervári csoportjáé, a Központi Bizottság odesszai csoportjáé, a nyikolajevi bizottságé, a harkovi bizottságé, a kievi bizottságé, a jekatyerinoszlavi bizottságé, a kubáni bizottságé, a doni bizottságé, a donyeci szövetségé, a szibériai szövetségé, a moszkvai bizottság perifériájáé, a szormovói perifériáé, a szmolenszki bizottságé, a krimi szövetségé és az Ukrán Szociáldemokrata Szövetségé. Ez a dokumentum levél „A Szervező Bizottság meghívására a kongresszuson egybegyűlt elvtársakhoz", s ezt a levelet a fent említett szervezetek képviselői mind aláírták. Ebből láthatjuk, hogy a Szervező Bizottságnak valóban sikerült biztosítania a közös pártkongresszus lehetőségét e szó teljes értelmében.

A kongresszus összesen 26 ülést tartott. A napirenden az alábbi taktikai kérdések szerepeltek: 1) A fegyveres felkelés. 2) A kormány politikájához való viszony a forradalom küszöbén és a forradalom idején. 3) A parasztmozgalomhoz való viszony. Ezután a szervezeti kérdések következtek: 4) A munkások és az értelmiségiek viszonya a pártszervezetekben. 5) A párt szervezeti szabályzata. A továbbiakban más pártokhoz és szervezetekhez való viszonyunk kérdései szerepeltek, mégpedig: 6) Az OSzDMP elszakadt részéhez —. 7) A nemzeti szociáldemokrata pártokhoz —. 8) A „szocialforradalmárokhoz" —. 9) A liberálisokhoz való viszonyunk kérdése. Továbbá 10) A propaganda és az agitáció megjavítása. 11) A Központi Bizottság beszámolója. 12) A helyi bizottságok küldötteinek beszámolói. 13) A választások. 14) A kongresszusi jegyzőkönyv és határozatok közzétételének, valamint a tisztségviselők hivatalba lépésének rendje.

A kongresszusi jegyzőkönyv kiadását a kongresszus egy külön megválasztott bizottságra bízta, amely már hozzálátott munkájához.

Az OSzDMP Központi Bizottsága

„Proletarij" 1. sz.
1905 május 27 (14).

A HARMADIK KONGRESSZUS[114]

Végre befejeződött a kongresszusért folytatott hosszú és makacs harc az OSzDMP-ben. Megvolt a harmadik kongresszus. Egész munkájának részletes értékelése csak a kongresszus jegyzőkönyvének megjelenése után lesz lehetséges. Ma a nyilvánosságra hozott „Közlemény"* és a kongresszus részvevőinek benyomásai alapján csak jelölni akarjuk a legfőbb határköveket a párt fejlődésében, amely a III. kongresszus határozataiban kifejeződött.

Az oroszországi öntudatos proletariátus pártját a III. kongresszus küszöbén három fő kérdés foglalkoztatta. Először is, a pártválság kérdése. Másodszor, ami fontosabb, a párt szervezeti formájának kérdése általában. Harmadszor, a legfontosabb kérdés, a mai forradalmi időben követendő taktikánk kérdése. Vizsgáljuk meg e három kérdés eldöntését, a kevésbbé lényegestől a lényegesebb felé haladva.

A pártválság magától, már a kongresszus összehívásának puszta tényével megoldódott. A válság alapja, mint ismeretes, az volt, hogy a II. kongresszus kisebbsége makacsul vonakodott alávetni magát a kongresszus többségének. Ezt a válságot az tette kínossá és hosszantartóvá, hogy a III. kongresszus összehívása elhúzódott, hogy a pártban tényleges szakadás volt, rejtett és titkos szakadás, a külső és látszólagos egység képmutató megőrzésével, miközben a többség kétségbeesett erőfeszítéseket tett, hogy a lehetetlen helyzetből minél előbb egyenes kivezető utat találjon. A kongresszus megadta ezt a kivezető utat,

* Lásd ebben a kötetben 438—444. old. — *Szerk.*

mikor a kisebbségnek kategorikusan feltette a kérdést: elismeri-e a többség határozatait, azaz hajlandó-e ténylegesen helyreállítani a pártegységet, vagypedig teljesen szabályszerűen felbontja. A kisebbség ezt a kérdést az utóbbi formában oldotta meg, minthogy inkább a szakadást választotta. Az, hogy a Párttanács a teljesjogú pártszervezetek többségének félreérthetetlenül kifejezett akarata ellenére megtagadta a kongresszuson való részvételt, az, hogy az egész kisebbség távol maradt a kongresszusról, utolsó lépés volt a szakításban, mint azt már a „Közlemény" megírta. Most nem foglalkozunk a kongresszus formaszerinti törvényességével, amit a „Közlemény"-ben teljesen bebizonyítottunk. A pártkonfliktus egész históriája után még komolyan venni is nehéz azt az érvet, hogy a nem a Párttanács által, azaz nem a szervezeti szabályzat szerint összehívott kongresszus nem törvényes. Mindenki számára, aki általában bármely párt szervezeti alapelveit ismeri, világos, hogy az alsóbb testület iránti fegyelemnek a felsőbb testület iránti fegyelem a feltétele; a Tanács iránti fegyelemnek az a feltétele, hogy aláveti-e magát a Tanács megbízóinak, azaz a bizottságoknak, és ezek összességének, a pártkongresszusnak. Aki nem ért egyet ezzel az elemi igazsággal, az óhatatlanul arra a lehetetlen következtetésre jut, hogy nem a megbízott személyek felelősek és tartoznak beszámolni megbízóiknak, hanem megfordítva. De ismételjük, hogy ezzel a kérdéssel nem érdemes hosszasan foglalkozni, nemcsak azért, mert a dolgot csak azok nem tudják megérteni, akik nem akarják, hanem még azért is, mert a szakadás óta az elszakadt részek közt a formalitásokról folyó vita különösen meddő és céltalan szőrszálhasogatássá válik.

A kisebbség most elszakadt a párttól, ez befejezett tény. Egy része a kongresszus határozataiból és még inkább a jegyzőkönyvekből valószínűleg meg fog győződni a mechanikus elnyomással stb. kapcsolatos különböző mesék naivságáról, a kisebbség jogainak az új szervezeti szabályzat által nyujtott teljes biztosításáról általában, a szakadás ártalmasságáról, és belép a pártba. Másik része talán még egy ideig makacskodni fog s nem ismeri el a pártkongresszust. Ezt a részt illetőleg már csak azt kíván-

hatjuk, hogy minél hamarább tömörüljön belsőleg egységes szervezetté, külön taktikával és külön szervezeti szabályzattal. Minél előbb történik ez meg, annál könnyebben tud mindenki, a pártmunkások nagy tömege eligazodni a szakadás okai közt és a szakadás megítélésében, annál könnyebben jöhetnek létre a párt és az elszakadt szervezet között a helyi munka szükségleteit tekintetbe vevő gyakorlati megegyezések, annál hamarább tisztázódik végül az az út, amely a pártegységnek a jövőben elkerülhetetlen helyreállításához vezet.

Térjünk most át a második kérdésre, a párt általános szervezeti irányelveire. A III. kongresszus eléggé lényegesen átdolgozta ezeket az irányelveket, s felülvizsgálta a párt egész szervezeti szabályzatát. Ez a felülvizsgálás három fő pontra terjedt ki: *a)* a szervezeti szabályzat 1. pontjának megváltoztatása; *b)* a Központi Bizottság jogainak és a pártbizottságok autonómiájának pontos megállapítása, a bizottságok autonómiájának kiterjesztése; *c)* egységes központ létrehozása. Ami a szervezeti szabályzat 1. pontjának sokat emlegetett kérdését illeti, a pártirodalom ezt már eléggé tisztázta. Teljesen bebizonyított tény, hogy Martov szétfolyó fogalmazásának elvi védelme helytelen. Kautskynak az a kísérlete, hogy ezt a fogalmazást megvédje, mégpedig nem elvi meggondolásokkal, hanem azzal, hogy az orosz konspiratív viszonyok között ez megfelelőbb, nem járt és nem járhatott sikerrel. Aki Oroszországban dolgozott, igen jól tudja, hogy ilyen kényelmi szempontok nincsenek. Most csak meg kell várnunk a szervezeti szabályzat új 1. pontjának megvalósítására irányított kollektív *pártmunka* első tapasztalatait. Hangsúlyozzuk, hogy megvalósításán még dolgoznunk kell, mégpedig sokat kell dolgoznunk. Hogy valaki önmagát a „párt egyik szervezetének ellenőrzésével" párttagnak sorolja be, ahhoz nem kell semmi munka, mert ez a formula puszta szóbeszéd, s a II. és III. kongresszus között mindig is puszta szóbeszéd volt. Hogy kialakíthassuk a különféle pártszervezetek kiterjedt hálózatát, a szűkkörű és konspiratív szervezetektől kezdve egészen a minél szélesebbkörű és minél kevésbbé konspiratív szervezetekig, ahhoz kitartó, hosszas, hozzáértő szer-

vező munkára van szükség, s ez a munka most éppen Központi Bizottságunkra, de még inkább helyi bizottságainkra hárul. Éppen a bizottságoknak kell majd a legtöbb szervezetet pártszervezeti rangban megerősíteniük, elkerülve minden felesleges huzavonát, akadékoskodást, éppen a bizottságoknak kell mindig és szüntelenül hirdetniük a munkások közt azt az eszmét, hogy alakítsanak minél több és minél változatosabb rendeltetésű munkásszervezetet, amely belép pártunkba. Nem időzhetünk tovább ennél az érdekes kérdésnél. Csak azt jegyezzük meg, hogy forradalmi korszakban különösen szükségessé válik, hogy a szociáldemokrácia élesen elhatárolja magát mindenféle demokratikus párttól. Ez pedig elképzelhetetlen, ha nem munkálkodunk állandóan a pártszervezetek számának növelésén és egymásközti kapcsolatuk erősítésén. A kapcsolat erősítését hivatottak szolgálni egyebek közt azok a kéthetenkénti jelentések, amelyeket a kongresszus elrendelt. Kívánjuk, hogy ezek a jelentések ne maradjanak papíron, hogy a gyakorlati pártmunkások ne gondoljanak emiatt most a huzavona és a bürokratizmus rémképeire, hogy kezdetben tanuljanak meg kis, egyszerű jelentéseket készíteni, ha csak annyit is, hogy értesítést küldjenek minden, még a legkisebb, a központtól legtávolabb fekvő pártszervezetnek a létszámáról is. „Minden kezdet nehéz" — mondja a közmondás, később majd úgyis elválik, milyen óriási jelentősége van annak, ha megszokjuk a rendszeres szervezeti érintkezést.

Az egy központ kérdésénél nem fogunk sokáig időzni. A III. kongresszus ugyanolyan óriási többséggel vetette el a „kétközpontúságot", amilyennel a II. kongresszus elfogadta. Ennek okát könnyen megérti mindenki, aki figyelemmel kíséri a párt történetét. A kongresszusok nem annyira újat alkotnak, mint inkább rögzítik a már elért eredményeket. A II. kongresszus idején az „Iszkra" szerkesztősége volt a stabilitás tartópillére, őt tartották annak — ő kapta a túlsúlyt. Az oroszországi elvtársak fölénye a külföldiekkel szemben a párt akkori fejlődési fokán még kérdéses volt. A második kongresszus után éppen a külföldi szerkesztőség bizonyult ingadozónak, a párt viszont megnőtt, kétségtelenül és jelentékenyen

megnőtt éppen Oroszországban. Ilyen körülmények között a Központi Lap szerkesztőségének a Központi Bizottság által való kinevezését a pártmunkások tömege csak rokonszenvvel fogadhatta.

Végül azok a kísérletek, amelyekkel pontosabban el akartuk határolni a Központi Bizottság és a helyi bizottságok jogait, az eszmei harcot és a dezorganizáló széthúzást, ugyancsak elkerülhetetlenül következtek a II. kongresszus utáni események menetéből. Itt a párttapasztalatnak következetes és rendszeres „felhalmozódásával" van dolgunk. Plehanovnak és Leninnek 1903 október 6-án az elégedetlen szerkesztőkhöz intézett levele* az ingerültség és a nézeteltérés elemeit igyekszik elhatárolni. A Központi Bizottság 1903 november 25-i ultimátuma ugyanerre törekszik egy irodalmi csoport szabályszerű javaslata alakjában. A Központi Bizottság párttanácsbeli képviselőinek nyilatkozata 1904 január végén** kísérlet arra, hogy felhívja az egész pártot a harc eszmei formáinak a bojkottól stb. való elválasztására. Lenin 1904 május 26-i levele a Központi Bizottság oroszországi tagjaihoz*** elismeri, hogy a kisebbség jogait törvényes formában biztosítani kell. Az ismert „22-ők nyilatkozata" (1904 őszén) ugyanaz, még világosabb, kidolgozottabb és kategorikusabb formában. Egészen természetes, hogy ezen az úton haladt a III. kongresszus is, amely „véglegesen eloszlatta, formaszerinti döntésekkel eloszlatta az ostromállapot délibábját". Hogy miben állanak ezek a szabályszerű döntések, vagyis a párt szervezeti szabályzatán végrehajtott módosítások, azt itt nem fogjuk megismételni, mert ez kitűnik a szervezeti szabályzatból és a „Közleményből". Csak két dolgot jegyzünk meg. Először, remélhető, hogy az irodalomkiadás jogának biztosítása és a bizottságok „feloszlatása" ellen nyujtott biztosíték megkönnyíti az elszakadt nemzeti szociáldemokrata szervezetek visszatérését a pártba. Másodszor, mikor a bizottságok tagjainak sérthetetlenségét kimondtuk, számolnunk kellett azzal, hogy ezzel esetleg visszaélnek, vagyis meg-

* Lásd *Lenin* Művei. 7. köt. 1953. 375. old. — *Szerk.*
** Lásd *Lenin* Művei. 7. köt. 1953. 146—149. old. — *Szerk.*
*** Lásd *Lenin* Művei. 7. köt. 1953. 453—457. old. — *Szerk.*

eshet az a kellemetlenség, hogy egy teljesen alkalmatlan bizottság is „leválthatatlan" lesz. Így jött létre a párt új szervezeti szabályzatának 9. pontja, amely rögzíti, hogy mely feltételekkel oszlatható fel a bizottság, ha a pártszervezetekhez tartozó helyi munkások kétharmada ezt követeli. Meg kell várnunk a tapasztalatok eredményeit, hogy eldönthessük, mennyire vált be ez a szabály a gyakorlatban.

Végül, áttérve a kongresszus munkájának utolsó és legfontosabb tárgyára, a párt taktikájának megállapítására, meg kell jegyeznünk, hogy itt nincs helyünk felsorolni az egyes határozatokat és tüzetesen megvizsgálni tartalmukat. Talán majd a legfontosabb határozatokkal foglalkozó külön cikkekben végezzük ezt el. Itt viszont azt az általános politikai helyzetet kell vázolnunk, amelyben a kongresszusnak el kellett igazodnia. A megkezdődött orosz forradalomnak kétféle menete és kimenetele lehetséges. Megtörténhet, hogy a cári kormánynak jelentéktelen engedmények, holmi „sipovi" alkotmány révén még sikerül kibújnia a szorongató harapófogóból. Ez kevéssé valószínű, ha azonban az önkényuralom nemzetközi helyzete megjavul, például egy viszonylag sikeres béke esetén, ha a burzsoázia a szabadság ügyének elárulását a hatalom birtokosaival kötött egyességben gyorsan realizálja, ha az elkerülhetetlen forradalmi robbanás vagy robbanások a nép vereségével végződnek, akkor ez a kimenetel következik be. Ránk, szociáldemokratákra, sőt az egész öntudatos proletariátusra akkor a hosszú szürke hétköznapok várnak, amikor a burzsoázia mint osztály megvalósítja kegyetlen ál-alkotmányos uralmát, minden lehetséges eszközzel elnyomja a munkások politikai öntevékenységét, s az új viszonyok között lassú gazdasági haladás megy végbe. Mi persze nem esünk kétségbe, bármily kimenetele lesz is a forradalomnak, mi a viszonyok bármilyen változását fel fogjuk használni a munkáspárt önálló szervezetének bővítésére és erősítésére, arra, hogy a proletariátust politikailag neveljük az új harcra. Ezt a feladatot vette egyébként figyelembe a kongresszus az OSzDMP nyilt fellépéséről szóló határozatában.

Lehetséges és valószínűbb a forradalom másik kimenetele, az, amelyről a „Közlemény" beszél: „a munkásosztály vezette demokrácia teljes győzelme"*. Mondanunk sem kell, hogy minden tőlünk telhetőt megteszünk, hogy ez legyen az eredmény, hogy kiküszöböljük azokat a feltételeket, amelyek az első kimenetelt teszik lehetővé. Az objektív történelmi feltételek is kedvezően alakulnak az orosz forradalom számára. Az értelmetlen és szégyenletes háború halálos hurkot fon a cári kormány nyakára és rendkívül kedvező alkalmat teremt a katonai klikk forradalmi megsemmisítésére, arra, hogy széleskörűen propagáljuk az állandó hadseregnek a nép felfegyverzésével való felváltását, s a néptömegek rokonszenvétől kísérve gyorsan végrehajtsuk e rendszabályt. Az önkényuralom hosszú és osztatlan uralma a történelem során talán még soha nem látott tömegű forradalmi energiát halmozott fel a népben: a hatalmas munkásmozgalom mellett terjed és növekszik a parasztfelkelés, tömörül, főleg a szabad foglalkozások képviselőinek személyében, a kispolgári demokrácia. A történelem iróniája azzal büntette meg az önkényuralmat, hogy még az iránta barátságos társadalmi erők is, mint például a klerikalizmus, kénytelenek részben ellene szervezkedni, széttörve vagy tágítva a rendőri bürokratizmus kereteit. A papság közti erjedés, a papságnak új életformákra való törekvése, a klerikálisok elkülönülése, a kereszténységszocialisták és kereszténydemokraták megjelenése, a „máshitűek", a szektások felháborodása stb.: mindez a lehető legjobban a forradalom kezére játszik, s igen kedvező talajt teremt az egyház és az állam teljes különválasztásáért folytatott agitáció számára. Nem is napról napra, hanem óráról órára erősödnek és szaporodnak a forradalom önkéntes és önkéntelen, öntudatos és öntudatlan szövetségesei. Mind jobban nő a valószínűsége annak, hogy a nép legyőzi az önkényuralmat.

Ez a győzelem csak a proletariátus hősies erőfeszítése esetén lehetséges. Ez a győzelem a szociáldemokratákkal szemben olyan követelményeket támaszt, amilyeneket a történelem a demokratikus forradalom korszakában még

* Lásd ebben a kötetben 443. old. — *Szerk.*

soha és sehol sem állított munkáspárt elé. Itt nem a lassú előkészítő munka kitaposott útjai állnak előttünk, hanem olyan nagyszerű, grandiózus feladatok, mint a felkelés megszervezése, a proletariátus forradalmi erőinek összpontosítása és összeforrasztása az egész forradalmi nép erőivel, a fegyveres támadás megszervezése, az ideiglenes forradalmi kormány megalakítása. A most nyilvánosságra hozott határozatokban a III. kongresszus megpróbálta számbavenni ezeket az új feladatokat és a lehetőséghez mérten igyekezett megadni az irányelveket az öntudatos proletárok szervezeteinek.

Oroszország közeledik ahhoz a pillanathoz, amikor eldől a nép összes haladó erőinek az önkényuralom ellen vívott évszázados harca. Ma már senki sem kételkedik abban, hogy a legerélyesebben a proletariátus veszi ki részét ebből a harcból és hogy éppen az ő részvétele fogja eldönteni az oroszországi forradalom sorsát. Nekünk, szociáldemokratáknak, most az a feladatunk, hogy méltó képviselői és vezetői legyünk a legforradalmibb osztálynak, segítsünk neki kivívni a legszélesebb körű szabadságot — a szocializmus felé való győzelmes haladás zálogát.

„Proletarij" 1. sz.
1905 május 27 (14).

A GYŐZTES FORRADALOM

Gyakran hallják és olvassák ezeket a szavakat. Mit is jelentenek voltaképpen? Nem szabad isteníteni a „forradalom" fogalmát (ezt elkerülhetetlenül meg fogják tenni a burzsoá forradalmárok és már teszik is). Ne ringassuk magunkat illúziókban, ne teremtsünk mítoszokat — a materialista történelemfelfogás és az osztályálláspont feltétlenül ellensége ennek.

S mégis kétségtelen, hogy szemünk előtt két erő harca, életre-halálra menő harca folyik, — két erő harca, mert amiért a harc folyik, az nem egyéb, mint a cár egyeduralma, respective* a nép egyeduralma. E két erő: a forradalom és az ellenforradalom.

Feladatunk tehát az, hogy pontosan számbavegyük, hogy (1) mi ezeknek a társadalmi erőknek az osztálytartalma; (2) mi harcuknak reális, gazdasági tartalma most, jelenleg.

Ezekre a kérdésekre a rövid válasz (amelyet alaposan ki kell fejteni) a következő:

a forradalmi erők = a proletariátus és a parasztság (a parasztság, mint a *forradalmi* kispolgárság fő képviselője; az értelmiség *forradalmi* jelentősége elenyésző).

A győztes forradalom = a proletariátus és a parasztság demokratikus diktatúrája.

A forradalom tartalma = demokratikus politikai rend megteremtése, amely gazdasági jelentőségét tekintve egyértelmű (1) a kapitalista fejlődés szabaddá tételével; (2) a hűbériség maradványainak megszüntetésével; (3) a

* — illetve. — *Szerk.*

lakosság tömegei, különösen az alsó néprétegek életszínvonalának és kulturális színvonalának emelésével. [Amerika és Oroszország, pauperizmus és kapitalizmus.]

Mythenbildung* mint a polgári demokrácia történelmi pozíciójának elkerülhetetlen következménye. [Összehasonlítani az ügyvédek határozataival[115].] Valamennyien „szocialisták“ ...

Umwälzung**, Umsturz*** ... hol? az értelmiségnél?? az ügyvédeknél? — *N i l*****. Csak a proletároknál és a *p a r a s z t o k n á l*. Mi tartósíthatja vívmányaikat?? Csakis a köztársaság, a demokratikus diktatúra.

A megírás ideje: 1905 május—június.
Először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik“ V. köt. 1926.

---

* — mítoszteremtés. — *Szerk.*
** — forradalom. — *Szerk.*
*** — megdöntés, bukás. — *Szerk.*
**** — nihil — semmi. — *Szerk.*

A POLITIKA ÉS A PEDAGÓGIA ÖSSZEKEVERÉSÉRŐL

Szép számmal akadnak olyan szociáldemokraták, akik valahányszor a munkások a tőkésekkel vagy a kormánnyal vívott egyes összecsapásaikban vereséget szenvednek, pesszimistákká válnak, s arra hivatkozva, hogy nincs elég befolyásunk a tömegre, megvetően leintenek mindenkit, aki a munkásmozgalom nagy és magasztos céljairól beszél nekik. Mi dolgunk nekünk azzal! Hol vagyunk mi még ettől! — mondják ezek az emberek. Beszélni sem érdemes a szociáldemokráciának mint a forradalom élcsapatának szerepéről, amikor még csak fogalmunk sincs a tömegek hangulatáról, nem tudunk egybeforrni a tömeggel, nem tudjuk talpraállítani a munkástömeget! Azok a balsikerek, amelyek a szociáldemokratákat az idei május elsején érték, jelentékenyen fokozták ezt a hangulatot. A mensevikek vagy újiszkrások természetesen siettek ezt kihasználni, hogy külön jelszóként még egyszer kiadják a jelszót: arccal a tömegek felé! — mintegy szándékosan valakinek bosszantására, mintegy válaszként az ideiglenes forradalmi kormányról, a forradalmi demokratikus diktatúráról stb. szóló gondolatokra és beszédekre.

Feltétlenül észre kell vennünk, hogy ebben a borúlátásban és azokban a következtetésekben, amelyeket a siető újiszkrás közírók levonnak belőle, van egy nagyon veszélyes vonás, amely komoly kárt okozhat a szociáldemokrata mozgalomnak. Szó se róla, az önkritika elengedhetetlenül szükséges minden eleven és életrevaló párt számára. Nincs ízetlenebb valami az önelégült optimizmusnál. Mi sem jogosabb annál, mint amikor rámutatnak annak állandó, feltétlen szükségességére, hogy mélyítsük

és szélesítsük, szélesítsük és mélyítsük tömegbefolyásunkat, szigorúan marxista propagandánkat és agitációnkat, s hogy közeledjünk a munkásosztály gazdasági harcához stb. De éppen azért, mert ezek az útmutatások mindig és állandóan, bármilyen viszonyok között és bármilyen helyzetben jogosultak, nem szabad külön jelszavakká változtatni őket, nem igazolhatják azt a kísérletet, hogy a szociáldemokráciának valamiféle külön irányzatát építsék fel rájuk. Itt van a határ, amelyen túl ezek a vitán felül álló útmutatások más jelentőséget kapnak: szűkítik a mozgalom feladatait és lendületét, doktrinér módon elfeledtetik a mai helyzetben életbevágó progresszív politikai feladatokat.

A munka és a tömegbefolyás mélyítésére és kiterjesztésére mindig szükség van. A szociáldemokrata enélkül nem szociáldemokrata. Egyetlen szervezet, csoport, kör sem tekinthető szociáldemokrata szervezetnek, ha nem végzi állandóan és rendszeresen ezt a munkát. Jelentős mértékben éppen azért különültünk el ilyen szigorúan a proletariátus külön, önálló pártjává, hogy mindig és állandóan végezzük ezt a marxista munkát, a tudatos szociáldemokratizmus színvonaláig emelve fel lehetőleg az egész munkásosztály öntudatát, nem engedve meg semilyen, egyáltalán semilyen politikai viharnak — még kevésbbé valamilyen politikai díszletváltozásnak —, hogy elvonjon bennünket ettől az égetően fontos munkától. A politikai tevékenység e munka nélkül elkerülhetetlenül játszadozássá fajulna, mert ez a tevékenység csak akkor és abban a mértékben válik komoly jelentőségűvé a proletariátus számára, amilyen mértékben felemeli egy meghatározott osztály tömegét, felébreszti érdeklődését, s arra készteti, hogy az eseményekben aktívan, vezető módon vegyen részt. Ez a munka, mint már mondottuk, mindig szükséges: minden vereség után meg lehet és meg kell emlékezni róla, hangsúlyozni kell, mert e munka gyengesége *mindig* egyik oka a proletariátus vereségének. Minden győzelem után ugyancsak *mindig* meg kell emlékeznünk róla és hangsúlyoznunk kell jelentőségét, mert különben a győzelem látszólagos lesz, gyümölcsei nem lesznek biztosítva, reális jelentősége végső célunkért vívott egész nagy

harcunk szempontjából elenyésző lesz, sőt hátrányosnak bizonyulhat (mégpedig abban az esetben, ha a részleges győzelem elaltatja éberségünket, gyengíti a bizalmatlanságot a megbízhatatlan szövetségesekkel szemben, s azt eredményezi, hogy elszalasztjuk az ellenség további és komolyabb rohamozására kínálkozó kedvező pillanatot).

De mert a tömegbefolyás elmélyítésének és bővítésének e munkája mindig egyformán szükséges, minden győzelem és minden vereség után, a politikai szélcsend időszakában és a legviharosabb forradalmi időben egyaránt, nem lehet a rá való utalásból valami külön jelszót csinálni, nem lehet külön irányzat alapjává tenni annak kockáztatása nélkül, hogy demagógiába esünk és lebecsüljük az élenjáró és egyetlen valóban forradalmi osztály feladatait. A szociáldemokrata párt politikai tevékenységében mindig megvan és meglesz a pedagógia bizonyos eleme: nevelnünk kell a bérmunkások egész osztályát az egész emberiségnek minden elnyomás alól való felszabadításáért vívott küzdelem harcosának szerepére, állandóan oktatnunk kell ennek az osztálynak egyre újabb rétegeit, tudnunk kell közeledni ennek az osztálynak legszürkébb, legfejletlenebb, a mi tudományunktól meg az élet tudományától legkevésbbé érintett tagjaihoz, hogy el tudjunk velük beszélgetni, közelebb tudjunk férkőzni hozzájuk, képesek legyünk kitartóan, türelmesen a szociáldemokrata öntudat színvonalára emelni őket, anélkül, hogy tanításunkat száraz dogmává változtatnánk, tanítva őket nem csupán könyvekből, hanem azzal is, hogy részt veszünk a proletariátus e legszürkébb és legfejletlenebb rétegeinek mindennapos küzdelmeiben. Ebben a mindennapos tevékenységben, ismételjük, van bizonyos pedagógiai elem. Az a szociáldemokrata, aki megfeledkezik erről a tevékenységről, nem szociáldemokrata többé. Ez igaz. De nálunk most gyakran megfeledkeznek arról, hogy az a szociáldemokrata, aki a politika feladatait a pedagógiára kezdi korlátozni, az — ha más oknál fogva is — szintén nem szociáldemokrata többé. Aki ebből a „pedagógiából" külön jelszót akarna csinálni, aki *szembe* akarná *állítani* a pedagógiát a „politikával", erre a szembeállításra külön irányzatot akarna építeni, s e jelszó nevében akarna a

tömegekhez apellálni a szociáldemokrácia „politikusai" ellen, az rögtön és elkerülhetetlenül a demagógiához jutna el.

Minden hasonlat sántít, ez régi dolog. Minden hasonlat az összehasonlított tárgyaknak vagy fogalmaknak csak egy vagy néhány oldalát hasonlítja össze, ideiglenesen és feltételesen elvonatkoztatva a többi oldaltól. Emlékeztetjük az olvasót erre a közismert, de gyakran elfeledett igazságra, s a szociáldemokrata pártot egy nagy iskolához hasonlítjuk, amely egyben elemi, közép- és főiskola. Ez a nagy iskola soha és semilyen körülmények között sem feledkezhet meg az ábécé tanításáról, a tudás elemeinek és az önálló gondolkodás elemeinek oktatásáról. De ha valaki az ábécére való hivatkozással ki akarna térni a felsőfokú tudás kérdései elől, ha valaki ennek a felsőfokú tudásnak (amely az ábécét megtanultak köréhez képest sokkal kisebb kör számára érhető el) bizonytalan, kétes, „szűk" eredményeit kezdené szembeállítani az elemi iskola tartós, mély, széles és biztos eredményeivel, az hallatlan rövidlátásról tenne tanuságot. Az még a nagy iskola egész értelmének teljes meghamisítását is elősegíthetné, mert a felsőfokú tudás kérdéseinek mellőzése csak megkönnyítené a kuruzslóknak, a demagógoknak és a reakciósoknak, hogy félrevezessék azokat, akik csupán az ábécét tanulták meg. Vagy hasonlítsuk a pártot egy hadsereghez. Sem béke, sem háború idején nem szabad megfeledkezni az újoncok kiképzéséről, a céllövészet tudományáról, a katonai ismeretek ábécéjének a tömegek körében való terjesztéséről. De ha a hadgyakorlatok vagy a valóságos ütközetek vezetői . . .*

A megírás ideje: 1905 június.
Először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik" V. köt. 1926.

---

* A kézirat itt félbeszakad. — *Szerk.*

LEVÉL A NEMZETKÖZI SZOCIALISTA IRODÁNAK

Genf, 1905 június 2.

A Nemzetközi Szocialista Irodának.

Kedves elvtársak! Néhány héttel ezelőtt megtartottuk az OSzDMP harmadik kongresszusát. Nemsokára kiadunk és eljuttatunk az Irodához egy francia- és németnyelvű külön brosúrát[116], amely a kongresszusi határozatok fordítását is tartalmazza. A kongresszus határozata értelmében az „Iszkra" című lap többé nem Központi Lapja a pártnak. A Központi Lap ezután a Genfben megjelenő „Proletarij"[117] című hetilap lesz.

A Központi Bizottság, amely az új szervezeti szabályzat szerint egyetlen központi szerve pártunknak, ki fogja nevezni a párt képviselőjét a Nemzetközi Irodához. Kérjük Önöket, a jövőben forduljanak a Központi Bizottság képviselőjéhez, Uljanov elvtárshoz: 3, rue de la Colline, Genève.

Fogadják, kedves elvtársak, testvéri üdvözletünket.

Az OSzDMP Központi Bizottsága nevében
N. Lenin (V. Uljanov)

1905-ben jelent meg
hektografált külön röplap formájában.

A KONZERVATÍV BURZSOÁZIA TANÁCSAI

Néhány héttel ezelőtt tartották meg Moszkvában a zemsztvo-képviselők második kongresszusát. Az orosz ujságok egyetlen szót sem közölhetnek a kongresszusról. Az angol lapok számos részletet közölnek szemtanuk szavai nyomán, akik ott voltak a kongresszuson és táviratilag továbbították nemcsak a kongresszus határozatait, hanem a különböző irányzatokhoz tartozó képviselők beszédeinek tartalmát is. A 132 zemsztvo-képviselő határozatainak a lényege az, hogy elfogadták azt az alkotmánytervezetet, amelyet Sztruve úr tett közzé és amelyet mi a „Vperjod" 18. számában („Politikai szofizmák")* elemeztünk. Ez a tervezet kétkamarás népképviseleti rendszert tervez a monarchia fenntartásával. A felsőház a zemsztvók és a dumák képviselőiből állna, az alsóházat pedig általános, közvetlen, egyenlő és titkos szavazással választanák meg. Legális ujságjaink, amelyek kénytelenek hallgatni a kongresszusról, már közölgetnek részletes adatokat erről a tervezetről, s ezért e tervezet elemzésének most különösen nagy jelentősége van.

Ami magát a zemsztvo-kongresszust illeti, valószínűleg még jónéhányszor vissza kell térnünk rá. Egyelőre az angol lapok jelentései alapján csak azt a különösen érdekes eseményt közöljük, hogy a kongresszuson a „liberális" vagy opportunista vagy Sipov-féle párt és a „radikális" párt között nézeteltérés vagy szakadás támadt. A nézeteltérés onnan adódott, hogy az előbbi párt ellenzi az általános választójogot. Május 7-én (április 24-én) vasárnap

* Lásd ebben a kötetben 429—437. old. — *Szerk.*

kitűnt, hogy a kongresszus 52 tagja Sipovval tart és az általános választójog elismerése esetén kész kivonulni a kongresszusról. Hétfőn ezek közül körülbelül húszan a többséggel együtt az általános választójog mellett szavaztak. Ezután egyhangúlag határozatot fogadtak el az alkotmányozó gyűlésnek az általános választójog alapján történő összehívásáról, a jelentős többség pedig ezenkívül a közvetlen választójog mellett nyilatkozott és amellett, hogy a dumák és a zemsztvók képviselői ne vegyenek részt az alkotmányozó gyűlésben. Sipov híveit tehát a zemsztvo-kongresszuson *egyelőre* legyőzték. A többség arra a következtetésre jutott, hogy csak abban az esetben lehet fenntartani a monarchiát és elhárítani a forradalmat, ha megadják az általános, közvetlen, egyenlő és titkos választójogot, úgy azonban, hogy ártalmatlanná teszik azt a két kamara egyikének közvetett és egyenlőtlen választásával.

Rendkívül tanulságos, hogyan ítéli meg a kongresszust és ezt a határozatot az angol konzervatív burzsoázia. „Mi, külföldiek — írja a „Times" — egyáltalán nem tudjuk elbírálni ennek a figyelemreméltó kongresszusnak a politikai jelentőségét, míg hiteles forrásokból meg nem tudjuk, milyen mértékben támogatják az orosz nép nagy tömegei. Ez a kongresszus jelentheti egy igazi alkotmányos átalakulás kezdetét, lehet az első lépés a forradalomhoz vezető úton, lehet egyszerű görögtűz, amelyet a bürokrácia türelmesen szemlélt, mert tudja, hogy ránézve teljesen ártalmatlanul ég."

Figyelemreméltóan helytálló jellemzés! Valóban, az orosz forradalom további menetét még korántsem határozza meg egy olyan esemény, mint ez a kongresszus. „A nép nagy tömegeinek támogatása" még kérdéses, nem abban az értelemben, hogy valóban támogatja-e a nép (mert kétségtelenül támogatja), hanem abban az értelemben, hogy milyen erős ez a támogatás. Ha a kormány legyőzi a felkelést, akkor a liberális kongresszus éppen egyszerű görögtűzzé válik. És a mérsékelt európai liberálisok természetesen az arany középutat tanácsolják: mérsékelt alkotmányt, amely elhárítaná a forradalmat. De a kormány fejvesztettsége aggodalommal és elégedet-

lenkedéssel tölti el őket. A „Times" furcsálja, hogy a kongresszus határozatainak nyilvánosságra hozását megtiltották, mert hisz a kerületükbe visszautazó küldötteknek minden eszközük megvan arra, hogy az egész orosz társadalommal ismertessék határozataikat. „Ha teljesen megtiltották volna a kongresszust, letartóztatták volna az összegyűlt zemsztvo-képviselőket, vagy felhasználták volna kongresszusukat egy látszatreform végrehajtására — a kormánynak mindezek az intézkedései érthetők lennének. De hogy megengedik nekik, hogy összegyűljenek és szétszéledjenek, azután pedig megpróbálják elhallgattatni határozataikat — ez már egyszerűen ostobaság."

A cári kormány ostobasága, amely fejvesztettségéről és erőtlenségéről tanuskodik (mert a fejvesztettség forradalmi időben az erőtlenség csalhatatlan jele), nagy szomorúsággal tölti el az európai tőkét (a „Times" a Citynek, a világ leggazdagabb városa tekintélyes pénzmágnásainak a szócsöve). Ez a fejvesztettség növeli egy igazi, győzedelmes, útjából mindent elsöprő forradalom esélyeit, ez pedig rettegést kelt az európai burzsoáziában. Az európai burzsoázia az önkényuralmat fejvesztettsége, a liberálisokat pedig követeléseik „mértéktelen volta" miatt szidja! „Megváltoztatni nézeteiket — háborodik fel a „Times" — és szélsőséges határozatokat (általános választójog) hozni valami öt nap alatt, mégpedig olyan kérdésben, amelyben Európa legtapasztaltabb törvényhozó gyűlései aligha mertek volna állást foglalni egy egész ülésszak alatt." Az európai tőke azt tanácsolja az orosz tőkének, hogy róla vegyen példát. Nem kételkedünk benne, hogy ezt a tanácsot meg fogják hallgatni, — de aligha hamarabb, mint az önkényuralom *korlátozása* után. Az európai burzsoázia annak idején még kevésbbé „mérsékelten", még forradalmibban lépett fel az abszolutizmus ellen, mint az orosz burzsoázia. Az orosz önkényuralom „hajthatatlansága" és az orosz liberalizmus mértéktelensége nem tapasztalatlanságukból ered, mint ahogy az a „Times" kérdésfeltevéséből következik, hanem az akaratukon kívülálló viszonyokból, a nemzetközi helyzetből, a külpolitikából, és mindenekelőtt az orosz történelem örökségéből, amely sarokba szorította az önkényuralmat és annak

égisze alatt olyan ellentmondásokat és konfliktusokat halmozott fel, amelyek Nyugat-Európában ismeretlenek. Az orosz cárizmus egykori hírhedt szilárdsága és ereje szükségszerűen meghatározza az ellene irányuló forradalmi roham erejét. Ez nagyon kellemetlen a fokozatosság híveinek és az opportunistáknak, ez megijeszt még sok hátulkullogós szociáldemokratát is, de ez tény.

A „Times" megsiratja Sipov vereségét. Hisz novemberben még ő volt a reformpárt elismert vezére! most pedig... „lám, milyen gyorsan elemészti a forradalom saját fiait". Szegény Sipov! Vereséget is szenved, s ráadásul még forradalom szülöttének csúfolják — micsoda igazságtalanság ez a sorstól! A „Times"-t felháborítják a „radikálisok", akik a zemsztvo-kongresszuson megbuktatták Sipovot. Ezek az emberek — kiált fel rémülten a „Times" — a francia Konvent elméleti elveihez tartják magukat. Minden polgár egyenlőségének és egyenjogúságának, a nép szuverenitásának stb. tana, „mint az események már megmutatták, talán az egyik legveszedelmesebb kitalálása annak a végzetes szofisztikának, amelyet Jean-Jacques Rousseau hagyott az emberiségre". „Ez a sarkköve, gyökere a jakobinizmusnak, amelynek már puszta léte is végzetes az igazságos és gyógyító reform sikerére."

A liberalizmus opportunistái előszeretettel alkalmazzák a „jakobinizmusnak" ezt a mumusát, s ebben megható módon összeölelkeznek a szociáldemokrácia opportunistáival. A demokratikus forradalom korszakában csak : enthetetlen reakciósok vagy menthetetlen filiszterek ijesztgethetnek bennünket jakobinizmussal.

„Proletarij" 2. sz.
1905 június 3 (május 21).

AZ IDEIGLENES FORRADALMI KORMÁNYRÓL

Megjelent: „Proletarij" 2. és 3. sz.
1905 június 3 és 9 (május 21 és 27).

ELSŐ CIKK

PLEHANOV TÖRTÉNELMI TÁJÉKOZTATÁSA

A párt harmadik kongresszusa határozatot fogadott el az ideiglenes forradalmi kormány kérdéséről. Ez a határozat azt az álláspontot fejezi ki, amelyet a „Vperjod"-ban elfoglaltunk. Most meg akarjuk kezdeni az álláspontunk ellen felhozott összes ellenvetések tüzetes vizsgálatát és minden oldalról meg akarjuk világítani a kongresszusi határozat igazi elvi értelmét és gyakorlati jelentőségét. Kezdjük Plehanovval, aki szigorúan elvi talajra próbálja helyezni ezt a kérdést. Plehanov a következő címet adta cikkének: „A hatalom megragadásának kérdéséhez". Bírálja „azt a taktikát, amely arra irányul (ez nyilván a „Vperjod" taktikája), hogy a proletariátus ragadja meg a politikai hatalmat". A valóságban, s ezt nagyon jól tudja mindenki, aki ismeri a „Vperjod"-ot, a „Vperjod" sohasem vetette fel *a hatalom megragadásának* kérdését és semilyen taktikát nem irányított a „megragadásra". Plehanov a valóban tárgyalt kérdést más, kiagyalt kérdéssel igyekszik felcserélni; csak fel kell idéznünk a vita menetét, hogy meggyőződjünk erről.

Először Martinov vetette fel a kérdést híres „Két diktatúrá"-jában. Azt állította, hogy ha pártunk vezetőszerepet vállal a felkelésben, akkor ebből siker esetén az következik, hogy pártunknak részt kell vennie az ideiglenes forradalmi kormányban, ez pedig elvileg megengedhetetlen és ennek csakis végzetes és kompromittáló kimenetele lehet. Az „Iszkra" ezt az álláspontot védelmezte. A „Vperjod" azt vetette ellen, hogy ellenkezőleg, az ilyen kimenetel a legkívánatosabb, hogy megengedhető a szociáldemokráciának az ideiglenes forradalmi kormányban

való részvétele, amely egyértelmű a proletariátus és a parasztság demokratikus diktatúrájával, hogy e diktatúra nélkül nem lehet megvédeni a köztársaságot. Tehát a két vitatkozó fél, arra a kérdésre válaszolva, *melyet Martinov vetett fel*, elfogadott két feltevést, de nem egyezett meg a belőlük levont következtetésekben: mindketten elfogadták, 1) hogy a proletariátus pártja a felkelésben mint vezető vesz részt; 2) hogy a felkelés győz és az önkényuralom teljesen megdől; nem egyeztek meg az e feltevésből levont taktikai következtetések megítélésében. Hát hasonlít ez olyan „taktikára, amely a hatalom megragadására (??) irányul (!!)"? Hát nem világos, hogy Plehanov igyekszik *kitérni* a kérdés martinovi felvetése elől, amelyet az „Iszkra" és a „Vperjod" megvitatott? Mi azon vitatkoztunk, hogy veszélyes-e, végzetes-e a felkelés győzelmes végrehajtása, ha ez arra vezethet, hogy részt kell vennünk az ideiglenes forradalmi kormányban. Plehanov azon kíván vitatkozni, hogy szükséges-e a taktikát a hatalom megragadására *irányítani*. Attól tartunk, hogy Plehanov kívánsága (amely csak a martinovi kérdésfeltevés elkendőzése szempontjából érthető) ártatlan óhaj marad, mivel ezen senki sem vitatkozott és nem is vitatkozik.

„A filiszterség virtuózaival" történt epizódból különösen világosan látható, hogy Plehanov egész érvelésében milyen jelentősége van a kérdés e felcserélésének. Plehanovot nem hagyja nyugton a „Vperjod"-nak ez a kifejezése. Vagy hétszer visszatér erre, vésztjóslóan és dühösen bizonygatja olvasóinak, hogy a „Vperjod" ezzel a nem túlságosan hízelgő jelzővel merészelte illetni Marxot és Engelst, hogy a „Vperjod" *„kritizálni"* kezdi Marxot stb. stb. Jól tudjuk, hogy Plehanovnak, aki azt tűzte ki célul, hogy rehabilitálja Martinovot és „szétzúzza" a „Vperjod"-ot, nagyon kellemes volna, ha a „Vperjod" csak valamit is mondott volna, ami hasonlít ahhoz az ostobasághoz, amelyet Plehanov a rovására ír. Csakhogy az a baj, hogy *a „Vperjod" semmi ilyesmit nem mondott*, és minden figyelmes olvasó könnyűszerrel leleplezi Plehanovot, aki egy érdekes elvi kérdést összezavart egy teljesen jelentéktelen és kicsinyes kötekedéssel.

Bármilyen unalmas is kötekedésekre válaszolni, rész-

letesen meg kell magyaráznunk, mi is volt tulajdonképpen a hírhedt „filiszterség virtuózaival" történt epizód. A „Vperjod" a következőképpen okoskodott: Mindnyájan a köztársaság kivívásáról beszélünk. Ahhoz, hogy valóban kivívhassuk, szükséges, hogy mi — vagyis a forradalmi nép, a proletariátus és a parasztság — „együtt verjük" az önkényuralmat. Ez azonban még nem elég. Még az sem elég, ha „együtt szétzúzzuk" az önkényuralmat, vagyis teljesen megdöntjük az önkényuralmi kormányt. Szükséges még az is, hogy a megdöntött önkényuralom visszaállítására irányuló, elkerülhetetlenül bekövetkező kétségbeesett próbálkozásokat „együtt visszaverjük". Ez az „együttes visszaverés", forradalmi korszakra alkalmazva, nem más, mint a proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrája, a proletariátus részvétele a forradalmi kormányban. Ezért azok, akik e diktatúra lehetséges távlatával *ijesztgetik* a munkásosztályt, vagyis az olyanok, mint Martinov és L. Martov az új „Iszkrá"-nál, ellentmondásba kerülnek saját jelszavukkal, amely a köztársaságért való harcot és a forradalom végigvitelét hirdeti. Ezek lényegében úgy okoskodnak, mintha az volna a szándékuk, hogy korlátozzák, megnyirbálják a szabadságért vívott harcukat, mintha előre ki akarnák szabni maguknak a vívmányoknak egy igen szerény darabkáját, a köztársaság helyett valamiféle silány alkotmányt. Ezek az emberek, írta a „Vperjod", filiszteri módon elsekélyesítik a XIX. (és a XX.) század forradalmának három fő erejéről és három fő szakaszáról szóló ismert marxista tételt. E tétel szerint a forradalom első szakasza az abszolutizmus korlátozása, amely a burzsoáziát elégíti ki; a második szakasz a köztársaság kivívása, amely a „népet", vagyis a parasztságot és általában a kispolgárságot elégíti ki; a harmadik szakasz a szocialista forradalom — és csak ez elégítheti ki a proletariátust. *„Ez a kép általában és egészében helyes"*, írta a „Vperjod". Valóban, most ezen a három különböző sematikus lépcsőfokon megyünk felfelé, s ezek aszerint különböznek egymástól, hogy a legjobb esetben mely osztályok tarthatnak velünk ebben az előrehaladásban. Ha azonban a három lépcsőfoknak ezt a helyes marxista

sémáját úgy fogjuk értelmezni, hogy *minden emelkedés előtt* előre ki kell mérnünk egy szerényke kis darabot, például legfeljebb egy lépcsőfokot, ha e séma alapján fogjuk minden emelkedés előtt *„kidolgozni a tevékenység tervét a forradalmi korszakban"*, akkor a filiszterség virtuózai leszünk.

Ez az érvelés jelent meg a „Vperjod" 14. számában*. Plehanov pedig gondolt egyet és belekötött az utolsó kiemelt szavakba. A „Vperjod" — jelenti ki diadalmasan Plehanov — ezzel filiszternek nevezte Marxot, mert Marx éppen e séma szerint készítette el a tevékenység tervét a legforradalmibb korszakban!

Bizonyíték kell? A bizonyíték az, hogy 1850-ben, miután Németország forradalmi népe, nem tudván megdönteni az önkényuralmat, 1848—1849 harcaiban vereséget szenvedett, miután a liberális burzsoázia már kapott egy silány alkotmányt és átállt a reakció oldalára, — egyszóval amikor a német forradalmi-demokratikus mozgalom csak az első lépcsőfokra hágott és, nem lévén ereje a további haladásra — megállt, akkor... akkor Marx azt mondta, hogy az új forradalmi fellendülés a második lépcsőfokra való emelkedés lesz.

Az olvasó talán mosolyog? Plehanov szillogizmusa valóban egy kicsit... hogy is fejezzem ki magam mentül udvariasabban?.. „dialektikus". *Mivel* Marx a konkrét demokratikus forradalom megfelelő konkrét pillanatában azt mondotta, hogy az első lépcsőfokra megtett lépés után a második lépcsőfokra való lépés következik — *ezért* csak Marx „kritizálói" nevezhetik filiszternek azokat, akik az első fokra való lépés előtt azzal a rémes távlattal ijesztgetnek bennünket, hogy (különösen jól szervezett és végrehajtott felkelés esetén) esetleg egyszerre két fokkal ugrunk feljebb.

Bizony, bizony, nem jó dolog Marxot „kritizálni"... és nem nagyon jó dolog az sem, ha valaki szerencsétlenül hivatkozik Marxra. Martinov szerencsétlenül értelmezte Marxot. Plehanov szerencsétlenül védelmezte Martinovot.

De nehogy valamilyen szőrszálhasogató olvasó azt

* Lásd ebben a kötetben 295. old. — *Szerk.*

a következtetést vonja le szavainkból, hogy mi olyan taktikát hirdetünk, amely föltétlenül egy lépcsőfok átugrására „irányul", függetlenül a társadalmi erőviszonyoktól. Nem, mi ilyesféle taktikát nem hirdetünk. Mi csak az ellen harcolunk, hogy olyan embereknek legyen befolyásuk a proletariátusra, akik képesek a köztársaságról és a forradalom végigviteléről beszélni és ugyanakkor a demokratikus diktatúrában való részvétel lehetőségével ijesztgetik magukat és másokat. Már a „Vperjod" 14. számában megjegyeztük, hogy a mostani forradalmi fellendülés után a reakció természetesen elkerülhetetlen lesz, de ez a reakció annál kevesebb szabadságot vesz majd el tőlünk, minél többet vívunk most ki és minél könyörtelenebbül fogjuk elnyomni és megsemmisíteni az ellenforradalmi erőket a lehetséges (és kívánatos) demokratikus diktatúra korszakában. Ugyancsak a „Vperjod" 14. számában jegyeztük meg azt is, hogy a diktatúra kérdésének magának is csak akkor van értelme, ha feltételezzük, hogy olyan események következnek be, amikor a demokratikus forradalom elmegy az abszolutizmus teljes megdöntéséig, a köztársaságig, s nem áll meg félúton.

A „filiszterség virtuózaival" történt epizódról most térjünk át a Plehanov által idézett híres „Üzenet" (a Kommunisták Szövetsége Központi Vezetőségének üzenete a Szövetség tagjaihoz, 1850 március) tartalmára. Ebben a rendkívül érdekes és tanulságos „Üzenet"-ben (amelyet érdemes lenne teljes egészében lefordítani oroszra) Marx megvizsgálja Németország 1850-es konkrét politikai helyzetét, rámutat egy új politikai robbanás valószínűségére, megállapítja, hogy forradalom esetén a hatalom elkerülhetetlenül a republikánus kispolgári demokrata párt kezébe megy át, s elemzi a proletariátus taktikáját. Miután külön megvizsgálta a forradalom előtti, alatti és a kispolgári demokrácia győzelme utáni taktikát, Marx hangsúlyozza, hogy feltétlenül meg kell teremteni „a munkáspárt önálló titkos és nyilt szervezetét", teljes erővel harcol az ellen, hogy „a munkáspárt a hivatalos polgári demokrácia függelékévé süllyedjen", hangsúlyozza a munkások felfegyverzésének, az önálló proletár gárda megszervezésének és a proletárok által az áruló kispolgári demokrácia

fölött gyakorolt szigorú ellenőrzésnek a fontosságát stb.

Az egész „Üzenet"-ben egyetlen szó sincs sem a munkáspártnak az ideiglenes forradalmi kormányban való részvételéről, sem a proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrájáról. Plehanov szerint ebből az következik, hogy Marx „nyilván még a gondolatát sem engedte meg annak, hogy a forradalmi proletariátus politikai képviselői a kispolgárság képviselőivel együtt munkálkodhatnak az új társadalmi rend megteremtésén". A következtetés logikája sántít. Marx *nem veti fel* a munkáspártnak az ideiglenes forradalmi kormányban való részvétele kérdését, Plehanov pedig azt a következtetést vonja le, hogy Marx ezt a kérdést általában és elvileg föltétlenül nemlegesen oldja meg. Marx csak a konkrét helyzetről beszél, Plehanov általános következtetést von le, s egyáltalán nem vizsgálja meg magát a konkrét kérdést. Pedig csak rá kell pillantanunk az „Üzenet"-nek azokra a részeire, amelyeket Plehanov kihagyott, hogy meggyőződjünk Plehanov következtetéseinek teljes helytelenségéről.

Az „Üzenet" kétéves forradalmi korszak, 1848 és 1849 tapasztalatain alapul. E tapasztalatok eredményeit Marx így fogalmazza meg: „Ugyanakkor (vagyis 1848—1849-ben) a Kommunisták Szövetségének korábbi szilárd szervezete jelentősen meglazult. A tagok nagyrésze, miután közvetlenül résztvett a forradalmi mozgalomban, úgy vélte, hogy a titkos társaságok kora lezárult és egymagában a nyilvános tevékenység is elegendő. Az egyes körök és helyi csoportok beletörődtek abba, hogy kapcsolataik a Központi Vezetőséggel ellanyhuljanak és lassanként elhaljanak. *Míg tehát a demokrata párt, a kispolgárság pártja mindjobban megszerveződött Németországban, a munkáspárt elvesztette egyetlen szilárd támaszát*, szervezetei legfeljebb egymástól elszigetelt helyeken, helyi célok szolgálatában működtek és így *az általános mozgalomban teljesen a kispolgári demokraták uralma és vezetése alá kerültek*"*.

* Ansprache der Zentralbehörde an den Bund, von März 1850, K. Marx: „Enthüllungen über den Kommunistenprocess zu Köln",

És az „Üzenet" következő oldalán Marx kijelenti: „Jelenleg, amikor új forradalom küszöbén állunk... igen fontos, hogy a munkáspárt minél szervezettebb, minél egységesebb és önállóbb legyen, ha nem akarja, hogy a burzsoázia, mint 1848-ban, újra kihasználja és uszályába fogja."

Gondolkozzanak egy kicsit, mit jelentenek e kategorikus megállapítások! A nyilt forradalom két éve után, a berlini népi felkelés győzelme után, a forradalmi parlament összehívása után, az után, hogy az ország egy része nyiltan felkelt és a hatalom ideiglenesen forradalmi kormányok kezébe ment át, Marx megállapítja, hogy a forradalmi nép vereséget szenvedett, és hogy ami a párt szervezettségét illeti, *nyert* a kispolgári demokrácia, *vesztett* a munkáspárt. Ez nem napnál világosabban utal olyan politikai helyzetre, amelyben fölösleges is lett volna felvetni a munkáspártnak a kormányban való részvétele kérdését? A forradalmi korszak két éve után, amikor Marx kilenc hónapon át legálisan adta ki a munkáspárt legforradalmibb ujságját, meg kellett állapítania, hogy e párt teljesen dezorganizálódott, hogy az általános áramlatból teljesen hiányzott a valamennyire is élesen kifejezett proletár irányzat (Stephan Born[119] munkásegyletei túlságosan jelentéktelenek voltak), s hogy a proletariátus teljesen a burzsoázia uralma, sőt vezetése alá került! Nyilvánvaló, hogy a gazdasági viszonyok még nagyon fejletlenek voltak, alig volt nagyipar, semmiféle valamennyire is komoly méretű, önálló munkásmozgalom nem volt, a kispolgárság osztatlanul uralkodott. Érthető, hogy ilyen viszonyok között a konkrét politikai helyzetet elemző szerző még csak nem is gondolhatott arra, hogy a munkáspárt résztvehet az ideiglenes kormányban. Érthető, hogy az „Üzenet"-ben Marx kénytelen volt olyan igazságokat verni (bocsánat a kifejezésért) a Kommunisták Szövetsége tagjainak a fejébe, amelyek ma elemi igazsá-

---

1885, Anhang IX. S. 75. (A Központi Vezetőség üzenete a Szövetséghez, 1850 március, Marx Károly: „Leleplezések a kölni kommunista perről", 1885, IX. Melléklet, 75. old. — *Szerk.)* Mindenütt a mi kiemelésünk.

goknak tűnnek fel. Marxnak azt kellett bebizonyítania, hogy a választásokon a munkásoknak a polgári demokráciától függetlenül külön jelölteket kell állítaniuk. Marxnak meg kellett cáfolnia a demokratikus frázisokat, amelyek szerint a munkások elkülönülése „megbontja" (ezt jól jegyezzük meg! megbontani csak azt lehet, ami tegnap még egységes volt és ami eszmeileg továbbra is egységes marad!) a demokrata pártot. Marxnak *óvnia* kellett a Kommunisták Szövetségének tagjait, hogy ne dőljenek be ezeknek a frázisoknak. Marxnak a Szövetség Központi Vezetősége nevében meg kellett ígérnie, hogy a munkásklubok központosítása végett az első adandó alkalommal összehívják a munkáspárt kongresszusát, — az 1848—1849-es forradalmi években még nem voltak meg a feltételei annak, hogy gondolhattak volna a munkáspárt külön kongresszusának összehívására!

A következtetés tehát világos: a híres „Üzenet"-ben Marx egyáltalán nem érinti azt a kérdést, hogy elvileg megengedhető-e a proletariátus részvétele az ideiglenes forradalmi kormányban. Marx kizárólag az 1850-es Németország konkrét helyzetét vizsgálja. Eközben egy szót sem szól a Kommunisták Szövetségének a forradalmi kormányban való részvételéről, mert az akkori viszonyok között mégcsak a gondolata sem merülhetett fel annak, hogy a munkáspárt képviselői résztvegyenek a kormányban a demokratikus diktatúra céljából.

Marx gondolata a következő: mi, az 1850-es év német szociáldemokratái, szervezetlenek vagyunk, a forradalom első szakaszában vereséget szenvedtünk, teljesen a burzsoázia uszályába kerültünk; nekünk önállóan kell szervezkednünk, feltétlenül, mindenképpen, bármi áron is önállóan, — különben a hatalmas és szervezetét erősítő kispolgári párt elkövetkező győzelme esetén is hátul fogunk kullogni.

Martinov gondolata a következő volt: mi, az 1905-ös év orosz szociáldemokratái, önálló pártban vagyunk szervezve és a kispolgári nép élén az első rohamra akarunk indulni a cárizmus erődje ellen. De ha túlságosan jól szervezzük meg ezt a rohamot és — isten őrizz — győzelmesen végigvisszük, akkor nyilván részt kell vennünk az

ideiglenes forradalmi kormányban vagy még a demokratikus diktatúrában is. Ez a részvétel pedig elvileg megengedhetetlen.

És Plehanov még komolyan el akarja hitetni valakivel, hogy Martinovot meg lehet védeni Marx alapján? Plehanov úgylátszik gyerekeknek tartja az „Iszkra" olvasóit. Mi viszont csak azt mondjuk: más a marxizmus és más a martinovizmus!

Hogy befejezzük az „Üzenet" tárgyalását, még meg kell világítanunk Plehanov itt következő helytelen nézetét. Plehanov helyesen állapítja meg, hogy 1850 márciusában, az „Üzenet" megírásának idején, Marx úgy vélte, hogy a kapitalizmus elaggott, és a szocialista forradalmat „egészen közelinek" tartotta. Marx nagyon hamar kijavította hibáját: már 1850 szeptember 15-én szakított Schapperrel (Schapper Willichhel együtt kisebbségben maradt a Szövetségben és kilépett belőle), aki annyira engedett a burzsoá-demokratikus forradalmiaskodásnak vagy utópizmusnak, hogy azt mondta: „azonnal meg kell ragadnunk a hatalmat, vagypedig lefekhetünk aludni". Marx azt vetette ellen Schappernek, hogy nem tekinthetjük a forradalom hajtóerejének a tényleges viszonyok helyett egyedül csak saját akaratunkat. A proletároknak talán még tizenöt, húsz, ötven éven át polgárháborúkat és nemzetközi összeütközéseket kell átélniük, „nemcsak azért, hogy a viszonyokat megváltoztassák, hanem azért is, hogy magukat megváltoztassák és képessé tegyék a politikai uralomra"[119]. Plehanov röviden megemlíti Marx nézeteinek ezt a változását és az alábbi következtetést vonja le:

„A proletariátus politikai feladatait ők (Marx és Engels e „változás" után) már abból a feltevésből kiindulva határozták volna meg, hogy a demokratikus rendszer meglehetősen hosszú ideig uralkodó marad. *De éppen ezért még határozottabban elítélték volna a szocialisták részvételét egy kispolgári kormányban*" („Iszkra", 96. sz.).

Plehanov e következtetése teljesen helytelen. Ez nem

egyéb, mint a szocialista diktatúra és a demokratikus diktatúra összezavarása, amit nem egyszer szemére vetettünk L. Martovnak és Martinovnak. Marx és Engels 1850-ben nem különböztették meg a demokratikus és a szocialista diktatúrát, vagy helyesebben egyáltalán nem beszéltek az előbbiről, mivel a kapitalizmust elaggottnak, a szocializmust pedig közelinek vélték. Ezért nem volt akkor külön minimális és külön maximális programmjuk sem. Ha viszont meg akarjuk különböztetni (ahogy mi, marxisták, mindnyájan megkülönböztetjük most, amikor ennek megnemértése miatt harcolunk a „szociálforradalmárok" burzsoá-demokratikus forradalmiaskodása ellen), akkor *külön* kell vizsgálnunk a szocialista és a demokratikus diktatúra kérdését. Plehanov következetlenül jár el, amikor nem teszi meg ezt. Kitérő fogalmazást választ, általában beszél „a szocialistáknak a kispolgári kormányban való részvételéről", s ezzel a demokratikus diktatúrának világosan, határozottan és pontosan feltett kérdése helyére becsempészi a szocialista diktatúra kérdését. Összezavarja (a „Vperjod" hasonlatával élve*) Millerand esetét, aki a szocialista forradalom előestéjének időszakában vett részt Galliffet-vel együtt a kormányban, Varlin esetével, aki azokkal a kispolgári demokratákkal együtt vett részt a forradalmi kormányban, akik védelmezték és megvédték a köztársaságot.

Marx és Engels 1850-ben a szocializmust közelinek tartották és ezért nem sokra értékelték a demokratikus vívmányokat, amelyek a kispolgári demokrata párt kétségtelen győzelme folytán teljesen szilárdaknak látszottak[120]. Huszonöt évvel később, 1875-ben, Marx rámutatott Németország nem-demokratikus rendjére: „parlamenti formákkal díszített abszolutizmus"[121]. Harmincöt évvel később, 1885-ben, Engels megjósolta, hogy Németországban a közelgő európai megrázkódtatás esetén a hatalom a kispolgári demokrácia kezébe megy át[122]. Ebből éppen az ellenkezője következik annak, amit Plehanov akar bebizonyítani: ha Marx és Engels tudta volna, hogy a demokratikus rend viszonylag hosszantartó ural-

* Lásd ebben a kötetben 278. old. — *Szerk.*

ma elkerülhetetlen, akkor *annál nagyobb* jelentőséget tulajdonítottak volna a proletariátus és a parasztság *demokratikus* diktatúrájának, melynek célja a köztársaság megszilárdítása, az abszolutizmus . minden nyomának teljes megszüntetése és a porond teljes megtisztítása a szocializmusért való harchoz. Marx és Engels *annál inkább* elítélték volna az uszálypolitikusokat, akik a demokratikus forradalom küszöbén képesek a forradalmi-demokratikus diktatúra *lehetőségével ijesztgetni* a proletariátust.

Plehanov maga is érzi az „Üzenet" félremagyarázásán alapuló álláspontjának gyengeségét. Ezért óvatosan előrebocsájtja, hogy tájékoztatásával nem is akarja véglegesen kimeríteni a kérdést, — jóllehet „kimerítően" kategorikus következtetéseket von le, nem idéz azonban semmit a tárgyhoz nem tartozó tájékoztatáson kívül, sőt még azt sem próbálja megvizsgálni, hogy a „Vperjod" konkrétan hogyan vetette fel a kérdést. Plehanov a „Vperjod" nyakába akarja varrni azt is, hogy a „Vperjod" szeretné Marxot „kritizálni", meg Mach és Avenarius álláspontját is. Ezt a próbálkozását csak mosolyogva fogadhatjuk: rosszul állhat Plehanov szénája, ha nem tud magának a „Vperjod" való állításai közül kipécézni valamit s olyan témákból kell célpontot kitalálnia, amelyeknek semmi közük sincs se a „Vperjod"-hoz, se a szóbanforgó kérdéshez. Plehanov végül hivatkozik még egy bizonyítékra, amely szerinte „megcáfolhatatlan". A valóságban ez (Engels 1894. évi levele Turatihoz) bizonyítéknak csapnivaló.

Mint a levél plehanovi ismertetéséből kitűnik (Plehanov sajnos nem idézi az egész levelet és nem mondja meg, megjelent-e nyomtatásban és hol), Engels *kénytelen volt bebizonyítani* Turatinak, hogy különbség van *a szocialista és a kispolgári* forradalom *között*. Ez mindent megmond, Plehanov elvtárs! Turati az olasz Millerand, bernsteinista, akinek Giolitti tárcát ajánlott fel kormányában. Turati nyilvánvalóan *összetévesztette* a két egészen különböző osztálytartalmú forradalmat. Turati azt képzelte, hogy a proletariátus uralmának az érdekeit fogja képviselni, Engels pedig megmagyarázta neki, hogy az akkori olaszországi helyzetben, 1894-ben (vagyis néhány évtizeddel az

után, hogy Olaszország rálépett az „első lépcsőfokra", hogy kivívták a politikai szabadságot, amely lehetővé tette a proletariátusnak a nyilt, széleskörű és önálló szervezkedést!) Turati a győztes kispolgári párt kormányában valójában *idegen osztály*, a kispolgárság érdekeit fogja védelmezni és képviselni. Tehát a millerandizmus egyik esetével van dolgunk; a millerandizmus és a demokratikus diktatúra összekeverése ellen a „Vperjod" egyenesen felemelte szavát, de a „Vperjod" érveit Plehanov még csak nem is érintette. Jellemző példája ez annak a fonák helyzetnek, amelytől Engels már régen óvta a szélső pártok vezéreit, nevezetesen annak a helyzetnek, amelybe akkor kerülnek, mikor nem értik meg a forradalom igazi jellegét és öntudatlanul „idegen" osztály érdekeit képviselik. Az isten szerelmére, Plehanov elvtárs, van ennek bármi kevés köze is ahhoz a kérdéshez, amelyet Martinov felvetett és a „Vperjod" tárgyalt? Vajjon az a veszély, hogy az első lépcsőfokra feljutott emberek összetéveszthetik a második és a harmadik fokot, igazolhatja azt, hogy az első fokra való lépés előtt azzal a távlattal ijesztgessenek bennünket, hogy esetleg két fokot lépünk egyszerre??

Nem, Plehanov „kis történelmi tájékoztatása" az égvilágon semmit sem bizonyít. Elvi következtetését — „ha a kispolgárság képviselőivel együtt veszünk részt a forradalmi kormányban, eláruljuk a proletariátust" — Plehanov egyáltalán nem igazolhatja azzal, hogy az 1850-es németországi és az 1894-es olaszországi helyzetre hivatkozik, amely gyökeresen különbözik az 1905 januárjában és májusában Oroszországban előállott helyzettől. Ezek a hivatkozások semmit sem mondanak a demokratikus diktatúra és az ideiglenes forradalmi kormány kérdésében. Ha pedig Plehanov *erre* a kérdésre akarja alkalmazni következtetését, ha *elvileg megengedhetetlennek* tartja, hogy a proletariátus a köztársaságért folyó harc, a demokratikus forradalom idején *bárhogyan* résztvegyen a forradalmi kormányban, akkor be fogjuk neki bizonyítani, hogy ez anarchista „elv", amelyet Engels a legfélreérthetetlenebb módon elítélt. A bizonyítást a következő cikkben végezzük el.

MÁSODIK CIKK

CSAK ALULRÓL, VAGY ALULRÓL IS, FELÜLRŐL IS?

Az előző cikkben, Plehanov történelmi tájékoztatását elemezve, kimutattuk, hogy Plehanov alaptalanul von le általános és elvi következtetéseket Marx szavaiból, amelyek teljesen és kizárólag az 1850-es németországi konkrét helyzetre vonatkoznak. Az akkori konkrét helyzet tökéletesen megmagyarázza, miért nem vetette és nem vethette fel Marx akkor azt a kérdést, hogy résztvegyen-e a Kommunisták Szövetsége az ideiglenes forradalmi kormányban. Most azt az általános és elvi kérdést fogjuk megvizsgálni, hogy megengedhető-e ez a részvétel.

Mindenekelőtt pontosan meg kell határoznunk a vitás kérdést. Szerencsére ehhez fel tudjuk használni ellenlábasaink egyik megfogalmazását, s így nem érhetnek szemrehányások bennünket a vita lényegét illetőleg. Az „Iszkra" 93. számában ezt olvassuk: „Az ilyen szervezésre (a proletariátusnak a burzsoá-demokratikus állammal szembenálló ellenzéki pártba való szervezésére) a legjobb módszer az, hogy *alulról* (az „Iszkra" kiemelése) fejlesztjük a polgári forradalmat, olymódon, hogy a proletariátus nyomást gyakorol a hatalmon levő demokráciára." A továbbiakban az „Iszkra" azt mondja, hogy a „Vperjod" „azt akarja, hogy a proletariátusnak a forradalomra gyakorolt nyomása necsak «alulról», necsak az utcáról jöjjön, hanem felülről, az ideiglenes kormány üléstermeiből is".

A kérdés tehát világos. Az „Iszkra" alulról akar nyomást gyakorolni, a „Vperjod" pedig „nemcsak alulról, hanem felülről is". Az alulról jövő nyomás az állampolgárok nyomása a forradalmi kormányra. A felülről jövő nyomás a forradalmi kormány nyomása az állampolgárokra. Egyesek az alulról jövő nyomásra *korlátozzák* tevékenységüket. Mások nem egyeznek bele ebbe a korlátozásba és azt követelik, hogy az alulról jövő nyomást *egészítsék ki* felülről jövő nyomással. A vita tehát éppen az alcímben feltett kérdésbe torkollik: csak alulról, vagy alulról is, felülről is? A demokratikus forradalom korszakában a proletariátus számára elvileg megengedhetetlen a felül-

ről, „az ideiglenes kormány üléstermeiből" jövő nyomás — mondják egyesek. A demokratikus forradalom korszakában a proletariátus számára elvileg megengedhetetlen, hogy eleve lemondjon a felülről jövő nyomásról, az ideiglenes forradalmi kormányban való részvételről — mondják mások. Nem arról van tehát szó, hogy az adott szituációban valószínű-e, ilyen meg ilyen erőviszonyok esetén megvalósítható-e a felülről jövő nyomás. Nem, mi most nem vizsgálunk semilyen konkrét szituációt, és mivel már többször megkísérelték felcserélni az egyik vitás kérdést a másikkal, nyomatékosan kérjük az olvasót, hogy erre ügyeljen. Azzal az általános elvi kérdéssel fogunk foglalkozni, hogy a demokratikus forradalom korszakában *megengedhető-e* az alulról jövő nyomásról a felülről jövő nyomásra való áttérés.

Hogy ezt a kérdést megvilágítsuk, nézzük meg először a tudományos szocializmus megalapítói által vallott taktikai nézetek történetét. Nem volt-e e taktikai nézetek történetében olyan vita, amely éppen akörül folyt, hogy általában megengedhető-e a felülről jövő nyomás? Ilyen vita már volt. Az 1873. évi nyári spanyol felkelés szolgáltatott rá okot. Engels „A bakunisták munkában" c. cikkében rámutatott azokra a tanulságokra, amelyeket a szocialista proletariátusnak le kell vonnia ebből a felkelésből. A cikk 1873-ban a „Volksstaat"[123] c. német szociáldemokrata ujságban jelent meg, majd 1894-ben az „Internationales aus dem Volksstaat" c. brosúrában újra kiadták. Nézzük meg, milyen általános következtetéseket vont le Engels[124].

1873 február 9-én Amadeo spanyol király lemondott a trónról; „az első sztrájkoló király" — tréfálkozott Engels. Február 12-én kikiáltották a köztársaságot. A baszk tartományokban nyomban kitört Carlos híveinek a felkelése. Április 10-én megválasztották az Alkotmányozó Gyűlést, amely június 8-án kikiáltotta a föderatív köztársaságot. Június 11-én megalakult az új kormány Pi y Margall elnökletével. A szélsőséges köztársaságiak, az úgynevezett „intranzigensek" (kérlelhetetlenek), nem kerültek be az alkotmány kidolgozására alakított bizottságba. És július 3-án, amikor kihirdették ezt az új alkotmányt,

az intranzigensek felkelést robbantottak ki. Július 5-től 11-ig Sevilla, Granada, Alcoy, Valencia és több más tartományban győztek. Pi y Margall lemondott és az őt felváltó Salmeron-kormány katonaságot küldött a felkelt tartományok ellen. A felkelést többé-kevésbbé szívós ellenállás után leverték: Cadiz 1873 július 26-án esett el, Cartagena 1874 január 11-én. Ezek azok a rövid időrendi adatok, amelyeket Engels előljáróban felsorolt.

Engels a történtek tanulságait értékelve elsősorban azt hangsúlyozza, hogy a köztársaságért vívott harc Spanyolországban egyáltalán nem volt és nem is lehetett szocialista forradalomért vívott harc. „Spanyolország — mondja Engels — iparilag annyira elmaradt ország, hogy ott még szó sem lehet a munkásosztály *azonnali* teljes felszabadításáról. Amíg erre sor kerül, Spanyolországnak még át kell mennie a fejlődés különböző előzetes fokain és el kell távolítania az útból számos akadályt. A köztársaság lehetővé tette, hogy a lehető legrövidebb időn belül megjárják ezeket az előzetes fokokat, gyorsan elhárítsák ezeket az akadályokat. Ezt a lehetőséget azonban csak a spanyol munkásosztály tevékeny *politikai* beavatkozásával lehetett kihasználni. A munkástömegek érezték ezt, s mindenütt arra törekedtek, hogy résztvegyenek az eseményekben, kihasználják a cselekvésre a lehetőséget és ne hagyjanak — mint eddig — szabad teret a vagyonos osztályok cselekvése és cselszövényei számára."

Tehát a köztársaságért vívott harcról, demokratikus, nempedig szocialista forradalomról volt szó. Az a kérdés, hogy a munkások beavatkozzanak-e az eseményekbe, akkoriban kétféleképpen vetődött fel: a bakunisták (vagy „alliance-isták" — a marxi „Internacionále" elleni harcra alakított „alliance" alapítói) egyrészt tagadták a politikai tevékenységet, a választásban való részvételt stb. Másrészt ellenezték az olyan forradalomban való részvételt, amely nem tűzi ki célul a munkásosztály azonnali teljes felszabadítását, eleve ellenezték a forradalmi kormányban való bárminemű részvételt. Vitás kérdésünk szempontjából ez az utóbbi oldal különösen figyelemreméltó. Ez a rész adott egyebek közt okot arra is,

hogy Engels megfogalmazza a két taktikai jelszó közti *elvi* különbséget.

„A bakunisták — mondja Engels — sok éven át hirdették, hogy *mindennemű felülről lefelé történő forradalmi cselekvés káros*, hogy *mindent alulról felfelé kell megszervezni és végrehajtani.*"

Tehát a „csak alulról" elve *anarchista* elv.

Engels épp azt mutatja ki, hogy ez az elv különösen értelmetlen a demokratikus forradalom korszakában. Ebből az elvből természetszerűen és elkerülhetetlenül adódik az a gyakorlati következtetés, hogy forradalmi kormányok alakítása egyértelmű a munkásosztály elárulásával. És a bakunisták le is vonták ezt a következtetést, elvként hirdették, hogy *„forradalmi kormány alakítása a munkásosztály újabb becsapása, újabb elárulása"*.

Mint az olvasó látja, ugyanaz a két „elv" ez, amelyekig az új „Iszkra" is lecsúszott, nevezetesen: 1) az „alulról is és felülről is" taktikával ellentétben csak az alulról jövő forradalmi cselekvés engedhető meg; 2) az ideiglenes forradalmi kormányban való részvétel egyértelmű a munkásosztály elárulásával. Mindkét újiszkrás elv anarchista elv. A spanyol köztársaságért vívott harc tényleges menete megmutatta, hogy mindkét elv teljesen értelmetlen és reakciós.

Engels ezt a spanyol forradalom egyes epizódjain mutatja ki. Például: Alcoyban kitör a forradalom. Alcoy 30 000 lakosú, aránylag új gyárváros. A munkásfelkelés győz, jóllehet bakunisták vezették, akik pedig elvileg idegenkedtek a forradalom szervezésének eszméjétől. A bakunisták utólag azzal dicsekedtek, hogy ők voltak „a helyzet urai". És mire használták fel ezek az „urak" az ő „helyzetüket" — kérdezi Engels. Először is „jóléti bizottságot", vagyis forradalmi kormányt alakítottak Alcoyban. Pedig éppen ezek az alliance-isták (a bakunisták) foglalták határozatba kongresszusukon 1872 szeptember 15-én, vagyis mindössze tíz hónappal a forradalom előtt, hogy „az úgynevezett ideiglenes vagy forradalmi politikai hatalom mindenfajta szervezete csak újabb becsapás volna és ugyanolyan veszélyes lenne a proletariátusra nézve, mint az összes jelenlegi kormányok". Engels

nem cáfolja ezeket az anarchista frázisokat, hanem csak gúnyosan megjegyzi, hogy Alcoyban éppen a határozat hívei voltak kénytelenek „ebben az ideiglenes és forradalmi kormányhatalomban résztvenni". Engels megérdemelt lenézéssel kezeli ezeket az urakat, mert amikor hatalomra jutottak, „a végsőkig tehetetlenek, fejvesztettek és erélytelenek" voltak. Ugyanilyen lenézéssel válaszolt volna Engels a szociáldemokrácia girondistáinak kedvenc vádjára, a „jakobinizmus" vádjára is. Engels rámutat arra, hogy több más városban, például San Lucar de Barramedaban (26 000 lakosú kikötőváros Cadiz mellett) „az alliance-isták anarchista elveik ellenére szintén kénytelenek voltak forradalmi kormányt alakítani". Engels szemükre veti, hogy „nem tudták, mihez kezdjenek hatalmukkal". Engels nagyon jól tudta, hogy a munkások bakunista vezérei az *intranzigensekkel együtt*, vagyis a republikánusokkal, a kispolgárság képviselőivel együtt vettek részt az ideiglenes kormányokban, mégsem a kormányban való részvételt veti a bakunisták szemére (ahogy az új „Iszkra" „elvei" szerint tennie kellett volna), hanem azt, hogy *részvételük nem volt eléggé szervezett, nem volt eléggé erélyes*, s hogy alávetették magukat a burzsoá republikánus urak vezetésének. Hogy milyen megsemmisítő gúnnyal illetné Engels azokat, akik a forradalom korszakában lekicsinylik a „technikai" és a katonai vezetés jelentőségét, az többek közt abból is látható, hogy Engels szemrehányást tett a bakunista munkásvezéreknek azért, mert amikor bekerültek a forradalmi kormányba, átengedték „a politikai és a *katonai* vezetést" a burzsoá republikánus uraknak, maguk pedig hangzatos frázisokkal és „szociális" reformok légváraival traktálták a munkásokat.

Engels mint a szociáldemokrácia vérbeli jakobinusa nemcsak értékelni tudta a felülről jövő cselekvés fontosságát, nemcsak teljesen megengedhetőnek tartotta a forradalmi kormányban a köztársasági burzsoáziával való együttes részvételt, hanem *követelte* is ezt a részvételt, követelte, hogy a forradalmi hatalom erélyes katonai kezdeményezést tanusítson. Engels emellett kötelességének tartotta azt is, hogy útmutató *gyakorlati katonai* tanácsokat adjon.

„A felkelésnek — mondja Engels —, bár meggondolatlanul kezdték meg, még nagy esélye lett volna a sikerre, *ha csak némi értelemmel vezették volna is**, legalább úgy, mint a spanyol katonai zendüléseket, amikor egy város helyőrsége fellázad, átvonul a szomszéd városba, magával vonja a már előzőleg meggyőzött ottani helyőrséget, és lavinaszerűen növekedve a főváros ellen vonul, míg aztán egy szerencsés ütközet vagy az ellenük küldött csapatok hozzájuk való átállása eldönti a győzelmet. Ez a módszer ezúttal különösen alkalmazható volt. A felkelőket mindenütt már jóval előbb önkéntes zászlóaljakba szervezték; igaz, ezekben nagyon laza volt a fegyelem, de azért nem volt lazább, mint a régi, nagyrészt szétszéledt spanyol hadsereg maradványaiban. A kormány egyedüli megbízható csapatai a csendőrök voltak, de ezek szét voltak szórva az egész országban. A feladat mindenekelőtt az volt, hogy megakadályozzák a csendőrök összevonását, ezt viszont csak támadó műveletekkel és bátor, nyílt kiállással lehetett elérni; ez nem jelentett nagy veszélyt, mert a kormány is csak ugyanolyan fegyelmezetlen csapatokat tudott szembeállítani az önkéntesekkel, mint amilyen fegyelmezetlenek az önkéntesek voltak. És ha győzni akartak, más eszközük nem volt."

Így gondolkozott a tudományos szocializmus egyik megalapítója, amikor azzal a kérdéssel kellett foglalkoznia, hogy a forradalmi robbanás korszakában mi a felkelés és a közvetlen harc feladata! Noha a felkelést kispolgári köztársaságiak kezdték; noha a proletariátus számára sem a szocialista forradalom, sem az elemi módon szükséges politikai szabadság kérdése nem volt napirenden, Engels rendkívül nagy fontosságot tulajdonított a munkások igen aktív részvételének a köztársaságért vívott harcban; Engels azt követelte a proletariátus vezéreitől, hogy egész

* Wäre er nur mit einigem Verstand geleitet worden. Szegény Engels! Milyen kár, hogy nem ismeri az új „Iszkrá"-t! Akkor megtudhatná, hogy milyen végzetes, ártalmas, utópikus, burzsoá, technikailag egyoldalú és összeesküvő módra szűklátókörű a felkelés *vezetésének* (geleitet werden) „jakobinus" eszméje!

tevékenységüket rendeljék alá a megkezdett harcban való győzelem szükségességének; Engels emellett, mint a proletariátus egyik vezére, még a katonai szervezés részletkérdéseivel is foglalkozott, nem vetette meg — ha a győzelem érdekében szükség volt rá — a katonai zendülések elavult harci módszerét sem, előtérbe állította a támadó fellépést és a forradalmi erők összpontosítását. Engels a legkeserűbb szemrehányással illette a bakunistákat, mert elvvé avatták „azt, ami a német parasztháborúban és az 1849-es németországi májusi felkelésekben elkerülhetetlen rossz volt, nevezetesen *a forradalmi erők szétforgácsoltságát és elszigeteltségét*, ami lehetővé tette, hogy ugyanazok a kormánycsapatok leverjék egyik felkelést a másik után". Engelsnek a felkelés vezetésére, a forradalom szervezésére, a forradalmi hatalom felhasználására vonatkozó nézetei oly messze vannak az új „Iszkra" hátulkullogós nézeteitől, mint ég a földtől.

Engels a spanyol forradalom tanulságait összegezve elsősorban megállapítja, hogy „a bakunisták, mihelyt komoly forradalmi helyzetbe kerültek, kénytelenek voltak elvetni egész korábbi programmjukat". Először is el kellett vetniük a politikai tevékenységtől, a választásoktól való tartózkodás elvét, az „állam megsemmisítésének" elvét. Másodszor, „elvetették azt az elvet, mely szerint a munkásoknak nem szabad résztvenniük semmiféle olyan forradalomban, amelynek nem a proletariátus azonnali teljes felszabadítása a célja, és maguk is résztvettek egy nyilvánvalóan tisztára polgári mozgalomban". Harmadszor — és ez a következtetés éppen a mi vitás kérdésünkre ad választ — „arculcsapták azt az alighogy meghirdetett hittételüket, mely szerint a forradalmi kormány megalakítása csak újabb csalás és a munkásosztály újabb elárulása, — angyali nyugalommal bent ültek az egyes városok kormányzóbizottságaiban, mégpedig majdnem mindenütt a burzsoá urak által majorizált és politikailag kihasznált gyenge kisebbségként". A bakunisták nem tudták vezetni a felkelést, szétforgácsolták a forradalom erőit, ahelyett hogy összpontosították volna őket, átengedték a forradalom irányítását a burzsoá uraknak, feloszlatták az Internacionálé ottani erős és szilárd szervezetét, s ezzel „Spanyol-

országban utánozhatatlan példáját adták annak, hogyan *nem* szabad forradalmat csinálni".

* *
*

A fentieket összefoglalva a következő eredményre jutunk:

1) Elvileg az alulról jövő nyomásra korlátozni a forradalmi tevékenységet és lemondani az egyidejűleg felülről is gyakorolt nyomásról, nem egyéb, mint *anarchizmus*.

2) Aki nem érti meg a forradalmi korszak új feladatait, a felülről történő cselekvés feladatait, aki nem tudja meghatározni ennek a cselekvésnek a feltételeit és programmját, annak fogalma sincs arról, hogy mik a proletariátus feladatai bármilyen demokratikus forradalomban.

3) Az az elv, mely szerint a szociáldemokrácia nem vehet részt a burzsoáziával együtt ideiglenes forradalmi kormányban és minden ilyen részvétel a munkásosztály elárulása — az *anarchizmus* elve.

4) A proletariátus pártjára minden „komoly forradalmi helyzetben" az a feladat hárul, hogy tudatosan vezesse a felkelést, szervezze a forradalmat, összpontosítson minden forradalmi erőt, bátran támadjon katonai erőivel és a legerélyesebben használja fel a forradalmi hatalmat.

5) Marx és Engels nem helyeselhették és soha nem is helyeselték volna az új „Iszkrá"-nak a jelenlegi forradalmi helyzetben követett taktikáját, mert ez a taktika nem más, mint az imént felsorolt hibák megismétlése. Marx és Engels az új „Iszkra" elvi álláspontjáról azt mondaná, hogy ez a proletariátus „hátuljának" a szemlélése, az anarchista tévelygések szajkózása.

A következő cikkben az ideiglenes forradalmi kormány feladatait fogjuk megvizsgálni[125].

ÖSSZEOMLÁS

A Koreai tengerszorosban lezajlott tengeri ütközet magára vonta az egész világ politikai sajtójának figyelmét. A cári kormány eleinte megpróbálta eltitkolni alattvalói előtt a keserű igazságot, de csakhamar rájött, hogy próbálkozása reménytelen. Az egész orosz flotta teljes pusztulását mégsem lehet eltitkolni.

A legutóbbi tengeri csata politikai jelentőségét értékelve meg kell ismételnünk azt, amit Port-Artur elestéről írtunk a „Vperjod" 2. számában*. A cári Oroszország teljes katonai csődje már akkor nyilvánvalóvá vált, de a balti hajóraj még némi reményt ébresztett az orosz hazafiak szívében. Mindenki megértette, hogy a háború végső kimenetele attól függ, hogy az egyik vagy a másik fél győz-e a tengeren. Az önkényuralom látta, hogy a háború szerencsétlen kimenetele egyértelmű a „belső ellenség", vagyis a forradalom győzelmével. Ezért mindent feltett egy lapra. Százmilliókat költött a balti hajóraj sürgős elindítására. Sebtében összekapkodták a legénységet, nagysietve megtették az utolsó előkészületeket a hadihajók elindítására, megnövelték a hadihajók számát azzal, hogy az új és erős páncéloshajók mellé „vén ládákat" osztottak be. A nagy ármáda — ugyanolyan óriási, ugyanolyan ormótlan, ostoba, erőtlen, szörnyszerű, mint az egész Orosz Birodalom — útnak indult, hihetetlen összegeket költött szénre, ellátásra — egész Európa nevetett rajta, különösen amikor a semlegesség szokásait és követelményeit durván megsértve fényes győzelmet aratott a halászbárkákon. Az ármáda a legszerényebb számítások szerint

* Lásd ebben a kötetben 34—42. old. — *Szerk.*

is körülbelül 300 millió rubelbe került, az út 100 millió rubelbe, összesen tehát *400 millió rubelt* dobtak ki a cári önkényuralomnak erre az utolsó katonai tétjére.

Most az utolsó tét is elveszett. Mindenki várta ezt, de senki sem gondolta, hogy az orosz flotta veresége ilyen hallatlan összeomlás lesz. Az orosz hadihajók ármádája mint egy vad csorda, egyenesen rárontott a nagyszerűen felfegyverzett és a korszerű védelem minden eszközével felszerelt japán hajóhadra. Kétnapos ütközet — és Oroszország húsz hadihajójából (12—15 000 főnyi legénységgel) tizenhármat elsüllyesztettek és megsemmisítettek, négyet elfogtak, és csak egy (az „Almaz") menekült meg és érkezett be a vladivosztoki kikötőbe. A legénység nagyobbik fele odaveszett, „maga" Rozsgyesztvenszkij és közvetlen helyettese, Nyebogatov fogságba esett, a japán hajóhad pedig sértetlenül került ki a csatából, mindössze három torpedónaszádot vesztett.

Az orosz hajóhad teljesen megsemmisült. A cárizmus visszavonhatatlanul elvesztette a háborút. Már csak idő kérdése, hogy a japánok teljesen kiűzzék Mandzsúriából az orosz csapatokat, s elfoglalják Szahalint és Vladivosztokot. Ez az önkényuralomnak nemcsak katonai veresége, hanem teljes katonai csődje is.

Ennek a csődnek — a cárizmus egész politikai rendszere csődjének — a jelentősége a japánok minden újabb csapásával egyre világosabb lesz mind Európa, mind az egész orosz nép előtt. Minden az önkényuralom ellen fordul: a nagy- és a kisburzsoázia sértett nemzeti önérzete, a hadsereg felháborodott büszkesége, a fájdalom, hogy tíz- és százezer fiatal élet esett áldozatul ennek az értelmetlen katonai kalandnak, a düh, hogy százmilliókat raboltak el a nép pénzéből, az ilyen háború következtében elkerülhetetlen pénzügyi csődtől és huzamos gazdasági válságtól való félelem, a rettegés a baljós népforradalomtól, amelyet a cár (a burzsoázia véleménye szerint) elkerülhetett volna és amelyet el is kellett volna kerülnie idejében tett „józan" engedmények árán. Erősödik és egyre általánosabbá válik a békekövetelés, a liberális sajtó elégedetlenkedik, még a „Sipov-féle" irányzat földbirtokosaihoz hasonló legmérsékeltebb elemek is fenyegetőzni kezdenek, még a talp-

nyaló „Novoje Vremja“ is a népképviselők azonnali összehívását követeli.

Az európai burzsoázia, a cári hatalom e legbiztosabb támasza, szintén kezdi türelmét veszteni. Fél a nemzetközi viszonyok terén elkerülhetetlenül bekövetkező átcsoportosítástól, a fiatal és friss Japán növekvő hatalmától, európai katonai szövetségesének elvesztésétől. Félti a milliárdjait, amelyeket nagylelkűen kölcsönadott az önkényuralomnak. Komolyan aggasztja az oroszországi forradalom, amely túlságosan felbuzdítja az európai proletariátust és világforradalmi tűzvésszel fenyeget. A cárizmussal való „barátságára“ hivatkozva a cárizmus belátására apellál, ragaszkodik hozzá, hogy a cárizmus kössön békét, — a japánokkal is és az orosz liberális burzsoáziával is. Európa egyáltalán nem téveszti szem elől, hogy most csak nagyon drága áron lehet megvásárolni a Japánnal való békét, de józanul és tárgyilagosan számol azzal, hogy a külső háború és a belső forradalom minden újabb hónapja elkerülhetetlenül növeli ezt az árat és növeli egy olyan forradalmi robbanásnak a veszélyét, amely mint valami porszemet söpri el az „engedmények“ egész politikáját. Európa belátja, hogy az önkényuralomnak most már szörnyen nehéz, majdnem lehetetlen megállnia — nagyon is messzire ment már —, és ez a burzsoá Európa igyekszik önmagát is és szövetségesét is rózsaszínű ábrándokkal megnyugtatni.

Nézzük, mit ír például a francia hazafias burzsoázia lapja, a „Le Siècle“, Cornély-nek „Egy hőskölteméný vége“ című cikkében: „Most, amikor számos szárazföldi vereség után a tengeren is szétverték az oroszokat, kormányukra az a kötelesség hárul, hogy békét kössön és átszervezze katonai erőit. Kalandor kormányok néha rákényszerülnek, hogy követeléseik behajtása vagy saját biztonságuk céljából bevonják a háborúba a hatalmuk alatt élő népeket. És mivel e kormányok számára a győzelemért vívott harcban maga a létük a tét, népeiktől újabb és újabb áldozatokat követelnek, ilymódon végső pusztulásba sodorva őket. Ilyen volt nálunk Franciaországban a két császárság története. Ilyen lenne a harmadik császárság története is, ha sikerülne megteremteni.

Az orosz kormány helyzete viszont teljesen más; az orosz kormány az orosz nép mélyében gyökerezik és a közös balsors nem választja szét, hanem csak még szorosabban összeforrasztja a kormányt és a népet. A legyőzött Cézár nem Cézár többé! A szerencsétlen cár viszont szent és népszerű cár maradhat."

Óh jaj, óh jaj! A soviniszta francia szatócs kérkedése „már nagyonis világos", bizonygatása, hogy a háború nem választotta szét az orosz kormányt és a népet, annyira ellenkezik a közismert tényekkel, hogy csak mosolyt kelthet, és naiv, ártatlan furfangnak tűnik fel. A francia burzsoá meg akarja óvni barátját és szövetségesét, az orosz egyeduralkodót, az elkerülhetetlen összeomlástól, amely felé az, mint valódi „Cézár" vakon és konokul halad, s ezért gyengéden igyekszik rábeszélni ezt a Cézárt, hogy ne legyen olyan, mint a többi cézár, hogy számára van más, jobb megoldás is. „Amit szeretnénk, azt elhisszük." A francia burzsoázia annyira szeretne egy erős szövetségest — a cárt, hogy romantikus mesével áltatja magát, mely szerint a szerencsétlenség egybeforrasztja az orosz népet a cárral. Természetesen maga Cornély úr sem hisz komolyan meséjében, — annál kevésbbé kell nekünk komolyan vennünk.

Nemcsak a cézárok kormányai lehetnek kalandorkormányok, hanem a legősibb dinasztia legtörvényesebb uralkodóinak kormányai is. Az orosz önkényuralomban, amely egy egész évszázaddal maradt el a történelem menetétől, több a kalandorság, mint bármelyik francia császárságban. Az önkényuralom éppenséggel kalandor módon taszította bele a népet az értelmetlen és szégyenletes háborúba. Most az a vég várja, amelyet megérdemelt. A háború felfedte az önkényuralom összes fekélyeit, feltárta rothadtságát, megmutatta, hogy teljesen elszakadt a néptől, szétzúzta a cézári uralom egyedüli támaszait. A háború félelmetes törvényszéknek bizonyult. A nép már kimondta ítéletét a rablók e kormánya felett. A forradalom végre fogja hajtani az ítéletet.

„Proletarij" 3. sz.
1905 június 9 (május 27).

A FORRADALMI HARC ÉS A LIBERÁLIS ÜGYNÖKÖSKÖDÉS

A politikai pártok létrejötte érdekes korszakunk egyik legérdekesebb és legjellemzőbb sajátossága. A régi rend, az önkényuralom, roskadozik. Nemcsak az úgynevezett „társaságnak", vagyis a burzsoáziának, hanem a „népnek", vagyis a munkásosztálynak és a parasztságnak is egyre nagyobb rétegei kezdenek gondolkozni rajta, hogyan kell az új rendet építeni és milyen legyen az az új rend. Az öntudatos proletariátus szempontjából hatalmas jelentősége van annak, hogy a különböző osztályok ilymódon megkísérlik vázolni programmjukat és kialakítani a politikai harc szervezetét. Bármily sok is a véletlen, az önkényes elem, sőt néha az üres frázis ezekben a kísérletekben, amelyek nagyrészt független, senkinek felelősséggel nem tartozó, senki által nem követett „politikusoktól" indulnak ki, de a nagy társadalmi osztályok legfőbb érdekei és törekvései általában és egészében feltartóztathatatlan erővel megmutatkoznak. A nyilatkozatok, a követelések, a programmok látszólagos káoszából kibontakozik burzsoáziánk politikai arculata és igazi (nemcsak kirakati) politikai programmja. A proletariátus egyre több anyagot kap annak megítéléséhez, hogyan fog *cselekedni* a politikai cselekvésről jelenleg beszélő orosz burzsoázia, milyen álláspontot fog elfoglalni a döntő forradalmi harcban, mely felé Oroszország oly gyorsan közeledik.

A külföldi „Oszvobozsgyenyije", amelyet nem gátol a cenzúra, megvonja az orosz liberálisok számtalan megnyilvánulásának mérlegét, s olykor különösen értékes anyagot nyujt a burzsoázia politikájának tanulmányozásához. A „«Felszabadulás Szövetségének» programmja",

amelyet a lap nemrég közölt (illetve átvett az április 5-i „Novosztyi"-ból), P. Sz. úr tanulságos kommentárjaival kitűnő kiegészítés a zemsztvo-kongresszusok határozataihoz és az oszvobozsgyenyista alkotmánytervezethez, amelyről a „Vperjod" 18. számában írtunk*. „E programm kidolgozásával és megszavazásával — mondja helyesen P. Sz. úr — nagy lépést tettek az orosz alkotmányos demokrata párt megteremtése felé."

Kétségtelen, hogy az orosz liberálisok számára ez nagy lépés, amely kimagaslik a liberális megnyilvánulásoknak már meglehetősen régóta tartó hősköltemányéből. És mégis milyen kicsiny ez a nagy liberális „lépés" ahhoz képest, ami egy igazi párt megteremtéséhez kell, sőt ahhoz képest, amit erre a célra akár a szociáldemokrácia is már megteremtett! A burzsoáziának mérhetetlenül nagyobb szabadsága van a legális tevékenységhez, mint a proletariátusnak, mérhetetlenül több művelt erő és pénz áll a rendelkezésére, összehasonlíthatatlanul több módja van a pártszervezésre, — és mégis még mindig olyan „párttal" van dolgunk, amelynek nincs hivatalos neve, nincs közös, világos és pontos programmja, nincs taktikája, nincs pártszervezete, olyan „párttal", amely — az illetékes P. Sz. úr véleménye szerint — a „zemsztvo-frakcióból" és a „Felszabadulás Szövetségéből", vagyis egyének szervezetlen konglomerátumából plusz egy szervezetből áll. Egyébként talán a zemsztvo-frakció tagjai „párttagok" abban a hírhedt értelemben, hogy elismerik a programmot, és a „Felszabadulás Szövetsége" egyik csoportjának, „egyik pártszervezetnek ellenőrzésével" dolgoznak? Amennyire a párttagság ilyen értelmezése nem felel meg a szociáldemokrácia szellemének, annyira megfelelő és célszerű a liberálisoknak, annyira illik politikai arculatukhoz. A párt ilyen értelmezéséből (amely nem írott szervezeti szabályzatban, hanem e „párt" tényleges felépítésében fejeződik ki) adódik többek között az, hogy bár a párt szervezett tagjai, vagyis a „Felszabadulás Szövetségének" tagjai többségükben az *egykamarás rendszer hívei*, programmjukban mégis lemondanak róla, mélyen hallgatnak

* Lásd ebben a kötetben 431—432. old. — *Szerk.*

erről a kérdésről a párt szervezetlen tagjainak a kedvéért, a „zemsztvo-frakció" kedvéért, amely a kétkamarás rendszer híve. Az „erők" viszonya a politikailag aktív burzsoázia számára mondhatni eleve elrendelt: a szervezett intellektuelek terveznek, a szervezetlen üzletemberek, nagyfejűek, kapitalisták végeznek.

P. Sz. úr, aki szívből üdvözli a „Felszabadulás Szövetségének" programmját, *elvileg* védelmezi mind a programm homályosságát, hiányosságát, befejezetlenségét, mind a szervezeti elmosódottságot és a taktikus hallgatást, mégpedig a „reálpolitika" megfontolásaival! Még visszatérünk erre a párját ritkító fogalomra, amely rendkívül jellemző a burzsoá liberalizmus lényegére; most pedig térjünk át a liberális programm alaptételeinek a vizsgálatára.

Mint már mondottuk, a pártnak nincs hivatalos neve. P. Sz. úr úgy nevezi, ahogyan általában a liberális irányzatú legális ujságaink szokták: „alkotmányos demokrata pártnak". És bármennyire lényegtelennek tűnik is a név kérdése első pillantásra, mégis már ebből is meg lehet magyarázni, hogy a proletariátustól eltérően a burzsoáziának miért *kell* megelégednie a politikai elmosódottsággal, sőt miért kell azt „elvileg" védelmeznie, — igen, „kell", nem csupán vezéreinek szubjektív hangulata vagy tulajdonságai miatt, hanem az egész burzsoá osztály objektív létfeltételeinek következtében. Az „alkotmányos demokrata párt" elnevezés rögtön eszünkbe juttatja az ismert szólást: az embernek azért van nyelve, hogy elrejtse gondolatait. Az „alkotmányos demokrata párt" nevet azért találták ki, hogy elrejtsék a párt *monarchista* jellegét. Valóban, ki ne tudná, hogy az egész párt — mind tulajdonosi része, a zemsztvo-frakció, mind a „Felszabadulás Szövetsége" — a monarchia híve? Se ezek, se azok még csak nem is beszélnek a köztársaságról, az ilyen beszédet „komolytalannak" tartják, alkotmánytervezetükben pedig egyenesen és határozottan elismerik a monarchiát mint kormányzati formát. Ez a párt tehát az alkotmányos monarchia híveinek a pártja, az alkotmányos monarchisták pártja. Ez tény, amelyhez a legcsekélyebb kétség sem férhet, s amelyen nem változtat a köztársaság „elvi" elisme-

réséről szóló semmiféle okoskodás sem (habár egyelőre ilyen okoskodást az „alkotmányos demokratáktól még nem hallottunk"!), mert éppen nem csupán az „elvi" elismerésről, hanem a gyakorlati, politikai elismerésről van szó, annak elismeréséről, hogy ki akarják vívni a köztársaságot, hogy harcolni kell érte.

De az ám a bökkenő, hogy a burzsoá urak *nem nevezhetik* magukat most rögtön igazi nevükön. Ugyanígy nem tehetik ezt, mint ahogy az ember nem mehet ki az utcára anyaszült meztelenül. Nem mondhatják meg nyiltan az igazságot, nem lehet nekik hangosan aussprechen was ist (kimondani azt, ami van), mert ez egyértelmű az egyik legvadabb és legkárosabb politikai privilégium elismerésével, egyértelmű *anti*demokratizmusuk beismerésével. És a politikai szabadságért küzdő burzsoázia nem csak azért nem ismerheti be ezt, mert ez már túlságosan szégyelni való, kínos és illetlen. Nem, a burzsoá politikusok semilyen illetlenségtől sem riadnak vissza, ha érdekeik ezt követelik. *Érdekeik* azonban most szabadságot követelnek, a szabadságot pedig nem lehet a *nép nélkül* kivívni, a nép támogatását viszont nem biztosíthatják, ha nem nevezik magukat „demokratáknak" (= a nép egyeduralma híveinek), *ha nem rejtik el monarchizmusukat.*

A burzsoázia osztályhelyzete tehát elkerülhetetlenül arra vezet, hogy már legfőbb politikai feladatainak kitűzésében is benne van az állhatatlanság és a fonákság: a szabadságért, az önkényuralom évszázados privilégiumainak szétzúzásáért vívott harc összeegyeztethetetlen a magántulajdon privilégiumainak védelmezésével, mert ezek a privilégiumok arra kényszerítik a burzsoáziát, hogy „csínján bánjon" a monarchiával. A monarchikus alkotmány valóságos programmját ezért a demokratikus alkotmány csinos, légies köntösébe burkolják. És a programm reális tartalmának ezt a nyilvánvalóan hazug, kirakati ékességekkel való díszítését nevezik „reálpolitikának" . . . A liberális burzsoázia ideológusa ezért utólérhetetlen megvetéssel, nagyképű önteltséggel beszél a „szélső pártok képviselőinek" „elméleti öngyönyörködtetéséről" („Oszvobozsgyenyije", 69—70. sz. 308. old.). A burzsoázia reálpolitikusai nem akarják gyönyörködtetni magukat

a köztársaságról való beszéddel, sőt még a köztársaságról való ábrándozással sem, mert nem akarnak harcolni a köztársaságért. De épp ezért égető szükségét érzik annak, hogy a „demokratizmus" csalóka képével *gyönyörködtessék* a népet. Nem akarják áltatni magukat azzal, hogy le tudnak mondani a monarchiáról, és éppen ezért a népet kell becsapniuk azzal, hogy hallgatnak monarchizmusukról.

Mint látjuk, a párt elnevezése egyáltalán nem olyan véletlen és lényegtelen dolog, mint ahogy azt első pillantásra gondolhatnánk. Gyakran már magában a rikító, mesterkélt elnevezés is elárulja a párt egész programmjának és egész taktikájának belső baját. Minél közvetlenebbül érzi a nagyburzsoázia ideológusa a monarchia iránti odaadását, annál hangosabban esküdözik égre-földre, hogy biztosítson mindenkit demokratizmusáról. Minél inkább tükrözi a kisburzsoázia ideológusa a kisburzsoázia állhatatlanságát, a demokratikus forradalomért és a szocializmusért vívott következetes és állhatatos harcra való képtelenségét, annál hevesebben szónokol a „szociálforradalmárok" pártjáról, amelyről joggal mondták, hogy szocializmusa egyáltalán nem forradalmi, forradalmiságának pedig semmi köze a szocializmushoz. Már csak az hiányzik, hogy az önkényuralom hívei „néppártnak" nevezzék magukat (mint már nem egyszer megpróbálták), s máris teljes képünk van arról, hogyan alakulnak át az osztályérdekek a politikai cégérekben.

A liberális burzsoázia cégére (vagyis a „Felszabadulás Szövetségének" a programmja), mint egy cégérhez illik, ilyen hatásos bevezetővel kezdődik: „A «Felszabadulás Szövetségének» véleménye szerint Oroszország súlyos külső és belső válsága jelenleg annyira kiéleződött, hogy a népnek, a fennálló rendszer ellen fellépő többi társadalmi csoporttal együtt, saját kezébe kell vennie e válság megoldását."

Tehát menjen át a hatalom a nép kezébe, a cár egyeduralma helyett éljen a nép egyeduralma! Nemdebár, uraim? Talán nem ezt követeli a demokratizmus?

Nem, ez elméleti öngyönyörködtetés, ez a reálpolitika megnemértése. Most minden hatalom az önkényuralmi monarchia kezében van. Vele szemben áll a nép, vagyis a proletariátus és a parasztság, amely már meg-

kezdte a harcot, elszántan harcol és talán... talán eljut ezzel a harccal az ellenség teljes leveréséhez. De a „nép" mellett „más társadalmi csoportok" is vannak, ott van a „társaság", vagyis a burzsoázia, a földbirtokosok, a kapitalisták, a hivatásos értelmiség. Tehát a hatalmat el kell osztani három egyenlő részre. Az egyik részt meg kell hagyni a monarchiának, a másikat oda kell adni a burzsoáziának (felsőház, amely közvetett és lehetőleg ténylegesen egyenlőtlen, nempedig általános választójogon alapul), a megmaradt harmadot pedig a nép kapja (általános stb. választójogon alapuló alsóház). Ez „igazságos" elosztás lesz, így biztosítják a magántulajdon szilárd oltalmát és azt, hogy a monarchia szervezett erejét (a katonaságot, a bürokráciát, a rendőrséget) a nép ellen fordíthassák, ha a nép „elragadtatja magát" valamilyen „értelmetlen" követeléssel azok közül, amelyeket „a szélsőséges pártok képviselői csupán elméleti öngyönyörködtetésül" támasztanak. Ez az igazságos elosztás, amely a forradalmi népet ártalmatlan kisebbséggé, egyharmadréssé zsugorítja, „gyökeres átalakítás a demokratizmus elvei alapján", egyáltalán nem a monarchia és nem a burzsoá privilégiumok elvei alapján.

Hogyan üssék nyélbe ezt az elosztást? Becsületes ügynökösködéssel. P. Sztruve úr látnoki módon rámutatott erre már rég, még a Vitte memorandumához írt előszavában, amikor megállapította, hogy a mérsékelt pártoknak mindig nyereséget jelent a szélsőséges pártok közti harc kiéleződése. Az önkényuralom és a forradalmi nép közt éleződik a harc. Lavírozni kell a kettő között, az önkényuralom ellen a forradalmi népre kell támaszkodni („demokratizmussal" csalogatva azt), a forradalmi nép „túlkapásai" ellen pedig a monarchiára. Ügyes lavírozás esetén okvetlenül létrejön a fentemlített osztozkodáshoz hasonló valami, s emellett a burzsoázia számára mindenképpen és feltétlenül biztosítva lesz legalább az „egyharmad", a nép és az önkényuralom részesedésének nagysága pedig döntő harcuk kimenetelétől függ. A helyzettől függ, hogy kire kell legfőképp támaszkodni — ez az ügynöki, azaz „reál"-politika lényege.

Jelenleg még minden hatalom az önkényuralom kezé-

ben van. Ezért kell a burzsoáziának azt mondania, hogy a hatalmat a népnek kell kezébe vennie. Ezért kell demokratának neveznie magát. Ezért kell követelnie „az alkotmányozó gyűlés azonnali összehívását általános stb. választójog alapján az orosz alkotmány kidolgozására". A nép most fegyvertelen, szétszórt, szervezetlen, erőtlen az önkényuralmi monarchiával szemben. Az alkotmányozó nemzetgyűlés egyesíteni fogja a népet, nagy erő lesz, amely szembeszáll a cár erejével. És akkor, amikor szemtől szemben fog állni a cár hatalma és a forradalmi nép egybeforrott ereje, akkor felvirrad majd a burzsoázia igazi ünnepnapja, akkor lehet majd a siker biztos reményében „összeegyeztetni" ezt a két erőt és a birtokos osztályok számára biztosítani a legelőnyösebb eredményt.

Így számolnak a liberalizmus reálpolitikusai. Nem rosszul számolnak. Számításukba egészen tudatosan bevették a monarchia fenntartását s azt, hogy az alkotmányozó nemzetgyűlés csak a monarchia fenntartása mellett engedhető meg. A fennálló hatalom megdöntését, a monarchiának köztársasággal való felváltását a burzsoázia nem akarja. Ezért az oroszországi burzsoázia (akárcsak a német burzsoázia 1848-ban) a nép és a trón „kiegyezése" mellett száll síkra. E kiegyezési politika sikeréhez az szükséges, hogy se az egyik, se a másik küzdő fél, se a nép, se a trón ne arathasson teljes győzelmet, hogy egyensúlyban tartsák egymást. Akkor és csakis akkor egyesülhet a burzsoázia a monarchiával és rendelheti maga alá a népet, kényszerítheti arra, hogy megelégedjen a hatalom „egyharmadával"... vagy talán a századrészével. Az alkotmányozó nemzetgyűlésnek épp annyi ereje lesz, hogy kikényszerítse a cártól az alkotmányt, de nem lesz nagyobb ereje és (a burzsoázia érdekei szempontjából) *nem is szabad*, hogy nagyobb ereje legyen. Csak ellensúlyoznia kell a monarchiát, de nem szabad megdöntenie azt, a hatalom anyagi eszközeit (a katonaságot stb.) meg kell hagynia a monarchia kezében.

Az oszvobozsgyenyisták kinevetik a Sipov-párt híveit, akik a cárnak a hatalom erejét, a népnek pedig a vélemény erejét akarják adni. De lényegében nem a sipovisták álláspontján állnak az oszvobozsgyenyisták is? Hiszen

ők sem akarják az *egész* hatalmat a népnek adni, hiszen ők maguk is azt akarják, hogy a cár hatalma *kiegyezzen* a nép véleményével!

Látjuk tehát, hogy a burzsoáziának mint osztálynak az érdekei a mostani forradalmi helyzetben egészen természetszerűleg és elkerülhetetlenül vezetnek arra, hogy kitűzzék az alkotmányozó nemzetgyűlés jelszavát, de *egyáltalán ne tűzzék ki az ideiglenes forradalmi kormány jelszavát.* Az előbbi jelszó a kiegyezés, a kufárkodás és az ügynökösködés politikájának a jelszava, vagy azzá vált. Az utóbbi jelszó a forradalmi harc jelszava. Az előbbi a monarchista burzsoázia jelszava, az utóbbi a forradalmi nép jelszava. Az előbbi jelszó főképp azt biztosítja, hogy a nép forradalmi nyomása ellenére fenntarthassák a monarchiát. Az utóbbi jelszó kijelöli a köztársasághoz vezető egyenes utat. Az előbbi a cár kezében hagyja a hatalmat, csak korlátozza azt a nép véleményével. Az utóbbi az egyetlen olyan jelszó, amely következetesen és fenntartás nélkül elvezet a szó teljes értelmében vett népi egyeduralomhoz.

Csakis a liberális burzsoázia és a forradalmi proletariátus közt a politikai feladatok kitűzésében fennálló e gyökeres különbség magyarázza meg az „oszvobozsgyenyista" programmnak a fent tárgyaltakon kívül több másodrendű vonását. Csakis e különbség szempontjából érthetjük meg például, hogy *szükségszerű* az oszvobozsgyenyistáknak az a fenntartása, mely szerint Szövetségük határozatai „csak annyiban tekinthetők *kötelezőknek*, amennyiben a politikai feltételek változatlanok maradnak", s a programmban megengedhető „az ideiglenes és feltételes elem". Ez a fenntartás (amelyet P. Sz. úr részletesen és különösen „ízesen" fejteget kommentárjaiban) elengedhetetlenül szükséges a nép és a cárizmus közötti „kiegyezés" pártjának. Ez a fenntartás a napnál is világosabban értésünkre adja, hogy a „Felszabadulás Szövetségének" tagjai az ügynöki („reál"-) politika nevében nagyon, de nagyon sok demokratikus követelésükről lemondanak. Programmjuk nem szilárd meggyőződésük kifejezése (a burzsoáziának ilyen nincs is), nem arra mutat rá, amiért kötelező harcolni. Nem, programmjuk egyszerű *árajánlat,*

amely eleve számol az elkerülhetetlen „árengedménnyel", az egyik vagy a másik harcoló fél „hajthatatlansága" szerint. *Az alkotmányos „demokrata" (olvasd: alkotmányos monarchista) burzsoázia olcsóbb áron alkuszik meg a cárizmussal, mint amit mostani programmjában kiszab*, ehhez kétség nem férhet, s az öntudatos proletariátus semilyen illúziókban se ringassa magát efelől. Ezért ellenzi annyira P. Sz. úr a minimális programm és a maximális programm elválasztását, „általában a szilárd programm-döntéseket". Ezért biztosít bennünket P. Sz. úr, hogy a „Felszabadulás Szövetségének" programmja (amelyet szándékosan nem meghatározott követelések pontos megfogalmazása, hanem irodalmi, körülbelüli *leírás* formájában fejtegetnek) *„nagyon is elegendő* egy olyan pártnak, amely reálpolitikát akar folytatni". Ezért hallgat a monarchista „demokraták" programmja a nép felfegyverzéséről, ezért tér ki az egyház és az állam különválasztása követelésének határozott megfogalmazása elől, ezért erősködik, hogy a közvetett adókat nem lehet megszüntetni, ezért cseréli fel az elnyomott nemzetiségek politikai önrendelkezését kulturális önrendelkezéssel. Ezért van az, hogy programmjuk naiv nyiltsággal elismeri a demokratizmus és a tőke érdekei közti összefüggést, elismeri, hogy „az egyes vállalatok és vállalkozók helyett fokozottan pártfogolni kell a nép termelő erőinek fejlődését", elő kell mozdítani „az ipar felvirágzását" stb. Ezért korlátozza programmjuk az agrárreformot arra, hogy merőben bürokratikus úton földet „juttatnak" a parasztnak úgy, hogy okvetlenül garantálják a földbirtokosok *„kártalanítását"* a parasztoknak juttatandó földekért, — vagyis más szóval: határozottan védelmezi az uzsorás és hűbéri „tulajdon" sérthetetlenségét. Ismételjük: mindez természetszerűleg és elkerülhetetlenül következik a burzsoáziának mint osztálynak a modern társadalomban elfoglalt helyzetéből. Mindez megerősíti a forradalmi harc proletár politikája és a liberális ügynökösködés burzsoá politikája közti gyökeres különbséget.

„Proletarij" 3. sz.
1905 június 9 (május 27).

A ZSIDÓ MUNKÁSOKHOZ[126]

A párt Központi Lapjának szerkesztősége, amikor jiddis nyelven kiadja az OSzDMP III. kongresszusáról szóló beszámolót, szükségesnek tartja, hogy néhány szót szóljon e kiadványról.

Az egész világ öntudatos proletariátusának életviszonyaiból az a tendencia következik, hogy a különböző nemzetiségű munkások tervszerű szociáldemokrata harcában minél szorosabb kapcsolat és egység jöjjön létre. A nagy jelszó — „Világ proletárjai egyesüljetek!" —, amely több mint fél évszázaddal ezelőtt hangzott el először, ma már nem csak a különböző országok szociáldemokrata pártjainak a jelszava. Ez a jelszó egyre inkább megtestesül mind a nemzetközi szociáldemokrácia kialakuló taktikai egységében, mind pedig az ugyanazon despotikus állam igája alatt a szabadságért és a szocializmusért harcoló különböző nemzetiségű proletárok szervezeti egységének kialakulásában.

Oroszországban valamennyi nemzetiség munkásai, különösen pedig a nem-orosz nemzetiségű munkások olyan gazdasági és politikai elnyomás alatt élnek, amilyent egy országban sem találunk. A zsidó munkások nemcsak az általános gazdasági és politikai elnyomástól szenvednek, amely mint jogfosztott nemzetiséget fojtogatja őket, hanem attól is, hogy megfosztják őket az elemi polgárjogoktól. Minél súlyosabb ez az elnyomás, annál nagyobb szükség van a különböző nemzetiségű proletárok lehető legszorosabb egységére, mert enélkül nem vívhatnak győzelmes harcot az elnyomás ellen. Minél buzgóbban igyekszik a rabló cári önkényuralom viszályt, bizalmatlanságot

és ellenségeskedést szítani az általa elnyomott nemzetiségek között, minél undorítóbb a tudatlan tömegeket állati pogromra uszító politikája, annál inkább kötelességünk nekünk, szociáldemokratáknak azon munkálkodnunk, hogy a különböző nemzetiségek összes elszigetelt szociáldemokrata pártjai az egységes Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspártban egyesüljenek.

Pártunk I. kongresszusa, amely 1898 tavaszán ült össze, céljául tűzte ki az egység megteremtését. A párt, hogy kiküszöbölje még a gondolatát is annak, hogy valamiféle nemzetiségi jelleggel bír, nem orosznak, hanem oroszországinak nevezte magát. A zsidó munkások szervezete, a Bund, autonóm részként belépett a pártba. Sajnos, a zsidó és nem-zsidó szociáldemokratáknak *egy* párton belüli egysége nyomban megszűnt. A Bund vezetői között nacionalista eszmék kezdtek terjedni, amelyek szöges ellentétben vannak a szociáldemokrácia egész világnézetével. A Bund, ahelyett, hogy előmozdította volna a zsidó és a nem-zsidó munkásoknak egymáshoz való közeledését, rálépett arra az útra, mely a zsidó munkásoknak a nemzsidó munkásoktól való elszakításához vezet felvetette kongresszusain a zsidóknak mint nemzetnek elkülönültségét. A Bund, ahelyett, hogy folytatta volna az Oroszországi Szociáldemokrata Párt I. kongresszusának munkáját a Bund és a párt még szilárdabb egyesítése felé, a párttól való elkülönülés felé tett lépéseket: először kilépett az OSzDMP egységes külföldi szervezetéből és önálló külföldi szervezetet alapított, később pedig, 1903-ban, amikor pártunk II. kongresszusa jelentős szótöbbséggel megtagadta azt, hogy a Bundot a zsidó proletariátus egyedüli képviselőjének ismerje el, kilépett az OSzDMP-ből is. A Bund mereven kitartott amellett, hogy ő nemcsak a zsidó proletariátus egyedüli képviselője, hanem, mi több, tevékenységét nem korlátozzák semmiféle területi keretek sem. Az OSzDMP II. kongresszusa természetesen nem fogadhatta el ezeket a feltételeket, mert több területen, például Dél-Oroszországban, a szervezett zsidó proletariátus a közös pártszervezet tagja. A Bund nem törődött ezzel, kilépett a pártból, s így semmibevéve a II. kongresszuson végzett közös munkát, a pártprogrammot és a

párt szervezeti szabályzatát, megbontotta a szociáldemokrata proletariátus egységét.

Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt a II. és a III. kongresszuson kifejezte szilárd meggyőződését, hogy a pártból való kilépés a Bund részéről nagy és sajnálatos hiba volt. A Bund hibája a Bund elvileg tarthatatlan, nacionalista nézeteinek eredménye: annak az alaptalan igénynek az eredménye, hogy a Bundnak monopóliuma legyen a zsidó proletariátus képviseletére; ebből az igényből aztán elkerülhetetlenül következik a szervezet föderalisztikus elve; a hiba annak a sokéves politikának az eredménye, amely a párttól való eltávolodásra és elkülönülésre irányul. Meg vagyunk győződve arról, hogy ezt a hibát ki kell javítani és a mozgalom további növekedésével feltétlenül ki is fogják javítani. Eszmeileg egységesnek tartjuk magunkat a zsidó szociáldemokrata proletariátussal. A II. kongresszus után Központi Bizottságunk nem nacionalista politikát folytatott, hanem gondoskodott olyan bizottságok (a poleszjei, az északnyugati bizottság) megalakításáról, amelyek egyesítik az összes odavaló munkásokat, a zsidókat és nem-zsidókat egyaránt. Az OSzDMP III. kongresszusa határozatot hozott, hogy adjanak ki irodalmat jiddis nyelven. E határozat teljesítésének kezdetéül most kiadjuk jiddis nyelven az OSzDMP III. kongresszusáról szóló, oroszul már megjelent beszámolót teljes egészében. A beszámolóból a zsidó munkások — azok is, akik jelenleg tagjai a pártnak, azok is, akik ideiglenesen nem tagjai — megtudják, hogyan fejlődik pártunk. A zsidó munkások megtudják ebből a beszámolóból, hogy pártunk már kikerült abból a belső válságból, amelyben a II. kongresszus után szenvedett. Megtudják, melyek pártunk valódi törekvései, milyen a többi nemzeti szociáldemokrata párthoz és szervezethez való viszonya, valamint azt, hogy milyen az egész pártnak és a központnak a viszonya egyes részeihez, melyek alkotják. Megtudják végül — és ez a legfontosabb —, hogy milyen taktikai irányelveket dolgozott ki az OSzDMP III. kongresszusa azzal kapcsolatban, hogy mi legyen az egész öntudatos proletariátus politikája a jelenlegi forradalmi helyzetben.

Elvtársak! Közeledik a cári önkényuralom elleni politikai harc ideje, annak a harcnak az ideje, amelyet a proletariátus vív valamennyi oroszországi osztály és nép szabadságáért, a szocializmushoz való proletár törekvés szabadságáért. Szörnyű megpróbáltatások várnak ránk. Öntudatosságunktól és felkészültségünktől, egységünktől és határozottságunktól függ az oroszországi forradalom kimenetele. Fogjunk hát bátrabban és nagyobb egyetértésben munkához, tegyünk meg minden tőlünk telhetőt, hogy a különböző nemzetiségek proletárjai a valóban egységes Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt vezetésével eljussanak a szabadsághoz!

Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt Központi Lapjának Szerkesztősége

A megírás ideje:
1905 május vége (június eleje).

Először 1905-ben jelent meg a „Közlemény az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt III. kongresszusáról" c. jiddisnyelvű brosúra előszavaként.

EGY ÚJ FORRADALMI MUNKÁSSZÖVETSÉG

Eljuttatták hozzánk az Oroszországi Felszabadító Szövetség (OFSz) Központi Bizottságának Oroszországban kinyomott és terjesztett felhívásait: 1) az általános felhívást, amely az OFSz céljait és jellegét ismerteti; 2) az OFSz Munkásszövetségének megalapításáról a munkásokhoz intézett felhívást és 3) e Munkásszövetség alapszabályát. Ezekből a dokumentumokból kitűnik, hogy „az OFSz nem meghatározott, csak általa hirdetett és vallott programmal bíró valamilyen párt, hanem mindazoknak a szövetsége, akik azt kívánják, hogy az önkényuralom kezéből a nép kezébe kerüljön a hatalom fegyveres felkelés segítségével és az alkotmányozó gyűlésnek" általános stb. választójog alapján történő „összehívása" útján. „Az általános legközelebbi cél, az alkotmányozó gyűlés elérésének halaszthatatlan szükségessége hívta létre az OFSz-et — olvassuk az első felhívásban —, amely azt a célt tűzte maga elé, hogy mindazokat egyesítse, akik Oroszország politikai szabadságát akarják, és hogy gyakorlatilag végrehajtsa a forradalmat. Amikor ezt a célt elérjük, az OFSz beszünteti tevékenységét, s a szervezett polgárőrségre bízza a népképviselők védelmét és a közbiztonság ügyét."

A Munkásszövetség alapszabálya 43 paragrafusból áll. A Munkásszövetség célját a következőképpen határozzák meg: „1) harci csoportok szervezése a fegyveres felkelésre; 2) a fegyverkezéshez és a szigorúan proletár jellegű irodalomhoz szükséges pénz összegyűjtése." A Munkásszövetség szervezete négy egymás fölé rendelt testületből áll: 1) munkáscsoportok (főkép egyazon műhelyben

dolgozó munkások csoportjai); 2) gyári tanácsok; 3) kerületi gyűlések; 4) a Munkásszövetség bizottságai. Valamennyi felsőbb testület az alsóbb testület választott képviselőiből áll, két eset kivételével: először, a Munkásszövetség bizottságaiban résztvesz az Oroszországi Felszabadító Szövetség Központi Bizottságának egy-egy tagja; másodszor, egy szó sincs a Központi Bizottság választásáról és bárminemű ellenőrzéséről. A Munkásszövetségnek az OFSz-hez való viszonyáról csak ennyit olvashatunk: „Rajtunk (az OFSz Központi Bizottságán) keresztül a Munkásszövetség kapcsolatban lesz valamennyi munkás és nem-munkás szövetséggel." Magának az OFSznek a szervezetéről, a Központi Bizottságnak az egész OFSz-hez való viszonyáról egy szó sem esik. A munkásokhoz intézett felhívásban az OFSz Központi Bizottsága így fejti ki saját közvetlen feladatát: „Mi kidolgozzuk a felkelés részletes tervét, megmutatjuk nektek, hogyan kell harci csoportokat alakítani, megtanítunk benneteket, hogyan kell fegyverkezni, lőfegyvereket szerzünk be. Végül, egyesítjük mindazoknak az akcióit, akik a különböző városokban és a vidéken szétszórtan meg akarják szabadítani Oroszországot az önkényuralom igájától, és az egyesülés után megadjuk a jelt az általános felkelésre." Végül még megjegyezzük, hogy a Munkásszövetség alapszabályában (4. §) ez áll: „a Munkásszövetség megalakítására vonatkozó felhívást terjeszteni fogjuk minden szentpétervári és környéki üzemben".

A fent elmondottakból láthatjuk, hogy ez nem egyéb, mint kísérlet általában a nép fegyveres felkelésének, s különösen a pétervári munkások felkelésének „önálló", párton kívüli megszervezésére. Itt nem foglalkozunk azzal, mennyire komoly ez a kísérlet, ezt véglegesen csak eredményei alapján állapíthatjuk meg, előzetesen pedig csak az OFSz-ről szerzett nemhivatalos és konspirációs értesülések alapján; nekünk viszont az OFSz-ről nincs *semilyen* értesülésünk sem. Mi e kísérlet elvi jelentőségének értékelésével és azokkal a taktikai és szervezési feladatokkal kívánunk foglalkozni, amelyeket ez a kísérlet a szociáldemokrácia elé állít.

Ez a kísérlet kétségtelenül az egyik nyomós bizonyíték

arra, hogy a nép fegyveres felkelésének kérdése mennyire megérett. Már nem a teoretikusok, hanem a gyakorlati emberek vetik fel. Nem egy meghatározott programmból folyó következtetésként vetődik fel (ahogyan például az emigráns szociáldemokrata irodalomban vetették fel 1902-ben)*, hanem a gyakorlati mozgalom égetően időszerű kérdéseként. Itt már nem a kérdés megvitatásáról, sőt még nem is általában a felkelés előkészítéséről, hanem a felkelés közvetlen végrehajtásáról van szó. Nyilvánvaló, hogy a dolgok egész menete a felkelésbe *torkollott*, a szabadságért folyó harc éppen ilyen határozott kimenetelt tett szükségessé. Ebből többek közt kitűnik, milyen súlyosan tévednek azok a szociáldemokraták, akik a pártot visszafelé próbálják húzni e feladat közvetlen napirendre tűzésétől.

Továbbá, a szóbanforgó kísérlet azt is bizonyítja, hogy a *forradalmi demokrácia* Oroszországban nagyot haladt. Már régen, még a „Vperjod" 7. számában** rámutattunk arra, hogy az önkényuralommal szemben ellenséges erők, pártok és szervezetek sorában megjelent ez az új csoport. Rámutattunk arra, hogy az Oroszországban végbemenő forradalomnak, azaz a burzsoá-demokratikus forradalomnak maga a jellege feltétlenül arra vezet és arra fog vezetni, hogy szaporodnak és megsokszorozódnak azok az igen különféle harcos elemek, amelyek a nép legkülönbözőbb rétegeinek érdekeit fejezik ki, készek az elszánt harcra, szenvedélyes, odaadó hívei a szabadságnak, készek minden áldozatot meghozni érte, de nem látják tisztán és képtelenek tisztán látni a forradalom történelmi jelentőségét és osztálytartalmát. Az ilyen társadalmi elemek számának gyors növekedése rendkívül jellemző arra a korszakra, amikor az önkényuralom az egész népet elnyomja és amikor a nyilt politikai harc még nem tudta véglegesen elhatárolni az osztályokat, és nem tudott világos, a nagy tömegek számára is érthető pártokat létrehozni. S ezek az el nem határolt, kiforratlan elemek a forradalmi demokrácia kádereit alkotják. Harci

* Lásd *Lenin* Művei. 5. köt. 1953. 539. old. — *Szerk.*
** Lásd ebben a kötetben 156—157. old. — *Szerk.*

jelentőségük a demokratikus forradalom szempontjából óriási: pártonkívüli, kiforratlan helyzetük egyrészt annak jele, hogy elszánt harcra és felkelésre indulnak a lakosság közbülső rétegei, olyan rétegek, amelyek a legkevésbbé olvadtak össze a kapitalista társadalom két ellenséges osztályának valamelyikével — a parasztság, a kispolgárság stb. Másrészt, ezeknek a pártonkívüli forradalmároknak a forradalmi útra való lépése biztosíték arra, hogy most már könnyebben, tömegesebben és gyorsabban fognak felébredni és harcba indulni azok a néprétegek, amelyek a legtávolabb vannak a határozott osztályjellegtől, amelyek minden tekintetben a legelmaradottabbak. Régente Oroszországban csak az értelmiség volt forradalmi. Az újabb időkben a városi proletariátus vált forradalmivá. Most az önkényuralommal szemben forradalmivá válik számos más, mélyen „népi", a tömegekkel igen szoros kapcsolatban levő társadalmi elem is. Fellépésük elengedhetetlen feltétele a *népi* felkelésnek. Harci jelentőségük, ismételjük, óriási. Politikai jelentőségük azonban a *proletár* mozgalom szempontjából néha nemhogy kevés, de még negatív is lehet. Ezek az elemek csak forradalmárok, csak demokraták, mégpedig azért, mert távol áll tőlük, hogy kapcsolatba lépjenek az egyetlen meghatározott, az uralkodó burzsoáziától szigorúan elhatárolt osztállyal, a proletariátussal. Minthogy ezek az elemek úgy küzdenek a szabadságért, hogy nincsenek szoros kapcsolatban a szocializmusért vívott proletár harccal, szerepük — objektív jelentőségét tekintve — nem egyéb, mint a burzsoázia érdekeinek képviselete. Aki általában a szabadság ügyét szolgálja, s nem szolgálja különösen e szabadság proletár kihasználásának ügyét, nem szolgálja azt, hogy a szabadságot a szocializmusért folyó proletárharc javára fordítsák, az végeredményben a burzsoázia érdekeinek harcosa és semmi több. Nem kisebbítjük ezeknek az embereknek a hősiességét. Egyáltalán nem kisebbítjük a szabadság kivívásában betöltött hatalmas szerepüket. De a leghatározottabban állítottuk és állítjuk, hogy tevékenységük egy cseppet sem biztosítja a győzelem gyümölcseinek, a szabadság gyümölcseinek a proletariátus, a szocializmus számára való hasznosítását. Aki a pártokon kívül áll,

az, ha akarata ellenére és tudtán kívül is, az uralkodó párt érdekeit szolgálja. Aki pártokon kívül állva harcol a szabadságért, az ezzel annak az erőnek az érdekeit szolgálja, amely a szabadság viszonyai közt elkerülhetetlenül uralkodni fog, vagyis a burzsoázia érdekeit. Ezért tettük fentebb a felkelés párton kívüli szervezésének „önálló" jelzőjét idézőjelbe. A valóságban a pártonkívüliség, amely látszólagos önállóságot biztosít, a legnagyobbfokú önállótlansággal, az uralkodó párttól való legteljesebb függőséggel egyértelmű. A valóságban a csak-forradalmárok és csak-demokraták nem egyebek, mint a burzsoá demokrácia élcsapata, olykor pedig csak segédereje, sőt ágyútölteléke.

Ezek után az általános tételek után most ismerkedjünk meg részletesebben a dokumentumokkal. „Tegyük félre egy időre a pártvitákat és az elvi véleménykülönbségeket — kiált fel első felhívásában az OFSz Központi Bizottsága —, egyesüljünk hatalmas egésszé, tömörüljünk az Oroszországi Felszabadító Szövetségben, és adjuk oda erőinket, eszközeinket és tudásunkat a népnek a közös ellenség, az önkényuralom elleni nagy harcához. Az alkotmányozó gyűlés összehívásáig mindnyájunknak együtt kell menetelnünk: csak az alkotmányozó gyűlés adja majd meg a politikai szabadságot, amely nélkül elképzelhetetlen az egészséges pártharc." Minden valamennyire is öntudatos munkás nagyon jól tudja, hogy az önkényuralom ellen harcoló nép burzsoáziából és proletariátusból áll. A burzsoázia nagyonis akarja a szabadságot, a burzsoázia lármázik most a legjobban, a sajtóban is, a gyűléseken is szónokol az önkényuralom ellen, de aligha akad olyan naiv ember, aki nem tudja, hogy a burzsoázia nemcsak hogy nem mond le a föld és a tőke magántulajdonáról, hanem ellenkezőleg, elkeseredetten védelmezni fogja azt a munkások merényleteivel szemben. Ha a munkás, aki a burzsoáziával egy sorban harcol az önkényuralom ellen, félreteszi a burzsoázia és közte levő elvi véleménykülönbségeket, ez azt jelenti, hogy *a szocializmust teszi félre*, a szocializmus gondolatát, a szocializmus előkészítését teszi félre. Hiszen a burzsoázia a világon mindenütt főképp a munkások kezével harcolt a szabad-

ságért, a munkások kezével vívta ki a szabadságot, hogy később aztán ádáz dühvel harcoljon a szocializmus ellen. *Burzsoá* felhívás tehát az, hogy tegyük félre a nézeteltéréseket. Az OFSz Központi Bizottsága pártonkívüliség leple alatt burzsoá frázisokat ad a munkásoknak, burzsoá eszméket hint közéjük, szocialista tudatukat burzsoá ködöl mételyezi. Azzal a gondolattal, hogy egy időre tegyük félre a munkások és a burzsoák közti nézeteltéréseket, tudatosan csak a szocializmus ellenségei, a liberális burzsoák, az oszvobozsgyenyisták rokonszenvezhetnek, öntudatlanul pedig csak a szocializmussal édeskeveset törődő forradalmi demokraták, mint például a szociálforradalmárok. A munkásoknak úgy kell harcolniuk a szabadságért, hogy *egy pillanatra se* tegyék félre a szocializmus gondolatát, állandóan munkálkodjanak a szocializmus megvalósításán, készítsék elő az erőket és a szervezetet a szocializmus kivívására.

Az OFSz Központi Bizottsága a következőket mondja: „Ami a működő pártokhoz és szervezetekhez való viszonyunk kérdését illeti, mi, az OFSz Központi Bizottsága, kijelentjük, hogy nézetünk szerint nem keletkezhetnek elvi véleménykülönbségek köztünk és a szociáldemokrata pártok között, mivel a Szövetség eszméje nem ellenkezik e pártok programmjaival... " Ezek a szavak megmutatják, mennyire nem érti az OFSz Központi Bizottsága a szocializmust. A Központi Bizottság még csak lehetségesnek sem tartja, hogy véleménykülönbségek támadjanak közte és a szociáldemokrácia között, mi pedig már kimutattuk, hogy lényeges elvi véleménykülönbség van köztünk! A Központi Bizottság nem lát ellentétet a Szövetség eszméje és a szociáldemokrácia programmja között, mi pedig már kimutattuk, hogy ez az ellentét ugyanolyan mély, mint a proletariátus és a burzsoázia közti ellentét. Az OFSz és köztünk a legfőbb véleménykülönbség éppen az, hogy az OFSz mélyen hallgat a szocializmusról. Minden olyan politikai irányzat, amely *megengedhetőnek tartja*, hogy hallgasson a szocializmusról, homlokegyenest ellenkezik a szociáldemokrácia programmjával.

Az idézett szavak azt mutatják, hogy az OFSz rokonszenvez a szociáldemokráciával. Mivel röplapján

kívül semmi egyebet nem tudunk róla, egyelőre nem tudjuk megítélni, mennyire őszinte ez a rokonszenv. Mi sohasem, semmiképpen sem elégszünk meg csak a plátói rokonszenvvel, nekünk a plátói szerelem egymagában kevés. Azt akarjuk, hogy ne csak rokonszenvezzenek velünk, hanem meg is értsenek bennünket, egyetértsenek programmunkkal azok, akik nem akarják, hogy eszméik ellentmondásban legyenek programmunkkal. Az Oroszországi Felszabadító Szövetség azt tekinti feladatának, hogy „széles körben terjessze a munkások között *a szigorúan proletár* (a mi kiemelésünk) világnézetet hirdető irodalmat". Ezek nagyon szép szavak, de a szó magában még kevés. Ha pedig ezek a szép szavak ellentmondásba kerülnek majd a tettekkel, akkor semmiféle őszinteség sem akadályozza meg ezeknek a szavaknak a szerzőit abban, hogy a valóságban burzsoá eszméket vigyenek a munkásosztály soraiba. Valóban, gondoljuk csak meg, mit jelent ez a „szigorúan proletár világnézet"? Ki fogja eldönteni azt, hogy szigorúan proletár-e az illető világnézet? Eldönthető-e ez a kérdés úgy, hogy „félretesszük egy időre a pártvitákat és az elvi véleménykülönbségeket"? Nem kell-e ehhez „egy időre félretenni" a munkások között az irodalom-terjesztést?

Az OFSz Központi Bizottsága újra felveti a munkás „öntevékenység" jelszavát. Pártunknak nem egyszer volt már dolga olyan kísérletekkel, amelyek arra irányultak, hogy e hírhedt jelszó zászlaja alatt külön irányzatot alakítsanak a szociáldemokráciában: így volt a multban az „ökonomistákkal", így van ma a mensevikekkel vagy újiszkrásokkal. Mindenkor és mindig kiderült, hogy ez a jelszó (függetlenül attól, hogy tudatában vannak-e ennek a jelszó hirdetői, vagy sem) csak arra alkalmas, hogy olyan embereknek tegyen szolgálatot, akik legkevésbbé értékelik a mozgalom elvi következetességét és eszmeiségét. Vegyék szemügyre a régi jelszó új alkalmazását: vajjon az „öntevékenységre" való buzdítás annak megítélésében, hogy mi a „szigorúan proletár világnézet", nem egyesül-e szemünk láttára a proletárellenes, burzsoá frázisok „öntevékeny" ismételgetésével, a pártonkívüliség burzsoá eszméjének hirdetésével? Hadd válaszoljunk mi az OFSz

Központi Bizottságának: szigorúan proletár világnézet csak egy van, s az a *marxizmus*. A szigorúan proletár programm és taktika a nemzetközi forradalmi szociáldemokrácia programmja és taktikája. Ezt igazolják egyebek közt éppen a proletár tapasztalatok, az egész világ proletármozgalmának tapasztalatai, Németországtól Amerikáig és Angliától Olaszországig. Több mint fél évszázad telt el azóta, hogy a proletármozgalom 1848-ban először lépett ki a nyilt politikai porondra; a proletariátus pártjai milliós hadseregekké nőttek; számos forradalmat éltek át, a legkülönbözőbb megpróbáltatásokon estek át, volt dolguk jobboldali és baloldali elhajlással egyaránt, harcoltak az opportunizmussal és az anarchizmussal egyaránt. És mindezek a gazdag tapasztalatok a marxista világnézetet és a szociáldemokrata programmot igazolják. Mindezek a tapasztalatok *kezeskednek* azért, hogy azok a munkások is, akik most az OFSz-t követik, tömegükben eljutnak, elkerülhetetlenül és biztosan eljutnak a szociáldemokráciához!

Idézünk tovább a felhívásból: „... Az OFSz mint elsősorban gyakorlati szervezet tevékenységében a szociálforradalmárok pártjával sem kerül összeütközésbe annyiban, amennyiben egyesít bennünket az, hogy közösek eszközeink: fegyveres harc az önkényuralom ellen, — és közös a célunk: az alkotmányozó gyűlésnek demokratikus elvek alapján történő összehívása...“ A fentebb kifejtettek után természetesen nem lephet meg bennünket a forradalmi demokráciának a szociálforradalmárokhoz való közeledése. Az OFSz a felhívásnak éppen ezen a helyén hangsúlyozza szervezetének gyakorlati jellegét, a szociálforradalmárokkal való szolidaritását az eszközök és a legközelebbi cél közösségére korlátozza („annyiban, amennyiben“), s ilymódon egyelőre úgylátszik tartózkodik annak meghatározásától, milyen viszony van a szociálforradalmárok „elvei“ és a „szigorúan proletár világnézet“ elvei között. Ez a tartózkodás nagyon rossz ajánlás lenne egy szociáldemokratának, de nagyon jó ajánlás egy forradalmi demokratának. Sajnos azonban a felhívás következő mondata megmutatja, hová vezethet a „pártonkívüli“ álláspont... „Jóllehet szöges ellentét van politikai meg-

győződéseink között — mondja az OFSz Központi Bizottsága — nekünk még a «Felszabadulás Szövetsége» ellen sincs semmi kifogásunk, ha persze a «Felszabadulás Szövetsége» elismeri, hogy az alkotmányozó gyűlés összehívásához elengedhetetlenül szükséges a fegyveres felkelés."

Ezzel kapcsolatban először azt jegyezzük meg, hogy ha az OFSz a „Felszabadulás Szövetségének" csak a politikai nézeteivel nem ért egyet, akkor tehát a „Felszabadulás Szövetségének" gazdasági programmjával egyetért, tehát nyiltan lemond a szocializmusról és teljesen a forradalmi *burzsoá* demokrácia álláspontjára helyezkedik! Ennek a következtetésnek természetesen ellentmond az, hogy az OFSz rokonszenvez a „szigorúan proletár világnézettel", de a „pártonkívüli" álláspont lényege éppen az, hogy állandó és megoldhatatlan ellentmondásokat szül.

Másodszor, tulajdonképpen miben áll a szöges ellentét az OFSz és a „Felszabadulás Szövetsége" politikai meggyőződése között? Hisz az OFSz azonnal agyonütötte sajátmagát: az imént még azt javasolta, hogy „az alkotmányozó gyűlésig menjünk együtt" és „tegyük félre egy időre" (nyilván az alkotmányozó gyűlésig) „a pártvitákat és az elvi nézeteltéréseket", most pedig maga az OFSz még az alkotmányozó gyűlés előtt vitát indít és kijelenti, hogy nem ért egyet a „Felszabadulás Szövetségével", amely felvette programmjába az össznépi alkotmányozó gyűlésnek demokratikus elvek alapján történő összehívását!! Az OFSz, amely szeretné „propagálni politikai meggyőződését", hogyan hallgathat erről a meggyőződésről? Vajjon az OFSz a monarchista „Felszabadulás Szövetségével" ellentétben köztársaságpárti? Hozzátartozik-e az OFSz politikai meggyőződéséhez például az a követelés, hogy szüntessék meg az állandó hadsereget és a nép felfegyverzésével cseréljék fel azt? hogy az egyházat teljesen válasszák külön az államtól? hogy teljesen szüntessék meg a közvetett adókat? stb. Az OFSz le akarta egyszerűsíteni és meg akarta könnyíteni a dolgot a pártviták és az elvi nézeteltérések félretevésével, a valóságban meg álláspontjának teljes homályosságával komplikálta és megnehezítette a dolgot.

Harmadszor, hogyan tudjuk meg, hogy teljesíti-e a „Felszabadulás Szövetsége“ azt a feltételt, amelyet az OFSz szabott neki, vagyis hogyan tudjuk meg, hogy a „Felszabadulás Szövetsége“ valóban „elismeri-e a fegyveres felkelés szükségességét“? Megvárjuk a „Felszabadulás Szövetségének“ hivatalos nyilatkozatát? De a „Felszabadulás Szövetsége“ nem óhajt nyilatkozni programmja megvalósításának eszközeiről. A „Felszabadulás Szövetsége“ szabad kezet ad tagjainak nemcsak az eszközök megválasztásában, hanem még magának a programmnak a megváltoztatásában is. A „Felszabadulás Szövetsége“ az „alkotmányos demokrata“ (olvasd: alkotmányos monarchista) párt részének vallja magát, s e párt másik része a zemsztvo-frakció, amely egyáltalán semilyen programmal és semilyen taktikával sem akarja megkötni a kezét. Ezek után mi jelentősége lehet annak a feltételnek, amelyet az OFSz szabott a „Felszabadulás Szövetségének“? Továbbá, ki ne tudná, hogy az oszvobozsgyenyisták éppen azért nem kötik meg kezüket semmiféle pontosan meghatározott programmal, semmiféle taktikával, hogy az egyes esetekben teljesen szabadon nyilatkozhassanak (különösen nemhivatalosan) a terror mellett is, meg a felkelés mellett is? Tehát arra a kétségtelen következtetésre jutunk, hogy a „Felszabadulás Szövetsége“ befolyásos tagjainak, sőt befolyásos csoportjainak egyáltalán nem lesz nehéz — ha akarnak — bejutni az OFSz-be és vezetőhelyre kerülni benne. Az OFSz pártonkívüli álláspontja mellett számos, az OFSz akaratától független feltétel (a nagy pénzforrások, társadalmi összeköttetések stb.) ilyen kimenetelt fog elősegíteni. Ez a kimenetel pedig azt jelentené, hogy a fegyveres népi osztagok a liberális burzsoázia eszközévé válnának, a munkásfelkelést a liberális burzsoázia érdekeinek rendelnék alá. Ez a kimenetel azt jelentené, hogy az orosz demokratikus forradalomban a burzsoázia politikailag kihasználná a proletariátust. E kimenetel esetén az lenne a helyzet, hogy a burzsoázia adna pénzt a proletariátus felfegyverzésére, gondoskodna arról, hogy a közös párthoz tartozás hirdetésével elvonja a proletariátust a szocializmustól, gyengítse a proletariátus kapcsolatát a szociáldemokráciával, és így a legnagyobb esélye lenne arra,

hogy a munkásokat a saját eszközévé változtassa, megfossza őket attól a lehetőségtől, hogy a forradalomban saját külön „pártérdekeiket", proletár érdekeiket védelmezzék.

* *
*

Az elmondottakból természetszerűleg következnek azok a taktikai feladatok, amelyek az új szövetség megjelenésével kapcsolatban a szociáldemokráciára hárulnak. Hogy ez a szövetség, az OFSz s különösen ellenőrizetlen és senkinek felelősséggel nem tartozó Központi Bizottsága megérdemli-e a bizalmat vagy sem, azt nem tudjuk. Nem az OFSz Központi Bizottságáról, hanem az OFSz munkásszövetségéről akarunk beszélni, sőt nem is erről a munkásszövetségről, hanem az ilyen munkásszövetségekről általában. Ilyen vagy olyan formában, ilyen vagy olyan elnevezéssel, ilyen vagy olyan méretekben ilyen „szövetségek", szervezetek, csoportok és körök manapság Oroszország minden szegletében keletkeznek. Az önkényuralom politikája, amely kényszeríti a népet, hogy fegyvert ragadjon és felkelésre készüljön, elkerülhetetlenül ilyen csoportok alakulására vezet. Minthogy a szociáldemokrata munka egyáltalán nem elég széleskörű és mély, az osztályszempontból tarka, meghatározatlan, gyakran véletlen összetétel folytán elkerülhetetlen e csoportok pártközi, forradalmi-demokratikus jellege. Milyen legyen a szociáldemokrácia gyakorlati viszonya ezekhez a csoportokhoz — ez pártunk egyik legégetőbb kérdése.

Mindenekelőtt és feltétlenül minden eszközt fel kell használnunk, hogy megmagyarázzuk e csoportok tagjainak általában, s különösen a munkásoknak, a szociáldemokrata álláspontot, úgy hogy szemernyi kételyt se hagyjunk bennük, egy betűt se hallgassunk el belőle, s bebizonyítsuk, hogy a proletariátusnak éppen pártba, és okvetlenül szociáldemokrata pártba kell szerveződnie, ha nem akarja, hogy a burzsoázia politikailag kihasználja. De szörnyű vaskalaposság volna, ha kézlegyintéssel akarnók elintézni ezeket a csoportokat, vagy ha „elaludnánk" létrejöttüket és nem vennénk észre a szabadságért vívott harcban betöltött

roppant fontos szerepüket. Megbocsáthatatlan doktrinérség volna, ha a szociáldemokraták kérkedve és lenézéssel kezelnék azokat a „pártközi" munkásokat, akik ilyen csoportoknak a tagjai. A párttagokat szeretnők kiváltképpen óvni ezektől a hibáktól, amelyeket különösen az tesz lehetővé, hogy a szomorú emlékezetű ökonomizmus és feladatainknak szűklátókörű, hátulkullogós értelmezése felélénkül a szociáldemokrácia soraiban. Feltétlenül meg kell feszítenünk minden erőnket, hogy a lehető legnagyobb számú munkás felfegyverzése érdekében e csoportok és pártszervezeteink kölcsönösen segítsék egymást. Feltétlenül rendkívül óvatosan, tapintatosan és elvtársias módon kell bánnunk azokkal a munkásokkal, akik készek meghalni a szabadságért, szervezkednek és fegyverkeznek a harcra, teljesen együttéreznek a proletár harccal, és akiket a szociáldemokrata világnézet hiánya, a marxizmussal szemben táplált előítélet, bizonyos elavult forradalmi nézetek maradványa választ el tőlünk. Mi sem könnyebb, mint azonnal szakítani ezekkel a másképp gondolkodó munkásokkal, vagy egyszerűen elfordulni tőlük, de ez a módszer aztán a legostobább is. Nem szabad elfelejtenünk, hogy a szociáldemokrácia csak a proletariátus nagy tömegeinek egysége által lehet erős, ez az egység pedig a kapitalizmus szétforgácsoló, szétválasztó, nyomasztó feltételei következtében nem egyszerre, hanem csak kitartó munka és óriási türelem árán jön létre. Nem szabad elfelejtenünk európai elvtársaink tapasztalatait, akik kötelességüknek tartják, hogy még azokkal a munkásokkal is körültekintően és elvtársiasan bánjanak, akik a katolikus egyletek tagjai, nem taszítják el őket azzal, hogy megvetően kezelik vallási és politikai előítéleteiket, hanem állhatatosan, tapintatosan és türelmesen felhasználják a politikai és a gazdasági harc minden mozzanatát, hogy a közös harc talaján felvilágosítsák és az öntudatos proletariátushoz közelebb emeljék őket. Mennyivel inkább kötelességünk nekünk, hogy törődjünk azokkal a forradalmár munkásokkal, akik készek harcolni a szabadságért, de még távol állnak a szociáldemokráciától! Ismételjük: egy szót se hallgassunk el a szociáldemokrata nézetekből és egyáltalán ne nézzük le azokat a forradalmi csoportokat, amelyek

nem értenek egyet ezekkel a nézetekkel. Amíg ezek a csoportok hivatalosan nem csatlakoznak valamelyik nemszociál-demokrata párthoz, addig nekünk nemcsak jogunk, hanem kötelességünk is úgy tekinteni őket, mint amelyek az *OSzDMP-hez csatlakoznak*. Ugyanígy kell tekintenünk például az Oroszországi Felszabadító Szövetség Munkásszövetségét is. Minden erőnket meg kell feszítenünk, hogy megismertessük e szövetség tagjaival a szocialista irodalmat, hogy a szövetség minden ágának minden gyűlésén szóbeli propagandát folytassunk nézeteink élőszóval való terjesztésére. Még a szabad európai országokban is utópikusnak tartják azt a gondolatot, hogy a kapitalizmusban minden proletárt öntudatos szociáldemokratává lehet változtatni. De sem Európában, sem Oroszországban nem utópikus az a felfogás, hogy a szociáldemokrácia irányító befolyást gyakorolhat az egész proletariátusra. Csak meg kell tanulnunk érvényesíteni ezt a befolyást, meg kell jegyeznünk, hogy az öntudatlan munkások felvilágosításában legjobb szövetségesünk az ellenségünk lesz, vagyis a kormány és a burzsoázia, — és akkor elérjük majd, hogy a sorsdöntő pillanatban az egész munkástömeg megmozdul majd a szociáldemokrácia hívó szavára!

„Proletarij" 4. sz.
1905 június 17 (4).

A FORRADALMI PROLETARIÁTUS DEMOKRATIKUS FELADATAI[127]

A szociáldemokráciának, a munkásmozgalom öntudatos kifejezőjének, az a célja, hogy minden dolgozót megszabadítson mindenféle elnyomástól és kizsákmányolástól. E cél eléréséhez, a termelési eszközök magántulajdonának megszüntetéséhez és a szocialista társadalom megteremtéséhez a kapitalizmus termelőerőinek igen jelentős fejlettsége és a munkásosztály nagyfokú szervezettsége szükséges. Politikai szabadság nélkül a modern polgári társadalomban nem képzelhető el sem a termelőerők teljes kifejlődése, sem a széleskörű, nyilt és szabad osztályharc, sem a proletariátus tömegeinek politikai felvilágosítása, nevelése és tömörítése. Az öntudatos proletariátus ezért mindig feladatának tekinti, hogy erélyesen harcoljon a teljes politikai szabadságért, a demokratikus forradalomért.

Nemcsak a proletariátus tekinti ezt feladatának. A burzsoáziának is szüksége van politikai szabadságra. A vagyonos osztályok művelt képviselői már régen kibontották a szabadság zászlaját; a forradalmi értelmiség, amely főképpen ezekből az osztályokból toborzódik, hősiesen harcolt a szabadságért. De a burzsoázia a maga egészében nem képes erélyesen harcolni az önkényuralom ellen: attól tart, hogy ebben a harcban elveszti tulajdonát, amely a fennálló társadalomhoz köti; attól tart, hogy túlságosan forradalmiak lesznek a munkások, akik sohasem állnak meg a demokratikus forradalomnál, hanem szocialista forradalomra törekednek; nem mer végérvényesen szakítani a hivatalnokssereggel, a bürokráciával, amelynek érdekeit ezernyi szál köti össze a vagyonos osztályok érde-

keivel. A burzsoázia éppen ezért csak félénken, következetlenül, felemás módon harcol a szabadságért. A proletariátus egyik feladata az, hogy előrehajtsa a burzsoáziát, hogy az egész nép elé kitűzze a teljes demokratikus forradalom jelszavait, hogy önállóan és merészen hozzálásson ezeknek a jelszavaknak a megvalósításához, egyszóval, hogy élcsapat, élenjáró osztag legyen az egész nép szabadságáért vívott küzdelemben.

Az orosz szociáldemokratáknak e feladat megvalósítása céljából már többször is harcolniuk kellett a burzsoá liberalizmus következetlensége ellen. Gondoljunk csak például arra, hogyan kezdte meg Sztruve úr cenzurázatlan szabad tevékenységét mint Oroszország „felszabadításának" politikai bajnoka. Azzal kezdte, hogy előszót írt Vitte „Emlékiratá"-hoz, s ebben az előszóban teljesen „sipovi" (hogy a mai politikai osztályozások nyelvén beszéljünk) jelszót tűzött ki: „jogokat és hatalommal felruházott zemsztvót". A szociáldemokrácia kimutatta, mennyire elmaradott, mennyire értelmetlen, mennyire reakciós ez a jelszó, pontosan kidolgozott, határozott demokratikus programmot követelt, s maga is előállt egy ilyen programmal, mint pártprogrammjának szerves alkotórészével. A szociáldemokráciának harcolnia kellett a demokratikus feladatok szűk értelmezése ellen saját soraiban, amikor az úgynevezett ökonomisták minden lehető módon kisebbítették ezeket a feladatokat, amikor „a munkáltatók és a kormány elleni gazdasági harcot" hirdették, amikor ragaszkodtak ahhoz, hogy a jogok kivívásával kell kezdeni, majd a politikai agitációval kell folytatni és hogy csak azután, fokozatosan (stádium-elmélet) kell áttérni a politikai harcra.

A politikai harc most már félelmetes méreteket öltött, a forradalom végigsepert az egész országon, a legmérsékeltebb liberálisok is „szélsőségesek" lettek, és úgy tűnhet fel, hogy a közelmultból vett olyan történelmi példák, amilyet az imént elmondtunk, nem illenek ide, semmi közük sem lehet az eleven, viharos jelenhez. De ez csak első pillantásra tűnhet fel így. Az olyan jelszavakat persze, mint az alkotmányozó gyűlés, a titkos szavazással egybekötött általános, közvetlen és egyenlő választójog (amelye-

ket a szociáldemokraták pártprogrammjukban már régen és mindenki más előtt kitűztek), mindenki magáévá tette, átvette az illegális „Oszvobozsgyenyije", bevették a „Felszabadulás Szövetségének" a programmjába, magukévá tették a zemsztvo-képviselők, hajtogatja úton-útfélen a legális sajtó. Kétségtelen, hogy az orosz polgári demokratizmusnál az utóbbi években és hónapokban van haladás. A burzsoá demokrácia tanul az eseményekből, elveti a primitív jelszavakat (például a Sipov-féle jelszót: jogokat és hatalommal felruházott zemsztvót), a forradalom nyomdokaiban botladozik. De éppen ez az, hogy botladozik a forradalom nyomában; a szavai és a tettei, az elvi demokratizmus és a „reálpolitikai" demokratizmus közti ellentmondások helyén új ellentmondások születnek, mert a növekvő forradalom egyre nagyobb és nagyobb követelményeket támaszt a demokráciával szemben. A burzsoá demokrácia ellenben, bár feljebb emeli jelszavait, mindig elmarad az eseményektől, mindig az események után kullog, mindig néhány fokkal lejjebb fogalmazza meg jelszavait, mint ezt a valódi szabadságért vívott valóban forradalmi valódi harc megköveteli.

Csakugyan, nézzük meg például ezt a közkeletűvé vált, általánosan elismert jelszót: alkotmányozó gyűlést általános stb. választójog alapján. Elegendő-e ez a következetes demokratizmus szempontjából? Elegendő-e ez napjaink égető forradalmi feladatai szempontjából? Mindkét kérdésre csakis nemmel válaszolhatunk. Ha erről meg akarunk győződni, csak figyelmesen meg kell vizsgálnunk pártprogrammunkat, amelyet szervezeteink sajnos nem eléggé gyakran emlegetnek, idéznek és terjesztenek. (Mint követésre méltó szerencsés kivételt meg kell említenünk, hogy a rigai, a voronyezsi és a moszkvai bizottság röplapjaiban nemrégen közölte pártunk programmját.) A mi programmunk szintén első helyre állítja az össznépi alkotmányozó gyűlés jelszavát (az „össznépi" szóval jelöljük a rövidség kedvéért az általános stb. választójog alapján választott gyűlést). Ez a jelszó azonban programmunkban nem egymagában, hanem olyan összefüggésben, olyan kiegészítésekkel és magyarázatokkal szerepel, hogy azok, akik a legkevésbbé következetesen harcolnak a szabad-

ságért, sőt esetleg a szabadság ellen harcolnak, semmiképpen sem magyarázhatják félre. Ez a jelszó a mi programmunkban a következő jelszavakhoz kapcsolódik: 1) a cári önkényuralom *megdöntése*; 2) a cári önkényuralom felváltása demokratikus *köztársasággal;* 3) *a nép egyeduralma*, amelyet demokratikus alkotmány biztosít, vagyis az *egész* legfelső államhatalom összpontosítása a nép képviselőiből alakított és egyetlen kamarát alkotó törvényhozó gyűlés kezében.

Kételkedhetünk-e abban, hogy minden következetes demokratának feltétlenül el kell ismernie mindezeket a jelszavakat? Hiszen maga az a szó, hogy „demokrata", mind szótári értelme, mind Európa egész története során kialakult politikai jelentése szerint ezt jelenti: a nép egyeduralmának híve. Nevetséges tehát, ha valaki demokratizmusról beszél, s ugyanakkor elvet akár csak egyet is ezekből a jelszavakból. De a fő ellentmondás, amely fennáll a burzsoáziának a között a törekvése között, hogy mindenáron megvédje a magántulajdont, és a között a kívánsága között, hogy kivívja a szabadságot, olyan mély, hogy a liberális burzsoázia képviselői, hívei, elkerülhetetlenül ebbe a nevetséges helyzetbe kerülnek. Közismert tény, hogy Oroszországban rendkívül gyorsan alakul egy igen széleskörű liberális párt, amelyhez hozzátartozik a „Felszabadulás Szövetsége" is, egy sereg zemsztvo-képviselő is, valamint több olyan lap, mint a „Nasa Zsizny", a „Nasi Dnyi", a „Szin Otyecsesztva", a „Russzkije Vedomosztyi" és a többi és így tovább. Ez a liberális burzsoá párt szeretné, hogy „alkotmányos *demokrata*" pártnak nevezzék. Valójában azonban, mint az illegális „Oszvobozsgyenyije" nyilatkozataiból és programmjából látható, ez a párt *monarchista* párt. Egyáltalán nem akar köztársaságot. Nem akarja, hogy csak egy kamara legyen, és a felsőház számára nem közvetlen és ténylegesen nem is általános választójogot vezet be (egyhelybenlakási cenzus). Egyáltalán nem akarja, hogy az *egész* legfelsőbb államhatalom a nép kezébe menjen át (jóllehet a látszat kedvéért igen szeret a hatalomnak a nép kezébe való átmenetéről beszélni!). Nem akarja az önkényuralom *megdöntését*, hanem csak azt akarja, hogy a hatalom megoszoljon 1) a monarchia, 2) a felsőház

(amelyben a földbirtokosok és a tőkések lesznek túlsúlyban) és 3) az alsóház, az *egyetlen* demokratikus elvekre épülő szerv között.

Kétségtelen tény tehát, hogy a mi „demokratikus" burzsoáink — még leghaladottabb, legműveltebb, közvetlenül a tőkének legkevésbbé alárendelt képviselői is — kullognak a forradalom után. Ez a „demokratikus" párt *fél* a nép egyeduralmától. Utánunk mondja ugyan a mi jelszavunkat, az össznépi alkotmányozó gyűlés jelszavát, de a valóságban teljesen meghamisítja ennek a jelszónak az értelmét és jelentését, becsapja a népet azáltal, hogy él, helyesebben, hogy visszaél ezzel a jelszóval.

Mi az az „össznépi alkotmányozó gyűlés"? Olyan gyűlés, amely először is valóban kifejezi a nép akaratát; — ehhez általános stb. választójog és a választási agitáció szabadságának teljes biztosítása szükséges. Olyan gyűlés, amelynek, másodszor, *ténylegesen megvan az ereje és hatalma* ahhoz, hogy „megalkossa" a nép egyeduralmát biztosító államrendet. Világos, mint a nap, hogy e két feltétel nélkül a gyűlés nem lehet sem valóban össznépi, sem valóban alkotmányozó gyűlés. Márpedig liberális burzsoáink, alkotmánypárti monarchistáink (akik a nép kicsúfolására demokratáknak nevezik magukat) a valóságban nem akarnak e feltételek közül *egyet sem* biztosítani! Semmivel nem biztosítják sem a választási agitáció teljes szabadságát, sem pedig azt, hogy az erő és a hatalom valóban az alkotmányozó gyűlés kezébe menjen át — sőt, ellenkezőleg, *azt biztosítják, hogy lehetetlen legyen* mind az egyik, mind a másik, mert a monarchiát biztosítják. A tényleges hatalom és erő Véreskezű Miklós kezében marad: ez azt jelenti, hogy a nép legádázabb ellensége hívja össze a gyűlést és „biztosítja" a választások össznépi és szabad jellegét. Ez ugyancsak demokratikus dolog, nemde? Ez azt jelenti, hogy a teljes erő és a teljes hatalom sohasem lesz az alkotmányozó gyűlés kezében, és (a liberális burzsoák elgondolása szerint) nem is szabad, hogy az alkotmányozó gyűlés kezében legyen; az alkotmányozó gyűlésnek egyáltalában ne legyen ereje és hatalma; csak *tárgyalnia kell, meg kell egyeznie, meg kell állapodnia, meg kell alkudnia* II. Miklóssal arra vonatkozólag, hogy cári

hatalmának morzsáit adományozza a gyűlésnek! Az általános szavazással választott alkotmányozó gyűlés semmiben sem különbözik az alsóháztól. A nép akaratának kifejezésére és érvényesítésére összehívott alkotmányozó gyűlést tehát a liberális burzsoázia arra szánja, hogy a *nép akarata felett* „alkotmányozza" a felsőház akaratát és plusz még a monarchia akaratát, Miklós akaratát.

Vajjon nem nyilvánvaló-e, hogy a liberális burzsoá urak, az oszvobozsgyenyisták, amikor össznépi alkotmányozó gyűlésről kiabálnak, szónokolnak, üvöltenek, a valóságban *népellenes tanácskozó* gyűlést készítenek elő? Ahelyett, hogy felszabadítanák a népet, alkotmányos úton alá akarják rendelni először a cár hatalmának (monarchista elv) és másodszor a szervezett nagyburzsoázia hatalmának (felsőház).

Aki vitatni akarja ezt a következtetést, próbálja azt állítani, hogy 1) a választásokon valóban kifejeződhet a nép akarata, ha nincs is meg a teljes agitációs szabadság és ha ténylegesen nem is szűnt meg minden kiváltság, amelyet a cári kormány ebben az agitációban élvezhetne; hogy 2) a képviselők gyűlése, ha nincsen reális ereje és hatalma, mert a reális erő és hatalom a cár kezében marad, a gyakorlatban mégsem csak tanácskozó gyűlés. Ilyen állításokra csak minden hájjal megkent szélhámosok vagy menthetetlenül ostoba emberek vetemedhetnek. A történelem megcáfolhatatlanul bizonyítja, hogy az olyan képviseleti gyűlés, amely a monarchikus hatalom mellett áll fenn, amíg a hatalom a monarchia kezében van, a gyakorlatban tanácskozó gyűlés, amely az uralkodó akaratát nem rendeli alá a nép akaratának, hanem csak *összeegyezteti* a nép akaratát az uralkodó akaratával, vagyis megosztja a hatalmat az uralkodó és a nép között, kialkuszik egy új rendszert, de nem alkotmányozza ezt a rendszert. Mint a történelem megcáfolhatatlanul bizonyítja, szó sem lehet arról, hogy valóban szabad választásokra kerüljön sor, hogy az *egész* néppel csak valamennyire is teljesen megismertessék e választások jelentőségét és jellegét, ha a forradalom ellen harcoló kormányt nem váltja fel ideiglenes forradalmi kormány. Ha még egy pillanatra fel is tesszük a valószínűtlent és lehetetlent, mégpedig azt, hogy

a cári kormány, amikor úgy dönt, hogy „alkotmányozó" (értsd: tanácskozó) gyűlést hív össze, *formálisan* biztosítja az agitáció szabadságát, mégiscsak megmaradnak az agitációban azok az óriási előnyei és kedvezményei, amelyeket a szervezett államhatalom nyujt: az első népi gyűlés választásait előkészítő agitációban az élvezi majd ezeket az előnyöket és kedvezményeket, aki minden eszközzel fojtogatta a népet és akitől a nép erőszakkal csikarja ki a szabadságot.

Egyszóval, ismét arra a következtetésre jutunk, amelyet a multkor is levontunk („Proletarij", 3. sz.*), amikor ezt a kérdést más oldalról vizsgáltuk. Az össznépi alkotmányozó gyűlés jelszava egymagában, kiragadva, ma a monarchista burzsoázia jelszava, a burzsoázia és a cári kormány közti egyezkedés jelszava. A forradalmi harc jelszava csak az lehet, hogy döntsük meg a cári kormányt és váltsuk fel ideiglenes forradalmi kormánnyal, amelynek feladata lesz az össznépi alkotmányozó gyűlés összehívása. Oroszország proletariátusa ne ringassa magát illúziókban ezt illetőleg: az általános felbuzdulás közepette suttyomban becsapják azzal, hogy saját jelszavait használják. Ha nem tudjuk szembeszegezni a kormány fegyveres erejével a felfegyverzett nép erejét, ha a cári kormányt nem semmisítjük meg teljesen és nem váltjuk fel ideiglenes forradalmi kormánnyal, akkor mindenféle képviseleti gyűlés, kereszteljék el bár alkotmányozónak és össznépinek, a gyakorlatban a nagyburzsoázia képviselőinek gyűlése lesz, azzal a rendeltetéssel, hogy kiegyezzen a cárral a hatalom megosztásában.

Minél jobban közeledik a végső kibontakozáshoz az a harc, amelyet a nép a cár ellen vív, minél valószínűbb, hogy hamarosan teljesítik a népképviselők összehívására vonatkozó követelést, annál szigorúbban kell a forradalmi proletariátusnak szemmel tartania a „demokratikus" burzsoáziát. Minél hamarabb vívjuk ki a szabadságot, annál hamarabb válik a proletariátusnak ez a szövetségese a proletariátus ellenségévé. S a burzsoázia éppen azzal igyekszik elkendőzni ezt az átalakulást, hogy, először,

* Lásd ebben a kötetben 449—500. old. — *Szerk.*

homályosan, hiányosan és következetlenül fogalmazza meg állítólag demokratikus jelszavait, másodszor pedig igyekszik a proletariátus jelszavait frázisokká süllyeszteni, s a szabadság és a forradalom *reális* biztosítékait szóbeli ígéretekkel helyettesíteni. A munkásoknak most tízszeres figyelemmel és éberséggel kell ügyelniük a „demokratákra". Ezek a szavak: „össznépi alkotmányozó gyűlés", üres szavak maradnak, ha ez a gyűlés a választás és a választási agitáció reális feltételei folytán nem fejezheti ki a nép akaratát, ha nem lesz módja arra, hogy önállóan megalkossa az új rendet. A súlypont most az össznépi alkotmányozó gyűlés összehívásának kérdéséről az összehívás *módjának* kérdésére helyeződik át. Döntő események előtt állunk. A proletariátusnak nem szabad bíznia az általános demokratikus jelszavakban és szembe kell állítania ezekkel saját proletár-demokratikus jelszavait, teljes egészükben. Csak az az erő, amelyet e jelszavak vezérelnek, biztosíthatja ténylegesen a forradalom teljes győzelmét.

„Proletarij" 4. sz.
1905 június 17 (4).

A BURZSOÁ ÁRULÁS ELSŐ LÉPÉSEI

Genf, június 21 (8), szerda.

Táviratilag értesültünk tegnap, hogy II. Miklós hétfőn fogadta a zemsztvo-képviselők küldöttségét, s Szergej Trubeckoj herceg és Fjodorov úr beszédére válaszolva határozottan megerősítette a nép képviselőinek összehívására vonatkozó ígéretét.

Hogy helyesen értékelhessük ennek az „eseménynek" a jelentőségét, mindenekelőtt fel kell idéznünk néhány tényt és eseményt, amelyről a külföldi sajtó beszámolt.

A régi időszámítás szerint május 24-én és 25-én Moszkvában három gyűlést tartottak a zemsztvók és a városok képviselői, mintegy háromszázan. A cárhoz intézett petíciójuk és határozatuk sokszorosított szövegében, melyet Oroszországból megküldtek nekünk, nincsen semmiféle utalás a képviselők számára vonatkozólag, hanem csak arról történik említés, hogy az Értekezleten a zemsztvo-képviselőkön és a városi tanácsnokokon kívül polgármesterek és nemesi elöljárók is résztvettek. A földesúri földbirtok és a városi tőke képviselői megvitatták Oroszország politikai sorsát. A viták, a külföldi tudósítók jelentései szerint, igen hevesek voltak. Nagy befolyása volt Sipov pártjának — ennek a mérsékelt, udvari kapcsolatokban bővelkedő pártnak. A legradikálisabbak a vidékiek voltak, a legmérsékeltebbek meg a péterváriak; a „centrumot" a moszkvaiak alkották. Megvitatták a petíció minden szavát, s végül a péterváriak is megszavazták a petíciót. Petíciójukat hazafiúiság és alattvalói hűség jellemezte. „Pusztán a lángoló hazaszeretettől indíttatva" az igen tisztelt burzsoák félreraknak „minden viszályt és minden

különbséget, amely megosztja őket", és a cárhoz fordulnak. Rámutatnak arra, hogy milyen „nagy veszély fenyegeti Oroszországot és magát a trónt", mégpedig nem is annyira kívülről, mint inkább a „belviszályok folytán". (Oroszország ugyan a „trón" előtt áll, hazafiaink azonban először a trónhoz fordultak, s csak fenyegetőztek — privátim és hangfogóval — azzal, hogy a néphez fordulnak.) A petíció szokás szerint tele van kincstári hazugsággal, mindenért a cár tanácsadóit teszi felelőssé, akik a cár terveinek és útmutatásainak meghamisításával előidézték azt, hogy megerősödött a rendőrhatalom, útját állták az „igazság hangjának", amely a trón felé tartott stb. A következtetés: kérik, hogy „amíg nem késő" „késlekedés nélkül hívják egybe a nép képviselőit, akiket ebből a célból valamennyi alattvaló egyenlően és különbség nélkül válasszon". A nép képviselőinek a cárral „egyetértésben" kell eldönteniük a háború és béke kérdését és (ugyancsak a cárral *egyetértésben)* kell „megteremteniük egy megújított államrendet". A petíció tehát nem követeli pontosan sem az „alkotmányos demokrata" párt által állítólag elfogadott általános, közvetlen és egyenlő választójogot titkos szavazással (a közvetlen és titkos szavazást teljesen kihagyták, mégpedig természetesen nem véletlenül), sem pedig azt, hogy akár csak valamilyen biztosítékot nyujtsanak a választások szabadságát illetőleg. A petíció szerzői panaszosan azt mondják: „Egyre gyakrabban és egyre erősebben elnyomják a személyiséget és a társadalmat, egyre gyakoribb és erősebb a szó elnyomása és mindenféle önkény", de semmiféle intézkedést nem javasolnak ez ellen. A cárral „egyetértésben" erősödik az önkény . . . meg a cárral egyetértésben „újhodik meg" az államrend is . . . A burzsoázia képviselői görcsösen ragaszkodnak a „kiegyezés" elméletéhez, de persze nem a népnek, hanem a burzsoáziának a nép elnyomóival való „kiegyezése" elméletéhez.

Az értekezlet küldöttséget választott, s ezt a küldöttséget megbízta azzal, hogy a petíciót nyujtsa át a cárnak. A küldöttség tagjai a következők voltak: Heiden, Golovin, Petrunkevics, G. és N. Lvov, Pjotr és Pavel Dolgorukij, Kovalevszkij, Novoszilcev, Rogyicsev, Sahovszkij és Szerg. Trubeckoj urak. Pétervár képviseletében aztán később,

II. Miklós fogadásán, csatlakoztak Korf, Nyikityin és Fjodorov urak.

Majd ugyanez az értekezlet elfogadta a következő *határozatot*, amelyről a külföldi lapok nem számolnak be, de amely megtalálható az oroszországi röplapban:

„A zemsztvo-képviselők és a városi tanácsnokok egyesült csoportjainak értekezletét, az egyes politikai kérdésekkel kapcsolatban mutatkozó véleménykülönbség ellenére az a közös meggyőződés hatja át, hogy Oroszország mai nehéz belső és külső helyzetének az a fő oka, hogy még ma is változatlanul fennáll a hivatalnok-rendszer, amely tagadja a személyi és a társadalmi szabadságot, elnyomja a nép öntudatát és öntevékenységét, kizárja a lakosságot az államéletből és a felelősséggel senkinek sem tartozó közigazgatás teljesen korlátlan és egyre fokozódó önkényét idézi elő, az a közös meggyőződés hatja át, hogy ez a rendszer, amely sok éven át erőszakot, hazugságot és viszályt vitt belső életünkbe, most végzetes módon szörnyű külső veszedelmet zúdított ránk, pusztító háborúba sodorta az államot, e háború alatt belső viszályokat robbantott ki és szította ezeket a viszályokat, s odáig juttatta az országot, hogy számos vereséget szenvedett, s ezek a vereségek tengeri erőinknek az orosz történelemben példátlanul álló pusztulásával értek véget, s úgy véli, hogy ennek a rendszernek további fennmaradása nemcsak a belső békét, a rendet és a nép jólétét fenyegeti, hanem a trón szilárdságát, Oroszország integritását és külső biztonságát is, ezért az ország megmentéséhez feltétlenül szükségesnek tartja, hogy:

1) — haladéktalanul hívjanak össze egy szabadon választott össznépi képviseleti intézményt, hogy az uralkodóval együtt döntsön a háború és béke kérdésében, és meghatározza az állami jogrendet;

2) — haladéktalanul helyezzék hatályon kívül azokat a törvényeket, intézményeket, törvényerejű rendeleteket és határozatokat, amelyek ellenkeznek a személyi szabadság, a szólásszabadság, a sajtószabadság, az egyesülési szabadság és a gyülekezési szabadság elveivel, és hirdessenek politikai amnesztiát;

3) — haladéktalanul frissítsék fel a közigazgatás állományát olymódon, hogy a központi kormányzat vezetésébe bevonnak olyan személyeket, akik őszinte hívei az állami reformok ügyének és a társadalom bizalmát élvezik."

Hogy milyen viszonyban van ez a határozat a petícióval és a küldöttségnek adott megbizatással, vagyis hogy

kötelezte-e magát a küldöttség, hogy kifejti e határozat tartalmát vagy átadja a petícióval együtt, nem tudjuk. Vagy talán a petíció hivatalos okirat a „trón" számára, a határozat pedig nemhivatalos okirat a „nép" számára?

Ami az értekezleten lefolyt vita jellegét illeti, Gaston Leroux úr, a francia „Le Matin"[128] tudósítója azt írja, hogy a leginkább „haladó" küldöttek, a vidéki zemsztvo-képviselők, kétfordulós választást követeltek, mert attól féltek, hogy közvetlen választás esetén elnyomják őket a „városok" (nyilván attól féltek, hogy közvetlen választás esetén nem biztosítják teljesen a földbirtokosok kiváltságait a parasztsággal szemben). A „Frankfurter Zeitung" tudósítója ezt írja:

„Az orosz zemsztvo, mint politikai párt, három frakcióra oszlik: *liberális* zemsztvós többségre (vezére Heiden gróf), *mérsékelt liberális* nacionalista-szlavofil zemsztvós kisebbségre, élén Sipov úrral, és a radikális, alkotmánypárti zemsztvo-képviselők csoportjára. Jellemző, hogy a delegáció tagjainak megválasztásakor éppen a «feudális» képviselők futottak be. A mérsékeltek azt akarták, hogy a cár előtt méltó képviselőik régi, köztiszteletben álló családok tagjai legyenek. A radikálisok viszont, akik egyáltalán nem ringatták magukat illúzióban a petíció eredményeit illetőleg, azt akarták, hogy a régi családok képviselői saját szemükkel győződjenek meg arról, hogy a kormány *önként* nem enged tapodtat sem."

Az „alkotmányos demokrata" (értsd: monarchista) párt Sztruve úr által magasztalt szétfolyó szervezetének előnyei a gyakorlatban nagyon gyorsan megmutatkoztak. Alkudozásra és seftelésre, köntörfalazásra és szemforgatásra nem alkalmas az erős és szilárd pártszervezet. Hadd legyen bent a „pártban" a „Felszabadulás Szövetsége" is (talán éppen ez az a „radikális csoport", amelyről a „Frankfurter Zeitung" tudósítója írt), meg a „zemsztvo-frakció" is (vagyis Heiden gróf hívei is, meg annak a Sipovnak a hívei is, akitől Sztruve úr *most* hivatalosan igyekszik elhatárolódni?). A zemsztvo-frakcióba pedig beletartoznak Heiden hívei is, Sipov hívei is, meg . . . a „radikálisok" is. Ember legyen a talpán, aki itt eligazodik! A haza és a burzsoá kiváltságok iránti lángoló szeretettől indíttatva

mindannyian megegyeztek a *kiegyezés elméletében*, amelyet a „Proletarij"-ban már nem egyszer megvilágítottunk és amely kézzelfoghatóan kidomborodik mind a „petícióban", mind a „határozatban".

A határozat nyilvánvalóan a radikálisok „ideális" igényeit volt hivatva kielégíteni. A petíció pedig a „mérsékelt" küldöttek értelmezésében — a cárral való anyagi kiegyezést kellett hogy szolgálja. A beavatatlan tömeg előtt buzgón eltitkolták az értekezlet frakcióinak megoszlását is, a küldöttség meghatalmazását is, a kiegyezés feltételeit is, meg a zemsztvo-képviselők további szándékait is. Minek is ismerje a „nép", amelynek nevében a burzsoá urak a cárizmussal alkudoznak, az „alkotmányos *demokrata* párt" magasabb politikáját! A burzsoá urak beszélgetni fognak a cárral a szólásszabadság elnyomásáról, az igazság szavának elhallgattatásáról, a *nép* képviselőiről, Oroszországról, „amely tömörült a *nép* egységes zászlaja körül" és így tovább — az viszont teljesen fölösleges, hogy a nép mindent tudjon a liberális és „oszvobozsgyenyista" alkuszok politikájáról ... Bizony, bizony, nem hiába tett Sztruve úr nemrég az „Oszvobozsgyenyijé"-ben szemrehányást a „szélsőséges pártoknak" (vagyis különösen a szociáldemokratáknak), hogy túlságosan kedvelik a szűk, összeesküvős, jakobinusi „konspirációt". Mi, szociáldemokraták, konspirálunk a cárral és a cári kopókkal szemben, gondoskodunk azonban arról, hogy a nép mindent tudjon pártunkról, a pártunkon belüli árnyalatokról, pártunk programmjának és taktikájának fejlődéséről, sőt még arról is, hogy mit mondott ez vagy az a kongresszusi küldött a pártkongresszuson. A felvilágosult burzsoá urak, az oszvobozsgyenyisták ugyancsak konspirálnak ... de a néppel szemben, amely semmi pontosat nem tud a hírhedt „alkotmányos demokrata" pártról, viszont mindenbe beavatják a cárt és a cári kopókat. Nahát, méghogy ők ne lennének demokraták?

Hogy mibe avatták be a zemsztvo-képviselők küldöttei az udvari siserahadat, amely nem akarta őket a cár elé engedni, nem tudjuk. Pedig sokáig gyóntak és tárgyaltak. A külföldi ujságok mohón lesték a híreket a küldött urak „magasabb politikájának" minden lépéséről. Péter-

vár, június 9 (május 27). A zemsztvo-képviselők küldöttsége először is Buligin belügyminiszter urat látogatja meg, hogy Trepovra panaszkodjon. — Június 10 (május 28). Buligin közli a küldöttséggel, hogy a cár nem fogja fogadni őket, és tanácsolja, hogy utazzanak el Pétervárról. — Június 12 (május 30). Valószínűnek tartják, hogy a cár fogadja a küldöttséget. — Június 15 (2). Gaston Leroux úr külön távirata a „Le Matin"-nek: „*A zemsztvo-képviselők küldöttei elfogadták a cári kihallgatásnak azokat a feltételeit, amelyeket a cár személye körüli minisztérium szabott meg nekik.* Ezekután Fredericks báró ma este Carszkoje Szelóba utazott, hogy megtudja, hajlandó-e a cár fogadni a küldöttséget."

Halljátok-e ezt, orosz munkások és parasztok? Így dolgoznak az „oszvobozsgyenyista" „demokraták", az összeesküvősdi ellenségei, akik gyűlölik a konspirációt! Összeesküsznek a rendőr-őfelsége személye körüli minisztériummal, összeesküsznek a nép ellen a besúgókkal. Ők, akik a „nép" képviselői akarnak lenni, elfogadják azokat a feltételeket, amelyeket a besúgók terjesztenek eléjük arra vonatkozóan, *hogyan* kell beszélni a cárokkal a „nép" szükségleteiről!

Így dolgoznak „lángoló hazaszeretettől indíttatva" a gazdag, független, felvilágosult, liberális emberek. Nem úgy tesznek ők, mint a faragatlan, tudatlan, minden kis senkitől függő sötét munkástömeg, amely egyenesen és nyiltan betör a cárhoz valami vakmerő pópával, még csak nem is kérdezve a befolyásos kémeket, hogy milyen feltételekkel válthatnak szót a cárral. Hát megengedhető-e a köztársaság vagy akár a közvetlen választás és az egykamarás rendszer, amikor ilyen politikailag műveletlen néptömeggel van dolguk? A politikailag művelt fők tudják az illemet, tudják, hogy előbb a hátsó lépcsőn kell felmenni a besúgókhoz — esetleg tanácskozni kell velük a cárhoz intézendő petíció tartalmáról és stílusáról is — akkor aztán az „igazság szava" valóban „eljut a trónhoz".

Hogy miben egyeztek meg a cári besúgókkal a „nép"— tisztesség ne essék szólván — „képviselői", nem tudjuk. A táviratokból csak annyit tudunk, hogy a küldöttség fogadása alkalmával „hosszú beszédet" mondott Sz. Trubeckoj herceg, aki félórán át fejtette ki a cárnak

Oroszország nehéz helyzetét, és azokat a körülményeket, amelyek arra késztették a zemsztvo-képviselőket, hogy egyenesen (nempedig a besúgókon keresztül?) a cárhoz forduljanak. A beszéd mély benyomást tett a cárra. Fjodorov úr Pétervár képviselőinek nevében beszélt. A cár hosszú beszéddel válaszolt. Sajnálatát fejezte ki a háború követelte súlyos áldozatok miatt, elsiratta a legutóbbi tengeri vereséget. Beszédét így fejezte be: „Hálás vagyok önöknek, uraim, *kinyilvánított érzéseikért* (ugyancsak szép kis érzések lehettek azok, amelyeket a „demokrata" Trubeckoj a besúgókkal folytatott tanácskozás után fejezett ki!). „Hiszem, hogy őszintén együtt óhajtanak működni velem" (a cár hisz a liberális burzsoáziának; a liberális burzsoázia hisz a cárnak; kéz kezet mos) „az új elveken alapuló új államrend megteremtésében. Akaratom, hogy összehívjuk a népi gyűlést" (mikor? választott képviselők gyűlését-e? hogyan és ki által választott képviselőkét? — nem tudni. Trubeckoj úr nyilván eltitkolta az isteni uralkodó előtt az értekezlet „határozatát". Nyilván a besúgók tanácsolták neki, hogy ne beszéljen a cárral erről!), „megingathatatlan. Minden nap gondolok erre. Akaratom teljesülni fog. Még ma tudathatják ezt a városok és a falvak lakosságával. Önök segítségemre lesznek ebben az új munkában. A népi gyűlés helyre fogja állítani az egységet Oroszország és uralkodója közt" (Trubeckojék és Fjodorovék — és az uralkodó közt?). „Olyan rend megalapítása lesz ez, amely az orosz népi elveken nyugszik majd." A küldöttek — mint a hivatalos táviratban olvassuk — kitűnő benyomással távoztak a kihallgatásról. A cár is elégedettnek látszott...

Elvégre ez nem is olyan valószínűtlen! Elégedett a cár, elégedettek a liberális burzsoák. Készek tartós békét kötni egymással. Elégedett az önkényuralom és a rendőrség (igazán orosz népi elvek). Elégedett a pénzeszsák (ettől fogva állandóan és rendszeresen tanácskozni fognak vele).

De vajjon elégedettek lesznek-e a munkások és a parasztok, akiknek érdekeit kiárusítják a burzsoá árulók?

„Proletarij" 5. sz.
1905 június 26 (13).

A FEHÉRKESZTYŰS „FORRADALMÁROK"

Június 23 (10), péntek.

A külföldi lapokban már olvashatunk némi értékelést a zemsztvo-küldöttség cári fogadásáról. A burzsoá sajtó szokás szerint kifejezi hódolatát, ellágyulva a cár engedékenységétől és a zemsztvo-képviselők józan eszétől, bár itt-ott mégis átszivárog némi kétely az ilyen határozatlan formában tett ígéretek komolyságát illetőleg. A szocialista ujságok nyiltan és határozottan kijelentik, hogy a fogadás komédia.

Az önkényuralomnak előnyös az, hogy időt nyerjen és a liberális burzsoáziát orránál fogva vezesse. Egyfelől diktátori teljhatalom Trepovnak. Másfelől semmitmondó és semmitérő ígéretek a liberálisoknak, hogy még jobban megingassa amúgyis ingadozó soraikat. Az önkényuralmi kormány taktikája nem együgyű. A liberálisok lojálisaknak, mérsékelteknek és szerényeknek tüntetik fel magukat. Csakugyan, miért ne használná ki a kormány a liberálisok együgyűségét és gyávaságát? „Ha már háború, viseljük katonás módon." Nincs háború hadicselek nélkül. És amikor az „ellenség" (a liberális burzsoázia) félig-meddig ellenség, félig-meddig meg együgyű barát — miért ne vezesse orránál fogva?

Gaston Leroux úr, akiről már a vezércikkben szóltunk, a küldöttség fogadásáról az alábbi részleteket közli, amelyek bár nem nagyon megbízhatók, mégis mindenesetre jellemzők és figyelemreméltók. „Fredericks báró, a cár személye körüli miniszter, azt mondta a küldötteknek, hogy bármennyire is szeretné, nehezen tudja elérni, hogy a cár fogadja Petrunkevics urat, akinek, mint mondják,

forradalmi összeköttetései vannak. A miniszternek azt válaszolták, hogy az osztrák császárnak még a miniszterei közt is ott volt Andrássy, bár annakidején elítélték. Ez az érv eltávolította az utolsó akadályt is, és a küldötteket mind fogadták."

Jó érv. A nyugateurópai burzsoázia kezdetben mégis amúgy igazán harcolt, hébe-korba még köztársasági is volt, vezéreit „elítélték" — elítélték *államellenes bűntettekért*, azaz nemcsak forradalmi összeköttetésekért, hanem *igazi forradalmi cselekedetekért*. Később, évekkel, olykor évtizedekkel utóbb ezek a burzsoák teljesen megbékéltek a legszánalmasabb és legfukarabb alkotmánnyal, amely nemhogy köztársaságot, de általános választójogot, igazi politikai szabadságot sem adott. A liberális burzsoák végleg kibékültek a „trónnal" és a rendőrséggel, maguk kerültek hatalomra és állati kegyetlenséggel nyomták és nyomják el állandóan a munkások minden szabadság- és szociális reformtörekvését.

Az orosz liberális burzsoázia össze akarja kötni a kellemeset a hasznossal: a kellemes az, hogy „forradalmi összeköttetésekkel" rendelkező embereknek *tartsák* őket, a hasznos pedig az, hogy elfoglalhatják a miniszteri széket Véreskezű Miklós cár kormányában. Az orosz liberális burzsoák egyáltalán nem akarják megkockáztatni azt, hogy államellenes bűntettekért „elítéljék" őket. Jobbnak látják, hogy *egyenesen átugorjanak* azokba az időkbe, amikor az Andrássyhoz hasonló volt forradalmárok a rend pártjának miniszterei lettek! Andrássy gróf 1848-ban olyan erélyesen vett részt a forradalmi mozgalomban, hogy a forradalom leverése után *halálra* ítélték *és távollétében (in effigie) felakasztották*. Azután mint emigráns élt Franciaországban és Angliában, és csak az 1857-es amnesztia után tért vissza Magyarországra. Ekkor kezdődött meg „miniszteri" pályafutása. Az orosz liberálisoknak nincs ínyükre a forradalom, félnek tőle, azt szeretnék, hogy rögtön, anélkül hogy forradalmárok lettek volna, *volt forradalmárok* hírében álljanak! 1847-ből rögtön 1857-be szeretnének átugrani! Rögtön szeretnének kiegyezni a cárral olyan alkotmányban, amilyenek Európában a reakció rémuralma idején voltak az 1848-as forradalom *veresége* után.

Igen, igen, Andrássy példája nagyszerűen megválasztott példa. Mint a nap a parányi esőcseppen, úgy tükröződik Andrássynak és Petrunkevicsnek ebben az összehasonlításában az egykor forradalmi és köztársaságpárti európai polgári demokrácia és az oroszországi monarchista alkotmánypárti (még 1905 január 9 után is ilyen) burzsoá „demokrácia" közti párhuzam. Az európai burzsoák előbb barikádokon harcoltak a köztársaságért, majd számüzetésben éltek, végül elárulták a szabadságot, eladták a forradalmat, és az alkotmányos uralkodók szolgálatába szegődtek. Az orosz burzsoák „tanulni akarnak a történelemből" és „meg akarják kurtítani a fejlődés szakaszait": ők rögtön el akarják árulni a forradalmat, azonnal a szabadság árulói akarnak lenni. Meghitt beszélgetésekben azt mondogatják egymásnak, amit Jézus mondott Júdásnak: amit teszel, tedd meg mihamarább!

„Amikor a küldötteket bevezették a palotának abba a termébe, amelybe a cárt várták — folytatja Gaston Leroux úr —, észrevették, hogy a forradalmár Petrunkevicsnek nincs fehér kesztyűje. Putyatyin testőrezredes azonnal levette saját kesztyűjét és gyorsan átadta a forradalmár Petrunkevicsnek."

Megkezdődött a fogadás. Trubeckoj herceg elmondta beszédét. Gaston Leroux úr szavai szerint Trubeckoj mindenekelőtt háláját fejezte ki azért, hogy a cár „kegyeskedett fogadni őket, megmutatva ezzel irántuk tanusított bizalmát". Trubeckoj herceg erősgette (csak nem az egész „alkotmányos demokrata" vagy „oszvobozsgyenyista" párt nevében?), hogy „mi a rend és a béke hívei vagyunk", hogy „a cárt félrevezetik" tanácsadói. Beszéde „legmerészebb" kitétele az volt, hogy a rendi képviselők gyűlése, ahogy Buligin tervezi, „*megengedhetetlen*" ... mit gondolnak, miért?.. azért, mert „felséged nem a nemesek, a kereskedők és a parasztok cárja, hanem egész Oroszországé". „A képviselet ölelje fel az egész népet kivétel nélkül." A zemsztvo-tanácskozás határozatáról, amelyet a vezércikkben idéztünk*, *egy szót sem szólt*, mint várható is volt.

Fjodorov úr beszédében a „fehérkesztyűs forradalom"

* Lásd ebben a kötetben 529. old. — *Szerk.*

pénzügyi oldalára szorítkozott. Az állam költségvetése a háború után 300—400 millióval növekedik, „hallatlanul nagy progresszív és civilizáló munkára" van szükség, — ehhez pedig elengedhetetlen „a társadalom függetlensége" és az, hogy „előhozzanak a népből minden tehetséget" (akiket Trepov ellenőrzésével választanak ki?).

A cár válasza ismeretes. „A cár, beszédét bevégezvén, igen szívélyesen elbeszélgetett mindegyik küldöttel — táviratozza Gaston Leroux úr. — Sőt, odáig ment, hogy megkérdezte a híres forradalmárt (Petrunkevicset), nemesi elöljáró-e. Az azt válaszolta, hogy nem. A cár akkor kifejezte azt a reményét, hogy eljön a nap, amikor Petrunkevics nemesi elöljáróvá lesz, azután a következő küldötthöz lépett. Amikor a cár távozott a teremből, a küldötteket átvezették a palota hátsó termébe, s ott reggelivel kínálták őket, ami véleményük szerint vagy 75 kopekbe kerülhetett. Akárhogy is, a küldöttek elégedettek voltak a történtekkel." (Mégis ígéretet kaptak, ha nem is mindjárt miniszteri, de legalább nemesi elöljárói kinevezésre! Hiszen bizonyára Andrássy is valami nemesi elöljárósággal kezdte!) „Már éppen kezdték küldözgetni szerte a sok táviratot" (csak nem arról, hogy most már helyreállt a bizalom a cár és a „nép" közt?), „amikor átadták nekik a cári válasz hivatalos szövegét. Nagy volt az elámulás, amikor egyetlenegyet sem találtak benne azok közül a fontosabb mondatok közül, amelyek ígértek volna legalább valamit. A szöveg ezt a mondatot: «Cári akaratom, hogy összehívjuk a népi gyűlést, megingathatatlan» — így tartalmazta: «Cári akaratom megingathatatlan». A küldöttek tüstént visszaküldték ezt a hivatalos szöveget, amelyet nem fogadhattak el. Ma kissé türelmetlenül várták, hogy megküldik nekik azt a szöveget, amely tartalmazná a valamennyiük által hallott szavakat. Az egyik küldött ma este azt mondta nekem (G. Leroux úr távirata június 20-án (7-én) kelt) a szavak e furcsa kicseréléséről: ez már nem abszolutizmus, hanem valami szemfényvesztés."

Jól megmondták, vagy jól kitalálták, ha Leroux úr mindezt kitalálta. Szemfényvesztés itt mindenesetre van, még akkor is, ha a népképviselők összehívására vonatkozó ígéretet felveszik a beszéd hivatalos szövegébe. Fehér

kesztyű, mégpedig lakáji fehér kesztyű — ez a Petrunkevics és Rogyicsev urak politikai tettének igazi címere. Maguk kezdték a szemfényvesztést nemcsak azzal, hogy megegyeztek az audiencia feltételeiben, hanem azzal is, hogy zsebre dugták határozatukat és igazi óhajaikat, oda nem illő dolgokat beszéltek a cár félrevezetéséről stb. stb. Most nincs joguk panaszkodni azon, hogy a szemfényvesztésre szemfényvesztéssel válaszoltak. Mert a népképviselők összehívására vonatkozó ígéret az égvilágon semmit sem jelent és semmit sem nyujt, tág teret enged a buligini és a trepovi „alkotmánynak", és minden halogatásnak. Minden marad a régiben — csak a gyermekként bolonddá tett és az elöljárói cím ígéretével megszégyenített liberálisok tettek szolgálatot az önkényuralomnak azzal, hogy szétküldték a táviratokat a „bizalomról", és hogy olyan beszámolókat tartottak a fogadásról, amilyet például Nyikityin úr tartott a pétervári dumában.

Nem szeretnők Cassandra[129] szerepét vállalni. Nem szeretnők nevetséges és szégyenletes végét jósolni az orosz forradalomnak. De kötelességünk egyenesen és nyiltan megmondani a munkásoknak, megmondani az egész népnek: ilyen vég felé halad a dolog. Az alkotmányt akaró állítólag demokrata párt és mindezek az oszvobozsgyenyista urak éppen efelé, s nem másfelé terelik a dolgot. Ne tévesszen meg benneteket a radikális oszvobozsgyenyista beszédek és zemsztvo-határozatok dörgedelmes hangja. Festett kulissza ez a „nép" számára, a kulisszák mögött pedig serény alkudozás folyik. A liberális burzsoázia ki tudja osztani a szerepeket: a radikális fecsegőt — a bankettekre és gyűlésekre, a hétpróbás üzletembereket — a „talaj előkészítésére" az udvari bandába. Mivel pedig az egész hatalom változatlanul és csorbítatlanul az önkényuralom kezében marad, a dolgok *ilyetén* folyásából az elkerülhetetlen kiút olyan „alkotmány", amely százszor inkább hasonlít a buliginire, mint az oszvobozsgyenyistára.

Az orosz forradalom sorsa most a proletariátustól függ. Csak a proletariátus vethet véget ennek az alkudozásnak. Csak a proletariátus tudja új hősi erőfeszítéssel talpra állítani a tömegeket, megbontani az ingadozó hadsereget, megnyerni magának a parasztságot és fegyveresen

kivívni a szabadságot az egész népnek, eltiporva irgalom nélkül a szabadság ellenségeit és félrelökve a szabadság kapzsi és ingatag burzsoá szájhőseit.

„Proletarij“ 5. sz.
1905 június 26 (13).

NYILT LEVÉL A „LEIPZIGER VOLKSZEITUNG" SZERKESZTŐSÉGÉHEZ[130]

Tisztelt elvtársak!

A „Leipziger Volkszeitung"* 135. számában K. Kautsky elvtárs az orosz szociáldemokrácia szakadásáról ír. Kénytelenek vagyunk arra kérni önöket, hogy közöljék válaszunkat Kautsky támadásaira, és engedjék meg nekünk, hogy megcáfoljuk az említett cikkben előforduló ténybeli pontatlanságokat. Amennyire lehetséges, rövidek leszünk.

Kautsky ezt mondja: „A napokban végetért orosz kongresszus határozatainak német kiadása a lehető legrosszabbkor jelent meg", a határozatok nyomán „az olvasók többségében teljesen hamis kép alakul ki az oroszországi szociáldemokrácia viszonyairól". Kautsky olyan messzire megy, hogy azt javasolja a német elvtársaknak, ne terjesszék ezeket a határozatokat.

Bátorkodunk azzal az ellenvetéssel élni, hogy semmi sem adhat olyan helyes képet a német elvtársaknak az oroszországi szociáldemokrácia viszonyairól, mint az OSzDMP III. kongresszusának eredeti határozatai, valamint az újiszkrások által rendezett „konferencia" határozatai.

Kijelentjük, hogy Kautsky nagy hibát követ el, amikor olyan dolgokról ír, amelyeket a legjobb esetben is csak hallomásból ismer, s hogy az a kép, amelyet ő rajzol az orosz szociáldemokráciában fennálló viszonyokról, felettébb eltorzítja a való helyzetet. Példának okáért egyenesen nevetséges, amikor feltételezi, hogy „a határo-

* — „Lipcsei Népujság" — *Szerk.*

zatok (az OSzDMP III. kongresszusának határozatai) ma már talán azok számára sem jelentenek semmit, akik kidolgozták* őket". Épp eleget tárgyalunk most és tárgyaltunk a legutóbbi 2—3 hónap folyamán az újiszkrásokkal az egyesülésről, de ezeknek a tárgyalásoknak mindeddig semmi eredményük.

Erélyesen tiltakozunk az ellen, hogy a német szociáldemokrata sajtóban olyan durva, mechanikus, hallatlan módszerrel próbálják elfojtani a szavunkat, mint annak a brosúrának bojkottálása, amely mindössze az OSzDMP III. kongresszusa határozatainak fordítását tartalmazza, s amely a Német Szociáldemokrata Munkáspárt müncheni pártkiadójának (Birck und C°-nak) kiadásában jelent meg. Kautskynak semmi joga sincs rá, hogy saját elfogulatlanságáról beszéljen. Kautsky mindig elfogult volt az orosz szociáldemokrácián belül most folyó harcban. Ehhez természetesen minden joga megvolt. De aki elfogult, az jobban teszi, ha nem beszél túlságosan sokat az elfogulatlanságról, nehogy képmutatással vádolhassák.

Kautsky úgy tünteti fel az OSzDMP III. kongresszusának összes határozatait, mint „Leninnek és barátainak támadásait Plehanov és barátai ellen". Ehhez három apró megjegyzésünk van. Először is: a 17 határozat közül mindössze négy érinti közvetlenül vagy közvetve az OSzDMP-n belüli ellenfeleinket. Másodszor: Plehanov most kilépett az „Iszkra" szerkesztőségéből (lásd „Iszkra", 101. sz.). Ez mutatja, mily kevéssé ismeri Kautsky a mi viszonyainkat. Harmadszor: kérjük a német elvtársakat, gondolják meg, milyen benyomást tesz az orosz szociáldemokratákra, ha egy olyan tekintélyes ember, mint Kautsky elvtárs, azzal próbálja befeketíteni az egész pártkongresszus munkáját, hogy úgy „tünteti fel", mint „Leninnek és barátainak támadásait"? Mit gondolnának Németországban arról, aki megengedné magának, hogy mondjuk a drezdai pártkongresszus munkáját (a jegyzőkönyv elolvasása nélkül) így mutassa be: Kautskynak és barátainak támadásai.. ?

* A „Leipziger Volkszeitung"-ban sajtóhiba van: „gyűlölték" „kidolgozták" helyett.

Egy figyelmeztetés minden német szociáldemokratához: Elvtársak! Ha valóban testvérpártnak tekintitek az OSzDMP-t, akkor egy szót se higyjetek abból, amit úgynevezett elfogulatlan németek mesélnek nektek szakadásunkról. Kizárólag okmányokat, eredeti okmányokat követeljetek. S ne feledjétek: az előítélet távolabb áll az igazságtól, mint a nemtudás.

Szociáldemokrata üdvözlettel.

Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt Központi Lapjának (a „Proletarij"-nak) Szerkesztősége

P. S.* A francia szocialisták valami mást értenek elfogulatlanságon, mint a németek. Központi Lapjuk, a „Le Socialiste"** épp most közölte külön melléklet formájában az OSzDMP III. kongresszusa határozatainak fordítását.

A megírás ideje: 1905 június 12 (25) után.
Először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik" XVI. köt. 1931.

---

* — Postscriptum — utóirat. — *Szerk.*
** — „A szocialista". — *Szerk.*

AZ IDEIGLENES FORRADALMI KORMÁNY KÉPE

A helyzet. Szentpétervárott megverték a cárizmust. Az önkényuralmi kormányt megdöntötték, — megverték, de nem zúzták szét végkép, nem ölték meg, *nem semmisítették meg*, nem tépték ki gyökerestől.

Az ideiglenes forradalmi kormány a néphez apellál. A munkások és a parasztok *öntevékenysége*. Teljes szabadság. A nép maga rendezi be életét. *A kormány programmja* = csorbítatlan köztársasági szabadságjogok, parasztbizottságok az agrárviszonyok *teljes* átalakítása céljából. A szociáldemokrata párt programmja *önmagában véve*. A szociáldemokraták az ideiglenes kormányban = a szociáldemokrata *párt* küldöttei, *megbízottai*.

Továbbá: az alkotmányozó gyűlés. *Ha* a nép felkelt . . .*, *megeshet*, hogy (ha nem is azonnyomban) többségbe kerül (a parasztok és a munkások). *Ergo***: a proletariátus és a parasztság forradalmi *diktatúrája*.

A sötét erők veszett ellenállása. A polgárháború *teljes kibontakozása* — a cárizmus *megsemmisítése*.

Növekszik a proletariátus szervezete, a szociáldemokrácia propagandája és agitációja tízezerszeresre nő: az összes kormány-nyomdák etc. etc.*** „Mit der Gründlichkeit der geschichtlichen Aktion wird auch der Umfang der Masse zunehmen, deren Aktion sie ist"****.

---

* Kibetűzhetetlen szó. — *Szerk.*

** — tehát. — *Szerk.*

*** — et cetera. — stb. — *Szerk.*

**** — „A történelmi akció alaposságával együtt növekedni fog az a tömeg is, amely azt végrehajtja"[131]. — *Szerk.*

A parasztság maga vette kézbe az *összes* agrárviszonyokat, az *egész* földet. *Akkor* megvalósul a *nacionalizálás.*

A termelőerők óriási mérvű növekedése — az egész falusi értelmiséget, minden műszaki ismeretet ráállítanak a mezőgazdasági termelés fellendítésére, a béklyóktól való megszabadítására (kultúrabarátok, narodnyikok etc. etc.)... A **kapitalista** haladás hatalmas arányú fejlődése . . .

Háború: *az erőd* folyvást gazdát cserél. Vagy a burzsoázia dönti meg a proletariátus és a parasztság forradalmi diktatúráját, vagy ez a diktatúra lángragyújtja Európát, és akkor . . ?

Ha marxista módra vitatjuk meg a forradalmi diktatúra kérdését, *az osztályok harcának* elemzésére kell visszavezetni.

Ergo, milyen fő társadalmi erőkkel kell számolni? Ordre de bataille*?

(α) bürokrata-katonai-udvari elemek az önkényuralom *mellett, plusz* a legsötétebb népelemek (gyorsan bomló konglomerátum, amely tegnap még igen erős volt, de holnap már erőtlen). (Dinasztikus etc. küzdelmek ezen belül elkerülhetetlenek.)

igen nagyfokú szervezettség, maximum

(β) többé-kevésbbé nagy, mérsékelt liberális burzsoázia.

(Ide sorolom a liberális földbirtokosokat, a nagy pénzembereket, a kereskedőket, a gyárosokat etc. etc. Ezek = ∑ a burzsoá ország uralkodóinak gazdái. „Mindenhatók".)

igen könnyű a szervezés

A frakciók közötti összeütközések elkerülhetetlenek, — de már most is mindnyájan az alkotmány mellett szállnak síkra, holnap pedig méginkább.

* — Csatarend, az erők elrendezése a harchoz. — *Szerk.*

Rengeteg eszmei vezére van, — főleg hivatalnokok, földbirtokosok, ujságírók.

(γ) Kispolgári és paraszti réteg. Tíz- és tízmilliók.

A par excellence* „nép"

minimális szervezettség	A legnagyobb sötétség, szervezetlenség.

A legkilátástalanabb helyzet, a legtöbb *közvetlen* haszon a forradalomból. A leginkább állhatatlan réteg (ma a forradalomért, holnap, helyzetének jelentéktelen javulása után a rendért).

A demokrácia. Eszmei vezérek — igen sok demokratikus értelmiségi. A „típus" a szociálforradalmár.

(δ) a proletariátus.

igen nagyfokú szervezettség, fegyelem

Forradalmi. A kispolgárság iránti kritikus viszonya. *Kevesebb* eszmei vezére van, mint az összes többinek, *csak* a szociáldemokrata értelmiségiek és a művelt szociáldemokrata munkások. Az előzőhöz képest számbelileg sokkal gyengébb, de sokkal nagyobb a Kampffähigkeit**.

A harc tárgya = a *köztársaság* (ideértve az *összes* demokratikus szabadságjogokat, **a minimális programmot** és a komoly szociális reformokat).

---

* — tulajdonképpeni. — *Szerk.*
** — harcképesség. — *Szerk.*

α — teljesen ellene van.
β — az alkotmány *mellett*, a köztársaság *ellen* ($^1/_2$—$^1/_2$). ((Az alkudozás elemei.))
γ — forradalmi helyzetben (nem tartósan) a köztársaság mellett van ((nem kitartó harci elemek)).
δ — teljes egészében a köztársaság *mellett* van.

A megírás ideje: 1905 június—július.

Először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik" V. köt. 1926.

A PROLETARIÁTUS HARCOL, A BURZSOÁZIA MEGALÁZKODIK

Felkelés és fegyveres barikádharc Lodzban, — vérfürdő Ivanovo-Voznyeszenszkben, — általános sztrájkok és munkásmészárlás Varsóban és Odesszában, — a zemsztvo-küldöttség komédiájának szégyenletes vége, — ezek az elmúlt hét legfontosabb politikai eseményei. Ha ehhez még hozzátesszük a mai (június 28 (15)) genfi ujságok híreit, melyek szerint Harkov kormányzóság lebegyinszki járásában fellázadtak a parasztok, öt uradalmat leromboltak, és katonaságot küldtek ki ellenük, akkor ennek az egy hétnek az eseményeiben elénk tárul az összes főbb társadalmi erők jellege, mely oly nyiltan és határozottan mutatkozik meg most a forradalom idején.

A proletariátus szüntelenül forrong, különösen január 9-e óta, egy pillanatra sem hagyja nyugton az ellenséget, főképpen sztrájkok formájában támad, tartózkodik attól, hogy közvetlenül összeütközzék a cárizmus fegyveres erejével, felkészíti erejét a nagy, döntő ütközetre. A legfejlettebb iparvidékeken, ahol a munkások politikailag a legfelkészültebbek, ahol a gazdasági és az általános politikai elnyomáshoz még hozzájárul a nemzeti elnyomás is, a cári rendőrség és a cári katonaság különösen kihívóan viselkedik, egyenesen provokálja a munkásokat. És a munkások, még azok is, akik nem készültek fel a harcra, akik eleinte csupán védekezésre szorítkoztak, újra példát mutatnak — a többi közt a lodzi proletárok — a forradalmi lelkesedésből és hősiességből, és megmutatják a harc legfejlettebb formáit is. Fegyverzetük még gyenge, túlságosan is gyenge, felkelésük még mindig csak részleges, el van szakadva az általános mozgalomtól, de mégis előre

lépnek egyet, hallatlan gyorsasággal építik a barikádok tucatjait a város utcáin, komoly veszteségeket okoznak a cári csapatoknak, elkeseredetten védekeznek az egyes házakban. A fegyveres felkelés terjedelmében is, mélységében is növekszik. A cári hóhérok újabb áldozatai — Lodzban megöltek és megsebesítettek vagy 2 000 embert — lángoló gyűlöletre tüzelik a lakosság újabb tíz- és százezreit az átkozott önkényuralom ellen. Az újabb fegyveres ütközetek mind világosabban mutatják, hogy a nép döntő fegyveres harca a cárizmus fegyveres erői ellen elkerülhetetlen. Az egyes felcsapó lángokból mindjobban kirajzolódik az egész Oroszországra kiterjedő tűzvész képe. A proletárharc átcsap a legelmaradottabb vidékekre is, és a cár poroszlói a forradalom javára buzgólkodnak, mikor a gazdasági összeütközéseket politikaiakká változtatják, a saját sorsukon értetve meg a munkásokkal mindenütt, hogy feltétlenül meg kell dönteni az önkényuralmat, s ezáltal a népi felkelés jövendő hőseit és harcosait nevelik belőlük.

Fegyveres népi felkelés, — ehhez a jelszóhoz, amelyet olyan határozottan adott ki a proletariátus pártja, nevezetesen az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt III. kongresszusa, mind közelebb visz bennünket az események sodra, a mind jobban terjeszkedő és mind hevesebbé váló forradalmi mozgalom ösztönös folyamata. Szűnjön meg hát minél előbb minden ingadozás és kétség, ismerje fel minél előbb mindenki, mennyire esztelen és méltatlan dolog ma mellébeszéléssel kibújni annak a halaszthatatlan feladatnak teljesítése alól, hogy minden erőnkből készüljünk a fegyveres felkelésre, mennyire veszélyes a késlekedés és milyen égetően szükséges a mindenfelé fellobbanó részleges felkelések egyesítése és összefogása. E fellángolások külön-külön mind erőtlenek. A cári kormány szervezett ereje a felkelőket, egyiket a másik után, eltaposhatja, ha a mozgalom továbbra is ösztönös lassúsággal harapódzik városról városra, kerületről kerületre. Ezek a fellángolások azonban, ha egyesítik őket, olyan hatalmas forradalmi tűzoszloppá folyhatnak össze, amely előtt a világon semmiféle erő nem tud megállni. És ez az egyesülés folyik, halad ezer és ezer úton, amelyeket nem ismerünk,

még csak nem is gyanítunk. A nép ezekben az egyes fellángolásokban és összeütközésekben tanulja a forradalmat, — a mi dolgunk csak az, hogy ne maradjunk el a helyzet feladataitól, hogy képesek legyünk mindig megmutatni a harc következő, magasabb fokát, s levonjuk a mult és a jelen tapasztalatait és útmutatásait, mind bátrabban és mind erőteljesebben buzdítsuk a munkásokat és parasztokat előre és mindig csak előre a nép teljes győzelme, annak az önkényuralmi bandának teljes megsemmisítése felé, amely a halálraítélt kétségbeesésével hadakozik most.

Hányszor akadtak a szociáldemokrácia soraiban, különösen az intellektuel szárnyon olyanok, akik lebecsülték a mozgalom feladatait, gyávaságukban elvesztették a munkásosztály forradalmi energiájába vetett hitüket. Némelyek még ma is úgy gondolkodnak, hogy mivel a demokratikus forradalom társadalmi-gazdasági jellegét tekintve polgári forradalom, a proletariátusnak nem kell arra törekednie, hogy vezetőszerepet játsszék benne, hogy a legerélyesebben részt vegyen benne, hogy kitűzze a cári hatalom megdöntésének és az ideiglenes forradalmi kormány megalakításának haladó jelszavait. Az események ezeket az elmaradt embereket is megtanítják. Az események igazolják a marxizmus forradalmi elméletéből levont harcos következtetéseket. A demokratikus forradalom burzsoá jellege nem jelenti azt, hogy csak a burzsoázia számára lehet előnyös. Ellenkezőleg, leginkább a proletariátusnak és a parasztságnak hasznos és szükséges. Az események mind világosabban mutatják, hogy a teljes szabadságért, a köztársaságért csak a proletariátus képes elszántan harcolni, szemben a burzsoázia megbízhatatlanságával és állhatatlanságával. A proletariátus képes az egész nép élére állni, meg tudja nyerni magának a parasztságot, mely az önkényuralomtól csak elnyomást és erőszakot, a nép burzsoá barátaitól pedig csak hitszegést és árulást várhat. A proletariátus, már abból a helyzetből kifolyólag is, melyet mint osztály a modern társadalomban elfoglal, képes minden más osztálynál előbb megérteni, hogy a nagy történelmi kérdéseket végső fokon csak az erő dönti el, hogy a szabadság nem érhető el nagy áldozatok

nélkül, hogy a cárizmus fegyveres ellenállását fegyveresen kell megtörni és elfojtani. Máskép nem érjük meg a szabadságot, máskép Oroszországra Törökország sorsa vár, a hosszú, gyötrelmes hanyatlás és bomlás, amely különösen gyötrelmes a nép dolgozó és kizsákmányolt tömegei számára. A burzsoázia ám csak alázkodjon meg, alacsonyítsa le magát, alkudozzon és kolduljon alamizsnát, s törekedjen a szabadság nyomorúságos paródiájára. A proletariátus harcolni fog, magával viszi a megcsúfolt, meggyötört parasztságot, melyet a legocsmányabb, legelviselhetetlenebb jobbágyi sors sujt, s ki fogja vívni a teljes szabadságot, amelyet csakis a forradalmi hatalomra támaszkodó felfegyverzett nép képes megvédeni.

A szociáldemokrácia nem forró fejjel adta ki a felkelés jelszavát. A szociáldemokrácia mindig harcolt és mindig harcolni fog a forradalmi frázis ellen, mindig követelni fogja az erők józan számbavételét és a helyzet elemzését. A szociáldemokrácia már 1902 óta beszél a felkelés előkészítéséről, és sohasem tévesztette össze ezt az előkészítést lázadások értelmetlen rendezésével, hiszen meddő erőpazarlás lenne, ha mesterségesen rendeznénk ilyeneket. S a munkáspárt csak most, január 9-e után, tűzte napirendre a felkelés jelszavát, miután felismerte, hogy a felkelés szükségszerű és a felkelésre való felkészülés halaszthatatlan. Az önkényuralom maga tette ezt a jelszót a munkásmozgalom gyakorlati jelszavává. Az önkényuralom adta az első nagyarányú és tömeges leckéket a polgárháborúból. Ez a háború megindult és mind szélesebb keretek közt, mind élesebb formában folytatódik. Nekünk csak le kell szűrnünk tanulságait, meg kell magyaráznunk a „polgárháború" szó nagy értelmét, le kell vonnunk a gyakorlati következtetéseket e háború egyes ütközeteiből, meg kell szerveznünk az erőket, közvetlenül és haladéktalanul mindazt elő kell készítenünk, ami egy igazi háborúhoz szükséges.

A szociáldemokrácia nem fél szembenézni az igazsággal. Ismeri a burzsoázia áruló természetét. Tudja, hogy nem megnyugvást, nem békét hoz majd a munkásnak a szabadság, hanem új, még hatalmasabb harcot, amely már a szocializmusért, a szabadság mostani burzsoá barátai ellen fog folyni. De mégis — és éppen ezért — a szabad-

ságra múlhatatlanul szükségük van a munkásoknak, a szabadság nekik még jobban kell, mint bárki másnak. A teljes szabadságért, a demokratikus köztársaságért a nép élén harcolni csak a munkások tudnak, és ők harcolni is fognak érte életre-halálra.

Kétségtelen, hogy a nép még igen tudatlan és elmaradott, még rengeteget kell dolgoznunk a munkások öntudatának kifejlesztésén, a parasztságról nem is beszélve. De nézzék, milyen gyorsan egyenesíti ki derekát a tegnapi rabszolga, hogy csillog a szabadság tüze még a félig kialudt szemekben is. Tekintsenek a parasztmozgalomra. Szétforgácsolt, öntudatlan ez a mozgalom, méreteiről és jellegéről az igazságnak csak morzsáit ismerjük. De azt biztosan tudjuk, hogy az öntudatos munkás és a harcrakelő paraszt szót ért majd egymással, hogy minden fénysugár mind szorosabban fűzi össze őket a szabadságért való harcra, hogy akkor majd nem engedik át a hitványul gyáva, önző burzsoázia és a földesurak kezébe a *saját* forradalmukat, azt a demokratikus forradalmat, amelytől megkaphatják a földet és a szabadságot, megkaphatják a dolgozók életének a burzsoá társadalomban elképzelhető minden könnyítését a szocializmusért vívott további harchoz. Ott van például a központi iparvidék. Régen volt-e, mikor még úgy tűnt fel, hogy mély álomba merült, mikor azt hittük, hogy ott csak részleges, elaprózott, jelentéktelen szakmai mozgalom lehetséges? S közben ott már kirobbant az általános sztrájk. Tíz- és százezrek keltek és kelnek fel. Hallatlanul erősödik a politikai agitáció. Az ottani munkások persze még messze vannak a hős Lengyelország hős proletariátusától, de a cári kormány gyorsan felvilágosítja, gyorsan rákényszeríti őket, hogy „utólérjék Lengyelországot".

Nem, nem álom az egész nép fegyveres felkelése. Nem hiú ábránd a proletariátus és a parasztság teljes győzelmének gondolata a mostani demokratikus forradalomban. És milyen hatalmas távlatokat nyit meg ez a győzelem az európai proletariátus előtt, amelyet a boldogságra irányuló törekvésében már hosszú évek óta mesterségesen visszatart a katonai és a földesúri reakció! Az oroszországi demokratikus forradalom győzelme jeladás lesz a szo-

cialista forradalom megkezdésére, testvéreinknek, az egész világ öntudatos proletárjainak új győzelmére.

Mily undorítóan nyomorúságosnak tűnik fel a proletariátus hatalmas és hősi küzdelme mellett a zemsztvoképviselők és az „oszvobozsgyenyisták" alattvalói hűségtől áthatott szereplése II. Miklós hírhedt fogadásán. A komédiások elnyerték méltó büntetésüket. Még meg sem száradt a tinta, amellyel megírták szolgaian repeső beszámolóikat a cár kegyes szavairól, máris megvilágosodott e szavak igazi értelme a további fejleményekben. A cenzúra dühöng. A „Rusz"[132] című ujságot már egy igen-igen szerény felirat közléséért betiltották. A rendőr-diktatúra, Trepovval az élén, teljes pompájában virágzik. A cár szavait hivatalosan úgy magyarázzák, hogy a cár a népképviselők *tanácskozó* gyűlését ígérte meg, s érintetlenül fenn akarja tartani az ősi és „sajátos" abszolutizmust!

Mescserszkij herceg a „Grazsdanyin"-ban helyesen ítélte meg a küldöttség fogadását. Miklósnak sikerült donner le change a zemsztvósokat és liberálisokat — írta. Miklósnak sikerült az *orruknál fogva vezetni őket!*

Szent igaz! A zemsztvo-képviselők és az oszvobozsgyenyisták vezéreit orruknál fogva vezették. Úgy kell nekik. Érdemeik szerint bűnhődtek csúszás-mászásukért, az alkotmányra vonatkozó igazi határozataik és gondolataik eltitkolásáért, azért, mert aljasul hallgattak és nem válaszoltak a cár jezsuita beszédére. Egyre csak alkudoztak és alkudoznak, hogy kikunyerálják a szabadságnak a burzsoázia számára „veszélytelen" paródiáját. Sipov Buliginnal alkuszik, Trubeckoj Sipovval alkuszik, Petrunkevics és Rogyicsev Trubeckojjal alkuszik, Sztruve Petrunkeviccsel és Rogyicsevvel alkuszik. Alkudoznak és „átmenetileg" megegyeznek a zemsztvo-küldöttség merőben sipovi progammjában. Jól feleltek ezeknek a szatócsoknak... a katonacsizma rúgásával.

Vajjon az orosz burzsoá „oszvobozsgyenyizmus" vezéreinek ez a megszégyenítése sem jelenti még a vég kezdetét? Vajjon azok, akik tudnak őszinte és becsületes *demokraták* lenni, még most sem fordulnak el ettől a hírhedt „alkotmányos demokrata párttól"? Hát nem értik meg, hogy menthetetlenül meggyalázzák önmagukat és elárulják a

forradalom ügyét, ha azt a „pártot“ támogatják, amelynek „zemsztvo-frakciója“ térdre borul az önkényuralom előtt, a „Felszabadulás Szövetsége“ pedig a zemsztvo-frakció előtt borul térdre?

Üdvözöljük a zemsztvo-küldöttség fináléját! Az álarc lehullott! Válasszatok, földbirtokos és burzsoá urak. Válasszatok urak, művelt emberek és mindenféle „szövetségek“ tagjai. A forradalomért vagy az ellenforradalomért? A szabadságért vagy a szabadság ellen? Aki valóban demokrata akar lenni, annak harcolnia kell, annak szakítania kell a hasoncsúszókkal és az árulókkal, annak becsületes pártot kell teremtenie, amely becsüli magát és meggyőződéseit, annak határozottan és visszavonhatatlanul a fegyveres felkelés mellé kell állnia. Aki pedig folytatni akarja a diplomatizálást, az elhallgatások játékát, aki alkudozni és hasoncsúszni akar, üres fenyegetésekkel akar dobálózni, melyekben senki sem hisz, és aki elragadtatással akarja fogadni az isteni uralkodótól az elöljárói hely felkínálását, az méltó arra, hogy a szabadság hívei általános megvetéssel nyilvánosan megbélyegezzék.

Le a szabadság burzsoá árulóival!

Éljen a forradalmi proletariátus! Éljen a fegyveres felkelés a teljes szabadságért, a köztársaságért, a proletariátus és a parasztság legéletbevágóbb és legfőbb érdekeiért!

„Proletarij“ 6. sz.
1905 július 3 (június 20).

A HARMADIK LÉPÉS HÁTRA

Az OSzDMP III. kongresszusának határozataiból valamennyi elvtársunk tudja, milyennek kell lennie az úgynevezett kisebbséghez vagy újiszkrásokhoz való elvi és szervezeti viszonyunknak. A III. kongresszus kimondta, hogy eszmei harcot kell vívnunk az „ökonomizmus" maradványai ellen, de kijelentette, hogy a kisebbség hívei beléphetnek a párt szervezeteibe azzal a feltétellel, ha elismerik a párt kongresszusait és alávetik magukat a pártfegyelemnek. A „kisebbség" összes csoportjait a párton kívül állóknak kell tekinteni, ha ezt a feltételt nem teljesítik; ebben az esetben azonban természetesen megengedhető, hogy a Központi Bizottság és a helyi bizottságok saját belátásuk szerint gyakorlati *egyességet* kössenek velük ugyanolyan elvek alapján, mint a Bunddal stb.

Ezidőszerint az elvtársakkal most mindössze néhány hírt közölhetünk a párttól elszakadt kisebbség külföldi részéről. A Központi Bizottság nyomban a kongresszus után levelet írt a „Ligának" is meg a technikai részleg és a pártpénztár vezetőjének is; az előbbit arra kérte, hogy foglaljon állást a III. kongresszus tekintetében, az utóbbit pedig arra, hogy adja át a párt vagyonát a Központi Bizottságnak. Válasz egyik levélre sem érkezett. Az újiszkrások nem átallották az egész párt nevében használni a párt nyomdáját és raktárát, nem átallottak pénzt felvenni a német szociáldemokráciától és általában a külföldtől, de nem hajlandók számot adni a pártnak arról, hogy mire használták fel a párt vagyonát és mire költötték a párt pénzét. Ehhez a magatartáshoz véleményünk szerint felesleges minden kommentár.

A III. kongresszusról szóló cikkben („Proletarij", 1. sz.*) kifejeztük azt az óhajunkat, hogy a párt elszakadt része legalább minél hamarább szerveződjön minél zártabb egységgé; akkor könnyebb lesz egyes esetekben megegyezésre jutni vele és világosabb lesz a jövendő egység útja. Sajnos, ez a kívánságunk is jóformán teljesületlen maradt. Most hozták nyilvánosságra a kisebbség „konferenciájának" határozatait (lásd „A pártmunkások első országos konferenciája" című rendkívül érdekes brosúrát, amely az „Iszkra" 100. számának különmellékleteként jelent meg, valamint az „Iszkra" 100. számát). Nyomatékosan ajánljuk az összes pártszervezeteknek, hogy ismerkedjenek meg ezzel a brosúrával, mert el sem tudnánk képzelni ennél jobb anyagot a párt elszakadt része elleni eszmei harchoz. Ezek a határozatok elárulják, hogy a kisebbség teljesen képtelen megszervezni még saját híveit is. Még saját konferenciájukat sem tudták összehívni; konferenciájukat mi hívtuk össze — a Többségi Bizottságok Irodája és a Központi Bizottság, akik meghirdettük a III. kongresszus összehívását. A mensevik szervezetek küldöttei szervezeteik megbízásából kongresszusra utaztak, s egy konferenciára pottyantak be! A konferencia határozatilag kimondta, hogy nem ismeri el a III. kongresszus határozatait — és érvényteleníti a pártnak a II. kongresszuson elfogadott szervezeti szabályzatát! A konferencia nem alakulhatott meg mint kongresszus, — határozatai egy *tanácskozó* jellegű gyűlés határozatai, amelyeket minden egyes szervezettel jóvá kell hagyatni. A konferencia részvevőinek nincs teljes névsora, nincsenek jegyzőkönyvek sem. A kisebbség szervezetei tehát csak igennel vagy nemmel felelhetnek arra a kérdésre, hogy elismerik-e ezt vagy azt a határozatot. Ilymódon akkor fognak szavazni, amikor már nem változtathatnak a határozatok szövegén és a szavazók nem ismerik a határozatok feletti vita menetét. Hogyan fogják összeadni ezeket a szavazatokat, amelyek eltérhetnek egymástól, amennyiben egyik jóváhagyja a határozat egyik felét, megváltoztatja a másikat, annak allah a megmondhatója. A nemzetközi szociál-

* Lásd ebben a kötetben 448—449. old. — *Szerk.*

demokráciában általában szokásos demokratikus képviseleti elvvel ellentétben a bonapartista népszavazás elvével van itt dolgunk. Nálunk teljesjogú szervezetek demokratikusan megválasztott és beszámolásra kötelezett küldöttei tanácskoznak és döntenek. Náluk képviselők plusz vendégek tanácskoznak és javasolnak, a teljesjogú szervezetek pedig utólag mondanak rá igent vagy nemet. Nehezen tudnánk elképzelni olyan rendszert, amely ennél jobban dezorganizálhatná a szociáldemokratákat. A népszavazásnak ez a rendszere gyakorlatilag mindig komédiává fajul.

Az a 13 paragrafusból álló „szervezeti szabályzat", amelyet a konferencián megszavaztak, valóságos gyöngyszem a maga nemében. Felépítenek egy hatemeletes pártépületet a következő sorrendben alulról felfelé: 1) vezető kollektíva, 2) bizottság, 3) területi kongresszus, 4) területi bizottság, 5) konferencia és 6) végrehajtó bizottság. Általában az alsóbbfokú testület választja a felsőbbet. De a vezető kollektíva és a bizottság viszonyát nem a választási elv szabja meg, hanem a „megegyezés" elve, ahogy az újiszkrások hiszik, illetve a „zűrzavar" elve, ahogy mi látjuk. Egyrészt a bizottság a kerületi bizottságok összes tagjaival meg „a lakosság sajátos rétegei közt működő csoportok" minden tagjával együtt teljes egészében benne van a vezető kollektívában. Másrészt „a kerületi bizottságnak tagja a bizottság egy képviselője is"!! Egyrészt minden lényeges döntésnek a vezető kollektívától kell kiindulnia, másrészt rendkívüli esetekben a bizottság önállóan cselekszik, „még mielőtt megkérdezné (!) a kerületi bizottságokat". Harmadrészt „a bizottságnak szabályos időközönként be kell számolnia működéséről a kerületi bizottságoknak". Ha a kerületi bizottságok tagjainak többsége bizalmatlanságát fejezi ki a bizottsággal szemben, a bizottságot újjászervezik „a területi bizottság és a kerületi bizottságok kölcsönös megegyezése alapján". Más pártszervezeteknek (többek között a kerületi bizottságoknak) sem jogait, sem összetételét nem határozzák meg. A párttagság fogalmát, amely miatt a mensevikek elvi szempontból harcoltak a II. kongresszuson, teljesen elvetették! Eddig az egy és ugyanazon szervezetnek vagy

pártnak a programm és a taktika valamennyi lényeges kérdésében egyetértő tagjai közti „megegyezés" elvét anarchista elvnek tekintették. A szociáldemokraták ilyen esetben a világon mindenütt azt az elvet alkalmazták és alkalmazzák ma is, hogy a kisebbség aláveti magát a többségnek. Az újiszkrások hervadhatatlan példát akarnak mutatni a világnak arról, hogyan keverhető össze e két elv a „legköltőibb" rendetlenségben. Nemrégiben valahogy elénk került egy példánya egy német lapnak, amelynek ez a jelszava: „Weder Autorität noch Majorität" — „sem tekintély, sem többség". Ezt az elvet egy tőről metszették az újiszkrás folyamat-szervezettel. Ez a lap a német anarchisták lapja, a „Der Anarchist"*.

A központ („az egész pártmunkát összefogó szerv") választásában az újiszkrások a közvetlen választással szemben előnyben részesítik a közvetett, elektorok révén történő választást. A végrehajtó bizottságot nem közvetlenül a vezető kollektívák képviselői, hanem *négyfordulós* választások útján választják meg! Hogy honnan támadt hirtelen ez az ellenszenv a közvetlen választással szemben — allah a megmondhatója. Egyesek már szinte azt hiszik: csak nem hatott máris az újiszkrásokra Sztruve úr példája, aki a felsőház számára általános, de nem közvetlen választásokat óhajt bevezetni? Hogy miként fogják lebonyolítani ezeket a négyfordulós választásokat, annak szintén csak allah a megmondhatója, mert a „szervezeti szabályzatban" egy árva szó sincs róla.

Magától értetődik, hogy ezt a szervezeti szabályzatot, amelynek az ékességeit ezzel még korántsem merítettük ki, nevetséges lenne komolyan venni. Sohasem fogják alkalmazni ezt a szabályzatot. Még ha sikerül is felépíteniük ezt a hatemeletes ekhósszekeret, akkor sem tud elmozdulni a helyéről. Ez a szervezeti szabályzat nem is gyakorlati, hanem elvi szempontból jelentős. Pompás, párját ritkító illusztrációja ez a hírhedt „folyamat-szervezet" elméletnek. Ezek után még a vaknak is látnia kell, hogy a folyamat-szervezet nem egyéb, mint maga a bomlasztás. A mensevikek eddig csak ellenlábasaikat,

* — „Az Anarchista". — *Szerk.*

a II. kongresszust és a II. kongresszus által létrehozott szerveket igyekeztek bomlasztani. Most saját elvbarátaikat akarják dezorganizálni. Ezzel aztán igazán elvvé avatják a bomlasztást.

Nem meglepő, hogy a mensevikek azzal kezdték, hogy megszegték saját szervezeti szabályzatukat. Oroszországot semmiféle területekre sem osztották fel. Semmiféle végrehajtó bizottságot nem választottak, még előzetesen, a bizottságok és a szervezetek jóváhagyásáig sem. A konferencia választott egy szervező bizottságot, ami nem is szerepel a szervezeti szabályzatban, és különleges megbízásokat adott neki! Most még ideiglenes és alkalmi egyezségeket is szörnyű nehéz kötnünk a mensevikekkel, mert ennek a Szervező Bizottságnak nincs semilyen hivatalos pozíciója és lépéseinek semilyen szempontból nem lehet döntő jelentőségük. Aki a mensevikektől akar valamit, annak érintkezésbe kell lépnie külön-külön minden szervezetükkel, sőt minden „pán"-nal, aki azt mondhatja: — „nie pozwalam!".

Végül különösen meghökkentő, hogy a pártlapokról és általában a pártirodalomról teljesen hallgat a kisebbség „szervezeti szabályzata". Lapok most is vannak („Iszkra", „Szocial-Demokrat"[133]) és lesznek is, de a konferencián elfogadott „szervezeti szabályzat" *semilyen* kapcsolatot nem szab meg köztük és a párt között. Ez hihetetlen, de tény. Írók — a párton kívül, a párt felett. Semmiféle ellenőrzés, semmiféle beszámolás, semilyen anyagi függőség. Arra hasonlít ez, ami a francia szocialisták opportunizmusának legsötétebb napjaiban volt: külön a párt és külön az írók. Ebből a szempontból talán nem is véletlen a konferencia itt következő határozata. Határozat a *párt-* (?) irodalomról: „A konferencia szükségesnek tartja, hogy 1) a Szervező Bizottság tegyen lépéseket olyan irányban, hogy a párt íróinak nagyobb lehetőségük legyen a legális sajtóban harcolni a párt elméleti elveiért." Szinte kicsinyített mása a mensevik szervezetnek: senkinek sem felelős és „független", le nem váltható és le nem váltandó „párt-írók" csoportja. S mellettük egy bizottság, amely gondoskodik... a legális kiadásról!

Az ilyen típusú szervezetről nehéz komolyan beszélni.

Minél közelebb van a forradalom, minél közelebb van az a lehetőség, hogy a szociáldemokraták nyiltan felléphetnek a „legális" sajtóban, annál szigorúbban meg kell tartania a proletariátus pártjának azt az elvét, hogy a „párt-írók" feltétlenül felelősek a pártnak, függenek a párttól.

Ami a konferencia taktikai határozatait illeti, ezek remekül alátámasztják a III. kongresszus nyilatkozatát a szociáldemokráciának „az ökonomizmussal rokon" árnyalatairól, „a pártmunka lendületének fékezéséről". Arról már nem is beszélünk, milyen hihetetlenül felületesen szerkesztették meg ezeket a határozatokat, amelyek inkább odavetett gondolatokhoz, aforizmákhoz, sebtében papírra vetett elmefuttatásokhoz, piszkozat-töredékekhez hasonlítanak. E tekintetben csak „a «Felszabadulás Szövetségének» programmja" veheti fel a versenyt a konferencia határozataival. Nem egy párt legfelső szervének pontos, világos utasításai ezek, hanem ... egyes párt-írók tollpróbálgatásai.

Vegyék szemügyre e határozatok tartalmát. A felkelés égetően fontos kérdéséről szólva nem azt mondják, hogy a felkelés „szükségessé" vált, hogy meg kell magyarázni nemcsak politikai jelentőségét, hanem „gyakorlati és szervezési vonatkozásait" is, hogy ebből a célból „meg kell szervezni a proletariátust" és „külön csoportokat kell alakítani a szükséghez mérten" (a III. kongresszus határozata). Nem. Előbb azt mondják, hogy „kizárt dolog" a felkelésnek meghatározott időpontra való kitűzése és konspiratív szervezési eszközökkel való előkészítése, — aztán azt olvassuk, hogy az agitáció és a szervezés kiterjesztése esetén az ösztönös megmozdulásokat „tervszerű felkelésekké" lehet változtatni. S ennek a zagyvaságnak kellene eszmei vezetőül szolgálnia a proletariátus pártja számára! Az OSzDMP harmadik kongresszusa *megismétli és megerősíti* az összes régi igazságokat a propagandáról és az agitációról, az általános demokratikus mozgalomról stb., de *kiegészíti* őket még egy újabb feladattal, azzal, hogy meg kell szervezni a proletariátust a felkelésre, tisztázni kell az *új* harci módszerek, a szabadságért folyó elszánt harc „gyakorlati szervezési vonatkozásait". A konferencia csak általánosságban beszél „a felkelés előkészí-

téséről", csak a régi, ismert szólamokat ismételgeti az agitációról és a szervezésről, és nem szánja rá magát, hogy önállóan kijelöljön valamilyen új feladatot, nem tűz ki semilyen iránymutató jelszót arra vonatkozólag, hogy tovább kell menni egy lépéssel, s az általában vett előkészítésről, amelyről már 1902 óta beszélünk, át kell térni az ügy gyakorlati szervezeti megvalósítására. Szakasztott úgy, mint a régi ökonomisták. Amikor felmerültek a politikai harc új feladatai, hozzáláttak, hogy kisebbítsék, szakaszokra bontsák, alávessék őket a gazdasági harc feladatainak.

Nemcsak gazdasági harc, hanem politikai harc is, mégpedig a legszélesebbkörű és a legbátrabb formákban — mondták a forradalmi szociáldemokraták. A politikai agitáció legjobb eszköze a gazdasági harc — válaszolták az ökonomisták. Nemcsak általában propaganda és agitáció, mondják most a forradalmi szociáldemokraták, nemcsak a felkelés politikai jelentőségének tisztázása, hanem különleges csoportok alakítása is, a gyakorlati szervező munka haladéktalan megindítása is, „a legerélyesebb intézkedések a proletariátus felfegyverzésére". A tervszerű felkelés kizárt dolog, válaszolják az újiszkrások, ki kell terjeszteni az agitációt, erősíteni kell a szervezetet, elő kell készíteni az ösztönösnek tervszerűvé változtatását; csak ezen az alapon „hozható közelebb a felkelés pillanata", s „válhatnak többé-kevésbbé komoly jelentőségűvé a technikai harci előkészületek..."

Nekik még nincs „közel" a felkelés pillanata! Szerintük a gyakorlati előkészületek még csak „válhatnak" „többé-kevésbbé komoly jelentőségűvé"! Mi ez, ha nem a legtisztább uszálypolitika? Mi ez, ha nem annak a halaszthatatlan (a III. kongresszus véleménye szerint „halaszthatatlan") feladatnak a semmibevevése, amelynek teljesítéséért még szörnyen keveset tettünk? Hát nem éppúgy visszatáncolnak ezek az emberek a felkeléstől az agitációhoz, ahogy az ökonomisták visszatáncoltak a politikai harctól a munkáltatókkal és a kormánnyal folytatott gazdasági harchoz? Olvassák csak el, hogyan táncol vissza Sztruve úr az „Oszvobozsgyenyije" 71. számában a fegyveres felkelés jelszavától, hogyan vitatja a liberális

burzsoáziának ez a vezére a fegyveres felkelés elkerülhetetlenségét (340. old.), hogyan igyekszik kisebbíteni „a technikai értelemben vett forradalom" jelentőségét, hogyan *„mélyíti el"* a felkelés jelszavát a „társadalom-lélektani feltételekre" való utalással, hogyan cseréli fel ezt a jelszót „a tömegeknek a demokratikus átalakulás eszméivel való átitatása" jelszavával, — s meg fogják érteni, milyen mélységesen züllesztő hatással kell hogy legyen a proletariátusra az újiszkrások uszálypolitikája, s kinek a malmára hajtja ez a vizet.

A másik égető politikai kérdés: az ideiglenes forradalmi kormány kérdése. A III. kongresszus határozata világosan és félreérthetetlenül veti fel ezt a kérdést. Indokolás: harc a köztársaságért; a köztársaság csak a felkelés teljes győzelme esetén vívható ki; az ideiglenes forradalmi kormánynak kell összehívnia az alkotmányozó gyűlést a szabadság és a szabályszerű választás tényleges biztosítása végett; fel kell készülni a harcra a burzsoázia elien a forradalom vívmányainak megőrzéséért. A kongresszus következtetései és utasításai: a proletariátusnak meg kell magyarázni az ideiglenes forradalmi kormány szükségességét. A proletariátusnak ettől a kormánytól pontosan meghatározott dolgokat kell követelnie, mégpedig: az egész minimális programm végrehajtását. A szociáldemokraták részvétele a kormányban („felülről" jövő cselekvés) megengedhető; a határozat pontosan megmutatja e részvétel célját (kíméletlen harc az ellenforradalom ellen és a munkásosztály önálló érdekeinek megvédése). Éppen ilyen világosan jelöli meg a határozat a részvétel feltételeit is; a formai feltétel: szigorú pártellenőrzés; az anyagi feltétel, vagyis a részvétel célszerűségének feltétele: a szociáldemokrácia függetlenségének állandó őrzése, a szocialista forradalom feltételeinek előkészítése. Miután a határozat felsorolja a kormányban való részvételnek, a felülről jövő nyomásnak mint új, csak forradalmi korszakra jellemző tevékenységi formának a feltételeit, rámutat arra, hogy melyek a formái és mi a célja az állandó és minden esetben kötelező alulról jövő nyomásnak — annak a nyomásnak, amelyet a szociáldemokrácia vezette felfegyverzett proletariátus gyakorol az ideiglenes forra-

dalmi kormányra. Ez nagyjában és egészében hiánytalan válasz az *új* politikai kérdésre, s ez a válasz pontosan megmutatja az *új* harci formák jelentőségét, céljait, e harc programmját és e harci formák megengedhető voltának feltételeit.

És a konferencia határozata? Ez a határozat azzal a kirívóan *helytelen* állítással kezdődik, hogy „a forradalomnak a cárizmuson aratott döntő győzelmét" vagy az ideiglenes kormány megalakítása jelentheti, „vagy valamely képviseleti intézménynek a forradalmi kezdeményezése, amely a nép közvetlen forradalmi nyomásának engedve elhatározza az alkotmányozó nemzetgyűlés megszervezését".

Lehet és kell is taktikai útmutatásokat adni a pártnak a felkelés győzelme esetére is meg veresége esetére is, arra az esetre is, ha forradalmi úton hívnak össze egy valóban alkotmányozó gyűlést, meg arra az esetre is, ha a cár hívja össze a népképviseletnek valamiféle karikatúráját. De aki döntő győzelemnek nevezi azt, amiből a győzelemnek épp a döntő feltétele hiányzik, az megzavarja a forradalmi tudatot, nemhogy vezérelné. Bármilyen képviseleti intézmény „határozza el" bármilyen formában az alkotmányozó gyűlés megszervezését, ettől még épp olyan messze van a döntő győzelem, mint a szavaktól a tettek, mert a cári hatalom tartja kezében azt az erőt, amely megakadályozhatja, hogy a szavakat tettekre váltsák. Az újiszkrások határozata betűről betűre megegyezik a régi ökonomistáknak azzal az állításával, hogy a munkások döntő győzelme lehet vagy a nyolcórás munkanap kivívása, vagy az, hogy a kormány megadja nekik a tízórás munkanapot, amiről a munkások áttérnek majd a kilencórásra.

A konferencia elismétli a marxizmusnak a demokratikus forradalom polgári jellegére vonatkozó kétségbevonhatatlan tételeit, de szűken vagy helytelenül értelmezi őket. Ahelyett, hogy kiadnák a köztársaság harci jelszavát, leírják nekünk „a monarchista rend felszámolásának" folyamatát. Ahelyett, hogy megmutatnák a forradalom korszakában a proletár felkelés sikere esetén lehetséges és kötelező *új* harci módszernek, a „felülről" való cselekvés módszerének a feltételeit és feladatait, olyan tétellel

állnak elő, hogy „maradjunk meg a szélső forradalmi ellenzék pártjának". Ez a tétel igen jó a parlamenti harchoz, igen jó az alulról jövő cselekvéshez, de egyáltalán nem elég felkelés idején. Ilyen időkben az „ellenzéknek" az a feladata, hogy erőszakkal megdöntse a kormányt, ebben a kérdésben pedig a konferencia nem tudott iránymutató jelszót adni.

A konferencia határozata megengedhetőnek nyilvánítja a hatalom részleges és epizód jellegű „megragadását" egyes városokban és kerületekben, s ezzel elveti az új „Iszkrá"-nak azt az „elvét", hogy ha a burzsoáziával együtt résztveszünk az ideiglenes forradalmi kormányban, ezzel eláruljuk a proletariátust, ez millerandizmus stb. A részleges és epizód jellegű árulás is árulás. De ha a feladatot egyes városokra vagy kerületekre korlátozzák, ezzel még nem oldják meg azt, csupán megosztják a figyelmet, részekre bontják és ezzel összezavarják a kérdést. Végül a „forradalmi kommúnák" jelszava, amelyet a konferencia határozata kiad, annyira homályos, hogy üres frázishoz hasonlít, ellentétben ezzel a jelszóval: a proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrája.

Az újiszkrásoknak az ideiglenes forradalmi kormányról szóló határozata elejétől-végig ugyanabban a hibában szenved, mint a felkelésről hozott határozatuk: nem tudja meghatározni a jelenlegi helyzetből adódó új taktikai feladatokat, régi dolgokat ismételget, ahelyett hogy előre mutatna, nem ad iránymutató jelszót a demokratikus forradalom élenjáró osztályának, lebecsüli az élenjáró osztály tevékenységének feladatait és lendületét, lebecsüli forradalmi lelkesedését és forradalmi energiáját. Ennek a hibás taktikai irányvonalnak az a politikai tendenciája, hogy közelebb vigye az újiszkrásságot az oszvobozsgyenyizmushoz, átengedje a liberális burzsoáziának a demokratikus forradalom vezetője szerepét és a liberális burzsoázia puszta függelékévé változtassa a proletariátust.

Az említett legfőbb fogyatékosság kihat a konferencia többi, kevésbbé fontos határozatára is. Például a nyolcórás munkanap forradalmi úton való megvalósításának jelszava helyett (a III. kongresszus határozata) csupán

a régi, ma már teljesen elégtelen jelszót adják ki, mégpedig hogy agitálni kell a nyolcórás munkanapnak törvényhozás útján való bevezetéséért. A forradalmi parasztbizottságok haladéktalan megszervezése helyett csupán azt ajánlják, hogy az alkotmányozó gyűléstől követelni kell ezek megalakítását. Ehelyett a jelszó helyett: harc a burzsoázia szabadságmozgalmának következetlensége, korlátoltsága és elégtelensége ellen mindenütt, ahol megnyilvánulnak ezek a tulajdonságai (a III. kongresszus határozata), a konferencia határozata megismétli Sztarover hibáját és ezt az agyrémnek beillő feladatot tűzi ki: keressük meg a „lakmusz-papírt", soroljuk fel azokat a „pontokat", amelyeknek a teljesítése lehetővé teszi, hogy a burzsoá demokratát a nép nem-képmutató barátjának nevezzük. Az újiszkrás határozat „pontjairól" természetesen nyomban kiderül, hogy hiányosak. Nem tartalmazzák a köztársaság jelszavát. Kiderül, hogy olyanféle demokratikus csoport is megfelel ezeknek a „pontoknak", mint az „Oroszországi Felszabadító Szövetség" („Proletarij", 4. sz.*), noha valójában nincs semmi biztosíték arra, hogy ebben a csoportban ne oszvobozsgyenyisták kerüljenek túlsúlyba.

Magától értetődik, hogy egy ujságcikkben csak egészen általános vonásokban és röviden vázolhattuk azt a fő hibát, amely az újiszkrásságnak a konferencia határozataiban kifejeződött egész taktikai irányvonalát jellemzi. Amilyen komolytalan a „folyamat-szervezetük", olyan komolyak és fontosak a párt számára taktikájuk hibás tendenciái. Ezért ezeket a tendenciákat részletesen elemezni fogjuk egy külön brosúrában, amely már nyomás alatt van és a legrövidebb időn belül meg fog jelenni[134].

„Proletarij" 6. sz.
1905 július 3 (június 20).

---

* Lásd ebben a kötetben 506—518. old. — *Szerk.*

A NEMZETKÖZI SZOCIALISTA IRODÁNAK

Kedves polgártársak!

A „Proletarij" szerkesztősége ma táviratot kapott Berlinből. Egy elvtárs arra kér bennünket, hozzuk tudomására a Nemzetközi Irodának, hogy egy magánjellegű távirat szerint, amely a „Berliner Tageblatt"-hoz érkezett, az orosz kormány arra kérte a hatalmakat, küldjék őrhajóikat Konstantinápolyból Odesszába, hogy segítsenek neki a rend helyreállításában.

Könnyen lehetséges, hogy az orosz kormány, mivel nem bízik többé saját tengeri haderejében, az európai államok hadihajóit próbálja arra késztetni, hogy harcoljanak az orosz forradalom ellen az Odesszában *lakó* külföldiek védelmének ürügyén.

Tehát fennáll az a nagy veszély, hogy az európai népekkel az orosz szabadság hóhérainak szerepét akarják eljátszatni. Ezért arra kérjük Önöket, kedves polgártársak, tárgyalják meg ezt a kérdést és keressenek módot arra, hogy elhárítsák ezt a lehetőséget. Talán jó lenne, ha a Nemzetközi Szocialista Iroda nevében felhívást intéznének a világ munkásaihoz. Ebben a felhívásban hangsúlyozni kellene, hogy Oroszországban nem a csőcselék lázong, hanem forradalom van, harc a szabadságért, s ennek a harcnak az a célja, hogy összehívják az alkotmányozó gyűlést, amit az összes haladó pártok követelnek, s kiváltképpen az OSzDMP. Talán egy ilyen felhívás, amelyet minden nyelvre lefordítanának, a világ minden szocialista lapjában közölnének, s amelyet minden rendelkezésre álló eszközzel terjesztenénk, befolyásolhatja a

közvéleményt és meghiúsíthatja az orosz kormánynak a szabadságra nézve végzetes terveit.

Reméljük, hogy közölni fogják velünk véleményüket.

Fogadják, kedves polgártársak, testvéri üdvözletünket.

Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt
Központi Bizottsága nevében

N. Lenin (Vl. Uljanov)

A megírás ideje: 1905 június 21 (július 4).

Először megjelent:
„Le Peuple" („A nép") 33. sz. 1924 február 2.

OROSZORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA MUNKÁSPÁRT

Világ proletárjai egyesüljetek!

HÁROM ALKOTMÁNY, AVAGY AZ ÁLLAM FELÉPÍTÉSÉNEK HÁROM FORMÁJA

Mit akarnak a rendőrök és a hivatalnokok?	Mit akarnak a legliberálisabb burzsoák (az oszvobozsgyenyisták, vagy az alkotmányos demokrata párt)?	Mit akarnak az öntudatos munkások (a szociáldemokraták)?
— Abszolút monarchiát.	— Alkotmányos monarchiát.	— Demokratikus köztársaságot.

MIT JELENT AZ ÁLLAM FELÉPÍTÉSÉNEK EZ A HÁROM FORMÁJA?

ABSZOLÚT MONARCHIA	ALKOTMÁNYOS MONARCHIA	DEMOKRATIKUS KÖZTÁRSASÁG
1. A cár: abszolút uralkodó.	1. A cár: alkotmányos uralkodó.	1. Semmiféle cár.
2. Államtanács (a cár által kinevezett hivatalnokok).	2. Népképviselők felsőháza (nem közvetlen, nem egészen egyenlő és nem egészen általános választás).	2. Semmiféle felsőház.

3. Állami duma vagy népképviselők tanácskozó kamarája (nem közvetlen, nem egyenlő és nem általános választás).	3. Alsóház (általános, közvetlen, egyenlő és titkos választás).	3. Egyetlen köztársasági kamara (általános, közvetlen, egyenlő és titkos választás).

MIT JELENTENEK AZ ÁLLAM FELÉPÍTÉSÉNEK E FORMÁI?

ABSZOLÚT MONARCHIA	ALKOTMÁNYOS MONARCHIA	DEMOKRATIKUS KÖZTÁRSASÁG
1. és 2. Teljhatalmat a rendőrségnek és a hivatalnokoknak a nép felett.	1. A hatalom egyharmadát a rendőrségnek és a hivatalnokoknak, élükön a cárral.	1. Semmi önálló hatalmat sem a rendőrségnek, sem a hivatalnokoknak; teljesen alá vannak rendelve a népnek.
3. Tanácskozási jogot a nagyburzsoáziának és a gazdag földbirtokosoknak.	2. A hatalom egyharmadát a nagyburzsoáziának és a gazdag földbirtokosoknak.	2. Semmi kiváltságot sem a tőkéseknek, sem a földbirtokosoknak.
— Semmi hatalmat a népnek.	3. A hatalom egyharmadát a népnek.	3. Az egész hatalmat, egységes, osztatlan hatalmat az egész népnek.

MIRE KELLENEK AZ ÁLLAM FELÉPÍTÉSÉNEK E FORMÁI?

ABSZOLÚT MONARCHIA	ALKOTMÁNYOS MONARCHIA	DEMOKRATIKUS KÖZTÁRSASÁG
Arra, hogy mindenkinél jobb életük legyen az udvaroncoknak, a	Arra, hogy a rendőrség és a hivatalnokok a tőkésektől és a	Arra, hogy a szabad, felvilágosult nép megtanulja maga intézni ügye-

rendőröknek és a hivatalnokoknak;

— hogy a gazdagok tetszés szerint fosztogathassák a munkásokat és a parasztokat;

— hogy a nép mindörökre jogfosztott, műveletlen és tudatlan maradjon.

földbirtokosoktól függjenek;

— hogy a tőkések, a földbirtokosok és a gazdag parasztok szabadon és nyugodtan, törvényesen, nempedig önkényesen fosztogathassák a városi és a falusi munkásokat.

it, — s legfőképpen arra, hogy a munkásosztály szabadon harcolhasson a szocializmusért, olyan rendért, amelyben nem lesznek gazdagok és szegények, amelyben az egész föld, minden gyár az összes dolgozóké lesz.

Megjelent 1905 június—júliusában külön röplap formájában.

A FORRADALMI HADSEREG ÉS A FORRADALMI KORMÁNY

Az odesszai felkelés és a „Potyomkin" páncélos csatlakozása a forradalomhoz új, hatalmas lépést jelentett az önkényuralom elleni forradalmi mozgalom fejlődésében. Az események meglepő gyorsasággal igazolták a felkelésre és az ideiglenes forradalmi kormány megalakítására vonatkozó felhívások időszerűségét, azokét a felhívásokét, amelyeket a proletariátus öntudatos képviselőinek kongresszusa, az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt III. kongresszusa intézett a néphez. Az új forradalmi fellángolás fényt vet e felhívások gyakorlati jelentőségére és arra késztet bennünket, hogy Oroszország jelenlegi helyzetében pontosabban meghatározzuk a forradalmi harcosok feladatait.

Az egész nép fegyveres felkelése szemünk láttára érlelődik és szerveződik az események ösztönös menetének hatására. Még nem is olyan régen az önkényuralom elleni népi harc egyetlen megnyilvánulása a *lázadás*, vagyis a nem tudatos, szervezetlen, ösztönös, néha vad felháborodás volt. De a munkásmozgalom, a leghaladottabb osztálynak, a proletariátusnak a mozgalma, hamarosan kinőtt ebből a kezdeti szakaszból. A szociáldemokrácia öntudatos propagandájának és agitációjának meglett a foganatja. A lázadásokat a szervezett sztrájkharc és az önkényuralom elleni *politikai tüntetés* váltotta fel. A több éve folyó vadállati katonai megtorlás „megnevelte" a proletariátust és a városi köznépet, előkészítette őket a forradalmi harc fejlettebb formáira. Az a bűnös és szégyenletes háború, amelybe az önkényuralom belekergette a népet, csordultig töltötte a nép türelmének poharát. Megkezdődtek a töme-

gek első kísérletei, hogy fegyveresen álljanak ellen a cári csapatoknak. A nép és a csapatok között valóságos *utcai ütközetek*, *barikádharcok* kezdődtek. A Kaukázus, Lodz, Odessza, Libava a legutóbbi időben példát mutatott a proletárhősiességből és a nép lelkesedéséből. A harc felkelésbe nőtt át. Lassanként magának a cári hadseregnek a szemét is fel kellett hogy nyissa az a szégyenletes szerep, melyet neki szántak: a szabadság hóhérának, a rendőrség segítőjének szégyenletes szerepe. A hadsereg ingadozni kezdett. Eleinte csak szórványosan tagadták meg az engedelmességet, fellázadtak a tartalékosok, a tisztek tiltakoztak, agitáció a katonák közt, egyes századok vagy ezredek megtagadják azt, hogy testvéreikre, a munkásokra tüzeljenek. Azután — *a hadsereg egyes alakulatai átállnak a felkelőkhöz.*

A legutóbbi odesszai események óriási jelentősége éppen abban áll, hogy itt állt át először a cárizmus haderejének egy nagyobb egysége — egy egész páncélos — nyiltan a forradalom oldalára. A kormány elkeseredett erőfeszítéseket tett és mindenféle cselfogást felhasznált arra, hogy a nép előtt eltitkolja ezt az eseményt, hogy a matrózok lázadását még csírájában elfojtsa. De hasztalan. A forradalmi „Potyomkin" páncélos ellen kivezényelt hadihajók *megtagadták a társaik elleni harcot.* Az önkényuralmi kormány egész Európát telekürtölte, hogy a „Potyomkin" megadta magát, hogy a cár parancsot adott a forradalmár páncélos elsüllyesztésére, de ezzel végleg szégyenbe hozta önmagát az egész világ előtt. A hajóraj visszatért Szevasztopolba, a kormány siet szétkergetni a matrózokat, lefegyverezni a hadihajókat; híre jár, hogy a feketetengeri flotta tisztjeit tömegesen nyugdíjazzák; a „Georgij Pobedonoszec" páncéloson, amely megadta magát, újra zavargások kezdődtek. Libavában és Kronstadtban is fellázadnak a matrózok; egyre gyakoribbak az összeütközések a katonasággal; a matrózok és a munkások Libavában barikádokon harcolnak a katonaság ellen. A külföldi lapok szerint számos más hadihajó (a „Minyin", a „II. Sándor" stb.) legénysége is lázong. A cári kormány *flotta nélkül* maradt. Eddig mindössze annyit sikerült elérnie, hogy visszatartotta a flottát

a forradalomhoz való aktív átpártolástól. A „Potyomkin" páncélos pedig le nem győzött forradalmi terület maradt és bármilyen lesz is a sorsa, itt áll előttünk ez a kétségbevonhatatlan és rendkívül nagyjelentőségű tény: kísérlet *a forradalmi hadsereg magvának* megteremtésére.

Semmiféle megtorlás, a forradalmon aratott semmiféle részleges győzelem sem szüntetheti meg ennek az eseménynek a jelentőségét. Az első lépést megtettük. Átléptük a Rubikont. Azt a tényt, hogy hadsereg pártolt át a forradalomhoz, egész Oroszország és az egész világ jól emlékezetébe véste. A feketetengeri flotta eseményeit múlhatatlanul követni fogják a forradalmi hadsereg megalakítását célzó újabb és még energikusabb kísérletek. A mi feladatunk most az, hogy minden erőnkből támogassuk ezeket a kísérleteket, megmagyarázzuk a proletariátus és a parasztság lehető legnagyobb tömegeinek a forradalmi hadsereg hatalmas jelentőségét az egész nép szabadságáért vívott harcban, segítsünk e hadsereg egyes osztagainak abban, hogy kibontsák az egész nép *szabadságának zászlaját*, amely magához tudja vonzani a tömegeket, egyesíteni tudja azokat az erőket, amelyek eltiporhatják a cári önkényuralmat.

Lázadások — tüntetések — utcai harcok — a forradalmi hadsereg osztagai: ezek a népi felkelés fejlődésének a szakaszai. Most elérkeztünk végre az utolsó szakaszhoz is. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy már az egész mozgalom ezen az új, magasabb fokon áll. Nem, a mozgalomban még sok a kiforratlanság, az odesszai eseményekben még benne vannak a régi lázadás világos ismertetőjelei. De ez azt jelenti, hogy az elemi áradat első hullámai már az önkényuralom „erődjének" a küszöbét nyaldossák. Azt jelenti, hogy maguknak a néptömegeknek az élenjáró képviselői már nem elméleti meggondolásokból, hanem az erősödő mozgalom hatására eljutottak a harc, az orosz nép ellensége elleni végső harc új, magasabb feladataihoz. Az önkényuralom *mindent* megtett, hogy ezt a harcot előkészítse. Esztendőkön át hajszolta a népet, hogy fegyveres harcba kényszerítse a katonasággal, és most azt aratja, amit vetett. A hadseregből alakulnak ki a forradalmi hadsereg osztagai.

Ezeknek az osztagoknak a feladata, hogy kihirdessék a felkelést, megadják a tömegeknek a *katonai vezetést*, amelyre a polgárháborúban épp úgy szükség van, mint minden más háborúban, megalakítsák az egész nép által vívott nyilt harc támaszpontjait, átvigyék a felkelést a szomszédos vidékekre, biztosítsák — kezdetben az állam területének akár csak kis részén —a teljes politikai szabadságot, megkezdjék a rothadt önkényuralmi rend forradalmi átalakítását, kibontakoztassák teljes nagyságában az alsó néprétegek forradalmi alkotóerejét, azokét a rétegekét, amelyek békés időkben kevéssé vesznek részt az alkotásban, de a forradalom korszakában előtérbe nyomulnak. A forradalmi hadsereg osztagai csakis akkor arathatnak teljes győzelmet, csakis akkor lehetnek a *forradalmi kormány* támaszai, ha felismerik és bátran, nyiltan kitűzik ezeket az újabb feladatokat. A forradalmi kormány pedig éppúgy elengedhetetlenül szükséges a népi felkelés jelenlegi szakaszában, mint a forradalmi hadsereg. Forradalmi hadsereg kell ahhoz, hogy katonai erővel harcoljunk és katonailag vezessük a néptömegeket az önkényuralom katonai erejének maradványai ellen. Forradalmi hadsereg feltétlenül kell azért, mert a nagy történelmi kérdéseket csak *erővel* lehet eldönteni, az *erő szervezete* pedig a korszerű harcban a katonai szervezet. És az önkényuralom haderejének maradványain kívül vannak még haderői a szomszédos államoknak, amelyeknél máris támogatásért esedezik a bukófélben levő orosz kormány, amiről még alább fogunk beszélni*.

Forradalmi kormányra van szükség a néptömegek politikai vezetéséhez — kezdetben a területnek azon a részén, amelyet a forradalmi hadsereg már elhódított a cárizmustól, később pedig az egész államban is. A forradalmi kormányra szükség van, hogy haladéktalanul hozzálásson azoknak a politikai reformoknak a megvalósításához, amelyekért a forradalom folyik, vagyis megteremtse a nép forradalmi önkormányzatát, összehívja a valóban az egész népre kiterjedő és valóban alkotmányozó gyűlést, érvényesítse azokat a „szabadságjogokat", ame-

* Lásd ebben a kötetben 580—584. old. — *Szerk.*

lyek nélkül lehetetlen a népakarat igazi kifejezése. A forradalmi kormányra szükség van, hogy politikailag egyesítse a nép felkelt részét, amely valóban és véglegesen szakított az önkényuralommal, hogy politikailag megszervezze ezt a részt. Ez a szervezés természetesen csak ideiglenes lehet, mint ahogy csak ideiglenes lehet a forradalmi kormány is, amely a nép nevében azért veszi kezébe a hatalmat, hogy biztosítsa a nép akaratának érvényesülését, hogy a nép segítségével működjék. Ezt a szervezést azonban *haladéktalanul* meg kell kezdeni, elszakíthatatlan kapcsolatban a felkelés minden sikeres lépésével, mert a politikai egyesítést és a politikai vezetést egy pillanatra sem szabad elhalasztani. Ahhoz, hogy a nép véglegesen legyőzhesse a cárizmust, a felkelt nép politikai vezetésének ez a haladéktalan megvalósítása nem kevésbbé szükséges, mint a nép erőinek katonai vezetése.

Hogy milyen lesz az önkényuralom hívei és a nép tömegei közti harc végső kimenetele, abban nem kételkedhet senki, aki csak valamelyest is megőrizte ítélőképességét. Nem szabad azonban megfeledkeznünk arról, hogy a komoly harc még csak most kezdődik, hogy még nagy megpróbáltatások várnak ránk. Mind a forradalmi hadsereg, mind a forradalmi kormány annyira magasrendű „organizmus", olyan bonyolult intézményeket, olyan fejlett állampolgári öntudatot követelnek, hogy hiba volna azt várni, hogy ezek a feladatok csak úgy egyszerűen, azonnal és jól megoldódnak. Nem, mi ilyesmit nem várunk, mi értékelni tudjuk a politikai nevelés szívós, lassú, gyakran láthatatlan munkáját, amelyet mindig végzett és mindig végezni fog a szociáldemokrácia. Nem szabad azonban elkövetnünk azt a hibát sem — amely a mai helyzetben még veszélyesebb —, hogy nem bízunk a nép erejében, és mindig gondolnunk kell arra, milyen óriási felvilágosító és szervező ereje van a forradalomnak, amikor a nagy történelmi események erővel rángatják ki a nyárspolgárokat eldugott oduikból, a padlásokról és a pincékből, s arra kényszerítik őket, hogy *állampolgárokká* váljanak. A forradalom hónapjai olykor gyorsabban és tökéletesebben nevelik az állampolgárokat, mint a politikai szélcsend évtizedei. A forradalmi osztály öntudatos vezetőinek az a feladatuk,

hogy mindig osztályuk élén járjanak ebben a nevelésben, megmagyarázzák az új feladatok jelentőségét és előremutassanak nagy végső célunk felé. A kudarcok, amelyek elkerülhetetlenek a forradalmi hadsereg megszervezésére és az ideiglenes forradalmi kormány megalakítására tett további kísérletek során, csak megtanítanak bennünket e feladatok *gyakorlati* megoldására, csak bevonják az új, friss, most még rejtett népi erőket e feladatok megoldásába.

Nézzük meg közelebbről a hadügyeket. Azok a szociáldemokraták, akik csak valamelyest is járatosak a történelemben és tanultak Engelstől, a hadügyek kiváló szakértőjétől, sohasem kételkedtek abban, hogy óriási jelentősége van a katonai ismereteknek, hogy óriási fontossága van a haditechnikának és a katonai szervezetnek, mint olyan eszköznek, amelyet a nép tömegei és a nép osztályai a nagy történelmi összeütközések eldöntésére használnak fel. A szociáldemokrácia sohasem játszadozott katonai összeesküvésekkel, sohasem tolta előtérbe a katonai kérdéseket, míg nem voltak meg a kezdődő polgárháború feltételei*. *Most* azonban az összes szociáldemokraták felvetették a katonai kérdéseket, ha nem is a legelső helyen, de mégis az elsők között, napirendre tűzték e kérdések tanulmányozását és a néptömegekkel való megismertetésüket. A forradalmi hadseregnek az orosz nép egész további sorsának eldöntésére és a legelső, leglényegesebb kérdésnek, a szabadság kérdésének eldöntésére gyakorlatilag kell alkalmaznia a katonai ismereteket és a katonai fegyvereket.

A szociáldemokrácia sohasem nézte és nem is nézi szentimentálisan a háborút. A szociáldemokrácia visszavonhatatlanul elítéli a háborút mint az emberiséget érintő kérdések eldöntésének vadállati módját, de tudja, hogy a háborúk elkerülhetetlenek, amíg a társadalom osztályokra tagolódik, amíg ember embert kizsákmányol. E

* V. ö. „Az orosz szociáldemokraták feladatai" című brosúrával, 23. old., amelyben Lenin arról írt, hogy akkor (1897-ben) időszerűtlen volt a cárizmus elleni döntő roham módszerének kérdése (lásd *Lenin* Művei. 2. köt. 1951. 353—354. old. — *Szerk.)*.

kizsákmányolás pedig nem szüntethető meg háború nélkül, amelyet mindig és mindenütt maguk a kizsákmányoló, uralkodó és elnyomó osztályok kezdenek. Háború és háború közt különbség van. Van háború, amelyik kaland, s amely egy dinasztia érdekeit, egy rablóbanda étvágyát, a kapitalista nyerészkedés hőseinek céljait elégíti ki. S van háború — és ez az egyetlen *jogos* háború a kapitalista társadalomban — amely a nép elnyomói és zsarnokai ellen folyik. Csak utópisták vagy filiszterek ítélhetik el elvileg az ilyen háborút. Csak a szabadság burzsoá árulói húzódozhatnak most Oroszországban ettől a háborútól, a népszabadságért folyó háborútól. A proletariátus megindította Oroszországban ezt a nagy felszabadító háborút, s tudja folytatni is, maga megalakítja a forradalmi hadsereg osztagait, megerősíti a hozzánk átállt katonák és matrózok osztagait, bevonja a parasztokat, az egész emberiség szabadságáért és boldogságáért küzdő bajnokok hősiességével és lelkesedésével tölti el Oroszország kiforróban levő és a polgárháború tüzében edződő új *állampolgárait.*

S a forradalmi kormány megalakítása éppen olyan új, nehéz és bonyolult feladat, mint a forradalom erőinek katonai megszervezése. De a nép ezt a feladatot is megoldhatja és meg is kell oldania. És ezen a téren minden részleges kudarc azt eredményezi, hogy tökéletesíteni fogjuk a módszereket és az eszközöket, állandósítjuk és öregbítjük az eredményeket. Az OSzDMP III. kongresszusa határozatában megjelölte az új feladat megoldásának általános feltételeit, — ideje már, hogy hozzáfogjunk a megvalósítás gyakorlati feltételeinek megvitatásához és előkészítéséhez. Pártunknak van minimális programmja, van teljes programmja azokra a reformokra, amelyek teljesen és azonnal megvalósíthatók a demokratikus (azaz polgári) forradalom keretei közt és amelyekre a proletariátusnak szüksége van a szocialista forradalomért vívott további harcához. E programmban azonban vannak sarkalatos követelések és vannak részleges követelések, amelyek a sarkalatos követelésekből következnek vagy maguktól értetődnek. Éppen ezeket a sarkalatos követeléseket kell hangsúlyoznunk az ideiglenes forradalmi kormány meg-

alakítására tett minden kísérlet alkalmából, hogy rövid formulákban, éles, világos körvonalakban megmutassuk az egész népnek, még a legelmaradottabb tömegeknek is e kormány céljait és az egész népet érintő feladatait.

Véleményünk szerint *hat* olyan sarkalatos pontra utalhatunk, amelyeknek minden forradalmi kormány politikai zászlajává és legközelebbi programmjává kell válniuk, amelyekkel e kormánynak meg kell nyernie a nép rokonszenvét és amelyekre — mint leglényegesebbre — összpontosítania kell a nép egész forradalmi energiáját.

Ez a hat pont a következő: 1) az össznépi alkotmányozó gyűlés, 2) a nép felfegyverzése, 3) a politikai szabadság, 4) az elnyomott és nemteljesjogú népek teljes szabadsága, 5) a nyolcórás munkanap és 6) a forradalmi parasztbizottságok. Persze ez csak hozzávetőleges felsorolás, ezek csak *címei*, megjelölései annak a számos reformnak, amelyek haladéktalanul szükségesek a demokratikus köztársaság kivívásához. Mi itt nem tartunk igényt a teljességre. Csupán szemléltetni akarjuk azt a gondolatunkat, hogy bizonyos sarkalatos feladatok igen fontosak. Szükséges, hogy a forradalmi kormány igyekezzen az alsó néprétegekre, a munkásosztály és a parasztság tömegeire támaszkodni, mert enélkül nem tarthatja magát, a nép forradalmi öntevékenysége nélkül nulla marad, sőt, még a nullánál is kevesebb. Ránk hárul az a feladat, hogy megóvjuk a népet a melldöngetős, de ostoba ígéretek kalandorpolitikájától (például az azonnali „szocializálástól", amelyet még azok sem értenek, akik beszélnek róla), s ugyanakkor olyan reformokat vessünk fel, amelyek az adott pillanatban valóban megvalósíthatók és valóban szükségesek a forradalom ügyének megszilárdításához. A forradalmi kormány feladata, hogy talpraállítsa a „népet" és *megszervezze* a nép forradalmi tevékenységét. Az elnyomott népek teljes szabadsága, azaz nemcsak kulturális, hanem politikai önrendelkezésük elismerése is — a munkásosztály védelmét szolgáló sürgős intézkedések (a nyolcórás munkanap, mint első e rendszabályok között) biztosítása, végül komoly, a földesurak önzésével nem törődő rendszabályok biztosítása a paraszti tömegek érdekében —, véleményünk szerint ezek azok a fő pontok,

amelyeket különösen hangsúlyoznia kell minden forradalmi kormánynak. Nem beszélünk az első három pontról, amely túlságosan világos ahhoz, hogy magyarázatra szorulna. Nem beszélünk a reformok gyakorlati megvalósításának szükségességéről, még kicsiny, mondjuk a cárizmustól elhódított területen sem; a gyakorlati megvalósítás ezerszer fontosabb minden kiáltványnál és természetesen ezerszer nehezebb is. Csak arra hívjuk fel a figyelmet, hogy tüstént és haladéktalanul minden eszközzel terjesztenünk kell az egész népet érintő legközelebbi feladataink helyes értelmezését. Tudnunk kell a néphez fordulni — e szó valódi értelmében — mégpedig nemcsak harcra szólító általános felhívással (ez elegendő a forradalmi kormány megalakítását megelőző időben), hanem azzal a közvetlen felszólítással, hogy haladéktalanul valósítsa meg a legfontosabb demokratikus átalakításokat, hogy haladéktalanul, önállóan hajtsa végre őket.

A forradalmi hadsereg és a forradalmi kormány — ugyanannak az éremnek két oldala. Mindkét intézmény egyformán szükséges a felkelés sikeréhez és vívmányainak tartóssá tételéhez. Olyan két jelszó ez, amelyet feltétlenül ki kell tűznünk és meg kell magyaráznunk, mint egyedül következetes forradalmi jelszavakat. Nálunk mostanában sokan vannak olyanok, akik demokratáknak nevezik magukat. Ámde sokan vannak a hivatalosak, kevesen a választottak. Sok a fecsegő az „alkotmányos demokrata pártban", ámde a hírhedt „társaságban", az állítólag demokratikus zemsztvók körében kevesen vannak az *igazi* demokraták, vagyis az olyanok, akik őszintén akarják a nép teljes egyeduralmát és akik képesek életre-halálra harcolni a nép egyeduralmának ellenségei, a cári egyeduralom védelmezői ellen.

A munkásosztályban nincs meg ez a gyávaság, ez a képmutató felemásság, amely sajátossága a burzsoáziának mint osztálynak. A munkásosztály teljesen következetes demokrata lehet és annak is kell lennie. A munkásosztály Pétervár, Riga, Libava, Varsó, Lodz, Odessza, Baku és számos más város utcáin kiöntött vérével bizonyította be, hogy joga van az élcsapat szerepére a demokratikus forradalomban. E nagy szerep magaslatán kell állnia a munkás-

osztálynak a mostani döntő pillanatban is. A proletariátus öntudatos képviselőinek, az OSzDMP tagjainak — egy pillanatra sem feledkezve meg szocialista céljaikról, osztály- és pártönállóságukról — az egész nép előtt hirdetniük kell a legfőbb demokratikus jelszavakat. A mi számunkra, a proletariátus számára, a demokratikus forradalom csak az első fok azon a lépcsőn, amely a nagy szocialista célhoz: a munkának minden kizsákmányolás alól való teljes felszabadításához vezet. Ezért minél gyorsabban át kell mennünk ezen az első fokon, minél erélyesebben le kell számolnunk a népszabadság ellenségeivel, minél hangosabban kell hirdetnünk a következetes demokrácia jelszavait: a forradalmi hadsereget és a forradalmi kormányt.

„Proletarij" 7. sz.
1905 július 10 (június 27).

AZ OROSZ CÁR A TÖRÖK SZULTÁNNÁL KERES VÉDELMET SAJÁT NÉPÉVEL SZEMBEN

A külföldi sajtó, a világ minden országának és az összes pártoknak lapjai tele vannak olyan hírekkel, táviratokkal, cikkekkel, amelyek arról számolnak be, hogy a Feketetengeri Flotta hajóinak egy része átállt az orosz forradalom oldalára. A lapok nem találnak megfelelő szavakat, hogy kifejezzék álmélkodásukat és elég erős színekkel jellemezzék, mekkora szégyent hozott saját fejére az önkényuralmi kormány.

Ezt a szégyent az tetőzte be, hogy *a cári kormány Románia és Törökország kormányától kért rendőrsegítséget* a felkelt matrózok ellen! Lám, most kiderült, hogy a „belső törökök" az orosz nép számára rettenetesebbek minden „külső töröknél". A török szultánnak kell megvédenie a cári önkényuralmat az orosz néppel szemben; — a cár nem támaszkodhat az orosz haderőkre, s idegen hatalmaknak könyörög segítségért. Nehezen tudnánk elképzelni jobb bizonyítékot a cári hatalom teljes összeomlására. Nehezen tudnánk jobb anyagot találni ahhoz, hogy megmagyarázzuk az orosz hadsereg katonáinak a szerepüket.

A „*Times*" július 4-i számának vezércikkében olvastuk a következőket; — megjegyzendő, hogy ez a világ egyik leggazdagabb és legjobban tájékozott lapja, az angol konzervatív burzsoázia szócsöve, amely még a mi „oszvobozsgyenyistáinkat" is mértéktelenül radikálisoknak tartja, a „sipovistákkal" rokonszenvez stb. Egyszóval igazán senki sem fogja ezt a lapot azzal gyanúsítani, hogy túlbecsüli az orosz forradalom erejét és jelentőségét.

„Az orosz kormány tengeri erőtlenségét — írja a „*Times*" — meghökkentő módon alátámasztja az a jegy-

zék, amelyet, mint közlik, a *Portához* (vagyis a *török* kormányhoz) és a *román* kormányhoz intézett. Az orosz kormány ebben a jegyzékben arra kéri az említett államokat, hogy tekintsék az orosz hajóhad fellázadt matrózait közönséges bűnözőknek, s figyelmezteti őket, hogy ellenkező esetben nemzetközi bonyodalmak származhatnak az ügyből. Másszóval a cár kormánya olyan mélyre süllyedt, hogy *a török szultánnak* és *a román királynak* könyörög, legyen olyan jó, végezze el helyette azt a rendőr-munkát, amelyet ő maga már képtelen elvégezni. Kíváncsiak vagyunk, kegyeskedik-e *Abdul Hamid* megadni a cárnak a kért segítséget, vagy sem. A matrózlázadásnak — a török hatóságokra gyakorolt hatása szempontjából — az volt eddig az egyetlen eredménye, hogy a szokásosnál szigorúbb felügyeletre ösztönözte őket; ennek a felügyeletnek egyébként elsőnek szombaton egy orosz parti őrhajó esett áldozatul, amelyen este, sötétedés után *az orosz követ* hajózott be a Boszporuszba. A törökök vaktöltéssel rálőttek erre a hajóra. Egy évvel ezelőtt a törökök aligha merték volna így gyakorolni a felügyeletet. Ami a román kormányt illeti, helyesen járt el, amikor nem vett tudomást arról a kérésről, hogy tekintse bűnözőknek a felkelt matrózokat. Ez természetesen várható is volt egy olyan nemzet kormányától, amely becsüli önmagát. A román kormány parancsot adott, hogy ne adjanak a «Potyomkin»-nak se élelmet, se szenet, de egyúttal közölte a hajó 700 matrózával, hogy ha partraszállnak Romániában, csupán külföldi katonaszökevényeknek fogja őket tekinteni."

A román kormány tehát korántsincs a forradalom pártján, erről szó sincs! De annyira mégsem akarja lealacsonyítani magát, hogy rendőr-szolgálatot végezzen Oroszország általánosan gyűlölt és megvetett cárjának. Megtagadja a cár kérésének teljesítését. Úgy tesz, ahogy egy *„önmagát becsülő nemzet* kormányának" tennie kell.

Így beszélnek manapság Európában az orosz önkényuralmi kormányról, így beszélnek róla azok, akik tegnap még hasoncsúsztak a „hatalmas és mindenható uralkodó" előtt!

Most a német lapok is megerősítik az önkényuralomnak ezt az újabb hallatlan szégyenét. A „Frankfurter

Zeitung"-nak ezt táviratozták *Konstantinápolyból* július 4-én: „Zinovjev orosz követ átnyujtotta tegnap a török kormánynak a pétervári kormány jegyzékét, amely közli, hogy mintegy 400 orosz matróz elsüllyesztett egy cirkálót és három nappal ezelőtt egy angol kereskedelmi hajóra menekült, amely Konstantinápoly felé tartott. Az orosz követ azt követeli Törökországtól, hogy a Boszporuszon áthaladtában feltétlenül tartóztassa fel ezt a kereskedelmi hajót, továbbá tartóztassa le és adja ki a fellázadt orosz matrózokat. A török kormány még aznap este rendkívüli ülésre hívta össze a minisztertanácsot, s ez megtárgyalta az orosz jegyzéket. Törökország azt válaszolta az orosz követségnek, hogy követelését *lehetetlen* teljesítenie, mert a nemzetközi jog értelmében Törökországnak nincs joga rendőri felügyeletet gyakorolni angol zászló alatt futó hajók felett, még akkor sem, ha ezek a hajók török kikötőkben tartózkodnak. Ezenkívül Oroszország és Törökország közt nincsen megállapodás bűnözők kiszolgáltatására."

Törökország „bátran" válaszolt — jegyzi meg erre a német ujság. A törökök nem akarják a cár rendőrlegényeinek szerepét játszani!

Azt is közlik, hogy amikor a „Sztremityelnij" torpedónaszád* néhány más hadihajóval befutott Constanzába (Romániába), a „Potyomkin" felkutatására, a román kormány közölte az orosz hatóságokkal, hogy a román vizeken a román hadsereg és a román rendőrség ügyel a rendre, még akkor is, ha a „Potyomkin" még román vizeken tartózkodik.

Kiderül tehát, hogy nem a „Potyomkin" nyugtalanítja a külföldi hajókat (ezzel ijesztgette Európát a cári önkényuralom), hanem az orosz flotta kellemetlenkedik most nekik. Az angolok fel vannak háborodva azon, hogy Odesszában feltartóztatták és átkutatták „Granley" nevű hajójukat. A németek amiatt elégedetlenkednek, hogy a hírek szerint a törökök az oroszok kérésére megállítják és átkutatják az Odesszából Konstantinápolyba tartó „Pera" nevű német hajót. Ilyen körülmények között talán még-

* Azt mondják, a „Sztremityelnij"-en nincs matróz. Majdnem az egész legénység tisztekből áll. Az arisztokrácia a nép ellen!

sem olyan könnyen kap majd Oroszország segítséget Európától az orosz forradalmárok ellen. Igen sok külföldi lap foglalkozik e segítség kérdésével, de nagyrészt arra a következtetésre jutnak, hogy nem Európa dolga, hogy segítsen a cárnak harcolni a „Potyomkin" ellen. Mint a „Berliner Tageblatt" című német lap közli, az orosz kormány a nagyhatalmakhoz is intézett olyan kérést, hogy küldjék hadihajóikat Konstantinápolyból Odesszába, s segítsenek neki helyreállítani a rendet! Hogy mi igaz ebből a hírből (amelyet egyes más lapok cáfolnak), az majd a közeljövőben fog kiderülni. Az az egy kétségtelen, hogy amikor a „Potyomkin" átállt a felkelés oldalára, ezzel az orosz forradalom megtette az első lépést afelé, hogy nemzetközi erővé váljon és szemtől szembe kerüljön az európai államokkal.

Erről a körülményről nem szabad megfeledkeznünk annak a hírnek az elbírálásakor, melyet *Leroux* úr táviratozott meg Pétervárról a párizsi „Le Matin"-nak VII. hó 4-én: „Ebben az egész «Potyomkin»-esetben — írja — meglepő az orosz hatóságok elővigyázatlansága, de nem hagyhatjuk szó nélkül a *forradalom szervezésében* elkövetett hibákat sem. A forradalom egy páncélost szerez magának — ez példa nélküli a történelemben! — de nem tudja, mit kezdjen vele."

Ebben kétségkívül sok igazság van. Vitathatatlanul hibásak vagyunk abban, hogy a forradalom nem eléggé szervezett. Hibásak vagyunk abban, hogy egyes szociáldemokraták nincsenek eléggé tudatában annak, hogy a forradalmat szervezni kell, hogy a felkelést a halaszthatatlan gyakorlati feladatok közé kell sorolni, hogy propagálni kell az ideiglenes forradalmi kormány szükségességét. Megérdemeljük, hogy burzsoá írók tegyenek most szemrehányást nekünk, forradalmároknak, a forradalmi funkciók rossz megszervezése miatt.

De hogy a „Potyomkin" páncélos megérdemli-e ezt a szemrehányást — azt nem mernénk állítani. Hátha éppen az volt a célja legénységének, hogy befusson egy európai hatalom kikötőjébe? Vajjon az orosz kormány nem titkolta el mindaddig a nép előtt a feketetengeri flottában történt eseményeket, amíg a „Potyomkin" szabadon át nem hajózott Romániába? S a forradalmi páncélos Ro-

mániában proklamációt nyujtott át a konzuloknak, amelyben hadat üzen a cári hajóhadnak s egyben megerősíti, hogy semleges hajókkal szemben semmiféle ellenséges akciót sem fog elkövetni. *Az orosz forradalom bejelentette Európának, hogy az orosz nép nyiltan hadban áll a cárizmussal.* Az orosz forradalom ezzel ténylegesen megkísérli, hogy Oroszország új, forradalmi kormánya nevében lépjen fel. Kétségtelen, hogy ez még csak az első, gyenge kísérlet, de a közmondás szerint is „minden kezdet nehéz".

A legutóbbi hírek szerint a „Potyomkin" befutott Feodosziába, s ott élelmet és szenet követelt. A város lakossága forrong. A munkások követelik, hogy teljesítsék a forradalmi páncélos kérését. A duma azt a határozatot hozta, hogy szenet ne adjanak, élelmet viszont igen. Dél-Oroszország úgy forrong, mint még soha. A polgárháborúnak Odesszában *6000* áldozata van. Távirati jelentések szerint a hadbíróság 160 felkelő matrózt lövetett agyon, s Pétervárról az a parancs érkezett, hogy *„ne kegyelmezzenek!"* A katonaság azonban erőtlen; maga a katonaság is megbízhatatlan. Odessza munkáslakta külvárosai tovább forronganak. Mult éjjel (a július 4-ről 5-re virradó éjszaka) 35 embert öltek meg. A katonaság nagy részét a főkormányzó parancsára kivonták a városból, mert *a katonák között komoly fegyelmezetlenség támadt.* Nyikolajevben és Szevasztopolban zavargások voltak az állami fegyverraktárakban. Szevasztopolban 13 embert megöltek. Herszon kormányzóság öt járásában parasztfelkelések törtek ki. *Az elmúlt négy nap alatt mintegy 700 parasztot öltek meg.* „Úgylátszik — írják egy táviratban, amely VII. 5-én érkezett Londonba Odesszából —, élethalálharc kezdődött a nép és a rendszer között."

Igen, az igazi harc, az élethalálharc a szabadságért most kezdődik. A forradalmi páncélos még nem mondta ki az utolsó szót. Éljen hát a forradalmi hadsereg! Éljen a forradalmi kormány!

„Proletarij" 7. sz.
1905 július 10 (június 27).

A BURZSOÁZIA ALKUDOZIK AZ ÖNKÉNYURALOMMAL, AZ ÖNKÉNYURALOM ALKUDOZIK A BURZSOÁZIÁVAL

Majd mindennap újabb adatok erősítik meg ezt az „alkudozást", amelyre már régóta figyelmeztetjük az orosz proletárokat. Idézzük Leroux úr érdekes táviratát, amelyet július 2-án küldött Pétervárról: A városok és a zemsztvók képviselőinek június 28—29-én (a régi időszámítás szerint 15—16-án) tartott gyűlésén újra (immár századszor!) alkotmányos követeléseket dolgoztak ki és táviratilag megküldték őket a minisztériumoknak. A követelések a szokottnál nagyobbak: feltétlenül *alkotmányos* alapokon nyugvó népképviseletet követelnek; a „buligini" alkotmányt kereken visszautasítják; követelik, hogy azonnal mondják ki a személyi sérthetetlenséget, a szólásszabadságot stb. Az értekezleten állítólag egyhangúlag megszavazták *(de nem vették be a petícióba* — ha valaki alkudozik, jobb, ha nem fedi fel az összes kártyáit!) az általános választójog követelését.

Mi a véleménye egy burzsoá lap tudósítójának a földbirtokos és gyáros urak igényeinek e jelentős megnövekedéséről? Ó, ő igen józanul vélekedik:

„*Nyilvánvaló* — írja —, *hogy a küldöttek többet kérnek, hogy legalább egy keveset kapjanak. De ahhoz sem fér kétség, hogy ennek a kevésnek, hogy elfogadható legyen számukra, valahol középen kell lennie aközött, amit ők kérnek, és aközött, amit Buligin kínál nekik.*"

Igazi vásár ez, ahol a burzsoázia az orosz munkások és az orosz parasztok érdekeivel és jogaival kereskedik. Akárcsak a vásárban, a vevő — a burzsoázia — és az eladó — a cár — egymás markába csapdosnak, már vagy századszor üvöltik, hogy „ez az utolsó szavuk", esküdöz-

nek, hogy „nekem is többe van", fenyegetőznek, hogy faképnél hagyják egymást, — és sehogyse szánják rá magukat, hogy végetvessenek szoros barátságuknak.

Ha a cár nem teljesíti követeléseinket — mondta Leroux úrnak „a zemsztvo-értekezlet egyik legkiválóbb képviselője" —, akkor „a néphez fordulunk".

Voltaképpen mit kell értenünk ezen a hírhedt „néphez forduláson"? — kérdi önmagától és olvasóitól a francia tudósító. S így felel: itt nincs St.-Antoine negyed (Párizs munkásnegyede; v. ö. a „Vperjod" 2. számában megjelent tárcával[135]). A nép nem hajlamos arra, hogy kivonuljon az utcára, inkább otthon ül és tolsztojánus módra tiltakozik az adófizetés megtagadásával!..

Ne rágalmazzák a népet, uraim, a szabadság ügyének burzsoá árulói! Nincs az a rágalom, amellyel lemoshatnák magukról a szégyenletes gyávaság bélyegét. A nép vérét ontja egész Oroszországban. Számos városunkban, rengeteg faluban fejlődnek a mi „St.-Antoine negyedeink". A nép elkeseredetten harcol. Ha önöknek valóban szándékukban volt „a néphez fordulni" (s nem csupán szövetségesüket, a cárt akarták fenyegetni vele), akkor nem kupaktanácsaikra kellett volna sokszáz és sokezer rubelt kiutalniuk, hanem milliókat a fegyveres felkelésre. Nem arra kellett volna küldöttséget választaniuk, hogy a cár küszöbét koptassák, hanem hogy érintkezésbe lépjenek a forradalmi pártokkal, a forradalmi néppel.

A cár és bandája nagyon jól tudja, hogy önök képtelenek erre, mert féltik a pénzeszsákjukat, mert rettegnek a néptől. Ezért a cárnak tökéletesen igaza van, amikor úgy bánik önökkel, mint lakájokkal szokás; — amikor mindig ugyanazokkal az ígéretekkel, egyre ugyanazzal a buligini alkotmánnyal traktálja önöket; — amikor úgy számol, hogy önök még tiltakozni sem mernek majd határozottan, igazában a Buligin-féle könyöradomány ellen. Nemhiába írta a közelmultban a „szolid" liberális genfi lap, a „Journal de Genève"* különtudósítója: „A liberálisok nem titkolják maguk előtt Buligin tervezetének tökéletlenségeit (!), de *úgy gondolják, el kell fogadniuk* a haladás és a

* — „Genfi Ujság". — *Szerk.*

rend érdekében . . . *Ha elvetnék a kormány tervezetét, az azt jelentené, hogy tudatosan szertefoszlatják a nép és a hivatalnokrendszer közti jelenlegi konfliktus békés kimenetelének utolsó reményét is.*" (Az utolsó mondatot maga a tudósító emelte ki.)

A burzsoázia *békét* akar a cárral és fél *a cár elleni népi háborútól.* A cár békét akar a burzsoáziával, de nem fél attól, hogy könyörtelenül folytassa a nép elleni háborút. Hát nem nyilvánvaló, hogy ebből a helyzetből — *ha a nép nem arat teljes győzelmet a burzsoázia árulása ellenére is* — elkerülhetetlenül a buligini alkotmány lesz a kivezető út?

„Proletarij" 7. sz.
1905 július 10 (június 27).

JEGYZETEK

[1] Leninnek „*Az önkényuralom és a proletariátus*" c. műve a „Vperjod" c. ujság első számának vezércikke volt.

„*Vperjod*" („Előre") — illegális bolsevik hetilap; Genfben adták ki 1904 december 22-től (1905 január 4-től) 1905 május 5-ig (18-ig). Tizennyolc száma jelent meg. A lap szervezője, eszmei irányítója és vezetője Lenin volt. A szerkesztőség tagja volt V. V. Vorovszkij, M. Sz. Olminszkij és A. V. Lunacsarszkij.

A III. pártkongresszus külön határozatban méltatta a „Vperjod"-nak a mensevizmus ellen, a párt helyreállításáért folytatott harcban, a megkezdődött forradalom által napirendre tűzött kérdések felvetésében és megvilágításában betöltött kimagasló szerepét, és köszönetét fejezte ki a lap szerkesztőségének.

A „Vperjod"-ban Leninnek több mint 40 cikke jelent meg. A lap néhány számát, mint például a 4. és 5. számot, amely az 1905 január 9-i (22-i) eseményekkel foglalkozott, majdnem teljesen Lenin állította össze.

A „Vperjod" állandó kapcsolatot tartott az oroszországi pártszervezetekkel. Különösen szoros kapcsolata volt az OSzDMP Kaukázusi Szövetségi Bizottságával, amelyet Sztálin és M. G. Czhakaja vezetett s amely külön irodalmi csoportot szervezett a lenini „Vperjod" támogatására. A bizottság, miután megkapta a lap első számait, megkérdezte Lenint, nem lenne-e célszerű a „Vperjod"-ot három nyelven újra kiadni a Kaukázus számára; Lenin beleegyezett ebbe. A Szövetségi Bizottságnak nem sikerült gyakorlatilag megvalósítania a lap új kiadását.

A „Vperjod"-ban megjelent lenini cikkeket gyakran átvették a bolsevik sajtó helyi lapjai, kiadták különálló röplapok vagy brosúrák formájában. — *1*

[3] A Szenátusnak küldött 1904 december 12-i (25-i) cári leiratról van szó. — *6*

[3] A cári kormány 1904-ben rövid ideig kacérkodott a liberálisokkal. Szvjatopolk-Mirszkij belügyminiszter engedélyezte a zemsztvo-gyűlések összehívását, jelentéktelen enyhítést vezetett be a cenzúra terén, néhány liberális politikust szabadon engedett a közigazgatási számüzetésből stb. — *6*

[4] „*Oszvobozsgyenyisták*" — burzsoá liberálisok; az „Oszvobozsgyenyije" („Felszabadulás") c. folyóirat körül tömörültek, amely külföldön jelent meg 1902-től 1905-ig P. B. Sztruve szerkesztésében. Az oszvobozsgyenyisták 1904 januárjában megalakították a liberális-monarchista „Felszabadulás Szövetségét". Az „oszvobozsgyenyisták" alkották később Oroszország fő burzsoá pártjának, a kadetok pártjának a magvát. — *8*

[5] Lenin gúnyosan „titkosnak" nevezi a zemsztvo-hivatalok elnökeinek és más zemsztvo-politikusoknak azt a kongresszusát, amelyet a cár engedélyével 1904 november 6-ára tűztek ki Pétervárott. De 5 nappal a kongresszus előtt, mikor a küldöttek már gyülekezni kezdtek, kihirdették, hogy a cári kormány javasolja a kongresszus elhalasztását egy évvel. A liberálisokkal kacérkodó Szvjatopolk-Mirszkij belügyminiszter azonban megengedte a zemsztvo-képviselőknek, hogy „egy csésze tea mellett, magánlakásokban" beszélgessenek. — *9*

[6] A híres rosztovi sztrájk 1902 november 2-án (15-én) kezdődött. A sztrájk hamarosan politikai tüntetésekbe nőtt át, amelyekben mintegy harmincezer munkás vett részt. A sztrájk november 25-ig (december 8-ig) tartott. A sztrájkot az OSzDMP iszkrás donvidéki bizottsága vezette (lásd Lenin Művei. 6. köt. 1953. 279—285. old.).

A „*délvidéki tömegtüntetésekről*" szólva Lenin az 1903-as déloroszországi politikai tömegsztrájkokra és tömegtüntetésekre gondol, amelyek átfogták a Kaukázusontúlt (Bakut, Tifliszt, Batumot) és Ukrajna legnagyobb városait (Odesszát, Kievet, Jekatyerinoszlavot). — *12*

[7] Az új, mensevik „Iszkrá"-ról van szó. Az OSzDMP II. kongresszusa után a mensevikek Plehanov közreműködésével

kezükbe ragadták az „Iszkrá"-t. Az „Iszkra" 1903 novemberétől, az 52. számtól kezdve mensevik lap lett és 1905 októberéig jelent meg. — *15*

[8] A Westminster-apátság mellett áll Londonban az angol parlament épülete. — *17*

[9] *„Rabocseje Gyelo"* („Munkásügy") — az „ökonomisták" folyóirata, az „Orosz Szociáldemokraták Külföldi Szövetségének" nem-időszaki lapja, Genfben 1899—1902-ben jelent meg. A „rabocsejegyelósok" nézeteit Lenin „Mi a teendő?" c. művében bírálta (lásd Lenin Művei. 5. köt. 1953. 357—554. old.). — *17*

[10] *Orlovszkij* — a bolsevik V. V. Vorovszkij álneve. — *24*

[11] A helyi bolsevik pártbizottságok konferenciáin megválasztották a bolsevik szervező központot, a Többségi Bizottságok Irodáját. A bolsevik bizottságok délvidéki konferenciája 1904 szeptemberében ült össze. Sztálin elvtárs kezdeményezésére 1904 novemberében Tifliszben összeült a kaukázusi bolsevik bizottságok konferenciája, amelyen 15 küldött vett részt a bakui, a batumi, az imeretyija-mingrelijai és a tifliszi bizottság képviseletében. 1904 decemberében ült össze az északi konferencia. — *26*

[12] Az északi konferencia határozatait Lenin 1905-ben a „Vperjod" január 14-i (1-i) 2. számának „Párthírek" rovatában hozta nyilvánosságra.

A délvidéki konferencia határozatai először 1930-ban jelentek meg a „Leninszkij Szbornyik"-ban (XV. köt. 217—219. old.); ugyanott (249—253. old.) jelentek meg a kaukázusi konferencia határozatai is. — *26*

[13] *Vaszilij Vasziljevics* — M. Sz. Olminszkij (Alekszandrov) bolsevik. — *29*

[14] *Rahmetov* — A. A. Malinovszkij; Bogdanov néven ismertebb; 1903-ban a bolsevikokhoz csatlakozott. Az V., londoni kongresszus után eltávolodott a bolsevizmustól. — *29*

[15] A Többségi Bizottságok Irodájáról van szó. — *32*

[16] *Papa* — M. M. Litvinov bolsevik. — *32*

[17] A „Port-Artur eleste" c. cikk előkészítő anyaga: a cikk vázlatának néhány változata, számos kijegyzés a külföldi sajtóból stb., a „Leninszkij Szbornyik"-ban jelent meg (V. köt. 1929. 57—59. old.; XVI. köt. 1931. 37—42. old. és XXVI. köt. 1934. 242—251. old.). — *34*

[18] *Alekszejev, J. I.* — admirális, 1903-tól cári helytartó a Távolkeleten. — *38*

[19] „*The Times*" („Az Idők") — napilap, Londonban alapították 1785-ben; az angol burzsoázia egyik nagy konzervatív ujságja. — *38*

[20] „*Revoljucionnaja Rosszija*" („A Forradalmi Oroszország") — eszer ujság, 1900 végétől 1905-ig jelent meg; 1902 januárjától az eszer párt központi lapja. — *40*

[21] *Panyin* (M. Sz. Makadzjub álneve), *Cserevanyin* (F. A. Lipkin álneve) — mensevik publicisták. — *46*

[22] *Rjadovoj* — A. A. Malinovszkij álneve. — *47*

[23] A „Vperjod" c. lap megindítását bejelentő hirdetésről van szó, amelyet külön röplap formájában adott ki 1904 decemberében V. Boncs-Brujevicsnek és N. Leninnek a szociáldemokrata pártirodalom kiadásával foglalkozó genfi bolsevik kiadója. — *51*

[24] *Abszolut* — J. D. Sztaszova bolsevik. — *54*

[25] *V. V.* — V. P. Voroncov álneve; Voroncov a XIX. század nyolcvanas-kilencvenes évei liberális narodnyikságának egyik ideológusa. — *60*

[26] Lásd Lenin „A narodnyikság gazdasági tartalma és bírálata Sztruve úr könyvében" c. művét (Lenin Művei. 1. köt. 1951. 349—539. old.). — *61*

[27] *Bernsteinista opportunizmus* — a marxizmussal szemben ellenséges áramlat a nemzetközi szociáldemokráciában; a XIX. század végén Németországban keletkezett. Eduard Bernstein német szociáldemokratáról nevezték el. Bernstein a burzsoá liberalizmus szellemében revízió alá vette Marx forradalmi tanítását.

Oroszországban a „legális marxisták", az „ökonomisták", a bundisták és a mensevikek voltak Bernstein hívei. — *61*

[28] *Sztarover* — a mensevik A. N. Potreszov álneve. — *62*

[29] „*Zarja*" („Hajnal") — marxista tudományos politikai folyóirat; az „Iszkra" szerkesztősége adta ki Stuttgartban 1901—1902-ben. A „Zarjá"-ban jelentek meg Lenin következő művei: „Alkalmi megjegyzések", „A zemsztvo üldözői és a liberalizmus Hannibáljai", „Az agrárkérdés és a «Marx-kritikusok»" c. munka első négy fejezete („A «kritikus» urak az agrárkérdésről" címmel), „Belpolitikai szemle" és „Az orosz szociáldemokrácia agrárprogrammja". Három füzete jelent meg: az 1, a 2—3. és a 4. szám. — *65*

[30] *Nyikolaj —on* — N. F. Danyielszon álneve; Danyielszon a XIX. század nyolcvanas-kilencvenes évei liberális narodnyikságának egyik ideológusa. — *73*

[31] Az „*Orosz Gyári Munkások Gyülekezetét*" a cári rendőrség szervezte 1904-ben Pétervárott a provokátor Gapon pópa segítségével, hogy elvonja a munkásokat az önkényuralom elleni forradalmi harctól (lásd „Az SzK(b)P története. Rövid tanfolyam". 1953. 7. kiad. (III. fej. 1. pont) 70. old.). — *79*

[32] A pétervári munkásoknak a cárhoz intézett petícióját először külön röplap formájában nyomták ki, majd megjelent a „Vperjod" 1905 január 31-i (18-i) 4. számában is. — *80*

[33] Az itt említett levelek egy pétervári bolsevik tudósításai, amelyek a „Vperjod" 1905 január 31-i (18-i) 4. számában jelentek meg „Pétervári szociáldemokraták levelei" címmel. — *96*

[34] A német szociáldemokrácia központi lapjáról, a „Vorwärts" („Előre") c. lapról van szó, amelyet a „Vperjod" 1905 január 31-i (18-i) 4. száma említett meg „A Palota-téren. Egy szemtanú levele" c. cikkében. — *101*

[35] „*Pravityelsztvennij Vesztnyik*" („Hivatalos Közlöny") — a kormány hivatalos lapja; Pétervárott jelent meg 1869-től 1917-ig. — *109*

[36] Lenin a „*Barikádharcok*" c. cikket a „Vperjod" 4. számába írta, amely a kezdődő oroszországi forradalommal foglalkozott, a cikk azonban nem jelent meg. A cikket először 1934-ben a „Leninszkij Szbornyik"-ban (XXVI. köt.) adták ki. — *113*

[37] „*Ugrjum-Burcsejev*" — az ostoba, korlátolt hivatalnok típusa Szaltikov-Scsedrin „Egy város története" c. művében. Lenin II. Miklós cár udvari klikkjének tagjait nevezi pétervári Ugrjum-Burcsejeveknek. — *115*

[38] „*Az OSzDMP szakadásának rövid leírása*" c. cikket az OSzDMP berni (Svájc) közreműködő csoportja adta ki külön röplapon 1905 február 2-án (15-én) a következő felhívással: „Az OSzDMP berni közreműködő cscportja, a «Vperjod», kiadja ezt a levelet, mert rendkívül fontosnak tartja, különösen az oroszországi elvtársak szempontjából, hogy rendelkezésükre álljon a szakadás rövid áttekintése. Kérjük a külföldi elvtársakat, továbbítsák a levelet Oroszországba." — *116*

[39] *Galjorka* — a bolsevik M. Sz. Olminszkij (Alekszandrov) álneve. — *120*

[40] *Voinov* — a bolsevik A. V. Lunacsarszkij álneve. — *120*

[41] *Selgunov, N. V.* (1824—1891) — demokrata író és publicista; a „Szovremennyik" („Kortárs") c. folyóirat munkatársa volt. Haladó tevékenységét jól ismerték Pétervár élenjáró munkásai. Selgunov temetése 1891 április 15-én (27-én) kormányellenes tüntetéssé nőtt. — *130*

[42] Az 1903 júliusi kievi politikai tömegsztrájkról van szó. Az „Iszkra" 1903 szeptember 1-i 47. számában „A kievi általános sztrájk" címmel hosszú tudósítást közölt erről a sztrájkról. — *131*

[43] *Kifa Mokijevics* — Gogol „Holt lelkek" c. művének egyik szereplője. Kifa Mokijevics annak az embernek a típusa, aki üres, értelmetlen kérdések eldöntésével foglalkozik. — *144*

[44] 1902 május 5-én (18-án) egy Lekkert nevű munkás merényletet követett el von Wahl vilnói kormányzó ellen. Martov és Zaszulics üdvözölte ezt az egyéni terrorakciót.

Lenin, a Plehwe meggyilkolásával kapcsolatos röplapról szólva, a „Dolgozó néphez" című, a mensevik „Iszkra" szerkesztőségének aláírásával ellátott 16. számú röplapra gondol, amely nyiltan védelmezte az egyéni terror eszer taktikáját. — *151*

[45] *Hegypárt* és *Gironde* — a XVIII. század végi francia polgári forradalom időszakának két polgári politikai csoportosulása. Hegypártnak, jakobinusoknak nevezték az akkori forradalmi osztály — a burzsoázia — legradikálisabb képviselőit, akik az abszolutizmus és a feudalizmus teljes megsemmisítéséért küzdöttek. A girondisták, a jakobinusoktól eltérően, a forradalom és az ellenforradalom között ingadoztak és a monarchiával való megalkuvás útján haladtak. „Szocialista Gironde"-nak Lenin a szociáldemokrácia opportunista áramlatát nevezte, proletár jakobinusoknak, „Hegypártnak" pedig a forradalmi szociáldemokratákat. Miután az OSzDMP bolsevikokra és mensevikekre szakadt, Lenin gyakran hangsúlyozta, hogy a mensevikek a munkásmozgalom girondista áramlatát képviselik. — *165*

[46] Lenin „A helyi bizottságok bomlasztása" c. cikkre és a minszki és odesszai szociáldemokrata csoport határozataira gondol, amelyek a „Vperjod" 1905 február 21-i (8-i) 7. számában, a „Párthírek" rovatban jelentek meg. — *167*

[47] „*Külföldi bonapartistáknak*" nevezte Lenin a mensevikeket, akik a párt akarata ellenére kezükbe ragadták a párt Központi Lapját, az „Iszkrá"-t, a Központi Bizottságot és a Párttanácsot. — *168*

[48] Sztarovernek (A. N. Potreszovnak) a liberálisokhoz való viszonyról szóló határozatáról van szó, amelyet az OSzDMP II. kongresszusa fogadott el. A III. kongresszus ezt a határozatot érvénytelenítette. — *179*

[49] „*A Kommünről tartott előadás tervezete*" — annak az előadásnak a vázlata, amelyet Lenin 1905 március 5-én (18-án) tartott a Párizsi Kommünről Genfben, a politikai emigránsok orosz kolóniájának. — *199*

[50] Engels Marxnak „A polgárháború Franciaországban" c. művéhez írt bevezetésében az 1848 júniusi felkelés utáni

franciaországi helyzetet elemezve azt írta: „A proletariátus *még* nem tudta Franciaországot kormányozni, a burzsoázia *már* nem tudta" (Marx. A polgárháború Franciaországban. Lásd Marx—Engels. Válogatott művek. 1. köt. 1949. 457. old.). — *199*

[51] Lenin itt és a következőkben Marx „A polgárháború Franciaországban" c. brosúrájának 1891-es berlini német kiadására hivatkozik. — *199*

[52] Lenin itt párhuzamot von az 1871-es Párizsi Kommün és az 1905-ös első orosz forradalom hóhérai között.

Trepov, D. F. — pétervári főkormányzó, az első orosz forradalom leverését irányította.

Vaszilcsikov, Sz. I., herceg — cári tábornok; 1905 január 9-én (22-én) ő vezényelte a pétervári cári csapatokat, amelyek a munkások békés tüntetésére tüzeltek. — *200*

[53] Lenin itt és a következőkben G. Weillnek „Histoire du mouvement social en France 1852—1902" („A társadalmi mozgalom története Franciaországban 1852—1902". Párizs 1904.) c. könyvére hivatkozik. — *200*

[54] Lenin a Kommün áldozatainak számát Lissagaray „Histoire de la Commune de 1871" („Az 1871-es Kommün története") c. Párizsban 1896-ban kiadott művéből közli. — *202*

[55] *A szocialistaellenes kivételes törvényt* 1878-ban Németországban vezették be. E törvény alapján betiltották a szociáldemokrata párt valamennyi szervezetét, a munkás tömegszervezeteket, a munkássajtót, elkobozták a szocialista irodalmat, megkezdték a szociáldemokraták kiutasítását. A munkás tömegmozgalom nyomására 1890-ben a törvényt hatályon kívül helyezték. — *208*

[56] *X* — a mensevik P. P. Maszlov álneve. — *228*

[57] Ez a kis cikk Lenin előszava Cluseret cikkének fordításához, amely a „Vperjod" 1905 március 23-i (10-i), 11. számában jelent meg „Az utcai harcról. (A Kommün tábornokának tanácsai)" címmel. A fordítást Lenin szerkesztette (lásd „Leninszkij Szbornyik" XXVI. köt. 1934. 355—365. old.). — *232*

[58] *Vasziljev* — F. V. Lengnyik bolsevik. — *235*

[59] *Glebov* — V. A. Noszkov; az OSzDMP II. kongresszusán a Központi Bizottság tagjává választották. 1904 nyarán hűtlen lett a bolsevikokhoz és a mensevikek iránt békülékeny álláspontot foglalt el. — *237*

[60] Ez a megjegyzés Lenin lapalji jegyzete V. V. Vorovszkij „A demagógia gyümölcsei" című, a „Vperjod" 1905 március 23-i (10-i) 11. számában megjelent cikkéhez.
A párt marxista programmjának történetével kapcsolatos anyag Lenin Művei 6. kötetében található. — *240*

[61] Az OSzDMP II. kongresszusán elfogadott pártprogramm következő tételéről van szó: „Az OSzDMP legközelebbi céljainak elérésére törekedve támogat minden ellenzéki és forradalmi mozgalmat, amely Oroszország mai társadalmi és politikai rendszere ellen irányul, és a leghatározottabban elveti mindazokat a reformátori javaslatokat, amelyek a dolgozó osztályok feletti bármiféle rendőri-hivatalnoki gyámkodás kiterjesztésével vagy megszilárdításával függnek össze" (lásd „Az SzK(b)P — kongresszusainak, konferenciáinak és a KB plénumainak határozataiban és döntéseiben". I. rész. 1940. 23. old., oroszul). — *243*

[62] Marx a *Kriege elleni kiáltványt* Engelsszel együtt írta 1846 május elején, s a „Westphälische Dampfboot" („A Westfáliai Gőzhajó") c. havi folyóirat közölte (lásd Marx—Engels Gesamtausgabe. 1. rész. 6. köt. 3—21. old.). — *245*

[63] Engels „A munkásosztály helyzete Angliában" c. művének amerikai kiadásához fűzött előszavában írt Henry Georgeról. A könyv New Yorkban jelent meg 1887-ben (lásd Engels. Die Lage der arbeitenden Klasse in England. Dietz, Berlin 1952. 377—386. old.). — *246*

[64] *Nyikityics* — L. B. Kraszin. — *247*

[65] *Sidlovszkij szenátor bizottságát* a cári kormány alakította 1905 január 29-én (február 11-én), hogy a bizottság „kiderítse a munkások elégedetlenségének okait", de valójában azért, hogy becsapják a munkástömegeket és elvonják őket a forradalmi harctól. Lenin a „pártonbelüli «Sidlovszkij-bizottság» bűvészmutatványairól" szólva a mensevi-

kek által megszállt Központi Bizottság kétkulacsosságára gondol, ugyanis a Központi Bizottság formálisan a III. kongresszus mellett nyilatkozott, de valójában a pártkongresszus összehívása ellen harcolt. — *250*

[66] „*Grazsdanyin*" („A Polgár") — reakciós lap, Pétervárott jelent meg 1872-től 1914-ig; V. P. Mescserszkij herceg alapította. A XIX. század nyolcvanas éveitől a szélső monarchisták lapja. Főképpen a cári kormány anyagi támogatásával működött. — *265*

[67] *Buligin* — cári belügyminiszter; a népképviseletet karikírozó Állami Dumáról szóló törvényjavaslat szerzője (lásd ebben a kötetben 353—357. old.). — *270*

[68] Marx—Engels. A Kommunista Párt kiáltványa. 1953. 39. old. — *275*

[69] Engels. A német parasztháboru. 1949. 100—101. old. — *276*

[70] *Millerand* — francia szociálreformista. 1899-ben belépett a reakciós burzsoá kormányba, ahol együttműködött a Párizsi Kommün hóhérával, Galliffet tábornokkal.

Varlin, Louis-Eugèn (1839—1871) — francia munkás, az I. Internacionále kiváló funkcionáriusa, tagja volt a Nemzetőrség Központi Bizottságának és az 1871-es Párizsi Kommünnek. — *278*

[71] A mensevik „Iszkra" 93. számában jelent meg L. Martov „Időszerű kérdés. A munkáspárt és a «hatalom megragadása» mint legközelebbi feladatunk" c. cikke. Lenin ezt a cikket „A proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrája" c. művében és az OSzDMP III. kongresszusán „A szociáldemokráciának az ideiglenes forradalmi kormányban való részvételéről" mondott előadói beszédében bírálja (lásd ebben a kötetben 394—395. old.). — *282*

[72] Marx. Louis Bonaparte brumaire tizennyolcadikája. Lásd Marx—Engels. Válogatott művek. 1. köt. 1949. 311—312. old. — *283*

[73] „*Sziszifuszi munka*" — a nehéz, kimerítő, de eredménytelen munka elnevezése, amely az ógörög királyról, Sziszifuszról szóló mondából származik. Sziszifusz — ahogy a legenda

mondja — az istenek ellen elkövetett vétkeiért kegyetlen büntetésben részesült: arra ítélték örök időkre, hogy hatalmas kősziklát görgessen fel egy magas hegyre, s a kőszikla, alighogy elérte a hegy tetejét, újból a mélységbe zuhant. — *285*

[74] „*A proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrája*" c. cikket az OSzDMP Kaukázusi Szövetségi Bizottsága külön brosúra formájában is kiadta grúz, orosz és örmény nyelven. — *291*

[75] „A szocialista taktika nemzetközi szabályai" c. határozatról van szó, amelyet a II. Internacionále amszterdami kongresszusa fogadott el 1904 augusztusban. — *293*

[76] „*Parlamenti kretenizmusnak*" Lenin az opportunistáknak azt a hitét nevezte, hogy a parlamenti kormányforma mindenható és a parlamenti harc az egyetlen és minden körülmények között legfőbb formája a politikai harcnak. — *297*

[77] A „*Novoje Vremja*" („Új idő") c. reakciós lap dühödt hajszát folytatott politikai ellenfelei ellen, szívesen alkalmazta a rágalmazást és más becstelen vitamódszereket.

Lenin alább a mensevik „Iszkrá"-t „a mi párton belüli «Novoje Vremjá»-nknak", a mensevikeket pedig „novojevremjás típusú embereknek" nevezi. — *306*

[78] Orlovszkij (V. V. Vorovszkij) „A Tanács a párt ellen" c. Genfben 1904-ben kiadott brosúrájáról van szó. — *308*

[78] *A felkelésről szóló röplapot* a Többségi Bizottságok Irodájának aláírásával a „Vperjod" teljes terjedelmében közölte 1905 március 8-i (február 23-i) 9. számában „Időszerű kérdések" címmel. — *312*

[80] „*Moszkovszkije Vedomosztyi*" („Moszkvai Közlöny") — napilap; 1756-tól jelent meg; a XIX. század hatvanas éveitől a földbirtokosok és a papság legreakciósabb monarchista rétegeinek nézeteit hirdette; 1905-től a feketeszázasok egyik legfőbb lapja. Az 1917-es Októberi Forradalomig jelent meg. — *313*

[81] Lenin Marx „A hegeli jogbölcselet bírálatához" c. munkáját idézi (lásd Marx—Engels. Die heilige Familie. Dietz, Berlin 1953. 12. old.). — *317*

[83] *„Das Westphälische Dampfboot"* („A Westfáliai Gőzhajó") — német demokratikus irányzatú folyóirat, amely Westfáliában jelent meg 1845—1848-ban. A folyóiratban megjelentek Marx és Engels egyes cikkei. — *322*

[83] A *„Nyílt levél Plehanov elvtárshoz, az OSzDMP Tanácsának elnökéhez"* először külön röplap formájában jelent meg, majd a „Vperjod" újra közölte. A Párttanácshoz intézett felhívást 1905 április 4-én (17-én) küldték el Plehanovnak. Másnap összeült a Szervező Bizottság (amely a Többségi Bizottságok Irodájának tagjaiból és a Központi Bizottság képviselőiből állt), és úgy határozott, hogy hét napot ad a válaszra a Tanácsnak, a hét nap elteltével pedig meg kell nyitni a pártkongresszust. Az OSzDMP III. kongresszusa pontosan 7 nap mulva, április 12-én (25-én) megnyílt. — *335*

[84] *Joganszen* — L. B. Kraszin. — *335*

[85] *Valerjan* — A. I. Ljubimov. — *335*

[86] *Vagyim* — D. Sz. Posztolovszkij. — *339*

[87] *B* vagy *Bem* — M. A. Szilvin, a Központi Bizottság képviselője a Párttanácsban 1905 elején; *Vtorov* — V. N. Krohmal mensevik. — *340*

[88] A *„Május elseje"* c. kiáltványt Lenin Genfben írta. A kiáltvány a Többségi Bizottságok Irodájának és a „Vperjod" szerkesztőségének aláírásával röplap formájában jelent meg. A röplapot több szociáldemokrata helyi bizottság újranyomatta. — *349*

[89] *Az OSzDMP III. kongresszusa* Londonban ülésezett 1905 április 12 és 27 (április 25 és május 10) között. A kongresszust Lenin vezetésével a bolsevikok készítették elő és hívták össze. Ez volt az első bolsevik kongresszus.

Az OSzDMP III. kongresszusának napirendje, amelyet Lenin dolgozott ki és a kongresszus elfogadott, a következő volt: *I. A Szervező Bizottság jelentése. II. Taktikai kérdések:* 1) a fegyveres felkelés; 2) a kormány politikájához való viszony a forradalom küszöbén és a forradalom idején (ez a pont két kérdéssel foglalkozott: *a)* a kormány politikájához való viszony a forradalom előtt; *b)* az ideiglenes forra-

dalmi kormány); 3) a parasztmozgalomhoz való viszony. *III. Szervezeti kérdések:* 4) a munkások és az értelmiségiek viszonya a pártszervezetekben; 5) a párt szervezeti szabályzata. *IV. Más pártokhoz és áramlatokhoz való viszony:* 6) az OSzDMP elszakadt részéhez való viszony; 7) a nemzeti szociáldemokrata szervezetekhez való viszony; 8) a liberálisokhoz való viszony; 9) gyakorlati megegyezések a szociálforradalmárokkal. *V. A pártélet belső kérdései:* 10) a propaganda és az agitáció. *VI. A küldöttek beszámolói:* 11) a Központi Bizottság beszámolója; 12) a helyi bizottságok küldötteinek beszámolói. *VII. Választások:* 13) választások; 14) a kongresszusi határozatok és jegyzőkönyvek nyilvánosságra hozatalának és a tisztségviselők hivatalbalépésének rendje.

Lenin már a kongresszus előtt megírta a III. kongresszus valamennyi főbb kérdésére vonatkozó határozati javaslatokat és megindokolta őket a „Vperjod"-ban megjelent cikkeiben. Lenin a kongresszuson a következő kérdésekhez szólt hozzá: a fegyveres felkelés, a szociáldemokrácia részvétele az ideiglenes forradalmi kormányban, a parasztmozgalomhoz való viszony, a párt szervezeti szabályzata stb. A kongresszusi jegyzőkönyvekben Leninnek 138 felszólalását és javaslatát jegyezték fel.

A kongresszus módosította a párt szervezeti szabályzatát: *a)* a szervezeti szabályzat 1. pontját a lenini megfogalmazásban fogadta el; *b)* pontosan meghatározta a Központi Bizottság jogait és a helyi bizottságokhoz való viszonyát; *c)* megváltoztatta a párt központi szerveinek szervezeti felépítését: a három központ (Központi Bizottság, Központi Lap és Párttanács) helyett a kongresszus egyetlen, teljesjogú pártközpontot hozott létre, a Központi Bizottságot.

A III. pártkongresszus munkájáról és jelentőségéről lásd Lenin „A harmadik kongresszus" c. cikkét (ebben a kötetben 447—454. old.) és Lenin „A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban" c. művét, valamint „Az SzK(b)P története. Rövid tanfolyam". 1953. 7. kiad. (III. fej. 3 pont) 76—95. old. — *361*

[90] *Letnyev* — A. I. Ljubimov. — *369*

[91] *Zimin* — L. B. Kraszin. — *369*

[92] *Leszkov* — N. V. Romanov, az északi bizottság küldötte. A beszédben említett *Zsarkov* — M. Sz. Lescsinszkij, a jeka-

tyerinoszlavi bizottság küldötte; *Mihajlov* — D. Sz. Posztolovszkij, az északnyugati bizottság küldötte; *Szoszsnovszkij* — V. A. Gyesznyickij, a nyizsnyijnovgorodi bizottság küldötte. — *374*

[93] A határozati javaslat címe a Marx—Engels—Lenin Intézettől származik. — *376*

[94] *Szergejev* — A. I. Rikov. — *378*

[95] *Alekszandrov* — D. Sz. Posztolovszkij. — *379*

[96] *Smidt* — P. P. Rumjancev, a voronyezsi bizottság küldötte. — *379*

[97] „A Központi Vezetőség első üzenete a Kommunisták Szövetségéhez" (lásd Marx—Engels. Válogatott művek. 1. köt. 1949. 83—94. old.). — *389*

[98] „*Kommunisták Szövetsége*" — a forradalmi proletariátus első nemzetközi szervezete, amelyet 1847 nyarán, Londonban alapítottak a forradalmi proletárszervezetek küldötteinek kongresszusán. A „Kommunisták Szövetségének" szervezője és vezetője Marx és Engels volt; a szervezet megbízásából ők írták meg „A Kommunista Párt kiáltványá"-t. A „Kommunisták Szövetsége" 1852-ig állt fenn. A „Kommunisták Szövetségének" legkiválóbb képviselői később vezető szerepet játszottak az I. Internacionáléban (lásd Marx—Engels. Válogatott művek. 1949. 2. köt. 333—352. old.). — *389*

[99] „*Neue Rheinische Zeitung*" („Új Rajnai Ujság") — Kölnben jelent meg 1848 június 1-től 1849 május 19-ig. Az ujságot Marx és Engels irányította, főszerkesztője Marx volt. Az ujság a reakció üldözése miatt a 301. számmal megszűnt. A „Neue Rheinische Zeitung"-ról lásd Marx—Engels. Válogatott művek. 2. köt. 1949. 324—332. old. — *391*

[100] Engels 1894 január 26-i leveléről van szó, amely a „Critica Sociale" („Társadalomkritika") c. kéthetenként megjelenő olasz folyóirat 1894 február 1-i 3. számában jelent meg „Az eljövendő olasz forradalom és a szocialista párt" címmel (lásd K. Marx és F. Engels Művei. XVI. köt. II. rész. 1936. 377—382. old., oroszul). — *393*

[101] Engelsnek „A bakunisták munkában. Jegyzetek az 1873 nyarán lezajlott spanyolországi felkelésről" című, 1873-ban megjelent cikkét Lenin szerkesztésében lefordították oroszra, és az OSzDMP Központi Bizottsága külön brosúrában kiadta 1905-ben Genfben és 1906-ban Pétervárott (lásd Engels. Die Bakunisten an der Arbeit. Verlag für fremdsprachige Literatur. Moszkva 1941.). — *394*

[102] *Vendée* — francia tartomány, ahol a XVIII. század végi francia polgári forradalom idején az elmaradt reakciós parasztság ellenforradalmi felkelést indított a forradalmi Konvent ellen. A vallásos jelszavakkal indított felkelést ellenforradalmi papok és földesurak vezették. — *396*

[103] Lenin Marxnak „A burzsoázia és az ellenforradalom. (A porosz forradalom mérlege)" c. cikkét idézi, amelyet Marx 1848 december 14-én írt (lásd Marx—Engels. Válogatott művek. 1. köt. 1949. 43—46. old.). — *396*

[104] Lásd Aus dem literarischen Nachlass von Karl Marx, Friedrich Engels... Hrsg. von Franz Mehring. III. köt. Stuttgart 1913. 289—383. old. — *397*

[105] *Andrejev* — N. A. Alekszejev, aki tanácskozási joggal résztvett az OSzDMP III. kongresszusán. — *402*

[106] *Barszov* — M. G. Czhakaja bolsevik. — *404*

[107] *„Általános földfelosztás"* — a cári Oroszország parasztságának egyik legnépszerűbb jelszava, amely a parasztoknak az általános földfelosztás megvalósítására irányuló törekvését fejezte ki. — *406*

[108] *Golubin* — az OSzDMP III. kongresszusának küldötte, P. A. Dzsaparidze bolsevik. — *415*

[109] A cím a Marx—Engels—Lenin Intézettől származik. — *416*

[110] A határozati javaslat címe a Marx—Engels—Lenin Intézettől származik. — *427*

[111] *„A kaukázusi eseményekkel kapcsolatban"* hozott határozat először a „Proletarij" 1905 május 27-i (14-i) 1. számában és a „Borba Proletariata" c. grúziai illegális bolsevik ujság-

nak, az OSzDMP Kaukázusi Szövetsége lapjának 1905 július 1-i (14-i) 1. számában jelent meg. — *428*

[112] Utalás „A kongresszus megalakulásáról" szóló határozatra, amely a „Proletarij" 1905 május 27-i (14-i) 1. számában jelent meg (lásd „Az SzK(b)P — kongresszusainak, konferenciáinak és a KB plénumainak határozataiban és döntéseiben". 1940. I. rész. 43—44. old., oroszul). — *441*

[113] Lenin szerkesztőségi jegyzete a III. kongresszusnak „A kongresszus megalakulásáról" szóló határozatához, amely a „Ploretarij" 1905 május 27-i (14-i) 1. számában jelent meg. — *445*

[114] „*A harmadik kongresszus*" c. cikk újra megjelent a „Borba Proletariata" c. grúziai illegális bolsevik ujságnak, az OSzDMP Kaukázusi Szövetsége lapjának 1905 július 1-i (14-i) 1. számában. — *447*

[115] Az ügyvédek 1905 március 28—30-i (április 10—12-i) Pétervárott tartott országos kongresszusának határozatairól van szó. A határozatokat a „Proletarij" 1905 június 3-i (május 21-i) 2. számának vezércikke bírálta. — *456*

[116] Az említett „külön brosúra" 1905 június 12-én (25-én) jelent meg franciául a „Le Socialiste" („A Szocialista", a Francia Szocialista Párt központi lapja) c. lap mellékleteként és németül Münchenben a „Bericht über den III. Parteitag der S.-D. A.-P. R." c. kiadványban (az OSzDMP III. kongresszusáról szóló közleménynek és a kongresszus határozatainak fordítása). E brosúrák megjelenéséről a „Proletarij" 1905 szeptember 5-i (augusztus 23-i) 15. számában a „Párthírek" rovatban adott hírt. — *461*

[117] „*Proletarij*" („A Proletár") — illegális bolsevik hetilap, az OSzDMP Központi Lapja, a III. pártkongresszus határozata értelmében alapították. A párt Központi Bizottsága plénumának 1905 április 27-i (május 10-i) határozatával a Központi Lap felelős szerkesztőjévé Lenint nevezték ki.

A „Proletarij" Genfben jelent meg 1905 május 14-től (27-től) november 12-ig (25-ig). 26 száma jelent meg. Vorovszkij, Lunacsarszkij és Olminszkij a szerkesztőség állandó munkatársa volt. A „Proletarij" a régi, lenini „Iszkra" vonalát folytatta és a bolsevik „Vperjod" nyomdokain haladt.

Lenin több mint 50 cikket és megjegyzést írt a lapba. Lenin cikkeit a „Proletarij"-ból a bolsevik sajtó helyi lapjai is átvették, valamint külön röplapok formájában is kiadták.

1905 novemberben, miután Lenin Oroszországba utazott, a „Proletarij" hamarosan megszűnt. A „Proletarij" két utolsó száma (a 25. és 26.) V. V. Vorovszkij szerkesztésében jelent meg. — *461*

[118] *Stephan Born* (1824—1898) — a német munkásmozgalom egyik vezetője, résztvett az 1848-as forradalomban, tagja volt a „Kommunisták Szövetségének" (lásd Marx—Engels. Válogatott művek. 2. köt. 1949. 346—347. old.). — *475*

[119] Lásd K. Marx és F. Engels Művei. VIII. köt. 1931. 506. old. (oroszul). — *477*

[120] Lenin itt a Központi Bizottságnak a Kommunisták Szövetségéhez küldött első üzenetére utal, amelyet Marx és Engels írt 1850 márciusban (lásd Marx—Engels. Válogatott művek. 1. köt. 1949. 83—94. old.). — *478*

[121] Marx. „A gothai programm kritikája". 1953. 25—26. old. — *478*

[122] Lenin Engelsnek „A «Kommunisták Szövetsége» történetéhez" c. művére gondol (lásd Marx—Engels. Válogatott művek. 2. köt. 1949. 348. old.). — *478*

[123] „*Der Volksstaat*" („A Népállam") — a német szociáldemokrácia központi lapja; Lipcsében adták ki 1869—1876-ban W. Liebknecht szerkesztésében. A lapnak Marx és Engels munkatársa volt. — *482*

[124] Lásd Engels. Die Bakunisten an der Arbeit. Verlag für fremdsprachige Literatur. Moszkva 1941. — *482*

[125] Leninnek „Az ideiglenes forradalmi kormányról" c. munkáját folytató harmadik cikke nem jelent meg a sajtóban. Lenin az ideiglenes forradalmi kormány feladatainak kérdését „Az ideiglenes forradalmi kormány képe" c. vázlatában (lásd ebben a kötetben 543—546. old.), „A forradalmi hadsereg és a forradalmi kormány" c. cikkében (lásd ebben a kötetben 570—579. old.) és „A szociáldemokrácia két taktikája

a demokratikus forradalomban" c. művében világította meg. — *488*

[126] Ez az írás szerkesztőségi előszó a „Közlemény az OSzDMP III. kongresszusáról" c. brosúrához, amelyet 1905-ben adtak ki jiddis nyelven. — *502*

[127] „*A forradalmi proletariátus demokratikus feladatai*" c. cikket újra közölte a „Borba Proletariata" c. grúziai illegális bolsevik lap, az OSzDMP Kaukázusi Szövetségének lapja, 1905 július 15-i (28-i) 2. számában. — *519*

[128] „*Le Matin*" („A Reggel") — francia burzsoá napilap, 1884-ben alapították. — *530*

[129] *Cassandra* — a legendás trójai királynak, Priamosnak a lánya. Az ógörög legenda szerint a jóstehetséggel megáldott Cassandra megjósolta Trója görög város pusztulását. — *538*

[130] Lenin „*Nyilt levél a «Leipziger Volkszeitung» szerkesztőségéhez*" c. írása válasz Kautskynak a „Leipziger Volkszeitung"-ban („Lipcsei Népujság") megjelent „Az orosz szociáldemokrácia szakadása" c. cikkére. Június 29-én (július 12-én) Kautsky cikkéről Lenin az OSzDMP Központi Bizottságának ezt írta: „Kautsky végtelenül aljas cikket közölt a «Közlemény», az OSzDMP III. kongresszusáról szóló közlemény, német kiadása alkalmából." Lenin „Nyilt levele" az ujságban nem jelent meg. — *540*

[131] Lásd Marx—Engels. Die heilige Familie. Dietz, Berlin 1953. 197. old. — *543*

[132] „*Rusz*" („Oroszhon") — liberális-burzsoá lap, Péterváron jelent meg 1903 decembertől 1908 júniusig megszakításokkal és különböző címekkel: „Rusz", „Molva" („Hír"), „XX vek" („XX. század"). — *552*

[133] „*Szocial-Demokrat*" („A Szociáldemokrata") — mensevik lap, Genfben jelent meg 1904 októbertől 1905 októberig. — *558*

[134] Leninnek „A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban" c. művéről van szó, amely 1905 július végén jelent meg. — *564*

[135] A. V. Lunacsarszkijnak „Vázlatok az európai proletariátus forradalmi harcáról" c. cikkéről van szó, amely a „Vperjod" 1905 január 14-i (1-i) 2. számában jelent meg. — *586*

V. I. LENIN

ÉLETÉNEK ÉS TEVÉKENYSÉGÉNEK DÁTUMAI

(1905 január — július)

1904—1905

December 22 (január 4). Genfben megjelenik a „Vperjod" c. lap első száma Lenin szerkesztésében. E számban Lenin következő cikkei jelentek meg: „Az önkényuralom és a proletariátus" (vezércikk), „A proletárok jó tüntetéseiről és néhány intellektuel rossz okoskodásairól", „Elég volt" stb.

December 24 (január 6). Lenin egy oroszországi elvtársnak küldött levelében élesen bírálja a mensevik „Iszkrá"-nak a burzsoá demokráciával kapcsolatos álláspontját.

Lenin a genfi politikai emigránsok orosz kolóniájában előadást tart a munkás- és a burzsoá demokráciáról.

December 28 (január 10). Lenin A. A. Bogdanovnak, a Többségi Bizottságok Irodája tagjának küldött levelében kiáll a mensevikekkel való határozott, teljes szakítás mellett.

1905

Január 1 (14). A „Vperjod" 2. számában megjelennek Lenin következő cikkei: „Port-Artur eleste" (vezércikk) és „Szavakból nem lehet megélni".

Január 5 (18). Lenin a bolsevikok zürichi csoportjának küldött levelében sürgeti a mensevikekkel való határozott szakítást és a III. pártkongresszus haladéktalan összehívását.

Január 6 (19). Lenin J. D. Sztaszovának és a Moszkvában bebörtönzött elvtársaknak küldött levelében útmutatásokat ad arra vonatkozóan, hogyan viselkedjenek a szociáldemokraták a cári bíróság előtt.

Január 10 és 17 (23 és 30) között. Lenin „Forradalmi napok" címmel cikksorozatot ír a január 9-i pétervári eseményekről.

Január 11 (24). A „Vperjod" 3. számában megjelennek Lenin következő cikkei: „Munkásdemokrácia és burzsoá demokrácia" (vezércikk), „A narodnyikságtól a marxizmus felé", „Forradalom Oroszországban", „A pétervári sztrájk" és „A mi Tartuffe-jeink".

Január 12 (25). Lenin „A forradalom kezdete Oroszországban" c. cikkében kiadja a felhívást a fegyveres felkelés előkészítésére. A cikk a „Vperjod" január 31-i (18-i) 4. számának vezércikke volt.

Január 13 (26) után. Lenin a genfi bolsevikok gyűlésén beszámol a január 9-i eseményekről.

Január 18 (31). A „Vperjod" 4. számában a „Forradalmi napok" c. rovatban megjelennek Lenin következő cikkei: „Mi történik Oroszországban?", „Az első lépések", „Gapon pópa", „A pétervári ütközet terve", „A «cáratyuska» és a barikádok".

Január 19 (február 1). Lenin „A cári béke" c. cikkét írja.

Január 21 (február 3). Lenin G. Greulich svájci szociáldemokratának írt levelében röviden vázolja az OSzDMP-ben végbement szakadás történetét.

Január 25 (február 7). Lenin A. Bebelnek küldött levelében elutasítja Bebelnek a bolsevikok és a mensevikek közti döntőbíróságra vonatkozó javaslatát.

A „Vperjod" 5. számában megjelennek Lenin következő cikkei: „Pétervár január kilencedike után", „Trepov rendet csinál" stb.

Lenin Genfben meghallgatja M. Sz. Olminszkijnak „Az opportunizmus válfaja" c. előadását, amely a mensevizmust bírálta.

Február 1 (14). Leninnek „A két taktika" c. cikke megjelenik a „Vperjod" 6. számának vezércikkeként.

Február 2 (15). Lenin Sz. I. Guszevnek Pétervárra küldött levelében javasolja, hogy erősítsék és szélesítsék a „Vperjod" szerkesztőségének kapcsolatát a munkáskörökkel és különösen az ifjúsággal.

Február 8 (21). A „Vperjod" 7. számában megjelennek Lenin következő cikkei: „Harci egyesség a felkelés érdekében" (vezércikk) és a „Kell-e szerveznünk a forradalmat?".

Február 12 (25). Lenin Sz. I. Guszevnek írt levelében hangsúlyozza, hogy a III. pártkongresszus előkészítésében és összehívásában meg kell őrizni a Többségi Bizottságok Irodájának teljes önállóságát.

Február 15 (28). Lenin az oroszországi szervezetekhez intézett levelében hangsúlyozza, hogy haladéktalanul elő kell készíteni a III. kongresszust.

A „Vperjod" 8. számában megjelennek Leninnek „A III. pártkongresszus összehívásáról" c. cikke (vezércikk).

Február 20 (március 5) előtt. Lenin kérdőívet állít össze arról, hogy a helyi pártszervezetek milyen kérdésekkel foglalkozzanak a III. kongresszusnak szóló beszámolóikban.

Február 20 (március 5). Lenin a genfi bolsevik klubban beszédet mond a III. pártkongresszus előkészítéséről.

Február 23 (március 8). A „Vperjod" 9. számában megjelennek Lenin következő cikkei: „Új feladatok és új erők" (vezércikk), „Oszvobozsgyenyisták és újiszkrások, monarchisták és girondisták".

Február 28 (március 13). Lenin közli az OSzDMP pétervári bizottságával, hogy pénz érkezett az angol „Munkásképviseleti Bizottságtól" 1905 január 9-e áldozatainak megsegítésére.

Február. Lenin a III. pártkongresszus határozatainak vázlatát és határozattervezeteit írja.

Március 2 (15). A „Vperjod" 10. számában megjelennek Lenin következő cikkei: „A proletariátus és a burzsoá demokrácia" és „Kit akarnak becsapni?".

Március 3 (16). Lenin Sz. I. Guszevnek, a Többségi Bizottságok Irodája tagjának írott levelében azt javasolja, hogy hívják meg a III. kongresszusra a párt valamennyi bizottságát — a bolsevik és a mensevik bizottságokat egyaránt.

Március 5 (18). Lenin előadást tart a Párizsi Kommünről a genfi politikai emigránsok orosz kolóniájának gyűlésén.

Március 10 (23) előtt. Lenin Cluseret-nek, a Párizsi Kommün tábornokának „Az utcai harcról" c. visszaemlékezése fordítását szerkeszti és megírja Cluseret rövid életrajzát.

Március 10 (23). A „Vperjod" 11. számában megjelennek Lenin következő cikkei: „A proletariátus és a parasztság" (vezércikk) és „Az első lépés".

Március 12 (25). Lenin levelet ír az odesszai bizottságnak a

III. pártkongresszus küldötteinek kijelöléséről.

Március 15 (28). Lenin megírja „A bonapartisták üzelmei" c. cikkét. A cikk a „Vperjod" 13. számának különlenyomataként jelenik meg.

Március 16 (29). Lenin „Agrárprogrammunkról. (Levél a III. kongresszusnak)" c. cikke megjelenik a „Vperjod" 12. számában.

Március 20 (április 2). Lenin résztvesz az oroszországi szocialista szervezetek genfi konferenciáján. Lenin, miután meggyőződött róla, hogy a konferencia opportunista összetételű, elhagyja a konferenciát.

Lenint az odesszai pártszervezet küldöttnek választja az OSzDMP III. kongresszusára.

Március 23 (április 5). A „Vperjod" 13. számában megjelennek Lenin következő cikkei: „Az európai tőke és az önkényuralom" (vezércikk), „A második lépés" és „A szociáldemokrácia és az ideiglenes forradalmi kormány" c. cikk eleje.

Március 30 (április 12). A „Vperjod" 14. számában megjelenik Leninnek „A proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrája" c. cikke. A cikk külön brosúra formájában is megjelent a Kaukázusi Szövetségi Bizottság kiadásában orosz, grúz és örmény nyelven.

Március—április. Lenin megírja az „1789-es típusú vagy 1848-as típusú forradalom?" c. cikk vázlatát.

Április 5 (18). Lenin résztvesz a III. pártkongresszus összehívásával megbízott Szervező Bizottság genfi ülésén.

Április 6 (19). Lenin megbízza G. D. Lejtejzent, a „Vperjod" munkatársát, hogy a guesdista Francia Szocialista Párt kongresszusán tolmácsolja az OSzDMP üdvözletét.

Április 7 (20). A „Vperjod" 15. számában megjelennek Lenin következő cikkei: „A liberálisok agrárprogrammja" (vezércikk), „Marx az amerikai «általános földfelosztásról»" és mások.

Április 10 (23). Lenin az OSzDMP Központi Bizottságának nevében nyílt levelet ír Plehanov elvtárshoz, az OSzDMP Tanácsának elnökéhez. A levél a „Vperjod" 16. számában jelent meg.

Április 11 (24). Lenin résztvesz a III. pártkongresszus összehívásával megbízott Szervező Bizottság ülésén és kidolgozza a Szervező Bizottság határozatát a kongresszus törvényességéről.

Április 12 (25) előtt. Lenin megírja a „Május elseje" c. kiáltványt. A kiáltványt a Többségi Bizottságok Irodája és a „Vperjod" szerkesztősége adta ki.

Lenin küldött-mandátumot kap az OSzDMP III. kongresszusára a kurszki és az odesszai pártbizottságtól.

Lenin Genfből Londonba utazik a III. pártkongresszusra.

Lenin kidolgozza a III. pártkongresszus napirendjét, tanácskozik a Többségi Bizottságok Irodájának és a „Vperjod" szerkesztőségének tagjaival, beszélget a küldöttekkel a kongresszus küszöbönálló munkájának kérdéseiről.

Április 12—27 (április 25—május 10). Az OSzDMP III. kongresszusa.

Lenin irányítja a kongresszus munkáját. Vezeti a kongresszus elnöki naplóját.

Április 12 (25). A kongresszus megnyitása. Lenint a kongresszus elnökévé választják.

Április 13 (26). Lenin felszólal a kongresszus törvényességének kérdésében; Lenint a határozatok kidolgozására alakított bizottság tagjává választják.

Április 14 (27). Lenin átnézi A. V. Lunacsarszkijnak a fegyveres felkelésről szóló beszámolóját.

Lenin a kongresszus negyedik és ötödik ülésén hozzászól a mandátumvizsgáló bizottság beszámolójához.

Április 15 (28). Lenin a kongresszus hatodik ülésén hozzászól a fegyveres felkelés kérdéséhez.

Április 16 (29). Lenin a kongresszus nyolcadik ülésén hozzászól a fegyveres felkelés kérdéséhez és megszerkeszti az e kérdésben hozandó határozatot.

Április 17 (30). A „Vperjod" 16. számában megjelenik Leninnek „Az alkotmány vására" c. cikke. A cikk röpirat formájában megjelent a bakui bolsevik bizottság kiadásában május 15-én (28-án).

Április 18 (május 1). Lenin a kongresszus tizedik ülésén hozzászól a kormány taktikájával szemben a forradalom küszöbén elfoglalandó álláspont kérdéséhez.

Lenin a kongresszus tizenegyedik ülésén előadói beszédet mond „A szociáldemokráciának az ideiglenes forradalmi kormányban való részvételéről" és határozati javaslatot terjeszt elő ehhez a napirendi ponthoz.

Április 19 (május 2). Lenin a kongresszus tizenkettedik ülésén felszólal az ideiglenes forradalmi kormányról szóló határozathoz benyujtott módosítások kérdésében.

Lenin a kongresszus tizenharmadik ülésén előadói beszédet mond „A parasztmozgalom támogatására vonatkozó határozati javaslatról".

A kongresszus tizenharmadik ülésén elfogadják Lenin határozati javaslatát „Az OSzDMP nyilt politikai fellépéséről".

Április 20 (május 3). Lenin határozati javaslatát „A parasztmozgalom támogatásáról" a kongresszus tizennegyedik és tizenötödik ülésén megvitatják és elfogadják.

Lenin a kongresszus tizenötödik ülésén hozzászól „A munkásoknak és az értelmiségieknek a szociáldemokrata szervezeteken belüli viszonya" c. napirendi ponthoz.

Április 21 (május 4). Lenin a kongresszus tizenhatodik és tizenhetedik ülésén felszólal a párt szervezeti szabályzatának vitájában.

A kongresszus tizenhatodik ülésén elfogadják a szervezeti szabályzat 1. pontját Lenin megfogalmazásában.

Április 22 (május 5). Lenin a kongresszus tizenkilencedik ülésén előterjeszti határozati javaslatát „A munkásoknak és az értelmiségieknek a szociáldemokrata szervezeteken belüli viszonyáról" és kétszer hozzászól ehhez a kérdéshez.

Április 22 és 23 (május 5 és 6). Lenin határozati javaslatot terjeszt elő „A párt elszakadt részéről" és felszólal a határozati javaslat vitájában a kongresszus tizenkilencedik és huszadik ülésén.

Április 23 (május 6). Lenin a kongresszus huszonegyedik ülésén hozzászól az eszerekkel való gyakorlati megegyezés kérdéséhez.

Április 25 (május 8). Lenin a kongresszus huszonkettedik ülésén hozzászól a propaganda és az agitáció kérdéséhez.

Lenin a kongresszus huszonharmadik ülésén hozzászól a Központi Bizottság tevékenységéről beterjesztett beszámolóhoz.

Lenint a párt Központi Bizottságának tagjává választják.

A kongresszus huszonharmadik ülésén el-

fogadják Lenin határozati javaslatát a jegyzőkönyv kiadásának rendjéről.

Április 26 (május 9). A kongresszus huszonötödik ülésén elfogadják Lenin határozati javaslatát a kaukázusi eseményekkel kapcsolatban.

Április 27 (május 10). Lenin berekeszti a III. pártkongresszust.

Lenin elnököl a III. pártkongresszus által választott Központi Bizottság első ülésén.

Lenin tervet dolgoz ki arra, hogy a külföldi és oroszországi munka végzésére hogyan osszák el a funkciókat a Központi Bizottság tagjai között.

Lenin kidolgozza a Központi Bizottság tagjai közötti összeköttetéshez szükséges jelszavakat, rejtjeleket, fedőneveket, a pártmunka megszervezésének és finanszírozásának módját.

A Központi Bizottság Lenint a párt Központi Lapjának, a „Proletarij"-nak felelős szerkesztőjévé és a Központi Bizottság külföldi képviselőjévé nevezi ki.

Április 27 (május 10) után. Lenin a III. kongresszus küldötteivel együtt meglátogatja Marx sírját a londoni highgate-i temetőben.

Április 27 és május 2 (május 10 és 15) között. Lenin Londonból Genfbe utazik. Útközben Párizsban, a III. kongresszus küldötteinek egy csoportjával meglátogatja a „Kommünárok falát" a Père-Lachaise-i temetőben, ahol a párizsi kommünárokat kivégezték.

Május 5 (18). A „Vperjod" 18. számában megjelenik Lenin „Politikai szofizmák" c. cikke.

Május 7 (20). Lenin résztvesz a Központi Lap, a „Proletarij" munkatársainak értekezletén, ame-

lyen a Központi Lap szerkesztőségének munkatervét vitatják meg.

Május 10 (23) után. Lenin az OSzDMP Központi Bizottsága nevében levelet ír az „Orosz Forradalmi Szociáldemokrácia Külföldi Lígájának", s ebben megkérdezi, mi a Líga véleménye a III. pártkongresszus határozatairól.

Május 14 (27). Megjelenik a „Proletarij" c. bolsevik lap első száma Lenin szerkesztésében. Ebben a számban jelentek meg Lenin következő cikkei: „Közlemény az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt III. kongresszusáról" (vezércikk), „A harmadik kongresszus" [és] „A kongresszus megalakulásáról".

Május 20 (június 2) előtt. Lenin megírja „Az ideiglenes forradalmi kormányról" c. cikkét. A cikk a „Proletarij" 2. és 3. számában jelent meg.

Május 20 (június 2). Lenin levelet ír a Nemzetközi Szocialista Irodának a lezajlott III. pártkongresszusról és arról a kongresszusi határozatról, hogy a „Proletarij" az OSzMDP Központi Lapjának tekintendő.

Május 21 (június 3). A „Proletarij" 2. számában megjelenik Leninnek „A konzervatív burzsoázia tanácsai" c. cikke.

Május 27 (június 9). A „Proletarij" 3. számában megjelennek Lenin következő cikkei: „Összeomlás" (vezércikk), „A forradalmi harc és a liberális ügynökösködés".

Május vége. Lenin „A zsidó munkásokhoz" c. cikkét írja. A cikk a „Közlemény az OSzDMP III. kongresszusáról" c. jiddis nyelven kiadott brosúra előszavaként jelent meg.

Lenin Genfben két beszámolót tart a III. pártkongresszusról és a mensevik konferenciáról.

Június 4 (17). A „Proletarij" 4. számában megjelennek Lenin következő cikkei: „A forradalmi proletariátus demokratikus feladatai" (vezércikk) és „Egy új forradalmi munkásszövetség".

Június 5 (18). Lenin jóváhagyja az OSzDMP külföldi szervezetének szervezeti szabályzatát.

Június 12 (25) után. Lenin nyílt levelet ír a „Leipziger Volkszeitung" szerkesztőségének. A levélben tiltakozik az ellen a hazug megvilágítás ellen, amelybe Kautsky az OSzDMP-n belüli szakadást helyezte.

Június 13 (26). A „Proletarij" 5. számában megjelennek Lenin következő cikkei: „A burzsoá árulás első lépései" és „A fehérkesztyűs «forradalmárok»".

Június 14 (27) előtt. Lenin megszervezi a „Közlemény az OSzDMP III. kongresszusáról" c. brosúra kiadását és a kongresszus legfontosabb határozatainak német és francia nyelven való megjelentetését.

Június 20 (július 3). A „Proletarij" 6. számában megjelennek Lenin következő cikkei: „A proletariátus harcol, a burzsoázia megalázkodik" (vezércikk) és „A harmadik lépés hátra" (a mensevikek genfi konferenciája alkalmából).

Június 21 (július 4). Lenin levélben kéri a Nemzetközi Szocialista Irodát, hívja fel a világ munkásait, hogy ne engedjék meg a „Potyomkin" páncéloson kitört felkelés elfojtását.

Június 27 (július 10). A „Proletarij" 7. számában megjelennek Lenin következő cikkei: „A forradalmi hadsereg és a forradalmi kormány" (vezércikk), „Az orosz cár a török szultánnál keres védelmet saját népével szemben" és „A burzsoázia alkudozik az önkényuralommal, az önkényuralom alkudozik a burzsoáziával".

Június vége. Lenin megbízza az Oroszországba utazó M. I. Vaszilјev-Juzsint, hogy lépjen kapcsolatba azzal a szociáldemokrata szervezettel, amely a feketetengeri flotta és a „Potyomkin" páncélos felkelését vezette.

Június—július. Lenin „Három alkotmány, avagy az állam felépítésének három formája" c. kiáltványát írja.

Lenin „A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban" c. művét írja.

TARTALOM

Előszó ..... VII—VIII

AZ ÖNKÉNYURALOM ÉS A PROLETARIÁTUS ..... 1—13

A PROLETÁROK JÓ TÜNTETÉSEIRŐL ÉS NÉHÁNY INTELLEKTUEL ROSSZ OKOSKODÁSAIRÓL ... 14—19

ELÉG VOLT ..... 20—25

A BIZOTTSÁGOK KONFERENCIÁI 26

AZ ÚJ OROSZ KÖLCSÖN ..... 27—28

A. A. BOGDANOVNAK ..... 29—33

PORT-ARTUR ELESTE ..... 34—42

SZAVAKBÓL NEM LEHET MEGÉLNI ..... 43—50

LEVÉL A BOLSEVIKOK ZÜRICHI CSOPORTJÁNAK 51—53

LEVÉL J. D. SZTASZOVÁNAK ÉS A MOSZKVAI BÖRTÖNBEN ÜLŐ ELVTÁRSAKNAK ..... 54—58

FORRADALOM OROSZORSZÁGBAN 59

MUNKÁSDEMOKRÁCIA ÉS BURZSOÁ DEMOKRÁCIA 60—70

A NARODNYIKSÁGTÓL A MARXIZMUS FELÉ. *Első cikk* ..... 71—78

A PÉTERVÁRI SZTRÁJK ..... 79—82

A MI TARTUFFE-JEINK ..... 83—85

A FORRADALOM KEZDETE OROSZORSZÁGBAN .. 86—89

FORRADALMI NAPOK ..... 91—114

1. Mi történik Oroszországban? 93
2. Gapon pópa 95

3. A pétervári ütközet terve 97
4. Kiegészítés „A pétervári ütközet terve" című cikkhez 100
5. A „cár-atyuska" és a barikádok 101
6. Az első lépések 105
7. A véres vasárnap előestéje 109
8. A halottak és a sebesültek száma 112
9. A barikádharcok 113

A CÁRI BÉKE 115

AZ OSzDMP SZAKADÁSÁNAK RÖVID LEÍRÁSA .. 116—122

Levél Greulichnak 117

TREPOV RENDET CSINÁL ..... 123—126

PÉTERVÁR JANUÁR KILENCEDIKE UTÁN ..... 127—128

AZ ELSŐ TANULSÁGOK ..... 129—133

LEVÉL A. A. BOGDANOVNAK ÉS SZ. J. GUSZEVNEK 134—138

A KÉT TAKTIKA ..... 139—148

HARCI EGYESSÉG A FELKELÉS ÉRDEKÉBEN ... 149—157

KELL-E SZERVEZNÜNK A FORRADALMAT? .... 158—167

A III. PÁRTKONGRESSZUS ÖSSZEHÍVÁSÁRÓL .. 168—171

AZ ÚJISZKRÁS TÁBORBÓL ..... 172—173

LEVÉL AZ OROSZORSZÁGI SZERVEZETEKNEK.. 174—175

A III. KONGRESSZUS HATÁROZATAINAK TERVVÁZLATA ..... 176—181

AZ OSzDMP III. KONGRESSZUSA HATÁROZATAINAK TERVEZETEI ..... 183—189

1. Határozat a mensevikek vagy újiszkrások bomlasztó magatartásáról 185
2. Határozat Plehanovnak a pártválságban tanusított magatartásáról 186
3. Határozat az újiszkrások elvi álláspontjáról 187
4. Határozat a munkások és az értelmiségiek viszonyáról a szociáldemokrata pártban .. 188

A SZERVEZETI SZABÁLYZATNAK A KÖZPONTI SZERVEKRŐL SZÓLÓ PONTJA MÓDOSÍTÁSA.. 190—192

KÉRDŐÍV. *A III. Pártkongresszusra* ..... 193—194

ELŐSZÓ „LOPUHINNAK, A RENDŐRI ÜGYOSZTÁLY IGAZGATÓJÁNAK MEMORANDUMA" CÍMŰ BROSÚRÁHOZ ..... 195—198

A KOMMŰNRŐL TARTOTT ELŐADÁS TERVEZETE 199—202

ÚJ FELADATOK ÉS ÚJ ERŐK ..... 205—215

OSZVOBOZSGYENYISTÁK ÉS ÚJISZKRÁSOK, MONARCHISTÁK ÉS GIRONDISTÁK ..... 216—217

VÉGNÉLKÜLI KÖNTÖRFALAZÁS ..... 218—219

KIT AKARNAK BECSAPNI? ..... 220—222

A PROLETARIÁTUS ÉS A BURZSOÁ DEMOKRÁCIA 223—225

A PROLETARIÁTUS ÉS A PARASZTSÁG ..... 226—231

AZ UTCAI HARCRÓL. *(A Kommün tábornokának tanácsai)*..... 232—233

AZ ELSŐ LÉPÉS..... 234—239

A PÁRTPROGRAMM TÖRTÉNETÉHEZ 240

AGRÁRPROGRAMMUNKRÓL. *(Levél a III. kongresszusnak)* ..... 241—246

A BONAPARTISTÁK ÜZELMEI ..... 247—251

1789-ES TÍPUSÚ VAGY 1848-AS TÍPUSÚ FORRADALOM? ..... 252—254

A PÁRTHOZ ..... 255—256

A MÁSODIK LÉPÉS ..... 257—262

AZ EURÓPAI TŐKE ÉS AZ ÖNKÉNYURALOM ... 263 270

A SZOCIÁLDEMOKRÁCIA ÉS AZ IDEIGLENES FORRADALMI KORMÁNY ..... 271—288

I. 273
II. 277
III. 282
IV. 284

A PROLETARIÁTUS ÉS A PARASZTSÁG FORRADALMI-DEMOKRATIKUS DIKTATÚRÁJA ..... 291—300

FRANCIA-OROSZ „ÜZLETI" KAPCSOLATOK ..... 301—302

TOLVAJ KIÁLT FOGDMEGET ..... 303—312

A LIBERÁLISOK AGRÁRPROGRAMMJA ..... 313—321

MARX AZ AMERIKAI „ÁLTALÁNOS FÖLDFELOSZTÁSRÓL" ..... 322—329

A LELEPLEZETT PÁRTTANÁCS ..... 330—334

NYILT LEVÉL PLEHANOV ELVTÁRSHOZ, AZ OSzDMP TANÁCSÁNAK ELNÖKÉHEZ ..... 335—344

A III. KONGRESSZUS KÉRDÉSÉHEZ ..... 345—346

EGY MÁJUS ELSEJEI RÖPIRAT VÁZLATA ..... 347—348

MÁJUS ELSEJE ..... 349—352

AZ ALKOTMÁNY VÁSÁRA ..... 353—357

A PÁRTSZERVEZETEK KÉTHETENKÉNTI JELENTÉSEIRŐL ..... 358—359

AZ OSzDMP III. KONGRESSZUSA. 1905 április 12 (25)—április 27 (május 10) ..... 361—428

1. Beszéd a kongresszus törvényességéről. Április 13 (26) 365
2. Beszéd a kazáni és a kubáni bizottság teljesjogúságáról. Április 14 (27) 367
3. Határozati javaslat az OSzDMP-nek a fegyveres felkeléshez való viszonyáról 370
4. Határozati javaslat a fegyveres felkelésről .. 372
5. Beszéd a fegyveres felkelés kérdéséről. Április 15 (28) 373
6. Beszéd a fegyveres felkelés kérdéséről. Április 16 (29) 374
7. Határozati javaslat a fegyveres felkelésről .. 376
8. Beszéd a kormány taktikájával szemben a forradalom küszöbén elfoglalandó álláspontról. Április 18 (május 1) 378
9. Kiegészítés a kormány politikájával szemben a forradalom küszöbén és a forradalom

idején elfoglalandó álláspont kérdésében benyujtott határozati javaslathoz 379
10. Határozati javaslat az OSzDMP nyilt politikai fellépésének kérdéséről 380
11. Határozattervezet a szociáldemokráciának az ideiglenes forradalmi kormányban való részvételéről 382
12. Kiegészítés a szociáldemokráciának az ideiglenes forradalmi kormányban való részvételéről szóló határozati javaslathoz 384
13. Előadói beszéd a szociáldemokráciának az ideiglenes forradalmi kormányban való részvételéről. Április 18 (május 1) 385
14. Határozati javaslat az ideiglenes forradalmi kormányról 400
15. Beszéd az ideiglenes forradalmi kormányról szóló határozati javaslathoz benyujtott módosításokról. Április 19 (május 2) 402
16. Előadói beszéd a parasztmozgalom támogatására vonatkozó határozati javaslatról. Április 19 (május 2) 404
17. Határozati javaslat a parasztmozgalom támogatásáról 409
18. Beszéd a munkásoknak és az értelmiségieknek a szociáldemokrata szervezeteken belüli viszonya kérdéséről. Április 20 (május 3) 411
19. Határozati javaslat a munkásoknak és az értelmiségieknek a szociáldemokrata szervezeteken belüli viszonyáról 413
20. Megjegyzés a munkásoknak és az értelmiségieknek a szociáldemokrata szervezeteken belüli viszonyáról szóló határozati javaslat megvitatása során. Április 22 (május 5) 415
21. Beszéd a munkásoknak és az értelmiségieknek a szociáldemokrata szervezeteken belüli viszonyáról szóló határozati javaslat megvitatásának rendjéről. Április 22 (május 5) .. 416
22. Beszéd a párt szervezeti szabályzatának megvitatásakor. Április 21 (május 4) 417

23. Beszéd a párt szervezeti szabályzata 9. pontjának megfogalmazásáról. Április 21 (május 4) 419
24. Beszéd az eszerekkel való megegyezésről. Április 23 (május 6) 420
25. Beszéd a Központi Bizottság tevékenységéről szóló beszámolóval kapcsolatban. Április 25 (május 8) 426
26. Határozat a kongresszus jegyzőkönyvének kiadásáról 427
27. Határozati javaslat a kaukázusi eseményekkel kapcsolatban 428

POLITIKAI SZOFIZMÁK ..... 429—437

KÖZLEMÉNY AZ OROSZORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA MUNKÁSPÁRT III. KONGRESSZUSÁRÓL 438—444

A KONGRESSZUS MEGALAKULÁSÁRÓL ..... 445—446

A HARMADIK KONGRESSZUS ..... 447—454

A GYŐZTES FORRADALOM ..... 455—456

A POLITIKA ÉS A PEDAGÓGIA ÖSSZEKEVERÉSÉRŐL ..... 457—460

LEVÉL A NEMZETKÖZI SZOCIALISTA IRODÁNAK 461

A KONZERVATÍV BURZSOÁZIA TANÁCSAI ..... 462—465

AZ IDEIGLENES FORRADALMI KORMÁNYRÓL ... 467—488

Első cikk. Plehanov történelmi tájékoztatása 469
Második cikk. Csak alulról, vagy alulról is, felülről is? 481

ÖSSZEOMLÁS ..... 489—492

A FORRADALMI HARC ÉS A LIBERÁLIS ÜGYNÖKÖSKÖDÉS ..... 493—501

A ZSIDÓ MUNKÁSOKHOZ ..... 502—505

EGY ÚJ FORRADALMI MUNKÁSSZÖVETSÉG ... 506—518

A FORRADALMI PROLETARIÁTUS DEMOKRATIKUS FELADATAI ..... 519—526

A BURZSOÁ ÁRULÁS ELSŐ LÉPÉSEI ..... 527—533

A FEHÉRKESZTYŰS „FORRADALMÁROK“ ..... 534—539
NYILT LEVÉL A „LEIPZIGER VOLKSZEITUNG“ SZERKESZTŐSÉGÉHEZ ..... 540—542
AZ IDEIGLENES FORRADALMI KORMÁNY KÉPE 543—546
A PROLETARIÁTUS HARCOL, A BURZSOÁZIA MEGALÁZKODIK ..... 547—553
A HARMADIK LÉPÉS HÁTRA ..... 554—564
A NEMZETKÖZI SZOCIALISTA IRODÁNAK ..... 565—566
HÁROM ALKOTMÁNY, AVAGY AZ ÁLLAM FELÉPÍTÉSÉNEK HÁROM FORMÁJA ..... 567—569
A FORRADALMI HADSEREG ÉS A FORRADALMI KORMÁNY ..... 570—579
AZ OROSZ CÁR A TÖRÖK SZULTÁNNÁL KERES VÉDELMET SAJÁT NÉPÉVEL SZEMBEN ..... 580—584
A BURZSOÁZIA ALKUDOZIK AZ ÖNKÉNYURALOMMAL, AZ ÖNKÉNYURALOM ALKUDOZIK A BURZSOÁZIÁVAL ..... 585—587

Jegyzetek ..... 589—609

Lenin életének és tevékenységének dátumai (1905 január—július) ..... 611—624

KÉPMELLÉKLETEK

A „Vperjod“ c. bolsevik ujság 1905 január 4-i (1904 december 22-i) 1. számának első oldala Lenin „Az önkényuralom és a proletariátus“ c. cikkével 3

Lenin. „Új feladatok és új erők“. A kézirat első oldala. — 1905 203

Lenin „A proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrája“ c. brosúrájának borítólapja. Az OSzDMP Kaukázusi Szövetségének kiadása. — 1905..... 289

„Az OSzDMP harmadik rendes kongresszusa. Teljes jegyzőkönyv" c. könyv borítólapja. A KB kiadása, Genf 1905 363

A „Proletarij" c. bolsevik ujság 1905 május 27-i (14-i) 1. számának első oldala Lenin „Közlemény az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt III. kongresszusáról" c. cikkével és a kongresszus főbb határozataival 439

5742. Franklin-nyomda Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28.
Felelős: Vértes Ferenc.